ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΝΟΜΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΝΟΜΙΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ Κ Υ Ρ. Ζ Α Μ Π Α

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1911

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

Ἡ Σειρὰ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων Συγγραφέων, τῶν Ἐκδόσεων Φέξη, ὑπῆρξεν ἕνας σταθμὸς στὰ ἑλληνικὰ χρονικά. Γιὰ πρώτη φορὰ προσφερόταν συστηματικὰ στὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινό, ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ σκέψη (Ἱστορία, φιλοσοφία, ποίηση, δράμα, δικανικὸς καὶ πολιτικὸς λόγος) σὲ δημιουργικὲς μεταφορές της, ἀπὸ τοὺς ἄριστους μεταφραστὲς τοῦ τόπου, στὴν πιὸ σύγχρονη μορφὴ ποὺ πῆρε ἐξελισσόμενο τὸ γλωσσικό της ὄργανο. Ὁ Ὅμηρος, οἱ Τραγικοὶ κι ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Πλάτων, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Θεόκριτος, ὁ Θεόφραστος, ὁ Ἐπίκτητος, ὁ Πλούταρχος, ὁ Λουκιανὸς κλπ. προσφέρονται καὶ σήμερα, στὶς κλασικὲς πιὰ μεταφράσεις τῶν Πολυλά, Ραγκαβή, Μωραϊτίδη, Κονδυλάκη, Ποριώτη, Γρυπάρη, Τανάγρα, Πολέμη, Καμπάνη, Καζαντζάκη, Βάρναλη, Αὐγέρη, Βουτιερίδη, Ζερβοῦ, Φιλαδελφέως, Τσοκόπουλου, Σιγούρου, Κ. Χρηστομάνου κλπ

Νόμοι καὶ Ἐπινομὶς Τὸ πιὸ ὥριμο ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος, σὲ δώδεκα βιβλία. Ὁ διάλογος, στὸν ὁποῖο δὲν παρουσιάζεται πιά, διδάσκοντας ἢ ἐλέγχοντας, ὁ Σωκράτης, μὰ κάποιος ἀνώνυμος Ἀθηναῖος, δηλαδὴ ὁ Πλάτων, διεξάγεται κατὰ τὸ διάστημα μιᾶς πορείας ἀπὸ τὴν Κνωσσὸ ὡς τὸ ἄντρο τοῦ Διός: μιᾶς ἡμέρας. Στὸν διάλογο παίρνουνε μέρος ὁ Λακεδαιμόνιος Μέγιλος, καὶ ὁ Κρητικὸς Κλεινίας, ποὺ ἐκπροσωποῦν τὰ δυὸ περιφημότερα ἀρχαῖα πολιτεύματα, τὸ μινωικὸ καὶ τὸ σπαρτιατικό. Ἐδῶ δὲ θὰ συναντήσουμε περιγραφὲς χαρακτήρων καὶ ἐπεισόδια, κάθε συζητητὴς παρουσιάζεται ἁπλὰ σὰν ἐκπρόσωπος μιᾶς ὡρισμένης θεωρίας, γιὰ νὰ διατυπωθῆ τελικὰ ἡ ὥριμη φιλοσοφικὴ ἀντίληψη τοῦ Πλάτωνος σὲ πολιτικὸ σύστημα, ἐπιδεχτικὸ ἐφαρμογῆς. Ἡ «Ἐπινομίς», ἀποτελώντας συνέχεια τῶν «Νόμων» εἶναι ταυτόχρονα καὶ μία ἐπεξήγησή τους συχνά. Μεταφραστὴς ὁ Κ. Ζάμπας. Τόμοι τέσσερις.

ΝΟΜΟΙ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΞΕΝΟΥ
ΚΛΕΙΝΙΑΣ ΚΡΗΣ
ΜΕΓΙΛΛΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Α'.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Θεὸς κανεὶς ἢ ἄνθρωπος, φίλοι, ξένοι, ἠξιώθη τὴν πρωτοβουλίαν τῆς θεσπίσεως νόμων εἰς ὑμᾶς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Κάποιος θεός, καλὲ Ξένε, καὶ θεός, καθὼς εἶναι βεβαίως δικαιότερον νὰ τὸ εἰποῦμεν ἔτσι· εἰς μὲν τὸν ἰδικόν μας τόπον ὁ Ζεύς, εἰς δὲ τὴν Λακεδαίμονα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατάγεται ὁ φίλος ἀπ' ἐδῶ, νομίζω ὅτι θεωροῦν οἱ ἴδιοι τὸν Ἀπόλλωνα. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μὴ τυχὸν λοιπὸν λέγεις συμφώνως μὲ τὸν Ὅμηρον, ὅτι δηλαδὴ ὁ Μίνως ἐσύχναζε κάθε ἐννέα ἔτη τακτικὰ εἰς τὴν συνέντευξιν μὲ τὸν πατέρα του καὶ συμφώνως μὲ τάς φήμας τοῦ Διὸς ὅτι ἔθεσε τοὺς νόμους εἰς τάς ἰδικάς σας πόλεις;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως λέγεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὰ μέρη μας. Καὶ μάλιστα καὶ ὁ ἀδελφός του Ῥαδάμανθυς (καὶ βεβαίως ἔχετε ἀκούσει αὐτὸ τὸ ὄνομα) ὑπῆρξε δικαιότατος. Λοιπὸν ἡμεῖς οἱ Κρῆτες ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι αὐτὸς ἔλαβε αὐτὴν τὴν δόξαν, διότι διεμοίραζεν ὀρθῶς τὴν δικαιοσύνην.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λαμπρὰ εἶναι αὐτὴ ἡ δόξα βεβαίως, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἁρμοδία διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Διός. Ἐπειδὴ δὲ ἀνετράφητε μέσα εἰς τοιαῦτα νομικὰ ἤθη καὶ σὺ καὶ ὁ ξένος ἀπ' ἐδῶ, ἐλπίζω ὅτι πολὺ εὐχάριστα θὰ συζητήσωμεν σήμερον περὶ πολιτείας (πολιτεύματος) καὶ νόμων ὁμιλοῦντες καὶ ἀκούοντες ἐνὼ προχωροῦμεν εἰς τὸν δρόμον μας. Εἶναι δὲ χωρὶς ἄλλο ἀρκετὸς ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν Κνωσὸν ἕως εἰς τὸ ἄντρον καὶ τὸν ναὸν τοῦ Διός, καθὼς γνωρίζομεν ἐξ ἀκοῆς, καὶ φυσικὰ ὑπάρχουν εἰς τὸν δρόμον ἀναψυκτικαὶ σκιαὶ κάτω ἀπὸ ὑψηλὰ δένδρα τώρα ποὺ κάμνει πολὺ ζέστην, καὶ ἁρμόζει εἰς τάς ἡλικίας μας νὰ ἀναπαυώμεθα συχνὰ κάτω ἀπὸ αὐτά, καὶ ξεκουραζόμενοι μὲ λόγους ψυχαγωγικοὺς νὰ τελειώσωμεν τὸν δρόμον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μὲ εὐκολίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως, φίλε Ξένε, ὅταν προχωρήσωμεν, ὑπάρχουν καὶ κυπαρίσσια ὑψηλὰ καὶ ὡραία εἰς τὰ ἱερὰ ἄλση καὶ λιβάδια, ὅπου ἠμποροῦμεν νὰ μένωμεν καὶ νὰ ἀναπαυώμεθα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως. Όταν όμως τὰ ἰδοῦμεν, τότε περισσότερον θὰ ἐπικυρώσωμεν τὸ πρᾶγμα. Ὥστε ἂς προχωρήσωμε, μὲ τὸ καλό.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ ἂς γίνῃ. Καὶ λέγε μου, σὲ παρακαλῶ, πρὸς τὶ ἐσύστησε ὁ νόμος εἰς τὸν τόπον σας τὰ συσσίτια καὶ τὰ γυμναστήρια καὶ τὴν ἄσκησιν εἰς τὰ ὅπλα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐγὼ νομίζω, φίλε ξένε, ὅτι εἶναι εὔκολον νὰ τὰ ἐννοήσῃ ὁ καθεὶς τὰ ἰδικὰ μας πράγματα τουλάχιστον. Δηλαδὴ ἡ φύσις τῆς χώρας ὅλης τῆς Κρήτης, βλέπετε, δὲν εἶναι καθὼς τῆς Θεσσαλίας πεδινή. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐκεῖνοι μὲν περισσότερον μεταχειρίζονται τοὺς ἵππους, ἡμεῖς δὲ πεζοπορίας. Διότι αὐτὴ ἐδῶ πάλιν εἶναι ἀνώμαλος καὶ περισσότερον προσφυὴς διὰ τὴν ἄσκησιν εἰς τὴν πεζοπορίαν. Βεβαίως δὲ πρέπει εἰς τοιαῦτα μέρη νὰ ἔχῃ κανεὶς ἐλαφρὰ ὅπλα καὶ νὰ μὴν ἔχῃ βάρος ὅταν τρέχῃ. Λοιπὸν ἡ ἐλαφρότης τῶν τόξων καὶ τῶν βελῶν φαίνεται ὅτι εἶναι ἁρμοδία. Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα διὰ τὸν πόλεμρν ἐσυστηματοποιήθησαν ὅλα καὶ ὁ νομοθέτης ὅλα αὐτά, καθὼς μοῦ φαίνεται, τὰ συνέταξε ἔχων αὐτὸ ὑπ' ὄψει του. Ἄλλως καὶ τὰ συσσίτια φαίνεται ὅτι τὰ συνέστησε, διότι ἔβλεπε ὅτι ἐν καιρῷ ἐπιστρατείας ὅλοι ἀναγκάζονται ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος χάριν τῆς περιφρουρήσεώς των νὰ ἔχουν συσσίτια εἰς τὸ διάστημα αὐτό. Λοιπὸν μοῦ φαίνεται ὅτι κατέκρινε τοὺς περισσοτέρους ὡς ἀμαθεῖς, διότι δὲν ἐννοοῦν ὅτι ὑπάρχει πάντοτε διαρκὴς πόλεμος διὰ βίου εἰς ὅλους πρὸς ὅλας τάς πόλεις. Ἀφοῦ λοιπὸν ὅταν εἶναι πόλεμος χάριν περιφρουρήσεως εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν συσσίτια καὶ μερικοὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι νὰ γίνωνται μὲ τὴν σειρὰν φρουροὶ αὐτῶν, τότε αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης. Δηλαδὴ αὐτὸ τὸ ὁποῖον οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι τὸ ὀνομάζουν εἰρήνην, δὲν εἶναι παρὰ μόνον ὄνομα, πραγματικῶς ὅμως ὅλαι αἱ πόλεις πρὸς ὅλας ἔχουν πάντοτε πόλεμον ἀκατάπαυστον ἐκ φύσεως. Καὶ σχεδὸν ἐρευνῶν οὕτω πὼς θὰ εὕρῃς ὅτι ὁ νομοθέτης τῶν Κρητῶν τὸν πόλεμον κυρίως εἶχε ὑπ' ὄψει του ὅταν συνέταξε ὅλους τοὺς δημοσίους καὶ ἰδιωτικοὺς νόμους εἰς ἡμᾶς, νομίζων ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα δὲν φέρουν καμμίαν ὠφέλειαν, οὔτε τὰ κτήματα, οὔτε αἱ ἀσχολίαι, ἂν βεβαίως διὰ τοῦ πολέμου δὲν εἶναι κανεὶς νικητής, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῶν νικωμένων γίνονται κτῆμα τῶν νικητῶν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλῶς βέβαια, φίλε Ξένε, μοῦ φαίνεσαι ὅτι ἐγυμνάσθης εἰς τὸ νὰ κάμνῃς διάγνωσιν διὰ τὰ νόμιμα τῶν Κρητῶν, τὸ ἑξῆς ὅμως εἰπὲ ἀκόμη καθαρώτερα. Δηλαδὴ μὲ τὸν ὁρισμὸν τὸν ὁποῖον ὥρισες διὰ τὴν ἔχουσαν καλὸν πολίτευμα πόλιν, μοῦ φαίνεται ὅτι ἐννοεῖς ὅτι πρέπει νὰ κατοικοῦμεν πόλιν μὲ τοιαύτας διατάξεις, ὥστε εἰς τὸν πόλεμον νὰ νικῶμεν τάς ἄλλας πόλεις. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα. Νομίζω ὅτι καὶ ἀπ' ἐδῶ ὁ φίλος αὐτὴν τὴν γνώμην ἔχει.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καὶ πῶς ἀλλέως δηλαδὴ ἠμποροῦσε, λαμπρέ μου ἄνθρωπε, νὰ ἀπαντήσῃ ὁποιοσδήποτε Λακεδαιμόνιος;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τώρα ἄραγε μόνον εἰς πόλιν μὲ πόλιν εἶναι τοῦτο ὀρθόν, εἰς χωρίον ὅμως μὲ χωρίον ἄλλο εἶναι τὸ ὀρθόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλά; Τὸ ἴδιον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα; Εἰς οἰκίαν μὲ οἰκίαν ἐντὸς τοῦ χωρίου, καὶ εἰς ἄνδρα μὲ ἄνδρα, ἕνα πρὸς ἕνα, πάλιν τὸ ἴδιον εἶναι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὸ ἴδιον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μὲ τὸν ἑαυτόν του δὲ τὸν καθένα ἄραγε ὡσὰν μὲ ἐχθρὸν πρέπει νὰ τὸν ἐκλάβωμεν; Ἢ πῶς ἀλλέως νὰ λέγωμεν τώρα πλέον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ξένε Ἀθηναῖε — δηλαδὴ ἐσὲ δὲν ἤθελα νὰ σὲ ὀνομάσω Ἀττικόν, διότι μοῦ φαίνεται ὅτι εἶσαι ἄξιος νὰ ὀνομάζεσαι μὲ ἐπίθετον παράγωγον ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς θεᾶς τῆς σοφίας. Βεβαίως καλὰ ἔκαμες ποὺ ἀνέβασες τὸν λόγον εἰς ἀξίωμα καὶ τὸν κατέστησες σαφέστερον, ἑπομένως εὐκολώτερον θὰ εὕρῃς ὅτι πρὸ ὀλίγου ὀρθῶς ἐλέχθη ἀπὸ ἡμᾶς ὅτι ὅλοι μὲ ὅλους δημοσία εἶναι ἐμπόλεμοι καὶ ἰδιωτικῶς ἕκαστος μὲ τὸν ἑαυτόν του.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς τὸ εἶπες, ἀξιοθαύμαστε φίλε;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ ἐδῶ, φίλε Ξένε, τὸ νὰ νικᾷ κανεὶς τὸν ἑαυτόν του εἶναι ἀπὸ ὅλας τάς νίκας ἡ πρώτη καὶ ἡ καλλιτέρα, τὸ νὰ νικᾶται ὅμως κανεὶς ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του εἶναι ἀπὸ ὅλα τὸ ἀσχημότερον καὶ συγχρόνως τὸ χειρότερον. Διότι αὐτὰ βεβαίως μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ὑπάρχει πόλεμος ἐντὸς ἑκάστου ἀπὸ ἡμᾶς μὲ τὸν ἑαυτόν μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν πάλιν ἂς στρέψωμεν ὀπίσω τὸν λόγον. Δηλαδὴ ἐπειδὴ ὁ καθεὶς μας ἄλλος μὲν εἶναι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, ἄλλος δὲ ὑποχείριος, ἄραγε θὰ εἰποῦμεν ὅτι καὶ ἡ οἰκία καὶ τὸ χωρίον καὶ ἡ πόλις ἔχουν ἐντός των αὐτὸ τὸ ἴδιον πάθημα ἢ δὲν θὰ εἰποῦμεν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μήπως ἐννοεῖς τὸ νὰ εἶναι ἄλλη μὲν κυρίαρχος τοῦ ἑαυτοῦ της, ἄλλη δὲ ὑποχείριος;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ αὐτὸ καλὰ τὸ ἐρώτησες. Διότι πολὺ καὶ παρὰ πολὺ συμβαίνει τὶ τοιοῦτον καὶ ὄχι ὀλιγώτερον εἰς τάς πόλεις. Δηλαδὴ εἰς ὁποιανδήποτε πόλιν οἱ καλλίτεροι νικοῦν τὸν λαὸν καὶ τοὺς χειροτέρους, ἠμπορεῖ αὐτὴ ἡ πόλις ὀρθῶς νὰ ὀνομασθῇ ἀνωτέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτόν της καὶ νὰ ἐπαινῆται πολὺ δικαίως διὰ τὴν τοιαύτην νίκην. Τὸ ἐναντίον δὲ πρέπει νὰ γίνῃ ὅπου συμβαίνουν τὰ ἀντίθετα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν ὅσον διὰ τὸ ζήτημα ἂν τυχὸν κάποτε εἶναι ἀνώτερον τὸ χειρότερον ἀπὸ τὸ καλλίτερον ἂς τὸ ἀφήσωμεν. Διότι ἀπαιτεῖ πολὺ μακρὰν συζήτησιν. Αὐτὸ ὅμως ποὺ λέγεις σὺ τώρα τὸ ἐννοῶ, ὅτι δηλαδὴ θὰ συμβῇ κάποτε πολῖται συγγενεῖς καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν πόλιν καταγόμενοι πολλοὶ καὶ ἄδικοι ἀφοῦ συναθροισθοῦν νὰ πιέσουν διὰ νὰ ὑποδουλώσουν τοὺς δικαίους οἱ ὁποῖοι εἶναι ὀλίγοι, καὶ ὅταν μὲν νικήσουν, τότε ἡ πόλις εἶναι ὀρθὸν νὰ ὀνομασθῇ κατωτέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτόν της καὶ κακή, ὅταν δὲ νικηθοῦν, ἀνωτέρα καὶ ἀγαθὴ (ἐναρέτως ἀνδρεία).

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶναι πολὺ μάλιστα παράξενον, καλὲ Ξένε, αὐτὸ ποὺ λέγομεν τώρα. Καὶ ὅμως εἶναι πολὺ ἀνάγκη νὰ τὸ παραδεχθῶμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρόσεχε λοιπόν. Ἂς ἐξετάσωμεν τώρα πάλιν καὶ τὸ ἑξῆς. Βεβαίως εἶναι δυνατὸν νὰ γεννηθοῦν πολλοὶ ἀδελφοί, τέκνα ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικὸς καὶ μάλιστα δὲν εἶναι διόλου παράδοξον οἱ περισσότεροι μὲν ἀπὸ αὐτοὺς νὰ εἶναι ἄδικοι, οἱ δὲ ὀλιγώτεροι δίκαιοι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὄχι βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως δὲν εἶναι πρέπον εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἐσᾶς νὰ λέγωμεν ὡς λεξιθήραι ὅτι, ὅταν μὲν νικοῦν οἱ πονηροί, τότε ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι καὶ ἡ οἰκία αὐτὴ καὶ ὅλον αὐτὸ τὸ συγγενολόγι γίνεται κατώτερον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, γίνεται ὅμως ἀνώτερον, ὅταν νικηθοῦν. Διότι ἡμεῖς τώρα δὲν σκεπτόμεθα διὰ τὴν κοσμιότητα καὶ τὴν ἀκοσμίαν τῶν λέξεων συμφώνως μὲ τὴν γλῶσσαν του λαοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ὀρθότητα καὶ τὰ σφάλματα τῶν νόμων, ποία εἶναι αὐτὰ ἐκ φύσεως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς, καλὲ Ξένε.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πραγματικῶς ὀρθά, καθ' ὅσον καὶ εἰς ἐμὲ φαίνεται αὐτὴν τὴν φοράν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς ἰδοῦμεν λοιπὸν καὶ τὸ ἑξῆς. Δι' αὐτοὺς τοὺς ἀδελφοὺς ποὺ εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ κάποιος δικαστής;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ποῖος λοιπὸν εἶναι καλλίτερος, ἄραγε ὅστις ἄλλους μὲν ἀπὸ αὐτοὺς καταστρέψῃ, ὅσοι εἶναι κακοί, τοὺς δὲ καλλιτέρους τοὺς διατάξῃ νὰ ἐξουσιάζουν αὐτούς, ἢ κανεὶς ποὺ θὰ κάμῃ νὰ εἶναι μὲν ἄρχοντες οἱ καλοί, τοὺς χειροτέρους ὅμως θὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ ζοῦν καὶ ἐξουσιάζωνται ἑκουσίως; Τρίτον δὲ κατὰ τὴν ἱκανότητα δικαστὴν ἠμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν ἐκεῖνον ὅστις εἶναι κατάλληλος, ἀφοῦ παραλάβῃ ἕνα ὁλόκληρον συγγενολόγι εὑρισκόμενον εἰς διάστασιν, νὰ μὴ καταστρέψῃ κανένα, ἀλλὰ νὰ τοὺς συμφιλιώσῃ καὶ ἀφοῦ θέσῃ εἰς αὐτοὺς κατόπιν νόμους μεταξύ των νὰ ἠμπορῇ νὰ τοὺς προσέχῃ ὥστε νὰ εἶναι φίλοι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλλίτερος θὰ ἦτο ὁ τοιοῦτος δικαστὴς καὶ νομοθέτης.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως εἰς τὸ ἀντίθετον βεβαίως θὰ ἀπέβλεπε παρὰ εἰς τὸν πόλεμον, ὅταν νομοθετῇ δι' αὐτοὺς ἐκ διαλειμμάτων νόμους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τώρα ὅστις ὁλόκληρον πόλιν συναρμολογεῖ; Τάχα εἰς τὸν ἐξωτερικὸν πόλεμον αὐτῆς πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ περισσότερον διὰ νὰ διακοσμήσῃ τὸν βίον τῶν κατοίκων ἢ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς λέγεται στάσις; Τὸν ὁποῖον κυρίως μὲν ἔπρεπε ὁ καθεὶς ποτὲ νὰ μὴν ἐπιθυμῇ νὰ συμβῇ εἰς τὴν πατρίδα του, ἀφοῦ ὅμως συμβῇ, νὰ φύγῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶναι φανερὸν ὅτι εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τώρα πάλιν ἄραγε θὰ ἐδέχετο μᾶλλον νὰ γίνῃ εἰρήνη τῆς στάσεως, ἀφοῦ καταστραφῇ ἡ μία μερὶς καὶ νικήσῃ

ὁποιαδήποτε, ἢ ὅτι εἶναι ἀνάγκη, ἀφοῦ γίνῃ φιλία καὶ εἰρήνη ἀπὸ συμφιλίωσιν, τότε πλέον νὰ προσέχουν καλὰ εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μᾶλλον παρὰ κατὰ τὸν προηγούμενον θὰ ἐπεθύμει ὁ καθεὶς νὰ συμβῇ εἰς τὴν πατρίδα του.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν δὲν θὰ ἐπεθύμει ὁμοίως καὶ ὁ νομοθέτης;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλ' ἄραγε δὲν θέτει ἴσως ὅλους τοὺς νόμους ὁ καθεὶς χάριν τοῦ καλλιτέρου;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὅμως τὸ καλλίτερον δὲν εἶναι οὔτε ὁ πόλεμος οὔτε ἡ στάσις, εἶναι δὲ ἀπευκταῖον νὰ γίνῃ ἀνάγκη αὐτῶν, ἀλλὰ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ φιλοφροσύνη μεταξύ των. Καὶ ὡρισμένως καὶ αὐτὸ τὸ νὰ νικᾷ ἡ πόλις τὸν ἴδιον ἑαυτόν της, καθὼς φαίνεται, δὲν ἦτο ἀπὸ τὰ καλλίτερα, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα. Ὁμοίως ὡς νὰ πάσχῃ ἓν σῶμα καὶ ἀφοῦ λάβῃ ἰατρικὴν κάθαρσιν νὰ νομίζῃ τότε ὅτι εἶναι εἰς τὴν καλλιτέραν κατάστασιν, εἰς δὲ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον οὔτε ἔλαβε κἀν ἀνάγκην καθάρσεως, νὰ μὴ δίδῃ καμμίαν προσοχήν, ἐπίσης δὲ καὶ ὅταν κανεὶς σκέπτεται διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς πόλεως ἢ καὶ τοῦ ἀτόμου οὕτω πώς, οὔτε πολιτικὸς θὰ ἦτο καθὼς πρέπει, ἐὰν ἀποβλέπῃ μόνον πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ πολεμικὰ ζητήματα, οὔτε νομοθέτης ἀκριβής, ἐὰν δὲν νομοθετῇ μᾶλλον τὰ ζητήματα τοῦ πολέμου χάριν τῆς εἰρήνης παρὰ τὰ ζητήματα τῆς εἰρήνης χάριν τῶν πολεμικῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φαίνεται μὲν κάπως, καλὲ Ξένε, ὅτι αὐτὸς ὁ λόγος ἐλέχθη ὀρθῶς, θαυμάζω ὅμως, ἂν τὰ νόμιμα τοῦ τόπου μας καὶ ἀκόμη καὶ τῆς Λακεδαίμονος δὲν φροντίζουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον δι' αὐτά!

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ πιθανόν. Δὲν πρέπει ὅμως διόλου νὰ φιλονικοῦμεν τώρα μεταξύ μας μὲ τραχύτητα, ἀλλὰ ἥσυχα νὰ ἐξαναρωτοῦμεν, ἔχοντες τὴν ἰδέαν ὅτι καὶ ἡμεῖς καθὼς καὶ ἐκεῖνοι τὸ περισσότερον δι' αὐτὰ φροντίζομεν. Καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ παρακολουθήσετε τὸν λόγον μου. Τουλάχιστον θὰ πάρωμεν ὡς παράδειγμα τὸν Τυρταῖον, ὁ ὁποῖος ἐκ φύσεως μὲν ἦτο Ἀθηναῖος, ἔγινε ὅμως συμπολίτης τοῦ φίλου μας ἀπ' ἐδῶ, καὶ ὁ ὁποῖος περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἐφρόντισε δι' αὐτὰ καὶ εἶπε ὅτι:

> *Οὔτε δοξάζω οὔτε λογαριάζω κἀν ὡς ἄνδρα οὔτε κι' ἂν εἶναι ὁ πλουσιότερος ἀπὸ κάθε ἄλλον οὔτε ἂν ἔχῃ πολλὰ ἀγαθὰ (τὰ ἀναφέρει δὲ ἐδῶ ὅλα σχεδόν) ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι καλλίτερος εἰς τὰ πολεμικά.*

Αὐτὰ δηλαδὴ τὰ ποιήματα καὶ σὺ βεβαίως τὰ ἤκουσες. Ὅσον δὲ διὰ τὸν φίλον ἀπ' ἐδῶ, νομίζω ὅτι εἶναι φορτωμένος ἀπὸ αὐτά.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως καὶ εἰς τὰ μέρη μας τὰ ἔφεραν ἀπὸ τὴν Λακεδαίμονα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπὸν ἂς ἐρωτήσωμεν ὅλοι μαζὶ αὐτὸν τὸν ποιητὴν κάπως ὡς ἑξῆς. Καλὲ Τυρταῖε, τόσον ἐμπνευσμένε ποιητά.

Δηλαδὴ σὺ μᾶς φαίνεσαι πραγματικῶς σοφὸς καὶ ἀγαθός, διότι τοὺς ὑπερόχους εἰς τὸν πόλεμον ὑπερόχως τοὺς ἐδόξασες. Τώρα λοιπὸν ἐγὼ καὶ ὁ Κλεινίας ὁ Κνώσιος ἀπ' ἐδῶ νομίζομεν ὅτι ἔτυχε νὰ συμφωνοῦμεν πολὺ μαζί σου ὡς πρὸς αὐτό. Ἂν ὅμως ὁμιλοῦμεν διὰ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἢ ὄχι, αὐτὸ θέλομεν νὰ τὸ ἐννοήσωμεν καλῶς. Λέγε μας λοιπόν, ἄραγε καὶ σὺ δύο εἴδη πολέμου παραδέχεσαι καθὼς καὶ ἡμεῖς; Ἢ πῶς ἀλλέως; Εἰς αὐτὰ νομίζω ὅτι καὶ ἕνας πολὺ κατώτερος ἀπὸ τὸν Τυρταῖον θὰ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν, ὅτι δηλαδὴ εἶναι δύο εἴδη, καὶ τὸ ἓν μὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουν ὅλοι στάσιν (φατριασμόν), τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ χειρότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς πολέμους, καθὼς τὸ εἴπαμεν ἡμεῖς πρὸ ὀλίγου, τὸ δὲ ἄλλο εἶδος τοῦ πολέμου, νομίζω, τὸν ὁποῖον μεταχειριζόμεθα ὅταν φιλονικοῦμεν μὲ τοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ τοὺς ἀλλοεθνεῖς, θὰ παραδεχθῶμεν ὅλοι δα εἶναι πολὺ ἡμερώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι βεβαίως;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπὸν ποίαν ἀπὸ τάς δύο αὐτὰς τάξεις τῶν ἀνδρῶν καὶ ὡς πρὸς ποῖον πόλεμον ἐγκωμίασες σὺ τόσον πολὺ καὶ ποίους κατέκρινες; Δηλαδὴ φαίνεται ὅτι ἐγκωμίασες τοὺς ἀνδρείους εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς πολέμους. Τουλάχιστον εἶπες εἰς τὰ ποιήματά σου κάπως, ὅτι δὲν ἀνέχεσαι διόλου ἐκείνους:

Ποὺ δὲν τολμοῦν τὰ μάτια των νὰ ἰδοῦν αἱματοκύλισμα, καὶ νὰ ὁρμήσουν στον ἐχθρὸν καὶ νὰ τὸν ἀντικρύσουν.

Λοιπὸν ὅσον διὰ τὰ κατόπιν ἠμποροῦμεν νὰ τὰ εἰποῦμεν ἡμεῖς ὅτι σὺ μὲν Τυρταῖε, καθὼς φαίνεται, ἐγκωμιάζεις τοὺς ἀναδεικνυομένους εἰς τὸν ἀλλοεθνῆ καὶ ἐξωτερικὸν πόλεμον. Δὲν θὰ τὰ παραδεχθῇ αὐτὰ χωρὶς ἐπιφύλαξιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡμεῖς ὅμως καὶ αὐτοὺς τοὺς θεωροῦμεν ἀγαθούς, ἀλλὰ καλλιτέρους ἀκόμη θεωροῦμεν πολὺ μάλιστα ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀναδεικνύονται κάλλιστοι εἰς τὸν μεγαλίτερον πόλεμον ἀνεγνωρισμένως. Ἔχομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἕνα ποιητὴν μάρτυρα, δηλαδὴ τὸν Θέογνιν, συμπολίτην τῶν Μεγαρέων τῆς Σικελίας, ὁ ὁποῖος λέγει:

Κύρνε, πρέπει νὰ ζυγισθῇ μὲ ἀσήμι, μὲ χρυσάφι, ὁποῖος μέσα στα κόμματα μένει πιστὸς στον τόπον.

Αὐτὸς λοιπὸν νομίζομεν ὅτι ἀναδεικνύεται πολὺ καλλίτερος ἀπὸ ἐκεῖνον, ἐπειδὴ εἶναι δυσκολώτερος ὁ πόλεμος, σχεδὸν δηλαδὴ ὅσον εἶναι καλλιτέρα ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ φρόνησις ἡνωμένα μαζὶ μὲ τὴν ἀνδρείαν, παρὰ μόνη της ἡ ἀνδρεία. Διότι βεβαίως πιστὸς καὶ ἀκέραιος εἰς τὸν φατριασμὸν δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ κανεὶς χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ σύνολον τῶν ἀρετῶν αὐτῶν. Ἀλλά:

Παλικαρίσια στον ἐχθρὸν τὸ στῆθος νὰ προβάλλουν, τὸν θάνατον νὰ μὴ ψηφοῦν.

λέγει ὁ Τυρταῖος ὅτι εἶναι παρὰ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μισθοφόρους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι γίνονται θρασεῖς καὶ ἄδικοι καὶ ὑβρισταὶ καὶ ἀνοητότατοι σχεδὸν ἀπὸ ὅλους, ἐκτὸς ὡρισμένως πολὺ ὀλίγων. Ποῖον τέλος λοιπὸν ἔχει αὐτὸς ὁ λόγος μας καὶ τὶ θέλει νὰ μᾶς φανερώσῃ μὲ αὐτὰ ποῦ λέγει; Προφανῶς τὸ ἑξῆς, ὅτι βεβαιότατα καὶ ὁ ἐμπνευσθεὶς ἀπὸ τὸν Δία νομοθέτης τοῦ τόπου τούτου, καὶ πᾶς ἄλλος ὁ ὁποῖος ἔχει ἔστω καὶ τὴν μικροτέραν ἀξίαν, δὲν θὰ ἀποβλέπῃ εἰς ἄλλο τίποτε, ὅταν θέτῃ τοὺς νόμους, παρὰ εἰς τὴν μεγαλιτέραν ἀρετὴν πάντοτε. Αὐτὴ δὲ εἶναι, καθὼς λέγει ὁ Θέογνις, πιστότης εἰς τάς δεινὰς περιστάσεις, τὴν ὁποίαν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ὀνομάσῃ τελείαν δικαιοσύνην. Αὐτὴ ὅμως πάλιν, τὴν ὁποίαν ἐγκωμίασε παρὰ πολὺ ὁ Τυρταῖος, εἶναι μὲν καλὴ καὶ ὅσον πρέπει τὴν ἐγκωμίασε αὐτὸς ὁ ποιητής, ἔρχεται ὅμως τετάρτη ὡς πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὴν δύναμιν, διὰ νὰ θεωρηθῇ ὀρθῶς ἀξιόλογος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὲ Ξένε, τὸν νομοθέτην μας τὸν παραπετοῦμεν εἰς τοὺς μακρυνοὺς νομοθέτας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὄχι αὐτόν, ἀγαπητέ μου, ἀλλὰ τὸν ἑαυτόν μας, ὅτε νομίζομεν ὅτι ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Μίνως ἔθεσαν ὅλους τοὺς νόμους καὶ εἰς τὴν Λακεδαίμονα καὶ ἐδῶ ἀποβλέποντες κυρίως εἰς τὸν πόλεμον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀλλὰ πῶς ἔπρεπε νὰ φρονοῦμεν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καθὼς εἶναι ἀληθὲς καὶ δίκαιον, νομίζω, νὰ λέγωμεν, ἀφοῦ μάλιστα ὁμιλοῦμεν περὶ θείων ζητημάτων, δηλαδὴ ὄχι ὅτι ἐνομοθέτει ἀποβλέπων εἰς ἓν μικρὸν μέρος τῆς ἀρετῆς καὶ μάλιστα τὸ μηδαμινώτερον, ἀλλὰ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀρετήν, καὶ ὅτι οἱ νόμοι αὐτῶν δὲν ἐρευνοῦν χωριστὰ τὰ διάφορα εἴδη, οὔτε αὐτὰ τὰ εἴδη τὰ ὁποῖα προβάλλουν καὶ ἐρευνοῦν οἱ σημερινοί.[1]

Δηλαδὴ σήμερον δ' ὁποῖον ζήτημα φθάσουν εἰς ἀπόλυτον ἀνάγκην, αὐτὸ προβάλλει ὁ καθεὶς καὶ ἐρευνᾷ, ἄλλος μὲν περὶ κληρονομιῶν καὶ κληρονόμων, ἄλλος δὲ περὶ κακοποιήσεως, ἄλλος δὲ διὰ χίλια δύο ἄλλα παρόμοια. Ἡμεῖς ὅμως νομίζομεν ὅτι ἡ ἔρευνα περὶ τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τοὺς καλοὺς ἐρευνητάς, καθὼς ἠρχίσαμεν ἡμεῖς τώρα. Καὶ τὴν ἰδικήν σου προσπάθειαν τοῦ νὰ κάμνῃς εἰσήγησιν περὶ τῶν νόμων τὴν θαυμάζω ὁλοψύχως. Διότι τὸ νὰ ἀρχίζωμεν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ λέγωμεν ὅτι χάριν αὐτῆς ἔθετε τοὺς νόμους, εἶναι ὀρθόν. Τὸ ὅτι ὅμως εἶπες ὅτι αὐτὸς ἐνομοθέτει ἐφαρμόζων αὐτοὺς εἰς ἓν μέρος τῆς ἀρετῆς καὶ μάλιστα τὸ μικρότερον, αὐτὸ πλέον δὲν μοῦ ἐφάνη ὅτι τὸ εἶπες ὀρθῶς, καὶ δι' αὐτὸ ἐγὼ εἶπα ὅλον αὐτὸν τὸν κατόπιν λόγον μου. Τώρα λοιπὸν θέλεις νὰ σοῦ ἐξηγήσω ποίαν ἀνάλυσιν θὰ ἐπιθυμοῦσα καὶ σὺ νὰ κάμῃς εἰς τὸν λόγον μου καὶ ἐγὼ νὰ σὲ ἀκούω;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα, καλὲ Ξένε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἔπρεπε νὰ εἴπῃς: Οἱ νόμοι τῶν Κρητῶν δὲν εἶναι ἄνευ λόγου ὑπερόχως εὐδόκιμοι εἰς ὅλον τὸν Ἑλληνισμόν. Διότι εἶναι ὀρθοί, ἀφοῦ κάμνουν εὐτυχεῖς τοὺς μεταχειριζομένους αὐτούς. Δηλαδὴ προμηθεύουν δι' αὐτοὺς ὅλα τὰ ἀγαθά· εἶναι δὲ τὰ ἀγαθὰ δύο εἰδῶν, ἄλλα μὲν ἀνθρώπινα, ἄλλα δὲ θεῖα, ἐξαρτῶνται δὲ ἀπὸ τὰ θεῖα τὰ ἄλλα. Καὶ ἐὰν μὲν καμμία πόλις παραδεχθῇ τὰ μεγαλίτερα, τότε ἀποκτᾷ καὶ τὰ μικρότερα, εἰδεμή, στερεῖται καὶ τὰ δύο. Εἶναι δὲ τὰ μικρότερα ἐκεῖνα εἰς τὰ ὁποῖα ἔρχεται ὡς πρῶτον ἡ ὑγεία, ὡς δεύτερον δὲ τὸ κάλλος, ὡς τρίτον δὲ ἡ σωματικὴ δύναμις καὶ διὰ τὸ τρέξιμον καὶ δι' ὅλας τάς ἄλλας κινήσεις τοῦ σώματος, τέταρτον δὲ ὡρισμένως ὁ πλοῦτος, ὄχι ὁ τυφλὸς ἀλλὰ ὁ ὀξυδερκής, ἐὰν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν φρόνησιν. Ἀπὸ τὰ θεῖα δὲ πάλιν ἀγαθὰ ὡς ἀρχηγὸς ἔρχεται ἡ φρόνησις, ὡς δεύτερον κατόπιν ἀπὸ τὸν νοῦν ἡ σώφρων διάθεσις τῆς ψυχῆς, ἀπὸ αὐτὰ δὲ ἀφοῦ ἀναμιχθοῦν μὲ ἀνδρείαν φαίνεται ὅτι παράγεται ὡς τρίτον ἡ δικαιοσύνη, ὡς τέταρτον δὲ ἡ ἀνδρεία. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐδῶ ἐκ φύσεως ἐτάχθησαν προηγουμένως ἀπὸ ἐκεῖνα, καὶ ὡρισμένως καὶ ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ τὰ κατατάξῃ οὕτω πώς.

Κατόπιν δὲ εἰς αὐτὰ τὰ δύο εἴδη πρέπει νὰ ἀποβλέπουν αἱ ἄλλαι προσταγαὶ τάς ὁποίας πρέπει νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτούς, καὶ τὰ μὲν ἀνθρώπινα νὰ ἀτενίζουν πρὸς τὰ θεῖα, ὅλα δὲ ἀνεξαιρέτως τὰ θεῖα πρὸς τὸν ἡγεμόνα των νοῦν. Μὲ αὐτὰ δὲ νὰ ἐκτελοῦν μεταξύ των τάς γαμηλίους ἐπιμιξίας, καὶ κατόπιν νὰ γεννοῦν καὶ νὰ ἀνατρέφουν τὰ τέκνα των, καὶ ὅσα εἶναι ἀρσενικὰ καὶ ὅσα εἶναι θηλυκά, καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι νέοι καὶ ὅταν μεγαλώσουν καὶ φθάσουν ἕως εἰς τὸ γῆρας, νὰ φροντίζῃ νὰ ἀποδίδῃ ὀρθῶς εἰς αὐτοὺς καὶ τάς τιμὰς καὶ τάς ἀτιμώσεις, παρατηρῶν εἰς ὅλας των τάς συναναστροφὰς τάς λύπας καὶ τάς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας καὶ τάς ἐρωτικὰς ἐν γένει ἀσχολίας των, καὶ ἐπιτηρῶν καλῶς νὰ τοὺς κατακρίνῃ καὶ νὰ τοὺς ἐπαινῇ ὀρθῶς διὰ μέσον τῶν ἰδίων των νόμων. Ἔπειτα πάλιν μέσα εἰς τοὺς θυμοὺς των καὶ τοὺς φόβους των, καὶ ὅλας τάς ἄλλας ταραχὰς τῆς ψυχῆς αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, καὶ εἰς ὅσα αἰσθήματα εὑρίσκουν ἀνακούφισιν ἀπὸ εὐτυχίαν, καὶ πάλιν εἰς ὅσα παθήματα ἐπέρχονται ἀποτόμως εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἢ ἀπὸ ἀσθενείας ἢ πολέμους ἢ λοιμικὰς ἀσθενείας ἢ καὶ εἰς τὰ ἀντίθετα, εἰς ὅλας αὐτὰς τάς περιστάσεις πρέπει νὰ διαφωτίσῃ καὶ νὰ ὁρίσῃ ποῖον εἶναι τὸ καλὸν καὶ ποῖον ὄχι διὰ τὴν διάθεσιν ἑκάστου.

Κατόπιν δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ προφυλάττῃ ὁ νομοθέτης τάς ἰδιοκτησίας καὶ τὰ ἔξοδα, μὲ ποῖον τρόπον γίνονται καὶ ὡς πρὸς τάς συναλλαγὰς καὶ διαλύσεις ὅλων αὐτῶν μεταξύ των εἴτε ἑκουσίας εἴτε ἀκουσίας μὲ ποῖον τρόπον ἐκτελοῦν μεταξύ των ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ προσέχῃ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον εἰς ποίους ὑπάρχει καὶ εἰς ποίους ἐλλείπει, καὶ εἰς μὲν τοὺς εὐπειθεῖς εἰς τοὺς νόμους νὰ προσφέρῃ τιμάς, εἰς δὲ τοὺς ἀπειθεῖς νὰ ἐπιβάλλῃ ῥητὰς ποινάς, ἕως ὅτου ἐρευνήσῃ ὁλόκληρον τὴν πολιτείαν μέχρι τέλους καὶ ἴδῃ μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ γίνεται ἡ κηδεία τῶν ἀποθνησκόντων καὶ ποίας τιμὰς πρέπει νὰ ἀποδίδῃ εἰς αὐτούς. Ἀφοῦ δὲ τὸ ἀντιληφθῇ ὅστις θέση τοὺς νόμους τούτους, θὰ ὁρίσῃ ἐπιτηρητὰς εἰς ἕκαστον ἀπὸ αὐτούς, ἄλλους μὲν ἐνεργούντας μὲ φρόνησιν, ἄλλους δὲ μὲ γνώμην ἀληθινήν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ συνδυάσῃ ὅλα αὐτὰ ὁ νοῦς καὶ νὰ καταστήσῃ σύντροφα τῆς σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, ὄχι ὅμως τοῦ πλούτου καὶ τῆς φιλοδοξίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, φίλοι πατριῶται, ἤθελα καὶ θέλω τώρα ἀκόμη νὰ ἐξετάσωμεν πῶς ὑπάρχουν ὅλα αὐτὰ εἰς τοὺς νόμους τοὺς ἀποδιδομένους εἰς τὸν Δία καὶ τὸν Πύθιον Ἀπόλλωνα, τοὺς ὁποίους ἐθέσπισαν ὁ Μίνως καὶ ὁ Λυκοῦργος, καὶ ποίαν κατάταξιν ἔχουν ὥστε νὰ γίνωνται εὐνόητοι εἰς πάντα ἔμπειρον τῶν νόμων εἴτε ἐκ τέχνης εἴτε καὶ ἐκ συνηθείας, ἐνὼ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἄλλους δὲν εἶναι εὐνόητοι.

---

[1] Εἶναι γνωστὸν ὅτι τοῦ Πλάτωνος ἐζήτησαν νόμους οἱ Θηβαῖοι, οἱ Μεγαρεῖς καὶ ἄλλοι. Ἠμποροῦμεν δὲ νὰ συμπεράνωμεν ἀπὸ τὸ χωρίον αὐτὸ ὅτι ἀπέβλεπαν εἰς σχετικάς των ἀνάγκας, διότι προφανῶς εἰς αὐτοὺς γίνεται ὑπαινιγμὸς ἐδῶ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς πρέπει λοιπόν, καλὲ Ξένε, νὰ λέγωμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐγὼ τουλάχιστον νομίζω ὅτι πρέπει πάλιν νὰ ἐξετάσωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, καθὼς ἐκάμαμεν εἰς τάς ἀρχάς, πρῶτον τάς ἀσχολίας τῆς ἀνδρείας. Ἔπειτα ἐξετάζομεν ἄλλο μέρος καὶ κατόπιν πάλιν ἄλλο μέρος τῆς ἀρετῆς ἐὰν θέλετε. Μὲ ὅποιον δὲ τρόπον ἐξετάσωμεν τὸ πρῶτον, αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὸν ἔχωμεν ὡς παράδειγμα καὶ διηγούμενοι οὕτω πὼς τὰ ἄλλα νὰ τὰ ἔχωμεν ὡς ξεκουραστικὰ λόγια εἰς τὸν δρόμον. Κατόπιν δὲ ἀπὸ ὅλην τὴν ἀρετὴν θὰ παραστήσωμεν ὅσα πρὸ ὀλίγου εἴπαμεν ἐφηρμοσμένα εἰς ἐκείνους, ἂν θέλῃ ὁ θεός.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καλὰ λέγεις καὶ προσπάθησε πρῶτα νὰ κρίνῃς ἐμπρὸς μας αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἐγκωμιαστὴν τοῦ Διὸς (τὸν Κλεινίαν).

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Θὰ προσπαθήσω νὰ τὸν κρίνῳ καὶ μάλιστα καὶ σὲ καὶ τὸν ἑαυτόν μου ἀκόμη. Διότι κοινὴ εἶναι ἡ συζήτησις δι' ὅλους μας. Λέγετε λοιπόν. Παραδεχόμεθα ὅτι τὰ συσσίτια καὶ αἱ ἀσκήσεις ἐπενοήθησαν ἀπὸ τὸν νομοθέτην χάριν τοῦ πολέμου;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ποῖον ἐπενοήθη ὡς τρίτον ἢ τέταρτον; Διότι ἴσως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπαριθμήσωμεν καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἀρετῆς μέρη ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως θέλει νὰ τὰ ὀνομάζῃ κανείς, ἀρκεῖ μόνον νὰ φανερώνουν ὅ,τι ἐννοεῖ αὐτός.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἐγὼ λοιπὸν καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος Λακεδαιμόνιος θὰ ἐλέγαμεν ὅτι τρίτον ἐπενόησε τὸ κυνήγιον. Τέταρτον δὲ ἢ πέμπτον ἂν ἠμποροῦμεν νὰ ἀναφέρωμεν, ἂς δοκιμάσωμεν. Λοιπὸν ἀκόμη καλῶς τέταρτον θὰ ἐδοκίμαζα ἐγὼ νὰ εἴπω τὴν ἀντοχὴν εἰς τοὺς πόνους ἡ ὁποία συνηθίζεται εἰς τὰ μέρη μας καὶ εἰς τάς συμπλοκὰς μὲ τάς χεῖρας μεταξὺ των καὶ εἰς μερικὰ εἴδη ἁρπαγῆς τὰ ὁποῖα γίνονται μὲ πολλὰ ξυλοκοπήματα. Ἔπειτα δὲ ὑπάρχει καὶ κάτι τὸ ὁποῖον λέγεται κρυπτεία ὑπερβολικὰ κουραστικὴ εἰς τὴν ἀντοχήν, καὶ εἰς τάς κακοκαιρίας ἡ ἀνυποδησία καὶ ἡ ἀστρωσία καὶ ἡ αὐτοϋπηρεσία χωρὶς ὑπηρέτας, εἴτε τὴν νύχτα πλανῶνται εἰς ὅλην τὴν χώραν εἴτε τὴν ἡμέραν. Ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τάς γυμνοπαιδείας γίνονται εἰς τὰ μέρη μας φοβεραὶ σκληραγωγίαι, ὅταν ἀγωνίζωνται μὲ τὸν ὑπερβολικὸν καύσωνα, καὶ παρὰ πολλὰ ἄλλα τὰ ὁποῖα σχεδὸν δὲν ἔχουν τελειωμὸν ὅταν θελήσῃ κανεὶς νὰ τὰ εἴπῃ ὅλα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά, ὁμιλεῖς, πατριώτη Λακεδαιμόνιε. Τὴν ἀνδρείαν ὅμως, λέγε, τὶ θέλεις νὰ τὴν παραδεχθῶμεν; Ἄραγε ὅτι εἶναι ἁπλῶς ἀγὼν ἐναντίον τῶν φόβων καὶ τῶν κακώσεων, ἢ καὶ ἐναντίον τῶν πόθων καὶ τῶν ἡδονῶν καὶ μερικῶν ἄλλων ἀνικήτων κολακευτικῶν χαϊδευμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ τῶν νομιζομένων σεβαστῶν μαλακώνουν τάς ψυχὰς καὶ τάς κάμνουν ὡσὰν ἀπὸ κερί;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Μάλιστα, νομίζω ἐναντίον ὅλων αὐτῶν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἐὰν ἐνθυμούμεθα τοὺς προηγουμένους λόγους, νομίζω ὅτι ὁ φίλος ἀπ' ἐδῶ ἔλεγε ὅτι γίνεται καὶ πόλις κατωτέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτόν της καὶ ἓν ἄτομον. Δὲν εἶναι ἔτσι, φίλε Κνώσιε;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τώρα τὶ πρέπει νὰ λέγωμεν; Ἄραγε ὁ νικώμενος ἀπὸ τάς λύπας ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον κακός, ὁ δὲ νικώμενος ἀπὸ τάς ἡδονὰς περισσότερον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐγὼ νομίζω, ὁ νικώμενος ἀπὸ τάς ἡδονάς. Καὶ βεβαίως ὅλοι λέγομεν ὅτι εἶναι περισσότερον κακὸς ὁ νικώμενος ἀπὸ τάς ἡδονάς, δηλαδὴ αὐτὸς ὁ αἰσχρῶς κατώτερος τοῦ ἑαυτοῦ του, παρὰ ὁ νικώμενος ἀπὸ τάς λύπας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν μήπως ὁ νομοθέτης ὁ προστατευόμενος ἀπὸ τὸν Δία καὶ ὁ Πυθικὸς δὲν ἐνομοθέτησαν χωλὴν τὴν ἀνδρείαν, ὥστε μόνον ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ νὰ ἀντιτάσσεται, ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὅμως καὶ τὰ κομψὰ καὶ τὰ χαϊδευτικὰ νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ ἀντιταχθῇ; Ἢ καὶ εἰς τὰ δύο μέρη;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, νομίζω μὲ πεποίθησιν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς εἰποῦμεν λοιπὸν πάλιν ποῖαι ἀσχολίαι ὑπάρχουν εἰς τάς πατρίδας σας καὶ τῶν δύο, αἱ ὁποῖαι γλυκαίνουν μὲ ἡδονὰς καὶ δὲν τάς ἀποφεύγουν, καθὼς δὲν ἀπέφευγαν τάς λύπας, ἀλλὰ τοὺς σύρουν εἰς τὸ μέσον τῶν καὶ τοὺς πειθαναγκάζουν μὲ τάς τιμάς, ὥστε νὰ τοὺς κυριαρχοῦν; Εἰς ποῖον μέρος λοιπὸν τῶν νόμων ὑπάρχει ἡ διάταξις αὐτὴ ὡς πρὸς τάς ἡδονάς; Ἂς τὸ εἰποῦμεν ποῖον εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖον προπαρασκευάζει εἰς τὸν τόπον σᾶς τοὺς ἰδίους πολίτες ἐξ ἴσου ἀνδρείους καὶ εἰς τάς κακώσεις καὶ εἰς τάς ἡδονάς, καὶ νικητὰς τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ νικοῦν, καὶ ὄχι ὑποχειρίους ἐχθρῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ πλησίον των καὶ παρὰ πολὺ ἀνίκητοι.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καλὲ Ξένε, μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ποὺ εἶχα νὰ ἀναφέρω πολλοὺς νόμους ἀντιτασσομένους εἰς τάς κακώσεις, ἴσως δὲν θὰ ἔχω ἀφθονίαν, ὅταν ὁμιλήσω περὶ τῶν ἡδονῶν εἰς μεγάλα καὶ πασίγνωστα κεφάλαια. Εἰς μικρὰ ὅμως ἴσως ἔχω ἀφθονίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ ἐγὼ ὅμως ἐπίσης δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ ἀποδείξω τὸ τοιοῦτον σαφῶς εἰς τοὺς Κρητικοὺς νόμους.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λαμπρότατοί μου πατριῶται, αὐτὸ δὲν εἶναι βεβαίως παράδοξον. Ἂν ὅμως κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς κατακρίνῃ τίποτε ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος ἑνὸς ἑκάστου ἀπὸ ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ ἐννοήσῃ ποῖον εἶναι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ὠφελιμώτερον, ἂς μὴ θυμώνωμεν, ἀλλὰ ἂς ἀκούωμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον μειλιχίως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ τὸ εἶπες, Ἀθηναῖε Ξένε, καὶ πρέπει νὰ συμμορφωθοῦμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βέβαια, καλὲ Κλεινία, διότι δὲν θὰ ἤρμοζε εἰς τόσον ἡλικιωμένους ἄνδρας τὸ τοιοῦτον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βέβαια ὄχι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν, ἂν ὀρθῶς ἢ ὄχι κατακρίνῃ κανεὶς τὴν Λακωνικὴν πολιτείαν, αὐτὸ ἴσως εἶναι ἄλλο ζήτημα. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὅσα λέγουν οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ἴσως ἐγὼ ἠμπορῶ περισσότερον ἀπὸ σᾶς τοὺς δύο νὰ τὰ εἴπω. Δηλαδὴ εἰς τὸν τόπον σας, ἂν καὶ εἶναι θεσπισμένοι μετρίως οἱ νόμοι, ἴσως εἶναι εἷς ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους νόμους τὸ νὰ μὴ ἐπιτρέπεται εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς νέους νὰ ἐρευνᾷ ποία μέρη ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι καλὰ καὶ ποία ὄχι, ἀλλὰ μὲ μίαν φωνὴν καὶ μὲ ἕνα στόμα νὰ συμφωνῆτε ὅλοι, ὅτι ὅλα εἶναι βαλμένα καλά, ἀφοῦ τὰ ἐθέσπισαν οἱ θεοί, καὶ ἂν κανεὶς ἔχῃ διάφορον γνώμην, νὰ μὴ θέλετε κἀν νὰ τὸν ἀκούσετε. Ἂν δὲ κανεὶς γέρων ἀπὸ τοὺς ἰδικοὺς σας σκεφθῇ κάτι τί, μόνον ἐμπρὸς εἰς κάποιον ἄρχοντα ἢ συνομήλικά του νὰ

ἀνακοινώνῃ τὴν γνώμην χωρὶς νὰ παρευρίσκεται κανεὶς νέος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς, καλὲ Ξένε, καὶ ὡς νὰ εἶσαι κανεὶς μάντις, ἐνὼ ἦσο τότε ἀπών, μοῦ φαίνεται ὅτι ἐπέτυχες πολὺ τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθέτου τώρα, καὶ λέγεις πολὺ τὴν ἀλήθειαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τώρα ἐμπρὸς μας δὲν ὑπάρχει ἐρημία ἀπὸ νέους, μόνοι μας δὲ ἕνεκα τοῦ γήρατος ἔχομεν τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν νομοθέτην νὰ συζητοῦμεν περὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων οἱ ἴδιοι χωρὶς νὰ κάμνωμεν κανὲν σφάλμα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές, καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ μὴ παύσῃς νὰ κατακρίνῃς τοὺς νόμους μας. Διότι βεβαίως δὲν εἶναι ἄτιμον πρᾶγμα τὸ νὰ γνωρίσωμεν κάτι ἀπὸ τὰ μὴ καλά, ἀλλὰ συμβαίνει νὰ προκύπτῃ ἀπὸ αὐτὸ θεραπεία εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀκούει μὲ φθόνον τοὺς λόγους, ἀλλὰ μὲ εὔνοιαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά. Καὶ ὅμως δὲν θὰ ὁμιλήσω ἀκόμη πρὸς τὸ πάρον κατακρίνων τοὺς νόμους πρὶν νὰ συζητήσω ἀσφαλῶς ὅσον μοῦ εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ μᾶλλον τάς ἀπορίας μου ἐκφράζω. Δηλαδὴ εἰς τὸν τόπον σας ὁ νομοθέτης ἐξαιρετικῶς ἀπὸ ὅλον τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἀπὸ τάς χώρας τῶν βαρβάρων, δι' ὅσας ἡμεῖς ἔχομεν πληροφορίας, ἐπέβαλε νὰ ἀπέχετε ἀπὸ τάς μεγαλιτέρας παιγνιώδεις ἡδονὰς καὶ νὰ μὴν τάς δοκιμάζετε, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας διὰ τὸ ζήτημα τῶν κακουχιῶν καὶ τῶν φόβων, τὸ ὁποῖον ἐξετάσαμεν πρὸ ὀλίγου, ἐνόμισε ὅτι, ἐὰν κανεὶς τὰ ἀποφύγῃ ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μέχρι τέλους, τότε αὐτός, ἂν εὑρεθῇ εἰς καταναγκαστικοὺς κόπους καὶ φόβους καὶ κακουχίας, θὰ ὑποκύψῃ εἰς τοὺς γυμνασμένους εἰς αὐτὰ καὶ θὰ γίνῃ ὑποχείριος αὐτῶν. Λοιπόν, νομίζω, αὐτὸ τὸ ἴδιον ἔπρεπε ὁ ἴδιος νομοθέτης νὰ σκεφθῇ καὶ σχετικῶς μὲ τάς ἡδονάς, καὶ νὰ εἴπῃ μόνος του εἰς τὸν ἑαυτόν του, ὅτι, ἂν εἰς τὸν τόπον μας οἱ πολῖται μείνουν ἄγευστοι τῶν μεγαλιτέρων ἡδονῶν ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, καὶ ἀφοῦ μείνουν ἀγύμναστοι εἰς τὸ νὰ συγκρατοῦνται καὶ δὲν ἀναγκάζονται νὰ κάμνουν καμμίαν ἀσχημοσύνην ἕνεκα ψυχικῆς ἀδυναμίας πρὸς τάς ἡδονάς, θὰ πάθουν τὸ ἴδιον μὲ τοὺς νικωμένους ἀπὸ τοὺς φόβους. Αὐτοὶ δηλαδὴ θὰ γίνουν ὑπόδουλοι κατ' ἄλλον τρόπον καὶ πολὺ ἀσχημότερον εἰς τοὺς ἱκανοὺς νὰ συγκρατοῦνται βεβαίως ἀπὸ τάς ἡδονάς, οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν τὴν μέθοδον τῶν ἡδονῶν, καὶ εἶναι καὶ κάποτε ἄνθρωποι ἐντελῶς κακοί, καὶ τότε τὴν ψυχὴν των θὰ τὴν ἔχουν ἐν μέρει μὲν δούλην, ἐν μέρει δὲ ἐλευθέραν, καὶ δὲν θὰ εἶναι ἄξιοι νὰ ὀνομάζωνται ἀπολύτως ἀνδρεῖοι καὶ φιλελεύθεροι. Προσέξετε λοιπὸν ἂν ἀπὸ ὅσα σᾶς λέγω τώρα σᾶς φαίνεται κανὲν καθὼς πρέπει.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως μας φαίνεται ὅτι κάπως καλὰ λέγεται ὁ λόγος. Ἀλλὰ ἂς προσέξωμεν μήπως τὸ νὰ συμφωνήσωμεν μὲ εὐκολίαν ἀμέσως διὰ τόσον μεγάλα ζητήματα, εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν νέων καὶ τῶν ἀνοήτων.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλ' ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ ἐρχόμενον κατόπιν ἀπὸ ὅσα ζητήματα ἐθέσαμεν ὑπὸ συζήτησιν, φίλε Κλεινία καὶ Λακεδαιμόνιε πατριώτη — δηλαδὴ μετὰ τὴν ἀνδρείαν βεβαίως πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ σωφροσύνης — ποίαν διαφορὰν θὰ εὕρωμεν εἰς αὐτὰ τὰ πολιτεύματα ἢ εἰς τὰ τυχαίως καταρτισμένα, καθὼς εἴπαμεν διὰ τὰ πολεμικὰ πρὸ ὀλίγου;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Σχεδὸν δὲν εἶναι εὔκολον. Διότι βεβαίως φαίνεται ὅτι καλῶς ἐπενοήθησαν καὶ διὰ τάς δύο αὐτὰς ἀρετὰς τὰ συσσίτια καὶ οἱ ἀσκήσεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φαίνεται λοιπόν, φίλοι πατριῶται, ὅτι εἶναι δύσκολον τὰ ζητήματα τῆς πολιτείας νὰ συμβαίνουν ἐξ ἴσου ἀδιαφιλονίκητα μὲ τὰ ἔργα καθὼς μὲ τοὺς λόγους. Διότι, ὁμοιάζει ὅτι συμβαίνει σχεδὸν καθὼς εἰς τὰ σώματα, ὅπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιβάλωμεν εἰς πᾶν σῶμα τὴν ἰδίαν ἀσχολίαν, χωρὶς νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἄλλα μὲν ἀπὸ τὰ σώματα μας τὰ βλάπτει, ἄλλα δὲ τὰ ὠφελεῖ. Ἀφοῦ καὶ πολλαὶ ἀπὸ τάς ἀσκήσεις καὶ τὰ συσσίτια εἰς ἄλλα μὲν ὠφελοῦν τάς πόλεις, εἰς τὰ κομματικὰ ὅμως εἶναι βλαβερά. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύουν τὰ παιδία τῶν Μιλησίων καὶ τῶν Βοιωτῶν καὶ τῶν Θουρίων. Ὡρισμένως δὲ αὐτὴ ἡ ἀσχολία φαίνεται ὅτι διέστρεψε καὶ ἕνα παλαιὸν νόμον καὶ κατὰ φύσιν, δηλαδὴ τάς ἀφροδισιακὰς ἡδονὰς ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ τῶν ζῴων. Καὶ δι' αὐτὰς ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ προφασίζεται πρωτίστως τάς ἰδικάς σας πόλεις καὶ ἀπὸ τάς ἄλλας ὅσαι προσέχουν κυρίως εἰς τάς ἀσκήσεις. Καὶ εἴτε πρόκειται κανεὶς παίζων εἴτε σπουδάζων νὰ ἐννοήσῃ, πρέπει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι, ὅταν ἡ φύσις τῶν ἀρρένων τρέχῃ νὰ συναντήσῃ τὴν φύσιν τοῦ θήλεως πρὸς τεκνοποιίαν, ἡ σχετικὴ πρὸς αὐτὰ ἡδονή, φαίνεται ὅτι ἀποδίδεται κατὰ φύσιν, ἐνὼ ἡ συνάντησις τῶν ἀρρένων πρὸς ἄρρενα, καὶ τῶν θηλέων

πρὸς τὰ θήλεα εἶναι παρὰ φύσιν, εἶναι βαρὺ πραξικόπημα προερχόμενον ἀπὸ ἀκράτειαν τῆς ἡδονῆς. Ὅλοι λοιπὸν κατακρίνομεν τοὺς Κρῆτας διὰ τὸν μῦθον τοῦ Γανυμήδους, ὅτε αὐτοὶ τὸν ἔπλασαν καὶ λέγομεν ὅτι ἐφόρτωσαν εἰς τὸν Δία αὐτὸν τὸν μῦθον, ἐπειδὴ ἐπιστεύθη ὅτι οἱ νόμοι τῶν ἐθεσπίσθησαν ἀπὸ τὸν Δία, διὰ νὰ ἀκολουθοῦν δῆθεν τὸ παράδειγμα τοῦ Διὸς καὶ νὰ ἐκμεταλλεύωνται καὶ αὐτὴν τὴν ἡδονήν. Καὶ λοιπὸν ὁ μὲν μῦθος ἂς πάγῃ στο καλό, ὅταν ὅμως οἱ ἄνθρωποι συσκέπτωνται περὶ νόμων, σχεδὸν ὅλη ἡ σκέψις ἀνήκει εἰς τάς ἡδονὰς καὶ τάς λύπας (κακουχίας) εἴτε ἐντὸς τῆς πόλεως εἴτε εἰς τάς ἰδιωτικὰς των συνηθείας. Εἶναι δὲ ἀνοικταί, διὰ νὰ ῥέουν αἱ δύο αὐταὶ πηγαί, καὶ ὅστις μὲν ἀντλεῖ ἀπὸ ὅπου πρέπει καὶ ὅταν καὶ ὅσον πρέπει γίνεται εὐτυχής, ἀδιαφόρως εἴτε πόλις εἶναι αὐτὴ εἴτε ἰδιώτης εἴτε ὁποιονδήποτε ζῷον, ὅστις ὅμως ἀντλεῖ χωρὶς μέθοδον καὶ συγχρόνως παρακαίρως θὰ ἔχῃ τὴν ἀντίθετον ζωὴν ἀπὸ ἐκεῖνον.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καλὰ τὰ λέγεις κάπως αὐτά, φίλε Ξένε, ὁπωσδήποτε ὅμως μᾶς καταλαμβάνει ἀπορία, τὶ πρέπει νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς αὐτά. Καὶ ὅμως εἰς ἐμὲ τουλάχιστον φαίνεται ὅτι ὀρθῶς διατάσσει ὁ νομοθέτης τῆς Λακεδαίμονος νὰ ἀποφεύγουν τάς ἡδονάς. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς νόμους τῆς Κνωσοῦ, ὁ φίλος ἀπ' ἐδῶ, ἂν εὐαρεστήται, θὰ μας βοηθήσῃ. Ἀλλὰ οἱ Σπαρτιατικοὶ νόμοι ὡς πρὸς τάς ἡδονὰς μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι οἱ καλλίτεροι νόμοι τοῦ κόσμου. Διότι εἰς ὅ,τι πρὸ πάντων παρασύρονται οἱ ἄνθρωποι, δηλαδὴ εἰς τάς μεγαλιτέρας ἡδονὰς καὶ ὕβρεις καὶ κάθε εἴδους ἀνοησίας, αὐτὸ τὸ ἐξεδίωξε ὁ νόμος μας ἀπὸ ὅλην ἀνεξαιρέτως τὴν χώραν, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ τὸ βλέμμα σου, εἴτε εἰς τοὺς ἀγροὺς εἴτε εἰς τάς πόλεις, ὅσας προσέχουν οἱ Σπαρτιᾶται, οὔτε συμπόσια οὔτε ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα συνοδεύουν αὐτὰ καὶ διεγείρουν ὅσον τὸ δυνατὸν ὅλας τάς ἡδονάς, οὔτε ὑπάρχει κανείς, ὅστις θὰ ἀπαντήσῃ τραγουδιστὴν μεθυσμένον καὶ δὲν θὰ τοῦ ἐπιβάλῃ ἀμέσως τὴν μεγαλιτέραν ποινήν, καὶ οὔτε ἂν προφασισθῇ ὅτι ἑορτάζει τὰ Διονύσια θὰ τὸν ἀπολύσῃ, καθὼς εἴδα ἐγὼ μίαν φορὰν εἰς τὸν τόπον σας μέσα εἰς τάς ἁμάξας, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸν Τάραντα εἰς τὰ μέρη ὅλων τῶν ἰδικῶν σας ἀποίκων εἴδα ὅλην τὴν πόλιν νὰ εἶναι μεθυσμένοι κατὰ τάς ἑορτὰς τῶν Διονυσίων. Εἰς τὸν τόπον μας ὅμως δὲν συμβαίνει κανὲν τοιοῦτον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λακεδαιμόνιε πατριώτη, ὅλα μὲν αὐτὰ εἶναι ἀξιέπαινα, ὅπου ὑπάρχουν μερικαὶ καρτερήσεις, ὅπου ὅμως δὲν ὑπάρχουν, εἶναι κάπως βλακώδη. Λόγου χάριν ἀμέσως ἠμπορεῖ νὰ σοῦ ἐπιτεθῇ ἀμοιβαίως κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἰδικοὺς μας καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν γυναικῶν εἰς τὸν τόπον σας. Λοιπὸν δι' ὅλα αὐτὰ καὶ εἰς τὸν Τάραντα καὶ εἰς τὸν τόπον μας καὶ εἰς τὸν τόπον σας φαίνεται ὅτι μία μόνον ἀπάντησις τοὺς ἀθωώνει, ὅτι δὲν τὰ ἔχουν αὐτὰ ἐσφαλμένως ἀλλὰ ὀρθά. Δηλαδὴ πρὸς ἀπάντησιν ὁ καθεὶς θὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἐρωτῶντα ξένον, ὁ ὁποῖος βλέπει τάς παραδόξους συνηθείας τοῦ τόπου ἐκείνου: μὴν ἀπορεῖς, καλὲ ξένε. Αὐτὸ εἶναι νόμιμος συνήθεια εἰς τὸν τόπον μας, ἴσως ὅμως εἰς τὸν τόπον σας δι' αὐτὰ ὑπάρχει ἄλλη συνήθεια. Ἀλλὰ τώρα, ἀγαπητοὶ κύριοι, δὲν ὁμιλοῦμεν διὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἰδίους τοὺς νομοθέτας ὑπὸ ἔποψιν κακίας καὶ ἀρετῆς. Ἑπομένως ἂς εἰποῦμεν ἀκόμη περισσότερα περὶ ὅλης τῆς μέθης. Διότι δὲν εἶναι ἀσήμαντος αὐτὴ ἡ ἀσχολία οὔτε ἠμπορεῖ νὰ τὴν διαγνώσῃ ἕνας μηδαμινὸς νομοθέτης. Δὲν ὁμιλῶ δὲ γενικῶς περὶ πόσεως οἴνου ἢ ὄχι, ἀλλὰ περὶ τῆς ἰδίας τῆς μέθης, ἂν πρέπει νὰ τὴν χρησιμοποιοῦμεν καθὼς οἱ Σκύθαι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ ἀκόμη οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Κελτοὶ καὶ Ἴβηρες καὶ Θρᾷκες, οἱ ὁποῖοι ὅλοι εἶναι πολεμικαὶ φυλαί, ἢ καθὼς σεῖς. Διότι σεῖς, καθὼς εἶπες, ἐντελῶς ἀποφεύγετε τὸν οἶνον, οἱ Σκύθαι ὅμως καὶ οἱ Θρᾷκες τὸν πίνουν ἐντελῶς ἄκρατον καὶ αἱ γυναῖκες των καὶ οἱ ἴδιοι, καὶ τὸν χύνουν εἰς τὰ ἐνδύματα των καὶ νομίζουν ὅτι ἐκτελοῦν ἔντιμον καὶ ἀξιομακάριστον ἀσχολίαν. Οἱ Πέρσαι δὲ καὶ εἰς τάς ἄλλας τρυφηλότητας ἐπιδίδονται πολύ, ὅσας σεῖς ἐκδιώκετε ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν τάξιν ἀπὸ αὐτούς.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀλλά, φίλτατέ μου, ἡμεῖς τρέπομεν εἰς φυγὴν ὅλους αὐτούς, ἐὰν πάρωμεν τὰ ὅπλα εἰς τὸ χέρι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀγαπητέ μου, μὴν τὸ λέγεις αὐτό. Διότι παρὰ πολλαὶ φυγαὶ καὶ καταδιώξεις ἔγιναν καὶ θὰ γίνωνται ἀπροβλέπτως, καὶ δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ θεωροῦμεν αὐτὸ ὡς αὐταπόδεικτον ὅρον ὡς πρὸς τάς ἐντίμους ἀσχολίας ἢ μή, ἀλλὰ φιλονικούμενον, δηλαδὴ τὴν νίκην καὶ τὴν ἧτταν εἰς τὴν μάχην. Ἰδοὺ δηλαδὴ ὅτι αἱ μεγαλίτεραι πολιτεῖαι νικοῦν εἰς τὴν μάχην καὶ ὑποτάσσουν τάς μικροτέρας, καθὼς οἱ Συρακούσιοι τοὺς Λοκρούς, οἱ ὁποῖοι μάλιστα νομίζονται ὅτι ὑπῆρξαν οἱ νομιμοφρονέστεροι εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, τοὺς δὲ Κείους οἱ Ἀθηναῖοι. Καὶ ἄπειρα ἄλλα παρόμοια παραδείγματα ἠμποροῦμεν νὰ εὕρωμεν. Ἀλλὰ περὶ τῆς ἰδίας τῆς ἀσχολίας πρέπει πάντοτε νὰ ὁμιλοῦμεν καὶ νὰ προσπαθοῦμεν νὰ πείθωμεν τὸν ἑαυτόν μας, τάς δὲ νίκας καὶ τάς ἥττας ἂς τάς ἐξαιρέσωμεν ἀπὸ τὸν λόγον μας πρὸς τὸ πάρον καὶ ἂς λέγωμεν ὅτι τὸ τοιοῦτον μὲν εἶναι ἔντιμον, τὸ τοιοῦτον δὲ δὲν εἶναι ἔντιμον. Πρῶτον δὲ ἀκούσατε ἀπὸ ἐμὲ πῶς πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν δι' αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ τὸ πρέπον καὶ τὸ ἀπρεπές.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς ἐννοεῖς λοιπόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μοῦ φαίνεται ὅτι ὅλοι ὅσοι ἐπῆραν νὰ συζητήσουν κάποιαν ἀσχολίαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατακρίνουν ἢ νὰ ἐπαινέσουν αὐτήν, μόλις ἀναφέρουν τὸ ὄνομα της, δὲν κάμνουν διόλου καλά, ἀλλὰ κάμνουν τὸ ἴδιον, καθὼς ὅταν κανεὶς ἐπαινῇ τὸ σιτάρι,

ὅτι εἶναι τροφὴ θρεπτική, καὶ αὐτοὶ ἀμέσως κατακρίνουν χωρὶς νὰ ἐξετάσουν λεπτομερῶς οὔτε τὴν κατεργασίαν του καὶ τὴν προσφορὰν του, μὲ ποῖον τρόπον καὶ εἰς ποίους καὶ μὲ ποίους καὶ μὲ ποίαν προετοιμασίαν τοῦ ἀτόμου καὶ πῶς πρέπει νὰ τὴν προσφέρουν. Τώρα λοιπὸν τὸ ἴδιον μοῦ φαίνεται ὅτι κάμνομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν συζήτησιν. Δηλαδή, μόλις ἠκούσαμεν τὸ ὄνομα τῆς μέθης, ἀμέσως ἄλλοι μὲν τὴν κατακρίνομεν, ἄλλοι δὲ τὴν ἐπαινοῦμεν, πολὺ μάλιστα παραλόγως. Διότι καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη φέρομεν μάρτυρας καὶ ἐγκωμιαστάς, ὅταν τὴν ἐπαινοῦμεν, καὶ ἄλλοι μὲν ἔχομεν ἀξίωσιν ὅτι ἔχομεν δίκαιον διότι φέρομεν πολλοὺς μάρτυρας, ἄλλοι δὲ ὅτι βλέπομεν ὅσους δὲν μεταχειρίζονται αὐτὴν νὰ εἶναι νικηταὶ εἰς τάς μάχας. Ἀλλὰ ἐξ ἄλλου καὶ τοῦτο φιλονικεῖται μεταξύ μας. Καὶ ἂν μὲν ἐπρόκειτο νὰ συζητήσωμεν ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἄλλων νομίμων, δὲν θὰ ἔμενα σύμφωνος ἐγὼ τουλάχιστον, ἀλλὰ μόνον δι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, δηλαδὴ διὰ τὴν μέθην ἔχω εὐχαρίστησιν νὰ ὁμιλήσω μὲ ἄλλον τρόπον ποὺ κρίνω ὀρθὸν ἐγώ, καὶ θὰ προσπαθήσω, ἐὰν βεβαίως ἠμπορέσω, νὰ παραστήσω ἐμπρὸς σας τὴν ὀρθὴν μέθοδον δι' ὅλα αὐτά, ἀφοῦ μάλιστα χιλιάδες τῶν χιλιάδων ἔθνη, τὰ ὁποῖα φιλονικοῦν δι' αὐτά, θὰ ἔπαιρναν τὸ μέρος εἰς τὴν συζήτησιν τῆς μιᾶς ἀπὸ τάς δύο πατρίδας μας.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καὶ ὅμως, ἐὰν ἔχωμεν καμμίαν ὀρθὴν σκέψῃ περὶ τῶν τοιούτων, δὲν πρέπει νὰ ἀποφύγωμεν τὸν κόπον νὰ τὴν ἀκούσωμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς σκεφθῶμεν λοιπὸν κάπως μὲ τὸν ἑξῆς τρόπον. Πρόσεξε. Ἐὰν κανεὶς ἐπαινέση τὴν συντήρησιν αἰγῶν καὶ εἴπῃ ὅτι εἶναι καλὸν κτῆμα τὸ ζῷον τοῦτο, κάποιος ἄλλος ὅμως ἴδῃ αἶγας νὰ βόσκουν χωρὶς βοσκὸν μέσα εἰς χωράφια καλλιεργημένα καὶ νὰ κάμνουν ζημίας καὶ τάς κατακρίνει καθὼς καὶ κάθε βόσκημα ἀδέσποτον ἢ μὲ κανένα κακὸν φύλακα καὶ δι' αὐτὸ τὰ κατακρίνῃ, ἄραγε τὴν κατηγορίαν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ τὴν παραδεχθῶμεν ὅτι ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι ὁπωσδήποτε ὀρθή;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ ἄραγε καλὸς ἀρχηγὸς διὰ τὰ πλοῖα μας εἶναι κανείς, ἐὰν κατέχῃ μόνον τὴν ναυτικὴν ἐπιστήμην, εἴτε τὸν πιάνει ἡ ναυτία εἴτε ὄχι, ἢ πῶς πρέπει νὰ λέγωμεν;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Διόλου μάλιστα, ἐὰν βεβαίως χωριστὰ ἀπὸ τὴν τέχνην ἔχῃ καὶ αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα ποὺ λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα ὅμως ὁ ἀρχηγὸς τῶν στρατοπέδων; Ἄραγε, ἐὰν κατέχῃ τὴν πολεμικὴν ἐπιστήμην, εἶναι ἱκανὸς νὰ κυβερνᾷ, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι δειλὸς εἰς τοὺς κινδύνους καὶ τὸν πιάνῃ ναυτία τοῦ μεθυστικοῦ φόβου;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂν δὲ πάλιν δὲν κατέχῃ τὴν τέχνην καὶ συγχρόνως εἶναι καὶ δειλός;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἐννοεῖς κανένα ἐντελῶς κακορρίζικον, καὶ ὄχι ἀρχηγὸν ἀνδρῶν, ἀλλὰ κάπως ὑπερβολικὰ ἐκθηλυσμένον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; ἕνα ἐγκωμιαστὴν ἢ κατακριτὴν ὁποιασδήποτε ἐπιμιξίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη ἐκ φύσεως νὰ ὑπάρχῃ ἀρχηγὸς καὶ νὰ προκύπτῃ ὠφέλεια, ὅταν ὑπάρχῃ αὐτός, ὁ ὁποῖος ὅμως οὔτε τὴν εἶδε ποτὲ πῶς συναλλάσσεται ὀρθῶς μὲ τὸν ἀρχηγὸν της, ἀλλὰ πάντοτε τὴν εἶδε ἀναρχικὴν ἢ μὲ κακοὺς ἄρχοντας συντροφευομένην, ἄραγε πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὅσοι φιλοσοφοῦν οὕτω πῶς διὰ τοιαύτας ἐπιμιξίας ἠμποροῦν νὰ κατακρίνουν ἢ νὰ ἐπαινέσουν κάτι τὶ ἐπιτυχημένον;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, ἐὰν δὲν ἐσχετίσθησαν ποτὲ καμμίαν τοιαύτην ἐπιμιξίαν, ὅταν γίνεται ὀρθῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρόσεχε λοιπόν. Ἄραγε ἠμποροῦμεν νὰ θεωρήσωμεν ὡς μίαν ἀπὸ τάς πολλὰς ἐπιμιξίας τοὺς συμποσιαστὰς καὶ τὰ συμπόσια;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πάρα πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὴν λοιπὸν μήπως τάχα ἕως τώρα δὲν τὴν εἶδε κανεὶς ποτὲ νὰ γίνεται ὀρθῶς; Καὶ σεις μὲν οἱ δύο εἶναι εὔκολον νὰ ἀπαντήσετε ὅτι ἀπολύτως ποτὲ δὲν τὴν εἴδατε. Διότι αὐτὸ δὲν εἶναι συνήθεια τοῦ τόπου σας οὔτε νόμιμον. Ἐγὼ ὅμως ἔτυχα νὰ εὑρεθῶ εἰς πολλὰς καὶ εἰς πολλὰ μέρη· καὶ ἐκτὸς τούτου δι' ὅλας, ἠμπορῶ νὰ εἴπω, ἐρώτησα, καὶ σχεδὸν εἰς τὸ σύνολον της μὲν δὲν εἶδα νὰ γίνεται καμμία ὀρθῶς οὔτε ἤκουσα, ἀλλὰ μέρη μόνον μικρὰ καὶ ὀλίγα, τὰ δὲ περισσότερα ὅλα σχεδὸν γίνονται λανθασμένα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὰ ἐννοεῖς λοιπὸν αὐτά, καλὲ Ξένε; Εἶπε μας ἀκόμη καθαρώτερα. Διότι ἡμεῖς μέν, καθὼς εἶπες, ἀπὸ ἀμάθειαν, εἰς τοιαῦτα πράγματα καὶ ἂν ἀκόμη παρευρεθοῦμεν δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν ἴσως ἀμέσως βέβαια νὰ ἐννοήσωμεν τὶ γίνεται ὀρθῶς καὶ τὶ ὄχι εἰς αὐτά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λογικὰ ὁμιλεῖς. Προσπάθησε ὅμως νὰ τὸ ἐννοήσῃς τώρα ποὺ σοῦ τὸ λέγω ἐγώ. Δηλαδὴ ὅτι μὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑπάρχουν παντοῦ εἰς ὅλας τάς συναθροίσεις καὶ ἐπιμιξίας δι' ὁποιανδήποτε πρᾶξιν ἕνας ἀρχηγὸς πάντοτε αὐτὸ τὸ ἐννοεῖς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως ἐλέγαμεν πρὸ ὀλίγου ὅτι τῶν πολεμιστῶν ὁ ἀρχηγὸς πρέπει νὰ εἶναι ἀνδρεῖος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως ὁ ἀνδρεῖος ὀλιγώτερον τὰ χάνει ἀπὸ τὸν φόβον του παρὰ οἱ δειλοί.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ αὐτὸ εἶναι ὀρθόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν δὲ ὑπῆρχε μέσον, ὥστε νὰ μὴ διορίζωμεν ἀπολύτως εἰς τὸ στρατόπεδον ἀρχηγὸν φοβισμένον καὶ ταρασσόμενον, ἄραγε αὐτὸ δὲν θὰ τὸ ἐκάμναμεν μὲ κάθε τρόπον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα ὅμως δὲν ὁμιλοῦμεν βέβαια περὶ ἀρχηγοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξουσιάζῃ εἰς στρατόπεδον μέσα εἰς τάς συναναστροφὰς ἀνθρώπων ἐχθρῶν πρὸς ἐχθροὺς μὲ πόλεμον, ἀλλὰ εἰς φιλοφροσύνην φίλων, οἱ ὁποῖοι θὰ συναναστραφοῦν φίλους μὲ εἰρήνην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὴ δὲ ἡ συναναστροφή, ἐὰν γίνῃ μαζὶ μὲ μέθην, δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴν ἔχῃ θορύβους. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν; Βεβαίως ἐγὼ νομίζω ὅλως τὸ ἀντίθετον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν δὲν χρειάζεται καὶ εἰς αὐτοὺς πρῶτα πρῶτα ἀρχηγός;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί; ὅσον εἰς κανὲν ἄλλο πρᾶγμα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπόν; Ἄραγε δὲν πρέπει νὰ τὸν προμηθευθοῦμεν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἀτάραχον, ἐὰν ἠμπορῇ νὰ γίνῃ αὐτό;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως ὡς πρὸς τάς συναναστροφάς, καθὼς φαίνεται, πρέπει αὐτὸς νὰ εἶναι φρόνιμος. Διότι διορίζεται φύλαξ καὶ τῆς ὑπαρχούσης φιλίας καὶ προνοεῖ πῶς νὰ γεννηθῇ ἄλλη περισσότερα ἐξ αἰτίας τῆς συναναστροφῆς ἐκείνης.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά!

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ διορίζωμεν νηφάλιον καὶ σοφὸν ἀρχηγὸν εἰς τοὺς μεθυσμένους καὶ ὄχι ἀντιθέτως; Διότι, ὁ μεθυσμένος ἀρχηγὸς τῶν μεθυσμένων καὶ ὁ νέος ὁ μὴ σοφός, ἂν δὲν κάμῃ κανὲν μέγα κακόν, πολὺ θὰ τὸν κυνηγᾷ ἡ καλὴ τύχη.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὴ βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι, ἐὰν μὲν αὐταὶ αἱ συναναστροφαὶ γίνωνται ὅσον τὸ δυνατὸν ὀρθῶς εἰς τάς πόλεις καὶ τάς κατακρίνῃ κανείς, διότι καταδικάζει αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, ἴσως θὰ κατέκρινε ὀρθῶς, ἐὰν ὅμως κατηγορῇ, διότι βλέπει ἀσχολίαν λανθασμένην ὅσον ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ, πρῶτον μὲν δὲν εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν γνωρίζει αὐτὴν τὴν φορὰν ὅτι ἡ πρᾶξις αὐτὴ δὲν γίνεται ὄρθιος, ἔπειτα δὲ πᾶν πρᾶγμα μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἠμπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ πονηρόν, ἐὰν δηλαδὴ ἐκτελῇ χωρὶς κυρίαρχον καὶ ἀρχηγὸν νηφάλιον; Ἢ δὲν ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι ὁ μεθυσμένος διοικητὴς καὶ κάθε εἴδους ἀρχηγὸς εἰς πᾶν πρᾶγμα ὅλα τὰ ἀνατρέπει, εἴτε πλοῖα εἴτε ἅρματα εἴτε στρατόπεδον, εἴτε ὁτιδήποτε εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον διοικεῖ;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ ποὺ εἶπες εἶναι βεβαίως ἐντελῶς ἀληθές, φίλε Ξένε. Ἀλλὰ τὸ κατόπιν λέγε μας, ἐὰν γίνεται ὀρθῶς αὐτὸ τὸ νόμιμον τῶν συμποσίων, τὶ καλὸν ἄραγε θὰ μας κάμῃ; Καθὼς λόγου χάριν εἰς αὐτὸ ποὺ ἐλέγαμεν προηγουμένως, ὅτι δηλαδὴ ἐὰν ἕνα στράτευμα εὕρῃ καλὸν ἀρχηγόν, ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ νίκη εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μικρὸν ἀγαθόν, καὶ διὰ τὰ ἄλλα ὁμοίως. Τώρα ὅμως, ἐὰν παιδαγωγηθῇ καλὰ ἓν συμπόσιον, τὶ μεγάλο πρᾶγμα ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ εἰς τοὺς ἰδιώτας ἢ εἰς τὴν πόλιν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ πῶς; ὅταν παιδαγωγηθῇ ἕνα παιδὶ ἢ ἕνας χορὸς καθὼς πρέπει, τὶ σπουδαῖον πρᾶγμα θὰ εἰποῦμεν ὅτι ἀποκτᾷ ἡ πόλις; Ἢ ἂν μας ἀποτείνουν αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἀπὸ τὸν ἕνα μὲν μικρὰ ὠφέλεια προκύπτει εἰς τὴν πόλιν, ἐὰν ὅμως ἐρωτᾷς γενικῶς ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ἐκπαιδευθέντων ποίαν σπουδαίαν ὠφέλειαν προξενεῖ εἰς τὴν πόλιν, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εἰποῦμεν ὅτι, ἐὰν μὲν ἐκπαιδευθοῦν καλῶς, ἠμποροῦν νὰ γίνουν ἄνδρες ἀγαθοί, ὅταν δὲ γίνουν τοιοῦτοι, καὶ τὰ ἄλλα ἠμποροῦν νὰ ἐκτελοῦν καλῶς, ἀλλὰ ἀκόμη ἠμποροῦν καὶ νὰ νικοῦν τοὺς ἐχθρούς.
Ἡ ἐκπαίδευσις λοιπὸν φέρει καὶ τὴν νίκην, ἐνὼ ἡ νίκη κάποτε φέρει τὴν ἀπαιδευσίαν. Διότι πολλοὶ ἔγιναν ὑβριστικώτεροι ἀπὸ τάς πολεμικὰς νίκας καὶ ἐφορτώθησαν ἄπειρα ἄλλα κακὰ ἀπὸ τὴν ἀτασθαλίαν των, καὶ ἡ μὲν παιδεία ποτὲ δὲν ἔγινε ἕως τώρα Καδμεία, ἐνὼ νίκαι πολλαὶ τοιαῦται συνέβησαν εἰς τὸν κόσμον καὶ θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ συμβαίνουν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μοῦ φαίνεται, φίλε μου, ὅτι ἐννοεῖς ὅτι ἡ κοινὴ συναναστροφὴ τῶν συμποσίων κατέχει σπουδαῖον κεφάλαιον τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐὰν γίνῃ ὀρθῶς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀμὲ τὶ ἄλλο;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἠμπορεῖς λοιπὸν νὰ μας εἴπῃς κατόπιν ὅτι αὐτὸ ποὺ εἴπαμεν τώρα εἶναι ἀληθές;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλὲ Ξένε, τὸ μὲν ἀληθές, εἰς τὸ νὰ διισχυρισθῇ κανεὶς ὅτι αὐτὰ εἶναι οὕτως πώς, ἀφοῦ πολλοὶ τὰ διαφιλονικοῦν, εἶναι ἰδιότης, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὸν θεόν. Ἐὰν ὅμως πρόκειται νὰ εἴπω πῶς φρονῶ ἐγώ, δὲν ὑπάρχει κανεὶς φθόνος, ἀφοῦ βεβαίως ἠρχίσαμεν τώρα νὰ συζητοῦμεν περὶ νόμων καὶ πολιτείας.[2]

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ λοιπὸν ἀκριβῶς ἂς προσπαθήσωμεν νὰ ἐννοήσωμεν, τὸ ὁποῖον σὺ φρονεῖς περὶ τῶν συζητουμένων ἐδῶ ζητημάτων.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως πρέπει νὰ κάμωμεν οὕτω πὼς καὶ νὰ προσπαθήσωμεν μαζὶ σεις μὲν νὰ ἐννοήσετε, ἐγὼ δὲ νὰ συσφίξω τάς ἐκφράσεις μου, διὰ νὰ σᾶς διαφωτίσω. Πρῶτον ὅμως ἀκούσατε ἀπὸ ἐμὲ τὸ ἑξῆς. Τὴν ἰδικὴν μας πόλιν ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὴν νομίζουν ὅτι εἶναι φιλόλογος καὶ πολύλογος, ὅσον δὲ διὰ τὴν Λακεδαίμονα καὶ τὴν Κρήτην, τὴν μὲν πρώτην βραχυλόγον, τὴν δὲ δευτέραν ὅτι μᾶλλον γυμνάζεται εἰς τὴν πολύνοιαν παρὰ εἰς τὴν πολυλογίαν. Προσέχω λοιπὸν μήπως σᾶς κάμω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι λέγω πολλὰ λόγια δι' ἕνα μικρὸν ζήτημα, δηλαδὴ ὅτι διὰ τὴν μέθην, ἡ ὁποία εἶναι μηδαμινὸν ζήτημα, ξεκοσκινίζω ἕνα παμμέγιστον λόγον. Καὶ ὅμως ἡ φυσικὴ αὐτοῦ τακτοποίησις δὲν εἶναι δυνατὸν χωρὶς μουσικὴν ὀρθότητα νὰ φέρῃ εἰς τὴν συζήτησιν σαφὲς οὔτε ἱκανοποιητικὸν ἀποτέλεσμα. Ἡ μουσικὴ δὲ πάλιν χωρὶς τὴν γενικὴν ἐκπαίδευσιν δὲν εἶναι ἱκανή. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἀπαιτοῦν παρὰ πολλοὺς λόγους. Κυττάξετε λοιπὸν τὶ πρέπει νὰ γίνῃ, δηλαδὴ ἂν πρέπει αὐτὰ μὲν νὰ τὰ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος, νὰ μεταπηδήσωμεν δὲ εἰς κανένα ἄλλο θέμα περὶ τῶν νόμων.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀθηναῖε Ξένε, ἴσως δὲν γνωρίζεις ὅτι εὐτυχῶς ἡ ἰδική μας οἰκογένεια εἶναι πρόξενος διὰ τὴν πόλιν σας. Ἴσως λοιπὸν καθὼς εἰς ὅλα τὰ παιδία, ὅταν ἀκούσουν ὅτι εἶναι πρόξενοι καποίας πόλεως, γεννᾶται ἀπὸ αὐτὸ κάποια εὔνοια ἀμέσως ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἰς ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς προξένους δι' αὐτὴν τὴν πόλιν, ὡς νὰ εἶναι δευτέρα πατρὶς μας. Ὁμοίως λοιπὸν τώρα συμβαίνει καὶ εἰς ἐμέ. Διότι, ὅταν ἤκουα εὐθὺς ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἀπὸ τὰ παιδία ποὺ ἔλεγαν «Καλὲ Μέγιλλε, ἡ πόλις σας μας ἔκαμε τὸ δεῖνα κακὸν ἢ καλόν», ἐκεῖ ποὺ ἤκουα αὐτὰ καὶ ἐφιλονικούσα ἐναντίον αὐτῶν πρὸς χάριν σας ἀπέκτησα ὅλην τὴν συμπάθειαν μαζὶ σας, καὶ δι' αὐτὸ τώρα καὶ ἡ γλῶσσα σας μοῦ εἶναι προσφιλής, καὶ αὐτὸ ποὺ λέγουν οἱ περισσότεροι, ὅτι δηλαδὴ ὅσοι ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους εἶναι ἐνάρετοι εἶναι κατ' ἐξοχὴν τοιοῦτοι, μοῦ φαίνεται ὅτι λέγεται πολὺ ὀρθῶς. Διότι μόνον αὐτοὶ χωρὶς ἐξαναγκασμὸν ἐκ φύσεως κατὰ θείαν μοῖραν εἶναι ἀληθῶς καὶ ὄχι προσποιητῶς ἀγαθοί, ἑπομένως ὅσον διὰ τὸ ἄτομόν μου μὲ θάρρος, ἠμπορεῖς νὰ λέγῃς ὅσα σοῦ ἀρέσει.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ ὅμως, καλὲ Ξένε, ἄκουσε καὶ τὸν λόγον τῆς ἀφεντιᾶς μου, καὶ ἀφοῦ τὸν παραδεχθῇς λέγε μὲ θάρρος ὅσα θέλεις. Δηλαδὴ

[2] Ἡ ἐκφρασις αὐτὴ δεικνύει ὅτι πρόκειται ἐδῶ περὶ ἀκυρώσεως πολλῶν δοξασιῶν τῆς Πολιτείας διὰ νέων.

ἴσως ἤκουσες ὅτι εἰς τοῦτο τὸ μέρος ὁ Ἐπιμενίδης ἀνεδείχθη θεῖος ἀνήρ, ὁ ὁποῖος ἦτο οἰκειακὸς μας, ἀφοῦ δὲ ἦλθε εἰς τὸν τόπον σας δέκα ἔτη πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων συμφώνως μὲ τὸν χρησμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐξετέλεσε μερικὰς θυσίας, τάς ὁποίας τοῦ συνέστησε ὁ θεός, καὶ μάλιστα ἐνὼ οἱ Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο τὴν Περσικὴν ἐκστρατείαν, εἶπε ὅτι ἐντὸς μὲν δέκα ἐτῶν δὲν θὰ ἔλθουν, ὅταν ὅμως ἔλθουν, θὰ μᾶς ξεφορτωθοῦν χωρὶς νὰ κατορθώσουν τίποτε ἀπὸ ὅσα ἤλπισαν, καὶ ἀφοῦ πάθουν περισσότερα κακὰ ἀπὸ ὅσα θὰ κάμουν. Τότε λοιπὸν ἐσχετίσθησαν φιλοξενικῶς μαζὶ σας οἱ πρόγονοι μας καὶ ἀπὸ τότε ἔχομεν μαζὶ σᾶς συμπάθειαν ἐγὼ καὶ οἱ ἰδικοὶ μας γονεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, καθὼς φαίνεται, ἡ ἀφεντιὰ σας εἶσθε ἕτοιμοι νὰ ἀκούσετε. Ἡ ἀφεντιά μου ὅμως ὅσον διὰ προθυμίαν εἶναι ἕτοιμος, νὰ ἔχῃ ὅμως τὴν ἱκανότητα δὲν εἶναι τόσον εὔκολον, ὁπωσδήποτε ὅμως πρέπει νὰ δοκιμάσω. Πρῶτον λοιπὸν σύμφωνα μὲ τὸ ζήτημα μας ἂς ὁρίσωμεν ἡ παιδεία τὶ πρᾶγμα εἶναι ἄραγε καὶ ποίαν δύναμιν ἔχει. Δηλαδὴ μὲ αὐτὴν παραδεχόμεθα ὅτι ὁ ἀρχινισμένος τώρα λόγος μας θὰ προχωρήσῃ ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ εἰς τὸν Βάκχον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ἠμποροῦμεν νὰ τὸ κάνωμεν αὐτό, ἐὰν σοῦ ἀρέσῃ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἐγὼ θὰ εἴπω τὶ πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι εἶναι ἡ παιδεία, καὶ σκεφθῆτε σεῖς ἂν σᾶς ἀρέσει αὐτὸ ποὺ λέγω.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἠμπορεῖς νὰ εἴπῃς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λέγω λοιπὸν καὶ διισχυρίζομαι ὅτι ὁποῖος ἄνθρωπος σκοπεύει νὰ γίνῃ ἀγαθὸς ἔστω καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον πρέπει ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν νὰ καταγίνεται καὶ ἀστείως καὶ σοβαρῶς εἰς τὰ σχετικὰ μὲ τὸ ἰδιαίτερόν του ζήτημα· λόγου χάριν ὁποῖος θέλει νὰ γίνῃ καλὸς γεωργὸς ἢ οἰκοδόμος, αὐτὸς μὲν πρέπει νὰ παίζῃ κτίζων κανὲν ἀπὸ τὰ παιδακίστικα οἰκοδομήματα, ἐκεῖνος δὲ πάλιν καλλιεργὼν τὴν γῆν, καὶ ὅστις ἀνατρέφει τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο πρέπει νὰ τοῦ κατασκευάσῃ ἐργαλεῖα μικρά, ὡς ἀπομίμησιν τῶν ἀληθινῶν. Ὡρισμένως δὲ καὶ διὰ τὰ μαθήματα ὅσα εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ προμελετήσῃ νὰ τὰ προμελετᾷ· λόγου χάριν ὁ τέκτων νὰ μετρᾷ ἢ νὰ σταφνίζῃ καὶ ὁ πολεμικὸς νὰ ἱππεύῃ παίζων ἢ ἐκτελὼν κάτι παρόμοιον καὶ νὰ προσπαθῇ μὲ τὰ παιγνίδια ἐκεῖ νὰ στρέψῃ τάς ἡδονὰς καὶ τάς ἐπιθυμίας τῶν παίδων, ὅπου ὅταν φθάσουν αὐτοὶ πρέπει νὰ λάβουν τέλος. Ὡς κυριώτερον λοιπὸν εἰς τὴν παιδείαν θεωροῦμεν τὴν ὀρθὴν ἀνατροφήν, ἡ ὁποία πρὸ πάντων θὰ ὁδηγήσῃ τὴν ψυχὴν του παίζοντος νὰ ἀγαπήσῃ μανιωδῶς ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἀνάγκη, ὅταν γίνῃ ἀνήρ, νὰ τελειοποιηθῇ εἰς τὸ πραγματικόν. Σκεφθῆτε λοιπόν, καθὼς σᾶς εἶπα, ἂν ἕως ἐδῶ σᾶς ἀρέσει αὐτὸ ποὺ λέγω.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν καὶ τὶ ὀνομάζομεν παιδείαν ἂς μὴν τὸ ἀφήσωμεν ἀπροσδιόριστον. Δηλαδὴ τώρα μὲν ὑβρίζοντες καὶ ἐπαινοῦντες τοῦ καθενὸς τὴν ἀνατροφὴν λέγομεν ὅτι ἄλλος μὲν ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι πεπαιδευμένος, ἄλλος δὲ ὅτι εἶναι ἀπαίδευτος κάποτε καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ διὰ πολλοὺς παρομοίους ἀνθρώπους πολὺ καλὰ μαθημένους. Διότι, καθὼς φαίνεται, ὁ ἰδικός μας λόγος δὲν περιστρέφεται εἰς τοὺς θεωροῦντας αὐτὰ ὡς ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ μόνον ἡ γυμνάζουσα ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ καθιστώσα αὐτὸν θιασώτην καὶ ἐραστὴν εἰς τὸ νὰ γίνῃ τέλειος πολίτης, ὁ ὁποῖος νὰ ἐξουσιάζῃ καὶ νὰ ὑποτάσσεται δικαίως. Αὐτὴν τὴν ἀνατροφὴν ξεχωρίζει, καθὼς μοῦ φαίνεται, ὁ λόγος μας αὐτὸς καὶ τώρα θέλει μόνον αὐτὴν νὰ ὀνομάζῃ παιδείαν, ἐκείνην δὲ ποὺ ἀποβλέπει εἰς χρήματα ἢ καμμίαν ἄλλην ποὺ ἀποβλέπει εἰς πολιτικὴν δύναμιν ἢ καμμίαν ἄλλην σοφίαν χωρὶς νοῦν καὶ δικαιοσύνην τὴν θεωρεῖ βάναυσον καὶ ἀνελευθέραν καὶ ἀναξίαν ἀπολύτως νὰ ὀνομάζεται παιδεία. Ἡμεῖς λοιπὸν ἂς μὴ διαφωνοῦμεν μεταξύ μας διὰ τάς λέξεις, ἀλλὰ ἂς συμφωνήσωμεν εἰς αὐτὸν τὸν λόγον μας τώρα καὶ ἂς τὸν ἀφήσωμεν νὰ ἰσχύῃ, δηλαδὴ οἱ ὀρθῶς ἐκπαιδευόμενοι σχεδὸν γίνονται ἀγαθοί, καὶ ἑπομένως τὴν παιδείαν δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὴν περιφρονοῦμεν, διότι ἔρχεται πρώτη ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς καλλιτέρους ἀνθρώπους. Καὶ ἂν κάποτε μᾶς φεύγῃ, καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν ἐπαναφέρωμεν, αὐτὸ πρέπει νὰ κάμῃ πάντοτε ὁ καθεὶς ὅσον ἠμπορεῖ εἰς ὅλην του τὴν ζωήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά, καὶ παραδεχόμεθα ὅσα λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως πρὸ πολλοῦ ἐσυμφωνήσαμεν ὅτι ἀγαθοὶ εἶναι ὅσοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ ἐξουσιάζουν τὸν ἑαυτόν των, κακοὶ δὲ ὅσοι δὲν εἶναι ἱκανοί.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς ἐπαναλάβωμεν καθαρώτερα τὶ ἐννοοῦμεν ἄραγε μὲ αὐτὸ ποὺ λέγομεν. Καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε νὰ σᾶς παραστήσω μὲ εἰκόνα, ἐὰν κάπως ἠμπορέσω νὰ σᾶς ἐκφράσω τὸ τοιοῦτον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε καὶ μὴ σὲ μέλει.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ἕκαστον ἀπὸ τὰ ἄτομα μας ὡς ἕνα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅτι ἔχει μέσα του δύο συμβούλους ἀντιθέτους καὶ ἀνοήτους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν ἡδονὴν καὶ λύπην;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐκτὸς δὲ αὐτῶν τῶν δύο πάλιν ἄλλας δύο γνώμας περὶ τῶν μελλόντων, αἱ ὁποῖαι κοινῶς μὲν ὀνομάζονται ἐλπίς, (πρόβλεψις), ἰδιαιτέρως δὲ φόβος μὲν ὀνομάζεται ἡ πρὸ τῆς λύπης ἐλπίς, θάρρος δὲ ἡ ἐλπὶς ἡ προηγουμένη τοῦ ἀντιθέτου. Ἔξω δὲ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὑπάρχει ὁ λογισμός, ὅστις ὑπολογίζει ποῖον ἀπὸ αὐτὰ εἶναι καλλίτερον ἢ χειρότερον, ὁ ὁποῖος, ὅταν γίνῃ κοινὴ ἀπόφασις τῆς πόλεως, ἔχει τὸ ἰδιαίτερον ὄνομα νόμος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μόλις κάπως σὲ παρακολουθῶ, ὁπωσδήποτε ὅμως λέγε τὰ ἐρχόμενα κατόπιν ὡς νὰ παρακολουθῶ.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον αἰσθάνομαι ὅτι συμβαίνει.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Περὶ αὐτῶν λοιπὸν ἂς σκεφθῶμεν οὕτω πώς. Πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς ὡς θαῦμα θεῖον, μεταξὺ τῶν ζῴων τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήθη ἀπὸ τοὺς θεοὺς εἴτε ὡς παιγνίδιον εἴτε ὡς σοβαρὸν ἔργον. Διότι αὐτὸ βεβαίως δὲν τὸ γνωρίζομεν, ἀλλὰ τοῦτο μόνον, ὅτι αὐτὰ τὰ πάθη μέσα μας ὡς νὰ εἶναι νεῦρα ἢ νήματα συνδετικὰ μᾶς συσφίγγουν καὶ μᾶς σύρουν μεταξύ των, ἐπειδὴ εἶναι ἀντίθετα εἰς ἀντιθέτους πράξεις, ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου εἶναι ἡ χωριστὴ θέσις τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας. Διότι ὁ λόγος μᾶς λέγει ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθοῦμεν τὴν μίαν ἀπὸ τάς ἕλξεις πάντοτε καὶ ποτὲ νὰ μὴν ἀπομένωμεν πίσω ἀπὸ ἐκείνας καὶ σύρωμεν μὲ τὰ ἄλλα νεῦρα εἰς τὸ ἀντίθετον, καὶ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ χρυσὴ καὶ ἱερὰ διοίκησις τοῦ νοῦ, ἡ ὁποία ὀνομάζεται κοινὸς νόμος τῆς πόλεως, καὶ ὅτι αἱ ἄλλαι εἶναι σκληραὶ καὶ σιδήριναι, ἐνὼ αὐτὴ εἶναι μαλακὴ ὡς χρυσή, αἱ δὲ ἄλλαι ὅμοιαι πρὸς ποικίλας μορφάς. Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ ἐρχώμεθα ἐπίκουροι πάντοτε εἰς τὴν καλλίστην διοίκησιν τοῦ νόμου. Διότι, ἐπειδὴ ὁ λογισμὸς εἶναι καλὸς καὶ μειλίχιος καὶ ὄχι ἐκβιαστικός, χρειάζεται ὑπηρέτας ἡ διοίκησίς του, διὰ νὰ νικᾷ πρὸς τὸ καλὸν μας τὸ χρυσοῦν γένος τὰ ἄλλα γένη. Καὶ λοιπὸν οὕτω πὼς ἡ συζήτησις περὶ τῆς ἀρετῆς ἠμπορεῖ νὰ σωθῇ μὲ τὴν παραδοχὴν ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα θαυματουργήματα, καὶ τὸ νὰ γινώμεθα κύριοι ἢ ὑποχείριοι τοῦ ἑαυτοῦ μας θὰ ἐγίνετο κάπως σαφέστερον τὶ θέλει νὰ εἴπῃ, καὶ ὅτι ἀπὸ μίαν πόλιν καὶ ἀπὸ ἕνα ἰδιώτην ὁ μὲν ἰδιώτης πρέπει νὰ λάβῃ μέσα του λόγον ἀληθῆ

περὶ τούτων τῶν ἕλξεων καὶ νὰ ζῇ ὑπακούων εἰς αὐτόν, ἡ δὲ πόλις ἢ ἀπὸ κανένα θεὸν ἢ ἀπὸ αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἐνόησε αὐτὰ νὰ παραλάβῃ τὸν λόγον, καί, ἀφοῦ τὸν θεσπίσῃ ὡς νόμον, νὰ συναλλάσσεται καὶ μὲ τὸν ἑαυτόν της καὶ μὲ τάς ἄλλας πόλεις. Κατὰ αὐτὸν λοιπὸν τὸν τρόπον θὰ ἦτο σαφέστερον νὰ διατυπωθῇ καὶ ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή. Ὅταν δὲ τοῦτο φανῇ καθαρώτερα, τότε ἴσως γίνουν εὐνοητότεραι καὶ ἡ παιδεία καὶ αἱ ἄλλαι ἀσχολίαι καὶ μάλιστα καὶ τὸ ζήτημα τῆς συναναστροφῆς εἰς τάς οἰνοποσίας, τὸ ὁποῖον εἶναι μὲν πιθανὸν νὰ νομισθῇ ὡς μεγάλη καὶ περιττὴ μακρολογία, ἡ ὁποία ἐλέχθη διὰ μηδαμινὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ βεβαίως ἠμπορεῖ ἴσως νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν εἶναι ἀντάξιον πρὸς τὸ μῆκος αὐτῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὰ τὸ εἶπες καὶ ἂς τελειώνωμεν ὀτιδήποτε εἶναι ἀντάξιον αὐτῆς τῆς συζητήσεως μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λέγε λοιπόν. Ὅταν εἰς αὐτὸ τὸ θαυματούργημα προσφέρωμεν τὴν μέθην, ποίαν ἰδιότητα τὸ κάμνομεν νὰ ἔχῃ;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῦ ἀποβλέπεις λοιπὸν καὶ ἐξαναρωτᾶς αὐτό;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκόμη δὲν ἀποβλέπω πρὸς τίποτε, γενικῶς ὅμως ἐξετάζω, ὅταν τοῦτο συγκοινωνήση μὲ αὐτό, ποίου εἴδους θὰ συμβῇ νὰ γίνῃ. Θὰ προσπαθήσω δὲ νὰ εἴπω καθαρώτερα ἀκόμη τὶ ἐννοῶ. Δηλαδὴ ἐρωτῶ τὸ ἑξῆς: Ἄραγε κάμνει σφοδροτέρας τάς ἡδονὰς καὶ τάς λύπας καὶ τάς ἐξάψεις καὶ τοὺς ἔρωτας ἡ πόσις τοῦ οἴνου;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ πάλιν τὶ κάμνει τάς αἰσθήσεις καὶ τάς ἀναμνήσεις καὶ τάς γνώμας καὶ τάς φρονήσεις; Ἄραγε τάς κάμνει ἐπίσης σφοδροτέρας ἢ μήπως ὅλα αὐτὰ τὸν ἐγκαταλείπουν, ὅταν τὸ παρακάμῃ εἰς τὴν μέθην;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα· τὸν ἐγκαταλείπουν ἐντελῶς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν ἐπιστρέφει πάλιν ὀπίσω εἰς τὴν ἰδίαν ψυχικὴν διάθεσιν, ποὺ εἶχε τότε ποὺ ἦτο παιδάριον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ ὀλίγον λοιπὸν θὰ ἠμποροῦσε αὐτὸς τότε νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἑαυτόν του.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βέβαια πολὺ ὀλίγον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε λοιπὸν δὲν λέγομεν ὅτι εἶναι πονηρότατος ὁ τοιοῦτος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως, καθὼς φαίνεται, δὲν γίνεται παλίμπαις μόνον ὁ γέρων, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσμένος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λαμπρότατα τὸ εἶπες, καλὲ Ξένε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὑπάρχει λοιπὸν λόγος, ὁ ὁποῖος θὰ προσπαθήσῃ νὰ μας καταπείσῃ ὅτι πρέπει νὰ δοκιμάσωμεν αὐτὴν τὴν πρᾶξιν καὶ νὰ μὴ τὴν ἀποφύγωμεν μὲ ὅλας μας τάς δυνάμεις ποὺ ἠμποροῦμεν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φαίνεται ὅτι ὑπάρχει. Σὺ τουλάχιστον αὐτὸ λέγεις καὶ πρὸ ὀλίγου ἦσο ἕτοιμος νὰ τὸ εἴπῃς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πραγματικῶς ὀρθὰ τὸ ἐνθυμεῖσαι. Καὶ τώρα βεβαίως εἶμαι ἕτοιμος, ἀφοῦ εἴπατε σεῖς οἱ δύο ὅτι θὰ ἔχετε τὴν εὐχαρίστησιν νὰ μὲ ἀκούσετε προθύμως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς δὲν θὰ ἀκούσωμεν; Καὶ ἂν ὄχι διὰ τίποτε ἄλλο, τουλάχιστον διὰ τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον ζήτημα, ἂν ἴσως ὀφείλει κανεὶς νὰ ἐμβάλλῃ τὸν ἑαυτόν του ἑκουσίως εἰς πλήρη ἐλεεινότητα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Θὰ ἐννοῇς τῆς ψυχῆς ἐλεεινότητα. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τώρα, καλέ μου φίλε, ὅταν ἐμβάλλῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς πονηρίαν τοῦ σώματος καὶ ἰσχνότητα καὶ ἀσχημίαν καὶ ἀδυναμίαν; Ἄραγε θὰ ἀποροῦμεν ἂν ἴσως κανεὶς φθάσῃ εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἑκουσίως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; ὅσοι πηγαίνουν μόνοι των εἰς τὰ ἰατρεῖα, διὰ νὰ πάρουν φάρμακον, θὰ νομίζωμεν ὅτι δὲν γνωρίζουν ὅτι εἰς ὀλίγον καιρὸν κατόπιν καὶ διὰ πολλὰς ἡμέρας θὰ ἔχουν τὸ σῶμα εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἔχουν οὕτω πὼς ἕως τὸ τέλος, δὲν θὰ ἐδέχοντο νὰ ζοῦν; ἢ ὅσοι πηγαίνουν εἰς τάς ἀσκήσεις καὶ τοὺς κόπους δὲν γνωρίζομεν ὅτι πρὸς στιγμὴν γίνονται ἀδυνατισμένοι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ γνωρίζομεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ἀκόμη ὅτι χάριν τῆς κατόπιν ὠφελείας των πηγαίνουν θεληματικῶς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Κάλλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν πρέπει λοιπὸν καὶ διὰ τάς ἄλλας ἀσχολίας νὰ σκεπτώμεθα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως καὶ διὰ τὴν συναναστροφὴν εἰς τὴν οἰνοποσίαν δὲν πρέπει νὰ σκεπτώμεθα μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, ἂν βεβαίως εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτὴν νὰ ὑπάρξῃ ὀρθὴ σκέψις;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως, ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι μᾶς παρέχει καμμίαν ὠφέλειαν ὄχι κατωτέραν ἀπὸ τὴν σωματικήν, τότε βεβαίως εἶναι προτιμοτέρα κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὴν σωμασκίαν, διότι αὐτὴ μὲν γίνεται μὲ πόνους, ἐκείνη ὅμως ὄχι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς, ἀπορῶ ὅμως πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῶμεν τοιοῦτον πρᾶγμα εἰς αὐτό.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπόν, καθὼς φαίνεται, πρέπει ἀκριβῶς αὐτὸ νὰ προσπαθήσωμεν νὰ εἰποῦμεν πλέον. Καὶ εἰπέ μου, σὲ παρακαλῶ. Ἠμποροῦμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν δύο εἴδη φόβων σχεδὸν ἀντίθετα μεταξύ των;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖα λοιπόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὰ ἑξῆς. Φοβούμεθα, νομίζω, τὰ κακά, ὅταν περιμένωμεν νὰ συμβοῦν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ φοβούμεθα πολλάκις καὶ τὴν κοινὴν γνώμην, διότι νομίζομεν ὅτι θὰ νομιζώμεθα κακοί, ὅταν κάμνωμεν ἢ λέγωμεν τίποτε ἀπὸ τὰ ἄσχημα, αὐτὸν δὲ ἀκριβῶς τὸν φόβον ἡμεῖς βεβαίως, νομίζω δὲ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, τὸν ὀνομάζομεν καταισχύνην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ δύο εἴδη τῶν φόβων ἔλεγα. Ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς εἶναι ἀντίθετος πρὸς τοὺς πόνους καὶ τοὺς ἄλλους φόβους, καὶ ἐπίσης ἀντίθετος πρὸς τάς περισσοτέρας καὶ σπουδαιοτέρας ἡδονάς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε λοιπὸν καὶ ὁ νομοθέτης καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς ἠμπορῇ ἐλάχιστα νὰ μας ὠφελήσῃ, δὲν σέβεται

τοῦτον τὸν φόβον μὲ τὴν μεγαλιτέραν τιμήν, καὶ δὲν τὸν ὀνομάζει ἐντροπήν, τὸ δὲ ἀντίθετον πρὸς αὐτὸν θάρρος δὲν τὸ ὀνομάζει ἀναίδειαν καὶ δὲν τὸ θεωρεῖ μέγιστον κακὸν καὶ ἰδιωτικῶς καὶ δημοσίως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν μας σῴζει αὐτὸς ὁ φόβος καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα καὶ δὲν μας προετοιμάζει τὴν νίκην καὶ σωτηρίαν εἰς τὸν πόλεμον τόσον ὑπερβολικά, ὅσον κανὲν ἄλλο; Ἑπομένως δύο εἶναι τὰ προπαρασκευάζοντα τὴν νίκην, τὸ θάρρος μὲν ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὁ φόβος δὲ ἐμπρὸς εἰς τοὺς φίλους διὰ τὴν ἄνανδρον καταισχύνην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως ὀφείλει ἕκαστος ἀπὸ ἡμᾶς νὰ γίνεται, ἄφοβος καὶ περίτρομος. Διὰ ποῖον ὅμως λόγον πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ἓν ἢ τὸ ἄλλο, τὸ ἐξεκαθαρίσαμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως, ἐνὼ θέλομεν νὰ καταστήσωμεν ἕκαστον ἄφοβον, τὸν ὁδηγοῦμεν εἰς τὸν φόβον πολλῶν φόβων κάπως μὲ νόμον, καὶ τὸν κάμνομεν τοιοῦτον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἔτσι φαίνεται.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τώρα; Ὅταν προσπαθοῦμεν νὰ κάμωμεν κανένα μὲ δικαιοσύνην περίτρομον, ἄραγε δὲν πρέπει νὰ τὸν συγκρούωμεν μὲ τὴν ἀναίδειαν καὶ προγυμνάζοντες νὰ τὸν κάμνωμεν νὰ νικᾷ τάς ἡδονὰς του ἀντιτασσόμενος πρὸς αὐτάς; Ἢ μήπως διὰ νὰ γίνῃ μὲν τέλειος εἰς τὴν ἀνδρείαν πρέπει νὰ ἀντιτάσσεται πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν του δειλίαν καὶ νὰ νικᾷ αὐτήν, ἐνώ, ἂν βεβαίως μείνῃ ἀμαθὴς καὶ ἀγύμναστος εἰς τὰ τοιαῦτα ἀγωνίσματα ὁποιοσδήποτε, δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ γίνῃ οὔτε τὸ ἥμισυ ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἐγίνετο ὁ ἴδιος ὡς πρὸς τὴν ἀρετήν; Τώρα ὅμως εἶναι δυνατὸν ἄραγε νὰ γίνῃ τελείως σώφρων, ἐὰν δὲν ἀγωνισθῇ νὰ φαίνεται ἀναιδὴς πρὸς πολλὰς παρακινητικὰς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας καὶ νὰ τάς ἀδικῇ ἀντικρούων αὐτάς, καὶ ἐὰν δὲν νικήσῃ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον καὶ μὲ τέχνην καὶ εἰς τὰ παιγνίδια καὶ εἰς τὰ σοβαρὰ ἔργα, παρὰ ἐὰν δὲν δοκιμάσῃ ἀντιθέτως τὰ τοιαῦτα παθήματα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ τὸν ὀρθὸν λόγον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; ἐδῶκε κανεὶς θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοιοῦτον φάρμακον τοῦ φόβου, ὥστε, ὅσον περισσότερον θελήσῃ κανεὶς νὰ πίνῃ ἀπὸ αὐτό, τόσον περισσότερον νὰ νομίζῃ ὅτι γίνεται δυστυχὴς εἰς ἑκάστην δόσιν, καὶ νὰ φοβῆται ὅλα ὅσα ἔχει τώρα καὶ ὅσα θὰ ἔχῃ εἰς τὸ μέλλον, καὶ εἰς τὸ τέλος νὰ καταντήσῃ εἰς τρόμον δι' ὅλα τὰ πράγματα ὁ ἀνδρειότατος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ὅμως ἀποκοιμηθῇ καὶ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸ ποτὸν νὰ γίνεται πάλιν ὁ ἴδιος κάθε τόσον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ ποῖον ποτὸν τοιούτου εἴδους, καλὲ ξένε, ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι ἐδόθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κανέν· ἐὰν ὅμως μας ἤρχετο ἀπὸ πουθενά, θὰ ἦτο εἰς τίποτε χρήσιμον διὰ τὸν νομοθέτην; λόγου χάριν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ συζητήσωμεν πολὺ καλὰ περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς μὲ αὐτόν: εἰπὲ μας, καλὲ νομοθέτα, εἴτε διὰ τοὺς Κρῆτας εἴτε δι' ὁποιουσδήποτε ἄλλους νομοθετεῖς, πρῶτον μὲν θὰ ἐδέχεσο ἄραγε νὰ εἶσαι ἱκανὸς νὰ λαμβάνῃς ἔλεγχον περὶ τῆς ἀνδρείας καὶ δειλίας τῶν πολιτῶν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ναί, θὰ ἔλεγε βεβαίως πᾶς τίς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς ὅμως; Μὲ ἀσφάλειαν καὶ χωρὶς μεγάλους κινδύνους ἢ μὲ τὰ ἀντίθετα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ ἐδῶ μὲ ἀσφάλειαν θὰ παραδεχθῇ νὰ εἴπῃ πᾶς τίς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἠμποροῦσες ὅμως νὰ μεταχειρισθῇς εἰς τοὺς φόβους τούτους ἐκεῖνον, ὅστις δὲν ὑπακούει εἰς ἐσὲ νὰ γίνῃ εἰς ὅλα καθὼς τὸν θέλεις, ὁδηγῶν αὐτὸν καὶ ἐξελέγχων μέσα εἰς τὰ παθήματα, ὥστε νὰ τὸν ἀναγκάζῃς νὰ γίνεται ἄφοβος, ἄλλον προτρέπων καὶ συμβουλεύων καὶ τιμῶν καὶ ἄλλον ἐξευτελίζων; Καί, ἐὰν μὲν ἀσκηθῇ καλῶς, νὰ τὸν ἀπολύσῃς ἀτιμώρητον, ἐὰν δὲ ἀσκηθῇ κακῶς, νὰ τοῦ ἐπιβάλῃς πρόστιμον; Ἢ κατ' ἀρχὴν δὲν θὰ ἔκαμνες χρῆσιν αὐτοῦ τοῦ ποτου, μολονότι ἄλλως δὲν ἔχεις κανὲν παράπονον ἐναντίον του (του ποτοῦ);

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς δὲν θὰ ἔκαμνε κανεὶς χρῆσιν αὐτοῦ, καλὲ Ξένε;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τουλάχιστον, καλέ μου φίλε, αὐτὸ θὰ ἦτο σχετικῶς μὲ τὰ σημερινὰ ἀξιοθαύμαστος ἄσκησις ὡς πρὸς τὴν εὐκολίαν δι' ἄτομα χωριστὰ καὶ δι' ὀλίγους καὶ δι' ὅσους θέλει κανεὶς κάθε τόσον, ἑπομένως καὶ ὅταν μόνος του κανεὶς εἰς τὴν ἐρημίαν προεξοφλῇ τὴν πρώτην ἐντροπήν, διότι νομίζει ὅτι δὲν πρέπει νὰ βλέπεται ἀπὸ κανένα πρὶν νὰ γίνῃ καλά, καὶ οὕτω πὼς γυμνάζεται ἀπέναντι τῶν φόβων καὶ μόνον ἕνα ποτὸν προετοιμάζει ἀντὶ ἀπείρων ἄλλων δυσκολιῶν, ὀρθῶς θὰ ἐκτελῇ αὐτό, καὶ ὅταν κανεὶς ἔχῃ πεποίθησιν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὅτι ἐκ φύσεως καὶ μελέτης εἶναι καλὰ προετοιμασμένος καὶ δὲν διστάζει διόλου νὰ γυμνάζεται μαζὶ μὲ περισσοτέρους συμποσιαστὰς καὶ νὰ ἀποδεικνύῃ ὅτι ὑπερβάλλει καὶ ὑπερνικᾷ τὴν δύναμιν τοῦ ποτου, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν διαφορὰν αὐτοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἐκτελῇ οὔτε ἓν μέγα σφάλμα ἀπὸ ἀναίδειαν οὔτε νὰ παθαίνῃ καμμίαν μεταβολὴν ἕνεκα τῆς ἀρετῆς του, εἰς τὴν τελευταίαν ὅμως δόσιν τοῦ ποτοῦ νὰ ἀπομακρύνεται πρὶν φθάσῃ εἰς αὐτήν, φοβούμενος μήπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νικηθοῦν ἀπὸ τὸ ποτόν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα. Διότι βεβαίως, καλὲ Ξένε, θὰ ἦτο σώφρων καὶ αὐτός, ἂν πράξῃ οὕτω πώς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς εἰποῦμεν πάλιν εἰς τὸν νομοθέτην τὰ ἑξῆς: Κύριε νομοθέτα, ὅσον βεβαίως διὰ τὸν φόβον σχεδὸν οὔτε κανεὶς θεὸς ἐδῶκε φάρμακον εἰς τοὺς ἀνθρώπους οὔτε μόνοι μας ἐφευρήκαμεν. Καὶ βεβαίως τοὺς ταχυδακτυλουργοὺς δὲν τοὺς λογαριάζω. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀφοβίαν καὶ διὰ τὸ ὑπερβολικὸν καὶ παράκαιρον θάρρος, τὰ ὁποῖα δὲν χρειάζονται, ἄραγε ὑπάρχει ποτόν, ἢ πῶς ἄλλως τὸ ἐννοοῦμεν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ὑπάρχει, θὰ εἴπῃ, ἐννοῶν τὸν οἶνον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε καὶ ἀντίθετον εἶναι τοῦτο πρὸς αὐτὸ ποῦ λέγομεν τώρα; Δηλαδὴ δὲν κάμνει ἄραγε ἐκεῖνον ποὺ πίνει αὐτὸ πρῶτον μὲν περισσότερον ἱλαρὸν ἀπὸ ὅ,τι ἦτο προηγουμένως ὁ ἴδιος καὶ ὅσον περισσότερον δοκιμάζει ἀπὸ αὐτό, τόσον περισσοτέρας ἐλπίδας δὲν ἀποκτᾷ καὶ πεποίθησιν εἰς τὴν δύναμίν του; Εἰς τὸ τέλος μάλιστα δὲν φορτώνεται ὁ τοιοῦτος ἀπόλυτον παρουσιαστικότητα καὶ ἐλευθερίαν ὡς νὰ εἶναι σοφός, καὶ ἀπόλυτον ἀφοβίαν, ὥστε καὶ νὰ εἴπῃ ὀτιδήποτε χωρὶς δισταγμόν, καὶ ὁμοίως νὰ διατάξῃ;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτό, νομίζω, ὁ καθεὶς θὰ τὸ παραδεχθῇ.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς ἐνθυμηθοῦμεν λοιπὸν τὸ ἑξῆς· ὅτι δύο πράγματα πρέπει νὰ γυμνάζωνται εἰς τὴν ψυχὴν μας, τὸ ἓν μὲν πῶς νὰ ἔχωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον θάρρος, τὸ ἄλλο δὲ πῶς νὰ ἔχωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον φόβον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὰ ποὺ ἔλεγες διὰ τὴν ἐντροπήν, καθὼς νομίζομεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλὰ τὸ ἐνθυμεῖσθε. Ἀφοῦ ὅμως πρέπει νὰ μελετᾶται εἰς τὰ τοιαῦτα ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ ἀφοβία, τότε πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν μήπως ἄραγε τὰ ἀντίθετα πρέπει νὰ θεραπεύωνται μὲ τὰ ἀντίθετα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι λογικὸν βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἰς ὅσα πάθη λοιπὸν ἐπλάσθημεν νὰ εἴμεθα ὑπερβολικὰ θαρραλέοι καὶ θρασεῖς εἰς αὐτά, καθὼς φαίνεται, πρέπει νὰ γυμναζώμεθα ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ εἴμεθα ἀδιάντροποι καὶ γεμάτοι ἀπὸ θράσος, περίτρομοι ὅμως εἰς τὸ νὰ τολμῶμεν κάθε τόσον νὰ λέγωμεν ἢ νὰ πάσχωμεν ἢ καὶ νὰ κάμνωμεν ὀτιδήποτε αἰσχρόν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἔτσι φαίνεται.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὅλα αὐτὰ εἰς τὰ ὁποῖα εἴμεθα τοιοῦτοι εἶναι ἡ ἔξαψις, ὁ ἔρως, ἡ ὑβριστικότης, ἡ ἀμάθεια, ἡ φιλοκέρδεια, ἡ δειλία, καὶ ἀκόμη τὰ ἑξῆς, ὁ πλοῦτος, τὸ κάλλος, ἡ ἰσχὺς καὶ ὅσα πάλιν μας μεθοῦν μὲ ἡδονὴν καὶ μας κάμνουν παράφρονας. Δι' αὐτὰ δὲ ποίαν ἡδονὴν εὐθηνοτέραν καὶ ἀβλαβεστέραν ἀπὸ τὴν τῆς οἰνοποσίας, πρῶτον μὲν διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν πεῖραν, ἔπειτα δὲ διὰ νὰ ἀσκηθῶμεν, ἠμποροῦμεν νὰ ἀναφέρωμεν περισσότερον μετρημένην, ὀσονδήποτε καὶ ἂν μας ἔλθῃ μὲ προφύλαξιν; Δηλαδὴ ἂς προσέξωμεν. Εἰς μίαν ψυχὴν κακότροπον καὶ ἀγρίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχονται ἀναρίθμητοι ἀδικίαι, ποῖον εἶναι ἐπισφαλέστερον, νὰ τὴν δοκιμάσωμεν ἐρχόμενοι εἰς συναλλαγὰς καὶ κινδυνεύοντες δι' αὐτάς, ἢ νὰ τὴν σχετισθοῦμεν μὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ Διονύσου; Ἢ διὰ μίαν ψυχήν, ἡ ὁποία ὑπέκυψε εἰς τάς ἀφροδισιακὰς ἡδονάς, πρέπει νὰ λάβωμεν ἔλεγχον, ἀφοῦ ἐμπιστευθῶμεν τάς θυγατέρας μας καὶ τοὺς υἱοὺς μας καὶ τάς γυναίκας μας, καὶ μὲ τοιοῦτον κίνδυνον διὰ τοὺς φιλτάτους μας, νὰ ἐρευνήσωμεν τὸ ἦθος τῆς ψυχῆς του; Καὶ ἄπειρα ἄλλα βεβαίως ἠμπορεῖ νὰ ἀναφέρῃ κανεὶς χωρὶς νὰ τελειώσῃ ποτέ, διὰ νὰ ἀποδείξῃ πόσον προτιμότερον εἶναι ἡ παιγνιώδης ἐξέτασις δωρεὰν χωρὶς ἐπιζήμιον μισθόν. Καὶ λοιπὸν ὅσον δι αὐτὸ τὸ ἴδιον οὔτε οἱ Κρῆτες οὔτε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νομίζομεν ὅτι θὰ τὸ διαφιλονικήσῃ, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι καθὼς πρέπει αὐτὴ ἡ δοκιμὴ τοῦ ἑνὸς μὲ τὸν ἄλλον, καὶ εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τάς ἄλλας ἐξελέγξεις καὶ ὡς πρὸς τὴν εὐθηνίαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ταχύτητα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ λοιπὸν ἴσως εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ χρησιμώτερα πράγματα, δηλαδὴ τὸ νὰ γνωρίζωμεν τάς φύσεις καὶ διαθέσεις τῶν ψυχῶν μὲ ἐκείνην τὴν τέχνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ἡ ἰδιότης νὰ καλλιεργῇ αὐτά. Ἀνηκεῖ δέ, εἴπαμεν, καθὼς νομίζω, εἰς τὴν πολιτικήν. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β'.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, καθὼς φαίνεται, τὸ ἑξῆς πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτά, ἄραγε μόνον αὐτὸ τὸ πλεονέκτημα ἔχει τὸ νὰ γνωρίζωμεν πῶς εἴμεθα ἐκ φύσεως ἢ μήπως ὑπάρχει καὶ κάποια σπουδαία ὠφέλεια ἀξία μελέτης εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῆς συμποσιακὴς συναναστροφῆς; Τὶ παραδεχόμεθα λοιπόν; Ὑπάρχει, καθὼς φαίνεται ὅτι θέλει νὰ δηλώσῃ ὁ λόγος μας. Ποῦ ὅμως καὶ πῶς, ἂς ἀκούσωμεν μὲ προσοχήν, μήπως παραπλανηθῶμεν ἀπὸ αὐτόν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε λοιπόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἐγὼ ἐπιθυμῶ πάλιν νὰ ἀναθεωρήσωμεν τὶ φρονοῦμεν ὅτι εἶναι δι' ἡμὰς ἡ ὀρθὴ ἐκπαίδευσις. Διότι, καθὼς ἐγὼ μαντεύω τώρα, εἰς τὴν ἀσχολίαν αὐτήν, καλῶς ἀσκουμένην, ἔγκειται ἡ σωτηρία τούτου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σπουδαῖον εἶναι αὐτό ποὺ λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λέγω λοιπὸν ὅτι πρώτη αἴσθησις τῶν παίδων εἶναι ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη, αὐτὰ δὲ εἶναι τὰ αἰσθήματα μὲ τὰ ὁποῖα εἰσέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. Ἡ φρόνησις ὅμως καὶ αἱ ἀσφαλῶς ἀληθεῖς γνῶμαι εἶναι εὐτύχημα, ἂν εἰς κανένα εἰσέλθουν καὶ εἰς τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν του. Τὸ βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τέλειος, ὅταν ἀποκτήσῃ αὐτὰ καὶ ὅσα ἀγαθὰ ὑπάρχουν εἰς αὐτά. Θεωρῶ λοιπὸν τὴν ἐκπαίδευσιν ὡς τὴν πρώτην ἀρετὴν ἡ ὁποία εἰσέρχεται εἰς τοὺς παῖδας. Ἡ δὲ ἡδονὴ καὶ ἡ φιλία καὶ ἡ λύπη καὶ τὸ μῖσος, ἂν εἰσέλθουν ὀρθῶς εἰς τάς ψυχὰς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀκόμη δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀποκτήσουν ὀρθῶς τὸν λόγον, καὶ ἄν, ἀφοῦ ἀποκτήσουν τὸν λόγον, συμφωνήσουν μὲ αὐτὸν ὅτι πολὺ ὀρθὰ ἐξησκήθησαν εἰς τὰ ὀρθὰ ἤθη, αὐτὴ ἡ συμφωνία εἰς τὸ ὅλον της εἶναι ἀρετή. Τὸ μέρος ὅμως αὐτῆς τὸ ὁποῖον ἀνετράφη ὀρθῶς ὡς πρὸς τάς ἡδονὰς καὶ λύπας, ὥστε νὰ μισῇ μὲν ὅσα πρέπει νὰ μισῇ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως εἰς τὸ τέλος, νὰ ἀγαπᾷ δὲ ὅσα πρέπει νὰ ἀγαπᾷ, αὐτὸ ἀκριβῶς ἂν ἀποκόψῃς ἀπὸ τὸν λόγον καὶ τὸ ὀνομάσῃς ἐκπαίδευσιν, θὰ πράξῃς ὀρθῶς κατὰ τὴν γνώμην μου τουλάχιστον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ βεβαίως, καλὲ Ξένε, καὶ τὰ προηγούμενα ποὺ εἶπες περὶ τῆς παιδείας καὶ αὐτά ποὺ εἶπες τώρα μου φαίνονται ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλὰ λοιπόν. Καὶ λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰς τάς ὀρθῶς μορφουμένας ἡδονὰς καὶ λύπας, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν παιδείαν, αἱ περισσότεραι χαλοῦν (παραλύουν) συνήθως εἰς τὸν βίον μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ καταστρέφονται, οἱ δὲ θεοὶ λυπηθέντες τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, τὸ ὁποῖον ἐπλάσθη κοπιαστικόν, ὥρισαν ὡς διαλείμματα τῶν κόπων των τάς διαδοχικὰς ἑορτὰς πρὸς χάριν αὐτῶν, καὶ μας ἔδοσαν τάς Μούσας μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Διόνυσον ως συνεορταστάς, διὰ νὰ διορθώνουν τουλάχιστον τὴν ἀνατροφὴν των, ἡ ὁποία εἰς τάς ἑορτὰς γίνεται μαζὶ μὲ τοὺς θεούς. Λοιπὸν πρέπει νὰ προσέξωμεν ἂν εἶναι κατὰ φύσιν ἀληθὴς ὁ λόγος ὁ ὁποῖος τώρα ἐγκωμιάζεται ἀπὸ ἡμᾶς. Ἢ πῶς ἀλλέως; Λέγει δὲ αὐτὸς ὅτι ὅλα τὰ νεαρά, διὰ νὰ εἰποῦμεν οὕτω πώς, καὶ μὲ τὰ σώματα καὶ μὲ τάς φωνὰς δὲν ἠμποροῦν νὰ ἡσυχάζουν, ἀλλὰ ζητοῦν πάντοτε νὰ κινοῦνται καὶ νὰ φωνάζουν, καὶ ἄλλα μὲν πηδοῦν καὶ σκιρτοῦν, ὡς νὰ χορεύουν ἡδονικῶς καὶ νὰ παίζουν, ἄλλα δὲ φωνάζουν ὅλας τάς φωνάς. Καὶ λοιπὸν τὰ μὲν ἄλλα ζῷα δὲν ἔχουν αἴσθησιν τῆς τάξεως καὶ ἀταξίας τῶν κινήσεών των, αἱ ὁποῖοι μάλιστα ὀνομάζονται ρυθμὸς καὶ ἁρμονία. Εἰς ἡμᾶς ὅμως αὐτοὶ οἱ θεοί ποὺ εἴπαμεν ὅτι μας ἐδόθησαν ὡς συνεορτασταί, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς ἔδοσαν τὴν ρυθμικὴν καὶ τὴν μελῳδικὴν αἴσθησιν μαζὶ μὲ τὴν ἡδονήν, μὲ τὴν ὁποίαν μάλιστα αὐτοὶ μᾶς παρακινοῦν καὶ αὐτοὶ εἶναι χορηγοὶ μας, οἱ ὁποῖοι μᾶς συνδυάζουν μὲ ᾠδὰς καὶ μὲ χοροὺς μεταξύ μας καὶ ὠνόμασαν τοὺς χοροὺς μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ φυσικῶς παραγόμενον ἀπὸ τὴν χαράν.

Λοιπὸν θέλετε νὰ παραδεχθῶμεν αὐτὸ πρῶτον; Δηλαδὴ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ πρώτη ἐκπαίδευσις γίνεται μὲ τάς Μούσας καὶ τὸν Ἀπόλλωνα, ἢ πῶς ἀλλέως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν θὰ εἰποῦμεν ὅτι ὁ μὲν ἀπαίδευτος εἶναι ἀχόρευτος, ὁ δὲ πεπαιδευμένος εἶναι ἀρκετὰ γυμνασμένος εἰς τὸν χορόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὅμως τὸ σύνολον τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ ᾄσματος λέγεται χορός.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἑπόμενον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως ὅστις εἶναι καλῶς πεπαιδευμένος θὰ εἶναι ἱκανὸς εἰς τὸ νὰ ψάλῃ καὶ νὰ χορεύῃ καλῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φαίνεται.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς προσέξωμεν λοιπὸν τὶ σημαίνει αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγομεν τώρα πάλιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λέγομεν νὰ ψάλλῃ καὶ νὰ χορεύῃ καλῶς, ἀλλ' ἄραγε θὰ προσθέσωμεν καὶ καλὰ ᾄσματα νὰ ψάλλῃ καὶ καλοὺς χοροὺς νὰ χορεύῃ, ἢ ὄχι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πρέπει νὰ προσθέσωμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα ὅμως; Ἂν νομίζῃ τὰ καλὰ ὅτι εἶναι καλὰ καὶ τὰ ἄσχημα, ἄσχημα καὶ οὕτω πῶς τὰ μεταχειρίζεται; Ἄραγε καλλίτερα θὰ εἶναι γυμνασμένος ὁ τοιοῦτος εἰς τὸν χορὸν καὶ τὴν μουσικήν, ἢ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μὲ τὸ σῶμα του καὶ τὴν φωνὴν του ἠμπορεῖ νὰ ἐκτελῇ ὅ,τι σχεδιάσῃ ἑκάστοτε καλόν, δὲν εὐχαριστεῖται ὅμως μὲ τὰ καλὰ οὔτε μισεῖ τὰ μὴ καλά; Ἢ μήπως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μὲ τὸ σῶμα καὶ μὲ τὴν φωνὴν του δὲν εἶναι τόσον πολὺ ἱκανὸς νὰ ἐκτελῇ ἢ νὰ σχεδιάζῃ, μὲ τὴν ἡδονὴν ὅμως καὶ τὴν λύπην τὰ ἐκτελεῖ, ἄλλα μὲν ἀσπαζόμενος, ὅσα εἶναι καλά, ἄλλα δὲ ἀποτροπιαζόμενος, ὅσα εἶναι ὄχι καλά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μεγάλη εἶναι αὐτὴ ἡ διαφορά, καλὲ Ξένε, ποὺ λέγεις διὰ τὴν παιδείαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἐὰν μὲν ἡμεῖς ποὺ εἴμεθα τρεῖς, γνωρίζομεν τὸ καλὸν καὶ ως πρὸς τὸ ᾆσμα, καὶ ως πρὸς τὸν χορόν, τότε γνωρίζομεν ἐπίσης ὀρθῶς καὶ τὸν πεπαιδευμένον καὶ τὸν ἀπαίδευτον. Ἐὰν ὅμως ἀγνοοῦμεν τοῦτο, τότε δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν ποτὲ νὰ διακρίνωμεν ἂν ὑπάρχῃ καμμία ἐπιτήρησις τῆς παιδείας καί ποῦ. Ἄραγε δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ἔτσι εἶναι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως κατόπιν ἀπὸ αὐτὸ πρέπει πλέον ἡμεῖς αὐτὰ νὰ ἐρευνήσωμεν ὡσὰν κυνηγετικὰ σκυλλιά, δηλαδὴ τὸ καλὸν σχῆμα καὶ μέλος (μελῳδίαν) καὶ �future ἆσμα καὶ χορόν. Ἐὰν ὅμως αὐτὰ μας ξεφύγουν, κατόπιν θὰ εἶναι μάταιος ὁ λόγος μας περὶ ὀρθῆς παιδείας εἴτε ἑλληνικῆς εἴτε βαρβαρικῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά. Λοιπὸν ποῖον τέλος πάντων σχῆμα ἢ μελῳδίαν πρέπει νὰ θεωροῦμεν καλόν; Λόγου χάριν, ὅταν μία ἀνδρικὴ ψυχὴ κατέχεται ἀπὸ κόπωσιν καὶ πάλιν μία δειλὴ ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὰ ἴδια καὶ ἴσα πάθη, ἄραγε ὅμοια τὰ σχήματά των καὶ αἱ φωναί των συμβαίνει νὰ γίνωνται;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ οὔτε τὰ χρώματά των δὲν εἶναι ὅμοια;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά, φίλε μου. Ἀλλὰ βεβαίως εἰς μὲν τὴν μουσικὴν ὑπάρχουν καὶ σχήματα καὶ μελῳδίαι, ἀφοῦ ἡ μουσικὴ καταγίνεται εἰς τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἁρμονίαν, ὥστε εἶναι δυνατὸν μὲν νὰ μιμηθῇ κανεὶς εὔρυθμον καὶ ἐναρμόνιον μέλος ἢ σχῆμα, εὔχρωμον ὅμως, καθὼς τὸ παρομοιάζουν οἱ χοροδιδάσκαλοι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λέγεται ὀρθῶς. Ὅσον ὅμως διὰ τὸ σχῆμα τοῦ δειλοῦ καὶ τοῦ ἀνδρείου ἢ τὴν μελῳδίαν εἶναι ὀρθὸν νὰ τὰ ὀνομάζωμεν τῶν μὲν ἀνδρείων καλά, τῶν δὲ δειλῶν ἄσχημα. Καὶ λοιπόν, διὰ νὰ μὴν ἔχωμεν πολλὴν μακρολογίαν δι' ὅλα αὐτά, ἂς δεχθῶμεν ὅτι ὅσα μὲν σχετίζονται μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἤ του σώματος, εἴτε τῆς ἰδίας εἴτε καμμιᾶς εἰκόνος της, ὅλα εἶναι καλά, καὶ τὰ σχήματα καὶ αἱ μελῳδίαι, ὅσα δὲ σχετίζονται μὲ τὴν κακίαν εἶναι ὅλως τὸ ἀντίθετον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ μας προτρέπεις, καὶ τώρα ἂς ἀποκριθῶμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκόμη ὅμως καὶ τὸ ἑξῆς. Ἄραγε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὁμοίως εὐχαριστούμεθα μὲ ὅλους τοὺς χορούς, ἢ πολὺ ἀπέχομεν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὁλότελα μάλιστα ἀπέχομεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ποῖον ἠμποροῦμεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι εἶναι αὐτὸ ποὺ μᾶς ἀπατᾷ; Ἄραγε δὲν εἶναι τὰ ἴδια πράγματα ὡραῖα δι' ὅλους μας, ἢ εἶναι μέν, ἀλλὰ δὲν φαίνονται ὅτι εἶναι τὰ ἴδια; Διότι βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ κανείς ποτε ὅτι οἱ χοροὶ τῆς κακίας εἶναι καλλίτεροι παρὰ τῆς ἀρετῆς, οὔτε ὅτι αὐτὸς μὲν εὐχαριστεῖται μὲ τὰ σχήματα τῆς μοχθηρίας, οἱ ἄλλοι ὅμως μὲ κάποιαν ἀντίθετον Μοῦσαν πρὸς αὐτά. Καὶ βεβαίως οἱ περισσότεροι νομίζουν ὅτι ὀρθότης τῆς μουσικῆς εἶναι ἡ δύναμις ἡ ὁποία προξενεῖ εἰς τάς ψυχὰς ἡδονήν. Ἀλλ' αὐτὸ μὲν δὲν εἶναι οὔτε ὑποφερτὸν οὔτε ἀπολύτως ὅσιον νὰ τὸ λέγῃ κανείς, ἀλλὰ τὸ ἑξῆς εἶναι περισσότερον πιθανὸν νὰ μᾶς πλανᾷ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐπειδὴ ὅσα συμβαίνουν εἰς τοὺς χοροὺς εἶναι μιμήσεις τῶν χαρακτήρων καὶ γίνονται μὲ πολυειδεῖς πράξεις καὶ τύχας καὶ ἠθοποιίας καὶ μιμήσεις, τάς ὁποίας ἐκτελεῖ ἕκαστον πρόσωπον, δι' ὅσους μὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν χαρακτῆρα των ὅσα ἐψάλησαν ἢ καὶ ὁπωσδήποτε ἀλλέως ἐχορεύθησαν ἢ ἐκ φύσεως ἢ ἀπὸ συνήθειαν ἢ καὶ ἀπὸ τὰ δύο, αὐτοὶ μὲν εἶναι λογικὸν νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἐπαινοῦν καὶ νὰ τὰ ὀνομάζουν καλά, δι' ὅσους ὅμως εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικὸν των ἢ τὸν

χαρακτῆρα των ἢ ἀπὸ κάποιαν συνήθειάν των, αὐτοὶ δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ εὐχαριστοῦνται, οὔτε νὰ τὰ ἐπαινοῦν, τὰ ὀνομάζουν δὲ ἄσχημα. Εἰς ὅσους δὲ αἱ μὲν φυσικαὶ ἰδιότητες εἶναι ὀρθαί, αἱ δὲ συνήθειαι ἀντίθετοι, ἢ αἱ μὲν συνήθειαι ὀρθαί, αἱ δὲ φυσικαὶ ἰδιότητες ἀντίθετοι, αὐτοὶ πάλιν ἀποδίδουν ἐπαίνους ἀντιθέτως ἀπὸ τάς ἡδονάς. Δηλαδὴ λέγουν ὅτι τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡδονικόν, ἀλλὰ καὶ πονηρόν, καὶ ἐμπρὸς εἰς ἄλλους, τοὺς ὁποίους θεωροῦν φρονίμους, ἐντρέπονται νὰ κάμνουν τοιαύτας κινήσεις μὲ τὸ σῶμα καὶ νὰ ψάλλουν μὲ τὴν φωνὴν τοιαῦτα ᾄσματα καὶ νὰ ἐπικυρώνουν ὅτι τὰ παραδέχονται μὲ σοβαρότητα ως καλά, τὰ ἀπολαμβάνουν δὲ μόνοι των.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν μήπως τάχα ἡ εὐχαρίστησις μὲ τὰ πονηρὰ σχήματα ἢ μέλη δὲν φέρει καμμίαν βλάβην εἰς τὸν ἀπολαμβάνοντα, ἢ κάποιαν ὠφέλειαν πάλιν εἰς τοὺς κρίνοντας τάς ἡδονὰς ἀντιθέτως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἑπόμενον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μόνον ἑπόμενον εἶναι ἄραγε ἢ καὶ ἀναγκαῖον νὰ εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, ὅταν μὲν κανεὶς σχετίζεται πονηρὰ ἤθη κακῶν ἀνθρώπων, δὲν τὸ μισεῖ, ἀλλὰ εὐχαρίστως τὸ παραδέχεται, τὸ κατακρίνει ὅμως ἐπουσιωδῶς, διότι ὀνειρωδῶς αἰσθάνεται τὴν μοχθηρίαν τοῦ; Τότε λοιπὸν ὡρισμένως εἶναι ἑπόμενον νὰ γίνεται ὅμοιος ὅστις εὐχαριστεῖται μὲ ὅσα εὐχαριστεῖται, ἔστω καὶ ἂν βεβαίως ἐντρέπεται νὰ τὰ ἐπαινῇ. Καὶ βεβαίως ἀπὸ αὐτὸ ποῖον ἄλλο μεγαλίτερον ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι μᾶς συμβαίνει μὲ ἀπόλυτον βεβαιότητα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Κανὲν ἄλλο, νομίζω.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅπου λοιπὸν ὑπάρχουν καλῶς θεσπισμένοι νόμοι καὶ θὰ ὑπάρχουν εἰς τὸ μέλλον ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ψυχαγωγία ὡς πρὸς τάς Μούσας ἄραγε νομίζομεν ὅτι θὰ ἐπιτραπῇ εἰς τοὺς ποιητὰς — συνθέτας, ὁτιδήποτε εὐχαριστεῖ τὸν ἴδιον τὸν ποιητὴν εἰς τὴν ποίησιν σχετικῶς μὲ τὸν ρυθμόν, ἢ τὴν μελῳδίαν ἢ τὴν γλῶσσαν, αὐτὸ νὰ διδάσκῃ, καὶ νὰ καταστήσῃ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς νέους τῶν νομιμοφρόνων ὡς πρὸς τοὺς χοροὺς ὅ,τι τύχῃ ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν μοχθηρίαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως αὐτὸ δὲν εἶναι λογικόν. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα δὲ αὐτὸ βεβαίως εἰς ὅλας σχεδὸν τάς πολιτείας ἐπιτρέπεται νὰ τὸ ἐκτελῇ κανεὶς ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ λοιπὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον πῶς νομίζεις ὅτι ἐνομοθετήθη τὸ τοιοῦτον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἶναι θαῦμα καὶ μόνον νὰ τὸ ἀκούσῃς. Δηλαδή, καθὼς φαίνεται, κάποτε τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔγινε γνωστὸς εἰς αὐτοὺς αὐτὸς ὁ λόγος, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς τώρα λέγομεν, ὅτι πρέπει καλὰ σχήματα καὶ καλὰς μελῳδίας νὰ μεταχειρίζωνται εἰς τάς συνηθείας των οἱ νέοι τῶν πόλεων. Ἀφοῦ δὲ ὥρισαν ποία καὶ ποίου εἴδους εἶναι αὐτά, τὰ ἐξέθεσαν ὡς ὑποδείγματα εἰς τοὺς ναούς, καὶ ἔξω ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐπετρέπετο οὔτε εἰς τοὺς ζωγράφους οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους, ὅσοι παράγουν ὁποιαδήποτε σχήματα, νὰ καινοτομοῦν, οὔτε νὰ ἐπινοοῦν κάποια ἄλλα διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ πάτρια, οὔτε καὶ τώρα ἐπιτρέπεται οὔτε εἰς αὐτὰ οὔτε εἰς ὅλην τὴν μουσικήν. Ἂν δὲ ὑπολογίσῃς θὰ εὕρῃς εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ζωγραφισμένα καὶ χυμένα σχήματα πρὸ δέκα χιλιάδων ἐτῶν, καὶ ὄχι μὲ ἀνακρίβειαν δέκα χιλιάδων ἀλλὰ πραγματικῶς, τὰ ὁποῖα ἀπὸ ὅσα κατεσκευάσθησαν σήμερον δὲν εἶναι οὔτε εἰς τίποτε ὡραιότερα οὔτε χειρότερα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδίαν τέχνην καμωμένα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτό ποὺ λέγεις εἶναι ἀξιοθαύμαστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως εἶναι ὑπερβολικὰ νομοθετικὸν καὶ πολιτικόν. Ἠμπορεῖς ὅμως ἐκεῖ νὰ εὕρῃς ἄλλα μηδαμινά. Ὁπωσδήποτε ὅμως αὐτό ποὺ γίνεται εἰς τὴν μουσικὴν εἶναι καὶ ἀληθές, καὶ ἄξιον νὰ μας δώσῃ τὴν σκέψιν ὅτι πραγματικῶς ἦτο δυνατὸν νὰ θεσπίσῃ κανεὶς ἀσφαλῶς μὲ θάρρος μελῳδίας, αἱ ὁποῖαι δεικνύουν ἐκ φύσεως τὴν ὀρθότητα ὡς πρότυπα. Τοῦτο δὲ θὰ ἦτο ἔργον Θεοῦ ἢ κανενὸς θείου ὄντος, καθὼς ἐκεῖ λέγουν ὅτι αἱ μελῳδίαι αἱ ὁποῖαι διεσώθησαν εἰς τὸ μακρὸν αὐτὸ χρονικὸν διάστημα εἶναι ἔργα τῆς Ἴσιδος. Ὥστε, καθὼς εἶπα, ἐὰν ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἀντιληφθῇ ὁπωσοῦν τὴν ὀρθότητα αὐτῶν, πρέπει θαρραλέως νὰ τὰ καταστήσῃ νόμον καὶ κάποιαν διάταξιν. Διότι ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης μὲ τὸ νὰ θέλῃ πάντοτε νὰ μεταχειρίζεται νέαν μουσικὴν δὲν ἔχει σχεδὸν σπουδαίαν δύναμιν διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν καθιερωθείσαν χορωδίαν μὲ τὴν πρόφασιν τῆς παλαιότητος. Τουλάχιστον τὴν χορωδίαν ἐκείνων τῶν μερῶν φαίνεται ὅτι διόλου δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν παραμορφώσῃ, ἀλλὰ ὅλως τὸ ἀντίθετον συνέβη.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φαίνεται ἀπὸ ὅσα εἶπες τώρα ὅτι εἶναι δυνατὸν αὐτὰ νὰ εἶναι οὕτω πώς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν πρέπει ἄραγε μὲ θάρρος νὰ λέγωμεν ὅτι χορευτικὴ χρῆσις τῆς μουσικῆς καὶ τῶν παιγνιδίων εἶναι ὀρθὴ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον; Δὲν εὐχαριστούμεθα δηλαδή, ὅταν νομίζωμεν ὅτι εὐδοκιμοῦμεν, καὶ πάλιν, ὅταν χαίρωμεν, δὲν νομίζομεν ὅτι εὐδοκιμοῦμεν; Μήπως τάχα δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἔτσι εἶναι βέβαια.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως, ὅταν χαίρωμεν διὰ τοιαύτην πρᾶξιν, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἡσυχάσωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πραγματικῶς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἄραγε οἱ μὲν νέοι ἀπὸ ἡμᾶς δὲν εἶναι πρόθυμοι νὰ χορεύουν οἱ ἴδιοι, ἡμεῖς δὲ οἱ γεροντότεροι πάλιν δὲν νομίζομεν ὅτι περνοῦμεν καλά, ὅταν εἴμεθα θεαταὶ ἐκείνων, εὐχαριστούμενοι διὰ τὰ παιγνίδια καὶ πανηγύρια ἐκείνων, διότι τώρα πλέον μας ἀφήνει ἡ ἰδική μας ἐλαφρότης, τὴν ὁποίαν ποθοῦντες καὶ ἐπιδοκιμάζοντες διορίζομεν ἀγῶνας εἰς τοὺς δυναμένους νὰ μᾶς ἐπαναφέρουν ὅσον τὸ δυνατὸν τελειότερον εἰς τὴν νεότητα μὲ τὴν μνήμην;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι πολὺ ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως λοιπὸν τάχα πρέπει νὰ νομίζωμεν καὶ ὅτι ὅλως διόλου ματαίως λέγουν οἱ περισσότεροι περὶ τῶν ἑορταζόντων τὸν σήμερον συνηθιζόμενον λόγον, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνον πρέπει νὰ νομίζωμεν σοφώτατον καὶ νικητὴν εἰς τὴν κρίσιν ὁ ὁποῖος θὰ ἠμποροῦσε ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον νὰ μας κάμῃ νὰ εὐφραινώμεθα καὶ εὐχαριστούμεθα; Δηλαδή, ἀφοῦ βεβαίως εἰς αὐτὰς τάς ἑορτὲς παραδιδόμεθα εἰς τὰ παιγνίδια, ὁποῖος κάμνει τοὺς περισσοτέρους καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον νὰ εὐχαριστοῦνται, ἐκεῖνος δὲν πρέπει νὰ τιμᾶται περισσότερον καί, καθὼς εἶπα, νὰ κερδίζῃ τὰ νικητήρια; Ἄραγε δὲν λέγεται τοῦτο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὀρθῶς, καὶ δὲν θὰ ἐξετελεῖτο ὀρθῶς, ἐὰν ἐγίνετο οὕτω πώς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ πιθανόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλά, ἀξιομακάριστε φίλε, ἂς μὴ κρίνωμεν βιαστικὰ τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ χωρίζοντες εἰς τὰ μέρη τοῦ ἂς ἐξετάζωμεν μὲ τὸν ἑξῆς τρόπον. Τὶ τάχα; Ἐὰν ποτὲ κανεὶς γενικῶς μόνον ὥριζε ἀγῶνα ὁποιονδήποτε, χωρὶς νὰ τὸν χαρακτηρίση οὔτε ὡς γυμνικὸν οὔτε ὡς μουσικόν, οὔτε ὡς ἱππικόν, ἀλλὰ συνκεντρώση ὅλους τοὺς πολίτας καὶ ὁρίσας βραβεῖα προκηρύξη νὰ ἔλθη ὁποῖος θέλη νὰ ἀγωνισθῇ μόνον περὶ ἡδονῆς, καὶ ὁποῖος τέρψη τοὺς θεατὰς περισσότερον, χωρὶς νὰ ὑποβάλλεται εἰς ὡρισμένους ὅρους, νικήση δέ, διότι θὰ ἐκτελέση αὐτὸ ἀκριβῶς ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον, καὶ κριθῇ ὅτι ἀπὸ ὅλους τοὺς συναγωνιστὰς ἀνεδείχθη ὁ ἡδονικώτερος, τότε τι νομίζομεν ὅτι ἠμποροῦσε νὰ προκύψη ἀπὸ αὐτὴν τὴν προκήρυξιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡς πρὸς τὶ ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως εἶναι ἐνδεχόμενον ἄλλος μὲν νὰ ἐπιδεικνύη, καθὼς ὁ Ὅμηρος, ῥαψωδίαν, ἄλλος δὲ κιθαρωδίαν, ἄλλος δὲ κάποιαν τραγωδίαν καὶ ἄλλος κωμῳδίαν, διόλου δὲ παράδοξον ἂν κανεὶς παρουσίαζε ταχυδακτυλουργίας καὶ ἐπροσπάθει νὰ νικήση. Λοιπόν, ἐὰν αὐτοὶ οἱ τοιούτου εἴδους ἀγωνισταὶ καὶ ἄλλοι ἄπειροι συγκεντρωθοῦν, ἠμποροῦμεν ἄραγε νὰ εἰποῦμεν, ποῖος ἠμποροῦσε νὰ νικήση δικαίως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Παράλογος εἶναι ἡ ἐρώτησίς σου. Διότι ποῖος εἶναι δυνατὸν νὰ σοῦ ἀπαντήση εἰς αὐτὸ ὡς νὰ ἠμπορῇ πότε νὰ ἐννοήση, πρὶν νὰ ἀκούση καὶ νὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἴδιος ἕκαστον ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστάς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν τὶ νὰ γίνῃ; Θέλετε ἐγὼ νὰ σᾶς εἴπω αὐτὴν τὴν παράλογον ἀπάντησιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἐὰν ἔκριναν τὰ πολὺ μικρὰ παιδάρια, θὰ ἐγκρίνουν αὐτόν ποὺ ἐπιδεικνύει ταχυδακτυλουργίας. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν δὲ τὰ μεγαλίτερα παιδία, θὰ ἐγκρίνουν αὐτόν ποὺ ἐπιδεικνύει τάς κωμῳδίας, τὴν δὲ τραγωδίαν θὰ ἐγκρίνουν ὅσαι εἶναι πεπαιδευμένοι ἀπὸ τάς γυναίκας καὶ τὰ πρωτοπαλλίκαρα καὶ ἴσως ὅλος ὁ λαός.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ἴσως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸν δὲ ῥαψῳδόν, ὁ ὁποῖος ταξινομεῖ καλῶς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν ἢ κανένα ἔργον τοῦ Ἡσιόδου, ἴσως ἡμεῖς οἱ γέροντες μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν τὸν ἀκούσωμεν καὶ εἰποῦμεν ὅτι εἶναι πολὺ ἀνώτερος νικητής. Ποῖος λοιπὸν θὰ ἦτο ὁ νικητής, αὐτὸ ἔρχεται τώρα νὰ ἰδοῦμεν. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἶναι φανερὸν ὅτι ἐγὼ καὶ σεῖς κατ' ἀνάγκην θὰ εἰποῦμεν ὅτι νικοῦν ὀρθῶς ὅσοι ἐγκριθοῦν ἀπὸ τοὺς ἰδικοὺς μας συνομήλικας. Διότι αἱ συνήθειαι ἡμῶν τῶν γερόντων φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ καλλίτεραι ἀπὸ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς ὅλας τάς πόλεις καὶ παντοῦ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν καὶ ἐγὼ εἰς τοῦτο συμφωνῶ μὲ τοὺς πολλούς, ὅτι δηλαδὴ ἡ μουσικὴ πρέπει νὰ κρίνεται ἀπὸ τὴν ἡδονήν, ὄχι ὅμως βεβαίως τῶν τυχαίων, ἀλλὰ σχεδὸν ἐκείνη εἶναι καλλιτέρα Μοῦσα, ἡ ὁποία εὐχαριστεῖ ἀρκετὰ τοὺς καλλιτέρους καὶ τοὺς πεπαιδευμένους, καὶ πρὸ πάντων τὸν ἕνα ἐκεῖνον ὅστις ἐξέχει ὡς πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀρετήν. Δι' αὐτὸ δὲ λέγομεν ὅτι χρειάζονται νὰ ἔχουν ἀρετὴν οἱ κριταὶ αὐτῶν, διότι πρέπει καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀρετὴν νὰ εἶναι μέτοχοι καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν. Δηλαδὴ οὔτε ἀπὸ τὸ ἀκροατήριον πρέπει νὰ μανθάνῃ πως νὰ κρίνῃ ὁ ἀληθὴς κριτὴς συγχυζόμενος καὶ ἀπὸ τὸν θόρυβον τοῦ λαοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ἀμάθειάν του, οὔτε πάλιν, ἐὰν ἔχῃ γνώσεις, ἕνεκα τῆς ἀνανδρίας καὶ δειλίας τοῦ μὲ τὸ ἴδιον στόμα μὲ τὸ ὁποῖον ἐπεκαλέσθη τοὺς θεούς, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κρίνῃ, μὲ τὸ ἴδιον νὰ ψεύδεται καὶ νὰ ἐκφράζῃ ἀβασανίστως τὴν κρίσιν.

Διότι ὁ κριτὴς δὲν καθίζει ὡς μαθητὴς τῶν θεατῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς διδάσκαλος, καθὼς εἶναι βεβαίως δίκαιον, καὶ διὰ νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τοὺς θεατάς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀποδίδουν καθὼς πρέπει τὴν ἡδονήν. Δηλαδὴ ἦτο δυνατὸν τοῦτο κατὰ τὸν παλαιὸν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν νόμον, ἐνῶ λ.χ. τώρα ὁ Σικελικὸς καὶ ἰταλικὸς νόμος, ὁ ὁποῖος ἀναθέτει τὴν κρίσιν εἰς τὴν πλειονοψηφίαν τῶν θεατῶν καὶ διακρίνει τὸν νικητὴν διὰ τῆς ὑψώσεως τῆς χειρός, διέφθειρε καὶ τοὺς ποιητάς, διότι συνθέτουν συμφώνως μὲ τὴν καλαισθησίαν τῶν κριτῶν, ἡ ὁποία εἶναι μηδαμινή, ἑπομένως οἱ ἴδιοι θεαταὶ ἐκπαιδεύουν τὸν ἑαυτόν των, ἐπίσης δὲ διέφθειρε καὶ τάς ἡδονὰς τῶν ἰδίων τῶν θεατῶν, διότι, ἐνῶ ἔπρεπε αὐτοὶ νὰ ἀκούουν ἀνώτερα ἀπὸ τὰ ἤθη των καὶ νὰ διορθώνουν τὴν καλαισθησίαν των, τώρα ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των δρᾶσιν συμβαίνει, ὅλως τὸ ἀντίθετον εἰς αὐτούς. Λοιπὸν τὶ ἄραγε σημαίνουν ὅσα ἐσυζητήσαμεν τώρα πάλιν; Πρόσεξε μήπως σημαίνουν τὰ ἑξῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μοῦ φαίνεται ὅτι διὰ τρίτην ἢ τετάρτην φορὰν ὁ λόγος μας ἔκαμε γῦρον καὶ ἐπέστρεψε εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον, ὅτι δηλαδὴ παιδεία μὲν εἶναι ἡ ἕλξις καὶ ἡ ὁδηγία τῶν νέων πρὸς τὸν λόγον τὸν ὁποῖον ὁ νόμος ἔκρινε ὀρθὸν καὶ ὁ ὁποῖος ἐπεκροτήθη ἀπὸ τοὺς ἀρμοδιωτάτους καὶ τοὺς πλέον ἡλικιωμένους καὶ ἕνεκα τῆς ἐμπειρίας των ἐκρίθη ὅτι πραγματικῶς εἶναι ὀρθός. Λοιπόν, διὰ νὰ μὴ συνηθίζῃ ἡ ψυχή του παιδὸς νὰ αἰσθάνεται ἀντίθετον χαρὰν καὶ λύπην μὲ τὸν νόμον καὶ μὲ ὅσα συνέστησε πειστικῶς ὁ νόμος, ἀλλὰ νὰ συμβαδίζῃ καὶ νὰ εὐχαριστῆται καὶ λυπῆται μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια μὲ ὅσα καὶ ὁ γέρων, δι' αὐτὸ ἐπενοήθησαν αὐτά ποὺ τὰ ὀνομάζομεν ᾠδὰς (κάλανδα), αἱ ὁποῖαι πραγματικῶς μὲν ἔγιναν διαβάσματα διὰ τάς ψυχάς, προσηρμασμένα μὲ σπουδαιότητα πρὸς αὐτὴν τὴν συμφωνίαν ποὺ εἴπαμεν, ἐπειδὴ ὅμως αἱ ψυχαὶ τῶν νέων δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑποφέρουν τὴν σπουδαιότητα, ὀνομάζονται παιγνίδια καὶ ᾠδαί. Καὶ καθὼς εἰς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἔχοντας ἀδύνατα σώματα προσπαθοῦν νὰ δώσουν τὴν καλὴν τροφὴν οἱ εἰς τοιαῦτα ἁρμόδιοι μὲ κάποια γλυκίσματα καὶ ποτά, τὴν δὲ βλαβερὰν μέσα εἰς ἀηδιαστικά, διὰ νὰ παραδέχωνται μὲν ἐκείνην, νὰ συνηθίζουν δὲ ὀρθῶς νὰ μισοῦν αὐτὴν ἐδῶ, ὁμοίως ἀκριβῶς καὶ ὁ ὀρθὸς νομοθέτης θὰ πείσῃ τὸν συνθέτην καί, ἐὰν δὲν πείθεται, θὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἐκφράζῃ ὀρθῶς τὸν χαρακτῆρα τῶν σωφρόνων καὶ ἀνδρείων καὶ ἀσφαλῶς ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ εἰς τοὺς ῥυθμοὺς καὶ εἰς τὰ σχήματα καὶ εἰς τάς ἁρμονίας, ὅταν συνθέτῃ μελῳδίας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπὸν τώρα, δι' ὄνομα τοῦ Διός, καλὲ Ξένε, αὐτὸ νομίζεις ὅτι κάμνουν εἰς τάς ἄλλας πόλεις; Διότι ἐγὼ τουλάχιστον ἐξ ὅσων ἔχω εἴδησιν ἐκτὸς τῆς πατρίδος μας καὶ τῆς πατρίδος τῶν Λακεδαιμονίων, αὐτὰ τὰ ὁποῖα σὺ τώρα ἀναφέρεις δὲν γνωρίζω νὰ συμβαίνουν, ἀλλὰ πάντοτε εἰσάγονται κάποιαι καινοτροπίαι καὶ εἰς τοὺς χοροὺς καὶ εἰς ὅλην τὴν ἄλλην μουσικήν, ὄχι διότι τὰ μεταβάλλει ὁ νόμος, ἀλλὰ κάποιαι ἄστατοι ἡδοναί, αἱ ὁποῖαι ἀπέχουν πολὺ τοῦ νὰ εἶναι αἱ ἴδιαι καὶ ἀπὸ τάς ἰδίας συνθήκας καθὼς ἐσὺ μας ἐξήγησες ὅτι συμβαίνει εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλά ποτὲ δὲν εἶναι αἱ ἴδιαι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ ὀρθὰ βεβαίως, καλὲ Κλεινία, ἐὰν δὲ μὲ ἐνόμισες ὅτι αὐτὰ τὰ λέγω ὡς πραγματικῶς ἐκτελούμενα σήμερον, αὐτὸ δὲν μὲ ἐκπλήττει, ἀφοῦ δὲν σοῦ ἐξήγησα σαφῶς ὅσα σκέπτομαι καὶ ἐπροξένησα αὐτὸ τὸ πάθημα καὶ εἰς ἐσὲ καὶ εἰς ἐμέ. Κυρίως ὅμως ἴσως ἐγὼ εἶπα περίπου τὶ θέλω νὰ γίνεται ὡς πρὸς τὴν μουσικήν, καὶ σὺ ἐνόμισες ὅτι ἐγὼ λέγω τὰ πραγματικῶς ὑπάρχοντα. Δηλαδὴ δὲν εἶναι διόλου εὐχάριστον νὰ ὑβρίζῃ κανεὶς πράγματα ἀθεράπευτα, τὰ ὁποῖα ἔφθασαν εἰς ὑπερβολικὸν βαθμὸν πλάνης, εἶναι ὅμως κάποτε ἀναγκαῖον. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὰ ἐγκρίνεις καὶ σύ, ἃς ἰδοῦμεν, ἄραγε παραδέχεσαι ὅτι εἰς τὸν τόπον σας καὶ εἰς τὸν τόπον τοῦ φίλου ἀπ᾽ ἐδῶ συμβαίνουν περισσότερον τὰ τοιαῦτα παρὰ εἰς τὸν ἄλλον Ἑλληνισμόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα ὅμως; Ἐὰν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις ἐγίνοντο αὐτά, ἄραγε θὰ ἐλέγαμεν ὅτι εἶναι καλλίτερον νὰ γίνωνται οὕτω πώς, ἢ καθὼς γίνονται τώρα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως μεγάλη εἶναι ἡ διαφορά, ἐὰν ἐγίνοντο καθὼς εἰς τὴν πατρίδα τοῦ φίλου καὶ εἰς τὸν τόπον μας, ἀκόμη δὲ καὶ καθὼς εἶπες σὺ πρὸ ὀλίγου ὅτι εἶναι πρέπον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπὸν ἂς ἔλθωμεν εἰς μίαν συνεννόησιν δι' αὐτά ποὺ λέγομεν τώρα. Δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸν τόπον σας αἱ γνῶμαι ποὺ ἰσχύουν εἰς πᾶσαν ἐκπαίδευσιν καὶ μουσικὴν εἶναι αἱ ἑξῆς; Δηλαδὴ ἀναγκάζετε τοὺς ποιητὰς νὰ λέγουν ὅτι ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνήρ, ἐπειδὴ εἶναι σώφρων καὶ δίκαιος, εἶναι εὐτυχὴς καὶ ἀξιομακάριστος, εἴτε εἶναι μέγας καὶ πανίσχυρος εἴτε μικρὸς καὶ ἀνίσχυρος, καὶ εἴτε εἶναι πλούσιος εἴτε ὄχι· ἐὰν δὲ εἶναι μὲν τάχα πλούσιος περισσότερον ἀπὸ τὸν Κινυρὰν καὶ τὸν Μίδαν, εἶναι ὅμως ἄδικος, τότε καὶ ἄθλιος εἶναι καὶ θλιβερῶς ζῇ. Καὶ οὔτε θέλω κἀν νὰ ἀναφέρω, λέγει εἰς τὸν τόπον σᾶς ὁ ποιητής, ἐὰν λέγῃ βεβαίως ὀρθῶς, οὔτε νὰ θεωρήσω ἀξιόλογον ἕνα ἄνδρα, ὅστις δὲν ἐκτελεῖ καὶ δὲν ἀποκτᾷ ὅλα ὅσα θεωροῦνται καλὰ μὲ δικαιοσύνην, καὶ μάλιστα μὲ αὐτὴν τὴν ἰδιότητά του δὲν ποθεῖ νὰ πλησιάσῃ τοὺς ἀντιπάλους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδικίαν του οὔτε τολμᾷ νὰ βλέπῃ αἱματοχυσίαν φονικὴν οὔτε νικᾷ εἰς τὸ τρέξιμον τὸν Θρακικὸν Βορρᾶν, οὔτε ἄλλο κανὲν ἀπὸ τὰ νομιζόμενα ἀγαθὰ ἀποκτᾷ ποτέ του.

Διότι τὰ θεωρούμενα ὡς ἀγαθὰ ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους δὲν πιστεύονται ὀρθῶς. Δηλαδὴ θεωρεῖται ὡς ἄριστον μὲν ἡ ὑγεία, ὡς δεύτερον δὲ τὸ κάλλος, ὡς τρίτον δὲ ὁ πλοῦτος, καί, κατόπιν ἀναφέρονται ἄπειρα ἄλλα ἀγαθά. Διότι ἀγαθὰ εἶναι καὶ ἡ ὀξύτης τῆς ὁράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ ἡ εὐαισθησία εἰς ὅσα σχετίζονται μὲ τὰ αἰσθητήρια, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ νὰ ἐκτελῇ κανεὶς ὡς κυρίαρχος ὅ,τι ἐπιθυμεῖ καὶ μάλιστα τέλος ὅλης τῆς εὐτυχίας εἶναι τὸ νὰ γίνῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ἀθάνατος μόλις ἀποκτήσῃ ὅλα αὐτά. Σεῖς ὅμως καὶ ἐγὼ βεβαίως ἐννοοῦμεν τὰ ἑξῆς, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἰς μὲν τοὺς δικαίους καὶ εὐσεβεῖς ἄνδρας εἶναι τὰ καλλίτερα ἀποκτήματα, εἰς τοὺς ἀδίκους ὅμως ὅλα ἀνεξαιρέτως εἶναι τὰ χειρότερα, καὶ πρῶτον πρῶτον ἡ ὑγεία. Καὶ ὡρισμένως καὶ ἡ ὅρασις καὶ ἡ ἀκοὴ καὶ ἡ αἴσθησις καὶ ἀπολύτως ἡ ζωὴ εἶναι μέγιστον κακόν, ὅταν κανεὶς μένῃ ἀθάνατος εἰς ὅλον τὸν χρόνον καὶ ἔχῃ ὅλα τὰ νομιζόμενα ὡς ἀγαθὰ ἐκτὸς τῆς δικαιοσύνης καὶ ὅλης τῆς ἀρετῆς, εἶναι ὅμως μικρότερον κακόν, ὅταν ὁ τοιοῦτος ἐπιζήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον χρόνον.

Αὐτὰ λοιπόν, νομίζω, θὰ τοὺς ἐξαναγκάσετε καὶ θὰ τοὺς καταπείσετε νὰ λέγουν καὶ ἐκτὸς τούτου νὰ ἀποδίδουν συμφώνους μὲ αὐτὰ ρυθμοὺς καὶ ἁρμονίας καὶ νὰ μορφώνουν τοὺς νέους σας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Δὲν εἶναι ἔτσι; Προσέξατε. Ἐγὼ δηλαδὴ διισχυρίζομαι καθαρὰ ὅτι ὅσα μὲν λέγομεν κακὰ διὰ τοὺς ἀδίκους εἶναι ἀγαθά, διὰ δὲ τοὺς δικαίους κακά, ἐνῶ τὰ ἀγαθὰ διὰ μὲν τοὺς ἀγαθοὺς εἶναι ἀγαθά, διὰ δὲ τοὺς κακοὺς κακά. Λοιπόν, καθὼς σᾶς ἐρώτησα προηγουμένως, ἄραγε συμφωνοῦμεν ἐγὼ καὶ σεῖς, ἢ πῶς ἀλλέως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐγὼ νομίζω ὅτι εἰς μερικὰ μὲν συμφωνοῦμεν κάπως, εἰς μερικὰ ὅμως διόλου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἐκεῖνος ποὺ ἔχει πλοῦτον καὶ ἐξουσίαν τυραννικὴν ἕως εἰς τὸ τέλος, ἀκόμη δὲ προσθέτω πρὸς χάριν σᾶς ἰσχὺν ὑπέροχον καὶ ἀνδρείαν μὲ ἀθανασίαν, καὶ νὰ μὴ συμβαίνῃ εἰς αὐτὸν κανὲν ἀπὸ τὰ νομιζόμενα κακά, μόνον δὲ ἀδικίαν καὶ ὕβριν νὰ ἔχῃ, μήπως τυχὸν δὲν σᾶς καταπείθω ὅτι αὐτὸς ποῦ ζῇ οὕτω πῶς δὲν εἶναι εὐτυχὴς ἄλλα καθαρὰ ἄθλιος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά. Τὶ λοιπὸν χρεωστοῦμεν νὰ εἰποῦμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτό; Δηλαδὴ ὁ ἀνδρεῖος καὶ ἰσχυρὸς καὶ ὡραῖος καὶ πλούσιος, καὶ ὅστις κάμνει ὅ,τι ἐπιθυμεῖ εἰς ὅλην του τὴν ζωήν, ἐὰν τύχῃ νὰ εἶναι ἄδικος καὶ ὑβριστής, δὲν φρονοῦμεν ἡμεῖς ὅτι ἐξ ἀνάγκης ζῇ αἰσχρῶς; Ἢ μήπως αὐτὸ μόνον ἴσως παραδεχθῆτε, δηλαδὴ τὸ αἰσχρῶς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα ὅμως; ἄραγε καὶ τὸ κακῶς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ πλέον (!) ὄχι μὲ ὅμοιον τρόπον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα πάλιν; Τὸ ἀηδῶς καὶ ἀσυμφόρως πρὸς τὸν ἑαυτόν του;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καί πως εἶναι δυνατὸν νὰ παραδεχθῶμεν καὶ αὐτὰ ἀκόμη;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς;! ἐὰν κάποιος θεός, καθὼς φαίνεται, φίλοι μου, μας ἔδιδε συμφωνίαν, διότι τώρα βεβαίως σχεδὸν παραφωνοῦμεν μεταξύ μας. Δηλαδή, σᾶς βεβαιῶ, εἰς ἐμὲ αὐτὰ φαίνονται τόσον λογικά, ὅσον δὲν φαίνεται καθαρὰ οὔτε ἡ Κρήτη, φίλε Κλεινία, ὅτι εἶναι νῆσος. Καί, ἂν ἡμὴν νομοθέτης, θὰ ἐπροσπαθούσα νὰ ἀναγκάζω καὶ τοὺς ποιητὰς καὶ ὅλους τοὺς πολίτας νὰ κάμνουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ θὰ ἐπέβαλλα σχεδὸν τὴν ἀνωτέραν ποινήν, ἐὰν προφέρῃ τὸ στόμα κανενὸς μέσα εἰς τὴν χώραν, ὅτι ὑπάρχουν κάποτε μερικοὶ ἄνθρωποι πονηροὶ μέν, ἀλλὰ ζῶντες ἡδονικῶς ἢ ὅτι ἄλλα μὲν εἶναι ὠφέλιμα καὶ ἐπικερδῆ, ἀλλὰ ὅμως δικαιότερα καὶ πολλὰ ἄλλα ἔξω ἀπὸ τὰ σήμερον λεγόμενα ἀπὸ τοὺς Κρῆτας καὶ Λακεδαιμονίους, καθὼς φαίνεται, καὶ μάλιστα θὰ ἔπειθα τοὺς πολίτας νὰ μοῦ ὁμιλοῦν καὶ διαφορετικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Διότι λόγου χάριν, δι' ὄνομα τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀγαπητοί μου κύριοι, ἐὰν ἐρωτήσωμεν αὐτοὺς τοὺς ἰδίους θεοὺς ὁ ὁποῖοι ἔθεσαν τοὺς νόμους εἰς τάς πατρίδας σας, ἄραγε δικαιότατος βίος εἶναι ἡδονικώτατος, ἢ δύο εἴδη βίου ὑπάρχουν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς μὲν εἶναι ἡδονικώτατος, ὁ δὲ ἄλλος δικαιότατος.

Ἐὰν λοιπὸν μᾶς ἀπαντήσουν ὅτι εἶναι δύο εἰδῶν, ἴσως τοὺς ἐρωτήσωμεν πάλιν, ἂν πρόκειται νὰ ἐρωτῶμεν ὀρθῶς, ποίους πρέπει νὰ θεωροῦμεν εὐτυχεστέρους, τοὺς διάγοντας τὸν δικαιότατον βίον, ἢ τοὺς διάγοντας τὸν ἡδονικώτατον. Καὶ λοιπόν, ἐὰν μὲν ἀπαντήσουν ὅτι εἶναι εὐτυχέστεροι οἱ διάγοντες τὸν ἡδονικώτατον, τότε θὰ εἶναι παράλογος ἡ ἀπάντησις των. Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ μὴν ἐφαρμόζεται αὐτὸ εἰς τοὺς θεούς, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τοὺς πατέρας καὶ τοὺς νομοθέτες. Καὶ παρακαλῶ αἱ προηγούμεναί μου ἐρωτήσεις ἃς ὑποθέσωμεν ὅτι ἀποτείνωνται πρὸς πατέρα καὶ νομοθέτην, καὶ ἃς ὑποθέσωμεν ὅτι αὐτὸς ἀπαντᾷ ὅτι ὅστις ζῇ τὸν ἡδονικώτερον βίον εἶναι ὁ πλέον ἀξιομακάριστος. Τότε κατόπιν ἐγὼ τουλάχιστον θὰ εἴπω: Καλὲ πατέρα, δὲν ἐπιθυμοῦσες σὺ νὰ ζῶ ἐγὼ ὅσον τὸ δυνατὸν εὐτυχέστερος; καὶ ὅμως ποτὲ δὲν ἔπαυες νὰ μὲ προτρέπῃς νὰ ζῶ ὅσον τὸ δυνατὸν δικαιότατα.

Λοιπὸν ὅστις νομοθετεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εἴτε εἶναι νομοθέτης εἴτε πατήρ, νομίζω ὅτι θὰ φανῶ παράλογος καὶ ἀνίκανος νὰ ὁμιλῇ συμφώνως μὲ τὸν ἑαυτόν του. Ἐὰν δὲ πάλιν εἴπῃ ὅτι ὁ δικαιότατος βίος εἶναι ὁ εὐτυχέστερος, θὰ ἐρωτήσῃ, νομίζω, ὁποιοσδήποτε τὸν ἀκούει, ποῖον ἄραγε ἀγαθὸν καὶ καλὸν ὑπάρχει εἰς αὐτὸν ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἡδονήν, τὸ ὁποῖον ἐπαινεῖ ὁ νόμος. Δηλαδὴ ποῖον ἀγαθὸν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ χωριστὸν ἀπὸ τὴν ἡδονὴν εἰς τὸν δίκαιον; Λόγου χάριν ἡ δόξα καὶ ὁ ἔπαινος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τοὺς θεοὺς μήπως ἄραγε εἶναι ἀγαθὸν μὲν καὶ καλόν, ἀλλ' ὅμως ἀηδές, ἡ δὲ δυσφημία τὸ ἀντίθετον; Διόλου μάλιστα, ἀγαπητὲ νομοθέτα, θὰ τοῦ εἰποῦμεν. Ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ ἀδικοῦμεν κανένα οὔτε νὰ ἀδικούμεθα ἀπὸ κανένα μήπως ἄραγε δὲν εἶναι μὲν ἀηδές, ἀλλὰ συγχρόνως ἀγαθὸν ἢ καλόν, τὰ δὲ ἀντίθετα μήπως δὲν εἶναι ἡδονικά, συγχρόνως ὅμως καὶ αἰσχρὰ καὶ κακά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν εἶναι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὁ μὲν λόγος ὁ ὁποῖος δὲν ξεχωρίζει τὸ ἡδονικὸν καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν εἶναι πιστευτὸς βεβαίως, ἂν ὄχι τίποτε περισσότερον, τουλάχιστον ὡς πρὸς τὸ νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ διάγῃ τὸν εὐσεβῆ καὶ δίκαιον βίον, ὥστε διὰ τὸν νομοθέτην εἶναι ἀσχημότατος καὶ ἐναντιώτατος ὁ λόγος ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν παραδέχεται ὅτι αὐτὰ εἶναι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διότι κανεὶς δὲν θὰ ἦτο πρόθυμος νὰ πεισθῇ νὰ ἐκτελῇ ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον δὲν συμβαδίζει περισσότερον ἡ χαρὰ ἀπὸ τὴν λύπην. Ἀλλὰ ὅσα βλέπονται ἀπὸ μακρὰν προξενοῦν σκοτοδινίασιν καὶ εἰς ὅλους μὲν τοὺς ἄλλους σχεδόν, πρὸ πάντων ὅμως εἰς τοὺς παῖδας. Ὁ νομοθέτης ὅμως, νομίζω, θὰ μετατρέψῃ εἰς τὸ ἀντίθετον ἀπὸ αὐτὸ τὴν γνώμην των, ἀφοῦ ἀφαιρέσῃ τὸ σκότος, καὶ θὰ τοὺς καταπείσῃ ὁπωσδήποτε μὲ ἀσκήσεις καὶ ἐπαίνους καὶ λόγους ὅτι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα εἶναι ζωγραφισμένα ἀντανακλαστικῶς, καὶ τὰ μὲν ἄδικα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀντίθετα τῶν δικαίων, ἀπὸ τὸν ἴδιον μὲν τὸν ἄδικον καὶ

κακὸν παρατηρούμενα φαίνονται ἡδονικά, τὰ δὲ δίκαια φαίνονται ἀηδέστατα, ἀπὸ δὲ τὸν δίκαιον ὅλα φαίνονται ἀπὸ παντοῦ ἀντιθέτως καὶ εἰς τὰ δύο μέρη.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἔτσι φαίνεται.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἀλήθειαν τῆς κρίσεώς των ποίαν ἀπὸ τάς δύο θὰ θεωρήσωμεν ἐγκυροτέραν; Ἄραγε τὴν κρίσιν τῆς χειροτέρας ψυχῆς ἢ τῆς καλλιτέρας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως εἶναι λογικὸν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν κρίσιν τῆς καλλιτέρας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως εἶναι λογικὸν ὁ ἄδικος βίος ὄχι μόνον ἀσχημότερος καὶ μοχθηρότερος ἀλλὰ καὶ ἀηδέστερος νὰ εἶναι πραγματικῶς ἀπὸ τὸν δίκαιον καὶ εὐσεβῆ βίον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πλησιάζει συμφώνως βεβαίως πρὸς τοῦτον μας ἐδῶ τὸν λόγον, φίλοι μου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὁ δὲ νομοθέτης, ὅταν ἠμπορῇ νὰ ὠφελήσῃ, ἔστω καὶ ὀλίγον, καὶ ἂν αὐτὸ δὲν συνέβαινε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καθὼς καὶ τώρα ἡ συζήτησις μας τὸ ὥρισε, καὶ ἐτολμοῦσε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο χάριν τοῦ ἀγαθοῦ νὰ ψεύδεται πρὸς τοὺς νέους, ἄραγε ὑπάρχει κανὲν ἄλλο ψεῦδος ὠφελιμώτερον ἀπὸ αὐτὸ καὶ περισσότερον ἱκανὸν νὰ κάμῃ ὅλους ὄχι μὲ τὴν βίαν ἀλλὰ ἑκουσίως νὰ κάμνουν τὰ δίκαια;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὴ μὲν εἶναι ἡ ἀλήθεια, καλὲ Ξένε, καὶ μόνιμος. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ τὴν παραδεχθῇ κανείς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά. Καὶ ὅμως τὸ μυθολόγημα τοῦ Σιδωνίου (Κάδμου) ἐστάθη εὔκολον νὰ πιστευθῇ, ἂν καὶ εἶναι τόσον ἀπίστευτον, καθὼς καὶ ἄπειρα ἄλλα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι, ἀφοῦ ἐσπάρησαν κάποτε ὀδόντες, ἐφύτρωσαν ἀπὸ αὐτοὺς ὁπλῖται. Καὶ βεβαίως αὐτὸ εἶναι σπουδαῖον παράδειγμα διὰ τὸν νομοθέτην, ὅτι θὰ ἠμπορέσῃ νὰ γίνῃ πιστευτὸς δι' ὁτιδήποτε δοκιμάσῃ νὰ καταπείσῃ τάς ψυχὰς τῶν νέων, ὥστε τίποτε ἄλλο δὲν πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ εὕρῃ, παρὰ εἰς τὶ ἐὰν καταπείσῃ θὰ ἠμπορέσῃ νὰ προξενήσῃ μέγιστον ἀγαθὸν εἰς τὴν πόλιν, ὡς πρὸς αὐτὸ δὲ νὰ ἐπινοῇ ὁποιανδήποτε ἐφεύρεσιν, δηλαδὴ μὲ ποῖον τρόπον ὅλος ὁ τοιοῦτος συνοικισμὸς θὰ ὁμιλῇ πρὸ πάντων ἓν καὶ τὸ αὐτὸ περὶ τούτων εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν καὶ εἰς τάς ᾠδὰς καὶ εἰς τοὺς μύθους καὶ εἰς τοὺς λόγους. Λοιπόν, ἐὰν σεῖς ἔχετε καμμίαν διαφορετικὴν γνώμην ἀπὸ αὐτήν, δὲν ὑπάρχει κανὲν ἐμπόδιον νὰ διαφιλονικήσετε τοὺς λόγους μου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀλλὰ νομίζω ὅτι κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς δύο δὲν ἠμπορεῖ νὰ διαφιλονικήσῃ αὐτά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως ἴσως καθῆκον ἰδικόν μου εἶναι νὰ εἴπω τὰ κατόπιν ἀπὸ αὐτά.

Δηλαδὴ λέγω ὅτι γενικῶς πρέπει ὅλοι οἱ χοροί, οἱ ὁποῖοι εἶναι τρεῖς, νὰ μαγεύουν τάς ψυχὰς τῶν παίδων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀκόμη

νεαροὶ καὶ ἁπαλαί, καὶ νὰ λέγουν καλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα εἴπαμεν καὶ ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ἴσως, τὸ σύνολον ὅμως αὐτῶν ἃς εἶναι τὸ ἑξῆς: Ἐὰν διισχυρισθῶμεν ὅτι ὁ ἴδιος βίος θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς θεοὺς ἡδονικώτατος καὶ συγχρόνως ἄριστος, ὄχι μόνον τὴν ἀλήθειαν θὰ εἰποῦμεν, ἀλλὰ καὶ περισσότερον θὰ καταπείσωμεν, ὅσους πρέπει νὰ καταπείσωμεν, παρὰ ἐὰν ὁμιλοῦμεν κάπως ἀλλέως εἰς τὴν συζήτησιν μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅσα λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὡς πρῶτος εἶναι ὀρθότατον νὰ εἰσέλθῃ ὁ παιδικὸς χορὸς τῶν Μουσῶν, διὰ νὰ ψάλλῃ εἰς τὸ μέσον τὰ τοιαῦτα μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐμπρὸς εἰς ὅλην τὴν πόλιν. Δεύτερος δὲ ὁ χορὸς τῶν ἐχόντων ἡλικίαν μέχρι τριάντα ἐτῶν, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν Παιᾶνα (Ἀπόλλωνα) θὰ ἐπικαλῆται ὡς μάρτυρα ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων καὶ θὰ εὔχεται νὰ γίνῃ εὔσπλαγχνος εἰς τοὺς νέους καὶ πειστικός. Πρέπει ὅμως βεβαίως καὶ εἰς τρίτον χορὸν νὰ ψάλλουν οἱ ἀνώτεροι τῶν τριάντα ἐτῶν μέχρι τῶν ἑξήντα. Οἱ δὲ ἐρχόμενοι κατόπιν, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ ὑποφέρουν τάς ᾠδάς, νὰ ἀφεθοῦν ὡς μυθολόγοι περὶ τῶν ἰδίων ἠθῶν ἀντλοῦντες εἰδήσεις ἀπὸ τὴν φήμην τῶν θεῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς ἐννοεῖς, καλὲ Ξένε, αὐτοὺς τοὺς τρίτους χορούς; Διότι δὲν ἐννοοῦμεν τόσον καθαρὰ τὶ θέλεις νὰ εἴπῃς δι' αὐτούς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως αὐτοὶ εἶναι βεβαίως ἐκεῖνοι, χάριν τῶν ὁποίων ἐλέχθησαν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς προηγουμένους λόγους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Οὔτε τώρα ἀκόμη δὲν τὸ ἐνοήσαμεν, ἀλλὰ προσπάθησε νὰ τὸ διατυπώσῃς καθαρώτερα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἴπαμεν, ἐὰν ἐνθυμούμεθα (!), εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συζητήσεως μας, ὅτι ἡ φύσις ὅλων τῶν νέων εἶναι εὐέξαπτος καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἡσυχάζῃ οὔτε εἰς τὸ σῶμα οὔτε εἰς τὴν φωνήν, ἀλλὰ πάντοτε φωνάζει ἀτάκτως καὶ πηδᾷ. Αἴσθησιν δὲ τῆς τάξεως εἰς τὰ δύο αὐτὰ ἀπὸ μὲν τὰ ἄλλα ζῷα κανὲν δὲν ἀποκτᾷ μόνον δὲ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἔχει αὐτὸ τὸ προτέρημα. Καὶ λοιπὸν ἡ μὲν τάξις τῆς κινήσεως ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα ῥυθμός, ἡ δὲ τάξις πάλιν τῆς φωνῆς, παραγομένη ἐκ τῆς ἀναμίξεως τοῦ ὀξυφώνου καὶ βαρυφώνου, ἠμποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ ἁρμονία, τὰ δύο δὲ μαζὶ νὰ ὀνομασθοῦν χορωδία. Οἱ δὲ θεοὶ εἴπαμεν ὅτι ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν πρὸς ἡμᾶς μας ἐδῶκαν συγχορευτὰς καὶ ὁδηγοὺς τοῦ χοροῦ καὶ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τάς Μούσας, καὶ μάλιστα εἴπαμεν ὅτι μας ἐδῶκαν καὶ τρίτον, ἂν ἐνθυμούμεθα, τὸν Διόνυσον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς δὲν ἐνθυμώμεθα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, διὰ μὲν τὸν χορὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν ὡμιλήσαμεν, τώρα ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὸν ὑπολειπόμενον τρίτον χορόν, τοῦ Διονύσου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς λοιπόν; λέγε. Δηλαδὴ εἰς τὸ πρῶτον αἰφνίδιον ἄκουσμα θὰ ἐφαίνετο πολὺ παράξενος ὁ γεροντικὸς χορὸς τοῦ Διονύσου, ἀφοῦ βεβαίως θὰ χορεύσουν εἰς αὐτὸν ὅσοι ἐπέρασαν τὰ τριάντα καὶ ἀκόμη καὶ τὰ πενήντα ἔτη ἕως εἰς τὰ ἑξήντα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὁμιλεῖς πολὺ ἀληθινά. Λοιπόν, νομίζω, χρειάζεται ἐξήγησιν πῶς δικαιολογεῖται, ἂν γίνῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τὶ ἄλλο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν παραδεχόμεθα ἄραγε ἡμεῖς τουλάχιστον τὰ προηγούμενα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡς πρὸς τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι πρέπει πᾶς ἄνθρωπος καὶ παῖς, ἐλεύθερος καὶ δοῦλος, θῆλυς καὶ ἄρρην, καὶ ὁλόκληρος ἡ πόλις εἰς ὁλόκληρον αὐτὴν τὴν πόλιν νὰ μὴ παύῃ ποτὲ νὰ ψάλλῃ αὐτά, ποὺ εἴπαμεν μὲ κάποιαν μεταβολὴν πάντοτε καὶ πρὸ πάντων μὲ ποικιλίαν, ὥστε νὰ γεννᾶται εἰς τοὺς ψάλλοντας κάποια ἀπληστία καὶ ἡδονὴ ἀπὸ τοὺς ὕμνους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι αὐτὰ πρέπει νὰ ἐκτελῶνται οὕτω πώς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἐκλεκτότερον μέρος ἐκ τῶν πολιτῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἀπὸ ἡλικίαν καὶ ἀπὸ φρόνησιν τὸ ἀξιοπιστότερον ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν πόλιν, ποὺ πρέπει νὰ ψάλλῃ τάς καλλιτέρας ᾠδάς, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὰ μέγιστα ἀγαθὰ δι' ἡμᾶς; Ἢ μήπως θὰ παραμελήσωμεν ἀπὸ ἀνοησίαν αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐγκυρότατον διὰ τάς καλλιτέρας καὶ ὠφελιμωτέρας ᾠδάς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ παραμελήσωμεν, καθὼς φαίνεται. Ἀπὸ αὐτά ποὺ λέγομεν τώρα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς λοιπὸν θὰ ἦτο πρέπον νὰ γίνῃ τοῦτο; Προσέξετε ἂν πρέπει μὲ τὸν ἑξῆς τρόπον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μὲ ποῖον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως πᾶς ἄνθρωπος, ὅταν γηράσῃ, κάπως ἀποκτᾷ πολλὴν ἀποστροφὴν πρὸς τάς ᾠδάς, καὶ ὄχι μόνον ὀλιγώτερον εὐχαριστεῖται νὰ ἐκτελῇ αὐτό, ἀλλά, καὶ ἂν παρουσιασθῇ ἀνάγκη πρὸς τοῦτο, θὰ ἐντραπῇ τόσον περισσότερον, ὅσον γίνεται γεροντότερος καὶ σωφρονέστερος. Ἄραγε δὲν εἶναι αὐτὸ ἀληθές;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν μέσα εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς πολυποίκιλον ἀκροατήριον δὲν θὰ ἐντραπῇ ἀκόμη περισσότερον νὰ ψάλλῃ στεκόμενος ὄρθιος; Μάλιστα δέ, ἂν ἀναγκασθοῦν οἱ τοιοῦτοι νὰ ψάλλουν, καθὼς οἱ χοροί, ποὺ ἀγωνίζονται διὰ τὴν νίκην καὶ ξεφωνοῦν ἰσχνοὶ καὶ πειναλέοι, δὲν θὰ ψάλλουν ἐντελῶς χωρὶς ὄρεξιν καὶ μὲ ἐντροπὴν καὶ δὲν θὰ εἶναι ἐντελῶς ἀπρόθυμοι εἰς τοῦτο;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὁμιλεῖς βεβαίως πολὺ λογικά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς λοιπὸν θὰ τοὺς παρηγορήσωμεν νὰ εἶναι πρόθυμοι εἰς τάς ᾠδάς; Ἄραγε δὲν θὰ νομοθετήσωμεν πρῶτον μὲν οἱ παῖδες μέχρι τῶν δέκα ὀκτὼ ἐτῶν ἀπολύτως νὰ μὴ δοκιμάζουν τὸν οἶνον, διαφωτίζοντες αὐτοὺς ὅτι δὲν πρέπει νὰ διοχετεύουν εἰς τὸ πῦρ νέον πῦρ καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν των, πρὶν νὰ δοκιμάσουν νὰ προχωρήσουν εἰς τοὺς κόπους, φοβούμενοι τὴν μανιώδη διάθεσιν τῶν νέων; Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡλικίαν ὅτι πρέπει νὰ πίνουν οἶνον μέτριον μέχρι τῶν τριάντα ἐτῶν, ἀπὸ τὴν μέθην ὅμως καὶ τὸν πολὺν οἶνον ἀπολύτως νὰ ἀπέχῃ ὁ νέος; ὅταν δὲ ἐμβῇ εἰς τὰ σαράντα νὰ συμποσιάζῃ εἰς τὰ συσσίτια καὶ νὰ προσκαλῇ καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς καὶ πρὸ πάντων τὸν Διόνυσον εἰς αὐτὴν τὴν τελετὴν καὶ συγχρόνως

διασκέδασιν τῶν γεροντοτέρων, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδώρισε εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὡς βοήθημα εἰς τάς σκληρότητας τοῦ γήρατος τὸν θεραπευτικὸν οἶνον, ὥστε νὰ μᾶς ξανανεώνη καὶ νὰ φέρῃ λήθην τῆς δυσθυμίας, καὶ νὰ γίνεται μαλακώτερον ἀπὸ σκληρότερον τὸ ἦθος τῆς ψυχῆς, καθὼς ὁ σίδηρος ὅταν τὸν θέτωμεν εἰς τὸ πῦρ, ὥστε νὰ εἶναι εὐπλαστότερος οὕτω πώς; Πρῶτον λοιπόν, ἐὰν ἕκαστος διατεθῇ οὕτω πώς, ἄραγε δὲν θὰ θέλῃ νὰ εἶναι προθυμότερος, καὶ δὲν θὰ ἐντρέπεται ὀλιγώτερον ὄχι ἐμπρὸς εἰς πολλοὺς ἀλλὰ εἰς μετρίους, καὶ ὄχι εἰς ξένους ἀλλὰ ἰδικούς του, νὰ ψάλλῃ καί, καθὼς εἴπαμεν πολλάκις, νὰ μαγεύῃ;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὡς πρὸς τὸ νὰ παρακινήσωμεν αὐτοὺς νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ᾠδὴν πρὸς χάριν μας ἴσως αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν εἶναι ἐντελῶς ἄσχημος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ποίαν ὅμως φωνὴν ἢ μουσικὴν θὰ ψάλουν οἱ ἄνδρες; Ἢ εἶναι φανερὰ βεβαίως ὅτι θὰ ψάλουν τὴν ἁρμόζουσαν εἰς αὐτούς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ποία λοιπὸν ἁρμόζει εἰς θείους ἄνδρας; Μήπως ἄραγε ἡ φωνὴ τῶν χορῶν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἡμεῖς τουλάχιστον, καλὲ Ξένε, καὶ οἱ κύριοι ἀπ’ ἐδῶ δὲν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ψάλωμεν καμμίαν ἄλλην ᾠδὴν παρὰ αὐτήν ποὺ ἐσυνηθίσαμεν νὰ ψάλωμεν εἰς τοὺς χορούς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἐπόμενον βεβαίως. Διότι πραγματικῶς δὲν ἐμάθατε τὴν καλλιτέραν ᾠδήν. Διότι ἔχετε πολίτευμα στρατιωτικὸν καὶ ὄχι δι' ἀνθρώπους ποὺ κατοικοῦν μέσα εἰς πόλεις, ἀλλὰ ἔχετε τοὺς νέους σας νὰ βόσκουν μαζὶ ὡσὰν πουλάρια ποὺ βόσκουν μὲ τὴν ἀγέλην. Κανεὶς ὅμως ἀπὸ σᾶς δὲν ἀπέσπασε τὸν ἰδικόν του ἔξω ἀπὸ τοὺς συντρόφους του, ἐνῶ ἀγριεύει καὶ ἀνθίσταται ὑπερβολικά, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ ἰδιαίτερον ἐπιστάτην καὶ νὰ τὸν ἀναθρέψῃ μὲ ἀναψυχὴν καὶ ἡμερότητα καὶ μὲ ὅλους τοὺς ὀρθοὺς τρόπους, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὴν παιδαγωγίαν, ὥστε ὄχι μόνον καλὸς στρατιώτης νὰ γίνῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα του καὶ τὴν πόλιν νὰ ἠμπορῇ νὰ διοικῇ, ἀκριβῶς πολεμικώτερος ἀπὸ ἐκείνους τοὺς πολεμικοὺς τοῦ Τυρταίου, τοὺς ὁποίους εἴπαμεν εἰς τὴν ἀρχήν, ὁ ὁποῖος νὰ ἐκτιμᾷ ὡς τέταρτον καὶ ὄχι ὡς πρῶτον προσὸν τὴν ἀνδρείαν πάντοτε καὶ παντοῦ καὶ μεταξὺ ἰδιωτῶν καὶ εἰς ὅλην τὴν πόλιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὲ Ξένε, δὲν ἐννοῶ πως πάλιν ἐξευτελίζεις τοὺς νομοθέτας μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀγαπητέ μου, δὲν τὸ κάμνω ἐπίτηδες, ἐὰν τὸ κάμνω τυχόν. Ἀλλά, ὅπως μας φέρει ὁ λόγος μας, ἂς προχωροῦμεν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἂν ἀγαπᾶτε. Δηλαδή, ἂν ἔχωμεν μοῦσαν καλλιτέραν ἀπὸ τοὺς χοροὺς καὶ ἀπὸ τὰ κοινὰ θέατρα, ἂς προσπαθήσωμεν νὰ τὴν ἀποδώσωμεν εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι λέγομεν ὅτι ἐκείνην μὲν τὴν ἐντρέπονται, ζητοῦν δὲ ποία εἶναι ἡ καλλιτέρα διὰ νὰ τὴν ἀποκτήσουν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν χρειάζεται πρῶτον μὲν αὐτὸ τουλάχιστον νὰ ὑπάρχῃ εἰς ὅσα πράγματα συνοδεύει κάποια εὐχαρίστησις, δηλαδὴ ἢ αὐτὸ νὰ εἶναι τὸ σπουδαιότερον προσόν των, ἢ κάποια ὀρθότης ἢ τρίτον κάποια ὠφέλεια; Ἐννοῶ δὲ καθὼς λόγου χάριν εἰς τὸ φαγητὸν καὶ εἰς τὸ ποτὸν καὶ ὅλην τὴν τροφὴν παρακολουθεῖ μὲν κάποια εὐχαρίστησις, τὴν ὁποίαν ἠμποροῦμεν νὰ ὀνομάσωμεν ἡδονήν, ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα ὅμως καὶ ὠφέλειαν, ὅ,τι ὀνομάζομεν ὑγιεινὸν εἰς τὰ προσφερόμενα πρὸς ἀπόλαυσιν, αὐτὸ τὸ ἴδιον ἐννοῶ ὅτι εἶναι εἰς αὐτὰ καὶ τὸ ὀρθότατον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως καὶ ὅτι τὸ νὰ παρακολουθῆται ἡ μάθῃσις ἀπὸ εὐχαρίστησιν, τὸ κάμνει ἡ ἡδονή, τὸ δὲ νὰ παρακολουθῆται ἡ ὀρθότης καὶ ἡ ὠφέλεια καὶ τὸ πρέπον καὶ τὸ καλὸν ἀπὸ εὐχαρίστησιν τὸ κάμνει ἡ ἀλήθεια.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν μιμήσεων ἀπὸ τάς τέχνας αἱ ὁποῖαι λέγονται εἰκαστικαί, ὅταν ἐκτελοῦν τοῦτο, ἄραγε τὴν ἡδονήν, ἡ ὁποία συμβαίνει ὡς ἐπακολούθημα εἰς αὐτά, ὅταν συμβαίνῃ, δὲν εἶναι δικαιότατον νὰ τὴν ὀνομάζωμεν εὐχαρίστησιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὴν ὀρθότητα ὅμως βεβαίως τῶν τοιούτων ἴσως τὴν ἐκτελεῖ προηγουμένως ἡ ἰσότης, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν γενικῶς, καὶ τοῦ πόσου καὶ τοῦ ποίου, ὄχι ὅμως ἡ ἡδονή.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν θὰ κριθῇ ὀρθῶς μὲ τὴν ἡδονὴν ἐκεῖνο μόνον τὸ ὁποῖον δὲν προσφέρει οὔτε καμμίαν ὠφέλειαν, οὔτε ἀλήθειαν, οὔτε ὁμοιότητα, οὔτε πάλιν βλάβην βεβαίως, ἀλλὰ συμβαίνει μόνον πρὸς χάριν ἐκείνου τὸ ὁποῖον παρακολουθεῖ τὰ ἄλλα, δηλαδὴ τῆς εὐχαριστήσεως τὴν ὁποίαν βεβαίως κάλλιστα ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ὀνομάσῃ ἡδονήν, ὅταν δὲν τὴν συνοδεύῃ κανὲν ἀπὸ αὐτά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Θὰ ἐννοῇς μόνον τὴν ἀβλαβῆ ἡδονήν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα, ἀκόμη δὲ λέγω καὶ ὅτι ἡ ἰδία εἶναι καὶ διασκέδασις, ὅταν δὲν παράγῃ οὔτε βλάβην οὔτε ὠφέλειαν ἀξίαν λόγου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως δὲν θὰ εἰποῦμεν ὅτι δὲν πρέπει διόλου πᾶσα μίμησις συμφώνως πρὸς αὐτά ποὺ λέγομεν τώρα νὰ κρίνεται ἀπὸ τὴν ἡδονὴν καὶ ἀπὸ τὴν ψευδῆ γνώμην καὶ μάλιστα καὶ πᾶσα ἰσότης; Διότι βεβαίως μὲ τὸ νὰ εὐχαριστῆται κανεὶς ἢ ὄχι μὲ κανὲν

πρᾶγμα ἀπὸ ὅ,τι τοῦ φαίνεται δὲν γίνεται ἴσον τὸ ἴσον οὔτε γενικῶς τὸ συμμετρικὸν συμμετρικόν, ἀλλὰ πρὸ πάντων μὲν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἐλάχιστα δὲ ἀπὸ κάθε ἄλλο.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὅλη ἡ μουσικὴ δὲν λέγομεν ὅτι εἶναι εἰκαστικὴ καὶ μιμητική;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπόν, ἂν εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἡ μουσικὴ κρίνεται ἀπὸ τὴν ἡδονήν, διόλου δὲν πρέπει νὰ δεχθῶμεν αὐτὸν τὸν διισχυρισμόν, οὔτε διόλου νὰ ἐρευνήσωμεν αὐτὴν τὴν μουσικὴν ὡς σπουδαίαν, ἐὰν τυχὸν συμβῇ νὰ ὑπάρξῃ, ἀλλὰ ἐκείνην ἡ ὁποία, ἔχει τὴν ὁμοιότητα μὲ τὸ ἀπομίμημα τοῦ ὡραίου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν, καὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐρευνοῦν τὴν ὡραιοτέραν ᾠδὴν καὶ μοῦσαν, πρέπει, καθὼς φαίνεται, νὰ ἐρευνήσουν ὄχι ποία εἶναι ἡδονική, ἀλλὰ ποία ἡ ὀρθή. Διότι τῆς μιμήσεως ἰδιότης καθὼς εἴπαμεν, ἦτο ἡ ὀρθότης, δηλαδὴ ὅταν ἐκτελεσθῇ τὸ πρότυπον ὅσον εἶναι καὶ ὁποίου εἴδους εἶναι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως τοῦτο τουλάχιστον ἕκαστος θὰ τὸ παραδεχθῇ διὰ τὴν μουσικήν, ὅτι δηλαδὴ ὅλα τὰ ἔργα του περιστρεφόμενα εἰς αὐτὴν εἶναι μίμησις καὶ ἀπεικόνισις. Καὶ τοῦτο μήπως τάχα δὲν θὰ τὸ ὁμολογήσουν μαζὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ποιηταὶ καὶ ἀκροαταὶ καὶ ἠθοποιοί;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, καθὼς φαίνεται, πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὶ εἶναι τὸ καθὲν ἀπὸ τὰ ποιήματα ὅστις θέλει νὰ μὴ σφάλλῃ εἰς αὐτά. Διότι, ἂν δὲν γνωρίζῃ τὴν οὐσίαν, δηλαδὴ τὶ θέλουν νὰ εἰποῦν καὶ ποίου ἄραγε πράγματος εἶναι ὄντως εἰκών, πολὺ ὀλιγώτερον βεβαίως θὰ ἐννοήσῃ τὴν ὀρθότητα τοῦ σκοποῦ ἢ τὴν ἀποτυχίαν αὐτοῦ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πολὺ ὀλιγώτερον. Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅστις ὅμως δὲν γνωρίζει τὸ ὀρθόν, ἄραγε εἶναι πότε δυνατὸν νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐννοήσῃ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν; Δὲν τὰ λέγω ὅμως τόσον καθαρά, ἀλλ' ἴσως ἠμπορεῖ νὰ λεχθῇ καθαρώτερον μὲ τὸν ἑξῆς τρόπον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὑπάρχουν ἀπεικονίσεις ἄπειροι προσιταὶ εἰς τὴν ὅρασιν μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἂν εἰς αὐτὰς κανεὶς δὲν γνωρίζῃ τὶ εἶναι τὸ καθὲν ἀπὸ τὰ ἐξεικονιζόμενα (πρότυπα) εἰς αὐτὰς σώματα, ἠμπορεῖ ἄραγε νὰ διακρίνῃ ποῖον ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ὀρθῶς κατασκευασμένον; Ἐννοῶ δὲ τὸ ἑξῆς· λόγου χάριν τάς διαιρέσεις τοῦ σώματος καὶ τὴν τοποθεσίαν τῶν μερῶν ἂν εἶναι εἰς τὴν θέσιν των καὶ πόσα εἶναι καὶ ποία πρὸς ποία ὅταν εἶναι πλησίον, ἔχουν τὴν ἁρμόζουσαν τάξιν των, ἀκόμη δὲ καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰ σχήματα, ἢ μήπως ἐτοποθετήθησαν μὲ σύγχυσιν. Μήπως τάχα σᾶς φαίνεται ὅτι ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ἐννοήσῃ αὐτὰ ἀπολύτως, ὅταν δὲν γνωρίζῃ τὶ εἶναι τὸ πρότυπον ζῷον τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζεται;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα ὅμως; ἂν ἐγνωρίζαμεν ὅτι τὸ ζωγραφισμένον ἢ τὸ λαξευμένον εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὅτι ἔλαβε ἀπὸ τὴν τέχνην ὅλα τὰ μέρη τοῦ καὶ τὰ χρώματα συγχρόνως καὶ τὰ σχήματα, ἄραγε εἶναι λογικῶς ἐπόμενον ὅστις ἐνόησε αὐτὰ νὰ γνωρίζῃ ἀμέσως καὶ ἐκεῖνο, ἂν εἶναι ὡραῖον ἢ ἂν ἔχει κάπου καμμίαν ἔλλειψιν τοῦ κάλλους;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀλλὰ τότε βεβαίως, καλὲ Ξένε, ὅλοι μας θὰ ἐγνωρίζαμεν τὰ ὡραῖα ζῷα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς. Δὲν ἕπεται λοιπὸν ὅτι εἰς ἑκάστην ἀπεικόνισιν καὶ τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς μουσικῆς καὶ ὅλων τῶν τεχνῶν ἀνεξαιρέτως, ὅστις θέλει νὰ εἶναι νοήμων κριτὴς πρέπει νὰ ἔχῃ αὐτὰ τὰ τρία, δηλαδὴ πρῶτον νὰ γνωρίζῃ τὶ εἶναι αὐτή, ἔπειτα ἂν εἶναι πιστή, καὶ τρίτον ἂν ἐξετελέσθῃ καλῶς ὁποιαδήποτε ἀπὸ τάς εἰκόνας μὲ λέξεις καὶ μὲ μελῳδίας καὶ ῥυθμούς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς μὴν ἀπαυδήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τάς δυσκολίας τῆς μουσικῆς. Δηλαδή, ἐπειδὴ πολὺ περισσότερον ὁμιλοῦν δι' αὐτὴν παρὰ διὰ τάς ἄλλας ἀπεικονίσεις, διὰ τοῦτο βεβαίως χρειάζεται περισσοτέραν προσοχὴν ἀπὸ ὅλας τάς ἄλλας. Διότι, καὶ ὅταν ἀποτύχῃ κανείς, θὰ βλαφθῇ ὑπερβολικά, διότι κολακεύει κακοηθείας, καὶ ἐκτὸς τούτου εἶναι δυσκολώτερον νὰ τὸ ἀντιληφθῇ, διότι οἱ ποιηταὶ εἶναι κατώτεροι συνθέται ἀπὸ τάς ἰδίας τάς Μούσας. Δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν βεβαίως ἐκεῖναι νὰ σφάλουν τόσον πολύ, ὥστε, ἐνῶ συνθέτουν λέξεις ἀνδρῶν, νὰ ἀποδώσουν εἰς αὐτὰς σχῆμα καὶ μελῳδίαν γυναικῶν, καί, ὅταν πάλιν συνθέτουν μελῳδίας καὶ σχήματα ἐλευθέρων, νὰ προσαρμόσουν ῥυθμοὺς δούλων καὶ ἀνελευθέρων, οὔτε πάλιν, ὅταν ἔχουν ὡς βάσιν ῥυθμοὺς καὶ σχῆμα ἐλευθέρων, νὰ ἀποδώσουν μελῳδίαν ἢ λέξεις ἀντιθέτους πρὸς τοὺς ῥυθμούς, ἀκόμη δὲ δὲν εἶναι δυνατὸν τάς φωνὰς τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ὀργάνων καὶ ὅλους τοὺς κρότους νὰ τοὺς ἑνώσουν εἰς μίαν σύνθεσιν, ὡς νὰ εἶναι ἓν πρότυπον, τὸ ὁποῖον ἀπομιμοῦνται.

Οἱ ἀνθρώπινοι ὅμως συνθέται παρὰ πολὺ περιπλέκουν καὶ συνταράσσουν τὰ τοιαῦτα παραλόγως, καὶ ἠμποροῦν νὰ προξενοῦν γέλωτα εἰς ὅσους ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους λέγει ὁ Ὀρφεὺς ὅτι ἐδόθη ἀπὸ τὴν μοῖραν καλαισθησία τῆς τέρψεως. Διότι καὶ αὐτὰ βεβαίως ὅλα τὰ βλέπουν ἀνάστατα καὶ ὅτι οἱ ποιηταὶ ἀποσχίζουν τὸν ῥυθμὸν καὶ τὰ σχήματα χωριστὰ ἀπὸ τὴν μελῳδίαν ἐφαρμόζοντες τὰ μέτρα εἰς λόγους ψιλοὺς (ἀπαγγελλομένους), ἐξ ἄλλου δὲ πάλιν μεταχειρίζονται τὴν μελῳδίαν καὶ τὸν ῥυθμὸν χωρὶς λέξεις, ὡς γυμνὸν ἀπὸ λέξεις παίξιμον κιθάρας καὶ αὐλοῦ, ὁπότε βεβαίως εἶναι δυσκολώτατον νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς τὶ νὰ σημαίνῃ ἄραγε: ῥυθμὸς καὶ ἁρμονία ἐκτελουμένη χωρὶς λέξεις καὶ μὲ ποῖον ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα πρότυπα ὁμοιάζει. Ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι εἶναι φορτωμένον ἀπὸ πολλὴν ἀγροικίαν πᾶν ὅ,τι ἔχει πολλὴν φιλίαν μὲ τὴν ταχύτητα καὶ μὲ τὴν ζῳώδη φωνὴν χωρὶς διακοπήν. Ἑπομένως ἡ χρῆσις τοῦ αὐλοῦ καὶ τῆς κιθάρας ἐκτὸς μόνον ὅταν συνοδεύῃ τὸν χορὸν καὶ τὸ ᾆσμα, ἡ κάθε μία ἀπογυμνωμένη θὰ ἦτο χρῆσις ἐντελῶς ἄμουσος καὶ ἀγυρτική. Καὶ εἰς αὐτὰ μὲν αὐτὰ ἔχομεν νὰ

εἰποῦμεν. Ἡμεῖς ὅμως δὲν ἐξετάζομεν τὶ δὲν πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται ἀπὸ τάς Μούσας ὅσοι ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι πλέον τριάντα ἐτῶν καὶ ὅσοι ἐπέρασαν τὰ πενήντα, ἀλλὰ τὶ πρέπει λοιπόν.

Τὸ ἑξῆς μοῦ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τὰ προηγούμενα πλέον μας πληροφορεῖ ὁ λόγος μας, ὅτι δηλαδὴ τὴν Μοῦσαν τοῦ χοροῦ πρέπει νὰ τὴν σπουδάσουν καλλίτερον ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἔχοντας ἡλικίαν πενήντα ἐτῶν εἶναι ἁρμόδιοι νὰ ψάλλουν. Διότι εἶναι ἐπόμενον αὐτοὶ νὰ αἰσθάνωνται καλῶς τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τάς ἁρμονίας καὶ νὰ τάς γνωρίζουν. Ἀλλέως πως εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσῃ κανεὶς τὴν ὀρθότητα τῶν μελῳδιῶν, εἰς ποίαν δηλαδὴ ἁρμόζει ἢ δὲν ἁρμόζει ἡ δωριστὶ κλῖμαξ καὶ ἂν ὁ ῥυθμὸς τὸν ὁποῖον ἐφήρμοσαν ὁ ποιητὴς εἶναι ὀρθὸς ἢ ὄχι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ὄχι ἀλλέως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δηλαδὴ εἶναι γελοῖος ὁ κοινὸς λαός, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι γνωρίζει ἀρκετὰ καὶ τὴν καλὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν καλὸν ῥυθμὸν ἢ τὸν ἀντίθετον, ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς μὲ τὴν βίαν ἐσυνήθισαν νὰ ψάλλουν μὲ ἄλλους καὶ νὰ βηματίζουν. Ὅτι δὲ τὰ ἐκτελοῦν χωρὶς νὰ γνωρίζουν τι εἶναι τὸ καθέν, δὲν τὸ συλλογίζονται. Καὶ ὅμως, ὅταν μὲν ἕκαστον μέλος ἔχῃ ὅ,τι τοῦ ἁρμόζει, εἶναι ὀρθόν, ὅταν ὅμως ἔχῃ ὅ,τι δὲν τοῦ ἁρμόζει, εἶναι ἐσφαλμένον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ λογικά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα; Ἄραγε ὅστις δὲν γνωρίζει οὔτε τὶ εἶναι αὐτό ποὺ εἴπαμεν, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοήσῃ ἂν αὐτὸ εἶναι ὀρθὸν εἰς ὁποιονδήποτε.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ ποία μέθοδος ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ δι' αὐτό;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, καθὼς φαίνεται, αὐτὸ τὸ ἴδιον εὑρίσκομεν πάλιν, ὅτι δηλαδὴ οἱ τραγουδιστοὶ μας, τοὺς ὁποίους τώρα παρακαλοῦμεν καὶ κάπως ἑκουσίως τοὺς ἐξαναγκάζομεν νὰ ψάλλουν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκπαιδευθοῦν μέχρι τοῦ βαθμοῦ ποὺ νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παρακολουθῇ ἕκαστος καὶ μὲ τάς βάσεις (πατήματα) τῶν ῥυθμῶν καὶ μὲ τάς χορδὰς (τόνους) τῶν μελῳδιῶν, διὰ νὰ ἐννοοῦν καλὰ καὶ τάς ἁρμονίας (κλίμακας) καὶ τοὺς ῥυθμοὺς καὶ νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ προμηθεύωνται ὅσα ἁρμόζουν νὰ ψάλλουν οἱ τόσον ἡλικιωμένοι καὶ τοιούτου εἴδους ἄνθρωποι, καὶ νὰ τὰ ψάλλουν πλέον καὶ οἱ ἴδιοι μὲ τὰ ᾄσματά των νὰ ἀπολαμβάνουν ἡδονὰς ἀθῴας καὶ διὰ τοὺς νεωτέρους νὰ γίνωνται ὁδηγοὶ διὰ νὰ ἀσπάζωνται ὀρθὰ τὰ χρηστὰ ἤθη. Ἐὰν δὲ ἐκπαιδευθοῦν ἕως εἰς αὐτὸν τὸν βαθμόν, τότε θὰ εἴχαν εἰς τὸ χέρι των ἀκριβεστέραν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἁρμόζει διὰ τὸν λαόν, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τοὺς συνθέτας. Διότι τὸ τρίτον μέρος δὲν ἕπεται κατ' ἀνάγκην ὅτι τὸ γνωρίζει ὁ συνθέτης, δηλαδὴ ἂν εἶναι τὸ πρότυπον καλὸν ἢ ὄχι, ἐνῶ τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸν ῥυθμὸν σχεδὸν τὸν γνωρίζει κατ' ἀνάγκην. Αὐτοὶ ὅμως (οἱ γεροντότεροι μας) εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζουν καὶ τὰ τρία, νὰ ἐκλέγουν τὸ πρώτιστον καὶ τὸ δεύτερον, διότι ἀλλέως δὲν θὰ κάμουν καλὴν εἰσήγησιν εἰς τοὺς νέους διὰ τὴν ἀρετήν. Καὶ αὐτό ποὺ ἐσκόπευε εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ λόγος μας, δηλαδὴ νὰ παρουσιάσωμεν καλῶς τὴν χρησιμότητα τοῦ χοροῦ τοῦ Διονύσου, τὸ ἔπραξε ὅσον ἦτο δυνατόν. Λοιπὸν ἂς σκεφθῶμεν καλὰ νὰ ἰδοῦμεν ἂν ἐπέτυχε. Βεβαίως ἡ τοιαύτη συνάθροισις ὅσον προχωρεῖ τὸ ποτὸν γίνεται ἐξ ἀνάγκης θορυβωδεστέρα διαρκῶς, καθὼς εἴπαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι συμβαίνει κατ' ἀνάγκην, μὲ τάς σημερινὰς συνηθείας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἕκαστος δὲ βεβαίως ἀπὸ κάθε ἄλλην φορὰν πηδᾷ ἐλαφρότερα καὶ φαιδρύνεται καὶ φορτώνεται παρρησιαστικότητα καὶ ἀπροσεξίαν διὰ τοὺς πλησίον τοῦ μέσα εἰς αὐτὴν τὴν διάθεσιν, ἀπαιτεῖ δὲ νὰ ἀναδειχθῇ ἄρχων ἱκανὸς καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ διὰ τοὺς ἄλλους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τὶ ἄλλο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν εἴπαμεν λοιπὸν ὅτι, ὅταν γίνωνται αὐτά, αἱ ψυχαὶ τῶν πινόντων ὡσὰν σίδηρος φλογίζονται καὶ γίνονται μαλακώτεραι καὶ νεώτεροι, ὥστε νὰ καταστοῦν εὐάγωγοι δι' ἐκεῖνόν ποὺ ἠμπορεῖ καὶ γνωρίζει νὰ τάς μορφώσῃ καὶ νὰ τάς διαπλάσῃ, καθὼς ὅταν ἦσαν νέαι; Τοιοῦτος δὲ δὲν εἶναι ἄραγε ὁ ἴδιος μορφωτής ποὺ ἦτο τότε, δηλαδὴ ὁ ἀγαθὸς νομοθέτης, τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ὑπάρχουν νόμοι συμποσιακοί, ποὺ νὰ ἠμποροῦν, αὐτόν ποὺ ἔγινε εὔελπις καὶ θαρραλέος καὶ πέραν τοῦ ὁρίου ἀναιδής, καὶ δὲν θέλει νὰ ὑποφέρῃ τὸ ἀνάλογόν του εἰς τὴν σιωπὴν καὶ τὸν λόγον καὶ τὸ ποτὸν καὶ τὴν μοῦσαν, νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ κάμνῃ τὰ ἀντίθετα μὲ αὐτά, καὶ ὅταν τοὺς καταλαμβάνῃ τὸ ἄσχημον θάρρος νὰ τοὺς ἐμπνέουν ἐκεῖνον τὸν ἀντιτασσόμενον λαμπρότατον φόβον μαζὶ μὲ τὴν δικαιοσύνην, τὸν ὁποῖον ὀνομάζομεν ἀνέκαθεν αἰδημοσύνην καὶ ἐντροπήν, καὶ εἶναι θεῖος φόβος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές,

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς νόμους νὰ ὑπάρχουν νομοφύλακες καὶ συνεργάται των οἱ ἀθόρυβοι καὶ νηφάλιοι στρατηγοὶ τῶν μὴ νηφαλίων, ἄνευ τῶν ὁποίων βεβαίως εἶναι δυσκολώτερον νὰ παλαίσωμεν μὲ τὴν μέθην παρὰ μὲ τοὺς ἐχθρούς, ἂν δὲν ὑπάρχουν ἀρχηγοὶ ἀθόρυβοι, καὶ πάλιν ὅστις δὲν ἠμπορεῖ νὰ συμμορφωθῇ καὶ νὰ ὑποτάσσεται εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς ὁδηγοὺς τοῦ Διονύσου (οἴνου), οἱ ὁποῖοι ἐπέρασαν τὰ ἑξήντα ἔτη τῆς ἡλικίας των, νὰ φέρῃ ἐπάνω τοῦ ἴσην καὶ μεγαλιτέραν ἐντροπήν, παρὰ ἐκεῖνός ποὺ δὲν πειθαρχεῖ εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Ἄρεως (πολέμου).

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἐὰν ὑπῆρχε τοιούτου εἴδους μέθη καὶ διασκέδασις, μήπως τάχα δὲν θὰ ὠφεληθοῦν οἱ τοιοῦτοι συμποσιασταὶ καὶ δὲν θὰ ἀποχωρισθοῦν μὲ περισσότερον συσφιγμένην φιλίαν παρὰ προηγουμένως, καὶ ὄχι καθὼς τώρα, ἀλλὰ συμφώνως μὲ νόμους δὲν θὰ περνοῦν ὅλην τὴν συναναστροφὴν καὶ δὲν θὰ βαδίζουν ὅπως ὁδηγοῦν οἱ νηφάλιοι τοὺς μὴ νηφαλίους;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά, ἐὰν βεβαίως γίνῃ καθὼς τὴν λέγεις τώρα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως τὴν δωρεὰν τοῦ Διονύσου ἂς μὴ τὴν κατακρίνωμεν ἀπολύτως, ὅτι εἶναι κακὴ καὶ ἀναξία νὰ ἐπιτραπῇ εἰς μίαν πόλιν. Διότι καὶ ἄλλα περισσότερα ἐπιχειρήματα ἠμποροῦσε νὰ εὕρῃ κανείς. Ἀφοῦ καὶ τὸ μεγαλίτερον ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον προσφέρει ὡς δῶρον, ὑπάρχει δισταγμὸς νὰ τὸ φανερώσωμεν εἰς τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους, διότι θὰ τὸ θεωρήσουν κακόν, ἐὰν τὸ εἰποῦμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κάποια παράδοσις καὶ διάδοσις κυκλοφορεῖ λαθραίως κάπως, ὅτι ἀπὸ αὐτὸν τὸν θεὸν ἡ μητρυιά του Ἥρα ἀνέστρεψε τὴν κρίσιν τῆς ψυχῆς του, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο παρουσιάζει τοὺς βακχικοὺς καὶ πᾶν εἶδος ἐξωφρενικῶν χορῶν, διὰ νὰ τὴν ἐκδικηθῇ, ἑπομένως καὶ τὸν οἶνον διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν τὸν ἐδώρισε, ἐγὼ ὅμως αὐτὰ τὰ ἀφήνω νὰ τὰ λέγουν ὅσοι νομίζουν ὅτι δὲν ὑπάρχει φόβος, ὅταν ὁμιλοῦν περὶ τῶν θεῶν, τοῦτο δὲ μόνον γνωρίζω, ὅτι ὅσον νοῦν πρέπει νὰ ἔχῃ ἕκαστον ζῷον, ὅταν τελειοποιηθῇ, ποτὲ δὲν τὸν ἔχει κανὲν τοιούτου εἴδους καὶ τόσον πολύν, ὅταν γεννᾶται. Λοιπὸν εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ὅπου ἀκόμη δὲν ἀπέκτησε τὴν ἀναλογούσαν εἰς αὐτὸ νόησιν, τὸ καθὲν εἶναι μανιῶδες καὶ φωνάζει ἀτάκτως καί, μόλις ῥιφθῇ, πηδᾷ πάλιν ἀτάκτως. Ἂς ἐνθυμηθοῦμεν δὲ ὅτι τοιαῦται εἴπαμεν ὅτι εἶναι αἱ ἀρχαὶ τῆς μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὸ ἐνθυμούμεθα. Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν θὰ ἐνθυμηθοῦμεν καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ ἐδῶκε εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους τὴν αἴσθησιν τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας, καὶ ὅτι ὁ Ἀπόλλων καὶ αἱ Μοῦσαι καὶ ὁ Διόνυσος ὑπῆρξαν οἱ πρωταίτιοι ἀπὸ ὅλους τοὺς θεούς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, καθὼς φαίνεται, καὶ ὁ οἶνος βεβαίως λέγουν οἱ ἄλλοι ὅτι ἐδόθη πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ παραφρονήσωμεν. Ὁ ἰδικὸς μας ὅμως λόγος τώρα λέγει ἀντιθέτως ὅτι ἐδόθη ὡς φάρμακον εἰς μὲν τὴν ψυχὴν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ αἰδημοσύνην, εἰς δὲ τὸ σῶμα διὰ νὰ ἀποκτήσῃ ὑγείαν καὶ δύναμιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ ἐνθυμεῖσαι, τὸν λόγον, καλὲ Ξένε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν τὰ μισὰ μὲν τοῦ χοροῦ ἂς τελειώσουν ἕως ἐδῶ. Τὰ ἄλλα μισὰ ὅμως πως νὰ τὰ κρίνωμεν, ἂς ἐξακολουθήσωμεν ἢ ἂς τὰ ἀφήσωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία δηλαδὴ ἐννοεῖς, καὶ πῶς διακρίνεις τὸ ἓν ἀπὸ τὸ ἄλλο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὁλόκληρος ὁ χορὸς εἴπαμεν ὅτι εἶναι ὁλόκληρος ἡ ἐκπαίδευσις, ἀπὸ αὐτὴν δὲ πάλιν τὸ ἓν μέρος εἶναι οἱ ῥυθμοὶ καὶ αἱ ἁρμονίαι, τὸ περιστρεφόμενον εἰς τοὺς τόνους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὰ δὲ ἄλλο, τὸ περιστρεφόμενον εἰς τὴν κίνησιν τοῦ σώματος, τὸν μὲν ῥυθμὸν τὸν εἶχε κοινὸν μὲ τὴν κίνησιν τῆς φωνῆς, ἔχει ὅμως ὡς ἰδιαίτερον τὸ σχῆμα (τσάκισμα), καθὼς ἡ κίνησις τῆς φωνῆς ἔχει ὡς ἰδιαίτερον τὴν μελῳδίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν τὴν ἐπίδρασιν τῆς φωνῆς ἕως εἰς τὴν ψυχὴν χάριν τῆς ἀρετῆς δὲν γνωρίζω κατὰ ποῖον τρόπον τὴν ὠνομάσαμεν μουσικήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ ὅμως πολὺ ὀρθὰ ἐκάμαμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τάς δὲ σωματικὰς κινήσεις, τάς ὁποίας, ὅταν παίζωνται, τάς ὠνομάσαμεν χορόν, ἂν ἔχουν ἐπίδρασιν ἕως εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος, τὴν τεχνικὴν ἀγωγὴν τοῦ σώματος εἰς αὐτὰς τὴν ὠνομάσαμεν γυμναστικήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν μουσικήν, σχεδὸν αὐτὰ τὸ ὁποῖον εἴπαμεν καὶ ἀνεπτύξαμεν ὡς τὰ ἥμισυ μέρος τοῦ χοροῦ, τὸ ἴδιον ἂς ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐδῶ. Τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ θέλετε νὰ τὸ εἰποῦμεν, ἢ πῶς θέλετε νὰ κάμωμεν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀγαπητέ μου, ἀφοῦ ἔχεις ἀπέναντί σου Κρῆτας καὶ Λακεδαιμονίους, καὶ ἀφοῦ ὡμιλήσαμεν περὶ μουσικῆς, παρελείψαμεν ὅμως τὴν γυμναστικήν, τὶ φρονεῖς ὅτι θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς δύο μας εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐγὼ θὰ ἔλεγα ὅτι σὺ μοῦ ἀπήντησες καθαρὰ εἰς αὐτά ποὺ σὲ ἐρώτησα, καὶ ἐννοῶ, ὅτι, ἐνῶ αὐτό πού μοῦ ἀπέτεινες εἶναι ἐρώτησις, εἶναι συγχρόνως καὶ ἀπάντησις, καθὼς εἶπα, καὶ ἐκτὸς τούτου καὶ προσταγὴ νὰ ἀναπτύξω τὰ περὶ γυμναστικῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ μὲ ἐπρόλαβες καὶ λοιπὸν κάμε τὸ αὐτό.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρέπει νὰ τὸ κάμω. Διότι βεβαίως δὲν εἶναι καὶ δύσκολον πρᾶγμα νὰ εἴπῃ κανεὶς πράγματα γνωστὰ καὶ εἰς τοὺς δύο σας. Δηλαδὴ σεῖς ἔχετε πολὺ περισσοτέραν πεῖραν εἰς αὐτὴν τὴν τέχνην παρὰ εἰς ἐκείνην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σχεδὸν λέγεις τὴν ἀλήθειαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν αὐτῆς πάλιν τῆς διασκεδάσεως ἀρχὴ εἶναι τὸ νὰ συνηθίζῃ κατὰ φύσιν νὰ πηδᾷ ἕκαστον ζῷον, ὁ δὲ ἄνθρωπος, καθὼς εἴπαμεν, ἀποκτήσας αἴσθησιν τοῦ ῥυθμοῦ ἐδημιούργησε τὸν χορόν, ἐπειδὴ δὲ ἡ μελῳδία ἐνθύμιζε καὶ διήγειρε τὸν ῥυθμόν, ἐνώθησαν μεταξύ των καὶ ἐγέννησαν τὴν χορωδίαν καὶ τὴν διασκέδασιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.
Καὶ τοῦτο ἐν μέρει μέν, πιστεύω, τὸ εἴπαμεν πλέον, ἐν μέρει δὲ θὰ προσπαθήσωμεν εἰς τὰ κατωτέρω νὰ τὰ ἀναπτύξωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν πρῶτον νὰ προσθέσωμεν προηγουμένως τὴν κορωνίδα εἰς τὴν χρῆσιν τῆς μέθης, ἂν τὰ ἐγκρίνετε καὶ σεῖς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίου εἴδους δηλαδὴ καὶ ποίαν ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν μὲν καμμία πόλις πρόκειται νὰ μεταχειρίζεται αὐτὴν τὴν ἀσχολίαν ποὺ εἴπαμεν ὡς σπουδαίαν συμφώνως μὲ νόμους καὶ μὲ τάξιν, ὡς ἐξάσκησιν εἰς τὴν σωφροσύνην, καὶ δὲν ἀποφεύγῃ καὶ τάς ἄλλας ἡδονὰς ἐξ ἴσου καὶ μὲ τὸν ἴδιον σκοπόν, δηλαδὴ μελετῶσα πῶς νὰ κυριαρχῇ αὐτάς, τότε πρέπει ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ χρησιμοποιῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἐὰν ὅμως πρόκειται νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ ὡς διασκέδασιν καὶ θὰ ἔχῃ δικαίωμα ὁποῖος θέλει καὶ ὅταν θέλῃ καὶ μὲ ὁποίους θέλει νὰ πίνῃ, μέσα εἰς ὁποιασδήποτε ἄλλας ἀσχολίας, τότε δὲν θὰ ἔδιδα τὴν ψῆφόν μου εἰς τοῦτο, ὅτι πρέπει νὰ χρησιμοποιῇ πότε τὴν μέθην αὐτὴ ἡ πόλις ἢ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ πολὺ καλλίτερα καὶ ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων θὰ ἔδιδα τὴν ψῆφόν μου εἰς τὸν νόμον τῶν Καρχηδονίων, δηλαδὴ κανεὶς νὰ μὴ δοκιμάζῃ ποτὲ εἰς ἐκστρατείαν αὐτὸ τὸ ποτόν, ἀλλὰ νὰ

συνηθίζη τὴν ὑδροποσίαν εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα, καὶ μέσα εἰς τὴν πόλιν οὔτε ἡ δούλη οὔτε ὁ δοῦλος νὰ τὸ δοκιμάζῃ ποτέ, οὔτε οἱ ἄρχοντες κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς ἐξουσίας των, οὔτε πάλιν οἱ πλοίαρχοι καὶ οἱ δικασταὶ ἐπάνω εἰς τὸ ἔργον τῶν νὰ δοκιμάζουν τὸν οἶνον ἀπολύτως, οὔτε ὅστις συγκαλεῖται εἰς ὁποιονδήποτε συμβούλιον ἀξιόλογον διὰ νὰ σκεφθῇ, οὔτε ἀπολύτως κανεὶς ἐν καιρῷ ἡμέρας παρὰ μόνον χάριν τονώσεως τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀσθενειῶν, οὔτε πάλιν τὴν νύκτα, ὅταν κανεὶς σχεδιάζῃ νὰ τεκνοποιήσῃ, εἴτε ὁ ἀνὴρ εἴτε ἡ γυνή. Καὶ ἄλλας δὲ βέβαια ἀπείρους περιπτώσεις ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ, εἰς τάς ὁποίας ὅσοι ἔχουν νοῦν καὶ νόμον ὀρθὸν δὲν πρέπει νὰ πίνουν οἶνον.
Ἑπομένως, συμφώνως μὲ αὐτὸν τὸν λόγον, δὲν θὰ χρειάζωνται οὔτε ἀμπέλια πολλὰ εἰς καμμίαν πόλιν, πρέπει δὲ νὰ εἶναι ὡρισμέναι καὶ αἱ ἄλλαι γεωργικαὶ ἐργασίαι καὶ ὅλη ἡ δίαιτα, καὶ πρὸ παντὸς τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν οἶνον σχεδὸν ἀπὸ ὅλα πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μετρημένα καὶ ὀλίγα. Αὐτὴν τὴν κορωνίδα, φίλοι ξένοι, ἂς θέσωμεν, ἂν συμφωνῆτε καὶ σεῖς, ἐπάνω εἰς τὴν συζήτησιν μας περὶ τοῦ οἴνου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά, συμφωνοῦμεν.

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ'

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὰ λοιπὸν ἔτσι εἶναι. Ἀλλὰ τοῦ πολιτεύματος ποία πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρξε ἡ ἀρχή; Μήπως τάχα δὲν θὰ ἐννοήσῃ κανεὶς αὐτὴν εὐκολώτερα καὶ καλλίτερα ἀπὸ τὸ ἑξῆς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀπὸ ποῦ;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀπὸ ὅπου ὀφείλει κανεὶς νὰ ἐννοήσῃ καί πως ἑκάστοτε προοδεύουν αἱ πόλεις εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ συγχρόνως μεταπίπτουν εἰς τὴν κακίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀπὸ ποῦ ὅμως ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Νομίζω ἀπὸ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ μήκους καὶ τῆς ἀπειρίας τοῦ χρόνου, καὶ τῶν μεταβολῶν αἱ ὁποῖαι συνέβησαν εἰς τὸ διάστημα αὐτό.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρόσεξε. Ἀφ' ὅτου ὑπάρχουν πόλεις καὶ ἄνθρωποι κοινωνικοί, νομίζεις ὅτι ἐνόησες πότε ἀκριβῶς πόσον χρονικὸν διάστημα ἐπέρασες.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως αὐτὸ δὲν εἶναι διόλου εὔκολον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐνόησες ὅμως τουλάχιστον ὅτι ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἄφθονον καὶ ἀμέτρητον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὅσον δι' αὐτό, βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως λοιπὸν τάχα δὲν ἐκτίσθησαν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα χιλιάδες τῶν χιλιάδων πόλεις, ὄχι δὲ ὀλιγώτεραι ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν κατεστράφησαν, καὶ πάλιν μὲ ὅλα τὰ εἴδη τῶν πολιτευμάτων διοικηθεῖσαι πολλάκις εἰς ὅλα τὰ μέρη. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἀπὸ μικροτέρας ἐγίνοντο μεγαλύτεραι, ἄλλοτε δὲ ἀπὸ μεγαλιτέρας μικρότεροι, καὶ χειρότεραι ἀπὸ καλλιτέρας, καὶ καλλίτεραι ἀπὸ χειροτέρας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι λογικόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτῆς λοιπὸν τῆς μεταβολῆς ἃς ἐννοήσωμεν, ἐὰν ἠμποροῦμεν, τὴν αἰτίαν. Διότι πολὺ πιθανὸν αὐτὴ νὰ μας δείξῃ τὴν πρώτην

γένεσιν καὶ μεταβολὴν τῶν πολιτευμάτων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὰ λέγεις καὶ πρέπει νὰ φανοῦμεν πρόθυμοι, σὺ μὲν εἰς τὸ νὰ εἴπῃς τὶ σκέπτεσαι περὶ αὐτῶν, ἡμεῖς δὲ εἰς τὸ νὰ σὲ παρακολουθήσωμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν σᾶς φαίνεται ἄραγε ὅτι αἱ παλαιαὶ παραδόσεις περιέχουν κάποιαν ἀλήθειαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖαι δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι συνέβησαν πολλαὶ καταστροφαὶ τῶν ἀνθρώπων μὲ κατακλυσμοὺς καὶ ἀσθενείας καὶ ἄλλα πολλά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχε μείνει πολὺ ὀλιγοστὸν τὸ ἀνθρώπινον γένος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως αὐτὸ εἶναι πιστευτὸν ἐντελῶς εἰς τὸν καθένα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρόσεξε λοιπὸν νὰ ἀναπαραστήσωμεν μίαν ἀπὸ τάς πολλὰς καταστροφάς, αὐτήν, ποὺ ἔγινε κάποτε μὲ τὸν κατακλυσμόν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ νὰ φαντασθῶμεν δι' αὐτήν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι ὅσοι ἐσώθησαν τότε ἀπὸ τὴν ἐξόντωσιν θὰ ἦσαν σχεδὸν κάποιοι ὀρεινοὶ καὶ νομάδες, ἀποτελοῦντες ἐλάχιστα ζώπυρα σωθέντα ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον γένος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι φανερόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὡρισμένως οἱ τοιοῦτοι ἦτο ἐπόμενον νὰ εἶναι ἄπειροι τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ τῶν ἐφαρμοζομένων εἰς τάς πόλεις μεταξὺ τῶν πολιτῶν μεθόδων ὡς πρὸς τάς πλεονεξίας καὶ τάς φιλονικίας καὶ ὅσα ἄλλα κακουργήματα ἐφευρίσκουν μεταξύ των.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φαίνεται τουλάχιστον πιθανόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι αἱ πόλεις τῶν πεδιάδων καὶ τῶν παραλίων κατεστράφησαν ἄρδην τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἂς ὑποθέσωμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν θὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ τὰ ἐργαλεῖα ὅλα ἐχάθησαν καὶ ὀτιδήποτε εἶχεν ἐφευρεθῆ πρὸς σπουδαίαν ἐξυπηρέτησιν τῆς τέχνης ἢ τῆς πολιτικῆς ἢ καποίας ἄλλης σοφίας, ὅλα αὐτὰ δὲν ἐρήμαξαν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως, ἀγαπητέ, διότι, ἐὰν ὁ κόσμος ἔμενεν αἰωνίως ὅπως εἶναι τώρα τακτοποιημένος, πὼς ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνακαλυφθῇ πότε καὶ τὸ ἐλάχιστον πρωτοφανὲς πρᾶγμα; Καὶ βεβαίως αὐτὴ ἡ ἀλήθεια χιλιάδες τῶν χιλιάδων ἔτη διέφευγε τὴν παρατήρησιν τῶν τοτινῶν ἀνθρώπων, μόλις δὲ πρὸ χιλίων ἢ δύο χιλιάδων ἐτῶν ἄλλα μὲν ἐνοήθησαν ἀπὸ τὸν Δαίδαλον, ἄλλα δὲ ἀπὸ τὸν Ὀρφέα, ἄλλα δὲ ἀπὸ τὸν Παλαμήδη, τὰ δὲ σχετικὰ μὲ τὴν μουσικὴν ἀπὸ τὸν Μαρσύαν καὶ τὸν Ὄλυμπον, καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν λύραν ἀπὸ τὸν Ἀμφίονα, ἄλλα δὲ παρὰ πολλά, ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, μόλις τώρα τελευταίως ἐφευρέθησαν ἀπὸ ἄλλους.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε γνωρίζεις, καλὲ Κλεινία, ὅτι παρέλειψες τὸν φίλον σου, ὁ ὁποῖος ἔζησε κυριολεκτικῶς χθές;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μὴ τυχὸν ἐννοεῖς τὸν Ἐπιμενίδην;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα, αὐτόν. Διότι αὐτός, φίλε μου, πολὺ ὑπερτέρησε ὅλους μαζὶ μὲ τὴν ἐφεύρεσίν του, τὴν ὁποίαν θεωρητικῶς μὲν τὴν προέβλεψε ὁ Ἡσίοδος, πραγματικῶς ὅμως ἐκεῖνος τὴν ἐτελείωσε, καθὼς διισχυρίζεσθε σεῖς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως διισχυριζόμεθα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς παραδεχθῶμεν ὅτι, τότε ποὺ ἔγινε ἡ καταστροφή, ἦλθαν εἰς τοιαύτην κατάστασιν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, δηλαδὴ ὅτι ὑπῆρχε μία ἀπείρως φοβερὰ ἐρημία, χῶραι δὲ πολυπληθεῖς ἔμειναν χωρὶς κατοίκους καὶ μὲ τὴν ἐξόντωσιν ὅλων τῶν ἄλλων ζῴων ἔμειναν μερικαὶ ἀγέλαι, καί, ἂν ἀπέμεινε κανὲν γένος τῶν αἰγῶν, ἀραιὰ καὶ αὐτὰ ἔβοσκαν καὶ ἐζοῦσαν εἰς τὴν ἀρχήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί ἄλλο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τῆς πόλεως δὲ καὶ τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς νομοθεσίας, διὰ τὰ ὁποῖα τώρα ἡμεῖς συζητοῦμεν, ἄραγε νομίζομεν κάπως ὅτι ἀπέμεινε ἀκόμη καὶ ἁπλὴ ἀνάμνησις;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν προήλθαν ἀπὸ ἐκείνην τὴν κατάστασιν ὅλα τὰ σημερινὰ μας πράγματα, δηλαδὴ αἱ πόλεις καὶ τὰ πολιτεύματα καὶ αἱ τέχναι καὶ οἱ νόμοι, καὶ ἡ μεγάλη μὲν κακία, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ μεγάλη ἀρετή;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε, ἀξιοθαύμαστε φίλε, φανταζόμεθα ὅτι οἱ τοτινοὶ ἄνθρωποι, ἀφοῦ ἦσαν ἄπειροι τῶν πολλῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πολλῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν εἰς τάς πόλεις, ἠμποροῦσαν νὰ εἶναι τέλειοι εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὰ εἶπες, καὶ ἐννοοῦμεν τὶ θέλεις νὰ εἴπῃς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν μὲ τὸν καιρὸν καὶ ὅσον ἐπληθύνετο τὸ γένος μας δὲν ἐπροχωροῦσε εἰς ὅλον τὸ σημερινὸν καθεστώς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὄχι βέβαια αἰφνιδίως, καθὼς φαίνεται, ἀλλὰ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς παρὰ πολὺ μεγάλον χρονικὸν διάστημα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι πολὺ πρέπον νὰ ἔγινε οὕτω πώς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Διότι, διὰ νὰ ἀρχίσουν νὰ καταβαίνουν ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ μέρη εἰς τάς πεδιάδας, ὑπῆρχε, νομίζω, πρόσφατος εἰς τὴν ἀκοὴν ὅλων ὁ φόβος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε δὲν ἐβλέποντο μεταξύ των μὲ εὐχαρίστησιν, ἀφοῦ ἦσαν ὀλιγοστοὶ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ ἀφοῦ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας μεταξύ των καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ὅλα σχεδὸν ἐξηφανίσθησαν μαζὶ μὲ τάς τέχνας; Ἑπομένως, νομίζω, δὲν ἦτο παρὰ πολὺ δυνατὸν νὰ συναντώνται μεταξύ των. Διότι ὁ σίδηρος καὶ ὁ χαλκὸς καὶ ὅλα τὰ μέταλλα ἐχάθησαν συγχωνευθέντα, ὥστε ὑπῆρχε ἀπόλυτος ἀνικανότης νὰ ξεκαθαρίσουν αὐτὰ ἐκ νέου, καὶ ἡ ξυλικὴ δὲ ἦτο σπανία. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμη εἶχε διασωθῇ κανὲν ἐργαλεῖον εἰς τὰ ὄρη, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἐφθείρετο καὶ ἐχάνετο, ἄλλα ὅμως δὲν ἠμποροῦσαν νὰ κατασκευασθοῦν ἐνόσω δὲν ἤρχετο πάλιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ τέχνη τῶν μετάλλων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πῶς ἦτο δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ κατόπιν ἀπὸ πόσας γενεὰς μᾶς περνᾷ ἡ ἰδέα ὅτι ἔγινε τοῦτο;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶναι προφανὲς ὅτι κατόπιν ἀπὸ παρὰ πολλάς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν καὶ αἱ τέχναι, ὅσαι ἔχουν ἀνάγκην σιδήρου καὶ χαλκοῦ καὶ ὅλων τῶν παρομοίων μετάλλων, δὲν ἦσαν ἐξηφανισμέναι τότε εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα καὶ περισσότερον ἀκόμη;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως δὲν ἐξηφανίσθη καὶ ὁ φατριασμὸς καὶ ὁ πόλεμος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατὰ πολλοὺς τρόπους;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρῶτον μὲν ἀγαποῦσαν καὶ ἐφέροντο ὡς φίλοι μεταξύ των ἕνεκα τῆς ἐρημίας, ἔπειτα δὲν ἦτο περιζήτητος ἡ τροφή των μὲ κινδύνους. Διότι δὲν ὑπῆρχε ἔλλειψις βοσκῆς, ἐκτὸς ἴσως εἰς ὀλίγους εἰς τὴν ἀρχήν, ἡ ὁποία βεβαίως ἦτο ὁ κυριότερος πόρος τῆς ζωῆς των τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Δηλαδὴ ἀπὸ γάλα καὶ κρέατα δὲν εἶχαν καμμίαν ἔλλειψιν, ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ἀπὸ τὸ κυνήγιον δὲν ἐπρομηθεύοντο μηδαμινὴν τροφὴν οὔτε ὀλίγην. Καὶ βεβαίως καὶ ἀπὸ ἐνδυμασίας καὶ στρώματα καὶ κατοικίας καὶ σκεύη μαγειρικὰ καὶ οἰκιακὰ εἶχαν ἀφθονίαν. Διότι αἱ κεραμοπλαστικαὶ τέχναι καὶ αἱ πλεκτικαὶ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀνάγκην τοῦ σιδήρου. Ὅλα δὲ αὐτὰ ὁ θεὸς ἐδῶκε εἰς αὐτὰς τάς δύο τέχνας νὰ τὰ προμηθεύουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἠμπορῇ, ὁσάκις καταντοῦν εἰς τὴν ἰδίαν στενοχωρίαν, νὰ εὑρίσκῃ ἀναγέννησιν καὶ πρόοδον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἑπομένως ἐξ αἰτίας αὐτοῦ δὲν ἦσαν πολὺ πτωχοί, οὔτε ἐστενοχωροῦντο ἀπὸ τὴν πτωχείαν, διὰ νὰ γίνουν διαφορετικοὶ ἀπὸ ὅ,τι ἦσαν.

Πλούσιοι δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν ποτέ, ἀφοῦ τοὺς ἔλειπε ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος. Ἀλλὰ εἰς ὅποιον συνοικισμὸν δὲν συγκατοικεῖ οὔτε ὁ πλοῦτος οὔτε ἡ πτωχεία, σχεδὸν εἰς αὐτὴν ἀναδεικνύονται τὰ πλέον εὐγενῆ ἤθη. Διότι δὲν συγκατοικεῖ ἡ ὕβρις καὶ ἡ ἀδικία, αἱ δὲ ζηλοτυπίαι καὶ οἱ φθόνοι πάλιν δὲν γεννῶνται. Ἑπομένως δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἦσαν βεβαίως ἀγαθοὶ καὶ δι' ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζεται εὐπιστία. Δηλαδὴ ὅσα ἤκουαν ὅτι εἶναι καλὰ καὶ κακά, ἐπειδὴ ἦσαν εὐήθεις (ἀπόνηροι), τὰ ἐνόμιζαν ἀληθινὰ καὶ τὰ ἐπίστευαν. Δηλαδὴ νὰ ὑποπτευθῇ τὸ ψεῦδος κανεὶς δὲν ἐγνώριζε ἀπὸ σοφίαν (ἐξυπνάδα) καθὼς τώρα, ἀλλὰ ἐπίστευαν ὡς ἀληθῆ ὅσα λέγονται περὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ ἔζων συμφώνως μὲ αὐτά. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἦσαν ἐντελῶς τοιοῦτοι, ὁποίους τοὺς ἐπεριγράψαμεν πρὸ ὀλίγου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐγὼ τουλάχιστον καὶ ὁ φίλος ἀπ' ἐδῶ συμφωνοῦμεν εἰς αὐτὰ τελείως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν θέλετε νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πολλαὶ γενεαὶ ἔζησαν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὅτι θὰ ἦσαν ἀτεχνότεραι καὶ ἀμαθέστεραι ἀπὸ τάς σημερινὰς καὶ ὡς πρὸς τάς ἄλλας τέχνας καὶ ὡς πρὸς τάς πολεμικάς, αἱ ὁποῖαι σήμερον γίνονται κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἀκόμη δὲ καὶ ὅσαι γίνονται μέσα εἰς μίαν πόλιν, αἱ ὁποῖαι λέγονται δίκαι καὶ κομματικά, καὶ ἐφευρίσκουν μὲ λόγους καὶ μὲ ἔργα ὅλας τάς μεθόδους διὰ νὰ κακοποιοῦνται καὶ ἀδικοῦνται μεταξύ των, ὅτι ὅμως θὰ ἦσαν πλέον ἀπόνηροι καὶ ἀνδρειότεροι καὶ συγχρόνως σωφρονέστεροι καὶ γενικῶς δικαιότεροι; Τὴν δὲ αἰτίαν αὐτὴν τὴν ἀνεπτύξαμεν προηγουμένως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς παραδεχθῶμεν αὐτὰ καὶ ἂς εἰποῦμεν ἀκόμη καὶ ὅλα ὅσα εἶναι συνέπεια αὐτῶν, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ποία ἄραγε ἀνάγκη νομοθεσίας ὑπῆρχε εἰς τοὺς τότε, καὶ ποῖος ὑπῆρξε νομοθέτης εἰς αὐτούς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ τὸ εἶπες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν θὰ εἰποῦμεν ἄραγε ὅτι οὔτε ἐκεῖνοι εἶχαν ἀνάγκην νομοθετῶν, οὔτε ἦτο συνηθισμένον νὰ συμβαίνῃ τὸ τοιοῦτον ἐκείνην τὴν ἐποχήν; Διότι βεβαίως οὔτε γράμματα ἀκόμη δὲν εἶχαν ὅσοι ἐγεννήθησαν εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τῆς χρονικῆς περιόδου, ἀλλὰ ζοῦν μὲ τὰ ἔθιμα καὶ ἀκολουθοῦντες τοὺς λεγομένους πατροπαραδότους νόμους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται τουλάχιστον πιθανόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὅμως τοῦτο εἶναι πλέον κάποιος τρόπος πολιτεύματος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖος;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ πολίτευμα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὅλοι τὸ ὀνομάζουν δυναστείαν (καπετανάτον), ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχει εἰς πολλὰ μέρη καὶ εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ εἰς τὰ ξένα κράτη. Ἀναφέρει δὲ καὶ ὁ Ὅμηρος ὅτι αὐτὴ ὑφίστατο εἰς τὸν συνοικισμὸν τῶν Κυκλώπων, διότι λέγει:

Αὐτοὶ δὲν ἔχουν σύνοδον γερόντων οὔτε δίκας[3] *ἀλλὰ τῶν ὑψηλῶν βουνῶν τις ῥάχες κατοικοῦνε σὲ λαξευμένα σπήλαια, καὶ ὁ καθεὶς δικάζει μόνος γυναῖκα καὶ παιδιά, καὶ ἄλλον δὲν λογαριάζει.*

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως σᾶς φαίνεται ὅτι αὐτὸς ὁ ποιητὴς μας ἦτο πολὺ χαριτωμένος. Καὶ βεβαίως καὶ ἄλλα μέρη ἀπὸ τὰ ποιήματά του πολὺ χαριτωμένα ἐξετάσαμεν, ὅμως ἂς μὴν εἶναι πολλά. Διότι ἡμεῖς οἱ Κρῆτες δὲν μεταχειριζόμεθα τόσον πολὺ τὰ ξενικὰ ποιήματα.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἡμεῖς δὲ πάλιν τὰ μεταχειριζόμεθα μὲν καὶ φαίνεται ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴν ὁμοίαν (ἐπικήν) ποίησιν, δὲν εἶναι ὅμως σύμφωνος μὲ τὰ Λακωνικὰ ἔθιμα, ἀλλὰ μᾶλλον παριστάνει πάντοτε βίον κάπως Ἰωνικόν. Τώρα ὅμως φαίνεται ὅτι καλὰ ἐπικυρώνει τὸν λόγον σου, διότι μας ἐπανέφερε τὴν μυθολογίαν εἰς τὴν ἀρχέγονον κατάστασιν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα, τὸν ἐπικυρώνει βεβαίως καὶ ἂς θεωρήσωμεν αὐτὸν ὡς ἀγγελιοφόρον, ὅτι τοιαῦτα πολιτεύματα ἐχρημάτισαν κάποτε.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως λοιπὸν δὲν προήλθαν ἀπὸ αὐτὰς τάς μοναχικὰς κατοικίας, αἱ ὁποῖαι ἕνεκα τῆς ἐρημώσεως τῶν καταστροφῶν χωρίζονται κατὰ γενεάς, εἰς τάς ὁποίας ἐξουσιάζει ὁ γεροντότερος, διότι ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὸν πατέρα ἢ εἰς τὴν μητέρα, τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦν καθὼς τὰ πετεινὰ καὶ σχηματίζουν μίαν ἀγέλην, ὡς πατριὰν καὶ ὡς βασιλείαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ δικαιοτέρα ἀπὸ ὅλας τάς ἄλλας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κατόπιν ὅμως βεβαίως σχηματίζουν κοινότητα μεγαλιτέραν κατασκευάζοντες μεγαλιτέρας πόλεις, καὶ ἐπιδίδονται κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν πλησιεστέρων πρὸς τὰ ὄρη πεδιάδων, καὶ κατασκευάζουν ὡς περιφράγματα ἀκανθωτὰ κάπως περιτειχίσματα πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τὰ ζῷα, καὶ ἀποτελοῦν πάλιν μίαν κοινὴν καὶ μεγάλην κατοικίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φαίνεται τουλάχιστον πιθανὸν νὰ γίνωνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὐτά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα; Τοῦτο τάχα δὲν φαίνεται πιθανόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅσον οἱ συνοικισμοὶ αὐτοὶ ἐγίνοντο μεγαλίτεροι ἀπὸ τοὺς μικροὺς καὶ πρώτους, ἐξηκολούθει νὰ ἀντιπροσωπεύεται ἕκαστος ἀπὸ τοὺς μικροὺς μὲ τὸ γένος του διατηρὼν τὸν γεροντότερόν του ὡς ἀρχηγὸν καὶ κάποια ἰδιαίτερα ἰδικά του ἔθιμα ἕνεκα τῆς

[3] Ὀδυσσείας Ι 112 — 115.

χωριστῆς κατοικίας, διάφορα ἀναλόγως τῶν γονέων των καὶ τῶν παιδαγωγῶν των, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσυνήθισαν καὶ σχετικῶς μὲ τοὺς θεοὺς καὶ σχετικῶς μὲ τὸν ἑαυτόν των καὶ τὰ ὁποῖα ἦσαν τῶν ἀξιοπρεπῶν ἀξιοπρεπέστερα καὶ τῶν ἀνδροπρεπῶν ἀνδροπρεπέστερα. Καὶ μὲ ἰδιαίτερον τρόπον ἕκαστος ἐπισφράγιζε τάς ἰδικάς του προαιρέσεις εἰς τοὺς υἱοὺς του καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν του, καθὼς εἴπαμεν, καὶ ἤλθαν εἰς τὸν μεγαλύτερον συνοικισμὸν ἔχοντες ἰδιαιτέρους νόμους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι βεβαίως;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως εἶναι ἑπόμενον τουλάχιστον τοὺς ἰδικούς του νόμους νὰ τοὺς ἀρέσῃ ἕκαστος, τοὺς δὲ νόμους τῶν ἄλλων κατὰ δεύτερον λόγον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν ἐπατήσαμεν σχεδὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολιτεύματος χωρὶς νὰ τὸ καταλάβωμεν, καθὼς φαίνεται.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τουλάχιστον εἶναι ἑπόμενον κατόπιν ἐκεῖνοι ποὺ συνηντήθησαν νὰ ἐκλέξουν ἀντιπροσώπους των, οἱ ὁποῖοι ἐξήτασαν τὰ νόμιμα ὅλων καὶ ἀπὸ αὐτὰ ὅσα ἤρεσαν περισσότερον εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν κοινότητα, τὰ ἔδειξαν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ ὁδηγοὺς τοῦ λαοῦ καὶ τρόπον τινὰ τοὺς βασιλεῖς καὶ τὰ ὑπέβαλαν εἰς ἔγκρισιν, καὶ αὐτοὶ μὲν βεβαίως εἶναι πρέπον νὰ ὀνομασθοῦν νομοθέται, διορίσαντες δὲ τοὺς ἄρχοντας καὶ ἱδρύσαντες κάποιαν ἀριστοκρατίαν ἀπὸ τάς δυναστείας ἢ καὶ βασιλείαν, θὰ ζήσουν μὲ αὐτὸ τὸ μεταβληθὲν πολίτευμα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τουλάχιστον εἰς τὸ ἑξῆς ἠμπορεῖ νὰ γίνεται μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ τὸν δρόμον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς θεωρήσωμεν ὅτι τρίτον εἶδος πολιτεύματος εἶναι ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον συμπίπτουν ὅλα τὰ εἴδη καὶ τὰ παθήματα τῶν πολιτευμάτων καὶ τῶν πόλεων συγχρόνως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐκεῖνό ποὺ ἐτόνισε μετὰ τὸ δεύτερον καὶ ὁ Ὅμηρος, διηγούμενος ὅτι ἐκτίσθη κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Λέγει δηλαδή:

> *Τὴν Δαρδανίαν ἔκτισε (ὁ Δάρδανος). Ἡ ἀπορθήτη δὲ Τροία*[4]*, πόλις ἀνθρώπων λογικῶν, δὲν εἶχε κτισθῇ κάτω, ἀλλ' ἔκειτο εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ῥαχωτῆς τῆς Ἴδης.*

Βεβαίως δὲ αὐτοὶ οἱ στίχοι καὶ ὅσους εἶπε διὰ τοὺς Κύκλωπας εἶναι κάπως ἐμπνευσμένοι ἀπὸ τὸν θεὸν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν. Διότι εἶναι θεῖον, ἀφοῦ βεβαίως εἶναι ἐνθουσιαστικὸν τὸ γένος τῶν ποιητῶν καὶ ὅταν στιχουργὴ θίγει πάντοτε πολλὰ ποὺ ἔγιναν πραγματικῶς μὲ κάποιαν βοήθειαν τῶν Χαρίτων καὶ τῶν Μουσῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ μάλιστα.

---

[4] Ἰλιάδος Υ 215.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς προχωρήσωμεν ἀκόμη εἰς τὰ προηγούμενα ἀπὸ τὸν μῦθον ὁ ὁποῖος μας κατέβηκε τώρα. Διότι πολὺ πιθανὸν νὰ μας πληροφορήσῃ τίποτε ἀπὸ ὅ,τι ἐπιθυμοῦμεν. Λοιπὸν συμφωνεῖτε;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἴπαμεν ὅτι ἡ Τροία ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ μετεφέρθη εἰς μεγάλην καὶ καλὴν πεδιάδα, εἰς κάποιον λόφον ὄχι ὑψηλόν, ὁ ὁποῖος εἶχε πολλοὺς ποταμοὺς πηγάζοντας ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς Ἴδης.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ λέγουν τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν φρονοῦμεν ἄραγε ὅτι τοῦτο συνέβη εἰς τὸ πολὺ χρονικὸν διάστημα τὸ ὁποῖον ἐμεσολάβησε μετὰ τὸν κατακλυσμόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι εἰς τὸ πολὺ διάστημα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τότε τοὺς ἐκυρίευσε αὐτοὺς φρικώδης λήθη τῆς καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν λέγομεν τώρα, ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν τὴν πόλιν των κάτω ἀπὸ τόσον πολλοὺς ποταμοὺς καὶ πηγάζοντας ἀπὸ ὑψηλὰ ὄρη, βασισθέντες εἰς ὄχι πολὺ ὑψηλοὺς λόφους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπὸν εἶναι προφανὲς ὅτι ἦσαν εἰς πολὺ μεγάλην χρονικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθημα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ἄλλαι ὅμως πόλεις, νομίζω, τότε πλέον ὑπήρχαν μὲ τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἀνθρώπων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αἱ ὁποῖαι βεβαίως καὶ ἐξεστράτευσαν ἐναντίον αὐτῆς, καὶ μάλιστα ἴσως παράλιαι, ἐπειδὴ πλέον ἀφόβως ἐσυγκοινωνοῦσαν μὲ τὴν θάλασσαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἔτσι φαίνεται.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀφοῦ δὲ ἔμειναν οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀνεστάτωσαν τὴν Τροίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἰς αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ δεκαετές, ποὺ ἐπολιορκεῖτο ἡ Τροία, ἄραγε εἰς τὴν πατρίδα καθενὸς ἀπὸ τοὺς πολιορκητὰς δὲν ἐγίνοντο πολλὰ κομματικὰ τῶν νέων, οἱ ὁποῖοι καὶ ὅταν ἐπέστρεψαν οἱ πολεμισταὶ εἰς τάς πατρίδας καὶ τάς οἰκίας των δὲν τοὺς ὑπεδέχθησαν καλῶς οὔτε δικαίως, ἀλλ' εἰς τρόπον ὥστε νὰ γίνουν θάνατοι καὶ σφαγαὶ καὶ φυγαὶ πλεῖστοι ὅσαι; Οἱ ὁποῖοι πάλιν ἐκδιωχθέντες ἐπέστρεψαν μὲ ἄλλο ὄνομα, ὀνομασθέντες Δωριεῖς ἀντὶ Ἀχαιῶν, διότι ἐκεῖνος ὅστις συνεκέντρωσε ὅλους τοὺς τότε φυγάδας ἦτο Δωριεύς. Καὶ μάλιστα αὐτὰ ὅλα πλέον ἀπ' ἐδῶ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς σεῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ διηγεῖσθε καὶ τὰ ἀναπτύσσετε.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ἀπ' ἐδῶ ἀκριβῶς ἀρχίσαμεν τὴν παρέκβασιν, ἐνῶ ὡμιλούσαμεν περὶ νόμων, παρασυρθέντες ἀπὸ τὴν μουσικὴν καὶ τὰ μεθύσια, καὶ τώρα πάλιν εἰς τὰ ἴδια ἐπεστρέψαμεν, κάπως μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ λόγος μας μας δίδει κάποιαν ἀφορμήν. Δηλαδὴ ἔρχεται εἰς αὐτὸν τὸν συνοικισμὸν τῆς Λακεδαίμονος, ὁ ὁποῖος σεῖς εἴπατε ὅτι ἔγινε ὀρθῶς καθὼς καὶ ἡ Κρήτη, διότι ἔχουν συγγενεῖς νόμους. Τώρα λοιπὸν τοῦτο τουλάχιστον ἐκερδίσαμεν ἀπὸ τὴν περιπλάνησιν τῆς συζητήσεως μας, ἡ ὁποία ἐξήτασε κάποια πολιτεύματα καὶ συνοικισμούς. Εἴδαμεν πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην πόλιν, αἱ ὁποῖαι, καθὼς φρονοῦμεν, εἶναι συνέχεια τοῦ συνοικισμοῦ μεταξύ των εἰς κάποια ἀπέραντα χρονικὰ διαστήματα. Τώρα δὲ βεβαίως μας παρουσιάζεται ὡς τέταρτον αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς πολιτείας, καί, ἂν ἀγαπᾶτε, μας παρουσιάζεται ἔθνος τὸ ὁποῖον ἐγκατεστάθη κάποτε καὶ εὑρίσκεται καὶ σήμερα ἀκόμη εἰς τὴν κατοικίαν του. Ἀπὸ ὅλα δὲ αὐτὰ διὰ νὰ ἐννοήσωμεν κάπως ποῖον συνοικίσθη καλῶς ἢ ὄχι καὶ ποῖοι νόμοι συντελοῦν νὰ διατηροῦν ὅσα διατηροῦνται καὶ νὰ καταστρέφουν ὅσα καταστρέφονται, καὶ ποία μὲ ποία ἂν ἀντικαταστήσωμεν ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν μίαν πόλιν εὐτυχῆ, καλὲ Μέγιλλε καὶ Κλεινία, αὐτὰ ὅλα λοιπὸν πρέπει πάλιν σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ τὰ συζητήσωμεν, ἐὰν δὲν εὑρίσκωμεν καμίαν παρατήρησιν εἰς ὅσα ἐσυζητήσαμεν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἐὰν τουλάχιστον, καλὲ Ξένε, μας ὑποσχέθη κανεὶς θεός, ὅτι, ἐὰν δοκιμάσωμεν διὰ δευτέραν φορὰν τὴν ἔρευναν τῆς νομοθεσίας, δὲν θὰ ἀκούσωμεν χειροτέρους οὔτε κατωτέρους λόγους ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἴπαμεν, ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ περιπατήσω πολὺν δρόμον, καὶ ἠμπορεῖ νὰ μοῦ φανῇ σύντομος ἡ σημερινὴ ἡμέρα. Καὶ ὅμως βεβαίως εἶναι ἡ ἡμέρα τῶν τροπῶν τοῦ θεοῦ ἀπὸ τὸ θέρος εἰς τὸν χειμῶνα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, καθὼς φαίνεται, πρέπει νὰ τὰ ἐρευνήσωμεν αὐτά.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν μὲ τὸν νοῦν μας ἂς ἔλθωμεν εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ποὺ ἡ Λακεδαίμων καὶ τὸ Ἄργος καὶ ἡ Μεσσήνη καὶ τὰ συνδεόμενα μὲ αὐτὰς μέρη ἦσαν, καλὲ Μέγιλλε, ὑποχείρια ἐντελῶς εἰς τοὺς προγόνους σας. Λοιπὸν κατόπιν αὐτοὶ ἀπεφάσισαν, καθὼς βέβαια λέγεται ὁ μῦθος, νὰ μοιράσουν εἰς τρία τὸ στράτευμα καὶ νὰ συνοικίσουν τρεῖς πόλεις, τὸ Ἄργος, τὴν Μεσσήνην καὶ τὴν Λακεδαίμονα.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βασιλεὺς μὲν τοῦ Ἄργους ἔγινε ὁ Τήμενος, τῆς δὲ Μεσσήνης ὁ Κρεσφόντης, τῆς δὲ Λακεδαίμονος ὁ Προκλῆς καὶ ὁ Εὐρυσθένης.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς ὄχι βεβαίως;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν εἰς αὐτοὺς ὅλοι οἱ τοτινοὶ ὡρκίσθησαν νὰ τοὺς βοηθήσουν, ἐὰν τυχὸν θελήσῃ κανεὶς νὰ βλάψῃ τὴν βασιλείαν των.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ μήπως τάχα δι' ὄνομα τοῦ Διὸς καμμία βασιλεῖα ἢ ἄλλη ἐξουσία κατηργήθη ποτὲ ἀπὸ ἄλλους παρὰ ἀπὸ τοὺς ἰδίους; Ἢ μήπως πρὸ ὀλίγου μὲν ποῦ ἦλθε εἰς αὐτὰ ἡ συζήτησις μας τὰ παρεδέχθημεν οὕτω πώς, τώρα ὅμως τὰ ἀλησμονήσαμεν;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τώρα ἀκριβῶς περισσότερον θὰ τὸ ἐπικυρώσωμεν αὐτό. Διότι, ἀφοῦ ἐπετύχαμεν ἔργα ποὺ ἔγιναν, καθὼς φαίνεται, ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν ἰδίαν συζήτησιν, ὥστε δὲν θὰ ἐρευνήσωμεν μὲ τὸν ἀέρα τὸ ζήτημα μας, ἀλλὰ μὲ τὸ πραγματικὸν γεγονὸς καὶ τὸ ἀληθινόν[5]. Συνέβησαν δὲ τὰ ἑξῆς: Αἱ τρεῖς βασιλεῖαι εἰς τάς τρεῖς βασιλευομένας πόλεις ὡρκίσθησαν μεταξύ των ἡ καθεμία, συμφώνως μὲ τοὺς κοινοὺς νόμους τοὺς ὁποίους ἐνομοθέτησαν διὰ τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ διὰ τοὺς ἐξουσιαζομένους (ὑπηκόους), οἱ μὲν πρῶτοι ὅτι δὲν θὰ καταστήσουν τὴν ἐξουσίαν βιαιοτέραν μὲ τὸν καιρὸν καὶ μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς φυλῆς των, οἱ δὲ δεύτεροι ὅτι, ἐνόσω φυλάττουν αὐτὰ οἱ ἄρχοντές των, οὔτε οἱ ἴδιοι θὰ καταργήσουν ποτὲ τὴν βασιλείαν, οὔτε εἰς ἄλλους θὰ ἐπιτρέψουν, ἐὰν δοκιμάσουν, ἀλλὰ θὰ βοηθήσουν καὶ οἱ βασιλεῖς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς δήμους, ὅταν ἀδικοῦνται, καὶ οἱ δῆμοι τοὺς δήμους καὶ τοὺς βασιλεῖς, ἐὰν ἀδικοῦνται. Ἄραγε δὲν εἶναι ἔτσι;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῶν πολιτευμάτων τὰ ὁποῖα ἐνομοθετοῦντο εἰς αὐτὰς τάς τρεῖς πόλεις δὲν ὑπῆρχε τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα, ἀδιάφορον ἂν οἱ βασιλεῖς ἦσαν οἱ νομοθέται τῶν ἢ κάποιοι ἄλλοι;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ποῖον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸ νὰ εἶναι σύμμαχοι αἱ δύο πόλεις ἐναντίον τῆς μιᾶς πάντοτε, ἡ ὁποία ἤθελε ἀπειθήσει εἰς τοὺς τεθέντας νόμους;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Αὐτὸ εἶναι φανερόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως τοῦτο βεβαίως ἐπιβάλλουν οἱ περισσότεροι εἰς τοὺς νομοθέτας, δηλαδὴ νὰ θέτουν τοιούτους νόμους ὥστε νὰ τοὺς δέχωνται προθύμως αἱ δῆμοι καὶ τὸ πλῆθος, καθὼς ἐὰν κανεὶς διέτασσε τοὺς δικαστὰς ἢ τοὺς ἰατροὺς νὰ περιποιοῦνται καὶ νὰ θεραπεύουν τὰ σώματα μὲ ἡδονήν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

---

[5] Φανερὸς ὑπαινιγμὸς ἀποδοκιμασίας τῆς ἰδεώδους Πολιτείας.

Καὶ ὅμως βεβαίως εἶναι ἀρκετὸν πολλάκις, ἐὰν κανεὶς μὲ ὄχι μεγάλην λύπην ἠμπορέσῃ νὰ καταστήσῃ τὰ σώματα εὐεκτικὰ καὶ ὑγιῆ.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκόμη ὅμως καὶ τὸ ἑξῆς ὑπῆρχε εἰς τοὺς τοτινούς, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀσήμαντον διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς νομοθετήσεως νόμων.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ποῖον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν ὑπῆρχε διὰ τοὺς νομοθέτας ἡ μεγαλιτέρα μομφή, ὅταν ἐδημιούργησαν κάποιαν ἰσότητα τῆς περιουσίας, καθὼς συμβαίνει εἰς πολλὰς ἄλλας πόλεις αἱ ὁποῖαι θέτουν νόμους, ἐὰν θελήσῃ κανεὶς νὰ μετακινήσῃ τὴν κτηματικὴν περιουσίαν καὶ τὴν ἀπόσβεσιν τῶν χρεών, διότι βλέπει ὅτι χωρὶς αὐτὰ δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀρκετὰ ἡ ἰσότης. Καὶ λοιπόν, ἐὰν ὁ νομοθέτης δοκιμάσῃ νὰ μετακινήσῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἕκαστος τὸν ἀντικρούει λέγων ὅτι δὲν πρέπει νὰ κινῇ τὰ ἀκίνητα, καὶ καταρᾶται καὶ τὸν εἰσηγητὴν τοῦ ἀναδασμοῦ τῆς γῆς καὶ τῆς ἀποκοπῆς τῶν χρεῶν, ὥστε νὰ περιέρχεται ἕκαστος εἰς ἀπορίαν. Εἰς τοὺς Δωριεῖς ὅμως βεβαίως καὶ τοῦτο ὑπῆρχε καλῶς καὶ αἰσίως, ὥστε νὰ μοιράσουν τὴν γῆν χωρὶς φιλονικίας, καὶ χρέη πολλὰ καὶ παλαιὰ δὲν ὑπήρχαν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπόν, ἀγαπητοί μου, πὼς ἐβάδισε τόσον κακῶς ὁ συνοικισμὸς καὶ ἡ νομοθεσία αὐτῶν;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς δηλαδὴ καὶ τὶ κατακρίνεις εἰς αὐτούς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι, ἐὰν ἔγιναν τρεῖς συνοικισμοί, τὰ δύο μέρη ἀπὸ αὐτοὺς ταχέως κατέστρεψαν τὸ πολίτευμα καὶ τοὺς νόμους, καὶ μόνον τὸ ἓν ἔμεινε, δηλαδὴ ἡ ἰδικὴ σας πόλις.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Δὲν εἶναι πολὺ εὔκολος ἡ ἐρώτησίς πού μου ἀποτείνεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως ἡμεῖς βεβαίως μὲ αὐτὸ τώρα ποὺ σκεπτόμεθα καὶ ἐρευνῶμεν περὶ νόμων ὀφείλομεν νὰ παίξωμεν μίαν γεροντικὴν διασκέδασιν σωφρόνως, καὶ νὰ περάσωμεν τὸν δρόμον ἀκούραστοι, καθὼς εἴπαμεν, ὅταν ἀρχίσαμεν τὴν ὁδοιπορίαν μας.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀμὲ τί; Καὶ πρέπει νὰ κάμωμεν ὅπως λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ποίαν λοιπὸν καλλιτέραν ἔρευναν ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν περὶ νόμων ἢ περὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα διερρύθμισαν αὐτούς; Ἢ διὰ ποίας ἄλλας πόλεις καὶ διὰ ποίους ἐπιτυχεστέρους καὶ μεγαλιτέρους συνοικισμοὺς θὰ εἴχαμεν νὰ σκεφθῶμεν;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἀναφέρωμεν ἄλλας εἰς τὴν θέσιν τούτων.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν σχεδὸν εἶναι εὐνόητον ὅτι οἱ τοτινοὶ ἐνόμιζαν ὅτι ἡ διάταξις αὐτὴ δὲν θὰ εἶναι μόνον διὰ τὴν Πελοπόννησον χρήσιμος ἀλλὰ καὶ δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ἐὰν ἐδοκίμαζε κανεὶς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους νὰ τοὺς ἀδικήσῃ, καθὼς μίαν φορὰν οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ μέρη τῆς Τροίας, βασιζόμενοι εἰς τὴν δύναμιν τῶν Ἀσσυρίων, ἡ ὁποία ἤκμαζεν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Νίνου, μὲ τὸ θράσος των ἐπροκάλεσαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Τροίας. Διότι τὸ γόητρον τοῦ κράτους ἐκείνου τὸ διατηρούμενον ἀκόμη δὲν ἦτο μικρόν. Καὶ καθὼς τώρα ἡμεῖς φοβούμεθα τὸν μέγαν βασιλέα, ὁμοίως ἐφοβοῦντο καὶ οἱ τοτινοὶ τὸν συνασπισμὸν ἐκεῖνον. Διότι ὑπῆρχε μεγάλη ἀφορμὴ ἐναντίον των ἡ διὰ δευτέραν φορὰν ἅλωσις τῆς Τροίας. Διότι ἦτο μικρὸν μέρος τοῦ κράτους ἐκείνων. Συμφώνως λοιπὸν μὲ ὅλας αὐτὰς τάς συνθήκας ἡ ἐνιαία διάταξις τοῦ στρατοπέδου ἐκείνου, ἡ ὁποία ἐμοιράσθη εἰς τρεῖς πόλεις ἀπὸ ἀδελφοὺς βασιλεῖς, υἱοὺς τοῦ Ἡρακλέους, ἐφάνη ὅτι ἐφευρέθη καὶ ἐκανονίσθη καλῶς καὶ ὅτι ἦτο ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν ἐκστρατεύσασαν ἐναντίον τῆς Τροίας. Διότι πρῶτον μὲν τοὺς ἀρχηγοὺς Ἡρακλείδας τοὺς ἐνόμιζαν ὅτι εἶναι καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς Πελοπίδας, ἔπειτα πάλιν ὅτι τὸ στρατόπεδον τοῦτο ἦτο ἀνώτερον κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἀπὸ τὸ ἐκστρατεύσαν ἐναντίον τῆς Τροίας. Διότι αὐτοὶ μὲν ἐνίκησαν, ἐνῶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐκεῖνοι ἐνικήθησαν, δηλαδὴ οἱ Ἀχαιοὶ ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς. Ἄραγε δὲν πρέπει νὰ φρονοῦμεν ὅτι κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν ἔθεσαν τοὺς νόμους οἱ τότε;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν εἶναι ἑπόμενον καὶ νὰ πιστεύουν ὅτι θὰ εἶναι ἀσφαλὴς αὐτὴ ἡ κατάστασίς των καὶ θὰ διατηρηθῇ πολὺν καιρόν, ἀφοῦ εἶχαν λάβει μέρος εἰς πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους μαζί, καὶ ἀφοῦ ἐτακτοποιήθησαν ἀπὸ ἓν γένος τῶν βασιλέων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀδελφοί, καὶ ἐκτὸς τούτου εἶχαν ἀκόμη καὶ πολλοὺς ἄλλους μάντεις καὶ τὸν Ἀπόλλωνα τῶν Δελφῶν;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς δὲν εἶναι ἑπόμενον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν αὐταὶ αἱ μεγάλαι ἐλπίδες, καθὼς φαίνεται, ἐπέταξαν τότε ταχέως, ἐκτός, καθὼς εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, ἐκείνου τοῦ μικροῦ μέρους εἰς τὸν ἰδικόν σας τόπον. Καὶ αὐτὸ δὲ ἀκόμη δὲν ἔπαυσε ποτὲ μέχρι σήμερον νὰ ἔχῃ πολέμους πρὸς τὰ ἄλλα δύο μέρη. Ἄλλως ὅμως, ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο τὸ σχέδιον ἐκεῖνο καὶ ἦσαν σύμφωνοι εἰς μίαν γνώμην, θὰ ἔδιδε δύναμιν ἀκαταμάχητον διὰ τὸν πόλεμον.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς λοιπὸν ἐχάθη; Ἄραγε δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ἐξετάσωμεν, ποία ἄραγε τύχη κατέστρεψεν ἓν τοιοῦτον σύστημα;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ ὀλίγον βεβαίως θὰ ἤξιζε νὰ ἐρευνᾷ κανεὶς ἄλλο μέρος ἢ ἄλλους νόμους καὶ πολιτεύματα διὰ νὰ ἴδῃ ὅτι διασώζουν καλὰ καὶ σπουδαῖα πράγματα ἢ ὅτι ἀντιθέτως τὰ καταστρέφουν ἐντελῶς, ἐὰν δὲν προσέξῃ εἰς αὐτά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὡς πρὸς αὐτὸ λοιπόν, καθὼς φαίνεται, μὲ καλὴν σύμπτωσιν ἐπατήσαμεν εἰς ἓν σπουδαῖον ζήτημα.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως λοιπόν, ἀξιοθαύμαστε φίλε, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ μάλιστα καὶ ἡμεῖς τώρα πλανώμεθα ποὺ νομίζομεν ὅτι πάντα βλέπομεν ὅτι κάτι τι εἶναι σπουδαῖον, ἐὰν πραγματοποιηθῇ καὶ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ θαυμάσια ἀποτελέσματα, ἐὰν βεβαίως ἐννοήσῃ κανεὶς νὰ τὸ μεταχειρισθῇ καλά; Καὶ μήπως αὐτὴν τὴν φορὰν εἶναι πιθανὸν οὔτε ὀρθῶς νὰ σκεπτώμεθα περὶ αὐτοῦ οὔτε κατὰ φύσιν, καὶ μάλιστα καὶ ὅλοι ὁ ἄλλοι δι' ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ὁποῖα θὰ ἐσκέπτοντο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀλλὰ τὶ λοιπὸν ἐννοεῖς, καὶ εἰς τὶ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἀναφέρεται αὐτὸς σου ὁ λόγος;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀγαπητέ μου, καὶ ἐγὼ ἐγέλασα πρὸ ὀλίγου τὸν ἑαυτόν μου. Δηλαδὴ ῥίψας βλέμμα πρὸς αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλούμεν μοῦ ἐφάνη λαμπροτάτη καὶ ὅτι θὰ ἐπετύγχαναν θαυμάσιον ἀπόκτημα οἱ Ἕλληνες, καθὼς εἶπα, ἐὰν τότε ἐμεταχειρίζετο κανεὶς αὐτὴν καλῶς.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Λοιπὸν ἄραγε σὺ δὲν τὰ εἶπες ὅλα καλὰ καὶ μὲ νοῦν καὶ ἡμεῖς δὲν τὰ ἐπεδοκιμάσαμεν καλά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἴσως. Σκέπτομαι ὅμως ὅτι ἕκαστος ὅταν ἴδῃ κανὲν πρᾶγμα μεγάλον τὸ ὁποῖον ἔχει μεγάλην δύναμιν καὶ ῥωμαλεότητα, ἀμέσως παθαίνει αὐτὴν τὴν φαντασίαν, ὅτι δηλαδή, ἐὰν ἐγνώριζε ὁ κάτοχός της νὰ τὴν μεταχειρισθῇ, ἐνῶ ἦτο τοιούτου εἴδους καὶ τόσον μεγάλη, θὰ ἐπετύγχανε ἀξιοθαύμαστα πράγματα καὶ σπουδαῖα καὶ θὰ ἦτο εὐτυχής.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Λοιπὸν δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ ἀκόμη ὀρθόν, ἢ πῶς ἀλλέως ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρόσεξε λοιπὸν νὰ ἴδῃς ποὺ ἀποβλέπει ὅστις ἀποδίδει ὀρθῶς τὸν ἔπαινον τοῦτον εἰς ἕκαστον καὶ ὁμιλεῖ ὀρθῶς. Καὶ πρῶτον δι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημερινὸν μας ζήτημα, ἄραγε ἐὰν ἐγνώριζαν νὰ τακτοποιήσουν τὸ στρατόπεδον καθὼς πρέπει οἱ τοτινοὶ νομοθέται, πῶς θὰ ἐπετύγχαναν τὸ πρέπον; Ὄχι ἄραγε, ἐὰν τὸ συνέτασσαν ἀσφαλῶς καὶ τὸ διέσωζαν εἰς ὅλον τὸν καιρόν, ὥστε καὶ οἱ ἴδιοι νὰ εἶναι ἐλεύθεροι καὶ ἀρχηγοὶ ἄλλων ὅσων ἐπεθύμουν καὶ γενικῶς μεταξὺ ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων νὰ πράττουν ὅ,τι ἐπιθυμήσουν καὶ οἱ ἴδιοι καὶ οἱ ἀπόγονοί των; Μήπως τάχα αὐτὸ δὲν ἦτο ἡ ἐπιθυμία των;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως λοιπὸν ἄραγε καὶ ὅστις βλέπει μέγαν πλοῦτον ἢ τιμὰς οἰκογενειακὰς ἀνωτέρας ἢ καὶ ὀτιδήποτε παρόμοιον καὶ εἴπῃ αὐτὰ τὰ ἴδια, δὲν τὰ εἶπε ἀποβλέπων εἰς αὐτό, ὅτι δηλαδὴ δι' αὐτὸ ἠμποροῦν νὰ ἐκτελεσθοῦν εἰς αὐτὸν ὅλα ὅσα ἐπιθυμεῖ ἢ τὰ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Αὐτὸ φαίνεται τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπόν, ἄραγε ὑπάρχει ὅλων τῶν ἀνθρώπων μία κοινὴ ἐπιθυμία, δηλαδὴ αὐτὴ τὴν ὁποίαν συζητοῦμεν, καθὼς διισχυρίζεται αὐτὸς ὁ τελευταῖος λόγος;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ποία;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸ νὰ γίνωνται ὅσα γίνονται, συμφώνως μὲ τὴν θέλησιν τῆς ἰδικῆς του ψυχῆς, καὶ κυρίως μὲν ὅλα, εἰδεμή, τουλάχιστον τὰ ἀνθρώπινα;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀμὲ τί ἄλλο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἀφοῦ τοῦτο ὅλοι ἐπιθυμοῦμεν πάντοτε, καὶ ὅταν εἴμεθα παῖδες καὶ ὅταν εἴμεθα ἄνδρες καὶ γέροντες, δὲν ἕπεται ὅτι αὐτὸ τὸ ἴδιον εὐχόμεθα ἕως εἰς τὸ τέλος;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλ' ἄραγε διὰ τοὺς φίλους μας δὲν εὐχόμεθα ἐπίσης τὰ ἴδια, τὰ ὁποῖα εὔχονται ἐκεῖνοι διὰ τὸν ἑαυτόν των;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ δὲν εἶναι φίλος ὁ υἱὸς μὲ τὸν πατέρα, ἐνῶ ἐκεῖνος εἶναι παιδὶ καὶ αὐτὸς ἀνήρ;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως ἀπὸ ὅσα θὰ εὐχηθῇ τὸ παιδὶ νὰ τοῦ ἔλθουν, πολλὰ ὁ πατὴρ του θὰ εὐχηθῇ εἰς τοὺς θεοὺς διόλου νὰ μὴ ἔλθουν συμφώνως μὲ τάς εὐχὰς τοῦ υἱοῦ του.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Θὰ ἐννοῇς, χωρὶς ἄλλο, ὅταν εὔχεται, ἐνῶ εἶναι ἀνόητος καὶ ἐκτὸς τούτου καὶ νέος.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκόμη δὲ βεβαίως καὶ ὅταν ὁ πατὴρ τοῦ εἶναι γέρων ἢ ὑπερβολικὰ νέος καὶ δὲν γνωρίζῃ τίποτε ἀπὸ τὰ καλὰ καὶ δίκαια, εὔχεται δὲ μὲ πολλὴν προθυμίαν, ἐνῶ εὑρίσκεται εἰς συμφορὰς ὁμοίας μὲ ἐκείνας ποὺ συνέβησαν εἰς τὸν Θησέα ἀπέναντι τοῦ ἀτυχῶς ἀποθανόντος Ἱππολύτου, ὁ υἱὸς ὅμως τάς γνωρίζῃ, τότε, νομίζεις, θὰ συμφωνῇ ἡ εὐχὴ τοῦ παιδίου μὲ τὸν πατέρα;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἐννοῶ αὐτό ποὺ λέγεις. Δηλαδή μου φαίνεται ὅτι ἐννοεῖς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ εὐχώμεθα καὶ νὰ βιαζώμεθα πῶς νὰ ἀκολουθήσουν ὅλα τὴν θέλησίν μας, ὄχι ὅμως καὶ ἡ θέλησις μας νὰ ἀκολουθῇ διόλου τὴν φρόνησίν μας, ἐνῶ αὐτὸ πρέπει καὶ ἡ πόλις καὶ ἕκαστος ἀπὸ ἡμᾶς νὰ εὔχεται καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ, δηλαδή, πὼς νὰ ἀποκτήσῃ νοῦν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα, καὶ ὡρισμένως ὅτι ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ νομοθέτης πρέπει πάντα αὐτὰ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του, ὅταν θέτῃ τάς διατάξεις τῶν νόμων, καὶ μόνος μου τὸ ἐνθυμήθην καὶ εἰς ἐσὰς ὑπενθυμίζω ὅσα εἴπαμεν εἰς τὴν ἀρχήν, ἂν ἐνθυμῆσθε, ὅτι δηλαδὴ τῶν δύο σας μὲν ἡ προτροπὴ ἦτο ὅτι ὁ ἀγαθὸς νομοθέτης πρέπει ὅλους τοὺς νόμους νὰ τοὺς θέτῃ χάριν τοῦ πολέμου, ἐγὼ ὅμως ἔλεγα ὅτι ἡ ἀφεντιά σας προτρέπει, ἐνῶ ὅλαι αἱ ἀρεταὶ εἶναι τέσσαρες, συμφώνως μὲ τὴν μίαν μόνον νὰ θέσωμεν τοὺς νόμους, ἐνῶ βεβαίως ἔπρεπε ὁλόκληρον μὲν κυρίως τὴν ἀρετὴν νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, πρὸ πάντων ὅμως καὶ πρώτην τὴν ἡγεμονίδα ὅλης τῆς ἀρετῆς, καὶ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ φρόνησις καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ γνώμη μαζὶ μὲ τὸν πόθον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ αὐτά. Τώρα λοιπὸν πάλιν ἐπιστρέφει εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον ἡ συζήτησις μας, καὶ ἐγὼ ποὺ τὰ εἶπα λέγω πάλιν ὅ,τι ἔλεγα τότε, ἐὰν μὲν ἀγαπᾶτε, ὡς νὰ παίζω, εἰδεμή, σοβαρῶς, ὅτι δηλαδὴ τὸ νὰ κάμνῃ κανεὶς χρῆσιν τῆς εὐχῆς εἶναι ἐπισφαλές,

ἐὰν δὲν ἔχῃ νοῦν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ τοῦ συμβαίνουν τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ. Ἂν δὲ θέλετε νὰ παραδεχθῆτε ὅτι τὰ λέγω σοβαρῶς, παραδεχθῆτε τὸ.
Ὁπωσδήποτε ἐλπίζω ὅτι τώρα θὰ σᾶς ἴδω νὰ παρακολουθῆτε πολὺ καλὰ τὴν συζήτησιν, τὴν ὁποίαν ἐθέσαμεν πρὸ ὀλίγου, ὅτι δηλαδὴ τῆς καταστροφῆς τῶν βασιλέων καὶ ὅλου τοῦ σχεδίου των δὲν εἶναι αἰτία ἡ δειλία, οὔτε ὅτι δὲν ἐγνώριζαν τὰ πολεμικὰ οἱ ἀρχηγοὶ καὶ ὅσοι ὤφειλαν νὰ ὑποτάσσωνται, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλην τὴν ἄλλην κακίαν κατεστράφησαν, πρὸ πάντων ὅμως ἀπὸ τὴν περιστρεφομένην εἰς τὰ σπουδαιότερα τῆς ἀνθρωπότητας ζητήματα ἀμάθειαν. Αὐτὰ λοιπὸν ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνέβησαν εἰς ἐκεῖνα τὰ συμβάντα καὶ τώρα ὁμοίως ὅτι γίνονται, ὅταν γίνονται, θὰ προσπαθήσω προχωρῶν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου νὰ τὸν ἀνακαλύπτῳ καὶ ὅσον μου εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ δεικνύω καὶ εἰς ἐσᾶς, ἐπειδὴ εἶσθε φίλοι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μὲ λόγους νὰ σὲ ἐπαινέσωμεν, καλὲ Ξένε, εἶναι ἐνοχλητικὸν κάπως, θὰ σὲ ἐπαινέσωμεν ὅμως πολὺ μὲ τὰ ἔργα μας. Δηλαδὴ προθύμως θὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς λόγους σου, καὶ ἐκεῖ φαίνεται καθαρὰ ποῖος ἐπαινεῖ ἐλευθέρως καὶ ποῖος ὄχι.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ λαμπρά, καλὲ Κλεινία, καὶ πρέπει νὰ κάμωμεν ὅ,τι λέγεις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ θὰ γίνῃ, ἂν θέλῃ ὁ θεός. Μόνον λέγε σὺ καὶ μὴ σὲ μέλει.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν συνεχίζοντες τώρα τὸν δρόμον τῆς συζητήσεώς μας λέγομεν ὅτι ἡ πολὺ μεγάλη ἀμάθεια κατέστρεψε τότε ἐκείνην τὴν δύναμιν καὶ ὅτι αὐτὴ καὶ τώρα τὸ ἴδιον ἐπλάσθη διὰ νὰ ἐκτελῇ, ὥστε ὁ νομοθέτης τουλάχιστον, ἂν αὐτὸ εἶναι ἀληθές, πρέπει νὰ προσπαθήσῃ νὰ δώσῃ εἰς τάς πόλεις ὅσον εἶναι δυνατὸν παρισσοτέραν φρόνησιν, τὴν δὲ ἀνοησίαν νὰ τὴν ἐκδιώξῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φανερόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ποῖον εἶδος ἀμαθείας εἶναι δίκαιον νὰ θεωρῆται ὡς τὸ ἀνώτερον; Προσέχετε μήπως καὶ σεῖς οἱ δύο ἐγκρίνετε τοὺς λόγους μου. Ἐγὼ λοιπὸν θεωρῶ τὴν ἑξῆς:

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίαν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅταν κανεὶς θεωρῇ κάτι τὶ ὡς καλὸν ἢ ἀγαθόν, καὶ ὅμως δὲν τὸ ἀγαπᾷ, ἀλλὰ τὸ μισεῖ, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ὡς κακὸν καὶ ἄδικον τὸ ἀγαπᾷ καὶ τὸ προτιμᾷ. Αὐτὴν τὴν ἀσυμφωνίαν μεταξὺ λύπης ἢ ἡδονῆς καὶ τῆς λογικῆς γνώμης ἐγὼ τὴν θεωρῷ ὡς τὴν ἐσχάτην ἀμάθειαν, ὡς σπουδαιοτάτην δὲ διότι περιστρέφεται εἰς τὸ περισσότερον περιεχόμενον τῆς ψυχῆς. Διότι ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία λυπεῖται καὶ χαίρει, εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸν δῆμον καὶ τὸν λαὸν μιᾶς πόλεως. Ὅταν λοιπὸν ἡ ψυχὴ ἀντιτάσσεται εἰς τάς γνώσεις ἢ τάς γνώμας ἢ τὸν λόγον, τὰ ὁποῖα ἐκ φύσεως εἶναι κυριαρχικά, τοῦτο ἐγὼ τὸ ὀνομάζω ἀνοησίαν, καὶ ὁμοίως διὰ μίαν πόλιν, ὅταν εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἰς τοὺς νόμους δὲν ὑπακούῃ ὁ λαός, καὶ μάλιστα καὶ δι' ἓν ἄτομον, ὅταν ὑπάρχουν ἐντὸς τῆς ψυχῆς τοῦ καλοὶ λόγοι καὶ δὲν τὸν ὠφελοῦν διόλου, ἀλλὰ κάμνῃ μάλιστα ὅλως τὸ ἀντίθετον ἀπὸ αὐτούς, ὅλα αὐτὰ τὰ εἴδη τῆς ἀμαθείας ἐγὼ τὰ θεωρῷ ὡς τὰ φρικωδέστερα καὶ διὰ τὴν πόλιν καὶ δι' ἕκαστον πολίτην, καὶ ὄχι τὴν ἀμάθειαν τῶν τεχνιτῶν, ἂν τυχὸν ἐννοεῖτε, φίλοι ξένοι, τὰ λεγόμενά μου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὰ ἐννοοῦμεν, φίλε μου, καὶ συμφωνοῦμεν μὲ ὅσα λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν αὐτὸ μὲν ἂς μείνῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποφασισμένον καὶ λεγόμενον, ὅτι δηλαδὴ ὅσοι πολῖται εἶναι ἀμαθεῖς εἰς αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀναθέσωμεν τίποτε σχετιζόμενον μὲ τὴν ἐξουσίαν καὶ πρέπει νὰ τοὺς ὀνειδίζωμεν ὡς ἀμαθεῖς, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πολὺ σκεπτικοὶ καὶ ἐγυμνάσθησαν εἰς ὅλα τὰ χαριτολογήματα καὶ τὴν ψυχιχὴν εὐκινησίαν, ἀλλὰ τοὺς ἀντιθέτους

αὐτῶν πρέπει νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς σοφοὺς καὶ ἄν, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, οὔτε τὸ ἀλφάβητον οὔτε κολύμβι γνωρίζουν, καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ δώσωμεν τὴν ἐξουσίαν ὡς ἔχοντας νοῦν. Διότι, φίλοι μου, πὼς εἶναι δυνατὸν χωρὶς συμφωνίαν νὰ ὑπάρξῃ καὶ τὸ ἐλάχιστον εἶδος φρονήσεως; Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ εἶναι πολὺ δίκαιον ἡ καλλιτέρα καὶ μεγαλιτέρα συμφωνία νὰ θεωρῆται ὡς ἡ μεγαλιτέρα σοφία, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι μέτοχος ὅστις ζῇ συμφώνως μὲ τὸν λόγον, ὅστις δὲ τὴν στερεῖται εἶναι καταστροφεὺς τοῦ οἴκου του καί ποτὲ δὲν ἀναδεικνύεται σωτὴρ τῆς πόλεως, ἀλλὰ ὅλως τὸ ἀντίθετον θὰ ἀποδεικνύεται πάντοτε, ὅταν εἶναι ἀμαθὴς εἰς αὐτά. Λοιπὸν αὐτὰ μέν, καθὼς εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, ἂς δεχθῶμεν ὅτι ἐλέχθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἂς δεχθῶμεν βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὅμως εἶναι ἀνάγκη εἰς τὴν πόλιν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά. Λοιπὸν εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους ποῖοι βαθμοὶ ὑπάρχουν καὶ πόσοι, καὶ εἰς τάς μεγάλας καὶ τάς μικρὰς πόλεις, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τάς οἰκίας; Ἄραγε δὲν εἶναι πρῶτος βαθμὸς ὅ του πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ γενικῶς νὰ ἐξουσιάζουν οἱ γονεῖς τοὺς ἀπογόνους των δὲν εἶναι εἰς ὅλα τὰ μέρη ὀρθῶς ἀνεγνωρισμένον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δεύτερος δὲ βαθμὸς εἶναι νὰ ἐξουσιάζουν οἱ εὐγενεῖς τοὺς ἀγενεῖς, καὶ τρίτος πάλιν σύμφωνος μὲ αὐτοὺς (τοὺς ὁρισμούς), ὅτι πρέπει νὰ ἐξουσιάζουν οἱ γεροντότεροι καὶ νὰ ἐξουσιάζωνται οἱ νεώτεροι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τέταρτος δὲ πάλιν τὸ νὰ ἐξουσιάζωνται οἱ δοῦλοι, νὰ ἐξουσιάζουν δὲ οἱ αὐθένται;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πέμπτος δέ, νομίζω, νὰ ἐξουσιάζῃ ὁ ἀνώτερος, νὰ ἐξουσιάζεται δὲ ὁ κατώτερος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ μάλιστα χρήσιμον βαθμὸν ἀνέφερες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὁ ὁποῖος μάλιστα ὑπάρχει εἰς ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ζῷα καὶ συμφώνως μὲ τὴν φύσιν, καθὼς εἶπε κάποτε ὁ Θηβαῖος Πίνδαρος. Ὁ δὲ ἕκτος, καθὼς φαίνεται, καὶ ἀνώτερος βαθμὸς ἴσως εἶναι ὁ διατάσσων νὰ ἀκολουθῇ μὲν ὁ ἀμαθὴς νὰ προηγῆται δὲ καὶ νὰ ἄρχῃ ὁ νουνεχής; Καὶ ὅμως αὐτὸ τουλάχιστον, σοφώτατέ μου Πίνδαρε, ἐγώ ποτε δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ τὸ χαρακτηρίσω ὡς παραφυσικόν, ἀλλὰ ὅτι ἐπλάσθη ἐκ φύσεως ἡ ἐξουσία τοῦ νόμου ἡ ἑκουσία καὶ ὄχι ἐκβιαστική.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φιλόθεον δὲ κάπως καὶ εὐτυχῇ θεωροῦντες τὸν ἕβδομον βαθμὸν ἃς τὸν ἐμπιστευθῶμεν εἰς κάποιον κλῆρον καὶ ὁποῖος μὲν κληρωθῇ ἃς ἐξουσιάζῃ, ὅστις δὲ ἀποτύχῃ ἃς εἰποῦμεν ὅτι εἶναι δικαιότατον νὰ ἀποσυρθῇ καὶ νὰ ἐξουσιάζεται.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι πολὺ ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βλέπεις λοιπόν, φίλε νομοθέτα, ἠμποροῦν νὰ μας ἀντιτείνουν, ἀστειευόμενοι μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς ἀπερισκέπτως ἐρχομένους διὰ νὰ θέσουν νόμους, πόσοι βαθμοὶ ἐξουσιῶν ὑπάρχουν καὶ πόσον ἀντίθετοι ἐκ φύσεως μεταξύ των; Διότι τώρα βεβαίως ἡμεῖς ἀνεκαλύψαμεν κάποιαν πηγὴν τῶν διχονοιῶν, τὴν ὁποίαν σὺ πρέπει νὰ θεραπεύσῃς. Πρῶτον δὲ μαζὶ μας σκέψου ἀναδρομικῶς, πῶς καὶ εἰς τὶ ἔσφαλαν παραβαίνοντες αὐτὰ οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Μεσσήνης καὶ κατέστρεφαν καὶ τὸ ἑαυτόν των καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἦτο ἀξιοθαύμαστος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὄχι ἄραγε διότι δὲν ἐνόησαν τὸν Ἡσίοδον, ὁ ὁποῖος λέγει πολὺ ὀρθὰ ὅτι πολλάκις τὸ μισὸ εἶναι περισσότερον ἀπὸ τὸ ὅλον, καὶ ὅτι ὅταν εἶναι ζημία νὰ λάβῃς τὸ ὅλον, ἐνῶ τὸ μισὸ εἶναι μέτριον, τότε ἐθεώρησε ὅτι τὸ μέτριον εἶναι περισσότερον ἀπὸ τὸ ἀλογάριαστον, διότι ἐκεῖνο εἶναι καλλίτερον, τοῦτο δὲ χειρότερον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἄραγε περισσότερον θὰ νομίσωμεν ὅτι τοῦτο βλάπτει, ὅταν συμβῇ εἰς τάς βασιλείας ἢ εἰς τάς δημοκρατίας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὸ λογικὸν καὶ τὸ συχνότερον εἶναι, νὰ εἶναι τῶν βασιλέων αὐτὴ ἡ ἀσθένεια, ἐπειδὴ ζοῦν μὲ ὑπερηφάνειαν ἕνεκα τῆς τρυφηλότητος.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι πρῶτα πρῶτα οἱ τότε βασιλεῖς αὐτὸ εἶχαν, δηλαδὴ τὸ νὰ καταχρῶνται τοὺς θεσπισθέντας νόμους, καὶ ὅ,τι ἐνέκριναν μὲ λόγους καὶ μὲ ὅρκον, δὲν τὸ ἐτήρησαν πιστῶς, ἀλλὰ ἡ ἀσυμφωνία μὲ τὸν ἑαυτόν των, καθὼς ἡμεῖς τὸ χαρακτηρίζομεν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μεγαλιτέρα ἀμάθεια, καὶ μόνον νομίζεται ὡς σοφία, ὅλα ἐκεῖνα τὰ κατεστρεφε ἀπὸ πλάνην καὶ πικρὰν ἀπαιδευσίαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται πιθανόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά. Λοιπὸν ὁ νομοθέτης τι ἔπρεπε νὰ φοβάται τότε ποὺ ἐνομοθέτει διὰ τὴν γέννησιν τούτου τοῦ παθήματος; Μήπως ἄραγε δι' ὄνομα τῶν θεῶν τώρα μὲν δὲν εἶναι διόλου σοφὸν νὰ ἐννοήσωμεν αὐτὸ οὔτε δύσκολον νὰ τὸ εἰποῦμεν, ἐὰν ὅμως ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ προβλέψῃ κανεὶς τότε, θὰ ἦτο ἴσως σοφώτερος ἀπὸ ἡμᾶς ὁ προβλέπων αὐτό;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ποῖον λοιπὸν ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα εἶναι δυνατόν, καλὲ Μέγιλλε, νὰ ῥίψωμε βλέμμα εἰς τὰ γεγονότα τοῦ τόπου σας, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, καὶ ἀφοῦ ἐννοήσωμεν, εἶναι εὔκολον νὰ εἰποῦμεν τὶ ἔπρεπε νὰ γίνῃ τότε.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Εἶπε τὸ ἀκόμη καθαρώτερα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τὸ καθαρώτερον ἀπὸ ὅλα ἴσως εἶναι τὸ ἑξῆς.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ποῖον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν κανεὶς εἰς μικρότερα πράγματα προσθέσῃ μεγαλιτέραν δύναμιν παραμελήσας τὰ μέτριον, λόγου χάριν εἰς τὰ πλοῖα ἱστία καὶ εἰς τὰ σώματα τροφὴν καὶ εἰς τάς ψυχὰς κυριαρχίαν, ὅλα βεβαίως αὐτὰ ἀνατρέπονται καὶ ἐκτροχιαζόμενα ἄλλα μὲν ῥίπτονται εἰς ἀσθενείας, ἄλλα δὲ εἰς τὴν ἀδικίαν, ἡ ὁποία κατάγεται ἀπὸ τὸν ἐκτροχιασμόν. Τὶ λοιπὸν ἐννοοῦμεν; Ἄραγε, ἀγαπητοί μου φίλοι, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ φύσις θνητῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία θὰ ἠμπορέσῃ νὰ φέρῃ τὴν μεγαλιτέραν κυριαρχίαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν εἶναι νεαρὰ καὶ ἀνυπεύθυνος, ὥστε νὰ μὴ φορτωθῇ ἀπὸ τὴν μεγαλιτέραν ἀσθένειαν, δηλ. τὴν ἀνοησίαν, ὁ νοῦς της καὶ νὰ τρέφῃ μῖσος πρὸς τοὺς πλησιεστάτους φίλους της, τὸ ὁποῖον, ὅταν συμβῇ, ἀμέσως καταστρέφει αὐτὴν καὶ ἐξαφανίζει τὴν δύναμίν της; Αὐτὸ λοιπὸν νὰ προσέξουν καὶ νὰ εὕρουν τὸ μέτριον, εἶναι ἰδιότης τῶν μεγάλων νομοθετῶν. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἑρμηνεύσωμεν τώρα, ἓν τόσον παλαιὸν γεγονός, ἰδοὺ τι φαίνεται νὰ εἶναι αὐτό.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι ὑπάρχει κάποιος θεὸς φροντίζων διὰ σᾶς, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ προβλέπει τὰ μέλλοντα, ἐφύτευσε εἰς τὸν τόπον σᾶς διδυμικὴν τὴν γέννησιν τὸν βασιλέων ἀπὸ μονογενῆ, καὶ τὴν περιώρισε περισσότερον εἰς τὸ μέτριον. Καὶ κατόπιν πάλιν κάποια ἀνθρωπίνη φύσις ἀνάμικτος μὲ κάποιαν θείαν δύναμιν, ἀφοῦ ἐνόησε ὅτι ἡ ἐξουσία σας εἶχε ἀκόμη κάποιαν φλεγμονήν, ἀναμιγνύει τὴν σώφρονα δύναμιν τοῦ γήρατος μὲ τὴν αὐθάδη ῥωμαλεότητα τῆς γενεᾶς, δηλαδὴ τῶν εἰκοσιοκτὼ δημογερόντων, τὴν ὁποίαν κατέστησε ἰσόψηφον μὲ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων εἰς τὰ κυριώτερα ζητήματα. Ὁ δὲ τρίτος σωτήριος παράγων τοῦ τόπου σας βλεπῶν ὅτι ἡ ἐξουσία ἦτο ἀκόμη σπαργωμένη καὶ ἀχαλίνωτος ἔβαλε μέσα εἰς αὐτὴν ὡσὰν χαλινὸν τὴν δύναμιν τῶν ἐφόρων, τὴν ὁποίαν ἐπλησίασε πρὸς κληρωτὴν δύναμιν. Λοιπὸν συμφώνως μὲ αὐτὴν ἡ βασιλεῖα εἰς τὸν τόπον σας ἔγινε ἀνάμικτος (συνταγματική) καὶ ἀποκτήσασα μέτρον, καὶ αὐτὴ ἐσώθη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἔγινε αἰτία σωτηρίας. Ἄλλως βεβαίως ἐπὶ Τημένου καὶ Κρεσφόντου καὶ τῶν τότε νομοθετῶν, ὁποιοιδήποτε καὶ ἂν νομοθετοῦν, δὲν θὰ ἐσῴζετο οὔτε ἡ μερὶς τοῦ Ἀριστομένους. Διότι δὲν ἦσαν ἀρκετὰ ἔμπειροι νομοθέται. Δηλαδὴ αὐτοὶ σχεδὸν δὲν ἐσκέφθησαν νὰ συγκρατήσουν μὲ ὅρκων ψυχὴν νεαράν, ὅταν καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτο δυνατὸν νὰ παραχθῇ τυραννία. Τώρα ὅμως ὁ θεὸς ἔδειξε ὁποία ἔπρεπε καὶ πρέπει μάλιστα νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ ἡ ὁποία θέλει νὰ διατηρηθῇ. Τὸ νὰ ἐννοοῦνται δὲ αὐτὰ ἀπὸ ἡμᾶς, καθὼς εἶπα προηγουμένως, ἂν γίνεται τώρα, δὲν ἀποτελεῖ καμμίαν σοφίαν. Διότι τὸ νὰ παρατηρῇ κανεὶς ἀπὸ ἐκτελεσθὲν παράδειγμα δὲν εἶναι διόλου δύσκολον. Ἐὰν ὅμως ὑπῆρχε κανεὶς νὰ τὸ προβλέψῃ τότε καὶ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ μετριάσῃ τάς ἀρχὰς καὶ νὰ τάς κάμῃ μίαν ἀπὸ τρεῖς, καὶ τὰ ὀρθῶς ἐννοηθέντα τότε θὰ ἔσωζαν τὰ πάντα καὶ ἴσως δὲν θὰ ἤρχετο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος οὔτε ἡ Περσικὴ οὔτε καμμία ἄλλη ἐκστρατεία, διότι μας ἐπεριφρόνησε καὶ μας ἐθεώρησε μηδαμινούς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγεις τὴν ἀλήθειαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τουλάχιστον αἰσχρῶς τοὺς ἀπέκρουσαν, φίλε μου Κλεινεία. Ὅταν δὲ λέγω αἰσχρῶς, δὲν ἐννοῶ ὅτι δὲν ἐνίκησαν οἱ τοτινοὶ λαμπρὰς μάχας κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἀλλὰ τὸ ἑξῆς ἐννοῶ αἰσχρόν, πρῶτον δηλαδὴ ὅτι, ἐνῶ ἐκεῖναι αἱ πολιτεῖαι ἦσαν τρεῖς, μία ὑπερήσπισε τὴν Ἑλλάδα, αἱ δὲ δύο ἦσαν τόσον πολὺ διεφθαρμέναι, ὥστε ἡ μὲν μία παρεμπόδιζε καὶ τὴν Λακεδαίμονα νὰ βοηθήσῃ αὐτήν, διότι ἐπολεμοῦσε ἐναντίον της μὲ ὅλας τάς δυνάμεις, ἡ δὲ ἄλλη, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς διανομῆς ἦτο ἡ πρώτη, δηλαδὴ τὸ Ἄργος, ἐνῶ προσεκλήθη νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς βαρβάρους, οὔτε ἀκρόασιν ἐδῶκε οὔτε ἐβοήθησε. Θὰ ἠμποροῦσε δὲ κανεὶς πολλὰ νὰ ἀναφέρῃ καὶ νὰ κατηγορήσῃ τὴν Ἑλλάδα ὅτι συνέβησαν πολὺ ἐπαισχύντως εἰς ἐκεῖνον τὸν πόλεμον, καὶ οὔτε πάλιν ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὀρθῶς ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀντέκρουσε τὸν ἐχθρόν. Ἀλλ' ἐᾶν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἀπέκρουαν τὴν ἐπικειμένην ὑποδούλωσιν, σχεδὸν τώρα πλέον θὰ ἦσαν ἀνάμικτα ὅλα τὰ γένη τῶν Ἑλλήνων καὶ μεταξύ των καὶ βάρβαρα μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνικὰ μεταξὺ βαρβάρων, καθὼς εἰς τάς χώρας, τάς ὁποίας σήμερον κυριαρχοῦν οἱ Πέρσαι, κατοικοῦν ἀνομοιογενῆ καὶ συμφυρόμενα μὲ κακὴν διανομήν. Αὐτά, καλὲ Κλεινία καὶ

Μέγιλλε, ἔχομεν νὰ κατακρίνωμεν εἰς τοὺς ἀρχαίους πολιτικοὺς λεγομένους καὶ νομοθέτας καὶ εἰς τοὺς σημερινούς, διὰ νὰ ζητοῦμεν τάς αἰτίας των καὶ νὰ εὑρίσκωμεν τὶ ἄλλο ἔπρεπε νὰ πράξουν ἔξω ἀπὸ αὐτά. Καθὼς μάλιστα καὶ τώρα εἴπαμεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ νομοθετήσωμεν μεγάλας ἐξουσίας οὔτε ἀμιγεῖς, σκεφθέντες ὅτι ἡ πολιτεία πρέπει νὰ εἶναι ἐλευθέρα, καὶ ὁ νομοθέτης αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει του, ὅταν νομοθετῇ. Ἂς μὴ ἀποροῦμεν δέ πως ἕως τώρα πολλὰς φορὰς ἐπροτείναμεν μερικὰς προτάσεις καὶ εἴπαμεν ὅτι αὐτὰς πρέπει νὰ ἔχει ὑπ' ὄψει του ὁ νομοθέτης, ὅταν νομοθετῇ, καὶ ὅμως ὅλα ὅσα ἐπροτιμήσαμεν νὰ προτείνωμεν δὲν εἶναι πάντοτε τὰ ἴδια. Ἀλλὰ πρέπει νὰ συλλογισθῶμεν ὅτι, ὅταν εἰποῦμεν ὅτι πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει τὴν σωφροσύνην ἢ τὴν φρόνησιν ἢ τὴν φιλίαν, δὲν εἶναι διάφορος αὐτὸς ὁ σκοπὸς μας, ἀλλὰ ὁ ἴδιος, καὶ μάλιστα καὶ ἄλλαι πολλαὶ παρόμοιαι λέξεις ἂν λέγωνται, ἃς μὴ μας ταράττουν διόλου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ κάμωμεν καθὼς λέγεις ἀναθεωροῦντες τάς συζητήσεις. Καὶ τώρα δὲ ὁμοίως ἃς ἰδοῦμεν περὶ φιλίας καὶ φρονήσεως καὶ ἐλευθερίας, τὶ ἐννοοῦσες, ὅταν ἔλεγες ὅτι πρέπει νὰ τάς λάβῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ νομοθέτης, λέγε τὸ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἄκουσε τώρα. Ὑπάρχουν δύο εἴδη πολιτευμάτων ὡσὰν μητέρες, ἀπὸ τάς ὁποίας ἐὰν εἰποῦμεν ὅτι παράγονται ὅλα τὰ ἄλλα, θὰ ἐλέγαμεν ὀρθά, καὶ τὸ μὲν ἓν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὀνομάζεται μοναρχία, τὸ δὲ ἄλλο δημοκρατία. Καὶ τὴν μὲν μίαν τὴν ἐξασκεῖ εἰς τὸ ἔπακρον τὸ ἔθνος τῶν Περσῶν, τὴν δὲ ἄλλην ἡμεῖς. Ὅλαι δὲ αἱ ἄλλαι σχεδόν, καθὼς εἶπα, ἀποτελοῦν παραλλαγὰς τούτων, ἑπομένως εἶναι πρέπον καὶ ἀνάγκη νὰ μετέχῃ καὶ ἀπὸ τὰ δύο αὐτά, ἐὰν πρόκειται νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία καὶ φιλία μαζὶ μὲ φρόνησιν. Λοιπὸν τὸ ἑξῆς θέλει νὰ μας ἐπιβάλῃ ὁ λόγος μας, δηλαδὴ λέγει ὅτι μία πόλις μὴ ἔχουσα μερίδιον ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πολιτευθῇ καλῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ μὲν ἓν ἠσπάσθη τὴν μοναρχίαν, τὸ δὲ ἄλλο τὴν ἐλευθερίαν περισσότερον ἀπὸ ὅσον ἔπρεπε, κανὲν ἀπὸ τὰ δύο δὲν κατέχει τὰ μέτρια ἀπὸ αὐτάς. Τὰ ἰδικὰ σᾶς ὅμως πολιτεύματα, δηλαδὴ καὶ τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Κρήτης, κατέχουν περισσότερον τὰ μέτρια, οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Πέρσαι τὸν παλαιὸν μὲν καιρὸν ἦσαν ὅμοιοι, τώρα ὅμως πολὺ ὀλίγον. Τάς αἰτίας δὲ αὐτὰς ἃς τάς ἐξετάσωμεν. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα, ἐὰν βεβαίως πρόκειται νὰ τελειώσωμεν τὸ ζήτημα μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς ἀκούσωμεν λοιπόν. Δηλαδὴ οἱ Πέρσαι, ὅταν ἐφύλατταν τὸν μέτριον βαθμὸν τῆς δουλείας καὶ ἐλευθερίας ἐπὶ Κύρου, πρῶτον μὲν αὐτοὶ ἦσαν ἐλεύθεροι, ἔπειτα δὲ κυρίαρχοι πολλῶν ἄλλων. Διότι οἱ ἄρχοντες μετέδιδαν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἐξουσιαζομένους καὶ σύροντες αὐτοὺς μᾶλλον πρὸς τὴν ἰσότητα ἦσαν φίλοι οἱ στρατιῶται μὲ τοὺς στρατηγοὺς καὶ προθύμως ἐπρόσφεραν τὸν ἑαυτόν των εἰς τοὺς κινδύνους. Καὶ πάλιν, ἐὰν μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχε κανεὶς συνετὸς καὶ ἱκανὸς νὰ εἶναι σύμβουλος, δὲν ἦτο φθονερὸς ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ τοῦ ἔδιδε θάρρος καὶ ἐτίμα τοὺς ἱκανοὺς νὰ τὸν συμβουλεύσουν εἰς κάτι τί, καὶ παρεχώρει κοινῶς εἰς ὅλους τὸ ἀξίωμα τῆς φρονήσεως, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὅλα τὰ πράγματα προώδευσαν εἰς τὴν χώραν ἕνεκα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς σκέψεων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φαίνεται κάπως ὅτι ἔτσι ἔγιναν ὅσα λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς λοιπὸν πάλιν κατεστράφησαν ἐπὶ Καμβύσου καὶ πάλιν ἐπὶ Δαρείου σχεδὸν διεσώθησαν, θέλετε νὰ τὰ σκεφθῶμεν μεταχειριζόμενοι κάπως μαντικὴν σκέψιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τουλάχιστον τὸ ζήτημα εἰς τὸ ὁποῖον ἐφθάσαμεν προκαλεῖ αὐτὴν τὴν ἐξέτασιν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν μαντεύω περὶ τοῦ Κύρου ὅτι εἰς τὰ ἄλλα μὲν ἦτο στρατηγὸς καλὸς καὶ φιλόπατρις, ἀλλὰ δὲν ἔλαβε διόλου ὀρθὴν ἐκπαίδευσιν καὶ εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν δὲν ἐπρόσεξε διόλου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς λοιπὸν νὰ τὸ ἐξηγήσωμεν αὐτό;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φαίνεται ὅτι ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς ὅλην τοῦ τὴν ζωὴν ἔκαμνε ἐκστρατείας, καὶ παρέδωκε τοὺς υἱοὺς του εἰς τάς γυναίκας του, διὰ νὰ τοὺς ἀνατρέφουν, ἐκεῖναι δὲ τοὺς ἀνέτρεφαν ὡς νὰ ἦσαν πλέον εὐτυχεῖς ἀμέσως ἀπὸ τὴν παιδικὴν των ἡλικίαν καὶ ἀξιομακάριστοι καὶ νὰ μὴ στεροῦνται τίποτε ἀπὸ αὐτά. Ἐπειδὴ δὲ ἐμπόδιζαν τὸν καθένα νὰ ἐναντιώνεται εἰς αὐτούς, διότι δῆθεν ἦσαν ὅσον χρειάζεται εὐτυχεῖς, καὶ ἐπειδὴ ἠνάγκαζαν ὅλους νὰ ἐπιδοκιμάζουν πᾶν ὅ,τι ἔλεγαν ἢ ἔπρατταν αὐτοί, τοὺς ἔκαμαν διὰ τῆς ἀνατροφῆς των τοιούτου εἴδους ἀνθρώπους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡραίαν, καθὼς φαίνεται, ἀνατροφὴν ἀνέφερες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως θηλυπρεπῆ ἀπὸ βασιλικὰς γυναίκας, νεοπλούτους καὶ ἐν ἀπουσίᾳ τῶν ἀνδρῶν των ἀνατρεφούσας τοὺς παῖδας των, διότι ἐκεῖνοι δὲν εὐκαιροὺν ἐξ αἰτίας τῶν πολέμων καὶ τῶν πολλῶν κινδύνων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι λογικόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὁ δὲ πατὴρ τῶν πάλιν μὲν ποίμνια καὶ πρόβατα καὶ ἀγέλας καὶ ἀνθρώπων καὶ ἄλλων πολλῶν ζῴων εἶχε πολλά, οἱ υἱοὶ του ὅμως, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπρόκειτο νὰ τὰ παραδώσῃ, δὲν ἐγνώριζε, ὅτι δὲν ἀνατρέφονται εἰς τὴν πατροπαράδοτον τέχνην, ἡ ὁποία ἦτο Περσική, διότι οἱ Πέρσαι ἦσαν ποιμένες, ἐπειδὴ ἐγεννήθησαν εἰς χώραν ὀρεινήν, τραχεῖαν καὶ ἱκανὴν νὰ παρουσιάσῃ ποιμένας πολὺ δυνατοὺς καὶ ἱκανοὺς νὰ ξενυχτοῦν καὶ νὰ ἀγρυπνοῦν καί, ὅταν γίνῃ ἀνάγκη, νὰ ἐκστρατεύουν. Δὲν ἀντελήφθη δὲ ὅτι τὰ παιδιὰ του ἐπῆραν διεφθαρμένην Μηδικὴν ἀνατροφὴν ἐξ αἰτίας τῆς φαινομενικὴς εὐτυχίας των ἀπὸ τάς γυναίκας καὶ τοὺς εὐνούχους. Δι' αὐτὸ ἔγιναν ὅ,τι ἦτο ἐπόμενον νὰ γίνουν, ἀφοῦ ἐπῆραν ἀνατροφὴν χωρὶς ἐπιπλήξεις. Καθὼς λοιπὸν ἦτο ἐπόμενον, ἀφοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου ἀνέλαβαν οἱ παῖδες του τὴν ἐξουσίαν φορτωμένοι ἀπὸ τρυφηλότητα καὶ μὴ δεχόμενοι παρατηρήσεις, πρῶτον μὲν ὁ εἷς ἐφόνευσε τὸν ἄλλον μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἰσότητα[6], κατόπιν δὲ ὁ ἴδιος παραφρονήσας ἀπὸ τὴν μέθην καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν ἐστερήθη τὴν κυριαρχίαν ἀπὸ τοὺς Μήδους καὶ ἀπὸ τὸν λεγόμενον τότε εὐνοῦχον, ὁ ὁποῖος ἐπεριφρόνησε τὴν μωρίαν τοῦ Καμβύσου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως λέγονται αὐτά, καὶ σχεδὸν φαίνεται ὅτι ἔγιναν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως λέγεται βεβαίως ὅτι πάλιν ἡ ἐξουσία περιῆλθε εἰς τοὺς Πέρσας διὰ μέσου τοῦ Δαρείου καὶ τῶν ἑπτὰ ὀπαδῶν του.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί ἄλλο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς συλλογιζώμεθα λοιπόν, ἐνῶ παρακολουθοῦμεν τὸν λόγον. Δηλαδὴ ὁ Δαρεῖος δὲν ἦτο βασιλόπαις οὔτε ἀνετράφη μὲ τρυφηλὴν μόρφωσιν, ὅταν δὲ ἀνῆλθε εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ κατέλαβε αὐτὴν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἑπτά, τὴν ἐχώρισε εἰς ἑπτὰ μέρη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ἀκόμη σῴζονται μερικὰ ἴχνη. Καί, ἀφοῦ ἐθέσπισε νόμους, ἐθεώρησε δίκαιον νὰ ἀπονέμῃ κάποιαν ἰσότητα κοινὴν εἰς ὅλους, καὶ τὴν φορολογίαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ Κῦρος εἰς τοὺς Πέρσας, τὴν ἐστερέωσε διὰ νόμου, προμηθεύων εἰς ὅλους τοὺς Πέρσας φιλίαν καὶ ἐπιμιξίαν καὶ προσελκύων τὸν δῆμον τῶν Περσῶν μὲ χρήματα καὶ μὲ δωρεάς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν τὰ στρατεύματά του μὲ προθυμίαν τοῦ κατέκτησαν χώρας ὄχι ὀλιγωτέρας ἀπὸ ὅσας εἶχε ἀφήσει ὁ

[6] Ἡροδότου ΙΙΙ 61.

Κῦρος. Μετὰ τὸν Δαρεῖον ὅμως ἦλθε εἰς τὴν ἐξουσίαν ὁ Ξέρξης, ὅστις ἀνετράφη πάλιν μὲ τὴν βασιλικὴν καὶ τὴν τρυφηλὴν ἐκπαίδευσιν: Καϊμένε Δαρεῖε — ἴσως εἶναι πολὺ δίκαιον νὰ εἰποῦμεν — σὺ ποὺ δὲν ἐσωφρονίσθης ἀπὸ τὸ πάθημα τοῦ Κύρου, ἀλλὰ ἀνέθρεψες τὸν Ξέρξην μὲ τάς ἰδίας συνηθείας, μὲ τάς ὁποίας καὶ ὁ Κῦρος τὸν Καμβύσην. — Αὐτὸς λοιπόν, ἐπειδὴ ἔλαβε τὴν ἰδίαν ἀνατροφήν, ἔπαθε τὰ ἴδια μὲ τὰ παθήματα τοῦ Καμβύσου. Καὶ σχεδὸν ἀπὸ τότε δὲν ἀνεφάνη πλέον εἰς τὴν Περσίαν βασιλεὺς πραγματικῶς μέγας, παρὰ μόνον ὀνομαστικῶς. Αἰτία δὲ δὲν εἶναι ἡ τύχη, καθὼς νομίζω ἐγώ, ἀλλὰ ὁ κακὸς βίος, τὸν ὁποῖον διάγουν συνήθως οἱ παῖδες τῶν ὑπερβολικὰ πλουσίων καὶ τῶν τυράννων. Διότι εἶναι τελείως ἀδύνατον νὰ μορφωθῇ μὲ αὐτὴν τὴν ἀνατροφήν ποτὲ παῖς καὶ ἀνὴρ καὶ γέρων ὑπερέχων κατὰ τὴν ἀρετήν. Τὰ ὁποῖα βεβαίως, φρονοῦμεν, πρέπει νὰ τὰ σκεφθῇ ὁ νομοθέτης, ὁμοίως δὲ καὶ ἡμεῖς πρὸς τὸ πάρον. Λοιπὸν εἶναι δίκαιον, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο τουλάχιστον νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἰδικὴν σας πολιτείαν, ὅτι δηλαδὴ καμμίαν διαφορετικὴν τιμὴν καὶ ἀνατροφὴν δὲν ἀποδίδετε εἰς τὸν πτωχὸν καὶ τὸν πλούσιον ἢ εἰς τὸν ἰδιώτην καὶ τὸν βασιλέα, παρὰ μόνον ὅσας ἐξ ἀρχῆς ὁ θεῖος νομοθέτης σᾶς ἐνεπιστεύθη ἀπὸ κάποιον θεόν. Διότι βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν εἰς μίαν πόλιν τιμαὶ ὑπερβολικαί, καθ' ὅσον κανεὶς ὑπερτερεῖ κατὰ τὸν πλοῦτον, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν οὔτε καθ' ὅσον εἶναι ταχὺς ἢ ὡραῖος ἢ ἰσχυρὸς χωρὶς κάποιαν ἀρετήν, οὔτε μὲ τὴν ἀρετήν, ἂν δὲν συνυπάρχῃ ἡ σωφροσύνη.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό, καλὲ Ξένε;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡ ἀνδρεία, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, εἶναι ἓν μέρος τῆς ἀρετῆς;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καὶ πῶς δὲν εἶναι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δίκασε μόνος σοῦ τὸν λόγον μου, ἀφοῦ τὸν ἀκούσης, ἂν δηλαδὴ σὺ θὰ παρεδέχεσο νὰ ἔχῃς κανένα σύνοικον ἢ γείτονα ὑπερβολικὰ μὲν ἀνδρεῖον, συγχρόνως ὅμως ὄχι σώφρονα, ἀλλὰ ἀκόλαστον.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Κλεῖσε τὸ στόμα σου καὶ μὴ ἀσεβεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ πάλιν; Ἕνα τεχνίτην καὶ σοφὸν εἰς τοιαῦτα πράγματα, ἄδικον ὅμως;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Διόλου μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως τὸ δίκαιον δὲν φυτρώνει χωρὶς σωφροσύνην.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαίως πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Οὔτε βεβαίως αὐτὸς ὁ σοφός, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ὡρίσαμεν πρὸ ὀλίγου, δηλαδὴ ὁ ὁποῖος ἔχει ἡδονὰς καὶ λύπας συμφώνους καὶ συμβιβαζομένας μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαίως οὔτε αὐτός.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς ἐξετάσωμεν ὅμως ἀκόμη καὶ τὸ ἑξῆς χάριν τῶν ἐκτιμήσεων τῆς κοινωνίας, διὰ νὰ ἰδοῦμεν ποῖαι εἶναι ὀρθαὶ καὶ ποῖαι ὄχι

ἑκάστοτε.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ποῖον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡ σωφροσύνη, ἐὰν ἀπομονωθῇ μέσα εἰς καμμίαν ψυχὴν χωρισμένη ἀπὸ ὅλην τὴν ἄλλην ἀρετήν, εἶναι δίκαιον νὰ θεωρῆται πολύτιμον πρᾶγμα ἢ οὐτιδανόν;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Δὲν γνωρίζω πως νὰ ἀπαντήσω.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως αὐτὸ εἶναι ἀρκετὴ ἀπάντησις. Δηλαδή, ὁποιονδήποτε καὶ ἂν ἀπαντήσῃς ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο ποὺ σὲ ἠρώτησα, μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ ὁμιλήσῃς μὲ δυσαρμονίαν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Τότε λοιπὸν ἴσως ἔκαμα καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς εἶναι. Λοιπὸν τὸ προτέρημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν αἱ τιμαὶ καὶ αἱ ἀτιμῖαι, ἴσως δὲν εἶναι ἄξιον νὰ συζητηθῇ μὲ λόγον, ἀλλὰ μᾶλλον μὲ κάποιαν ἄφωνον σιγήν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ ἐννοῇς τὴν σωφροσύνην.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα. Καὶ βεβαίως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μας ὠφελεῖ παρὰ πολὺ θὰ ἦτο ὀρθὸν πρὸ πάντων νὰ τιμᾶται μαζὶ μὲ τὸ προτέρημά του, τὸ δὲ δεύτερον κατὰ δεύτερον λόγον. Καὶ οὕτω λοιπὸν καθεξῆς μὲ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν, ἐὰν λαμβάνῃ ἕκαστον τάς τιμάς, θὰ τάς ἐλάμβανε ὄρθιος.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Εἶναι καθὼς λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὶ λοιπόν; Δὲν θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ νομοθέτου νὰ μοιράζῃ καὶ αὐτά;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Θέλεις λοιπὸν νὰ ἀφήσωμεν εἰς ἐκεῖνον νὰ τὰ κανονίσῃ ὅλα καὶ διὰ τὸ ὅλον ἑκάστου ἔργου καὶ διὰ τάς λεπτομερείας του, ἡμεῖς δέ, ἀφοῦ καὶ οἱ ἴδιοι εἴμεθα κάπως ἐρασιτέχναι τῶν νόμων, νὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν τριχοτόμησιν καὶ χωρίσωμεν χωριστὰ τὰ μεγαλίτερα καὶ τὰ δεύτερα καὶ τὰ τρίτα;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὁρίζομεν ὅτι μία πολιτεία, ἡ ὁποία τυχὸν πρόκειται νὰ σωθῇ καὶ νὰ εὐτυχήσῃ, εἶναι πρέπον καὶ ἀναγκαῖον, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, νὰ μοιράζῃ ὀρθῶς τάς τιμὰς καὶ τάς ἀτιμίας. Καὶ βεβαίως ὀρθὸν εἶναι νὰ θεωροῦνται τιμαλφέστερα καὶ πρῶτα τὰ ἀγαθὰ τὰ περιστρεφόμενα εἰς τὴν ψυχήν, ὅταν αὐτὴ ἔχῃ σωφροσύνην, δεύτερα δὲ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ τὰ περιστρεφόμενα εἰς τὸ σῶμα, καὶ τρίτα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν περιουσίαν καὶ τὰ κινητά. Ἀπὸ αὐτὰ δὲ ἐὰν κανεὶς νομοθέτης ἢ πολιτεία ἐκτροχιάζεται καὶ προτάσσῃ εἰς τάς τιμὰς τὰ κινητὰ ἢ κανὲν ἄλλο ἀπὸ τὰ τελευταῖα, δὲν θὰ κάμῃ οὔτε εὐσεβῆ οὔτε πολιτικὴν πρᾶξιν. Αὐτὰ νὰ εἰποῦμεν ἢ πῶς ἀλλέως;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ καθαρὰ μάλιστα νὰ τὰ εἰποῦμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὰ λοιπὸν μας ἔκαμε νὰ εἰποῦμεν περιπλέον ἡ ἐξέτασις τοῦ πολιτεύματος τῶν Περσῶν. Εὑρίσκομεν δὲ ὅτι μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν χειρότεροι. Αἰτία δὲ εἴπαμεν ὅτι εἶναι ὅτι ἀφήρεσαν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ δήμου, καὶ ἐφήρμοσαν τὸν δεσποτισμὸν περισσότερον τοῦ πρέποντος, καὶ διὰ τοῦτο ἔχασαν τὴν φιλίαν καὶ τὸ κοινὸν συμφέρον τῆς πόλεως. Ἀφοῦ δὲ αὐτὸ κατεστράφη, δὲν φροντίζει τὸ συμβούλιον τῶν ἀρχόντων διὰ τοὺς ὑπηκόους καὶ τὸν δῆμον, ἀλλὰ διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἐξουσίας των, ὀσονδήποτε ὀλίγον καὶ ἂν νομίζουν ὅτι θὰ κερδίσουν οἱ ἴδιοι, καὶ ἀφοῦ ἔφεραν εἰς παραλυσίαν τάς πόλεις καὶ ἀνεστάτωσαν μὲ πῦρ καὶ μὲ σίδηρον ἔθνη φιλικά, τώρα μισοῦν καὶ μισοῦνται ἐχθρικῶς καὶ ἀδιαλλάκτως. Ὁσάκις δὲ λαμβάνουν ἀνάγκην τῶν δήμων, διὰ νὰ πολεμήσουν πρὸς χάριν των (τῶν ἀρχόντων), τότε πάλιν δὲν εὑρίσκουν εἰς αὐτοὺς οὔτε κοινότητα συμφερόντων οὔτε προθυμίαν διὰ τοὺς κινδύνους καὶ τάς μάχας, ἀλλά, ἐνῶ ἔχουν χιλιάδας τῶν χιλιάδων ἀνυπολογίστους, τάς ἔχουν ὅλας ἀχρήστους διὰ τὸν πόλεμον, καὶ ὡς νὰ στεροῦνται ἀνθρώπους ζητοῦν μισθωτοὺς καὶ νομίζουν ὅτι εἶναι δυνατόν ποτε νὰ σωθοῦν ἀπὸ μισθωτοὺς καὶ ξενικοὺς ἀνθρώπους. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἀναγκάζονται νὰ εἶναι ἀμαθεῖς, διότι λέγουν ἐμπράκτως ὅτι ἀπέναντι τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου εἶναι φλυαρίαι ὅσα θεωροῦνται ἔντιμα καὶ ἔνδοξα εἰς μίαν πόλιν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν τὸ ζήτημα τῶν Περσῶν, ὅτι δηλαδὴ δὲν διοικοῦνται σήμερον ὀρθῶς ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς δουλείας καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ, ἂς λάβῃ τέλος.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα δὲ πάλιν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν ὁμοίως τὸ πολίτευμα τῆς Ἀττικῆς, διὰ νὰ ἰδοῦμεν ὅτι ἡ ἀπόλυτος ἐλευθερία ἀπὸ ὅλας τάς ἀρχὰς δὲν εἶναι ἀσημάντως χειροτέρα παρὰ ἡ μετριασμένη ἐξάρτησις ἀπὸ ἄλλους. Δηλαδὴ ἡμεῖς, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ποὺ ἔγινε ἡ ἐπίθεσις τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἴσως δὲ καὶ ἐναντίον ὅλης σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, εἴχαμεν πολίτευμα παλαιὸν καὶ τὰ ἀξιώματα ἐδίδοντο συμφώνως πρὸς τάς τέσσαρας τάξεις τιμημάτων καὶ ἐβασίλευε κάποια κυρίαρχος ἐντροπή, χάριν τῆς ὁποίας ἤμεθα τότε πρόθυμοι νὰ ζῶμεν ὡς ὑπηρέται τῶν νόμων. Καὶ ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἐκτὸς τούτων ἡ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐκστρατεία ἦτο κολοσσιαία καὶ ἐπροξένησεν ἀπέραντον φόβον, μας ἐνέπνευσε ἀκόμη μεγαλιτέραν δουλείαν πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς νόμους, καὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ μας ἦλθε μεταξύ μας μία ὑπερβολικὴ φιλία. Δηλαδὴ σχεδὸν δέκα ἔτη πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας εἶχε ἔλθει ὁ Δάτις ὁδηγῶν μίαν Περσικὴν ἐκστρατείαν, διότι τὸν ἔστειλε ὁ Δαρεῖος ῥητῶς ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἐρετριέων, διὰ νὰ τοὺς ἐξανδραποδίσῃ καὶ τοὺς μεταφέρῃ, δηλώσας εἰς αὐτὸν ὅτι θὰ φονευθῇ, ἐὰν δὲν ἐπιτύχῃ. Καὶ ὁ Δάτις τοὺς μὲν Ἐρετριεῖς εἰς ὀλίγον διάστημα τοὺς ἐνίκησε κατὰ κράτος μὲ πολλὰς χιλιάδας στρατοῦ καὶ ἄφησε εἰς τὴν πόλιν μας κάποιαν φοβερὰν διάδοσιν, ὅτι κανεὶς Ἐρετριεὺς δὲ τοῦ ἐξέφυγε. Δηλαδὴ συνέδεσαν τάχα μεταξύ των τάς χεῖρας των οἱ στρατιῶται τοῦ Δάτιδος καὶ ἐψάρευσαν ὅλην τὴν Ἐρέτριαν.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ λόγος, εἴτε ἀληθὴς εἴτε ὁποιαδήποτε ἐφεύρεσις εἶναι, ἐτρόμαξε καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ πρὸ πάντων τοὺς Ἀθηναίους, καί, ὅταν ἔστειλαν πρεσβείαν παντοῦ διὰ βοήθειαν, κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ τοὺς βοηθήσῃ ἐκτὸς τῶν Λακεδαιμονίων. Αὐτοὶ ὅμως ἕνεκα τοῦ πολέμου τὸν ὁποῖον εἶχαν τότε μὲ τοὺς Μεσσηνίους καὶ ἴσως καὶ διὰ κανὲν ἄλλο ἐμπόδιον, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν ῥητῶς, ὁπωσδήποτε ἔφθασαν μίαν ἡμέραν ἀργότερα ἀπὸ τὴν μάχην, ἡ ὁποία ἔγινε εἰς τὸν Μαραθῶνα. Κατόπιν δὲ ἠκούοντο μεγάλαι προπαρασκευαὶ καὶ ἤρχοντο συχνὰ ἀπειλαὶ ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, εἰς ὀλίγον ὅμως διεδόθη ὅτι ὁ μὲν Δαρεῖος ἀπέθανε, ὁ δὲ υἱὸς του, νέος καὶ ἀκάθεκτος, ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν καὶ διόλου δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζαν ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ προετοιμασία γίνεται ἐναντίον των διὰ τὸ συμβὰν τοῦ Μαραθῶνος καί, ἐπειδὴ ἐμάνθαναν ὅτι ὁ Ἄθως κόπτεται διὰ διώρυγος καὶ ὅτι ὁ Ἑλλήσποντος ἐνώνεται διὰ γεφύρας καὶ ὅτι εἶναι μέγας ὁ στόλος, ἐνόμισαν ὅτι δὲν ὑπάρχει δι' αὐτοὺς σωτηρία οὔτε κατὰ ξηρὰν οὔτε κατὰ θάλασσαν. Διότι ἐφαντάζοντο

ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐβοήθει κανεὶς — ἐπειδὴ ἐνθυμοῦντο ὅτι, καὶ ὅταν οἱ Πέρσαι ἤλθαν διὰ πρώτην φορὰν καὶ διέπραξαν τάς βιαιότητας εἰς τὴν Ἐρέτριαν, καὶ τότε τοὺς Ἀθηναίους κανεὶς δὲν τοὺς ἐβοήθησε οὔτε ἐρριψοκινδύνευσε εἰς τὴν μάχην, ἑπομένως τὸ ἴδιον ἐπερίμεναν ὅτι θὰ γίνῃ καὶ τότε τουλάχιστον κατὰ ξηρὰν — καὶ κατὰ θάλασσαν δὲ πάλιν ἔβλεπαν ἀπόλυτον ἔλλειψιν σωτηρίας, διότι ἤρχοντο ἐναντίον των πλοῖα χίλια καὶ ἀκόμη περισσότερα.

Λοιπὸν μίαν σωτηρίαν ἐσκέφθησαν, ἀπίθανον μὲν καὶ ἀπελπιστικήν, ὁπωσδήποτε ὅμως μόνην, ἀφοῦ ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν των τὸ προηγούμενον γεγονός, δηλαδὴ ὅτι ἀπὸ ἀπελπισίαν καὶ τότε ἐφάνη ὅτι ἐνίκησαν εἰς τὴν μάχην. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἐλπίδα στηριζόμενοι εὕρισκαν ὅτι καταφύγιον διὰ τὸν ἑαυτόν των εἶναι μόνον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καὶ οἱ θεοί. Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἐνέπνεαν εἰς αὐτοὺς φιλίαν μεταξύ των, δηλαδὴ ὁ φόβος ὁ παρουσιασθεὶς τότε καὶ ὁ γεννηθεὶς ἀπὸ τοὺς προηγουμένους νόμους, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑποδούλωσις εἰς τοὺς νόμους ἐκείνους, αὐτόν ποὺ ὠνομάσαμεν πολλάκις εἰς τὰ προηγούμενα ἐντροπήν, εἰς τὴν ὁποίαν εἴπαμεν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ὑπόδουλοι ὅσοι θέλουν νὰ γίνουν ἀγαθοί, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ δῆμος εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος. Διότι αὐτός, ἐὰν τότε δὲν τὸν ἐκυρίευε ὁ τρόμος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνασπισθῇ καὶ νὰ ἀμυνθῇ οὔτε νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς τάφους καὶ τὴν πατρίδα καὶ ὅλους τοὺς ἰδικούς του καὶ συγχρόνως καὶ φίλους, καθὼς ἐβοήθησε τότε, ἀλλὰ θὰ ἐχωριζόμεθα εἰς μικρὰ τμήματα ὅλοι μας καὶ θὰ ἐσκορπιζόμεθα ἄλλος ἐδῶ καὶ ἄλλος ἐκεῖ.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὡμίλησες, Ξένε μου, καὶ καθὼς ἁρμόζει εἰς σὲ καὶ εἰς τὴν πατρίδα σου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἰς αὐτὸ ἔχεις δίκαιον, καλὲ Μέγιλλε. Καὶ βεβαίως πρὸς σὲ εἶναι δίκαιον νὰ εἴπω ὅσα συνέβησαν ἐκείνην τὴν ἐποχήν, διότι μετέχεις ἐκ φύσεως τῆς φιλίας τῶν πατέρων σου πρὸς τάς Ἀθήνας. Πρόσεχε ὅμως καὶ σὺ καὶ ὁ Κλεινίας ἂν λέγομεν πράγματα ἁρμόζοντα εἰς τὴν νομοθεσίαν. Διότι βεβαίως δὲν ὁμιλῶ χάριν διηγήσεως μύθων, ἀλλὰ χάριν τοῦ ζητήματος μας. Καὶ προσέξετε νὰ ἴδητε. Ἐπειδὴ κάπως τὸ ἴδιον πάθημα συνέβη εἰς ἡμᾶς καθὼς εἰς τοὺς Πέρσας, εἰς ἐκείνους μὲν μὲ τὸ νὰ σύρουν τὸν δῆμον εἰς τὴν δουλείαν, εἰς ἡμᾶς δὲ πάλιν ἀντιθέτως μὲ τὸ νὰ προτρέπωμεν τὸν λαὸν εἰς ἀπόλυτον ἐλευθερίαν, τώρα λοιπὸν τὶ συμπέρασμα ἔχομεν νὰ εἰποῦμεν ἀπὸ αὐτά; Ἡ προηγηθεῖσα συζήτησις μας σχεδὸν εἶναι πολὺ ὀρθή.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καλὰ λέγεις, ἀλλὰ προσπάθησε νὰ ἐξηγήσῃς καθαρώτερα εἰς ἡμᾶς αὐτό ποὺ λέγεις τώρα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ θὰ γίνῃ. Ἀγαπητοί μου φίλοι, εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν παλαιῶν νόμων δὲν ἦτο κανενὸς κυρίαρχος ὁ δῆμος, ἀλλὰ κάπως ἦτο ἑκουσίως ὑπόδουλος εἰς τοὺς νόμους.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ποίους ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τοὺς περιστρεφομένους εἰς τὴν μουσικὴν πρῶτον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἂν θέλῃς νὰ ἐξετάσωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν μεγάλην πρόοδον τοῦ φιλελευθέρου βίου. Δηλαδὴ τότε ἡ μουσικὴ μας ἦτο διηρημένη εἰς τὰ διάφορα εἴδη της καὶ τὰ σχήματα, καὶ κάποιον εἶδος �following ἦσαν αἱ εὐχαὶ πρὸς τοὺς θεούς, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο ὕμνοι. Καὶ εἰς αὐτὸ δὲ ὑπῆρχε ἓν ἀντίθετον εἶδος �following, καὶ αὐτὸ ἠμποροῦσε κανεὶς κυρίως νὰ τὸ ὀνομάσῃ θρήνους. Καὶ ἄλλο εἶδος ἦσαν οἱ παιᾶνες, καὶ ἓν ἄλλο ἡ γέννησις τοῦ Διονύσου, τὸ ὁποῖον, νομίζω, ἐλέγετο διθύραμβος. Αὐτὸ δὲ τὸ ἴδιον εἶδος τὸ ὠνόμαζαν ἀκριβῶς νόμους, ὡς κάποιον διαφορετικὸν �following· ἐπρόσθεταν δὲ τὸν χαρακτηρισμὸν κιθαρῳδικούς. Ἀφοῦ λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ μερικὰ ἄλλα εἶχαν τακτοποιηθή, δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐφαρμόσῃ κανεὶς παρανόμως ἄλλο �following εἰς ἄλλο εἶδος μελῳδίας. Τὸ δὲ κῦρος εἰς αὐτὰ διὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ τὴν δίκην ἔπειτα καὶ τιμωρίαν τοῦ ἀνακαλυφθέντος ὡς παραβάτου δὲν ἀπετελεῖτο ἀπὸ καμμίαν σφυρίκτραν οὔτε ἀπὸ ἀπειροκάλους φωνὰς τοῦ λαοῦ, καθὼς τώρα, οὔτε πάλιν ἀπὸ χειροκροτήματα ἐκφράζοντα ἐπιδοκιμασίαν, ἀλλὰ ὅσοι μὲν ἦσαν τελείως κατηρτισμένοι ἔπρεπε νὰ ἀκούουν μέχρι τέλους μὲ σιωπήν, εἰς δὲ τοὺς παῖδας καὶ τοὺς παιδονόμους καὶ τὸν περισσότερον λαὸν ὁ συνετισμὸς ἐγίνετο μὲ τὴν εὐλογημένην (σωφρονιστικήν) ῥάβδον, εἰς αὐτὰ λοιπὸν τόσον πρόθυμον ἦτο τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν νὰ ἐξουσιάζεται, καὶ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ κρίνῃ μὲ θόρυβον.

Κατόπιν ὅμως μὲ τὸν καιρὸν ἀρχηγοὶ μὲν τῆς ἀπειροκάλου παρανομίας ἔγιναν οἱ ἐκ φύσεως μὲν συνθέται, ἀλλὰ ἀμαθεῖς ὡς πρὸς τὸ δίκαιον τῆς Μούσης καὶ τὸ νόμιμον, μεθύοντες καὶ περισσότερον τοῦ δέοντος κυριευόμενοι ἀπὸ τὴν ἡδονήν, καὶ ἀναμιγνύοντες θρήνους μὲ ὕμνους καὶ παιᾶνας διθυράμβους, καὶ μάλιστα τάς αὐλωδίας νοθεύοντες μὲ τάς κιθαρωδίας, καὶ ὅλα μὲ ὅλα συνδυάζοντες, ἀκουσίως ἕνεκα τῆς ἀμαθείας ψευδόμενοι περὶ τῆς μουσικῆς, ὅτι αὐτὴ δὲν ἔχει καμμίαν ὀρθότητα, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἡδονὴν τοῦ ἀπολαμβάνοντος αὐτὴν ἠμπορεῖ νὰ κριθῇ ὀρθότατα ἂν εἶναι καλλιτέρα ἢ χειροτέρα. Συνθέτοντες λοιπὸν τοιαῦτα ἔργα καὶ προσθέτοντες ἀναλόγους στίχους ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς περισσοτέρους παρανομίαν καὶ πραξικοπήματα ἀπέναντι τῆς μουσικῆς, ὡς νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὴν κρίνουν. Ἀπὸ αὐτὸ λοιπὸν τὰ ἀκροατήρια ἀπὸ σιωπηλὰ

ἔγιναν θορυβώδη, ὡς νὰ γνωρίζουν τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν εἰς τὴν μοῦσαν, καὶ ἀντὶ τῆς ὑπερισχύσεως τῶν καλλιτέρων ἐπεκράτησεν εἰς αὐτὴν πονηρὰ θεατροκρατία.

Διότι βεβαίως, ἐὰν μόνον δημοκρατία ὑπῆρχε εἰς αὐτὴν ἀπὸ ἐλευθέρους ἄνδρας, δὲν θὰ ἦτο τόσον πολὺ κακὸν τὸ πρᾶγμα. Τώρα ὅμως εἰς ἡμᾶς, εἰς τὸν τόπον τῆς μουσικῆς, ἤρχισε ἡ δοκησισοφία ὅλων εἰς ὅλα καὶ ἡ παρανομία, τὴν ἠκολούθησε ἡ ἐλευθερία. Διότι ἐγίνοντο ἄφοβοι, ὡσὰν τάχα νὰ τὴν ἐγνώριζαν, ἡ δὲ ἀφοβία ἐγέννησε τὴν ἀναίδειαν. Δηλαδὴ τὸ νὰ μὴ φοβῆται κανεὶς τὴν γνώμην τοῦ καλλιτέρου ἀπὸ θρασύτητα, αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν πονηρὰν ἀναίδειαν, μὲ κάποιαν βεβαίως πολὺ παράτολμον ἐλευθερίαν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ὁμιλεῖς πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὡς συνέχεια λοιπὸν αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας εἶναι εὔκολον νὰ προκύψῃ τὸ νὰ μὴ θέλῃ κανεὶς νὰ εἶναι ὑποχείριος εἰς τοὺς ἄρχοντας, καὶ κατόπιν ἀπὸ αὐτὴν τὸ νὰ ἀποφεύγῃ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τῶν μεγαλιτέρων τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν νομοθέτησιν, καὶ ὅταν πλησιάσουν εἰς τὸ τέλος πλέον νὰ ζητοῦν νὰ μὴν ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους, ὅταν δὲ φθάσουν πλέον εἰς τὸ τέλος, νὰ μὴ σκοτίζωνται διόλου δι' ὅρκους καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς τιμῆς των καὶ διὰ τοὺς θεούς, ἀποδεικνύοντες καὶ ἀντιγράφοντες τὴν λεγομένην Τιτανικὴν (ἀνυπότακτον) φύσιν, καί, ἀφοῦ καταντήσουν εἰς ἐκείνην πάλιν τὴν κατάστασιν, νὰ ζοῦν εἰς κακὴν ἐποχὴν καί ποτε νὰ μὴ παύσουν τὰ δυστυχήματα των. Καὶ λοιπὸν πρὸς τὶ ἐλέχθησαν μεταξύ μας καὶ αὐτὰ ὅλα; Μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει τὸν λόγον νὰ τὸν σύρωμεν εἰς τὰ ὀπίσω καθὼς τὸν ἵππον, καὶ ὄχι νὰ ἔχῃ ἀχαλίνωτον στόμα, τὸ ὁποῖον παρασύρεται διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὸν λόγον, καὶ νὰ πέσωμεν, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, ἀπὸ τὸν ὄνον, ἀλλὰ νὰ ἐξαναρωτοῦμεν διὰ τὸ πρὸ ὀλίγου λεχθέν, διὰ ποῖον λόγον ἄραγε ἐλέχθη.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν αὐτὰ ἐλέχθησαν χάριν ἐκείνων.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ποίων;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἴπαμεν ὅτι ὁ νομοθέτης ὀφείλει εἰς τρία νὰ προσέχῃ, ὅταν νομοθετῇ, δηλαδή πως νὰ εἶναι ἐλευθέρα ἡ νομοθετουμένη πόλις, καὶ ἀστασίαστος, καὶ νὰ ἔχῃ νοῦν. Αὐτὰ εἴπαμεν. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐπροτιμήσαμεν ἀπὸ τάς πολιτείας τὴν πλέον ἀπολυταρχικὴν καὶ τὴν πλέον φιλελευθέραν, καὶ τώρα ἐξετάζομεν ποία ἀπὸ αὐτὰς τάς δυο πολιτεύεται ὀρθῶς, ὑποθέσαντες δὲ διὰ καθεμίαν ἀπὸ αὐτὰς κάποιαν μετριότητα, ἐκείνης μὲν ὡς πρὸς τὸν δεσποτισμόν, αὐτῆς δὲ ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἐνοήσαμεν ὅτι τότε περισσότερον ἐπῆλθε εὐτυχία μὲ αὐτάς, ἐν ᾧ, ὅταν ἐξώκειλαν εἰς τὰ ἄκρα, ἐκείνη μὲν ὡς πρὸς τὴν ὑποδούλωσιν, αὐτὴ δὲ ὡς πρὸς τὸ ἀντίθετον, δὲν τάς ὠφέλησε οὔτε ἐκείνας οὔτε αὐτάς.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Αὐτὸ εἶναι μεγάλη ἀλήθεια.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως χάριν αὐτῶν ἐξετάσαμεν καὶ τὸν συνοικισμὸν τοῦ Δωρικοῦ στρατοπέδου καὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Δαρδάνου μαζὶ μὲ τὸν παραλιακὸν συνοικισμόν, καὶ τοὺς πρώτους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐσώθησαν ἀπὸ τὴν καταστροφήν. Ἀκόμη δὲ καὶ τὴν προηγουμένην ἀπὸ αὐτὰ συζήτησιν μας περὶ μουσικῆς καὶ μέθης καὶ ὅσα προηγήθησαν ἀκόμη ἀπὸ αὐτά. Δηλαδὴ ὅλα αὐτὰ τὰ

εἴπαμεν μὲ σκοπὸν νὰ ἐννοήσωμέν πῶς εἶναι δυνατὸν ἄραγε νὰ κτισθῇ καλλίτερον μία πόλις, καὶ ἰδιωτικῶς πῶς ἠμπορεῖ ὁ καθεὶς νὰ ζῇ τὴν ζωὴν τοῦ καλλίτερα, ἐὰν δὲ ὠφελήσαμεν εἰς τίποτε ἢ ὄχι, ποία ἐξέλεγξις ἠμπορεῖ νὰ λεχθῇ μεταξύ μας ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας, ἀγαπητὲ Μέγιλλε καὶ Κλεινία;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐγώ, καλὲ Ξένε, νομίζω ὅτι ἐννοῶ κάποιαν ἐξέλεγξιν. Φαίνεται ὅτι μὲ κάποιαν τύχην ἔγιναν ὅλοι αὐτοὶ οἱ λόγοι μεταξύ μας, τοὺς ὁποίους εἴπαμεν: Δηλαδὴ σχεδὸν συμπίπτει νὰ ἔχω τὴν ἀνάγκην αὐτῶν σήμερον, καὶ πάλιν ἐπικαίρως κάπως παρευρίσκεστε ἐδῶ καὶ σὺ καὶ ὁ Μέγιλλος ἀπ᾽ ἐδῶ. Διότι δὲν θὰ σᾶς ἀποκρύψω τί μου συμβαίνει πρὸς τὸ πάρον, ἀλλὰ καὶ ὡς καλὸν οἰωνὸν κάπως τὸ θεωρῷ. Δηλαδὴ τὸ μεγαλίτερον μέρος τῆς Κρήτης σχεδιάζει νὰ κάμῃ κάποιαν ἀποικίαν, καὶ δίδει ἐντολὴν εἰς τοὺς Κνωσίους νὰ λάβουν τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ζητήματος, ἡ δὲ πόλις τῶν Κνωσίων ἀναθέτει τὴν ἐντολὴν εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἄλλους ἐννέα ἄνδρας. Συγχρόνως δὲ μας ἀναθέτει καὶ νόμους νὰ θέσωμεν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους, ὅσοι τυχὸν μας ἀρέσουν, καὶ ἀπὸ κανὲν ἄλλο μέρος, χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ ξενικὸν αὐτῶν, ἀρκεῖ νὰ φαίνωνται καλλίτεροι. Τώρα λοιπὸν ἂς λάβωμεν ὅλοι μαζὶ δι' ὅλους αὐτὴν τὴν εὐχαρίστησιν. Ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν ἂς ἐκλέξωμεν συζητητικῶς καὶ ἂς δημιουργήσωμεν μίαν πόλιν, ὡς νὰ τὴν κτίζωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, καὶ οὕτω συγχρόνως θὰ ἐξετάζωμεν ἀφ' ἑνὸς τὸ ζήτημα μας, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐγὼ πολὺ πιθανὸν νὰ χρησιμοποιήσω εἰς τὴν μέλλουσαν πόλιν αὐτὸ τὸ σχέδιον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως δὲν μας φέρεις κανένα πόλεμον, καλὲ Κλεινία. Ἀλλά, ἂν δὲν ὑπάρχῃ κανὲν ἐμπόδιον εἰς τὸν Μέγιλλον, πίστευε ὅτι τὸ κατ' ἐμὲ ὅσον εἶναι δυνατὸν εἶμαι σύμφωνος μαζί σου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ ὁμιλεῖς.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καὶ ἐγὼ βεβαίως εἶμαι σύμφωνος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὰ εἴπατε καὶ οἱ δύο. Λοιπὸν ἂς δοκιμάσωμεν πρῶτον μὲ τὴν συζήτησιν νὰ ἱδρύσωμεν τὴν πόλιν.

ΒΙΒΛΙΟΝ Δ'.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπόν, ποίου εἴδους πρέπει ἄραγε νὰ φαντασθῶμεν ὅτι θὰ εἶναι ἡ πόλις; Τὸ λέγω δέ, ὄχι διὰ νὰ ἐρωτήσω διὰ τὸ ὄνομα της ποῖον εἶναι σήμερον, οὔτε εἰς τὸ μέλλον πως θὰ χρειασθῇ νὰ τὴν ὀνομάσωμεν. Διότι ὡς πρὸς αὐτὸ μὲν ἴσως καὶ ὁ συνοικισμὸς της ἢ κάποιος τόπος ἢ τὸ ὄνομα κανενὸς ποταμοῦ ἢ πηγῆς ἢ τῶν ἐπιτοπίων θεοτήτων δώσῃ τὸ φημισμένον του ὄνομα εἰς τὴν νεόκτιστον πόλιν. Ἀλλὰ τὸ ἑξῆς θέλω μᾶλλον νὰ ἐρωτήσω περὶ αὐτῆς, ἂν θὰ εἶναι παραλία ἢ μεσόγειος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σχεδόν, καλὲ Ξένε, ἀπέχει ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἡ πόλις, περὶ τῆς ὁποίας ὡμιλήσαμεν πρὸ ὀλίγου, σχεδὸν ὀγδώντα στάδια.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἄραγε ὑπάρχουν καὶ λιμένες εἰς τὰ μέρη της ἢ εἶναι ἐντελῶς χωρὶς λιμένας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀπ' ἐναντίας ἔχει λιμένας καλοὺς ὅσον ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ, καλὲ Ξένε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Θεέ μου, τὶ λόγον εἶπες! Καὶ λοιπόν; Τὰ περίχωρα αὐτῆς εἶναι εὔφορα δι' ὅλα τὰ εἴδη ἢ μήπως ἔχουν ἀπὸ μερικὰ ἔλλειψιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σχεδὸν καμμίαν ἔλλειψιν δὲν ἔχουν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλ' ἄραγε ὑπάρχει καμμία πόλις γειτονικὴ μὲ αὐτήν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὄχι καὶ τόσον, καὶ δι' αὐτὸ ἱδρύεται. Δηλαδὴ πρὸ καιροῦ εἶχε γίνει κάποια μετανάστευσις ἀπὸ αὐτὸν τὸν τόπον καὶ ἄφησε αὐτὴν τὴν χώραν ἔρημον εἰς χρονικὸν διάστημα ἀνυπολόγιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα πάλιν; Ὡς πρὸς τάς πεδιάδας καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση πόσον τῆς ἐδόθη ἀπὸ ἕκαστον ἀπὸ αὐτά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Παρομοιάζει ὅλη μὲ τὴν φύσιν τῆς ἄλλης Κρήτης

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Χωρὶς ἄλλο ἐννοεῖς ὄχι εἶναι μᾶλλον ὀρεινὴ παρὰ πεδινή.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν βεβαίως δὲν εἶναι ἀθεράπευτος διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς. Δηλαδή, ἐὰν μὲν ἐπρόκειτο νὰ εἶναι παραλία καὶ μὲ καλοὺς λιμένας καὶ ὄχι πολὺ εὔφορος ἀλλὰ στερουμένη πολλῶν, τότε θὰ ἐχρειάζετο κανένα μεγάλον σωτήρα καὶ καποιους θείους νομοθέτας, ἐὰν δὲν ἠθέλαμεν νὰ ἀποκτήσῃ ἤθη ἄστατα καὶ μηδαμινά, ἀφοῦ ἔγινε ἐκ φύσεως τοιαύτη. Τώρα ὅμως ἔχει ὡς ἀνακούφισιν τὸ διάστημα τῶν ὀγδώντα σταδίων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι εἶναι πλησιέστερον ἀπὸ ὅσον πρέπει πρὸς τὴν θάλασσαν σχεδὸν ὅσον λέγεις ὅτι ἔχει καλλιτέρους λιμένας, ὁπωσδήποτε ὅμως καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετόν. Διότι ἡ γειτονικὴ εἰς

μίαν χώραν θάλασσα προσωρινῶς δι' ἑκάστην ἡμέραν εἶναι εὐχάριστον πρᾶγμα. Εἶναι ὅμως ἀληθῶς ἁλμυρὰ γειτονία καὶ πικρά. Διότι τὴν παραγεμίζει ἀπὸ ἐμπόρια καὶ κερδοσκοπίας καπηλικάς, καὶ γεννᾷ εἰς τάς ψυχὰς ἤθη ἄστατα καὶ ἄπιστα, καὶ ὄχι μόνον τὴν ἰδίαν τὴν πόλιν καθιστᾷ ὡς πρὸς τὸν ἑαυτόν της χρεοκόπον καὶ στερουμένην συμπνοίας, ἀλλὰ τὸ ἴδιον καὶ ἀπέναντι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἐκτὸς αὐτοῦ ὅμως βεβαίως εἶναι παρηγορία δι' αὐτὴν καὶ ὅτι εἶναι εὔφορος εἰς ὅλα τὰ εἴδη. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ὀρεινή, εἶναι προφανὲς ὅτι δὲν θὰ εἶναι πολὺ εὔφορος καθὼς εἶναι πάμφορος. Δηλαδή, ἂν εἶχε τοῦτο τὸ πλεονέκτημα, ἐπειδὴ θὰ ἔδιδε πολλὴν ἐξαγωγήν, θὰ ἐγέμιζε πάλιν ἀπέναντι αὐτῆς μὲ νομίσματα ἀργυρὰ καὶ χρυσά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μεγαλίτερον κακόν, διὰ νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω πώς, εἰς μίαν πόλιν κανὲν ἀπολύτως δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν εὐγενῶν καὶ δικαίων ἠθῶν, καθὼς εἴπαμεν εἰς τοὺς προηγουμένους λόγους, ἐὰν ἐνθυμούμεθα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ἐνθυμούμεθα καὶ συμφωνοῦμεν ὅτι καὶ τότε καλὰ τὸ ἐλέγαμεν καὶ τώρα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα πάλιν; Ἄραγε ἀπὸ ναυπηγήσιμον ξυλείαν πῶς πηγαίνει ἡ τοποθεσία τῆς χώρας σας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Δὲν ὑπάρχει οὔτε καμμία ἐλάτῃ ἀξιόλογος οὔτε πεῦκος, οὔτε καὶ πολλὰ κυπαρίσσια. Τὴν δὲ πίτυν (κουκουναριάν) πάλιν καὶ τὸν πλάτανον σπανίως θὰ τὰ ἀπαντήσῃ κανείς, τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ τὰ ἐσωτερικὰ τῶν πλοίων εἰς τοὺς ναυπηγοὺς κάθε τόσον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ δὲν εἶναι κακὴ ἡ φύσις τῆς χώρας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διατὶ ἄραγε;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἶναι ἀγαθὸν πρᾶγμα τὸ νὰ μὴ ἠμπορῇ εὐκόλως μία πόλις νὰ μανθάνῃ τάς πονηρὰς συνηθείας τῶν ἐχθρῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἰς ποῖον ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν ἀποβλέπει αὐτὸς σοῦ ὁ λόγος;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εὐλογημένε μου, πρόσεχε μὲ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν σου αὐτό ποὺ εἴπαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν περὶ τῶν Κρητικῶν νόμων, ὅτι δηλαδὴ εἰς ἓν πρᾶγμα ἀποβλέπουν, καὶ μάλιστα σεῖς οἱ ἴδιοι ἐλέγατε ὅτι αὐτὰ εἶναι τὰ πολεμικὰ πράγματα, ἐγὼ ὅμως σᾶς ἀντέκρουσα καὶ εἶπα ὅτι ἐφ' ὅσον μὲν οἱ τοιοῦτοι νόμοι ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀρετὴν εἶναι βαλμένοι καλά, τὸ νὰ ἀποβλέπουν ὅμως πρὸς ἓν μέρος σχεδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ ὄχι πρὸς ὁλόκληρον δὲν τὸ παρεδεχόμην διόλου.

Τώρα λοιπὸν σεῖς προσέξατε μὲ εἰς τὴν παροῦσαν νομοθεσίαν παρακολουθοῦντες μὲ προσοχήν, μὴ τυχὸν νομοθετῶ τίποτε τὸ ὁποῖον δὲν ἀποβλέπει πρὸς τὴν ἀρετὴν ἢ ἀποβλέπει μόνον πρὸς κανὲν μέρος αὐτῆς. Δηλαδὴ μόνον ἐκεῖνος ὁ νόμος νομίζω ὅτι τίθεται ὀρθῶς, ὁ ὁποῖος ὡσὰν τοξότης σημαδεύει μόνον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρακολουθεῖ πάντοτε κάτι καλόν, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα τὰ παραλείπει, εἴτε πλοῦτος εἶναι αὐτὰ εἴτε ἀκόμη κανὲν ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν προηγουμένως. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὴ ἔλεγα ὅτι εἶναι ἡ ἀντιγραφὴ τῶν ἐχθρῶν ἡ κακή, ὅταν κατοικῇ κανεὶς πλησίον τῆς θαλάσσης, βλάπτεται δὲ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, καθὼς λόγου χάριν — καὶ δὲν τὸ λέγω, σᾶς βεβαιῶ, ἀπὸ μνησικακίαν: Δηλαδὴ ὁ Μίνως, ὡς γνωστόν, τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς μίαν φορὰν τοὺς ὑπέβαλε εἰς ἕνα δύσκολον φόρον, ἐπειδὴ εἶχε δύναμιν πολλὴν κατὰ θάλασσαν, ἐνῶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν τότε ἀκόμη, καθὼς σήμερον, πολεμικὰ πλοῖα οὔτε πάλιν εἶχαν χώραν πλήρη ναυπηγησίμου ξυλείας, ὥστε μὲ εὐκολίαν νὰ τοὺς δίδῃ ναυτικὴν δύναμιν. Λοιπὸν δὲν κατώρθωσαν διὰ τῆς ναυτικῆς ἀντιγραφῆς νὰ γίνουν οἱ ἴδιοι ναῦται ἀμέσως καὶ νὰ ἀποκρούσουν τοὺς ἐχθρούς.

Δηλαδὴ τοὺς ἦτο εὐκολώτερον νὰ χάσουν πολλὰς φορὰς ἀκόμη ἀνὰ ἑπτὰ νέους ἕως ὅτου ἀπὸ πεζοὶ ὁπλῖται μόνιμοι νὰ γίνουν ναυτικοὶ καὶ νὰ συνηθίσουν μὲ ταχύτητα νὰ κάμνουν ἀποβάσεις καὶ πάλιν ἀμέσως νὰ ἀποσύρωνται εἰς τὰ πλοῖα των καὶ νὰ φρονοῦν ὅτι δὲν κάμνουν κανὲν αἰσχρὸν πρᾶγμα, διότι δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ἀποθάνουν ὑπομένοντες τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ νὰ εὑρίσκουν ἁρμοδίας εἰς αὐτοὺς προφάσεις καὶ νὰ φεύγουν κάτι φευγάλες ὄχι δῆθεν αἰσχράς. Αὗται δὲ βεβαίως αἱ λέξεις εἶναι συνηθισμέναι ἀπὸ τὸ πολεμικὸν ναυτικόν, καὶ δὲν εἶναι τόσον πολλῶν ἐπαίνων ἄξιαι ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον. Διότι δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἐξοικειώνεται μὲ πονηρὰς συνηθείας καὶ μάλιστα τὸ καλλίτερον μέρος τῶν πολιτῶν. Αὐτὸ

δὲ βεβαίως ἦτο εὔκολον νὰ τὸ μάθῃ κανεὶς καὶ ἀπὸ τὸν Ὅμηρον, ὅτι δηλαδὴ αὐτὴ ἡ ἀσχολία δὲν ἦτο ἔνδοξος. Διότι μὲ αὐτὸ κατακρίνει ὁ Ὀδυσσεὺς τὸν Ἀγαμέμνονα, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ τότε οἱ Ἕλληνες ἐδεσμεύοντο ἀπὸ τοὺς Τρῶας εἰς τὴν μάχην, διέτασσε νὰ σύρουν τὰ πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖνος ὅμως ἐθύμωσε ἐναντίον του καὶ τοῦ λέγει:

Προστάζεις μέσ' 'ς τὸν πόλεμο καὶ τῆς φωτιὰς τὴ ζάλη 'ς τὴ θάλασσα νὰ ρίψωμε τὰ λαξευτὰ μας πλοῖα, Νὰ ἔλθῃ 'ς τὸν τόπον ἡ καρδία τῶν Τρωῶν παραπάνω, 'σ ἐμᾶς δὲ μαύρη συμφορά. Διότι ὁ στρατὸς μας δὲν στέκεται νὰ πολεμᾷ, ὅταν συρθοῦν τὰ πλοῖα, ἀλλὰ θὰ γίνῃ πλειὸ δειλός, τὴ μάχη θε ναφήση. Κ' ἡ συμβουλή σου συμφορὰ θὰ φέρῃ. Τὶ εἶναι τούτα;

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἐγνώριζε καὶ ἐκεῖνος, ὅτι δηλαδὴ εἶναι κακὸν πρᾶγμα νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπρὸς εἰς τὰ βλέμματα των τριήρεις τὴν ὥραν ποὺ πολεμοῦν. Διότι καὶ λέοντες θὰ ἐσυνήθιζαν νὰ τρέπωνται εἰς φυγὴν ἀπὸ ἐλάφους, ἐὰν ἔχουν τοιαύτας συνηθείας. Ἐκτὸς τούτου ὅμως αἱ πόλεις αἱ ἰσχυραὶ εἰς τὰ ναυτικὰ δὲν ἀποδίδουν τάς τιμὰς εἰς τὸ καλλίτερον πολεμικὸν σῶμα. Διότι, ἀφοῦ ἡ δύναμις αὐτῶν συνίσταται εἰς τὴν πλοιαρχίαν καὶ πεντηκονταρχίαν καὶ κωπηλατικὴν καὶ εἰς ἀναμίκτους καὶ ὄχι πολὺ σπουδαίους ἀνθρώπους, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ μοιράζῃ εἰς ἕκαστον τάς τιμὰς ὀρθῶς. Καὶ ὅμως πῶς ἠμπορεῖ πλέον νὰ ὑπάρξῃ ὀρθὴ πολιτεία, ἐὰν στερηθῇ τοῦτο;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σχεδὸν εἶναι ἀδύνατον. Ἀλλ' ὅμως, καλὲ Ξένε, ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίᾳ ἐναντίον τῶν βαρβάρων λέγομεν ἡμεῖς οἱ Κρῆτες τουλάχιστον ὅτι ἔσωσε ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως καὶ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι πολλοὶ τὰ λέγουν αὐτά. Ἡμεῖς ὅμως, φίλε μου, δηλαδὴ ἐγὼ καὶ ὁ φίλος ἀπ' ἐδῶ ὁ Μέγιλλος, ἰσχυριζόμεθα ὅτι ἡ πεζὴ μάχη εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ τάς Πλαταιᾶς, ἡ μὲν μία ἔκαμε τὴν ἔναρξιν τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ ἄλλη ἐπέφερε τὸ τέλος, καὶ αὗται μὲν ἔκαμαν τοὺς Ἕλληνας καλλιτέρους, ἐκεῖναι ὅμως ὄχι καλλιτέρους διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν οὕτως πὼς περὶ τῶν μαχῶν, αἱ ὁποῖαι γενικῶς μας ἔσωσαν τότε. Δηλαδὴ εἰς τὸ μέρος τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας προσθέτω καὶ τὴν περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. Ἀλλὰ τώρα ἡμεῖς βεβαίως λαμβάνομεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀρετὴν τοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν φύσιν τῆς χώρας καὶ ἐξετάζομεν τὴν διάταξιν τῶν νόμων, διότι δὲν θεωροῦμεν ὡς πολυτιμότερον διὰ τοὺς ἀνθρώπους μόνον τὸ νὰ σῴζωνται οἱ πολῖται καὶ νὰ ὑπάρχουν, καθὼς οἱ περισσότεροι, ἀλλά πως νὰ γίνουν ὅσον τὸ δυνατόν, καλλίτερο καὶ νὰ μένουν τοιοῦτοι ἐνόσω ζοῦν. Νομίζω δὲ ὅτι καὶ τοῦτο τὸ εἴπαμεν εἰς τὰ προηγούμενα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τοῦτο μόνον λοιπὸν ἂς ἐξετάσωμεν, ἂν δηλαδὴ βαδίζομεν τὸν ἴδιον δρόμον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ καλλίτερος διὰ τὸν συνοικισμὸν τῶν πόλεων καὶ διὰ τάς νομοθεσίας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Παρὰ πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λέγε λοιπὸν τώρα τὸ συναφὲς ζήτημα, ποῖος θὰ εἶναι ὁ πληθυσμὸς ὁ ὁποῖος θὰ συνοικισθῇ; Ἄραγε ἀπὸ ὅλην τὴν Κρήτην ὁποῖος θέλει, διότι ἴσως ηὔξησε πολὺ ὁ λαὸς εἰς ἑκάστην πόλιν παρ' ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ παραγομένη ἀπὸ τὴν γῆν τροφή; Διότι βεβαίως δὲν συναθροίζετε, νομίζω, ἀπὸ ὅλην τὴν Ἑλλάδα τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἔλθουν. Ἂν καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸν τόπον σας βλέπω ὅτι ὑπάρχουν κάτοικοι καὶ ἀπὸ τὸ Ἄργος καὶ ἀπὸ τὴν Αἴγιναν καὶ ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Καὶ λοιπὸν ὁ τωρινὸς πληθυσμὸς τῶν πολιτῶν, εἰπὲ μας, ἀπὸ ποῦ νομίζεις ὅτι θὰ γίνῃ;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φαίνεται ὅτι θὰ γίνῃ καὶ ἀπὸ ὅλην ἀνεξαιρέτως τὴν Κρήτην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, πρὸ πάντων δὲ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ δεχθῇ συνοίκους. Καὶ βεβαίως αὐτό, τὸ ὁποῖον λέγεις τώρα, εἶναι ἀληθές, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχουν ἐδῶ καὶ ἀπὸ τὸ Ἄργος, καὶ ὅτι ἡ φυλὴ ἡ ὁποία προκύπτει, περισσότερον ἐδῶ εἶναι οἱ Γορτύνιοι. Διότι ἔκαμε ἀποικίαν ἀπὸ τὴν Γορτυνίαν, αὐτὴν τὴν Πελοποννησιακήν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν ἴσως δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ὁμοιόμορφος ὁ συνοικισμὸς τῶν πόλεων, ὅταν δὲν γίνεται καθὼς εἰς τὰ μελίσσια,

δηλαδὴ νὰ ἔρχεται μία γενεὰ ἀπὸ καθεμίαν χώραν εἰς τὸν συνοικισμὸν καὶ νὰ μένουν οἱ φίλοι πλησίον τῶν φίλων, ἀφοῦ τοὺς ἔζωσε κάποια στενοχωρία τῆς γῆς ἢ τοὺς ἐβίασε κάποια ἄλλη παρομοία ἀνάγκη. Κάποτε δὲ καὶ ἀπὸ φατριασμοὺς εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἀναγκασθῇ ἓν μικρὸν μέρος τῆς πόλεως νὰ ἀποξενωθῇ εἰς ἄλλον τόπον. Μάλιστα ἕως τώρα κάποτε καὶ ὁλόκληρος πόλις ἔφυγε ἄρδην, ἀφοῦ ἐνικήθη εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ ἰσχυροτέρους. Ὅλοι αὐτοὶ λοιπὸν ἐν μέρει μὲν εἶναι εὐκολώτερον νὰ συνοικισθοῦν καὶ νὰ δεχθοῦν νόμους, ἐν μέρει δὲ δυσκολώτερον. Δηλαδή, ὅταν εἶναι μία μόνη γενεὰ ὁμόγλωσσος καὶ ὁμόνομος, ἔχει κάποιον φιλίαν, διότι συγκοινωνεῖ εἰς τὰ θρησκευτικὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ παρόμοια, νόμους ὅμως διαφορετικοὺς καὶ πολιτεύματα διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν τόπον τῆς δὲν τὰ ἀνέχεται εὐκόλως, ὅσοι ὅμως κάποτε ἐφατρίασαν ἕνεκα τῆς πονηρίας τῶν νόμων των καὶ ἀπὸ συνήθειαν ζητοῦν ἀκόμη νὰ ἐφαρμόζουν τάς ἰδίας συνηθείας, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων καὶ προηγουμένως κατεστράφησαν, αὐτοὶ εἶναι δύσκολοι διὰ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ συνοικισμοῦ καὶ ἀνυπότακτοι διὰ τὸν νομοθέτην. Ὅταν ὅμως ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τρέξουν διαφόρων εἰδῶν γένῃ, ἴσως μὲν φανοῦν πρόθυμοι περισσότερον νὰ ὑποταχθοῦν εἰς κάποιους νεοφανεὶς νόμους, ἀλλὰ τὸ νὰ ἔχουν σύμπνοιαν καὶ ὡσὰν ἓν ζεῦγος ἵππων ὅλοι μαζὶ κατὰ τὴν παροιμίαν νὰ ξεφυσήσουν, ἀπαιτεῖ πολὺν καιρὸν καὶ εἶναι δυσκολώτατον. Πάντοτε ὅμως πραγματικῶς ἡ νομοθεσία καὶ οἱ συνοικισμοὶ τῆς πόλεως εἶναι τὸ ἀποτελεσματικώτερον πρᾶγμα διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἀνδρῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶναι λογικὸν βεβαίως. Ἀλλὰ εἶπε μας πάλιν σαφέστερον εἰς τὶ ἀποβλέπεις καὶ λέγεις αὐτά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀγαπητέ μου, τώρα ποὺ ἐπανέρχομαι καὶ ἐρευνῶ τὸ ζήτημα τῶν νομοθετῶν μοῦ φαίνεται ὅτι ἔχω νὰ εἴπω καὶ κάτι τι ἐξευτελιστικὸν δι' αὐτούς. Πάλιν ὅμως, ἐὰν τὸ εἰποῦμεν κάπως ἐπικαίρως, δὲν θὰ μας βλάπτῃ διόλου πλέον. Καὶ ὅμως διατὶ τάχα στενοχωρούμαι; Διότι βεβαίως ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα φαίνεται ὅτι εἶναι τοιαῦτα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡς πρὸς τὶ τὰ λέγεις αὐτά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μοῦ κατέβη νὰ εἴπω ὅτι κανεὶς ἄνθρωπός ποτέ του δὲν νομοθετεῖ τίποτε, ἀλλὰ τύχαι καὶ συμπτώσεις πολυειδεῖς ἐρχόμεναι ποικιλοτρόπως μᾶς νομοθετοῦν ὅλα τὰ πράγματα. Δηλαδὴ ἢ κανεὶς πόλεμος διὰ τῆς βίας ἀνατρέπει τὰ πολιτεύματα καὶ μεταβάλλει τοὺς νόμους, ἢ ἡ ἀνυπόφορος δυσκολία τῆς πτωχείας. Εἰς πολλὰ δὲ καὶ αἱ ἀσθένειαι μας ἀναγκάζουν νὰ νεωτερίζωμεν, ὅταν ἐνσκήπτουν ἐπιδημίαι καὶ ὅταν ὑπάρχῃ πολλὰ ἔτη διαρκῶς κακοκαιρία. Λοιπόν, ἐὰν ὅλα αὐτὰ λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν, σπεύδει νὰ εἴπῃ αὐτό ποὺ εἶπα ἐγὼ πρὸ ὀλίγου, ὅτι δηλαδὴ κανεὶς θνητὸς δὲν νομοθετεῖ τίποτε, ἀλλὰ συμπτώσεις εἶναι σχεδὸν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Νομίζω δὲ ὅτι ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ κάμῃ καλὴν ἐντύπωσιν, ἂν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐφαρμόσῃ καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν πλοιαρχικὴν καὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ τὴν στρατηγίαν, ἀλλὰ πάλιν καὶ τὸ ἑξῆς ἐπίσης ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ εἰς αὐτὰ τὰ ἴδια καὶ νὰ φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ ὀρθῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὁ θεὸς καὶ μαζὶ μὲ τὸν θεὸν ἡ τύχη καὶ ἡ εὐκαιρία τὰ διοικεῖ ἀνεξαιρέτως. Εἶναι ὅμως ἀνθρωπινώτερον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἰς αὐτὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκολουθῇ καὶ τρίτον τί, ἡ τέχνη. Δηλαδὴ ἐν καιρῷ χειμῶνος νὰ χρησιμοποιῇ κανεὶς τὴν πλοιαρχικὴν ἢ ὄχι, ἐγὼ τὸ θεωρῷ μέγα πλεονέκτημα. Ἢ πῶς ἀλλέως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καθὼς λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐπίσης τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μάλιστα καὶ εἰς τὴν νομοθεσίαν αὐτὸ τὸ ἴδιον πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν. Ὅταν οἱ ἄλλοι ὁροὶ συντρέχουν, ὅσοι πρέπει νὰ συμπέσουν, ἐὰν πρόκειται νὰ καταστῇ εὐτυχὴς ὁ συνοικισμὸς πρέπει πάντοτε νὰ συμπέσῃ νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ νομοθέτης ἐξοικειωμένος μὲ τὴν ἀλήθειαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὅστις δι' ὅλας τάς περιπτώσεις ποὺ εἴπαμεν κατέχει τὴν τέχνην, δὲν θὰ ἠμποροῦσε καὶ νὰ εὐχηθῇ ὀρθῶς, τὶ πρέπει νὰ δοθῇ ἀπὸ τὴν τύχην, ὥστε μόνον ἡ τέχνη νὰ χρειάζεται;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν καὶ ὅλοι βεβαίως οἱ ἄλλοι ὅσους ἀνεφέραμεν πρὸ ὀλίγου, ἂν παρακινηθοῦν νὰ εἰποῦν τὴν εὐχὴν των, θὰ τὴν ἔλεγαν. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸ ἴδιον δὲ νομίζω ὅτι θὰ ἠμποροῦσε νὰ κάμῃ καὶ ὁ νομοθέτης.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπόν, νομοθέτα, ἂς τοῦ εἰποῦμεν. Ποίαν πόλιν καὶ μὲ ποίους ὅρους θέλεις νὰ σοῦ παραδώσωμεν, ὥστε, ἀφοῦ τὴν παραλάβῃς σύ, νὰ ἠμπορέσῃς μὲ τὰ ὑπόλοιπα μόνος σου νὰ τὴν τακτοποιήσῃς καλά; Τὶ πρέπει ἄραγε νὰ ἀπαντήσωμεν ὀρθῶς κατόπιν αὐτοῦ;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡς ἀπάντησιν τοῦ νομοθέτου νὰ τὸ εἰποῦμεν αὐτό. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα, τὸ ἑξῆς. Δόστε μου πόλιν τυραννουμένην, θὰ εἴπῃ αὐτός, ὁ δὲ τύραννός της ἂς εἶναι νέος καὶ μνημονικὸς καὶ ἐπιδεκτικὸς μαθήσεως καὶ ἀνδρεῖος καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐκ φύσεως. Καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἴπαμεν εἰς τὰ προηγούμενα, ὅτι πρέπει νὰ συνοδεύῃ ὅλα τὰ μέρη τῆς ἀρετῆς, τώρα πάλιν αὐτὰ ἂς συνοδεύῃ τὴν τυραννουμένην ψυχήν, ἐὰν πρόκειται μὲ τοὺς ὑπάρχοντας ὅρους νὰ κερδίσῃ κάτι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ Ξένος ἐννοεῖ, καλὲ Μέγιλλε, ὅτι πρέπει ἡ σωφροσύνη νὰ συνυπάρχῃ. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ἡ δημώδης, καλὲ Κλεινία, καὶ ὄχι ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὴν εἴπῃ ἐπιδεικτικώτερον, ἐπιμένων ὅτι ἡ σωφροσύνη εἶναι φρόνησις, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὰ παιδιὰ ἐξ ἀρχῆς καὶ εἰς τὰ ζῷα ἀναπτύσσεται, καὶ ἐκεῖνα μὲν τὰ κάμνει ἀκράτητα εἰς τάς ἡδονάς, αὐτὰ δὲ ἐγκρατῆ. Τὸ ὁποῖον, ὅταν ἀπομονωθῇ ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀγαθά, καθὼς τὰ ὀνομάζουν, εἴπαμεν ὅτι δὲν εἶναι ἀξιόλογον. Δηλαδὴ ἐννοεῖτε σχεδὸν ἐκεῖνο ποὺ θέλω νὰ εἴπω.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ φυσικὸν ἂς ἔχῃ ὁ τύραννος ἐκτὸς ἐκείνων τῶν ἄλλων φυσικῶν του, ἐὰν πρόκειται μία πόλις νὰ ἀποκτήσῃ πολίτευμα ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον καὶ καλλίτερον καί, ἀφοῦ τὸ ἀποκτήσῃ, νὰ ζήσῃ εὐτυχέστατα. Δηλαδὴ ταχυτέρα ἀπὸ

αὐτὴν τὴν ἐγκαθίδρυσιν πολιτεύματος καὶ καλλιτέρα οὔτε ὑπάρχει οὔτε ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς δηλαδὴ καὶ μὲ ποῖον ἐπιχείρημα, καλὲ Ξένε, ἠμπορεῖ νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτόν του κανεὶς ὅτι ὁμιλεῖ ὀρθῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ βεβαίως εἶναι εὔκολον νὰ τὸ ἐννοήσῃς, καλὲ Κλεινία, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸ συμβαίνει κατὰ φύσιν οὕτω πώς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς; ἐὰν εὑρεθῇ, λέγεις, ὁ τύραννος νέος, σώφρων, ἐπιδεκτικὸς μαθήσεως, μνημονικός, ἀνδρεῖος, μεγαλοπρεπής;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρόσθεσε, καὶ εὐτυχῆς, ὄχι εἰς τίποτε ἄλλο, παρὰ εἰς τὸ νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του νομοθέτης ἀξιέπαινος καὶ κάποια τύχη νὰ τὸν φέρῃ εἰς συνάντησίν του. Διότι, ὅταν γίνῃ τοῦτο, ὅλα σχεδὸν τὰ ἐτελείωσε ὁ θεός, ὅσα δίδει, ὅταν θέλῃ νὰ κάμῃ ὑπερβολικὰ εὐτυχῆ μίαν πόλιν. Δευτερεύουσα ὅμως τύχη εἶναι, ὅταν κάποτε συμβῇ νὰ ὑπάρξουν δύο τοιοῦτοι ἄρχοντες, τρίτη δὲ πάλιν καὶ ἀναλόγως ἐπίσης χειροτέρα εἶναι, ὅταν ὑπάρξουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι, ὅσον δὲ ἀντιστρόφως εἶναι ὀλιγώτεροι, τόσον εἶναι καλλιτέρα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Χωρὶς ἄλλο φρονεῖς ὅτι ἀπὸ τυραννίαν ἠμπορεῖ νὰ καταστῇ καλλιτέρα μία πόλις, καθὼς φαίνεται, ὅταν ἔχῃ νομοθέτην ἀπολυταρχικὸν καὶ τύραννον ἀξιοπρεπῆ, καὶ ὅτι εὐκολώτατα καὶ τάχιστα θὰ ἀλλάξῃ ἀπὸ τὴν κατάστασιν της, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἀπὸ ὀλιγαρχίαν. Ἢ πῶς ἀλλέως ἐννοεῖς; Κατὰ τρίτον δὲ λόγον ἀπὸ δημοκρατίαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Διόλου μάλιστα, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἀπὸ τυραννίαν, δεύτερον δὲ ἀπὸ βασιλικὸν πολίτευμα, τρίτον δὲ ἀπὸ κάποιον δημοκρατικόν, ὡς τετάρτη δὲ ἡ ὀλιγαρχία πολὺ δυσκόλως ἠμποροῦσε νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐγκαθίδρυσιν αὐτοῦ. Διότι οἱ περισσότεροι ἀπολυταρχικοὶ εἰς αὐτὴν ὑπάρχουν. Λέγομεν λοιπὸν ὅτι αὐτὰ ἐκτελοῦνται μόνον ὅταν παρουσιασθῇ ἀληθὴς νομοθέτης ἐκ φύσεως γεννημένος, συγχρόνως ὅμως ὑπάρξῃ εἰς αὐτὸν κοινὴ ἄμυνα μὲ τοὺς ἔχοντας περισσοτέραν ἰσχὺν εἰς τὴν πόλιν. Ὅπου ὅμως τοῦτο συμβαίνει ἀριθμητικῶς μὲν συντομώτερον, ἀλλὰ ὅμως ἰσχυρότατον, καθὼς εἰς τὴν τυραννίαν, ἐκεῖ μόνον καὶ τότε συνηθίζει νὰ εἰσέρχεται μὲ ταχύτητα καὶ εὐκολίαν ἡ μεταπολίτευσις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς; Διότι δὲν ἐννοοῦμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως τὸ εἴπαμεν ὄχι ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις νομίζω. Σεῖς ὅμως ἴσως οὔτε εἴδατε ἀκόμη πόλιν μὲ τυραννίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Οὔτε θιασώτης εἶμαι ἐγὼ τουλάχιστον τοιούτου θεάματος.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως ἀκριβῶς θὰ ἔβλεπες μέσα εἰς αὐτὴν ὅ,τι λέγομεν τώρα ἐδῶ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν ἀπαιτεῖται διόλου κόπος οὔτε παρὰ πολὺς καιρὸς εἰς ἕνα τύραννον, ἐὰν θελήσῃ νὰ μεταβάλῃ τὰ ἤθη τῆς πόλεως, πρέπει ὅμως πρῶτον ὁ ἴδιος νὰ ἐφαρμόζῃ ὅσα θέλει νὰ ἐκτελοῦνται, δηλ. εἴτε θέλει νὰ προτρέπῃ τοὺς πολίτας εἰς ἐναρέτους ἀσχολίας εἴτε καὶ ἀντιθέτως, αὐτὸς πρῶτος πρέπει νὰ εἶναι τύπος καὶ ὑπογραμμὸς εἰς ὅλα αὐτά, ἄλλα μὲν ἐπαινῶν καὶ τιμῶν, ἄλλα δὲ κατακρίνων, καὶ τὸν ἀπειθῆ ἀτιμάζων εἰς ἑκάστην πρᾶξιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καί πως θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι γλήγορα θὰ συμμορφωθοῦν οἱ ἄλλοι πολῖται μὲ αὐτόν ποὺ ἀνέλαβε τὴν τοιαύτην νουθέτησιν καὶ συγχρόνως καὶ βίαν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς μὴν ἠμπορέσῃ ἄλλος κανεὶς νὰ σᾶς πείσῃ ὅτι εἶναι εὐκολώτερον ἄλλως πως νὰ μεταβάλῃ μία πόλις τοὺς νόμους της παρὰ μὲ τὸ καλὸν παράδειγμα τῶν κυριάρχων της οὔτε ὅτι σήμερον συμβαίνει κατ' ἄλλον τρόπον, οὔτε ὅτι ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Καὶ βεβαίως δι' ἡμᾶς δὲν εἶναι τὸ πλέον ἀδύνατον οὔτε τὸ πλέον δύσκολόν ποὺ ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Ἀλλὰ τὸ δυσκολώτερον καὶ ἐκεῖνο ποὺ συμβαίνει σπανιώτατα εἰς μεγάλα χρονικὰ διαστήματα, καί, ὅταν συμβῇ, φέρει ἄπειρα καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ εἰς μίαν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ συμβῇ, εἶναι τὸ ἑξῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον ἐννοεῖς δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅταν ἐμπνευσθῇ ἔρως θεῖος τῶν φρονίμων καὶ τῶν δικαίων ἀσχολιῶν εἰς καποίας μεγάλας δυναστείας, ποὺ κυριαρχοῦν ἢ μοναρχικῶς ἢ ἀπὸ ὑπερβολικὸν πλοῦτον, ἢ ἀπὸ τὴν ὑπεροχὴν τῆς καταγωγῆς, ἢ ἐὰν κανεὶς ἐπαναφέρῃ ἐκ νέου τὰ φυσικὰ τοῦ Νέστορος, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ λέγουν ὅτι εἰς τὴν δύναμιν τοῦ λόγου ὑπερτέρησε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅμως πολὺ περισσότερον διεκρίθη εἰς τὴν σωφροσύνην. Αὐτὸ τουλάχιστον εἰς τὴν Τρωικὴν ἐποχὴν συνέβη μίαν φοράν, καθὼς λέγεται, εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὅμως δὲν συνέβη διόλου (!). Ἐὰν λοιπὸν ὑπῆρξε ἢ θὰ ὑπάρξῃ κανεὶς τοιοῦτος, ἢ εἶναι τώρα κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς (!), αὐτὸς μὲν ζῇ ἀξιομακαρίστως, εἶναι δὲ ἀξιομακάριστοι καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων τῶν ἐξερχομένων ἀπὸ τὸ συνετὸν του στόμα. Ἐπίσης δὲ τὸ ἴδιον ἐφαρμόζεται καὶ εἰς κάθε εἴδους ἱκανότητα, δηλαδή, ὅταν εἰς τὸ ἴδιον πρόσωπον συναντηθῇ ἡ μεγαλιτέρα δύναμις καὶ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς σωφροσύνης, τότε παράγεται ἀρχὴ τῆς καλλιτέρας πολιτείας καὶ τῶν ὁμοίων νόμων, ἀλλέως ὅμως ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθῇ. Αὐτὰ λοιπὸν ἃς τὰ θεωρήσωμεν ὡς μαντείας ἀπὸ κάποιαν διάδοσιν καὶ ἃς θεωρήσωμεν ἀποδεδειγμένον ὅτι κάπως μὲν εἶναι δύσκολον μία πόλις νὰ γίνῃ εὔνομος, κάποτε ὅμως, ἐὰν συμβῇ αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγομεν, εἶναι πολὺ γλήγορον καὶ εὔκολον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς προσπαθήσωμεν ὡσὰν γεροντικὰ παιδιὰ νὰ τὰ ἐφαρμόζωμεν εἰς τὴν πόλιν σου καὶ νὰ πλάττωμεν μὲ τὸν λόγον νόμους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ ἃς μὴ ἀργοῦμεν πλέον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τὸν θεὸν ἃς ἐπικαλεσθῶμεν διὰ τὴν διαρρύθμισιν τῆς πόλεως· ἐκεῖνος δὲ εἴθε νὰ μας εἰσακούσῃ καὶ νὰ μας ἔλθῃ ἵλεως καὶ εὐνοϊκὸς εἰς τὴν διακόσμησιν τῆς πόλεως καὶ τῶν νόμων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως εἴθε νὰ μᾶς ἔλθῃ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τώρα ποῖον ἄραγε πολίτευμα ἔχομεν κατὰ νοῦν νὰ ἐπιβάλωμεν εἰς τὴν πόλιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ δηλαδὴ θέλεις νὰ εἴπῃς; εἰπὲ τὸ καθαρώτερα, λόγου χάριν καμμίαν δημοκρατίαν ἢ ὀλιγαρχίαν ἢ ἀριστοκρατίαν ἢ βασιλείαν; Διότι βεβαιότατα δὲν ἐννοεῖς τυραννίδα ἐξ ὅσων ἡμεῖς ἠμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπὸν ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο σας θέλει νὰ ἀπαντήσῃ προηγουμένως, καὶ νὰ εἴπῃ ποίου εἴδους ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὸ πολίτευμα τῆς πατρίδος του;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Μήπως λοιπὸν εἶναι δικαιότερον νὰ ἀπαντήσω προηγουμένως ἐγὼ ὁ γεροντότερος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἴσως.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καὶ ὅμως, καλὲ Ξένε, ἂν καὶ κατέχω ἐντελῶς εἰς τὸν νοῦν μου τὸ ὅλον τοῦ πολιτεύματος τῶν Λακεδαιμονίων δὲν ἠμπορῶ τόσον καλὰ νὰ σοῦ ἐξηγήσω ποίου εἴδους πρέπει νὰ τὸ θεωρήσωμεν. Δηλαδὴ καὶ μὲ τυραννίαν μου φαίνεται ὅτι ὁμοιάζει. Διότι ὁ θεσμὸς τῶν ἐφόρων ἔγινε εἰς αὐτὸ τυραννικὸς εἰς ἀξιοθαύμαστον βαθμόν. Καὶ ὅμως κάποτέ μου φαίνεται ὅτι εἶναι περισσότερον δημοκρατικὸν ἀπὸ ὅλας τάς πόλεις. Ἀλλὰ πάλιν νὰ μὴν εἴπω ὅτι εἶναι ἀριστοκρατία, εἶναι ἐντελῶς ἄτοπον. Καὶ ὅμως ἐπίσης καὶ βασιλεία ἰσόβιος ὑπάρχει εἰς αὐτὸ ἀρχαιοτάτη ἀπὸ ὅλας, καθὼς κρίνεται καὶ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐγὼ ὅμως, καθὼς μὲ ἐρώτησες ἐξαφνικά, δὲν ἠμπορῶ νὰ εἴπω μὲ ἀκρίβειαν εἰς ποῖον ἀπὸ αὐτὰ τὰ πολιτεύματα ἀνήκει.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὸ ἴδιον πάθημα μὲ σὲ φαίνεται, καλὲ Μέγιλλε, ὅτι ἔπαθα καὶ ἐγώ. Διότι εὑρίσκομαι εἰς μεγάλην δυσκολίαν νὰ εἴπω εἰς ποῖον ἀπὸ αὐτὰ ἀνήκει τὸ πολίτευμα τῆς Κνωσοῦ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Διότι, ἀγαπητοί μου, σεῖς ἀνήκετε εἰς ἀληθινὰ πολιτεύματα. Αὐτὰ ὅμως ποὺ ἀνεφέραμεν τώρα δὲν εἶναι πολιτεύματα, ἀλλὰ συνοικισμοὶ πόλεων, αἱ ὁποῖαι δεσπόζονται ἢ εἶναι ὑποχείριαι εἰς μερικὰ ἰδικὰ των μέρη, καὶ ὑπερισχύει εἰς ἑκάστην τὸ ὄνομα τοῦ κυριάρχου, θὰ ἦτο ὅμως ὀρθόν, ἂν ὑπῆρχε ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὸν νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα τὸ πολίτευμα, τότε νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀληθῶς κυριαρχεῖ ὅλων ὅσοι ἔχουν νοῦν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ θεός;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως ἄραγε ὀλίγον ἀκόμη πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν μῦθον[7], ἐὰν πρόκειται νὰ ἐξηγήσωμεν ἁρμονικῶς τὸ ζήτημά μας τοῦτο;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ. Δηλαδὴ ἀπὸ τάς πόλεις, τῶν ὁποίων προηγουμένως ἐξετάσαμεν τοὺς συνοικισμούς, πολὺ ἀρχαιοτέρα φημίζεται ὅτι ὑπῆρξε μία ἐξουσία καὶ συνοικισμὸς ἐπὶ Κρόνου πολὺ εὐτυχής, τῆς ὁποίας μίμησις εἶναι ὁποία διοικεῖται σήμερον καλλίτερον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τότε λοιπόν, καθὼς φαίνεται, ἴσως εἶναι πολλὴ ἀνάγκη νὰ ἀκούσωμεν περὶ αὐτῆς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐγὼ τουλάχιστον αὐτὸ νομίζω. Καὶ διὰ τοῦτο ἔφερα αὐτὸ τὸ ζήτημα εἰς τὸ μέσον.

---

[7] Ὁ ἴδιος μῦθος ὑπάρχει ἐκτενέστατα εἰς τὸν Πολιτικόν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ ἔκαμες. Ὥστε, καὶ τὸν σχετικὸν μῦθον ἂν μας τὸν τελειώσῃς, ἀφοῦ εἶναι κατάλληλος, θὰ κάμῃς πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρέπει νὰ κάμω καθὼς λέγετε. Λοιπὸν ὑπάρχει παράδοσις διὰ τὴν ἀξιομακάριστον ζωὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅτι τὰ εἶχε ὅλα μὲ ἀφθονίαν, καὶ αὐτομάτως, ἡ δὲ αἰτία τούτων λέγουν ὅτι ἦτο ἡ ἑξῆς. Ὁ Κρόνος, ἐπειδὴ ἐγνώριζε, λέγει, καθὼς εἴπαμεν ἡμεῖς, ὅτι καμμία ἀνθρωπίνη φύσις δὲν εἶναι ἱκανή, ὅταν διοικῇ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἀπολυταρχικῶς, νὰ μὴ φορτωθῇ ὕβριν καὶ ἀδικίαν, συμφώνως μὲ αὐτὰ διώρισε τότε βασιλεῖς καὶ ἄρχοντας εἰς τάς πόλεις ἡμῶν ὄχι ἀνθρώπους, ἀλλὰ θεότητας ἀπὸ θεῖον γένος καὶ ἀνώτερον. Καθὼς τώρα ἡμεῖς κάμνομεν εἰς τὰ ποίμνια καὶ εἰς ὅλα ὅσα σχηματίζουν ἀγέλας ἡμέρων ζῴων, ὅπου δὲν διορίζομεν βοῦς εἰς τοὺς βοῦς οὔτε αἶγας εἰς τάς αἶγας ὡς ἀρχηγούς, ἀλλὰ ἡμεῖς κυριαρχοῦμεν εἰς αὐτάς, οἱ ὁποῖοι εἴμεθα ἀνώτερον γένος ἀπὸ αὐτάς. Τὸ ἴδιον λοιπὸν καὶ ὁ θεός, λέγει, καθότι φιλάνθρωπος, διώρισε τότε τὸ ἀνώτερον γένος τῶν θεοτήτων ὡς ἐπιστάτας, τὸ ὁποῖον μὲ πολλὴν εὐκολίαν ἰδικὴν του ἀλλὰ καὶ ἰδικὴν μας ἐπεριποιεῖτο, καὶ μας ἔδιδε εἰρήνην καὶ αἰδημοσύνην καὶ εὐνομίαν καὶ πλήρη δικαιοσύνην καὶ κατέστησε ἀφατριάστους καὶ εὐτυχεῖς τάς φυλὰς τῶν ἀνθρώπων.

Ἐννοεῖ λοιπὸν καὶ σήμερον αὐτὴ ἡ παράδοσις ὅτι εἰς ὅσας πόλεις δὲν κυριαρχεῖ κάποιος θεός, ἀλλὰ κάποιος θνητός, εἰς αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ξεφύγῃ τὴν δυστυχίαν οὔτε τοὺς κόπους. Ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι ἡμεῖς πρέπει νὰ μιμούμεθα μὲ κάθε τρόπον τὸν βίον τῆς ἐποχῆς τοῦ Κρόνου καὶ ὅσον μέρος ἀθάνατον ὑπάρχει ἐντὸς μας εἰς αὐτὸ νὰ ὑπακούωμεν καὶ δημοσία καὶ ἰδιωτικῶς νὰ διοικοῦμεν τάς πόλεις καὶ νὰ ὀνομάζωμεν νόμον τὴν διανομὴν τοῦ νοῦ[8]. Ἐὰν ὅμως εἷς ἄνθρωπος ἢ μία ὀλιγαρχία ἢ καὶ δημοκρατία ἔχουσα ψυχὴν ἡ ὁποία ἐπιθυμεῖ τάς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας καὶ χρειάζεται νὰ παραγεμισθῇ ἀπὸ αὐτάς, ἐπίσης δὲ δὲν ἀποκρούει τίποτε, ἀλλὰ βυθίζεται εἰς παμφάγον κακὸν νόσημα, κυριαρχήσῃ μιᾶς πόλεως ἢ κανενὸς ἀτόμου καὶ καταπατήσῃ τοὺς νόμους, καθὼς εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, δὲν ὑπάρχει μέσον σωτηρίας. Λοιπὸν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸν τὸν λόγον, καλὲ Κλεινία, ἂν πρέπει νὰ τὸν ἀκούσωμεν, ἤ πως ἀλλέως νὰ κάμωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶναι βεβαίως ἀνάγκη νὰ ὑπακούσωμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐννοεῖς λοιπόν, ὅτι μερικοὶ λέγουν ὅτι ὑπάρχουν τόσα εἴδη νόμων, ὅσα καὶ πολιτευμάτων, καὶ ὅτι τῶν πολιτευμάτων εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου πόσα εἴδη παραδέχονται οἱ περισσότεροι; Λοιπὸν μὴ νομίσῃς ὅτι ἡ συζήτησις μας ἐδῶ γίνεται διὰ μηδαμινὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ διὰ τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα. Δηλαδὴ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον ἦλθε πάλιν εἰς ἀμφιβολίαν μεταξύ μας εἰς τὶ πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ. Διότι λέγουν ὅτι οἱ νόμοι δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπουν οὔτε εἰς τὸν πόλεμον οὔτε εἰς τὴν συνολικὴν ἀρετήν, ἀλλὰ ἀναλόγως τοῦ καθεστῶτος νὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸ συμφέρον του πῶς θὰ κυριαρχήσῃ διὰ παντὸς καὶ δὲν θὰ καταργηθῇ, καὶ ὅτι ὁ φυσικὸς ὁρισμὸς τοῦ δικαίου καλλίτερον εἶναι νὰ λέγεται οὕτω πώς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι αὐτὸς ἀποτελεῖ τὸ συμφέρον τοῦ ἀνωτέρου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶπε ἀκόμη καθαρώτερα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἰδού. Λέγουν βεβαίως, ὅτι τοὺς νόμους τοὺς νομοθετοῦν ἑκάστοτε εἰς τὴν πόλιν οἱ ὑπερισχύοντες. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγεις τὴν ἀλήθειαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

---

[8] Νεώτατη ἐτυμολογία μὴ ὑπάρχουσα εἰς τὸν Κρατύλον. Ἰδὲ καὶ χορός – χαρὰ σελ. 43 (Σημείωση: ὅπου ἀναφέρει ... χορούς μεταξύ μας καὶ ὠνόμασαν τοὺς χοροὺς μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ φυσικῶς παραγόμενον ἀπὸ τὴν χαράν).

Λοιπὸν φρονεῖς, λέγουν αὐτοί, ὅτι, ἐὰν κάποτε νικήσῃ ὁ δῆμος ἢ κανὲν ἄλλο πολίτευμα ἢ τύραννος, θὰ θέσῃ ἑκουσίως νόμους διὰ κάποιον ἄλλον σκοπὸν πρῶτον, παρὰ διὰ τὸ συμφέρον τῆς διατηρήσεως τῆς κυριαρχίας του;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς εἶναι δυνατὸν αὐτὸ βεβαίως;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν καὶ ὁποῖος παραβαίνει αὐτοὺς τοὺς θεσπισθέντας νόμους δὲν θὰ τὸν τιμωρήσῃ ὁ νομοθέτης ὡς ἀδικοῦντα, διότι θὰ προσθέσῃ ὅτι αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ δίκαιον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως πάντοτε αὐτὸ καὶ τοιούτου εἴδους θὰ εἶναι τὸ δίκαιον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τουλάχιστον αὐτὰ λέγει αὐτὸς ὁ λόγος.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως, διότι αὐτὸς εἶναι εἷς ἀπὸ ἐκείνους τοὺς βαθμοὺς τῆς κυριαρχίας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίους δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐκείνους ποὺ ἐξετάζαμεν τότε, δηλαδὴ ποῖοι ποίους πρέπει νὰ ἐξουσιάζουν. Καὶ βεβαίως ἀπεδείχθη ὅτι οἱ γονεῖς πρέπει νὰ ἐξουσιάζουν τοὺς ἀπογόνους, οἱ δὲ γεροντότεροι τοὺς νεωτέρους καὶ οἱ εὐγενεῖς τοὺς ἀγενεῖς, καὶ πολλοὶ ἄλλοι βαθμοὶ εἴπαμεν ὅτι ὑπάρχουν, ἐὰν τὸ ἐνθυμούμεθα, καὶ διάφορα ἐμπόδια εἰς τὸν καθένα. Καὶ μάλιστα εἷς ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο καὶ αὐτός, καὶ εἴπαμεν ὅτι κατὰ φύσιν ὁ Πίνδαρος τρόπον τινὰ εἰσάγει τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα, αὐτὰ εἴπαμεν τότε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Σκέψου λοιπὸν εἰς ποίους ἄραγε πρέπει νὰ παραδώσωμεν τὴν πόλιν. Διότι βεβαίως τὸ τοιοῦτον συνέβη ἕως τώρα μυριάκις εἰς μερικὰς πόλεις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅταν διαφιλονικοῦνται αἱ ἐξουσίαι, τότε οἱ νικηταὶ τόσον πολὺ οἰκειοποιοῦνται καὶ τὸ καθεστὼς καὶ τὴν πόλιν, ὥστε οὔτε ἐλάχιστον μέρος τῆς ἐξουσίας δὲν δίδουν εἰς τοὺς νικημένους, οὔτε εἰς τοὺς ἰδίους οὔτε εἰς τοὺς ἀπογόνους των, καὶ εἰς ὅλην των τὴν ζωὴν παραφυλάττουν ὁ εἷς τὸν ἄλλον, διὰ νὰ μὴ τυχὸν φθάσῃ κανεὶς εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀρχίσῃ τὰ παλαιὰ του ἐνθυμούμενος τὰ προηγούμενα παθήματά του. Αὐτὰ λοιπὸν ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι οὔτε πολιτεύματα εἶναι οὔτε νόμοι, ὅσοι δὲν ἐθεσπίσθησαν διὰ τὸ κοινὸν συμφέρον ὅλης τῆς πόλεως. Ὅσα δὲ ἐθεσπίσθησαν πρὸς χάριν ὀλίγων, αὐτὰ τὰ ὀνομάζομεν ἡμεῖς φατριεύματα καὶ ὄχι πολιτεύματα, καὶ τὰ δίκαια αὐτῶν, τὰ ὁποῖα παραδέχονται ὅτι ὑπάρχουν, ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι εἶναι μάταιος λόγος. Λέγομεν δὲ αὐτά, διότι ἡμεῖς εἰς τὴν ἰδικήν σου πόλιν δὲν θὰ ἀναθέσωμεν τὴν ἐξουσίαν εἰς κανένα, καθόσον εἶναι πλούσιος, οὔτε καθόσον ἔχει κανὲν ἄλλο παρόμοιον προσόν, δηλαδὴ ἰσχὺν ἢ ἀνάστημα ἢ κάποιαν καταγωγήν. Ἀλλὰ ὅποιος εἶναι εὐπειθέστατος εἰς τοὺς θεσπισθέντας νόμους καὶ νικᾷ αὐτοῦ τοῦ εἴδους νίκην ἐντὸς τῆς πόλεως, εἰς αὐτὸν

φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ ἀναθέσωμεν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν θεῶν, καὶ τὴν μὲν σπουδαιοτέραν εἰς τὸν πρῶτον, τὴν δὲ δευτέραν εἰς τὸν δεύτερον νικητήν, καὶ ἀναλόγως κατόπιν κατὰ σειρὰν νὰ ἀναθέσωμεν τὸ καθέν. Τοὺς δὲ ὀνομαζομένους ἄρχοντας τώρα τοὺς ὠνόμασα ὑπηρέτας τῶν νόμων, ὄχι διὰ νὰ καινοτόμῳ εἰς τάς λέξεις, ἀλλὰ διότι νομίζω ὅτι μὲ αὐτὸ πρὸ πάντων ὑπάρχει σωτηρία εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸ ἀντίθετον. Δηλαδὴ εἰς ὁποίαν πόλιν κυριαρχεῖται καὶ ἀκυρώνεται ὁ νόμος, βλέπω ὅτι ἡ καταστροφή της εἶναι ταχεῖα. Εἰς ὁποίαν ὅμως πόλιν ὁ νόμος εἶναι κυρίαρχος τῶν ἀρχόντων, οἱ δὲ ἄρχοντες δοῦλοι τοῦ νόμου, βλέπω καλὰ ὅτι ὑπάρχει σωτηρία καὶ ὅλα τὰ καλὰ ὅσα ἐδῶκαν οἱ θεοὶ εἰς τάς πόλεις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως μὰ τὸν Δία, φίλε Ξένε. Διότι ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας σου ἔχεις ὀξυδερκὲς βλέμμα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως, διότι ἕκαστος, ὅσον εἶναι νέος, αὐτὰ τὰ πράγματα τὰ βλέπει ἀπὸ ὅλας τάς ἄλλας ἡλικίας ἀδυνατώτερα, ὅταν γηράσῃ ὅμως, τὰ βλέπει ὀξυδερκέστατα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὶ λοιπὸν θὰ κάμωμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτά; Ἄραγε δὲν θὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔφθασαν καὶ εἶναι παρόντες οἱ μετανάσται καὶ τώρα πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὴν συνέχειαν τοῦ ζητήματος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἃς εἰποῦμεν εἰς αὐτούς: Κύριοι, ὁ μὲν βεβαίως, καθὼς λέγει ἡ παλαιὰ παράδοσις, ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος καὶ τὸ μέσον ὅλων τῶν ὄντων καὶ τὰ διαπερᾷ κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν συμφώνως μὲ τὴν φύσιν, ἐνῶ τὰ περιβάλλει. Αὐτὸν δὲ ἀκολουθεῖ πάντοτε ἡ θεία δίκη, ἡ ὁποία τιμωρεῖ τοὺς παραβάτας τοῦ θείου νόμου, καὶ τὴν ὁποίαν ὅστις θέλει νὰ εὐτυχήσῃ τὴν ἀκολουθεῖ στενῶς μὲ ταπεινοφροσύνην καὶ κοσμιότητα. Ἂν δὲ κανεὶς ὑψωθῇ ἀπὸ καυχησιολογίας ἢ ὑπερηφανευθῇ διὰ τὰ χρήματά του ἢ διὰ τάς τιμὰς ἢ καὶ διὰ τὴν εὐμορφίαν τοῦ σώματός του καὶ συγχρόνως ἀπὸ ἐπιπολαιότητα νεανικὴν καὶ ἀνοησίαν φλογίζεται εἰς τὴν ψυχήν του μὲ ὑβριστικὸν τρόπον, ὡς νὰ μὴν ἔχῃ ἀνάγκην οὔτε κανενὸς ἄρχοντος οὔτε ἀρχηγοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς νὰ εἶναι ἱκανὸς καὶ ἄλλους νὰ ὁδηγῇ, τότε ἐγκαταλείπεται ἔρημος ἀπὸ τὸν θεόν, ἀφοῦ δὲ ἐγκαταλειφθῇ καὶ προσελκύσῃ καὶ ἄλλους ὁμοίους του, σκιρτᾷ καὶ διαταράσσει τὰ πάντα, καὶ εἰς πολλοὺς ἠμπορεῖ νὰ νομισθῇ ὡς κάτι σπουδαῖον πρᾶγμα, ἀλλὰ εἰς ὀλίγον καιρὸν ὑποφέρει τιμωρίαν κοινῶς ἐπιδοκιμαζομένην ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐκ βάθρων ἀναστατώνει καὶ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὴν πόλιν. Λοιπὸν ἐμπρὸς εἰς αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθησαν οὕτω πώς, τὶ πρέπει νὰ κάμνῃ ἢ νὰ φρονῇ ὅστις ἔχει φρόνησιν καὶ τὶ νὰ μὴ κάμνῃ;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως τοῦτο εἶναι προφανές, ὅτι δηλαδὴ ἕκαστος ὀφείλει νὰ σκεφθῇ ὅτι πρέπει νὰ εἶναι πιστὸς ὀπαδὸς τοῦ θεοῦ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ποία πρᾶξις εἶναι φιλικὴ καὶ σύμφωνος μὲ τὸν θεόν; Μία (πρᾶξις) καὶ εἰς μίαν παράδοσιν ἀρχαίαν στηρίζεται, ὅτι δηλαδὴ τὸ ὅμοιον μὲ τὸ ὅμοιον, ὅταν εἶναι μέτριον, ἠμπορεῖ νὰ εἶναι φιλικόν, ἐνῶ τὰ ἀμέτρητα δὲν εἶναι φιλικὰ οὔτε μεταξύ των οὔτε μὲ τὰ μετρημένα. Ὁ θεὸς λοιπὸν πρὸ πάντων φαίνεται ὅτι εἶναι δι' ἡμᾶς μέτρον εἰς ὅλα τὰ πράγματα, καὶ πολὺ περισσότερον παρὰ κανεὶς ἄνθρωπος, καθὼς λέγουν. Ὁποῖος λοιπὸν θέλει νὰ γίνῃ προσφιλὴς εἰς αὐτὸν πρέπει ὅσον τὸ δυνατὸν καὶ ὁ ἴδιος νὰ γίνῃ τοιοῦτος, καὶ ἑπομένως συμφώνως μὲ αὐτὸν τὸν λόγον ὁποῖος ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι σώφρων εἶναι ἀγαπητὸς εἰς τὸν θεόν, διότι εἶναι ὅμοιος, ὅποιος ὅμως δὲν εἶναι σώφρων εἶναι ἀνόμοιος καὶ διαφορετικὸς καὶ ἄδικος. Καὶ τὰ ἄλλα συμβαίνουν μὲ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν. Ἂς συλλογισθῶμεν δὲ ὅτι σύμφωνος μὲ αὐτὰ εἶναι ὁ ἑξῆς ἰσχυρισμός, ὁ ὁποῖος νομίζω ὅτι εἶναι ὡραιότερος καὶ ἀληθέστερος ἀπὸ ὅλους τοὺς λόγους, ὅτι δηλαδὴ ὁ μὲν ἀγαθὸς νὰ θυσιάζῃ καὶ νὰ ἐπικοινωνῇ μὲ τοὺς θεοὺς μὲ προσευχὰς καὶ ἀφιερώματα καὶ μὲ ὅλην τὴν λατρείαν τῶν θεῶν εἶναι τὸ ὡραιότερον καὶ καλλίτερον καὶ ὠφελιμώτερον διὰ τὴν εὐτυχῆ ζωὴν καὶ πρὸ πάντων ὑπερβολικὰ εὐπρεπές, ἐνῶ διὰ τὸν κακὸν προωρίσθησαν ὅλως τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά. Διότι ὁ κακὸς εἶναι βεβαίως ἀκάθαρτος εἰς τὴν ψυχήν, εἶναι ὅμως καθαρὸς ὁ ἀντίθετός του. Ἀπὸ μικρὸν δὲ νὰ δεχθῇ δῶρα δὲν εἶναι ὀρθὸν οὔτε ἄνθρωπος ἀγαθὸς οὔτε θεός. Ἑπομένως μάταιος εἶναι ὁ πολὺς κόπος τῶν ἀνοσίων διὰ τοὺς θεούς, ἐνῶ τῶν εὐσεβῶν εἶναι ἐπικαιρότατος. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ σκοπὸς μας, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ σημαδεύωμεν, ὡς βέλη ὅμως αὐτοῦ καὶ κάπως ὡς ὁρμὴ τῶν βελῶν ποῖοι λόγοι ἠμποροῦν νὰ ῥιφθοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπιτυχῶς;

Νομίζομεν ὅτι πρῶτον μετὰ τοὺς Ὀλυμπίους καὶ τοὺς πολιούχους θεοὺς ἐὰν ἀποδώσῃ κανεὶς τὰ ζυγὰ[9] καὶ τὰ δεύτερα θύματα καὶ τὰ ἀριστερὰ των μέλη εἰς τοὺς θεοὺς τοῦ Ἅδου, θὰ ἐπιτύχῃ ὀρθότατα τὸν σκοπὸν τῆς εὐσεβείας, εἰς δὲ τοὺς θεοὺς οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται ἐπάνω ἀπὸ αὐτοὺς τὰ μόνα καὶ τὰ ἀντίστροφα μὲ ὅσα εἴπαμεν προηγουμένως. Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς θεοὺς εἶναι ὀρθὸν ὅστις ἔχει φρόνησιν νὰ ἱερουργῇ εἰς τοὺς δαίμονας καὶ κατόπιν εἰς τοὺς ἥρωας. Κατόπιν ἔρχεται ἡ ἱερουργία τῶν ἰδιωτικῶν πατρικῶν θεῶν συμφώνως μὲ τὸν νόμον, κατόπιν δὲ αἱ τιμαὶ τῶν γονέων ἐνόσω ζοῦν, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι εὐσεβὲς νὰ πληρώνωμεν τὰ πρῶτα καὶ τὰ σπουδαιότερα χρέη, τὰ ὁποῖα προηγοῦνται ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα χρέη, νὰ νομίζῃ δὲ κανεὶς ὅτι ὅσα ἀπέκτησε καὶ ἔχει εἶναι ὅλα κτῆμα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐγέννησαν καὶ τὸν ἀνέθρεψαν, ὥστε νὰ τὰ προσφέρῃ ὅσον τοῦ εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐκείνων, πρῶτον τὴν περιουσίαν, δεύτερον τὸ σῶμα του καὶ τρίτον τὴν ψυχὴν ὡς ἀποζημίωσιν δανείων καὶ φροντίδων καὶ παλαιῶν ὀχληρῶν κόπων δοθέντων ἀπέναντι νέων, τοὺς ὁποίους μάλιστα ἀποδίδει εἰς γέροντας ἔχοντας μεγάλην ἀνάγκην ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας των. Εἰς ὅλην δὲ τὴν ζωὴν του πρέπει κανεὶς νὰ ἔχῃ καὶ νὰ ἀπέδειξε πρὸς τοὺς γονεῖς του γλῶσσαν εὐσεβῆ, διότι τῶν ἀβαρῶν καὶ τῶν πτερωτῶν λέξεων ἡ προσβολὴ εἶναι πολὺ βαρεῖα. Διότι ὡς ἐπιθεωρητὴς ὅλων αὐτῶν διωρίσθη ἡ Νέμεσις ὁ ἀγγελιοφόρος τῆς Δικαιοσύνης. Λοιπὸν πρέπει εἰς αὐτοὺς νὰ ὑποχωρῇ κανείς, καὶ ὅταν ὀργίζωνται καὶ ὅταν ξεσπᾷ ὁ θυμὸς των, καὶ εἴτε μὲ λόγους κάμνουν τοῦτο εἴτε μὲ ἔργα νὰ τοὺς συγχωρῇ, διότι πολὺ δικαίως ὀργίζεται ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱόν, ἐὰν νομίζῃ ὅτι ἀδικεῖται. Ὅταν δὲ ἀποθάνουν οἱ γονεῖς του, κηδεία μὲν καλλιτέρα εἶναι ἡ ἀξιοπρεπεστέρα, χωρὶς νὰ ὑπερβάλῃ τὰ συνηθισμένα (μνημεῖα) οὔτε νὰ ὑστερῇ εἰς ὅσα ἔκαμαν οἱ προπάτορές του εἰς τοὺς ἰδικοὺς των γονεῖς, καὶ ἐξ ἄλλου νὰ ἀποδίδῃ τὰ ἐπέτεια μνημόσυνα, ὅσα φέρουν τιμὴν εἰς τοὺς ἀποθανόντας. Πάντοτε δὲ νὰ φροντίζῃ κυρίως πῶς νὰ καταστήσῃ τὴν μνήμην των ἀείμνηστον καὶ νὰ μοιράζῃ εἰς τοὺς μεταστάντας τὸ ἀνάλογον μέρος ἀπὸ τάς δαπάνας τάς ὁποίας τοῦ χαρίζει ἡ τύχη.

Λοιπόν, ἐὰν κάμνωμεν πάντοτε αὐτὰ καὶ ζῶμεν συμφώνως μὲ αὐτά, ὅλοι θὰ λάβωμεν τὸν μισθὸν μας ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς καλλιτέρους μας καὶ θὰ ζῶμεν μὲ καλὰς ἐλπίδας εἰς τὴν περισσοτέραν μας ζωήν. Εἰς ὅσα δὲ χρειάζονται κατὰ νόμον ὡς στολισμὸς ἀπέναντι τῶν ἀπογόνων καὶ συγγενῶν καὶ φίλων καὶ συμπολιτῶν καὶ διὰ τὴν φιλοξενίαν τὴν ὁποίαν ἐκτιμοῦν οἱ θεοί, καὶ τὴν διαχυτικὴν ζωήν, τὴν ὁποίαν θὰ προξενήσῃ ἡ ἐκτέλεσις ὅλων αὐτῶν, ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ ἐκτελέσῃ ἡ ἐξέτασις τῶν ἰδίων νόμων, ἄλλοτε μὲν πείθουσα, ἄλλοτε δὲ τιμωροῦσα μὲ βίαν καὶ δικαιοσύνην τοὺς μὴ ἐνδιδόντας εἰς τάς συμβουλάς, καὶ θὰ κάμῃ τὴν πόλιν μας ἀξιομακάριστον καὶ εὐτυχῆ, ἐὰν θέλουν καὶ οἱ θεοί. Ὅσα δὲ πάλιν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ εἴπῃ ὁ νομοθέτης, ὁ ὁποῖος σκέπτεται καθὼς ἐγώ, δὲν εἶναι ὅμως πρέπον νὰ λάβουν μορφὴν νόμου, δι' αὐτὰ νομίζω ὅτι ἀρκεῖ νὰ παρουσιάσῃ ἓν δεῖγμα καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ εἰς ἐκείνους χάριν τῶν ὁποίων νομοθετεῖ, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἐξετάσῃ καὶ κατόπιν νὰ ἀρχίσῃ τὴν νομοθεσίαν. Ἀλλὰ τότε λοιπὸν ποία εἶναι ἡ καλλιτέρα μορφὴ αὐτῶν; Δὲν εἶναι δύσκολον συνοπτικῶς ὅλα νὰ τὰ συμπεριλάβωμεν κάπως εἰς ἕνα γενικὸν κανόνα, ἀλλὰ ἂς τὰ συνοψίσωμεν μὲ τὸν ἑξῆς τρόπον, ἴσως ἠμπορέσωμεν νὰ εὕρωμεν μίαν ἀσφάλειαν δι' αὐτά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε πῶς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐπιθυμοῦσα αὐτοὶ νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν εὐπειθέστατοι εἰς τὴν ἀρετήν, καὶ εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ νομοθέτης αὐτὸ θὰ προσπαθήσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ εἰς ὅλην τὴν νομοθεσίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὅσα εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου μου ἐφάνησαν ὅτι φέρουν κάποιαν ὠφέλειαν εἰς ὅσα συμβουλεύουν, ἐὰν δὲν ἀποτείνωνται ὅλως διόλου εἰς ἀγρίαν ψυχήν, καὶ ὅτι τὸν κάμνουν ἡμερώτερον εἰς τὸ νὰ προσέχῃ καὶ εὐνοϊκώτερον. Ὥστε, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν καθιστοῦν τὸν ἀκροατὴν παρὰ πολὺ εὐνοϊκὸν καὶ ἐπιδεικτικόν, καθὼς εἴπαμεν, ἀλλὰ ὀλίγον, πάλιν εἶναι ἀρκετόν. Διότι εἶναι πρόχειροι καὶ ἄφθονοι ὅσοι εἶναι πρόθυμοι νὰ γίνουν ἄριστοι ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον καὶ ταχύτερον, καὶ τὸν Ἡσίοδον οἱ περισσότεροι τὸν θεωροῦν σοφόν, διότι λέγει ὅτι ἡ μὲν ὁδὸς τῆς κακίας εἶναι ὁμαλὴ καὶ διαβαίνεται χωρὶς νὰ ἱδρώσῃ κανείς, διότι εἶναι πολὺ σύντομος, λέγει ὅμως ὅτι στην ἀρετή:

Μπροστὰ οἱ ἀθάνατοι θεοὶ ἱδρῶτα ἔχουν βάλη, Εἶναι μακρὸς καὶ ἀνωφερὴς ὁ δρόμος της 'ς τὰ πρῶτα καὶ δύσκολος.
Ἀλλ' ὅταν πλειὰ 'ς τὴν κορυφὴν ἀνέβῃς, Γίνεται τότε εὔκολος, καὶ δύσκολος ἂν εἶναι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ βεβαίως φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ ὀρθά.

---

[9] Συμφώνως μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πυθαγόρα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαιότατα. Ἀλλὰ πόσον ὁ διαφωτιστικὸς λόγος ἐπέδρασε εἰς ἐμέ, θέλω νὰ σᾶς τὸ παρουσιάσω εἰς τὸ μέσον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Παρουσίασε τὸ λοιπόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς λέγωμεν λοιπὸν συζητοῦντες μὲ τὸν νομοθέτην τὸ ἑξῆς· εἶπε μας, νομοθέτα, ἀφοῦ γνωρίζεις τὶ πρέπει νὰ κάμνωμεν ἡμεῖς καὶ νὰ λέγωμεν, ἄραγε δὲν ἕπεται ὅτι καὶ ἠμπορεῖς νὰ τὸ εἴπῃς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶναι ἑπόμενον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὀλίγον προηγουμένως ἄραγε δὲν σὲ ἠκούσαμεν ποῦ ἔλεγες, ὅτι ὁ νομοθέτης δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς τοὺς ποιητὰς νὰ συνθέτουν ὅ,τι τοὺς ἀρέσει; Διότι δὲν γνωρίζουν τι ἠμπορεῖ νὰ λέγουν ἐναντίον τῶν νόμων καὶ νὰ βλάπτουν τὴν πόλιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτά ποὺ λέγεις εἶναι βεβαίως ἀληθῆ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἐὰν χάριν τῶν ποιητῶν εἰποῦμεν τὰ ἑξῆς εἰς αὐτόν, δὲν θὰ ἦσαν μέτρια τὰ λεγόμενα μας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὰ ἑξῆς: ὑπάρχει παλαιὸς μῦθος, φίλε νομοθέτα, τὸν ὁποῖον καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι πάντοτε τὸν λέγομεν, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τὸν παραδέχονται, ὅτι δηλαδὴ ὁ ποιητής, ὅταν καθῆται εἰς τὸν τρίποδα τῆς Μούσης, τότε δὲν εἶναι 'ς τὰ λογικὰ του, ἀλλὰ ὡσὰν καμμία βρύσις ἡ ἔμπνευσίς του ἐξέρχεται προχείρως, καὶ ἐπειδὴ ἡ τέχνη εἶναι μίμησις καὶ ἐπειδὴ παρουσιάζει ἀνθρώπους μὲ ἀντιθέτους διαθέσεις μεταξύ των, ἀναγκάζεται νὰ λέγῃ πολλάκις ἀντιφατικὰ πρὸς τὸν ἑαυτόν του, καὶ δὲν γνωρίζει οὔτε ἂν αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ ἀπὸ τὰ λεγόμενά του οὔτε ἂν τὰ ἄλλα. Ὁ νομοθέτης ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ μέσα εἰς τὸν νόμον, δηλαδὴ νὰ δίδῃ δύο γνώμας δι' ἓν πρᾶγμα, ἀλλὰ ὀφείλει πάντοτε νὰ δίδῃ μίαν δι' ἕκαστον. Κάμε δὲ συμπέρασμα ἀπὸ αὐτά ποὺ εἶπες σὺ ὁ ἴδιος πρὸ ὀλίγου. Δηλαδή, ἐνῶ ὑπάρχει κηδεία ἄλλη μὲν ὑπερβολική, ἄλλη δὲ ἐλλιπής, ἄλλη δὲ μετρία, σὺ ἐπροτίμησες τὴν μίαν, τὴν μετρίαν, καὶ τὴν ἐπιβάλλεις καὶ τὴν ἐπήνεσες ἀπολύτως. Ἐγὼ ὅμως, ἐὰν μὲν εἶχα γυναῖκα κατὰ τὸ ποίημα ὑπέροχον εἰς τὸν πλοῦτον καί μου ἐπέβαλλε νὰ τὴν θάψῳ, τὴν ὑπερβολικὴν κηδείαν θὰ ἐνέκρινα, ἀλλὰ πάλιν κάποιος γλίσχρος καὶ πτωχὸς ἄνθρωπος θὰ ἐγκρίνῃ τὴν ὀλιγοέξοδον, ὁποῖος δὲ ἔχει μετρίαν περιουσίαν καὶ εἶναι καὶ ὁ ἴδιος μέτριος, θὰ ἐπαινέσῃ τὴν ἀνάλογον κηδείαν. Σὺ ὅμως δὲν πρέπει νὰ τὸ λέγῃς ἁπλῶς, καθὼς τὸ εἶπες, μέτριον, ἀλλὰ νὰ εἴπῃς τὶ πρᾶγμα εἶναι τὸ μέτριον καὶ πόσον· ἀλλέως αὐτὸς ὁ ὁρισμός σου μὴ φαντασθῇς πότε ὅτι θὰ γίνῃ νόμος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἄραγε ὁ ἁρμόδιος ἐπόπτης τῶν νόμων δὲν πρέπει νὰ λέγῃ κανὲν παρόμοιον εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν νόμων, ἀλλὰ ἀμέσως νὰ λέγῃ τὶ πρέπει νὰ κάμνωμεν, χωρὶς νὰ μᾶς τὸν ἐξηγῇ καὶ ἀφοῦ μᾶς ὑπενθυμίση ἀπειλητικῶς τὴν τιμωρίαν νὰ προχωρῇ εἰς ἄλλον νόμον, καὶ χωρὶς νὰ προσθέτῃ τὸ ἐλάχιστον ἀπὸ παρηγορίας καὶ συμβουλὰς εἰς τοὺς δεχομένους τοὺς νόμους; Ἁπλῶς δὲ ὡσὰν οἱ ἰατροί, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλοι μὲν συνηθίζουν νὰ μας θεραπεύουν κατὰ τοῦτον, ἄλλοι δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον; Καὶ πρέπει ἄραγε νὰ ἐνθυμούμεθα καὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου τὴν μέθοδον, διὰ νὰ παρακαλοῦμεν τὸν νομοθέτην καθὼς τὸν ἰατρὸν παρακαλοῦν τὰ παιδιὰ νὰ τὰ θεραπεύσῃ μὲ τὸν γλυκύτερον τρόπον; Καὶ ἰδοὺ τὶ θέλω νὰ εἴπω: ὑπάρχουν βεβαίως, νομίζω, κάποιοι ἰατροὶ καὶ κάποιοι ἄλλοι ὑπηρέται τῶν ἰατρῶν, ἀλλὰ βεβαίως καὶ αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζομεν ἰατρούς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀδιάφορον ἂν εἶναι ἐλεύθεροι ἢ δοῦλοι καὶ κατὰ διαταγὴν τῶν κυρίων των καὶ μανθάνουν τὴν τέχνην θεωρητικῶς καὶ ἐμπειρικῶς καὶ ὄχι ἐκ φύσεως, καθὼς καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἐλεύθεροι ἔμαθαν, καὶ τοὺς υἱοὺς των διδάσκουν. Δέχεσαι ὅτι αὐτὰ εἶναι τὰ δύο γένῃ τῶν λεγομένων ἰατρῶν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε ὅμως ἐννοεῖς συγχρόνως, ὅτι, ἀφοῦ καὶ οἱ ἀσθενεῖς εἶναι καὶ δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι εἰς τάς πόλεις, τοὺς μὲν δούλους τὸ περισσότερον τοὺς ἰατρεύουν οἱ δοῦλοι περιοδεύοντες καὶ περιμένοντες εἰς τὰ ἰατρεῖα, καὶ οὔτε λόγον δίδει ἢ λαμβάνει ποτὲ δι' ἕκαστον νόσημα ἀπὸ ἕκαστον δοῦλον κανεὶς ἀπὸ τοὺς τοιούτους ἰατρούς, ἁπλῶς δὲ διατάσσει ὅ,τι ἐγκρίνει ἐκ πείρας ὡς νὰ τὸ γνωρίζῃ ἀκριβῶς καὶ καθὼς ὁ τύραννος, σηκώνεται μὲ τὸν ἀγέρωχον τρόπον καὶ φεύγει διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς ἄλλον δοῦλον ἀσθενῆ, καὶ οὕτω πὼς διευκολύνει τὴν θέσιν τοῦ κυρίου ὡς πρὸς τὴν περιποίησιν τῶν ἀσθενῶν; Ὁ ἐλεύθερος ὅμως συνήθως θεραπεύει τάς ἀσθενείας τῶν ἐλευθέρων καὶ τοὺς ἐπιθεωρεῖ καὶ ἀφοῦ ἐξετάσῃ αὐτὰς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ κατὰ φύσιν, ζητῶν γνώμην καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους του, συγχρόνως μὲν καὶ ὁ ἴδιος πληροφορεῖται κάτι ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς, συγχρόνως δέ, ὅσον εἶναι ἱκανός, διαφωτίζει τὸν ἴδιον τὸν ἀσθενῆ, καὶ δὲν τοῦ ἐπιβάλλει γνώμην προηγουμένως πρὶν νὰ τὸν καταπείσῃ κάπως, καὶ τότε πλέον τὸν καθησυχάζει μὲ συμβουλὰς καὶ διαρκῶς προδιαθέτει αὐτόν, καὶ βελτιώνει τὴν κατάστασίν του, καὶ προσπαθεῖ νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα. Λοιπὸν ἄραγε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὁ θεραπεύων ἰατρὸς καὶ ὁ γυμνάζων γυμναστὴς εἶναι καλλίτερος, ἢ κατ' ἐκεῖνον, δηλαδὴ ὅταν διττῶς ἐκτελῇ τὴν μίαν ἱκανότητα ἢ ὅταν ἐκτελῇ ἁπλῶς (μονῶς) καὶ μὲ χειρότερον τρόπον καὶ ἀγριώτερον ἀπὸ τὸν διττόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ἀνώτερος εἶναι, καλὲ Ξένε, ὁ διττός.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν θέλεις συγχρόνως καὶ νὰ ἐξετάσωμεν πῶς ἐφαρμόζεται αὐτὰ τὸ διττὸν καὶ τὸ μόνον εἰς αὐτὰς τάς νομοθεσίας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς δὲν θέλω;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπὸν δι' ὄνομα τῶν θεῶν, ποῖον νόμον ἄραγε θὰ θέση πρῶτον ὁ νομοθέτης; Ἄραγε δὲν θὰ διακοσμήσῃ συμφώνως μὲ τὴν φύσιν πρῶτον τὴν βάσιν τῆς δημιουργίας μιᾶς πόλεως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βάσις ὅμως τῆς δημιουργίας εἰς ὅλας τάς πόλεις δὲν εἶναι ἡ συμμετοχὴ καὶ ἐπιμιξία τῶν γάμων;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως φαίνεται ὅτι, ὅταν οἱ γαμήλιοι νόμοι πρῶτον τεθοῦν καλῶς, ὅλη ἡ πόλις ὀρθοποδεῖ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς εἰποῦμεν λοιπὸν πρῶτον τὸν μόνον τρόπον, ὁ ὁποῖος ἴσως εἶναι ὁ ἑξῆς: Νὰ νυμφεύεται δὲ κανεὶς ἀπὸ τὰ τριάντα ἕως τὰ τριανταπέντε ἔτη τῆς ἡλικίας του, εἰδεμὴ νὰ ζημιώνεται χρηματικῶς καὶ περιφρονητικῶς, μὲ χρῆμα μὲν τόσον καὶ τόσον, μὲ περιφρόνησιν δὲ αὐτὴν καὶ αὐτήν. Καὶ ὁ μὲν μόνος νόμος περὶ γάμων ἂς εἶναι κάπως τοιοῦτος, ὁ δὲ διπλοῦς ἂς εἶναι ὁ ἑξῆς: Νὰ νυμφεύεται δὲ ἀπὸ τὰ τριάντα ἕως τὰ τριανταπέντε ἔτη τῆς ἡλικίας του, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος μὲ κάποιον φυσικὸν μέσον ἔλαβε τὴν ἀθανασίαν καὶ δι' αὐτὸ ἐκ φύσεως ἐπλάσθη ἕκαστον νὰ ἔχῃ τὸν πόθον αὐτῆς. Διότι τὸ νὰ θέλῃ νὰ δοξασθῇ καὶ νὰ μὴ μείνῃ ἀφανὲς μετὰ θάνατον εἶναι πόθος τῆς ἀθανασίας. Καὶ λοιπὸν κάποια γενεὰ τῶν ἀνθρώπων διατηρεῖται εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, καὶ συμβαδίζει καὶ θὰ συμβαδίζῃ μὲ τὸν χρόνον μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων, καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον εἶναι ἀθάνατος, δηλαδή, καθόσον ἀφήνει τέκνα τῶν τέκνων καὶ διὰ τῆς γεννήσεως μένει ἡ ἰδία καὶ μία πάντοτε, ἔλαβε τὴν ἀθανασίαν. Αὐτῆς λοιπὸν νὰ στερήσῃ κανεὶς τὸν ἑαυτόν του ἑκουσίως δὲν εἶναι διόλου εὐσεβές, ἐκ προβλέψεως δὲ τὸν στερεῖ ὅστις δὲν φροντίζει διὰ γυναῖκα καὶ παιδιά. Λοιπόν, ἐὰν ὑπακούσῃ εἰς τὸν νόμον, θὰ ἀπαλλαχθῇ χωρὶς τιμωρίαν, ἐὰν ὅμως δὲν ὑπακούσῃ καὶ δὲν νυμφευθῇ, ὅταν φθάσῃ εἰς τὰ τριανταπέντε ἔτη τῆς ἡλικίας του, ἂς πληρώνῃ πρόστιμον κατ' ἔτος τόσον καὶ τόσον, διὰ νὰ μὴ νομίζῃ ὅτι ἡ μοναξιὰ τοῦ φέρει κέρδος καὶ ἡσυχίαν. Ἂς μὴ ἀπολαμβάνῃ δὲ τάς τιμάς, τάς ὁποίας ἀποδίδουν οἱ νεώτεροι πολῖται εἰς τοὺς γεροντοτέρους των πάντοτε. Ὅταν λοιπὸν πλησίον ἐκείνου ἀκούσῃ κανεὶς τοῦτον τὸν νόμον, ἠμπορεῖ νὰ σκεφθῇ δι' ἕκαστον ἂν πρέπει νὰ γίνωνται ὅλοι διπλοὶ μὲ τὴν δυνατὴν συντομίαν, διὰ νὰ πείθουν συγχρόνως καὶ νὰ ἀπειλοῦν, ἢ ἂν πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται μόνον τὴν ἀπειλὴν καὶ νὰ εἶναι ἁπλοὶ εἰς τὸ μῆκος των.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Σύμφωνον μὲ τὸν Λακωνισμόν, καλὲ Ξένε, εἶναι νὰ προτιμῶμεν πάντοτε τὰ συντομώτερα. Δι' αὐτὰς ὅμως τάς γραπτὰς διατάξεις, ἐὰν κανεὶς ζητῇ νὰ κρίνω ἐγὼ ποία προτιμῶ νὰ θεσπισθοῦν γραπτῶς εἰς τὴν πόλιν, θὰ ἐπροτιμοῦσα τάς ἐκτενεστέρας καὶ μάλιστα θὰ ἐπροτιμοῦσα ἀκριβῶς τοῦτο τὸ παράδειγμα νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ὅλους τοὺς νόμους, δηλαδὴ νὰ γίνουν καὶ τὰ δύο. Βεβαίως ὅμως καὶ εἰς τὸν Κλεινίαν ἀπ᾽ ἐδῶ πρέπει νὰ ἀρέσουν ὅσα νομοθετοῦμεν τώρα. Διότι ἰδικὴ του εἶναι ἡ πόλις, ἡ ὁποία ἔχει σκοπὸν νὰ μεταχειρισθῇ τοὺς νόμους τούτους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ ὡμίλησες βεβαίως, φίλε Μέγιλλε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τὸ νὰ συζητοῦμεν διὰ τάς μακρὰς ἢ συντόμους διατάξεις εἶναι πολὺ μωρόν. Διότι, νομίζω, πρέπει τὰ καλλίτερα μήκη νὰ προτιμῶμεν καὶ ὄχι τὰ συντομώτερα οὔτε τὰ ἐκτενέστερα. Ὁ δὲ δεύτερος τύπος τῶν νόμων, τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν πρὸ ὀλίγου, δὲν εἶναι μόνον διπλασίως ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀλλά, καθὼς εἴπαμεν προηγουμένως, πολὺ ὀρθὰ συγκρίνονται μὲ τὸ διττὸν γένος τῶν ἰατρῶν. Καὶ ὅμως κανεὶς ἀπὸ τοὺς νομοθέτας δὲν φαίνεται νὰ ἔλαβε τοῦτο ὑπ' ὄψιν του, ὅτι δηλαδή, ἐνῶ ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιήσωμεν δύο πράγματα εἰς τὴν νομοθεσίαν, τὴν συμβουλὴν καὶ τὴν βίαν, αὐτοὶ ὅσον εἶναι δυνατὸν ἐφαρμόζουν εἰς τὸν ἀπαίδευτον λαὸν μόνον τὸ ἕν. Δηλαδὴ δὲν μετριάζουν τὴν ἐξουσίαν μὲ συμβουλάς, ἀλλὰ τὴν ἐκτελοῦν μόνον μὲ καθαρὰν βίαν. Ἐγὼ ὅμως, ἀξιομακάριστοι φίλοι, βλέπω ὅτι καὶ κάτι τρίτον πρέπει νὰ γίνῃ, τὸ ὁποῖον τώρα δὲν γίνεται εἰς κανὲν μέρος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ ἐννοεῖς δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κάτι τὸ ὁποῖον μὲ τὴν δύναμιν καμμιᾶς θεότητος προκύπτει ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἴπαμεν προηγουμένως. Δηλαδὴ ἀφ' ὅτου σχεδὸν ἀρχίσαμεν νὰ συζητοῦμεν περὶ τῶν νόμων, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν αὐγήν, ἔγινε μεσημέρι καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ πολὺ καλὸν καὶ ἀναπαυτικὸν αὐτὸ μέρος, χωρὶς νὰ ὁμιλοῦμεν δι' ἄλλο τίποτε παρὰ διὰ νόμους, καὶ ὅμως μόλις τώρα τελευταίως μου φαίνεται ὅτι ἠρχίσαμεν νὰ ὁμιλοῦμεν κυρίως διὰ νόμους, ὅλα δὲ τὰ προηγούμενα ἦσαν ἁπλὰ προοίμια νόμων. Ἀλλὰ διατὶ τὸ εἶπα αὐτό; Διότι θέλω νὰ εἴπω ὅτι εἰς ὅλας τάς συζητήσεις καὶ εἰς ὅσα λαμβάνει μέρος ἡ φωνὴ ὑπάρχουν προοίμια καὶ σχεδὸν κάποιαι προγυμνάσεις, αἱ ὁποῖαι περιέχουν τεχνικὴν δοκιμὴν χρήσιμον δι' αὐτό ποὺ μέλλει νὰ ἐκτελεστῇ. Καὶ βεβαίως εἰς τοὺς λεγομένους νόμους τοῦ κιρῳδικοῦ ᾄσματος καὶ ὅλης τῆς μουσικῆς προηγοῦνται προοίμια μὲ θαυμασίαν τέχνην. Τώρα ὅμως εἰς τοὺς ἀληθῶς ὑπάρχοντας νόμους, τοὺς ὁποίους βεβαίως (πρὸς διάκρισιν) τοὺς ὀνομάζομεν πολιτικοὺς (καὶ ὄχι μουσικούς), κανεὶς ἕως τώρα ποτὲ δὲν ἐπρόσθεσε οὔτε κανὲν προοίμιον οὔτε ἔγινε συνθέτης, διὰ νὰ τὸ φέρῃ εἰς φῶς, ὡς νὰ μὴν ἔγκειται τοῦτο εἰς τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Καὶ ὅμως ἡ ἰδική μας συζήτησις, καθὼς φρονῶ, ἀποδεικνύει ὅτι ἔγκειται εἰς τὴν φύσιν του, ἔπειτα δὲ αὐτοί ποὺ ἐφάνησαν εἰς τὴν συζήτησιν μας πρὸ ὀλίγου διπλοὶ νόμοι, δὲν εἶναι ἀπολύτως διπλοί, ἀλλὰ δύο χωριστὰ πράγματα, δηλαδὴ νόμος καὶ προοίμιον τοῦ νόμου. Καὶ τὸ μὲν πρόσταγμα τοῦ τυράννου, τὸ ὁποῖον παρωμοιώθη μὲ

τὸ πρόσταγμα ἐκείνων τῶν ἰατρῶν, τοὺς ὁποίους ὠνομάσαμεν δουλοπρεπεῖς, ἀποτελεῖ τὸν καθαρὸν νόμον, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον προηγήθη εἰς τὴν συζήτησιν καὶ ἐθεωρήθη ὡς συμβουλευτικὸν ἀπὸ τὸν φίλον ἀπ' ἐδῶ, αὐτὸ εἶναι πραγματικῶς συμβουλευτικόν, ἐπέχει ὅμως θέσιν προοιμίου μιᾶς συζητήσεως. Δηλαδή, διὰ νὰ παραδεχθῇ εὐνοϊκώτερον καὶ εὐκολώτερον τὴν διαταγήν, ἡ ὁποία βεβαίως εἶναι νόμος, τὸ πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ νομοθέτης προτείνει τὸν νόμον, μοῦ φαίνεται ὅτι ἐλέχθη ὅλος αὐτὸς ὁ λόγος, τὸν ὁποῖον εἶπε μὲ πειστικότητα ὁ ὁμίλων. Δι' αὐτὸ λοιπὸν συμφώνως μὲ τὸν διισχυρισμόν μου προοίμιον καὶ ὄχι συζήτησις τοῦ νόμου ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῇ τοῦτο. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπα αὐτά, τὶ θὰ ἤθελα νὰ λεχθῇ κατόπιν; Τὸ ἑξῆς, ὅτι ὁ νομοθέτης γενικῶς ὅλους τοὺς νόμους δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀφήσῃ χωρὶς προοίμιον καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν καθένα νὰ προσθέτῃ πόσον θὰ εἶναι ἀνώτερον τὸ ἓν εἶδος ἀπὸ τὸ ἄλλο, καθὼς ἐφάνησαν οἱ προηγούμενοι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὅσον δι' ἐμέ ποτὲ δὲν θὰ ἐσυμβούλευα νὰ δώσῃ διαφορετικὴν νομοθεσίαν ὅστις εἶναι εἰδικὸς εἰς αὐτά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλὰ λοιπόν, φίλε Κλεινία, μοῦ φαίνεται ὅτι λέγεις αὐτὸ τουλάχιστον, ὅτι δηλαδὴ εἰς ὅλους τοὺς νόμους ὑπάρχουν προοίμια καὶ ὅτι πρέπει εἰς τὴν ἀρχὴν πάσης νομοθεσίας νὰ προτάσσωμεν τὸ φυσικὸν προοίμιον δι' ἕκαστον. Διότι αὐτό ποὺ πρόκειται νὰ λεχθῇ κατόπιν δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα, οὔτε εἶναι μικρὰ ἡ διαφορά, ἂν ἐκτεθοῦν αὐτὰ σαφῶς ἢ ὄχι σαφῶς. Ὅτι ὅμως καὶ εἰς τοὺς μεγάλους λεγομένους νόμους καὶ εἰς τοὺς μικροὺς πρέπει νὰ θέτωμεν ὅμοιον προοίμιον, ἴσως δὲν τὸ λέγαμεν ὀρθῶς. Διότι βεβαίως οὔτε εἰς πᾶν ᾷσμα οὔτε εἰς πᾶσαν συζήτησιν πρέπει νὰ τὸ κάμνωμεν αὐτό. Καὶ ἂν δὲ ἐκ φύσεως ὑπάρχῃ δι' ὅλα, δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐφαρμόζωμεν εἰς ὅλα. Ἀλλὰ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀναθέτωμεν ἑκάστοτε εἰς τὸν ἴδιον τὸν ῥήτορα καὶ τὸν μελοποιὸν καὶ τὸν νομοθέτην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά μου φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖς. Ἀλλὰ τώρα, καλὲ Ξένε, ἂς μὴ ἀναβάλλωμεν περισσότερον τὴν οὐσίαν τῆς συζητήσεως, ἀλλὰ ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ ζήτημά μας, καὶ ἂς ἀρχίσωμεν ἀπὸ ἐκεῖνα, ἂν ἀγαπᾷς, τὰ ὁποῖα δὲν τὰ εἶπες τότε ὡς προοίμιον. Λοιπὸν καὶ πάλιν, καθὼς λέγουν οἱ παῖκται, ἂς ἐνθυμηθοῦμεν τάς καλλιτέρας ἐπαναλήψεις, ὡς νὰ ἐξετάζωμεν τὸ προοίμιον καὶ ὄχι ἓν τυχαῖον ζήτημα, καθὼς πρὸ ὀλίγου. Ἂς κάμωμεν δὲ ἀρχὴν ὁμολογοῦντες ῥητῶς ὅτι λέγομεν τὸ προοίμιον. Καὶ ὅσον μὲν διὰ τὴν λατρείαν τῶν θεῶν καὶ τὴν φροντίδα διὰ τοὺς προγόνους εἶναι ἀρκετὰ καὶ ὅσα ἐλέχθησαν καὶ προηγουμένως. Τὰ κατόπιν δὲ ἂς προσπαθήσωμεν νὰ εἴπωμεν, ἕως ὅτου νὰ σχηματῖσωμεν γνώμην ὅτι τὸ προοίμιον συνεζητήθη ἀρκετά. Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτὸ προχώρει εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν νόμων.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν διὰ τοὺς θεοὺς καὶ τάς θεότητας καὶ διὰ τοὺς ζῶντας γονεῖς καὶ τοὺς ἀποθανόντας εἶναι ἀρκετὸν προοίμιον ὅσα εἴπαμεν. Τώρα ὅμως μοῦ φαίνεται ὅτι σὺ μὲ παρακινεῖς τὸ ὑπόλοιπον αὐτὸ νὰ τὸ φέρω κάπως εἰς φῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως πρέπει κατόπιν ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἐξετάσωμεν πῶς πρέπει νὰ φροντίζουν διὰ τάς ψυχάς των καὶ τὰ σώματά των καὶ τὴν περιουσίαν των καὶ πόσον νὰ τὰ παραβλέπουν καὶ ὅλοι μαζὶ ἀναθεωροῦντες αὐτά, δηλαδὴ καὶ ὁ ὁμιλῶν καὶ οἱ ἀκούοντες νὰ γίνωμεν κάτοχοι ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλιτέρας μορφώσεως. Λοιπὸν κατόπιν ἀπὸ ἐκεῖνα αὐτὰ πρέπει πραγματικῶς νὰ εἰποῦμεν καὶ νὰ ἀκούσωμεν μεταξύ μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ε'.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς προσέξουν λοιπὸν νὰ ἀκούσουν ὅλοι ὅσοι ἤκουσαν πρὸ ὀλίγου ὅσα εἴπαμεν περὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν φίλων προπατόρων. Δηλαδὴ ἀπὸ ὅλα τὰ κτήματα δι' ἕκαστον εἶναι ἡ ψυχή του τὸ θεϊκώτερον πρᾶγμα κατόπιν ἀπὸ τοὺς θεούς, διότι εἶναι τὸ ἀτομικώτερόν του. Ὅλα δὲ τὰ ἰδικά του εἶναι δύο εἰδῶν, καὶ τὰ μὲν ἀνώτερα καὶ καλλίτερα εἶναι κυρίαρχα, τὰ δὲ κατώτερα καὶ χειρότερα ὑπόδουλα. Καὶ λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἰδικά του πρέπει πάντοτε νὰ προτιμᾷ τὰ κυρίαρχα παρὰ τὰ ὑπόδουλα. Δι' αὐτὸ λοιπόν, ἐὰν εἴπω ὅτι πρέπει κατόπιν ἀπὸ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀκολούθους αὐτῶν νὰ τιμᾷ κανεὶς τὴν ψυχὴν του ὡς δευτέραν, πολὺ ὀρθὰ συμβουλεύω. Καὶ βεβαίως κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς, τολμῶ νὰ εἴπω, δὲν τιμᾷ αὐτὴν ὀρθῶς, ἀλλὰ ἁπλῶς νομίζει. Διότι βεβαίως ἡ τιμὴ εἶναι θεῖον ἀγαθόν, ἀπὸ δὲ τὰ κακὰ δὲν εἶναι κανὲν ἄξιον τιμῆς, ὅστις δὲ νομίζει ὅτι ἢ μὲ κάποιους λόγους ἢ μὲ δῶρα ἢ μὲ ὑποχωρήσεις ὠφελεῖ αὐτήν, χωρὶς νὰ βελτιώνη τὴν κατάστασιν της ἀπὸ χειροτέραν, νομίζει μὲν ὅτι τὴν τιμᾷ, διόλου ὅμως δὲν τὸ ἐκτελεῖ αὐτό. Αἴφνης, μόλις ὁ παῖς γίνῃ ἄνθρωπος, νομίζει πάντοτε ὅτι εἶναι ἱκανὸς νὰ γνωρίζῃ τὰ πάντα καὶ νομίζει ὅτι τιμᾷ τὴν ψυχήν του, ὅταν τὴν ἐπαινῇ, καὶ περιποιητικῶς τῆς ἐπιτρέπει νὰ κάμνῃ ὅ,τι θέλει. Ὁ λόγος μας αὐτὸς ὅμως λέγει ὅτι, ὅταν κάμνῃ αὐτά, βλάπτει, ἀλλὰ δὲν τιμᾷ αὐτήν. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ τιμᾷ αὐτὴν κατόπιν ἀπὸ τοὺς θεοὺς ὡς δευτέραν.

Οὔτε πάλιν ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του αἴτιον τῶν σφαλμάτων του καὶ τῶν περισσοτέρων καὶ μεγαλιτέρων δυστυχημάτων, ἀλλὰ ἄλλους, τὸν ἑαυτόν του δὲ τὸν ξεχωρίζει ὡς ἀλάνθαστον, τιμᾷ τὴν ψυχὴν του, καθὼς δῆθεν φρονεῖ. Ἀλλὰ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ κάμνῃ τοῦτο, διότι τὴν βλάπτει. Καὶ πάλιν, ὅταν ὑποχωρῇ εἰς τάς ἡδονὰς παραβαίνων τὴν συμβουλὴν καὶ τὸν ἔπαινον τοῦ νομοθέτου, καὶ τότε διόλου δὲν τὴν τιμᾷ, ἀλλὰ τὴν ἀτιμάζει, διότι τὴν παραγεμίζει ἀπὸ κακὰ καὶ ἀπὸ μετανοίας. Οὔτε πάλιν, ὅταν ἀντιθέτως δὲν κοπιάζῃ, νὰ ὑποφέρῃ τοὺς ἀξιεπαίνους κόπους καὶ φόβους καὶ πόνους καὶ λύπας, ἀλλὰ ὑποχωρῇ, καὶ τότε δὲν τιμᾷ αὐτὴν μὲ τὴν ὑποχώρησιν. Διότι τὴν καθιστᾷ ἄτιμον, ὅταν κάμνῃ ὅλα αὐτά. Οὔτε ὅταν νομίζῃ ὅτι ἡ ζωὴ πάντως εἶναι ἀγαθόν, δὲν τιμᾷ, ἀλλὰ ἀτιμάζει αὐτὴν καὶ τότε ἀκόμη. Διότι, ὅταν ἡ ψυχή του ὅλα τὰ πράγματα τοῦ Ἅδου τὰ θεωρῇ κακά, αὐτὸς ὑποχωρεῖ καὶ δὲν ἀντιτείνει διαφωτίζων καὶ ἐξελέγχων αὐτήν, ὅτι δὲν γνωρίζει ἂν εἶναι ὅλως διόλου ἀντιθέτως ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθά μας μεγαλίτερα τὰ περιστρεφόμενα εἰς τοὺς θεοὺς τοὺς ἐκεῖ. Καὶ πάλιν, ὅταν κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀρετὴν προτιμᾷ τὸ κάλλος, αὐτὸ δὲν σημαίνει ἄλλο τίποτε παρὰ τὴν ἀληθινὴν καὶ πραγματικὴν ἀτιμίαν τῆς ψυχῆς. Διότι ὁ λόγος αὐτὸς λέγει ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἐντιμότερον ἀπὸ τὴν ψυχήν, καὶ λέγει ψέμμα. Διότι κανὲν πρᾶγμα τῆς γῆς δὲν εἶναι ἐντιμότερον ἀπὸ τὰ ἐπουράνια, ἀλλὰ ὅστις φρονεῖ διαφορετικὰ περὶ τῆς ψυχῆς, δὲν γνωρίζει πόσον θαυμάσιον εἶναι αὐτὸ τὸ κτῆμα του, τὸ ὁποῖον παραμελεῖ.

Οὔτε βεβαίως, ὅταν κανεὶς ζητῇ νὰ κερδίσῃ χρήματα ὄχι ἐντίμως, ἢ ὅταν δὲν δυσφορῇ, ἐὰν τὰ κερδίζῃ οὕτω πώς, τιμᾷ δῆθεν μὲ δῶρα τότε τὴν ψυχήν του. Ἀπ' ἐναντίας μάλιστα ὡρισμένως τὴν περιφρονεῖ. Διότι τὴν πολύτιμον καὶ καλὴν ἀξίαν της τὴν ἀνταλλάσσει μὲ ὀλίγον χρυσόν. Διότι ὁλόκληρος ὁ χρυσός ποὺ εἶναι ἐπάνω καὶ κάτω ἀπὸ τὴν γῆν δὲν ἔχει ἀξίαν ἴσην μὲ τὴν ἀρετήν. Μὲ μίαν λέξιν ὅστις δὲν θέλει νὰ ἀπέχῃ μὲ κάθε τρόπον ἀπὸ ὅσα ὁ νομοθέτης θεωρεῖ ὅτι εἶναι αἰσχρὰ καὶ κακά, καὶ ἀντιθέτως ὅσα ἐκεῖνος θεωρεῖ ἀγαθὰ καὶ καλά, δὲν τὰ ἐκτελεῖ μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν, δὲν γνωρίζει εἰς ὅλα αὐτά, ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος καὶ ἂν εἶναι αὐτός, ὅτι τὴν ψυχὴν του, ἡ ὁποία εἶναι τὸ θεϊκώτερον πρᾶγμα, τὴν καθιστᾷ τὸ ἀτιμότερον καὶ τὸ ἀσχημότερον πρᾶγμα. Δηλαδὴ κανεὶς σχεδὸν δὲν συλλογίζεται τὴν μεγαλιτέραν, καθὼς λέγουν, δίκην τῆς κακουργίας, εἶναι δὲ αὐτὴ ἡ μεγαλιτέρα, δηλαδὴ τὸ νὰ γίνεται ὅμοιος μὲ τοὺς κακοὺς ἄνδρας, καί, ἀφοῦ γίνῃ ὅμοιος, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς λόγους καὶ ἄνδρας νὰ τοὺς ἀποφεύγῃ καὶ νὰ τοὺς ἀποχωρίζεται, εἰς αὐτοὺς δὲ νὰ προσκολλᾶται ἀκολουθῶν τάς συναναστροφάς των. Ἀφοῦ δὲ προσαρμοσθῇ μὲ αὐτούς, εἶναι ἐπόμενον νὰ δίδῃ καὶ παίρνῃ μὲ αὐτοὺς ὅ,τι ἐπλάσθησαν νὰ δίδουν καὶ παίρνουν μεταξύ των οἱ τοιοῦτοι μὲ ἔργα καὶ λόγους. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ πάθημα δὲν εἶναι ἡ τιμωρία, διότι τὸ δίκαιον καὶ ἡ τιμωρία εἶναι καλὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ ἡ ἐκδίκησις ἡ ὁποία ἀκολουθεῖ τὴν ἀδικίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ὅστις τὴν εὕρῃ καὶ ὅστις δὲν τὴν εὕρῃ εἶναι ἄθλιος, διότι ἐκεῖνος μὲν δὲν θεραπεύεται, αὐτὸς δὲ καταστρέφεται, διὰ νὰ σωθοῦν ἄλλοι πολλοί.

Τιμὴν δὲ φέρει εἰς ἡμᾶς γενικῶς τὸ νὰ ἀκολουθοῦμεν τὰ καλλίτερα, ὅσα δὲ εἶναι χειρότερα, ἀλλὰ ἐπιδέχονται βελτίωσιν, κυριολεκτικῶς νὰ τὰ καταστήσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν ἄριστα. Λοιπὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον δὲν ὑπάρχει ἄλλο κτῆμα προσφυέστερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν εἰς τὸ νὰ ἀποφεύγῃ μὲν τὸ κακόν, νὰ ἀνιχνεύσῃ δὲ καὶ νὰ συλλάβῃ τὸ καλλίτερον ἀπὸ ὅλα, καί, ἀφοῦ πάλιν τὸ συλλάβῃ, νὰ τὸ ἔχῃ σύνοικον εἰς ὅλην της τὴν ζωήν. Διὰ τοῦτο ἔχει τὴν δευτέραν θέσιν εἰς τὴν ἐκτίμησιν. Ὅσον δὲ διὰ τὸ τρίτον ἕκαστος ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι ἡ ἐκτίμησις τοῦ σώματος συμφώνως μὲ τὴν φύσιν. Καὶ πάλιν δὲ πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν ποῖαι ἀπὸ αὐτὰς τάς ἐκτιμήσεις εἶναι ἀληθεῖς καὶ ποῖαι κίβδηλοι. Αὐτὸ δὲ ἀνήκει εἰς τὸν νομοθέτην. Μοῦ φαίνεται λοιπὸν ὅτι μᾶς πληροφοροῦν τὰ ἑξῆς καὶ τὰ παρόμοια δι' αὐτάς, ὅτι δηλαδὴ πολύτιμον σῶμα εἶναι ὄχι τὸ ὡραῖον, οὔτε τὸ ἰσχυρόν, οὔτε τὸ ταχύ, οὔτε τὸ ὑψηλόν, οὔτε βεβαίως τὸ ὑγιεινὸν — μολονότι εἰς πολλοὺς ἴσως αὐτὸ φαίνεται — , ἀλλὰ βεβαίως οὔτε καὶ τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸ μέσον καὶ ἐγγίζοντα αὐτὴν τὴν διάθεσιν φαίνεται ὅτι εἶναι σωφρονέστατα καὶ μακροβίως ἀσφαλῆ. Διότι ἐκεῖνα μὲν καθιστοῦν τάς ψυχὰς χαύνους καὶ θρασείας, αὐτὰ δὲ ταπεινὰς καὶ δουλοπρεπεῖς ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀπόκτησις χρημάτων καὶ κτημάτων καὶ ἡ ἐκτίμησις αὐτῶν ἔχει τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν. Δηλαδὴ ἑνὸς ἑκάστου ἀπὸ αὐτὰ τὰ μὲν ὑπέρογκα (ὑπερβολικά) γεννοῦν ἔχθρας καὶ διχονοίας εἰς τάς πόλεις καὶ εἰς τὰ ἄτομα, τὰ δὲ ἐλλιπῆ φέρουν δουλοπρέπειαν συνήθως. Λοιπὸν ἂς μὴν εἶναι κανεὶς πολὺ φιλοχρήματος ὅσον διὰ τὰ τέκνα του, διὰ νὰ τὰ ἀφήσῃ ὅσον τὰ δυνατὸν πλουσιώτερα. Διότι τοῦτο οὔτε εἰς ἐκεῖνα οὔτε εἰς τὴν πόλιν εἶναι τὸ καλλίτερον. Διότι ὅση περιουσία τῶν νέων δὲν γεννᾷ κόλακας, ἐνῶ δὲν στερεῖται τὰ ἀπαραίτητα, εἶναι ἡ πλέον ἁρμονικὴ ἀπὸ ὅλας καὶ ἡ καλλιτέρα. Διότι συμφωνεῖ μαζὶ μας καὶ προσαρμόζει εἰς ὅλα τὴν ζωὴν μας καὶ τὴν καθιστᾷ ἀνενόχλητον.

Εἰς τὰ τέκνα δὲ πρέπει νὰ ἀφήνωμεν αἰδημοσύνην πολλὴν καὶ ὄχι χρυσόν. Νομίζομεν δὲ ὅτι αὐτὴν θὰ τὴν ἀφήσωμεν, ἐὰν κάμνωμεν παρατηρήσεις εἰς τοὺς νέους, ὅταν κάμνουν ἀναισχυντίας. Ἀλλὰ ἡ συμβουλὴ μας αὐτὴ δὲν ἐννοεῖ διὰ τοὺς νέους ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγουν συνήθως, ὅτι δηλαδὴ οἱ νέοι πρέπει δι' ὅλα νὰ ἐντρέπωνται. Ὁ δὲ νοήμων νομοθέτης μᾶλλον τοὺς γεροντοτέρους θὰ συμβουλεύσῃ νὰ ἐντρέπωνται τοὺς νέους καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους νὰ προσέχουν, μήπως τοὺς ἴδη κανεὶς ἀπὸ τοὺς νέους ἢ καὶ τοὺς ἀκούσῃ νὰ κάμνουν ἢ νὰ λέγουν κανὲν αἰσχρὸν πρᾶγμα, διότι, ὅπου εἶναι ἀναίσχυντοι οἱ γέροντες, εἶναι λογικὸν ἐκεῖ καὶ οἱ νέοι νὰ εἶναι ἀναιδέστατοι. Διότι ἡ μόρφωσις εἶναι διὰ τοὺς νέους, συγχρόνως δὲ προτέρημα τούτων εἶναι ὄχι τὸ νὰ συμβουλεύουν, ἀλλά, ὅσα θὰ ἔλεγε εἰς ἄλλον κανεὶς ὡς συμβουλάς, αὐτὰ νὰ ἀποδεικνύῃ ὁ ἴδιος ὅτι τὰ ἐκτελεῖ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ὅστις δὲ τιμᾷ καὶ σέβεται τοὺς συγγενεῖς τοῦ καὶ τοὺς ἐφεστίους θεούς, οἱ ὁποῖοι προστατεύουν ὅλην τὴν γενεὰν τοῦ ἰδίου αἵματος, εἶναι λογικὸν νὰ ἔχῃ εὐνοϊκοὺς τοὺς γενεθλίους θεοὺς εἰς τὴν τεκνοποίησίν του. Ἀλλὰ βεβαίως καὶ τοὺς φίλους καὶ συντρόφους θὰ τοὺς ἔχῃ εὐνοϊκοὺς εἰς τάς συναναστροφὰς τῆς ζωῆς, ἐὰν θεωρῇ ἀνωτέρας καὶ σοβαρωτέρας τάς ὑπηρεσίας ἐκείνων πρὸς τὸν ἑαυτόν του παρ' ὅσον τάς θεωροῦν ἐκεῖνοι, ὡς μικροτέρας δὲ πάλιν ἐκτιμᾷ τάς ἰδικάς του ἐκδουλεύσεις πρὸς τοὺς φίλους παρ' ὅσον τάς θεωροῦν οἱ ἴδιοι φίλοι καὶ συνέταιροι.

Εἰς τὴν πόλιν δὲ βεβαίως καὶ τοὺς πολίτας πολὺ καλλίτερος εἶναι ὅστις περισσότερον ἀπὸ μίαν νίκην τῶν Ὀλυμπίων καὶ ὅλων τῶν πολεμικῶν καὶ εἰρηνικῶν ἀγώνων θὰ ἐδέχετο νὰ νικήσῃ εἰς τὴν φήμην τῆς ὑποταγῆς εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος, ὅτι δηλαδὴ ἔγινε ὑπηρέτης αὐτῶν περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὅλην τοῦ τὴν ζωήν. Διὰ τοὺς φιλοξενουμένους δὲ ἃς νομίζῃ ὅτι ὑπάρχουν σεβαστότατα συμβόλαια. Διότι σχεδὸν ὅλα τὰ σφάλματα τῶν ξένων καὶ τὰ γινόμενα πρὸς τοὺς ξένους ἀπὸ τοὺς πολίτας εἶναι ἐμπιστευμένα περισσότερον εἰς θεὸν ὡς ἐκδικητήν. Διότι ὁ ξένος εἶναι ἔρημος ἀπὸ φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ διὰ τοῦτο εἶναι συμπαθέστερος καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς τοὺς θεούς. Λοιπὸν ὅστις ἔχει δύναμιν νὰ τὸν ἐκδικηθὴ περισσότερον τὸν βοηθεῖ προθυμότερον. Ἔχει δὲ περισσοτέραν δύναμιν ὁ δαίμων καὶ θεὸς τῆς φιλοξενίας δι' ἕκαστον ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ τὸν ξένιον Δία. Λοιπὸν πρέπει πολὺ νὰ προσέχῃ ὅστις ἔχει καὶ τὴν ἐλαχίστην προσοχήν, νὰ μὴ κάμῃ κανὲν σφάλμα εἰς τοὺς ξένους ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Ἀπὸ ὅλα δὲ τὰ φιλοξενικὰ καὶ τοπικὰ σφάλματα μεγαλίτερον εἶναι δι' ἕκαστον τὸ σχετικὸν μὲ τοὺς ἱκετεύοντας. Διότι ὁ ἴδιος θεός, τὸν ὁποῖον ὁ ἱκετεύων ἐπικαλέσθη μάρτυρα τῶν ὑποσχέσεων, αὐτὸς εἶναι ὑπέροχος φύλαξ τοῦ παθόντος, ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀνεκδίκητος ὁποιοσδήποτε ἀπὸ ὅσα ἔπαθε.

Λοιπὸν ὅσαι σχέσεις περιστρέφονται εἰς τοὺς γονεῖς καὶ τὸν ἑαυτόν μας καὶ τὰ ἰδικὰ μας καὶ εἰς τὴν πόλιν δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἑστίαν σχεδὸν τάς ἐξετάσαμεν. Ἀλλὰ τώρα εἶναι ἡ σειρὰ νὰ ἐξετάσωμεν ποίας ἰδιότητας πρέπει νὰ ἔχῃ κανείς, διὰ νὰ περάσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερα τὴν ζωὴν του, δηλαδὴ εἰς ὅσα δὲν ὁρίζει ὁ νόμος ἀλλὰ ἡ ἐπιδοκιμασία ἡ μεθοδικὴ καὶ ἡ κατάκρισις κάμνει ἕκαστον πλειότερον πειθήνιον καὶ εὐνοϊκὸν διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ θεσπισθοῦν νόμους, αὐτὰ ἀκριβῶς πρέπει τώρα πλέον νὰ ἐξετάσωμεν. Λοιπὸν ἡ ἀλήθεια ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ εἶναι πρῶτον εἰς τοὺς θεοὺς καὶ πρῶτον εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ αὐτὴν ὅστις θέλει νὰ γίνῃ ἀξιομακάριστος καὶ εὐτυχῆς πρέπει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ τὴν ἀποκτήσῃ, διὰ νὰ ζῇ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον χρόνον ὡς φιλαλήθης. Διότι αὐτὸς εἶναι πιστευτός. Ἀπίστευτος δὲ εἶναι ὅστις ἀγαπᾷ τὸ ψεῦδος ἑκουσίως, ὅστις δὲ τὸ ἀγαπᾷ ἀκουσίως, εἶναι ἀνόητος. Ἀλλὰ κανὲν ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο δὲν εἶναι ζηλευτόν. Διότι βεβαίως δὲν εἶναι κατάλληλος διὰ φιλίαν οὔτε ὁ ἀπίστευτος οὔτε ὁ ἀμαθής· ὅταν δὲ παρέλθῃ καιρὸς εἰς τὸ βαρὺ γῆρας τοῦ προετοιμάζει διὰ τὸν ἑαυτόν του ἀπόλυτον ἐγκατάλειψιν κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ὥστε, εἴτε ζοῦν οἱ φίλοι τοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ εἴτε ὄχι, σχεδὸν ἐξ ἴσου νὰ εἶναι ὀρφανὸς ὁ βίος του. Ἄξιος δὲ ὑπολήψεως εἶναι βεβαίως καὶ ὅστις δὲν ἀδικεῖ διόλου.

Ὅστις ὅμως οὔτε ἐπιτρέπει τὴν ἀδικίαν εἰς τοὺς ἀδίκους εἶναι ἄξιος πλειοτέρας τιμῆς ἀπὸ τὴν διπλασίαν παρὰ ἐκεῖνος. Διότι ἐκεῖνος μὲν ἰσοδυναμεῖ μὲ ἕνα, αὐτὸς ὅμως μὲ πολλοὺς ἄλλους, διότι καταγγέλλει εἰς τοὺς ἄρχοντας τὴν ἀδικίαν τῶν ἄλλων. Ὅστις ὅμως ἐκτὸς τούτου συντείνει ὅσον ἠμπορεῖ νὰ τιμωρῇ μαζὶ μὲ τοὺς ἄρχοντας, αὐτὸς ἃς ἀνακηρυχθῇ εἰς τὴν πόλιν ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν μέγας ἀνὴρ ὁ νικητὴς εἰς τὴν ἀρετήν. Τὸν ἴδιον δὲ ἔπαινον ἀκριβῶς πρέπει νὰ ἐφαρμόσωμεν καὶ εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν φρόνησιν καὶ ὅσα ἄλλα ἀγαθὰ ἔχει κανείς, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν ὄχι μόνον ὁ ἴδιος νὰ τὰ ἔχῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νὰ τὰ μοιράζῃ. Καὶ ὅστις μὲν τὰ μοιράζει πρέπει νὰ τὸν τιμῶμεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμόν, ὅστις δὲ πάλιν δὲν ἠμπορεῖ, ἀλλὰ θέλει, νὰ τὸν ἀφήσωμεν δεύτερον, ὅστις δὲ φθονεῖ καὶ ἑκουσίως δὲν μοιράζει φιλικῶς εἰς κανένα τὰ ἀγαθά, τὸν ἴδιον μὲν νὰ τὸν κατακρίνωμεν, τὸ προσὸν του ὅμως νὰ μὴ τὸ περιφρονοῦμεν ἐξ αἰτίας τοῦ κατόχου του, ἀλλὰ ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἀποκτῶμεν. Ἂς ἁμιλλᾶται δὲ μαζὶ μας διὰ τὴν ἀρετὴν ὁ καθεὶς χωρὶς νὰ τὸν φθονοῦμεν. Διότι ὁ τοιοῦτος αὐξάνει τάς πόλεις, διότι καὶ ὁ ἴδιος ἁμιλλᾶται καὶ τοὺς ἄλλους δὲ τοὺς παρεμποδίζει μὲ συκοφαντίας.

Ὁ φθονερὸς ὅμως, ἐπειδὴ νομίζει ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ἀνώτερος διὰ τῆς συκοφαντίας τῶν ἄλλων, καὶ ὁ ἴδιος ὀλιγώτερον ἀγωνίζεται διὰ τὴν ἀληθινὴν ἀρετὴν καὶ τοὺς συναγωνιζομένους μὲ αὐτοὺς τοὺς φέρει εἰς ἀπελπισίαν μὲ τὴν ἄδικον κατάκρισιν, καί, ἐπειδὴ ὁλόκληρον τὴν πόλιν τὴν κάμνει νὰ μὴ γυμνάζεται εἰς τὸν συναγωνισμὸν τῆς ἀρετῆς, τὴν καθιστᾷ, καθόσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, μικροτέραν εἰς τὴν δόξαν της^ λοιπὸν πρέπει ἕκαστος ἀνὴρ νὰ εἶναι εὐέξαπτος, ἀλλὰ ὅσον τὸ δυνατὸν μειλίχιος. Διότι τὰ κακὰ καὶ δυσκολοθεράπευτα ἢ ἐντελῶς ἀθεράπευτα ἀδικήματα τῶν ἄλλων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἀποφύγῃ ἀλλέως παρὰ ἐὰν τοὺς πολεμήσῃ καὶ τοὺς ἀποκρούσῃ θριαμβευτικῶς καὶ ἐὰν δὲν παραβλέπῃ τίποτε εἰς τὴν τιμωρίαν, τοῦτο ὅμως χωρὶς ἀνδρείαν καρδίαν πᾶσα ψυχὴ εἶναι ἀνίκανος νὰ τὸ ἐκτελέσῃ. Ὅσον ὅμως πάλιν δι' ὅσους ἀδικοῦν, ἀλλὰ εἰς πράγματα εὐκολοθεράπευτα, εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ὅλοι ὅσοι ἀδικοῦν δὲν ἀδικοῦν ἑκουσίως. Διότι κανὲν ἀπὸ τὰ μεγαλίτερα κακά ποτε κανεὶς πουθενὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἀποκτήσῃ ἑκουσίως, πολὺ δὲ ὀλιγώτερα μέσα εἰς τὰ πολυτιμότερά του πράγματα. Ἡ ψυχὴ δέ, καθὼς εἴπαμεν, εἶναι βεβαίως δι' ὅλους τὸ πολυτιμότερον. Λοιπὸν μέσα εἰς τὸ πολυτιμότερον ποτὲ κανεὶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῇ τὸ μεγαλίτερον κακὸν καὶ νὰ ζῇ ἰσοβίως ἔχων αὐτό. Ἀλλὰ ἀξιολύπητος

μὲν εἶναι ὡρισμένως ὁ ἄδικος καὶ ὁ ἔχων τὰ ἐλαττώματα, ἀλλὰ τὸν μὲν εὐκολοθεράπευτον ἐπιτρέπεται νὰ τὸν λυπηθοῦμεν καὶ δεσμεύοντες τὴν ἔξαψίν μας νὰ τὴν καταπραΰνωμεν καὶ νὰ μὴν εἴμεθα διαρκῶς ἀκρόχολοι καὶ γυναικείως πικροί, εἰς δὲ τὸν τελείως καὶ ἀπειθῶς ἐλαττωματικὸν καὶ κακὸν πρέπει νὰ ἀπολύσωμεν τὴν ὀργὴν μας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει, νομίζομεν, νὰ εἶναι εὐέξαπτος καὶ μειλίχιος πάντοτε ὁ ἀγαθός.

Ἀλλὰ ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ τὸ μεγαλίτερον διὰ τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους εἶναι ἔμφυτον εἰς τάς ψυχάς των, τὸ ὁποῖον ἕκαστος συγχωρεῖ εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ δὲν ἐφευρίσκει καμμίαν ἀποφυγὴν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ εἶναι αὐτό ποὺ λέγουν ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος εἶναι ἐκ φύσεως φίλος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ βεβαίως εἶναι ὀρθὸν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι τοιοῦτος. Εἰς τὸ πραγματικὸν ὅμως γίνεται πάντοτε αἰτία ὅλων τῶν σφαλμάτων αὐτὴ ἡ ὑπερβολικὴ ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ του. Διότι ὅστις ἀγαπᾷ ἀποτυφλώνεται ὡς πρὸς τὸ ἀγαπητόν του πρᾶγμα, ὥστε κρίνει κακῶς τὰ δίκαια καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ καλά, ἐπειδὴ νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ὑπερτιμᾷ περισσότερον τὸν ἀτομισμόν του ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Δηλαδὴ οὔτε τὸν ἑαυτόν του οὔτε τὰ ἰδικά του πρέπει νὰ ὑπεραγαπᾷ ὅστις θέλει νὰ γίνῃ μέγας ἀνήρ, ἀλλὰ τὰ δίκαια, εἴτε ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον τύχῃ νὰ ἐκτελοῦνται εἴτε ἀπὸ κανένα ἄλλον περισσότερον. Λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σφάλμα ἐγεννήθη καὶ τὸ νὰ νομίζῃ τὴν ἰδικήν του ἀμάθειαν ὅτι εἶναι σοφία. Δι' αὐτά, ἐνῶ δὲν γνωρίζομεν τίποτε, διὰ νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω πώς, νομίζομεν ὅτι ὅλα τὰ γνωρίζομεν, καί, ἐπειδὴ δὲν ἀναθέτομεν εἰς ἄλλους νὰ ἐκτελέσουν ὅσα δὲν γνωρίζομεν, ἀναγκαζόμεθα νὰ τὰ κάμωμεν οἱ ἴδιοι καὶ νὰ σφάλλωμεν. Διὰ τοῦτο πρέπει ἕκαστος ν' ἀποφεύγῃ νὰ ἀγαπᾷ πολὺ τὸν ἑαυτόν του, πρέπει δὲ νὰ ἐπιζητῇ τὸν καλλίτερόν του, χωρὶς νὰ ἔχῃ κανὲν ἐμπόδιον εἰς τοῦτο ἀπὸ καμμίαν ἐντροπήν. Ὅσα δὲ εἶναι μικρότερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἐπαναλαμβάνονται πολλάκις, εἶναι ὅμως ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ αὐτὰ χρήσιμα, αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ λέγῃ ὑπενθυμίζων εἰς τὸν ἑαυτόν του. Δηλαδή, ὡσὰν νὰ ξεχύνεται κάτι, εἶναι ἀνάγκη νὰ ῥέῃ κάτι νέον, καὶ ἡ ἀνάμνησις εἶναι εἰσροὴ τῆς ἀπελθούσης φρονήσεως.

Διὰ τοῦτο πρέπει καὶ τοὺς ὑπερβολικοὺς γέλωτας νὰ ἀποφεύγωμεν καὶ τὰ δάκρυα, νὰ συμβουλεύῃ δὲ πάντα ἄνδρα ἕκαστος νὰ κρύπτῃ τὴν μεγάλην χαρὰν καὶ τὴν μεγάλην θλῖψιν καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ εἶναι ἀξιοπρεπής, καὶ εἰς τάς εὐτυχίας, τάς ὁποίας φέρει ὁ ἀγαθὸς δαίμων εἰς ἕκαστον, καὶ εἰς τοὺς περισπασμούς, ὅταν οἱ δαίμονες τοῦ ἀντιτάσσουν κάπως ὑψηλὰ καὶ ἀνωφελῆ ἐμπόδια εἰς τάς πράξεις του, νὰ ἐλπίζῃ δὲ πάντοτε ὅτι ὁ θεὸς εἰς ὅσα χαρίζει εἰς τοὺς ἀγαθοὺς τοὺς μὲν ἀπαιτουμένους κόπους ἀπὸ μεγαλιτέρους θὰ τοὺς κάμῃ μικροτέρους, τὰ δὲ ὑπάρχοντά του θὰ τὰ μεταβάλῃ εἰς τὸ καλλίτερον, ὅλα δὲ τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ ἀγαθὰ θὰ ἔλθουν εἰς αὐτοὺς μὲ ἀγαθὴν τύχην. Μὲ αὐτὰς λοιπὸν τάς ἐλπίδας πρέπει νὰ ζῇ ἕκαστος καὶ μὲ τάς ὑπενθυμίσεις ὅλων αὐτῶν χωρὶς νὰ ἀποφεύγῃ, ἀλλὰ πάντοτε καὶ εἰς τάς διασκεδάσεις καὶ εἰς τάς σπουδάς του νὰ τὰ ὑπενθυμίζῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν του καθαρά.

Λοιπὸν τώρα πλέον ἐλέχθησαν σχεδὸν ὅλα ὅσα εἶναι θεῖα καὶ διὰ τάς ἀσχολίας καὶ διὰ τὸ ἄτομον ἕκαστον, ποίου χαρακτῆρος ὀφείλει νὰ εἶναι. Τὰ ἀνθρώπινα ὅμως δὲν τὰ εἴπαμεν, καὶ πρέπει νὰ τὰ εἰποῦμεν. Διότι μὲ ἀνθρώπους ὁμιλοῦμεν ἐδῶ καὶ ὄχι μὲ θεούς. Εἶναι δὲ ἐκ φύσεως ἰδιότης τοῦ ἀνθρώπου πρὸ πάντων αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λῦπαι καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, ἀπὸ τάς ὁποίας κατ' ἀνάγκην πᾶν θνητὸν ζῷον εἶναι κρεμασμένον, διὰ νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω πώς, καὶ ἐξηρτημένον μὲ πολλὴν προθυμίαν. Λοιπὸν πρέπει νὰ ἐπαινοῦμεν τὸν καλλίτερον βίον ὄχι μόνον ὅτι εἶναι ἀνώτερος κατὰ τὴν εὐπρέπειαν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην, ἀλλὰ καὶ ὅτι, ἐὰν θελήσῃ κανεὶς νὰ τὸν δοκιμάσῃ καὶ νὰ μὴ λιποτακτήσῃ ἀπὸ αὐτόν, ἐνόσω εἶναι νέος, ὑπερισχύει καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον ὅλοι ζητοῦμεν, δηλαδὴ εἰς τὴν περισσοτέραν χάριν καὶ τὴν ὀλιγωτέραν λύπην ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους βίους. Ὅτι δὲ τοῦτο θὰ γίνῃ σαφές, ὅταν τὸν ἀπολαμβάνῃ κανεὶς ὀρθῶς, εὐκόλως θὰ ἀποδειχθῇ καὶ παρὰ πολὺ καλά! Ἀλλὰ ποῖα εἶναι ἡ ὀρθότης; Αὐτὸ πρέπει τώρα νὰ τὸ λάβωμεν καὶ νὰ τὸ ἐξετάσωμεν μὲ τὸ λογικόν, ἐὰν μᾶς ἐδόθη οὕτως πὼς συμφώνως μὲ τὴν φύσιν ἢ ἀλλέως ἔξω ἀπὸ τὴν φύσιν. Ἡ δὲ ἐξέτασις τοῦ ἡδονικωτέρου βίου πλησίον τοῦ λυπηροτέρου πρέπει νὰ γίνῃ ὡς ἑξῆς. Τὴν ἡδονὴν τὴν θέλομεν νὰ τὴν ἀπολαμβάνωμεν, τὴν λύπην ὅμως οὔτε τὴν προτιμῶμεν οὔτε τὴν θέλομεν, τὸ δὲ οὐδέτερον αἴσθημα ἀπὸ τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν λύπην, εἰς τὴν θέσιν μὲν τῆς ἡδονῆς δὲν τὸ ἐπιθυμοῦμεν, εἰς τὴν θέσιν ὅμως τῆς λύπης θέλομεν νὰ τὸ ἀνταλλάξωμεν.

Τὴν λύπην δὲ τὴν ὀλιγωτέραν μὲ τὴν περισσοτέραν ἡδονὴν τὴν θέλομεν, ἀλλὰ τὴν ὀλιγωτέραν ἡδονὴν μὲ τὴν περισσοτέραν λύπην δὲν τὴν θέλομεν, τὰ ἴσα δὲ ἀπέναντι τῶν ἴσων, καὶ διὰ τὰ δύο αὐτὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν σαφῶς πως τὰ ἐπιθυμοῦμεν. Ὅλα αὐτὰ ὅμως κατὰ τὸ ποσὸν καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὴν σφοδρότητα καὶ τὴν ἰσότητα καὶ τὰ ἀντίθετα αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν θέλησιν μας μὲν ἔχουν διαφοράν, ὡς πρὸς τὴν προαίρεσιν μας ὅμως δὲν ἔχουν. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν κατ' ἀνάγκην οὕτω πώς, εἰς ὁποῖον μὲν βίον ὑπάρχει μεγάλη ποσότης καὶ ἀπὸ τὰ δύο καὶ μέγεθος καὶ σφοδρότης, ἀλλὰ εἶναι ἀνώτερα τὰ ἡδονικά, ἐκεῖνον τὸν θέλομεν, εἰς ὁποῖον ὅμως ὑπάρχουν τὰ ἀντίθετα δὲν τὸν θέλομεν. Καὶ πάλιν εἰς ὁποῖον ὑπάρχουν ὀλίγα καὶ τὰ δύο καὶ μικρὰ καὶ ἥσυχα, ἀλλὰ εἶναι ἀνώτερα τὰ λυπηρά, δὲν τὸν θέλομεν, εἰς ὁποῖον δὲ ὑπάρχουν τὰ ἀντίθετα, τὸν θέλομεν. Εἰς ὁποῖον δὲ βίον πάλιν ἰσορροποῦν, πρέπει νὰ φρονοῦμεν, καθὼς προηγουμένως, ὅτι τὸν ἰσόρροπον βίον, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀνώτερα τὰ εὐχάριστα εἰς ἡμᾶς, τὸν θέλομεν, ἐφόσον ὅμως εἶναι ἀνώτερα τὰ μισούμενα, δὲν τὸν θέλομεν. Πρέπει δὲ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας ὅτι ὅλοι οἱ βίοι περικλείονται εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο καὶ νὰ ἐννοήσωμεν ποίους θέλομεν ἐκ φύσεως. Ἐὰν δὲ νομίζωμεν ὅτι θέλομεν τίποτε ἄλλο ἔξω ἀπὸ αὐτά, αὐτὸ τὸ φρονοῦμεν, διότι δὲν γνωρίζομεν ἐκ πείρας τοὺς ὑπάρχοντας βίους.

Ποῖοι λοιπὸν καὶ πόσοι εἶναι οἱ βίοι, διὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ προτιμήσωμεν τὸν θελῆματικὸν καὶ ἑκούσιον, ἀφοῦ ἐννοήσωμεν τὸν ἀθέλητον καὶ ἀκούσιον καὶ νὰ τὸν θέσωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας ὡς νόμον, καὶ ἀφοῦ ἐκλέξωμεν τὸν ἀγαπητὸν καὶ συγχρόνως τὸν ἡδονικὸν καὶ ἄριστον καὶ ὡραιότατον νὰ ζῶμεν ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον μακαριώτερον; Λοιπὸν ἂς δεχθῶμεν ὅτι ὁ σώφρων βίος εἶναι εἷς καὶ εἷς ὁ φρόνιμος καὶ εἷς ὁ ἀνδρεῖος καὶ εἷς ὁ ὑγιεινός. Καὶ εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι τέσσαρες, ἂς ἀντιτάξωμεν ὡς ἀντιθέτους ἄλλους τέσσαρας, τὸν ἀνόητον, τὸν δειλόν, τὸν ἀκόλαστον, τὸν νοσηρόν. Καὶ λοιπὸν ὁποῖος γνωρίζει τὸν σώφρονα βίον θὰ δεχθῇ ὅτι εἶναι μειλίχιος εἰς ὅλα καὶ ὅτι δίδει ἡσύχους λύπας καὶ ἡσύχους ἡδονάς, καὶ μαλακὰς ἐπιθυμίας καὶ ἔρωτας ὄχι μανιώδεις. Ὁ δὲ ἀκόλαστος ὅτι εἶναι εἰς ὅλα ἀκράτητος καὶ δίδει

σφοδρὰς λύπας καὶ σφοδρὰς ἡδονάς, ἐπιμόνους δὲ καὶ παραφόρους ἐπιθυμίας καὶ ἔρωτας ὅσον τὸ δυνατὸν μανιωδεστέρους.

Ὅτι δὲ εἶναι ὑπερβολικώτεραι εἰς μὲν τὸν σώφρονα βίον αἱ ἡδοναὶ παρὰ οἱ πόνοι, εἰς δὲ τὸν ἀκόλαστον ὅτι εἶναι ἀνώτεραι αἱ λῦπαι ἀπὸ τάς ἡδονὰς καὶ εἰς τὸ μέγεθος καὶ εἰς τὸ ποσὸν καὶ εἰς τὴν πυκνότητα. Δι' αὐτὸ ὁ εἷς μὲν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς βίους εἶναι λογικῶς ἡδονικώτερος κατὰ φύσιν, ὁ δὲ ἄλλος λυπηρότερος, καὶ ὅστις βεβαίως θέλει νὰ ζήσῃ ἡδονικῶς δὲν ἐπιτρέπεται ἑκουσίως νὰ ζῇ ἀκολάστως, ἀλλὰ πλέον ἔγινε φανερόν, ὅτι, ἂν αὐτό ποὺ λέγομεν τώρα, εἶναι ὀρθόν, τότε ἕπεται λογικῶς ὅτι ἕκαστος εἶναι ἀκουσίως ἀκόλαστος. Δηλαδὴ ἢ ἀπὸ ἀμάθειαν ἢ ἀπὸ ἀκράτειαν ἢ καὶ ἀπὸ τὰ δύο στερεῖται σωφροσύνης πᾶς ὄχλος τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰ λοιπὸν πρέπει νὰ φρονοῦμεν διὰ τὸν νοσηρὸν καὶ ὑγιεινὸν βίον, ὅτι δηλαδὴ ἔχουν ἡδονὰς καὶ λύπας, ἀλλ' ὅτι ὑπερτεροῦν αἱ ἡδοναὶ τάς λύπας εἰς τὴν ὑγείαν, αἱ δὲ λῦπαι τάς ἡδονὰς εἰς τάς ἀσθενείας. Ἡ θέλησις μας ὅμως εἰς τὴν προτίμησιν τῶν βίων δὲν εἶναι νὰ ὑπερτερῇ τὸ λυπηρόν, ὅπου δὲ αὐτὸ ὑπερτερεῖται, αὐτὸν τὸν βίον τὸν ἐκρίναμεν ἡδονικώτερον. Λοιπόν, ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν, ἐπειδὴ ὁ σώφρων ἀπὸ τὸν ἀκόλαστον καὶ ὁ φρόνιμος ἀπὸ τὸν ἄφρονα καὶ ὁ βίος τῆς ἀνδρείας ἀπὸ τὸν βίον τῆς δειλίας ἔχει καὶ τὰ δύο ὀλιγώτερα καὶ μικρότερα καὶ πυκνότερα καὶ ὑπερτερεῖ ὁ εἷς τὸν ἄλλον κατὰ σειρὰν ἀπὸ αὐτοὺς ἐδῶ ὡς πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἡδονῆς, ἐνῶ ἐκεῖνοι ὑπερτεροῦν αὐτοὺς ὡς πρὸς τὴν λύπην, διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἀνδρεῖος νικᾷ τὸν δειλόν, ὁ δὲ φρόνιμος τὸν ἀνόητον, ὥστε εἶναι ἡδονικώτεροι ἐκεῖνοι ἀπὸ αὐτούς, ὁ σώφρων καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ ὁ φρόνιμος καὶ ὁ ὑγιεινός, ἀπὸ τὸν δειλὸν καὶ ἀνόητον καὶ ἀκόλαστον καὶ νοσηρόν, καὶ συντόμως, ὁ σχετικὸς μὲ τὴν ἀρετὴν εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν σχετικὸν μὲ τὴν μοχθηρίαν, καὶ ἡδονικώτερος εἶναι καὶ εἰς τὰ ἄλλα ὑπερτερεῖ περισσῶς μὲ τὸ κάλλος του καὶ τὴν ὀρθότητα καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δόξαν, ὥστε ὅστις ἔχει αὐτὸν τὸν κάμνει νὰ ζῇ εὐτυχέστερον ἀπὸ τὸν ἀντίθετον εἰς ὅλα ἐξ ὁλοκλήρου.

Καὶ τὸ μὲν προοίμιον τῶν νόμων ἃς λάβῃ τέλος εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τῆς συζητήσεως μας. Κατόπιν ὅμως ἀπὸ τὸ προοίμιον εἶναι βεβαίως λογικὸν νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ νόμος, ἢ μᾶλλον, καθὼς εἶναι ἀληθές, τὸ ὑπόδειγμα τῶν νόμων τῆς πολιτείας. Καθὼς λοιπὸν εἰς ἓν ὕφασμα ἢ καὶ εἰς ὁποιονδήποτε ἄλλο πρᾶγμα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευάσωμεν μὲ τὰ ἴδια ὑλικὰ τὸ ὑφάδι καὶ τὸ στημόνι, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπερέχῃ εἰς τὴν ἀξίαν τὸ εἶδος τῶν στημόνων, διότι αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι ἰσχυρὸν καὶ νὰ ἔχῃ κάποιαν σταθερότητα εἰς τάς μετατροπάς, τὸ δὲ ἄλλο νὰ εἶναι μαλακὸν καὶ δικαίως νὰ ἔχῃ κάποιαν ὑποχώρησιν, δι' αὐτὸ λοιπὸν ὅσοι πρόκειται νὰ λάβουν μεγάλα ἀξιώματα εἰς τάς πόλεις πρέπει κάπως νὰ διακρίνωνται εἰς τοῦτο, καθὼς καὶ ὅσοι μὲ μικρὰν παιδείαν γυμνάζονται πάντοτε ἀναλόγως. Δηλαδὴ ὑπάρχουν δύο εἴδη πολιτευμάτων, καὶ τὸ μὲν ἓν εἶναι ἐγκαταστάσεις ἀρχῶν εἰς ἑκάστους, τὸ δὲ ἄλλο εἶναι νόμοι ἐμπιστευμένοι εἰς τάς ἀρχάς. Ἀλλὰ προηγουμένως ἀπὸ αὐτὰ πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας τὰ ἑξῆς:

Πᾶσαν ἀγέλην, ἀφοῦ τὴν παραλάβῃ ὁ ποιμὴν καὶ ὁ βοσκὸς καὶ ὁ ἱπποκόμος καὶ ὅσοι ἄλλοι παρόμοιοι ὑπάρξουν, δὲν εἶναι τρόπος νὰ δοκιμάσῃ νὰ τὴν περιποιηθῇ κατ' ἄλλον τρόπον παρὰ ἐὰν πρῶτον καθαρίσῃ τὰ ζῷα καθὼς ἀπαιτεῖται διὰ τὴν συντροφίαν των, ἀφοῦ δὲ διαλέξῃ καὶ τὰ ὑγιῆ καὶ τὰ μὴ ὑγιῆ καὶ τὰ εὐγενῆ καὶ τὰ ἀγενῆ, ἄλλα μὲν ἀποστείλῃ εἰς καποίας ἄλλας ἀγέλας, ἄλλα δὲ περιποιηθῇ, ἔχων ὑπ' ὄψει του ὅτι θὰ μείνῃ μάταιος καὶ ἀνωφελὴς ὁ κόπος του καὶ διὰ τὰ σώματα καὶ διὰ τάς ψυχάς, τάς ὁποίας ἡ φύσις καὶ ἡ πονηρὰ ἀνατροφὴ διαφθείρει καὶ καταστρέφει τὸ γένος τῶν ὑγιῶν καὶ ἀμολύντων ἠθῶν καὶ σωμάτων εἰς πᾶν πρᾶγμα, ὅταν κανεὶς δὲν καθαρίζῃ τὰ πρῶτα. Καὶ βεβαίως διὰ τὰ ἄλλα ζῷα εἶναι μικροτέρα ἡ σπουδὴ καὶ μόνον χάριν παραδείγματος ἀξίζει νὰ τὰ παρουσιάσωμεν εἰς τὴν συζήτησίν μας, τὰ ἀνθρώπινα ὅμως εἶναι ἄξια τῆς μεγαλιτέρας σπουδῆς καὶ ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ τὰ ἐρευνᾷ πολὺ καὶ νὰ ἐξηγῇ τὶ χρειάζεται εἰς ἕκαστον ὡς πρὸς τὸν καθαρισμὸν καὶ ὅλας τάς ἄλλας πράξεις. Λόγου χάριν τὸ ζήτημα τοῦ καθαρισμοῦ τῆς πόλεως ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ ὡς ἑξῆς. Ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καθαρισμοὺς ποὺ ὑπάρχουν ἄλλοι μὲν εἶναι εὐκολώτεροι, ἄλλοι δὲ δυσκολώτεροι. Καὶ ὅσοι μὲν εἶναι δύσκολοι καὶ καλλίτεροι, ἐὰν ὁ ἡγεμὼν εἶναι ὁ ἴδιος καὶ νομοθέτης, ἠμπορεῖ νὰ τοὺς ἐκτελέσῃ, ὁ νομοθέτης ὅμως ποὺ δὲν ἔχει ἡγεμονίαν (!) ἱδρύων νέον πολίτευμα καὶ νόμους, ἐὰν καὶ τὸν εὐκολώτερον καθαρισμὸν ἐκτελέσῃ, πρέπει νὰ εἶναι εὐχαριστημένος καὶ ἀπὸ αὐτό. Εἶναι δὲ ὁ μὲν καλλίτερος βασανιστικός, καθὼς καὶ ὅσα φάρμακα εἶναι τοιουτότροπα, δηλαδὴ ὅστις σύρει εἰς τὴν τιμωρίαν μὲ ἐκδίκησιν, προσθέτων ὡς τέλος τῆς ἐκδικήσεως τὸν θάνατον ἢ τὴν ἐξορίαν.

Διότι ὅσοι ἔσφαλαν τὰ μέγιστα καὶ εἶναι ἀθεράπευτοι καὶ μεγίστη βλάβη εἰς τὴν πόλιν, συνηθίζει νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ. Ὁ δὲ μαλακότερος καθαρισμὸς εἶναι ὁ ἑξῆς· ὅσοι ἀπὸ στέρησιν τῆς τροφῆς φαίνονται πρόθυμοι καὶ ἕτοιμοι νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς ἀρχηγούς, ἐναντίον τῶν εὐπόρων ὡς ἄποροι, αὐτοὺς ὡς ἀσθένειαν ἐνσκήψασαν εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ εὐφήμως, ἐθέσπισε τὸ ὄνομα τῆς ἀποικίας καὶ τοὺς ἀποστέλλει ὅσον τὸ δυνατὸν φιλικώτερον. Λοιπὸν αὐτὸ πᾶς νομοθέτης ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ τὸ ἐκτελέσῃ εἰς τὴν ἀρχήν, εἰς ἡμᾶς ὅμως πολὺ παραδοξότερα εἶναι ὅσα συνέβησαν τώρα ὡς πρὸς αὐτά. Δηλαδὴ οὔτε ἀποικίαν οὔτε κάποιαν ἐκλογὴν καθαρισμοῦ ὀφείλομεν νὰ ἐφεύρωμεν πρὸς τὸ πάρον, ἀλλά, ὡς νὰ κατασταλάζουν πολλαὶ πηγαὶ καὶ χείμαρροι εἰς μίαν λίμνην, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέχωμέν πως νὰ μείνῃ ὅσον τὸ δυνατὸν καθαρώτερον τὸ συναθροιζόμενον νερόν, καὶ ἀλλοῦ μὲν νὰ τὸ ἀδειάζωμεν, ἀλλοῦ δὲ νὰ τὸ διοχετεύωμεν καὶ τὸ ἀπομακρύνωμεν. Ὑπάρχει δέ, καθὼς φαίνεται, κόπος καὶ κίνδυνος εἰς πᾶσαν ἐγκαθίδρυσιν πολιτεύματος. Ἀφοῦ ὅμως τώρα ἡμεῖς μὲ λόγους τὰ συζητοῦμεν καὶ δὲν τὰ ἐκτελοῦμεν ἐμπράκτως, ἃς λάβῃ τέλος ἡ ἐκλογὴ μας καὶ ἃς θεωρήσωμεν ὅτι ὁ καθαρισμός της ἔγινε καθὼς τὸν φανταζόμεθα. Δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους ὅσοι θὰ δοκιμάσουν νὰ ἔλθουν ὡς πολῖται εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν τοὺς μὲν κακοὺς θὰ τοὺς ἐξετάσωμεν μὲ ὅλας τάς συμβουλὰς καὶ μὲ πολὺν καιρόν, καὶ θὰ τοὺς ἐμποδίσωμεν νὰ ἔλθουν, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ὅσον εἶναι δυνατὸν εὐνοϊκῶς καὶ συμπαθητικῶς ἃς δεχόμεθα.

Ἂς μὴ μᾶς διαφεύγῃ δὲ ὅτι συμβαίνει τὸ ἑξῆς εὐτύχημα. Δηλαδή, καθὼς εἴπαμεν, ἦτο εὐτυχὴς ἡ ἀποικία τῶν Ἡρακλειδῶν, διότι ἀπέφυγε τὴν φοβερὰν καὶ ἐπικίνδυνον φιλονικίαν διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν χρεῶν καὶ τὴν διανομὴν τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν, ὅταν μία ἀρχαία πόλις ἀναγκασθῇ νὰ νομοθετήσῃ, δὲν ἠμπορεῖ οὔτε νὰ τὴν ἀφήσῃ ἀκίνητον οὔτε πάλιν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν μετακινήσῃ κάπως, ἀλλὰ μόνον εὐχὴ ἀπομένει, διὰ νὰ ὁμιλήσω οὕτω πώς, καὶ ὀλίγη μετατροπὴ προσεκτικὴ εἰς πολὺ χρονικὸν διάστημα βαθμηδὸν ἐκτελουμένη. Ἡ δὲ βαθμιαία μετατροπὴ αὐτὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἔχοντας ἄφθονον γῆν καὶ

πολλοὺς χρεοδούλους, ὅταν θελήσουν κάπως ἀπὸ ἐπιείκειαν νὰ γίνουν μεταδοτικοὶ εἰς τοὺς στερουμένους καὶ ἄλλα μὲν νὰ χαρίσουν, ἄλλα δὲ νὰ κατέχουν, καὶ ὁπωσδήποτε νὰ ἀποκτήσουν μετριότητα καὶ νὰ νομίζουν πτωχείαν ὄχι τὸ νὰ ὀλιγοστεύσῃ ἡ περιουσία των, ἀλλὰ τὸ νὰ μεγαλώσῃ ἡ ἀπληστία των. Διότι αὐτὸ γίνεται καὶ ἡ μεγαλιτέρα ἀρχὴ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως, καὶ ἐπάνω εἰς αὐτήν, ὡς εἰς στερεὸν θεμέλιον, εἶναι δυνατὸν νὰ κτίσῃ κανεὶς ὅλον τὸν διάκοσμον τὸν πολιτικόν, τὸν ὁποῖον θὰ εὕρισκε κατάλληλον εἰς τὴν τοιαύτην ἐγκατάστασιν.

Ὅταν ὅμως αὐτὴ ἡ μεταβατικὴ γέφυρα εἶναι σαθρά, τότε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κατόπιν πλουσιοπάροχος εἰς καμμίαν πόλιν ἡ πολιτικὴ δρᾶσις. Τὴν ὁποίαν ἡμεῖς μέν, καθὼς νομίζομεν, τὴν ἀποφεύγομεν. Ἀλλὰ εἶναι ὀρθότερον νὰ εἰποῦμεν, ἂν δὲν τὴν ἀποφύγωμεν, μὲ ποῖον μέσον θὰ ἐφροντίζαμεν νὰ τὴν ἀποφύγωμεν. Λοιπὸν λέγομεν τώρα ὅτι μὲ τὴν δικαίαν ἀφιλοχρηματίαν, ἄλλη ὅμως ἀποφυγὴ δὲν ὑπάρχει τοιαύτης ἐφευρέσεως οὔτε εὐρύχωρος οὔτε στενή. Καὶ αὐτὸ μὲν ἂς τὸ θεωρήσωμεν ὡς ἀσφάλειαν τῆς πόλεως. Διότι πρέπει νὰ καταστήσωμεν τάς περιουσίας μεταξὺ τῶν πολιτῶν ἀδιαφιλονικήτους ὁπωσδήποτε, ἄλλως νὰ μὴ προχωροῦν προηγουμένως ἑκουσίως εἰς τὴν ἄλλην διαρρύθμισιν ὅσοι ἔχουν παλαιὰ παράπονα μεταξύ των καὶ ὅσοι ἔχουν ἔστω καὶ ἐλάχιστον νοῦν. Εἰς ὅσους δέ, καθὼς εἰς ἡμᾶς τώρα, ἐδῶκε ὁ θεὸς νὰ κατοικήσουν νέαν πόλιν καὶ νὰ μὴν ἔχουν πλέον μεταξύ των καμμίαν ἔχθραν, αὐτοὶ νὰ γίνουν αἴτιοι μεταξύ των ἔχθρας χάριν τῆς διανομῆς τῆς γῆς καὶ τῶν κατοικιῶν δὲν θὰ εἶναι ἀνθρωπίνη (ὑποφερτή) ἀμάθεια μὲ ὅλην των τὴν κακίαν.

Λοιπὸν ποῖος εἶναι ὁ τρόπος τῆς ὀρθῆς διανομῆς; Πρῶτον πρέπει νὰ ὁρισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων των πόσος πρέπει νὰ εἶναι. Κατόπιν δὲ πρέπει ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ μοιράσωμεν ἐξ ἴσου καὶ τὴν γῆν καὶ τάς κατοικίας. Λοιπὸν ὁ ἀριθμὸς τοῦ πληθυσμοῦ δὲν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ ὁρισθῇ ἀλλέως παρὰ ἐν σχέσει πρὸς τὴν γῆν καὶ τάς πλησιοχώρους πόλεις, ἡ μὲν γῆ πόση εἶναι ἱκανὴ νὰ τρέφῃ τόσους μετριόφρονας, χωρὶς νὰ χρειάζεται τίποτε περισσότερον, ὁ δὲ πληθυσμὸς πόσος εἶναι ἀρκετὸς χωρὶς δυσκολίαν νὰ ἀποκρούσῃ τὰ περίχωρα, ὅταν τὸν ἀδικοῦν καὶ νὰ βοηθήσῃ τοὺς γείτονάς του, ὅταν ἀδικοῦνται. Αὐτὰ θὰ τὰ ὁρίσωμεν ἐμπράκτως καὶ ὄχι μὲ λόγους, ὅταν ἰδοῦμεν τὴν χώραν καὶ τοὺς γείτονας. Τώρα ὅμως χάριν τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ γενικοῦ ὁρισμοῦ, διὰ νὰ τελειώνωμεν, ἂς ἐξακολουθήσῃ ἡ συζήτησις διὰ τὴν νομοθεσίαν. Ἂς δεχθῶμεν νὰ εἶναι πέντε χιλιάδες σαράντα (5040), διὰ νὰ εἶναι κάπως ἁρμονικὸς ὁ ἀριθμός, οἱ γεωμόροι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς διανομῆς. Ἡ γῆ δὲ καὶ αἱ κατοικίαι ἂς μοιρασθοῦν εἰς τὰ ἴδια μέρη, καὶ ἂς γίνῃ διὰ τὴν διανομὴν εἷς κλῆρος δι' ἕκαστον ἄνδρα. Ἔπειτα ἂς διαιρεθῇ ὅλος αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς εἰς δύο, κατόπιν εἰς τρία καὶ τέσσαρα καὶ πέντε ἕως εἰς τὰ δέκα κατὰ σειράν. Πρέπει δὲ βεβαίως πᾶς νομοθέτης τοῦτο τουλάχιστον νὰ γνωρίζῃ περὶ τῶν ἀριθμῶν, ποῖος ἀριθμὸς ἠμπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ὅλας τάς πόλεις. Ἂς θεωρήσωμεν λοιπὸν τοιοῦτον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπιδέχεται τάς περισσοτέρας διαιρέσεις κατὰ σειράν. Λοιπὸν πᾶς ἀριθμὸς δὲν ἐπιδέχεται ὅλας τάς διαιρέσεις. Ἀλλὰ ὁ ἀριθμὸς πέντε χιλιάδες σαράντα καὶ διὰ τὸν πόλεμον καὶ διὰ τὴν εἰρήνην εἰς ὅλας τάς συμφωνίας καὶ ἐπιμιξίας, καὶ δι' ὅλας τάς συνεισφορὰς καὶ διανομάς, ὄχι ὀλιγωτέρας ἀπὸ πενήντα ἐννέα διαιρέσεις ἐπιδέχεται, κατὰ σειρὰν δὲ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν ἕνα ἕως τὰ δέκα.

Αὐτὰ λοιπὸν πρέπει νὰ τὰ ἀποκτήσουν ἀσφαλῶς καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν ὅσους διατάσσει ὁ νόμος νὰ τὰ ἀποκτήσουν. Διότι βεβαίως μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συμβαίνουν. Πρέπει δὲ νὰ λεχθοῦν διὰ τὸν ἑξῆς λόγον εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἱδρύει πόλιν. Οὔτε ὅταν κτίζῃ νέαν πόλιν ἐξ ἀρχῆς οὔτε ὅταν ἐπισκευάζῃ παλαιὰν κατεστραμμένην ὅσον διὰ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ναούς, οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ εἶναι κτισμένοι εἰς ἑκάστην πόλιν καὶ νὰ φέρουν ὁποιωνδήποτε θεῶν τὴν ὀνομασίαν, κανεὶς δὲν θὰ δοκιμάσῃ νὰ μετακινήσῃ, ἐὰν ἔχῃ νοῦν, τάς συμβουλάς, ὅσαι προήλθαν ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς ἢ ἀπὸ τὴν Δωδώνην ἢ ἀπὸ τὸν Ἄμμωνα ἢ ἀπὸ ἄλλας παλαιὰς παραδόσεις καὶ κατέπεισαν ὁπωσδήποτε μερικοὺς διὰ τῆς ἐμφανίσεως φαντασμάτων ἢ θείας ἐμπνεύσεως, καὶ ἐθέσπισαν θυσίας συνδυασμένας μὲ τελετὰς εἴτε ἀπὸ ἐδῶ ἐγχωρίας εἴτε Τυρρηνικὰς εἴτε Κυπριακὰς εἴτε ἀπὸ κανὲν ἄλλο μέρος. Καὶ μὲ τοιαύτας παραδόσεις καθιέρωσαν χρησμοὺς καὶ ἀγάλματα καὶ βωμοὺς καὶ ναοὺς καὶ παρεκκλήσια εἰς ἕκαστον ἀπὸ αὐτούς. Ἀπὸ αὐτὰ οὔτε τὸ ἐλάχιστον δὲν πρέπει νὰ μετακινήσῃ ὁ νομοθέτης, ἀλλὰ πρέπει εἰς ὅλα τὰ μέρη νὰ ἐγκαταστήσῃ ἕνα θεὸν ἢ δαίμονα ἢ ἥρωα καὶ κατὰ τὴν διανομὴν τῆς γῆς πρῶτον εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ δώσῃ ἀποδεκατίσματα, διὰ νὰ γίνωνται συγκεντρώσεις εἰς ἕκαστον μέρος κατὰ περιόδους ὡρισμένας καὶ νὰ προετοιμάζουν δι' ὅλας τάς ἀνάγκας εὐκολίας καὶ νὰ συσχετίζωνται φιλικῶς μέσα εἰς τάς θυσίας καὶ νὰ συνδέωνται καὶ γνωρίζωνται, ἀπὸ τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει κανὲν μεγαλίτερον ἀγαθὸν εἰς μίαν πόλιν παρὰ νὰ εἶναι γνωστοὶ μεταξύ των οἱ πολῖται. Διότι, ὅπου δὲν ὑπάρχει φῶς μεταξὺ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν πολιτῶν ἀλλὰ σκότος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃ κανεὶς οὔτε τὴν ἐκτίμησιν ποὺ τοῦ ἀξίζει οὔτε τὸ δίκαιόν ποὺ τοῦ ἁρμόζει. Καὶ ὅμως πρέπει ἕκαστος πολίτης εἰς πᾶσαν πόλιν, βῆμα πρὸς βῆμα, τοῦτο καὶ μόνον νὰ ἐπιδιώκῃ, πῶς δηλαδὴ οὔτε ὁ ἴδιος νὰ φανῇ κίβδηλος εἰς ὁποιονδήποτε ἀλλὰ εἰλικρινὴς καὶ φιλαλήθης, οὔτε ἄλλος νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτος καὶ νὰ τὸν ἀπατήσῃ.

Καὶ λοιπὸν ἡ κατόπιν τούτων εὔνοια τῆς τύχης εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν νόμων, ὡς ἄλλος κύβος ἱερός, ἐπειδὴ εἶναι ἀσυνήθιστος, ἴσως εἰς τὴν ἀρχὴν κάμνει ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἀκούει νὰ ἀπορῇ. Καὶ ὅμως εἰς τὸν συλλογιζόμενον θὰ φανῇ ὅτι κατὰ δεύτερον λόγον ἡ πόλις μας λαμβάνει, τὸν καλλίτερον συνοικισμόν. Ἴσως ὅμως δὲν τὴν παραδεχθῇ κανείς, διότι δὲν συμμορφώνεται μὲ νομοθέτην μὴ αὐταρχικόν. Ἀλλὰ τὸ ὀρθότερον εἶναι νὰ προτείνῃ κανεὶς τελείως τὸ καλλίτερον πολίτευμα, καὶ τὸ δευτερεῦον καὶ τὸ τριτεῦον, νὰ ἀφήσῃ ὅμως ἐλευθέραν ἐκλογὴν εἰς ἕκαστον πληρεξούσιον τοῦ συνοικισμοῦ. Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τώρα ἂς κάμωμεν συμφώνως μὲ αὐτὸν τὸν λόγον, ἀφοῦ ἀναπτύξωμεν ποῖον εἶναι τὸ πρῶτον κατὰ τὴν τελειότητα πολίτευμα καὶ ποῖον δεύτερον καὶ τρίτον. Τὴν δὲ ἐκλογὴν ἂς τὴν ἀναθέσωμεν τώρα εἰς τὸν Κλεινίαν καί, ὁποιοσδήποτε ἄλλος θελήσῃ, ἂς ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν παρομοίαν ἐκλογήν, συμφώνως μὲ τὸν χαρακτῆρα του νὰ μοιράσῃ ὅ,τι εἶναι ἀρεστὸν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του.

Ἡ πρώτη λοιπὸν πόλις καὶ τὸ πολίτευμα καὶ οἱ καλλίτεροι νόμοι ὑπάρχουν ἐκεῖ, ὅπου συμβαίνει ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον ἡ παλαιὰ παροιμία. Λέγεται δὲ ὅτι πραγματικῶς εἶναι κοινὰ τὰ πράγματα τῶν φίλων. Αὐτὸ λοιπὸν εἴτε ὑπάρχει κάπου τώρα εἴτε θὰ ὑπάρξῃ ἄλλοτε, δηλαδὴ νὰ εἶναι κοιναὶ αἱ γυναῖκες, κοινοὶ οἱ παῖδες, κοινὰ ὅλα τὰ πράγματα καὶ διὰ

παντὸς μέσου, ἐξεδιώχθη ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ βίου πᾶν ὅ,τι γίνεται ἀτομικόν, νὰ εὑρεθῇ δὲ καὶ τρόπος, διὰ νὰ γίνουν ὅσον τὸ δυνατὸν κοινὰ κάπως καὶ τὰ ἐκ φύσεως ἀτομικά, λόγου χάριν τὰ ὀμμάτια καὶ τὰ ὦτα καὶ αἱ χεῖρες νὰ φαίνωνται κοινὰ εἰς τὸ νὰ βλέπουν καὶ ἀκούουν καὶ ἐργάζωνται, καὶ πάλιν ὅλοι ὁμοῦ νὰ ἐγκρίνουν καὶ νὰ κατακρίνουν τὸ καθὲν πρᾶγμα ὅσον εἶναι δυνατόν, καὶ νὰ εὐχαριστοῦνται καὶ λυποῦνται διὰ τὰ ἴδια πράγματα, καὶ ὅμοιοι νόμοι νὰ καθιστοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον μίαν ἡνωμένην τὴν πόλιν, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν κανεὶς πότε δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεσπίσῃ ἀνωτέραν οὔτε νὰ θέσῃ σκοπὸν ἀνώτερον οὔτε ὀρθότερον. Λοιπὸν ἡ τοιαύτη πόλις, εἴτε θεοὶ βεβαίως τὴν κατοικοῦν εἴτε παῖδες θεῶν περισσότεροι ἀπὸ ἕνα, ἐὰν ζοῦν κατὰ αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ μένουν εὐχαριστημένοι. Διὰ τοῦτο λοιπὸν δὲν πρέπει ἀλλοῦ νὰ ζητοῦμεν πρότυπον πολιτεύματος, ἀλλὰ ἀσπαζόμενοι τοῦτο νὰ ζητοῦμεν τὸ ὅσον τὸ δυνατὸν ὅμοιον μὲ αὐτό. Αὐτὸ ὅμως τὸ ὁποῖον ἡμεῖς τώρα ἠρχίσαμεν, ἴσως εἶναι τὸ πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀθανασίαν καὶ τὸ μόνον δεύτερον. Τὸ τρίτον δέ, ἐὰν θέλῃ ὁ θεός, θὰ ἐξετάσωμεν κατόπιν. Λοιπὸν τώρα ποία φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι αὐτὴ καὶ πῶς ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ τοιαύτη; Λοιπὸν ἂς μοιρασθοῦν πρῶτον τὴν γῆν καὶ τάς οἰκίας καὶ ἂς μὴ καλλιεργοῦν κοινῶς, διότι τοῦτο εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὴν σημερινὴν γέννησιν καὶ ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν. Ἂς μοιρασθοῦν δὲ κάπως μὲ τὸ ἑξῆς πνεῦμα, ὅτι δηλαδὴ ὅστις ἐπιτύχῃ τὸν κλῆρον τοῦτον πρέπει νὰ τὸν θεωρῇ κοινὸν ὅλης τῆς πόλεως, ἐπειδὴ ὅμως ἡ χώρα αὐτὴ εἶναι πατρίς του, πρέπει νὰ τὸν περιποιῆται περισσότερον παρὰ τὴν μητέρα οἱ παῖδες, διότι εἶναι καὶ σεβαστὴ θεὰ (Δημήτηρ = γῆ μήτηρ) αὐτῶν οἱ ὁποῖοι εἶναι θνητοί. Τὰ ἴδια δὲ νὰ φρονοῦν καὶ διὰ τοὺς ἐγχωρίους θεοὺς καὶ δαίμονας.

Διὰ νὰ μείνουν δὲ αὐτὰ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, πρέπει νὰ σκεφθοῦν ἀκόμη καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅσας ἑστίας ἔχομεν τώρα μοιρασμένας εἰς τὸν καθένα, αὐταὶ πρέπει πάντοτε νὰ μένουν εἰς τὸ ἴδιον ποσὸν καὶ οὔτε νὰ περισσεύουν διόλου οὔτε νὰ ὀλιγοστεύουν. Αὐτὸ λοιπὸν ἠμποροῦσε νὰ συμβαίνῃ ἀσφαλῶς εἰς ἑκάστην πόλιν κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Ὅστις λάβῃ τὴν κληρονομίαν ἂς ἀφήνῃ εἰς αὐτὴν τὴν κατοικίαν πάντοτε ἕνα κληρονόμον ἀπὸ ὅλα τὰ τέκνα του, ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ περισσότερον, ὡς διάδοχον καὶ λάτρην τῶν θεῶν καὶ τοῦ γένους του καὶ τῆς πόλεως ἀπὸ τοὺς ζῶντας καὶ ἀπὸ ὅσους πλέον ἕως ἐκεῖνον τὸν χρόνον, κατέλαβε ὁ θάνατος. Ὅλα δὲ τὰ ἄλλα του τέκνα, ἂν ἔχῃ περισσότερα ἀπὸ ἕν, καὶ τὰ κορίτσια νὰ τὰ ὑπανδρεύσῃ συμφώνως μὲ τὸν νόμον, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπιβάλωμεν κατόπιν, καὶ τὰ ἀγόρια νὰ τὰ μοιράσῃ εἰς ὅσους πολίτας ἔχουν ἔλλειψιν παιδιῶν, ὅταν ἔχουν εὐχαρίστησιν κυρίως. Ἐὰν ὅμως εἰς μερικοὺς λείπῃ ἡ εὐχαρίστησις, ἢ γεννῶνται περισσότεροι ἀπόγονοι θήλεις ἢ ἄρρενες εἰς ἕκαστον, ἢ καὶ ἀντιθέτως, ὅταν εἶναι ὀλιγώτεροι, διότι δὲν ὑπῆρξε ἀφθονία τέκνων, δι' ὅλα αὐτὰ ἡ ἐξουσία, τὴν ὁποίαν θὰ ὁρίσωμεν ὡς ἀνωτάτην καὶ πολυτιμοτάτην, θὰ σκεφθῇ τὶ πρέπει νὰ γίνῃ διὰ τοὺς περισσεύοντας ἢ τοὺς ἐλλείποντας, καὶ ἂς ἐφεύρῃ μέθοδον διὰ νὰ μείνουν ὅσον τὸ δυνατὸν διαρκῶς μοναὶ αἱ πέντε χιλιάδες σαράντα (5040) κατοικίαι. Μέθοδοι δὲ ὑπάρχουν πολλαί. Δηλαδὴ καὶ ἡ ἀναστολὴ τῶν γεννήσεων εἰς ὅσας εἶναι ταχεῖα ἡ γέννησις καὶ ἀντιθέτως ἐπιμέλεια καὶ φροντίδες διὰ τὴν αὔξησιν τῶν γεννήσεων μὲ τιμᾷς καὶ ἀτιμίας καὶ προτροπὰς τῶν γεροντοτέρων πρὸς τοὺς νέους, ἐπιβαλλομένας διὰ λόγων συμβουλευτικῶν, ἠμποροῦν νὰ κάμουν αὐτό ποὺ λέγομεν.

Καὶ μάλιστα εἰς τὸ τέλος, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀπόλυτος δυσκολία εἰς τὴν ἐξίσωσιν τῶν πέντε χιλιάδων σαράντα κατοικιῶν, καὶ ἂν μας ἔλθῃ πληθώρα ὑπερβολικὴ πολιτῶν ἀπὸ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν συνοικεσίων καὶ δὲν εὑρίσκωμεν τρόπον, τότε ὑπάρχει τὸ παλαιὸν μηχάνημα, τὸ ὁποῖον εἴπαμεν πολλάκις, δηλαδὴ ἡ ἀποστολὴ ἀποικιῶν φιλικῶς γινομένη πλησίον τῶν φίλων, τοὺς ὁποίους θὰ ἐκρίναμεν καταλλήλους. Ἐὰν δὲ πάλιν ἀντιθέτως μας ἔλθῃ ὡς τρικυμία καὶ μας φέρῃ κατακλυσμὸν καμμία καταστροφὴ ἀπὸ ἀσθενείας ἢ πολέμους καὶ μείνουν πολὺ ὀλιγώτεροι ἀπὸ τὸν προσδιωρισμένον ἀριθμόν, τότε ἑκουσίως μὲν δὲν πρέπει νὰ παρεμβάλλωμεν πολίτας ἀνατραφέντας μὲ νόθον ἐκπαίδευσιν, τὴν ἀνάγκην ὅμως λέγει ἡ παροιμία ὅτι οὔτε ὁ θεὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν καταπολεμήσῃ. Λοιπὸν ἂς φαντασθῶμεν ὅτι ὁ λόγος μας αὐτὸς μᾶς συμβουλεύει τὰ ἑξῆς: Ὦ λαμπρότατοι ἄνθρωποι, μὴ παύετε νὰ τιμᾶτε τὴν ὁμοιότητα καὶ ἰσότητα καὶ τὴν ταυτότητα καὶ συμφωνίαν καθὼς εἶναι φυσικὸν καὶ εἰς τοὺς ἀριθμοὺς καὶ εἰς πᾶσαν ἱκανότητα διὰ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ πράγματα. Καὶ λοιπὸν καὶ τώρα τὸν ἀριθμόν ποὺ εἴπαμεν πρῶτον διατηρήσατέ τον εἰς ὅλην σας τὴν ζωήν, ἔπειτα τῆς περιουσίας σας τὸ ὕψος καὶ τὸ μέγεθος, τὸ ὁποῖον ἐπήρατε ἐξ ἀρχῆς καὶ εἶναι μέτριον, μὴ τὸ ἀτιμάσετε μὲ ἀγορὰν καὶ πώλησιν μεταξὺ σας.

Διότι οὔτε ὁ θεός, ὅστις ἐπεστάτησε εἰς τὴν διανομὴν τῶν κλήρων, θὰ σᾶς εἶναι σύμμαχος οὔτε ὁ νομοθέτης. Διότι τώρα διὰ πρώτην φορὰν ὁ νόμος διατάσσει τὸν ἀπειθοῦντα, δηλ. προλέγει μὲ αὐτὴν τὴν συμφωνίαν νὰ λάβῃ ἢ νὰ μὴ λάβῃ κλῆρον ὅστις θέλει, διότι κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ γῆ εἶναι ἱερὰ καὶ ἀνήκει εἰς ὅλους τοὺς θεούς, ἔπειτα δὲ οἱ ἱερεῖς καὶ αἱ ἱέρειαι θὰ κάμουν προσευχὰς ἐπάνω εἰς τάς πρώτας καὶ δευτέρας καὶ τρίτας θυσίας, καὶ θὰ εὐχηθοῦν ὅστις ἀγοράσῃ ἢ πωλήσῃ ὅσα τοῦ ἔτυχαν εἰς τὸν κλῆρον του οἰκόπεδα ἢ γήπεδα νὰ πάθῃ ὅτι τοῦ ἁρμόζει, θὰ ἀναγράψουν δὲ ἕκαστον εἰς πίνακας ἀπὸ κυπάρισσον καὶ θὰ τοὺς τοποθετήσουν μέσα εἰς τοὺς ναοὺς ὡς ἐνθύμιον δι' ὅλους τοὺς κατόπιν χρόνους, ἐκτὸς δὲ τούτων θὰ ἀφήσουν ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τούτων εἰς ἐκείνην τὴν ἀρχήν, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἔχει ὀξυδερκέστερον βλέμμα, διὰ νὰ μὴ τοὺς διαφεύγουν αἱ παραβάσεις αὐτῶν, ἀλλὰ τιμωροῦν τὸν ἀπειθοῦντα συμφώνως μὲ τὸν νόμον καὶ μὲ τὸν θεόν. Διότι πόσον βεβαίως εἶναι τὸ ἐνταύθα ἐπιβαλλόμενον ἀγαθὸν εἰς ὅλας τάς πειθομένας πόλεις, ἀφοῦ λάβῃ τὴν ἀνάλογον διευθέτησιν, κανείς, καθὼς λέγει ἡ ἀρχαία παροιμία, δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἐννοήσῃ ἐνόσω εἶναι κακός, ἀλλὰ ἀφοῦ γίνῃ ἔμπειρος καὶ καθὼς πρέπει εἰς τὰ ἤθη του. Δηλαδὴ ὁ χρηματισμὸς δὲν ἐπιτρέπεται τόσον πολὺ εἰς τὴν τοιαύτην διευθέτησιν, καὶ μάλιστα συμβαδίζει μὲ αὐτὴν καὶ τὸ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται νὰ δοσοληπτῇ δουλοπρεπῶς κανεὶς μὲ κανένα, ἐφ' ὅσον ἡ ἐπονείδιστος θεωρουμένη βαναυσότης παραλύει τὸ φιλελεύθερον ἦθος, ἀλλ' οὔτε κατ' ἀρχὴν νὰ ἀπαιτοῦν νὰ συναθροίζουν χρήματα μὲ αὐτὰ τὰ μέσα.

Ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπάρχει εἰς ὅλα αὐτὰ ἄλλος νόμος, νὰ μὴ ἐπιτρέπεται νὰ ἀποκτήσῃ οὔτε χρυσὸν οὔτε ἄργυρον κανεὶς ἰδιώτης, μόνον δὲ νόμισμα χρειάζεται εἰς τὴν καθημερινὴν συναλλαγήν, τὸ ὁποῖον εἶναι σχεδὸν ἀνάγκη νὰ ἔχουν μεταξύ των οἱ ἐργάται καὶ ὅλοι ὅσοι λαμβάνουν τὴν ἀνάγκην αὐτῶν, διὰ νὰ πληρώνουν τοὺς μισθοὺς εἰς τοὺς μισθωμένους δούλους καὶ πλησιοχώρους. Διὰ τὰ ὁποῖα θεωροῦμεν ὅτι εἶναι μὲν ἔγκυρον τὸ νόμισμα μεταξύ των, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἶναι ἄκυρον. Ὅσον δὲ διὰ κοινὸν Ἑλληνικὸν νόμισμα διὰ τάς ἐκστρατείας καὶ τάς ἀποδημήσεις εἰς ἄλλας χώρας, λόγου χάριν διὰ

ἀποστολὰς ἢ διὰ καμμίαν ἀντιπροσωπείαν ἀναγκαίαν χάριν τῆς πόλεως, ὅταν εἶναι ἀνάγκη νὰ σταλῇ κανείς, δι' αὐτὸ μόνον πρέπει πάντοτε ἡ πόλις νὰ ἔχῃ κοινὸν Ἑλληνικὸν νόμισμα, εἰς δὲ τοὺς ἰδιώτας, ἂν τυχὸν γίνῃ καμμία ἀνάγκη νὰ περιοδεύσουν, ἃς ζητήσουν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ ἃς ἀναχωρήσουν, ἐὰν ὅμως ἐπιστρέψῃ κανεὶς ἀπὸ κανὲν μέρος καὶ φέρῃ μαζὶ του εἰς τὴν πατρίδα νόμισμα ξενικὸν ὡς περίσσευμα, ἃς τὸ καταθέσῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἃς λάβῃ ἀναλόγως τὸ ἐγχώριον. Ἐὰν ὅμως κανεὶς ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ οἰκειοποιεῖται, ἃς δημευθῇ, καὶ ὅστις τὸ γνωρίζει καὶ δὲν τὸ μαρτυρεῖ ἃς εἶναι συνένοχος μὲ τὸν μετακομιστὴν του εἰς τὴν κατάραν καὶ τὸ ὄνειδος καὶ περιπλέον εἰς πρόστιμον ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ ξένον νόμισμα, τὸ ὁποῖον ἔφερε.

Ὅταν δὲ νυμφεύεται ἢ ὑπανδρεύη κόρην, νὰ μὴ τοῦ δίδῃ οὔτε νὰ παίρνῃ ἀπὸ αὐτὸν προῖκα ὁποιανδήποτε κατ' ἀρχήν, οὔτε νόμισμα νὰ ἀφήνῃ ὡς παρακαταθήκην εἰς ὁποῖον δὲν ἔχει κανεὶς ἐμπιστοσύνην, οὔτε νὰ δανείζῃ μὲ τόκον, διότι εἶναι δυνατὸν ὁ δανεισθεὶς νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ διόλου οὔτε τὸν τόκον οὔτε τὸ κεφάλαιον. Ὅτι δὲ αὐτὴ εἶναι λαμπροτάτη ἀσχολία διὰ νὰ τὴν ἐκτελῇ κανεὶς χάριν τῆς πόλεως, ὡς ἑξῆς ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ἐξετάσῃ, διὰ νὰ τὰ κρίνῃ ὀρθῶς σχετίζων αὐτὰ πάντοτε μὲ τὴν ἀρχὴν καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθέτου. Λοιπὸν τοῦ νοήμονος πολιτικοῦ ὁ πόθος εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μας, ὄχι αὐτό ποὺ νομίζουν οἱ περισσότεροι, ὅτι δηλαδὴ πρέπει ἀληθὴς νομοθέτης νὰ ποθῇ νὰ γίνῃ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλιτέρα ἡ πόλις εἰς τὴν ὁποίαν νομοθετεῖ μὲ εὔνοιαν, καὶ πλουσία, καὶ ἔχουσα πολὺν χρυσὸν καὶ ἄργυρον, καὶ κυριαρχούσα κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους. Ἠμπορεῖ δὲ νὰ προσθέσῃ κανεὶς καὶ ὅτι πρέπει νὰ θέλῃ ὁ νομοθέτης νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν καλλιτέρα ἡ πόλις καὶ εὐτυχεστέρα. Ἀπὸ αὐτὰ δὲ ἄλλα μὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθοῦν, ἄλλα ὅμως ὄχι. Καὶ λοιπὸν ὅσα μὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθοῦν ἠμπορεῖ νὰ τὰ θέλῃ ὁ διαρρυθμιστὴς αὐτῆς, ὅσα ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθοῦν οὔτε τὰ θέλει οὔτε κάμνει ματαίας δοκιμάς. Δηλαδὴ τὸ νὰ γίνουν οἱ πολῖται ἀγαθοὶ καὶ συγχρόνως εὐτυχεῖς σχεδὸν εἶναι δυνατόν.

Αὐτὸ λοιπὸν θὰ τὸ ποθήσῃ. Ἀλλὰ πάλιν νὰ εἶναι πολὺ πλούσιοι καὶ συγχρόνως ἀγαθοί, εἶναι ἀδύνατον, τουλάχιστον ὅσους θεωροῦν πλουσίους οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, θεωροῦν δὲ τοιούτους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μεταξὺ ὀλίγων κατέχουν κτήματα ἄξια παρὰ πολλοῦ νομίσματος, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἔχῃ καὶ ὁ κακός. Ἀλλά, ἂν αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τότε ἐγώ ποτὲ δὲν συμφωνῶ μαζί των ὅτι ὁ πλούσιος εἶναι ὄντως εὐτυχής, ἐὰν δὲν εἶναι συγχρόνως καὶ ἀγαθός. Ἀλλὰ πάλιν, ἐὰν εἶναι ὑπερόχως ἀγαθός, εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι καὶ ὑπερόχως πλούσιος. Διατὶ λοιπόν; Ἴσως εἴπῃ κανείς. Διότι, θὰ τοῦ εἰποῦμεν, ἡ ἀπόκτησις ἀπὸ δίκαια καὶ ἄδικα συγχρόνως εἶναι διπλασία παρὰ ἡ ἀπόκτησις μόνον ἀπὸ δίκαια, καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ μὴ ἐξοδεύοντος οὔτε εἰς καλὰς πράξεις οὔτε εἰς αἰσχρὰς εἶναι διπλασίως ὀλιγώτερα ἀπὸ τοὺς θέλοντας νὰ ἐξοδεύουν εἰς καλὰς πράξεις. Ἑπομένως δὲν εἶναί ποτε δυνατόν, ἀπὸ τὸν ἀποκτώντα διπλάσια καὶ ἐξοδεύοντα τὰ μισὰ νὰ γίνῃ πλουσιώτερος ὅστις κάμνει τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά. Εἶναι δὲ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο ὁ μὲν εἷς ἀγαθός, ὁ δὲ ἄλλος ὄχι κακός, ἐὰν εἶναι ἁπλῶς φιλάργυρος. Πολλάκις ὅμως εἶναι καὶ πάγκακος. Ἀγαθὸς ὅμως, καθὼς εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, ποτὲ δὲν εἶναι. Δηλαδὴ ὅστις λαμβάνει καὶ δικαίως καὶ ἀδίκως, ἀλλὰ δὲν ἐξοδεύει οὔτε δικαίως οὔτε ἀδίκως, εἶναι πλούσιος, ὅταν συγχρόνως εἶναι καὶ φιλάργυρος. Ὁ δὲ πάγκακος συνήθως, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ ἄσωτος, εἶναι ὑπερβολικὰ πτωχός. Ὅστις δὲ ἐξοδεύει εἰς καλὰ ἔργα καὶ ἀπολαμβάνει μόνον ἀπὸ δίκαια, οὔτε ὑπέροχος εἰς τὸν πλοῦτον εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ εὐκόλως οὔτε πάλιν πολὺ πτωχός. Ὥστε ὁ διισχυρισμὸς μας εἶναι ὀρθός, ὅτι δὲν εἶναι οἱ βαθύπλουτοι ἀγαθοί. Ἀφοῦ δὲ δὲν εἶναι ἀγαθοί, δὲν εἶναι οὔτε εὐτυχεῖς.

Ἀλλὰ ἡ νομοθεσία μας αὐτὴ ἀπέβλεπε, πὼς νὰ εἶναι εὐτυχέστατοι οἱ πολῖται καὶ φίλοι μεταξύ των. Δὲν ἠμποροῦν ὅμως ποτὲ οἱ πολῖται νὰ εἶναι φίλοι, ὅπου ὑπάρχουν πολλαὶ δίκαι μεταξύ των καὶ πολλαὶ ἀδικίαι, ἀλλὰ ὅταν εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτεραι. Λοιπὸν λέγομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν πόλιν οὔτε χρυσὸς οὔτε ἄργυρος, οὔτε πάλιν κερδοσκοπεία μεγάλη μὲ βαναυσότητας καὶ μὲ τόκους, οὔτε μὲ ποίμνια ἄσχημα, ἀλλὰ μὲ ὅσα παράγει ἡ γεωργία, καὶ ἀπὸ αὐτὰ πάλιν ὅσα δὲν θὰ τὸν κάμουν νὰ κερδοσκοπῇ καὶ νὰ παραμελῇ ἐκεῖνα χάριν τῶν ὁποίων ἐπλάσθησαν τὰ χρήματα. Αὐτὰ δὲ εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, τὰ ὁποῖα χωρὶς γυμναστικὴν καὶ τὴν ἄλλην ἐκπαίδευσιν δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ γίνουν ἀξιόλογα. Δι' αὐτὸ λοιπὸν δὲν τὸ εἴπαμεν μίαν φορὰν μόνον, ὅτι ὡς τελευταῖον πρέπει νὰ ἐκτιμῶμεν τὴν φροντίδα διὰ τὰ χρήματα. Διότι τρία εἶναι ὅλα ὅσα ἐπιδιώκει ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ αὐτὰ δὲ τελευταῖον καὶ τρίτον εἶναι ἡ ὀρθὴ φροντὶς διὰ τὰ χρήματα, ἡ δὲ τοῦ σώματος εἶναι μέση, καὶ πρώτη εἶναι ἡ φροντὶς τῆς ψυχῆς. Καὶ τώρα λοιπὸν καὶ ἡ πολιτεία τὴν ὁποίαν συζητοῦμεν, ἐὰν μὲν αὐτὴν τὴν σειρὰν δίδῃ εἰς τάς τιμάς, εἶναι ὀρθῶς νομοθετημένη. Ἐὰν ὅμως ἀπὸ τοὺς ἐπιβαλλομένους εἰς αὐτὴν νόμους ἀποδειχθῇ ὅτι προτιμᾷ ἀπὸ τὴν φρόνησιν τὴν ὑγείαν ἢ τὸν πλοῦτον ἀπὸ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν φρόνησιν, θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν νομοθετεῖ ὀρθῶς.

Αὐτὰ λοιπὸν πρέπει ὁ νομοθέτης νὰ ἐρωτᾷ τὸν ἑαυτόν του:
«Τὶ ἐπιδιώκω καὶ ἂν ἐκτελεῖται τοῦτο ἢ ἀποτυγχάνω τὸν σκοπόν μου». Καὶ τότε ἴσως καὶ ὁ ἴδιος νὰ ἀλλάξῃ τὴν νομοθεσίαν καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἐλαφρύνῃ, κατ' ἄλλον τρόπον ὅμως ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν ἀπολύτως. Λοιπὸν ὅστις ἐπέτυχε τὸν κλῆρον τοῦ ἂς τὸν ἔχῃ, λέγομεν, συμφώνως μὲ τοὺς ὅρους ποὺ εἴπαμεν. Καὶ βεβαίως καλὸν θὰ ἦτο ἂν ἤρχετο ὁ καθεὶς εἰς τὴν ἀποικίαν ἔχων ἴσα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ ἄλλος μὲν θὰ φέρῃ μαζὶ του περισσότερα χρήματα, ἄλλος δὲ ὀλιγώτερα, εἶναι βεβαίως ἀνάγκη καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους καὶ χάριν ἀναλογίας τῶν παροχῶν τῆς πόλεως νὰ γίνουν ἄνισα τιμήματα, ὥστε εἰς τάς ἐξουσίας καὶ τάς συνεισφορὰς καὶ τάς διανομὰς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀξία ἑκάστου, ὄχι μόνον τῆς ἀρετῆς τῶν προγόνων καὶ τῆς ἰδικῆς του, οὔτε τῆς σωματικῆς τοῦ δυνάμεως καὶ πλαστικότητος, ἀλλὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ πλούτου καὶ τῆς πτωχείας, καὶ ἐὰν λαμβάνουν τιμὰς καὶ ἀρχὰς ὅσον τὸ δυνατὸν ἴσας μὲ τὴν ἄνισον ἀναλογίαν, νὰ μὴ φιλονικοῦν. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ὁρισθοῦν ὡς μεγέθη τῆς περιουσίας τέσσαρα τιμήματα, ὁ πρῶτος βαθμὸς καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, ἢ μὲ κανὲν ἄλλο ὄνομα ἂν ὀνομασθοῦν, εἴτε μένουν εἰς τὸ ἴδιον τίμημα, εἴτε γίνονται πλουσιώτεροι ἀπὸ πτωχοὺς καὶ πτωχοὶ ἀπὸ πλουσίους καὶ μεταβαίνουν εἰς τὸ ἁρμόδιον δι' αὐτοὺς τίμημα.

Ἐκτὸς τούτων ὅμως ἐγὼ θεωρῶ ὡς συναφῆ τὸν ἑξῆς νόμον. Δηλαδὴ φρονῶ ὅτι πρέπει, ὅταν μία πόλις δὲν θέλῃ νὰ γνωρίσῃ

τὴν μεγαλιτέραν ἀσθένειαν, ἡ ὁποία λέγεται στάσις, ἀλλὰ θὰ ἦτο ὀρθότερον νὰ ὀνομασθῇ διάστασις[10], νὰ μὴν ὑπάρχῃ οὔτε ἡ φοβερὰ πτωχεία εἰς μερικοὺς πολίτας οὔτε πάλιν ὁ πλοῦτος, διότι καὶ τὰ δύο αὐτὰ φέρουν ἐκεῖνα τὰ δύο. Τώρα λοιπὸν ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ θέσῃ ὅριον καὶ εἰς τὰ δύο αὐτά. Καὶ λοιπὸν ὅριον μὲν τῆς πτωχείας ἂς εἶναι ἡ ἀξία τοῦ κλήρου του, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ μένῃ καὶ τὸν ὁποῖον ποτὲ κανεὶς ἄρχων δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐλαττωθῇ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους κανεὶς δὲν θὰ τὸ ἐπιτρέψῃ, ὅστις ἔχει φιλοδοξίαν διὰ τὴν ἀρετήν, Ἀφοῦ δὲ ὁρίσῃ αὐτὸν ὡς μέτρον ὁ νομοθέτης, θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ἔχῃ κανεὶς διπλάσια καὶ τριπλάσια ἀπὸ αὐτὸν μέχρι τοῦ τετραπλασίου. Ἐὰν ὅμως ἔχῃ κανεὶς περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἢ διότι τὰ εὗρε ἢ διότι τοῦ ἐδόθησαν ἀπὸ κάποιον μέρος, ἢ διότι ἐκερδοσκόπησε ἢ μὲ καμμίαν παρομοίαν τύχην ἀπέκτησε ὅσα εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ τὸ ὡρισμένον ποσόν, ἂν ἀποδώσῃ αὐτὰ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς προστάτας τῆς πόλεως θεούς, θὰ εἶναι δοξασμένος καὶ ἀτιμώρητος. Ἐὰν ὅμως κανεὶς παρακούῃ τοῦτον τὸν νόμον, τότε θὰ τὸν ἀποκαλύψῃ ὅστις θέλει μὲ τὸν ὅρον νὰ λάβῃ τὰ μισά, ὅστις δὲ ἐνοχοποιηθῇ, θὰ πληρώσῃ ἄλλα τόσα ἀπὸ τὴν ἰδιοκτησίαν του, τὰ δὲ μισὰ ἀνήκουν εἰς τοὺς θεούς. Ἡ δὲ ἰδιοκτησία ὅλη τοῦ καθενὸς ἔξω ἀπὸ τὸν κλῆρον ἂς καταγραφῇ εἰς τὰ φανερὰ εἰς τὴν ἐπιθεωρητικὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν θὰ ὁρίσῃ ὁ νόμος, διὰ νὰ γίνωνται εὐκόλως καὶ πολὺ καθαρὰ αἱ δίκαι, ὅσαι περιστρέφονται εἰς χρήματα.

Κατόπιν δὲ πρέπει πρῶτον μὲν ἡ πόλις νὰ κτισθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς τὸ κέντρον τῆς χώρας τὸ ὁποῖον νὰ τὸ ἐκλέξωμεν διὰ νὰ ἔχῃ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα εἶναι πρόσφορα διὰ τὴν πόλιν, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὰ ἐννοήσωμεν καὶ νὰ τὰ εἰποῦμεν. Ἔπειτα δὲ νὰ τὴν χωρίσωμεν εἰς δώδεκα μέρη, ἀφοῦ ἱδρύσωμεν πρῶτον ναὸν τῆς Ἑστίας καὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ὀνομάζοντες αὐτὸ τὸ μέρος ἀκρόπολιν καὶ περιτειχίζοντες αὐτό, ἀπὸ αὐτὸ δὲ νὰ ἀρχίσωμεν νὰ χωρίζωμεν τὰ δώδεκα μέρη καὶ τῆς πόλεως καὶ ὅλης τῆς χώρας. Πρέπει δὲ νὰ γίνουν ἴσα τὰ δώδεκα μέρη, ἐὰν τὰ μὲν μερίδια τῆς καλῆς γῆς γίνουν μικρά, τῆς δὲ χειροτέρας μεγαλίτερα. Κλήρους δὲ νὰ χωρίσωμεν πέντε χιλιάδες σαράντα, ἕκαστον δὲ πάλιν ἀπὸ αὐτοὺς νὰ τὸν χωρίσωμεν εἰς δύο, διὰ νὰ εἶναι ὁ εἷς εἰς τὰ μακρινά, ὁ δὲ ἄλλος εἰς τὰ πλησιέστερα. Καὶ τὸ πλησιέστερον τῆς πόλεως μὲ τὰ μακρινώτερον νὰ γίνουν εἷς κλῆρος, καὶ πάλιν τὸ δευτεροβαθμίως γειτονικὸν εἰς τὴν πόλιν μαζὶ μὲ τὸ δευτεροβαθμίως μακρινὸν εἷς κλῆρος, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μὲ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν. Νὰ ἐπιδιώξῃ δὲ καὶ εἰς τὰ δύο τιμήματα νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ ἴδιον ὡς πρὸς τὴν εὐφορωτέραν καὶ ἀφορωτέραν χώραν, δηλαδὴ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἰσότητα μὲ τὸ περισσότερον καὶ ὀλιγώτερον τῆς διανομῆς. Πρέπει δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας νὰ μοιράσῃ εἰς δώδεκα μέρη, ἀφοῦ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπογραφὴν ὅλων καὶ ἀφοῦ συμποσώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐξ ἴσου τὰ δώδεκα μέρη. Καὶ μάλιστα κατόπιν νὰ θέσῃ καὶ δώδεκα κλήρους διὰ τοὺς δώδεκα θεοὺς καὶ νὰ ὀνοματίσῃ καὶ νὰ ἀφιερώσῃ τὸ πληρωθὲν μέρος εἰς ἕκαστον θεόν, καὶ αὐτὸ νὰ ὀνομάσῃ φυλήν. Νὰ διαιρέσῃ δὲ πάλιν τὰ δώδεκα τμήματα τῆς πόλεως μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ποὺ ἐμοίρασε τὴν γῆν. Καὶ ἕκαστος νὰ λάβῃ δύο κατοικίας, μίαν πλησιεστέραν ἀπὸ τὸ μέσον καὶ μίαν μακρινωτέραν. Καὶ ὁ μὲν συνοικισμὸς νὰ τελειώσῃ οὕτω πώς.

Πρέπει ὅμως ἡμεῖς διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἐννοήσωμεν τὰ ἑξῆς, ὅτι αὐτά ποὺ λέγομεν τώρα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπέσουν εἰς παρομοίας περιστάσεις, ὥστε ὅλα νὰ συμβοῦν ὅπως τὰ λογαριάζομεν καὶ οἱ ἄνδρες νὰ εἶναι τοιοῦτοι ὥστε νὰ μὴ δυστροπήσουν δι' αὐτὸν τὸν συνοικισμόν, ἀλλὰ νὰ ὑπομείνουν νὰ ἔχουν ὡρισμένον ποσὸν χρημάτων καὶ μέτριον εἰς ὅλην των τὴν ζωὴν καὶ τεκνοποιίαν ὁποίαν εἴπαμεν δι' ἕκαστον καὶ νὰ στεροῦνται χρυσὸν καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι φανερὸν ὅτι θὰ τοὺς διδάξῃ ὁ νομοθέτης συμφώνως μὲ τὰ προηγούμενα, ἀκόμη δὲ καθὼς εἶπα τὸν μέσον ὅρον τῆς χώρας καὶ τῆς πόλεως καὶ τάς κυκλικὰς κατοικίας, σχεδὸν ἐντελῶς ὡς νὰ λέγῃ ὄνειρα ἢ νὰ πλάττῃ πόλιν ἀπὸ κερὶ καὶ πολίτας. Καὶ βεβαίως αὐτά ποὺ εἴπαμεν κάπως δὲν εἶναι ἐσφαλμένα, πρέπει ὅμως κανεὶς νὰ ἐπαναλαμβάνῃ μὲ τὸν ἑαυτόν του τὰ ἑξῆς. Πάλιν ὁ νομοθέτης φαίνεται ὅτι μας λέγει τὸ ἑξῆς: φίλοι μου, εἰς αὐτὴν τὴν συζήτησιν μήτε ἐγὼ νὰ νομίζετε ὅτι ἀπατῶμαι ὡς πρὸς αὐτά ποὺ λέγω, ὅτι δηλαδὴ διηγοῦμαι κάπως ἀληθινὰ πράγματα. Ἀλλ' ἁπλῶς νομίζω ὅτι τὰ ἑξῆς εἶναι δικαιότατον εἰς ὅλα ὅσα πρόκειται νὰ συζητηθοῦν, δηλαδὴ ὅστις παρουσιάζει τὸ πρότυπον συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ κατασκευασθῇ τὸ σχεδιαζόμενον πρᾶγμα, δὲν πρέπει νὰ παραλείψῃ τίποτε ἀπὸ τὰ κάλλιστα καὶ ἀληθέστατα εἰς ὁποῖον ὅμως εἶναι ἀδύνατον νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτό, νὰ τὸ ἀφήσῃ καὶ νὰ μὴ τὸ ἐκτελέσῃ, νὰ συλλογίζεται ὅμως πως νὰ ἐκτελεσθῇ ὅ,τι εἶναι πλησιέστερον πρὸς αὐτὸ καὶ ὁμοιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ συγγενῆ. Νὰ ἐπιτρέψῃ δὲ εἰς τὸν νομοθέτην νὰ θέσῃ τέλος εἰς τὸν σκοπὸν του, καὶ ἀφοῦ γίνῃ αὐτό, τότε πλέον νὰ σκεφθῇ μαζὶ μὲ αὐτόν, ποῖον ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν συμφέρει καὶ ποῖον εἰς τὴν νομοθεσίαν εἶναι ἀνηφορικόν. Δηλαδὴ ἐκεῖνό ποὺ συμβιβάζεται πρὸς τὸν ἑαυτόν του πρέπει ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν νὰ τελειοποιῇ ὅστις θέλει νὰ φανῇ ἄξιος δημιουργός καὶ τῆς χειροτέρας συζητήσεως.

Τώρα λοιπὸν μετὰ τὴν παραδοχὴν αὐτῆς τῆς διανομῆς εἰς δώδεκα μέρη, πρέπει νὰ φροντίσωμεν νὰ νοήσωμεν μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ χωρίσωμεν αὐτὰ τὰ δώδεκα μέρη, ἀφοῦ ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ θὰ περιέχῃ παρὰ πολλὰς ὑποδιαιρέσεις καὶ ἐκεῖναι πάλιν θὰ φέρουν ἄλλας μέχρι τῶν πέντε χιλιάδων σαράντα. Ἀπὸ αὐτὰς δὲ πρέπει ὁ νόμος νὰ ὁρίσῃ τάς συνοικίας καὶ τοὺς δήμους καὶ τὰ χωρία καὶ πάλιν τάς πολεμικὰς τάξεις καὶ τάς συναθροίσεις, ἀκόμη δὲ τὰ νομίσματα καὶ τὰ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ μέτρα καὶ τὰ σταθμὰ καὶ ὅλα ἀνεξαιρέτως νὰ εἶναι συμμετρικὰ καὶ σύμφωνα μεταξύ των. Ἐκτὸς τούτου ὅμως δὲν πρέπει ἀπὸ τὸν φόβον μήπως νομισθῇ μικρολογία νὰ ὀπισθοχωρήσῃ ἐὰν διατάξῃ νὰ μὴ μένῃ τίποτε ἀμέτρητον ἀπὸ ὅλα τὰ σκεύη τὰ ὁποῖα ἔχουν, καὶ κατὰ γενικὸν κανόνα νὰ παραδεχθῇ ὅτι εἰς ὅλα εἶναι χρήσιμοι αἱ διαιρέσεις καὶ οἱ συνδυασμοὶ τῶν ἀριθμῶν καὶ καθ' ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογήν των εἰς τὰ μήκη καὶ τὰ βάθη καὶ τοὺς συνδυασμοὺς καὶ μάλιστα εἰς τοὺς τόνους καὶ τάς κινήσεις καὶ τῆς εὐθυγράμμου καθέτου ἀνυψώσεως καὶ καταβιβάσεως καὶ διαγραφῆς κύκλου. Δηλαδὴ εἰς ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ ἀποβλέψῃ ὁ νομοθέτης καὶ ὅσον τοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἀπομακρύνεται ἀπὸ αὐτὸ εἰς τὴν σύνταξιν τῶν διατάξεων δι' ὅλους τοὺς πολίτας. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν πολιτείαν καὶ ὅλας τάς τέχνας οὐδὲν ἄλλο μάθημα ἔχει διδακτικὴν δύναμιν, ὅσην ἡ μελέτη τῶν ἀριθμῶν. Καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι ὅτι τὸν φύσει νυσταλέον καὶ ἀμαθῆ τὸν ἔξυπνα καὶ τὸν κάμνει ἐπιδεκτικὸν καὶ μνημονικὸν καὶ ἀγχίνουν, προκόπτοντα περισσότερον ἀπὸ τὴν ἰδιοφυίαν του μὲ θείαν παιδαγωγικὴν μέθοδον. Ὅλαι αὗται λοιπὸν αἱ ἀσχολίαι ἠμποροῦν νὰ εἶναι καλαὶ καὶ εὐπρεπεῖς, ὅταν κανεὶς μὲ ἄλλους νόμους καὶ ἀσχολίας ἀφαιρῇ

[10] Γλωσσικὴ παρατήρηση σπουδαιοτάτη περὶ τελειοποιήσεως τῶν λέξεων ὑπὸ ἔποψιν λογικήν, μὴ περιεχομένη εἰς τὸν Κρατύλον.

τὴν ἀνελευθερίαν καὶ φιλαργυρίαν ἀπὸ τάς ψυχὰς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ τάς ἀποκτήσουν ἐπαρκῶς καὶ ἐπωφελῶς. Εἰδεμὴ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῇ κανείς, εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργῇ ἀντὶ τῆς σοφίας τὴν πανουργίαν, καθὼς λέγουν, καθὼς ἠμπορεῖ νὰ ἴδῃ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Φοίνικας καὶ πολλὰ ἄλλα ἔθνη ποὺ κατήντησαν ἀπὸ τὴν ἀνελευθερίαν τῶν ἄλλων ἀσχολιῶν καὶ κτημάτων των, εἴτε διότι ἀνεφάνη εἰς αὐτοὺς κάποιος μηδαμινὸς νομοθέτης καὶ τὰ ἔκαμε αὐτά, εἴτε κακὴ τύχη τοὺς ἔπεσε, εἴτε καὶ κάποια παρομοία φύσις.

Καὶ βεβαίως, καλὲ Μέγιλλε καὶ Κλεινία, ἂς μὴ σᾶς διαφύγῃ οὔτε τοῦτο περὶ τῶν γεωγραφικῶν τοποθεσιῶν, ὅτι τάχα δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι τόποι διαφορετικοὶ ἀπὸ ἄλλους ὡς πρὸς τὸ νὰ παράγουν ἀνθρώπους καλλιτέρους καὶ χειροτέρους καὶ ὅτι ἡ νομοθεσία δὲν πρέπει νὰ ἀντιβαίνῃ εἰς αὐτούς. Καὶ ἄλλων μὲν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἀνέμους καὶ τὰ καύματα γίνονται χυδαῖοι καὶ ἐξωφρενικοί, ἄλλων δὲ ἀπὸ τὰ νερὰ καὶ τὴν σχετικὴν τροφὴν τὴν παραγομένην ἀπὸ τὴν γῆν ὄχι μόνον τὰ σώματα εἶναι καλλίτερα ἢ χειρότερα, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχή των ἠμπορεῖ νὰ πάθῃ τὰ ἴδια. Ἀπὸ αὐτοὺς πάλιν πολὺ ἀνωτέρα εἶναι ἡ τοποθεσία τῆς χώρας εἰς τὴν ὁποίαν ἔτυχε κάποια θεία ἔμπνευσις καὶ λάχνος θεοτήτων, καὶ δέχονται μὲ εὐμένειαν πάντοτε τοὺς ἀποικιζομένους εἰς αὐτοὺς ἢ ἀντιθέτως. Τὰ ὁποῖα ὅλα πρέπει νὰ τὰ ἐξετάσῃ ὁ νοήμων νομοθέτης ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ τότε νὰ δοκιμάσῃ νὰ θέσῃ τοὺς νόμους. Αὐτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ κάμῃς καὶ σύ, Κλεινία. Πρῶτον πρέπει εἰς αὐτὰ νὰ στραφῇς, ἀφοῦ σκοπεύεις νὰ συνοικίσῃς αὐτὴν τὴν χώραν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ξένε Ἀθηναῖε, καὶ σὺ ὡραιότατα ὁμιλεῖς καὶ ἐγὼ ὁμοίως πρέπει νὰ κάμω.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΣΤ'.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κατόπιν ὅμως ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν τώρα, σχεδὸν πρέπει νὰ γίνουν αἱ ἐγκαταστάσεις τῶν ἀρχῶν εἰς τὴν πόλιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως αὐτὸ εἶναι ὀρθόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὰ τὰ δύο πράγματα ὑπάρχουν διὰ τὴν διακόσμησιν τῆς πολιτείας. Πρῶτον μὲν ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα θὰ τάς ἀναλάβουν, καὶ πόσαι πρέπει νὰ εἶναι καὶ μὲ ποῖον τρόπον νὰ εἶναι καὶ μὲ ποῖον τρόπον νὰ διορίζονται. Ἔπειτα πρέπει εἰς ἑκάστην ἀρχὴν νὰ ὁρίσωμεν πάλιν πόσοι καὶ ποῖοι νόμοι ἀρμόζουν εἰς ἑκάστην. Ἂς σταματήσωμεν ὅμως ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκλογῆς των καὶ ἂς εἰποῦμεν μίαν ἐξήγησιν, ἡ ὁποία ἁρμόζει νὰ λεχθῇ δι' αὐτήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία εἶναι αὐτή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡ ἑξῆς. Εἶναι βεβαίως εἰς τὸν καθένα φανερὸν ὅτι, ἐνῶ τὸ ἔργον τῆς νομοθεσίας εἶναι μέγα εἰς τὴν καλὴν διοργάνωσιν τῆς πόλεως, ὅμως, ἐὰν εἰς τοὺς καλῶς θεσπισθέντας νόμους διορισθοῦν ἄρχοντες ἀνεπιτήδειοι, ὄχι μόνον δὲν ὠφελοῦν αὐτοὶ οἱ καλοὶ νόμοι, ἀλλὰ ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἠμποροῦν νὰ γίνουν ἐντελῶς ἄξιοι ἐμπαιγμοῦ, σχεδὸν ἠμποροῦν νὰ φέρουν τὴν μεγαλιτέραν βλάβην καὶ συμφορὰν εἰς τάς πόλεις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, φίλε μου, τοῦτο ἂς φαντασθῶμεν ὅτι συμβαίνει τώρα εἰς ἐσὲ ὡς πρὸς τὸ πολίτευμά σου καὶ τὴν πόλιν. Δηλαδὴ βλέπεις ὅτι ὅσοι ἀναλαμβάνουν ὀρθῶς τάς ἐξουσίας πρέπει πρῶτον μὲν νὰ δώσουν προηγουμένως ἀπόδειξιν ἀρκετὴν καὶ οἱ ἴδιοι καὶ τὰ γένος των ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μέχρι τῆς ἐκλογῆς των. Ἔπειτα πάλιν ὅσοι πρόκειται νὰ ἐκλεγοῦν πρέπει νὰ ἔλαβαν ἀνατροφὴν σύμφωνον μὲ τοὺς νόμους ὡς πρὸς τὸ νὰ εἶναι δύστροποι ἢ εὔκολοι εἰς τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν περὶ τῶν ἱκανῶν ἢ μὴ ἱκανῶν. Τώρα ὅμως οἱ νεοσύλλεκτοι, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν γνωρίζονται μεταξύ των, καὶ ἀκόμη εἶναι καὶ ἀπαίδευτοι, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκλέξουν ἀμέμπτως τοὺς ἄρχοντας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σχεδόν ποτὲ δὲν εἶναι δυνατόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ βεβαίως ἡ παροιμία λέγει ὅτι ὁ ἀγῶν δὲν ἐπιτρέπει προφάσεις. Καὶ λοιπὸν καὶ σὺ τώρα καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον πρέπει νὰ κάμωμεν, ἀφοῦ σὺ μὲν τώρα ἀνέλαβες προθύμως νὰ κτίσῃς τὴν πόλιν διὰ τὴν φυλὴν τῶν Κρητῶν ἐπὶ κεφαλῆς δέκα ἀντιπροσώπων, καθὼς τὸ λέγεις μόνος σου, ἐγὼ δὲ πάλιν ἀνέλαβα νὰ σὲ συνδράμω μὲ τὴν τορινὴν μας διήγησιν. Λοιπὸν βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ἀφήσω τὸν λόγον ἀκέφαλον. Διότι ὁπουδήποτε καὶ ἂν ὑπάγῃ, ἂν εἶναι τοιοῦτος, θὰ φανῇ ἐντελῶς χωρὶς γόητρον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὡραία ὡμίλησες, φίλε Ξένε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὄχι μόνον ὡμίλησα, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐκτελέσω ὁμοίως, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τάς δυνάμεις μου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ἃς ἐκτελοῦμεν, καθὼς λέγομεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ θὰ γίνῃ, ἂν θέλῃ ὁ θεὸς καὶ ὑπερνικήσωμεν τὸ γῆρας, τὸ τόσον ὑπερβολικὸν βεβαίως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶναι ὀρθὸν νὰ ἔχωμεν προθυμίαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὀρθόν. Συμφώνως δὲ μὲ αὐτὴν ἃς ἔχωμεν ὑπ' ὄψει μας καὶ τὸ ἑξῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι μὲ ἀνδρείαν καὶ τόλμην θὰ κτισθῇ πρὸς τὸ πάρον ἡ πόλι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἰς τὶ κυρίως ἀποβλέπων εἶπες αὐτὰ τώρα πάλιν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι εὐκόλως καὶ ἀφόβως νομοθετοῦμεν διὰ πρωτοπείρους ἀνθρώπους, χωρὶς πολὺ πολὺ νὰ σκοτισθῶμεν πῶς θὰ παραδεχθοῦν τοὺς θεσπιζομένους αὐτὴν τὴν στιγμὴν νόμους. Εἶναι δὲ φανερόν, καλὲ Κλεινία, εἰς ἕκαστον, καὶ ἂν δὲν εἶναι πολὺ σοφός, ὅτι αὐτοί ποτε δὲν θὰ τοὺς δεχθοῦν μὲ εὐκολίαν εἰς τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ μόνον ἐὰν κάπως περιμείνωμεν ἕως ὅτου οἱ λαβόντες τὴν μόρφωσιν τῶν νόμων καὶ ἀνατραφέντες μὲ αὐτοὺς καὶ συνηθίσαντες αὐτοὺς ἔλαβαν μέρος εἰς τάς ἀρχαιρεσίας ὅλης τῆς πόλεως. Ἐὰν ὅμως γίνῃ αὐτό ποὺ λέγομεν, ἐὰν βεβαίως ὑπάρχῃ καμμία μέθοδος διὰ νὰ ἐκτελεσθῇ ὀρθῶς, ἐγὼ νομίζω ὅτι θὰ ὑπάρχῃ πολλὴ ἀσφάλεια καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ διατηρηθῇ ἡ διαπαιδαγωγηθεῖσα πόλις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται τουλάχιστον λογικόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἃς ἰδοῦμεν ἂν προμηθεύομεν δι' αὐτὰ καμμίαν εὐκολίαν μὲ τὰ ἑξῆς. Δηλαδὴ φρονῶ, φίλε Κλεινία, ὅτι περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς Κρῆτας οἱ Κνώσιοι πρέπει ὄχι μόνον νὰ ἱερουργήσουν χάριν τῆς χώρας, ἡ ὁποία τώρα ἀποικίζεται, ἀλλὰ καὶ συντόνως νὰ ἐπιμεληθοῦν νὰ ἀναγορεύσουν τοὺς πρώτους ἄρχοντας ὅσον τὸ δυνατὸν ἀσφαλέστερα καὶ καλλίτερα. Διὰ μὲν τάς ἄλλας λοιπὸν εἶναι κάπως συντομώτερος ὁ κόπος, οἱ νομοφύλακες ὅμως εἶναι μεγάλη ἀνάγκη νὰ ἐκλεχθοῦν πρῶτοι μὲ μεγάλην βίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίαν λοιπὸν εὐκολίαν καὶ ἐξήγησιν ἔχομεν νὰ εἰποῦμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτήν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὴν ἑξῆς. Ἐγὼ φρονῶ, παιδιὰ τῆς Κρήτης, ὅτι οἱ Κνώσιοι, ἐπειδὴ πρωτοστατοῦν ὅλων τῶν ἄλλων πόλεων ἐκ συμφώνου μὲ ὅλους τοὺς συμμετέχοντας εἰς τὸν συνοικισμὸν τοῦτον, πρέπει νὰ ἐκλέξουν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των καὶ ἀπὸ ἐκείνους ἄρχοντας ἐν συνόλῳ τριάντα ἑπτά, δεκαεννέα ὅμως ἀπὸ τάς προσθέτους πόλεις, τοὺς δὲ ἄλλους ἀπὸ αὐτὴν τὴν Κνωσόν. Αὐτοὺς δὲ ἃς τοὺς δώσουν χάριν τῆς πόλεως αὐτῆς οἱ Κνώσιοι, καὶ σὲ τὸν ἴδιον ὡς πολίτην αὐτῆς τῆς ἀποικίας, ἵνα ἀπὸ τοὺς δέκα ὀκτώ, ἀφοῦ σὲ καταπείσουν ἤ σου τὸ ἐπιβάλουν μὲ μέτριον ἐξαναγκασμόν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ δηλαδή; Τάχα καὶ σύ, καλὲ ξένε, καὶ ὁ Μέγιλλος δὲν λαμβάνετε μέρος εἰς αὐτὴν τὴν πολιτείαν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φίλε Κλεινία, καὶ αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη εἶναι πολὺ ὑπερήφανοι, ἐξ ἄλλου ὅμως καὶ αἱ δύο εὑρίσκονται πολὺ μακράν. Διὰ σὲ ὅμως εἶναι καθ' ὅλα ἁρμονικόν, ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἀποικιστάς, καθὼς φαίνεται ἀπὸ ὅσα λέγεις τώρα. Λοιπὸν ἂς εἰποῦμεν ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερόν πως εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ τελειότερον πρὸς τὸ πάρον. Ἀφοῦ δὲ παρέλθῃ καιρὸς καὶ στερεωθῇ τὸ πολίτευμα, ἂς γίνῃ ἐκλογὴ μεταξὺ αὐτῶν ὡς ἑξῆς κάπως. Ἂς λάβουν μέρος εἰς τὴν ὑποψηφιότητα τῶν ἀρχόντων ὅλοι ὅσοι ἀκριβῶς φέρουν ὅπλα ἱππικὰ καὶ πεζικὰ καὶ ἔλαβαν μέρος εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἡλικίας των. Νὰ γίνεται δὲ ἡ ἐκλογὴ εἰς ἐκεῖνον τὸν ναόν, τὸν ὁποῖον ἡ πόλις θὰ θεωρήσῃ σεμνοπρεπέστερον, νὰ φέρῃ δὲ ἕκαστος ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ τὰ ὄνομά του γραμμένον εἰς ψηφοδέλτιον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ πατρός του καὶ τῆς φυλῆς του καὶ τοῦ δήμου του, ὅπου εἶναι ἐγγεγραμμένος, νὰ προσθέσῃ δὲ συμφώνως μὲ αὐτὰ καὶ τὸ ἰδικόν του ὄνομα.

Νὰ ἐπιτρέπεται δὲ εἰς ὁποιονδήποτε, ὁποῖον ψηφοδέλτιον φρονεῖ ὅτι δὲν εἶναι καθὼς πρέπει γραμμένον, νὰ τὸ σηκώσῃ καὶ νὰ τὸ ἐκθέσῃ εἰς τὴν ἀγορὰν ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τριάντα ἡμέρας. Ὅσα δὲ ψηφοδέλτια ἐκλεχθοῦν πρῶτα μέχρι τῶν τριακοσίων, αὐτὰ οἱ ἄρχοντες νὰ τὰ παρουσιάσουν εἰς ὅλην τὴν πόλιν νὰ τὰ ἴδῃ, ἡ δὲ πόλις ἀπὸ αὐτὰ πάλιν νὰ ἐκλέγῃ ὁποῖον προτιμᾷ ἕκαστος, καὶ τοὺς ἑκατὸν ἐξ αὐτῶν ποὺ θὰ ἐκλεχθοῦν διὰ δευτέραν φορὰν νὰ τοὺς δείξουν εἰς ὅλους. Καὶ τρίτην δὲ φορὰν ἂς ἐκλέγῃ ἀπὸ τοὺς ἑκατὸν ὁποῖον θέλει ἕκαστος προχωρῶν ἕως εἰς τάς τελευταίας ὑποδιαιρέσεις. Ἀφοῦ δὲ ἐκλέξουν τοὺς τριανταεπτά, οἱ ὁποῖοι συνεκέντρωσαν τάς περισσοτέρας ψήφους, ἂς τοὺς ἀναγορεύσουν ἄρχοντας. Λοιπόν, φίλε Κλεινία καὶ Μέγιλλε, ποῖοι θὰ ἐκτελέσουν εἰς τὴν πόλιν μας ὅλα αὐτὰ ὅσα περιστρέφονται εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ τὴν ἔγκρισιν αὐτῶν; Ἄραγε ἐννοοῦμεν ὅτι εἰς τάς πόλεις αἱ ὁποῖαι διὰ πρώτην φορὰν διοργανώνονται πρέπει νὰ ὑπάρχουν κάποιοι, ἀλλὰ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν αὐτοὶ νὰ προηγοῦνται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄρχοντας; Καὶ ὅμως ὁπωσδήποτε εἶναι ἀνάγκη καὶ μάλιστα νὰ εἶναι ὄχι μηδαμινοὶ ἀλλὰ ὅσον τὸ δυνατὸν ὑπέροχοι.

Διότι ἡ ἀρχὴ λέγεται μὲν τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἰς τάς παροιμιώδεις ἐκφράσεις καὶ βεβαίως ὅλοι ἐγκωμιάζομεν μίαν καλὴν ἀρχήν. Ἀλλ' αὐτή μου φαίνεται ὅτι εἶναι περισσότερον ἀπὸ ἥμισυ καὶ κανεὶς δὲν τὴν ἐγκωμίασε ἀρκούντως ὅταν γίνεται καλά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἀφοῦ τὴν γνωρίζομεν, ἂς μὴ τὸ ἀποσιωπήσωμεν, χωρὶς νὰ τὴν ἐξετάσωμεν σαφῶς μεταξύ μας, μὲ ποῖον τρόπον θὰ γίνῃ. Ἐγὼ λοιπὸν δὲν ἔχω ἄλλο τίποτε πρόχειρον παρὰ νὰ εἴπω πρὸς τὸ πάρον ἕνα ἀναγκαῖον καὶ συμφέροντα λόγον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φρονῶ ὅτι εἰς τὴν πόλιν αὐτήν, τὴν ὁποίαν σκοπεύομεν νὰ συνοικίσωμεν, δὲν ὑπάρχει ἄλλη ὡς μήτηρ καὶ πατὴρ της παρὰ ἡ πόλις ἡ ὁποία τὴν συνοικίζει, ἂν καὶ γνωρίζω ὅτι πολλαὶ ἀποικίαι κάποτε ἐφάνησαν καὶ θὰ φαίνωνται ἀσύμφωνοι μὲ τάς μητροπόλεις των. Τώρα ὅμως πρὸς τὸ πάρον καθὼς τὸ παιδί, ἔστω καὶ ἂν ἀργότερα θὰ γίνῃ διαφορετικὸν ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, μέσα ὅμως εἰς τὴν προσωρινὴν ἔλλειψιν ἀνατροφῆς ἀγαπᾷ τοὺς γονεῖς του καὶ ἀγαπᾶται ἀπὸ αὐτούς, καὶ πάντοτε καταφεύγει εἰς τοὺς συγγενεῖς του καὶ τοὺς εὑρίσκει ὡς μόνους ἀσφαλεῖς συμμάχους. Αὐτὰ λοιπὸν φρονῶ ὅτι θὰ ὑπάρξουν εὐχαρίστως εἰς τοὺς Κνωσίους, διὰ νὰ περιποιηθοῦν τὴν νέαν πόλιν καὶ ἀπὸ τὴν νέαν πόλιν εἰς τὴν Κνωσόν. Ἐννοῶ δὲ καθὼς τὸ εἶπα πρὸ ὀλίγου (καὶ βεβαίως τὸ καλὸν δὲν εἶναι ζημία, ἂν τὸ εἰποῦμεν δύο φοράς), ὅτι οἱ Κνώσιοι πρέπει ὁμοῦ νὰ φροντίσουν δι' ὅλα αὐτά, ἀφοῦ ἐκλέξουν ὅσον τὸ δυνατὸν τοὺς γεροντοτέρους καὶ τοὺς καλλιτέρους ἀπὸ ὅσους θὰ ἔλθουν εἰς τὴν ἀποικίαν, ὄχι ὀλιγωτέρους δὲ ἀπὸ ἑκατὸν ἄνδρας. Καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους Κνωσίους ἂς εἶναι ἄλλοι ἑκατόν. Αὐτοὶ δὲ φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ ἔλθουν μαζὶ εἰς τὴν νέαν πόλιν καὶ νὰ φροντίσουν, πῶς νὰ ἐκλεχθοῦν οἱ ἄρχοντες συμφώνως μὲ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐπικυρωθοῦν. Ἀφοῦ δὲ γίνουν αὐτά, οἱ μὲν Κνώσιοι νὰ κατοικοῦν εἰς τὴν Κνωσόν, ἡ δὲ νέα πόλις μόνη της νὰ προσπαθῇ νὰ διατηρῆται καὶ νὰ εὐτυχῇ. Οἱ δὲ τριάντα ἑπτά ποὺ εἴπαμεν καὶ τώρα καὶ κατόπιν εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ἂς ἐκλέγωνται ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ὅρους. Πρῶτον μὲν νὰ εἶναι φύλακες τῶν νόμων, ἔπειτα δὲ τῶν ἀρχείων, ὅπου θὰ δηλώσῃ ἕκαστος πολίτης εἰς τοὺς ἄρχοντας τὸ ποσὸν τῆς περιουσίας του, ἐκτὸς τοῦ τιμήματος του, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν πρώτην τάξιν εἶναι τέσσαρες μναῖ[11], διὰ δὲ τὴν δευτέραν τρεῖς, διὰ τὴν τρίτην δύο καὶ διὰ τὴν τετάρτην μία μνᾶ· ἐὰν ὅμως κανεὶς ἀποδειχθῇ ὅτι κατέχει καὶ ἄλλο τίποτε ἔξω ἀπὸ τὰ δηλωθέντα, αὐτὸ ἂς δημευθῇ ὁλόκληρον, ἐκτὸς αὐτοῦ δὲ ἂς τὸν ἐναγάγῃ εἰς δίκην ὁποῖος θέλει ὄχι καλὴν οὔτε εὔφημον, ἀλλὰ ἀτιμωτικήν, ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι χάριν τοῦ κέρδους περιφρονεῖ τοὺς νόμους. Λοιπὸν ἂς τὸν καταγγείλῃ δι' αἰσχροκέρδειαν ὅστις θέλει καὶ ἂς διεξαγάγῃ τὴν δίκην ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς νομοφύλακας. Ἐὰν δὲ καταδικασθῇ ὁ ἐγκαλούμενος, ἂς μὴ μετέχῃ τῶν κοινῶν κτημάτων, καὶ ὅταν γίνῃ εἰς τὴν πόλιν καμμία διανομή, ἂς μὴ λάβῃ μερίδων, ἐκτὸς

[11] Μία μνᾶ ἰσοδυναμεῖ, ὡς γνωστόν, μὲ 100 δραχμάς.

τοῦ κλήρου του, ἃς γραφῇ δὲ ἡ καταδίκη του, ἐνόσω ζῇ, εἰς μέρος ὅπου θὰ τὴν ἀναγνώσῃ ὅστις θέλει. Νὰ μὴ μένῃ δὲ εἰς τὴν ἐξουσίαν περισσότερον ἀπὸ εἴκοσι ἔτη ο νομοφύλαξ, καὶ νὰ μὴ ἀπολαμβάνῃ τὴν ἀρχήν, ἐὰν δὲν γίνῃ πενήντα ἐτῶν. Ἐὰν δὲ τὴν ἀναλάβῃ ἐξήντα ἐτῶν, τότε ἃς τὴν διατηρήσῃ μόνον δέκα ἔτη, καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἀναλογίαν, ὅσα ἔτη κανεὶς ἐπέρασε τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, ἃς μὴ φρονῇ ὅτι θὰ διατηρήσῃ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἀρχόντων τὴν τόσον σπουδαίαν ἐξουσίαν.

Λοιπὸν περὶ τῶν νομοφυλάκων αὐτὰ τὰ τρία προστάγματα ἃς εἶναι ἀρκετά, ὅσον δὲ οἱ νόμοι προχωροῦν θὰ προστάξῃ ὁ καθεὶς μας εἰς αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας τι ἄλλο πρέπει νὰ ἐπιμεληθοῦν ἐκτὸς αὐτῶν ποὺ λέγομεν τώρα. Τώρα ὅμδραδστως ἃς ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς ἐκλογῆς ἄλλων ἀρχῶν. Δηλαδὴ κατόπιν ἀπὸ αὐτοὺς πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν στρατηγούς, καὶ χάριν αὐτῶν ὡς ἄλλους ὑποβοηθοὺς εἰς τὸν πόλεμον τοὺς ἱππάρχους καὶ φυλάρχους καὶ κοσμήτορας τῶν τάξεων τῶν πεζῶν φυλῶν, εἰς τοὺς ὁποίους πρὸ πάντων αὐτὸ τὸ ὄνομα ἁρμόζει, καθὼς οἱ περισσότεροι τὸ ἀποδίδουν καὶ τοὺς ὀνομάζουν ταξιάρχους. Ἀπὸ ὅλους δὲ αὐτοὺς τοὺς μὲν στρατηγοὺς ἃς τοὺς ὑποδείξουν ἀπὸ μέσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν πόλιν οἱ νομοφύλακες, ἃς ἐκλεχθοῦν δὲ ἀπὸ τοὺς ὑποδειχθέντας ὅσοι ἔλαβαν μέρος εἰς τὸν πόλεμον κατὰ σειρὰν ἡλικίας καὶ λαμβάνουν πάντοτε. Ἐὰν δὲ βεβαίως νομισθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς μὴ ὑποδειχθέντας ὅτι εἶναι καλλίτερος ἀπὸ κανένα ὑποδειχθέντα, ἃς δηλώσῃ ποῖον εἰς τὴν θέσιν ποίου προτείνει, καὶ βεβαιώσας αὐτὸ μὲ ὅρκον ἃς προτείνῃ ὡς ἀντικαταστάτην τὸν ἄλλον, ὁποῖος δὲ προτιμηθῇ διὰ χειροτονίας ἃς ἐγκριθῇ διὰ τὴν ὑποψηφιότητα. Οἱ τρεῖς δέ, οἱ ὁποῖοι θὰ συγκεντρώσουν τάς περισσοτέρας ψήφους, νὰ εἶναι στρατηγοὶ καὶ ἐπιμεληταὶ τῶν πολεμικῶν ὑποθέσεων, καὶ ἃς ἐπικυρωθοῦν καθὼς οἱ νομοφύλακες. Ταξιάρχους δὲ νὰ προτείνουν δώδεκα οἱ ἴδιοι ἐκλεχθέντες στρατηγοί, ἀνὰ ἕνα δι' ἑκάστην φυλήν. Ἡ δὲ ἀντιπρότασις νὰ γίνεται καθὼς εἰς τοὺς στρατηγούς, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ χειροτονία καὶ ἡ ἐπικύρωσις. Αὐτὴν δὲ τὴν συνάθροισιν πρὸς τὸ πάρον πρὶν νὰ ἐκλεχθοῦν οἱ πρυτάνεις καὶ ἡ βουλὴ ἃς τὴν συγκεντρώσουν οἱ νομοφύλακες εἰς τόπον ὅσον τὸ δυνατὸν ἱερὸν καὶ εὐρύχωρον καὶ ἃς τοποθετήσουν χωριστὰ τοὺς ὁπλίτας καὶ χωριστὰ τοὺς ἱππεῖς, τρίτον δέ, κατόπιν ἀπὸ αὐτούς, ὅλους ὅσοι εἶναι δι' ἐπιστράτευσιν. Ἂς χειροτονοῦν δὲ τοὺς μὲν στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἱππάρχους ὅλοι, τοὺς δὲ ταξιάρχους ὅσοι φέρουν ἀσπίδα, τοὺς φυλάρχους δὲ πάλιν αὐτῶν ἃς τοὺς ἐκλέγῃ ὁλόκληρον τὸ ἱππικόν, τῶν δὲ ψιλῶν ἢ τῶν τοξοτῶν ἢ κανενὸς ἄλλου σώματος τοὺς ἀρχηγοὺς ἃς τοὺς διορίζουν οἱ στρατηγοί.

Τώρα μένει πλέον νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἱππάρχων. Αὐτοὺς λοιπὸν ἃς τοὺς προτείνουν μὲν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐπρότειναν καὶ τοὺς στρατηγούς, ἡ δὲ ἐκλογὴ καὶ ἡ ἀντιπρότασις αὐτῶν νὰ γίνῃ ὁμοίως, καθὼς τῶν στρατηγῶν, ἃς τοὺς χειροτονῇ δὲ τὸ ἱππικὸν ἐμπρὸς εἰς τὰ ὄμματα τῶν πεζῶν, οἱ δύο δὲ οἱ ὁποῖοι θὰ συγκεντρώσουν τάς περισσοτέρας ψήφους (χειροτονίας) ἃς εἶναι ἀρχηγοὶ ὅλων τῶν ἱππέων. Αἱ δὲ ἰσοψηφίαι εἰς τάς χειροτονίας νὰ διαφιλονικοῦνται μέχρι δευτέρας ἐκλογῆς, Τὴν τρίτην φοράν, ἐὰν δὲν μείνουν σύμφωνοι, νὰ ἀποφασίζουν οἱ προεδρεύοντες εἰς ἑκάστην χειροτονίαν.

Ἡ δὲ βουλὴ ἃς ἀποτελεῖται ἀπὸ τριάντα δωδεκάδας βουλευτων, ἤτοι τὸ ὅλον νὰ εἶναι τριακόσιοι ἐξήντα, ἀριθμὸν ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ ἁρμόδιος διὰ τάς ὑποδιαιρέσεις. Καὶ πρῶτον θὰ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρα μέρη ἀνὰ ἐνενήντα καὶ ἕκαστον τίμημα πρέπει νὰ φέρῃ ἐνενήντα βουλευτάς. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τὰ ἀνώτερα τιμήματα ὅλοι νὰ φέρουν ψηφοδέλτια ὑποχρεωτικῶς, εἰδεμὴ νὰ τιμωρῆται μὲ τὸ ἀνάλογον πρόστιμον ὅστις δὲν συμμορφώνεται. Ὅταν δὲ δοθοῦν τὰ ψηφοδέλτια, νὰ σφραγισθοῦν. Τὴν δὲ ἄλλην ἡμέραν νὰ φέρουν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀπὸ τὰ δεύτερα τιμήματα καθὼς τὴν προηγουμένην, τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν νὰ φέρῃ ἀπὸ τὰ τρίτα τιμήματα, ὅστις θέλει· νὰ εἶναι ὅμως τοῦτο ὑποχρεωτικὸν καὶ εἰς τὰ τρία τιμήματα, ἀπὸ δὲ τὸ τέταρτον καὶ μικρότερον νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὸ πρόστιμον ὁποῖος δὲν θέλει νὰ φέρῃ ψηφοδέλτιον. Τὴν τετάρτην δὲ ἡμέραν ὅλοι μὲν νὰ φέρουν ψηφοδέλτια, ἀπὸ τὸ τέταρτον καὶ μικρότερον τίμημα, νὰ μὴ δίδῃ ὅμως πρόστιμον ὅστις ἀπὸ τὸ τέταρτον καὶ τρίτον τίμημα δὲν θέλει νὰ φέρῃ. Ὅστις ὅμως δὲν θέλει νὰ φέρῃ ἀπὸ τὸ δεύτερον καὶ τὸ πρῶτον νὰ τιμωρῆται, ὁ μὲν τοῦ δευτέρου μὲ τριπλάσιον πρόστιμον ἀπὸ τὸ πρῶτον, ὁ δὲ τοῦ πρώτου μὲ τετραπλάσιον. Τὴν δὲ πέμπτην ἡμέραν νὰ παρουσιάσουν οἱ ἄρχοντες τὰ σφραγισμένα ὀνόματα εἰς ὅλους τοὺς πολίτας, διὰ νὰ τὰ ἰδοῦν, ἀπὸ αὐτὰ δὲ πάλιν ὑποχρεοῦται ἕκαστος πολίτης νὰ ἐκλέξῃ, ἀλλέως τιμωρεῖται μὲ τὸ πρῶτον πρόστιμον. Ἀφοῦ δὲ ἐκλέξουν ἀπὸ ἕκαστον τίμημα ἑκατὸν ὀγδώντα, κατόπιν θὰ ἐπικυρώσουν τοὺς ἡμίσεις ἀπὸ αὐτοὺς διὰ κλήρου, αὐτοὶ δὲ θὰ εἶναι οἱ βουλευταὶ τοῦ ἔτους ἐκείνου. Ἡ ἐκλογὴ λοιπόν, ἐὰν γίνῃ οὕτω πώς, θὰ ἀποτελῇ μέσον βαθμὸν μεταξὺ μοναρχικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, μεταξύ των ὁποίων πάντοτε πρέπει νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον τὸ πολίτευμα. Διότι οἱ δοῦλοι καὶ οἱ κυρίαρχοί ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν φίλοι, οὔτε ὅταν ἀνυψώνονται εἰς ἴσας τιμὰς οἱ μηδαμινοὶ καὶ οἱ σπουδαῖοι. Διότι εἰς ἀνίσους ἀνθρώπους τὰ ἴσα ἔρχονται ἄνισα, ἐὰν δὲν ἐπιτύχουν τὸ μέτρον των. Καὶ βεβαίως δι' αὐτὰ τὰ δύο εἶναι φορτωμένα τὰ πολιτεύματα ἀπὸ φατριασμούς. Διότι βεβαίως ἡ παλαιὰ καὶ ἀληθὴς παροιμία ποὺ λέγει ὅτι ἡ ἰσότης εἶναι ἀδελφότης, πολὺ ὀρθὰ καὶ ἁρμονικὰ ἐλέχθη.

Ποία ὅμως εἶναι αὐτὴ ἡ ἰσότης, ἡ ὁποία φέρει αὐτὴν τὴν ἀδελφότητα, ἐπειδὴ δὲν εἶναι πολὺ σαφής, μας φέρει ταραχάς. Δηλαδὴ δύο ἰσότητες ὑπάρχουν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν μὲν τὸ ἴδιον ὄνομα, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι σχεδὸν ἀντίθετοι εἰς πολλά, καὶ τὴν μὲν μίαν ἠμπορεῖ πᾶσα πόλις καὶ πᾶς νομοθέτης νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ εἰς τάς τιμάς, δηλαδή, ἐκείνην ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὰ μέτρα καὶ τὰ βάρη καὶ τοὺς ἀριθμούς, ἐὰν τὴν ἀποδώσῃ μὲ τὸν κλῆρον εἰς ὅλους ἐξ ἴσου. Ἀλλὰ τὴν ἀληθεστάτην καὶ ἀρίστην ἰσότητα δὲν εἶναι εὔκολον νὰ τὴν ἀντιληφθῇ ὁ καθείς. Διότι ἡ κρίσις αὐτῆς ἀνήκει εἰς τὸν Δία, εἰς δὲ τοὺς ἀνθρώπους πάντοτε ὀλίγη δίδεται, ἀλλὰ ὅση δοθῇ εἰς τάς πόλεις ἢ εἰς τοὺς ἰδιώτας προξενεῖ παντὸς εἴδους ἀγαθά. Δηλαδὴ εἰς τὸν μεγαλίτερον μοιράζει περισσότερα καὶ εἰς τὸν μικρότερον ὀλιγώτερα, διότι δίδει ἀνάλογα μὲ τὸ φυσικὸν του εἰς ἕκαστον, καὶ τὸ κυριώτερον τιμὰς μὲν πάντοτε μεγαλιτέρας δίδει εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὡς πρὸς τὴν ἀρετήν, εἰς ὅσους δὲ εἶναι τὸ ἀντίθετον ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν παιδείαν μοιράζει τὸ ἁρμόδιον εἰς ἕκαστον ἀναλόγως. Καὶ βεβαίως αὐτὸ εἶναι πάντοτε καὶ τὸ πολιτικὸν μας δίκαιον. Τὸ ὁποῖον καὶ ἡμεῖς τώρα πρέπει νὰ τὸ ποθοῦμεν, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἰσότητος ἀποβλέποντες, φίλε Κλεινία, νὰ ἱδρύσωμεν τὴν σήμερον συνοικιζομένην πόλιν. Καὶ ἂν κανεὶς κάποτε ἱδρύσῃ ἄλλην πρέπει εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον νὰ ἀποβλέπῃ, καὶ νὰ νομοθετῇ, καὶ ὄχι πρὸς ὀλίγους τυράννους ἢ πρὸς ἕνα ἢ ἀκόμη καὶ πρὸς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ δήμου, ἀλλὰ πάντοτε πρὸς τὸ δίκαιον. Τοῦτο δὲ εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, τὸ ἴσον τὸ σύμφωνον μὲ τὴν

φύσιν, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται μὲ ἀνισότητα. Εἶναι δὲ βεβαίως ἀνάγκη καὶ τοιαῦτα παρανόματα νὰ μεταχειρισθῇ ὅλη ἡ πόλις, ἐὰν θέλῃ νὰ μὴν ἴδῃ ἐντὸς τῆς φατριασμοὺς εἰς κανὲν μέρος. Διότι ἡ εὐπρέπεια καὶ ἡ παραχωρητικότης τοῦ τελείου καὶ τοῦ ἀκριβοῦς εἶναι παράκαμψις τῆς (αὐστηρᾶς) δικαιοσύνης, ὅταν γίνεται. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταχειρίζεται τὴν ἰσότητα τοῦ κλήρου ἕνεκα τῆς δυστροπίας τῶν πολλῶν, καὶ μόνον τὸν θεὸν καὶ τὴν ἀγαθὴν τύχην νὰ ἐπικαλοῦνται, διὰ νὰ ἐπανορθώσῃ τὸν κλῆρον συμφώνως μὲ τὸ πλῆρες δίκαιον. Καὶ λοιπὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει νὰ μεταχειρίζονται καὶ τὰ δύο εἴδη τῆς ἰσότητος, ἀλλὰ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον τὸ εἶδος ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον χρειάζεται τύχην.

Αὐτά, φίλοι μου, πρέπει δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους νὰ τὰ ἐκτελέσῃ οὕτω πὼς ἡ πόλις, ἡ ὁποία θέλει νὰ διατηρῆται. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ πλοῖον, ὅταν πλέῃ εἰς τὴν θάλασσαν, χρειάζεται φρουρὰν πάντοτε, καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ πόλις ἡ ἀπειλουμένη ἀπὸ τὴν τρικυμίαν τῶν ἄλλων πόλεων καὶ ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς διαφόρους ἐποφθαλμιάσεις καὶ κινδυνεύει νὰ κυριευθῇ, δι' αὐτὸ χρειάζεται ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἕως τὴν νύκτα καὶ ἀπὸ τὴν νύκτα ἕως τὴν ἡμέραν νὰ ἔρχωνται κατὰ σειρὰν οἱ ἄρχοντες, διαδεχόμενοι πάντοτε οἱ φρουροὶ τοὺς φρουροὺς καὶ παραδίδοντες εἰς τοὺς ἄλλους χωρὶς νὰ παύουν ποτέ. Ὁ ὑπερβολικὸς ἀριθμὸς ὅμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ποτὲ τοιοῦτον τί. Λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη τοὺς περισσοτέρους βουλευτὰς τὸν περισσότερον καιρὸν νὰ τοὺς ἀφήσωμεν νὰ μείνουν εἰς τάς ἰδιωτικάς των ὑποθέσεις καὶ νὰ τακτοποιοῦν τὰ οἰκογενειακὰ των, τὸ δὲ δωδέκατον μέρος των νὰ τὸ μοιράσωμεν εἰς ἕκαστον ἀπὸ τοὺς δώδεκα μῆνας καὶ νὰ τοὺς καθιστῶμεν κατὰ σειρὰν ἐπὶ ἕνα μῆνα φύλακας, ὥστε, καὶ ὅταν ἔρχεται κανεὶς ἀπὸ καμμίαν ἐξωτερικὴν πόλιν εἴτε εἶναι καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πόλιν νὰ τοὺς συναντὰ εὐκόλως καὶ ἐὰν κανεὶς θέλῃ νὰ ἀναγγείλῃ τίποτε ἢ νὰ ζητήσῃ πληροφορίας δι' ὅσα ἁρμόζει νὰ ἀποκρίνεται μία πόλις πρὸς ἄλλην πόλιν καὶ νὰ δεχθῇ δευτέρας ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις, καὶ μάλιστα καὶ διὰ τάς ἐσωτερικὰς τῆς πόλεως ποικίλας ταραχάς, αἱ ὁποῖαι συνηθίζουν νὰ γίνωνται κάθε τόσον, κυρίως μὲν νὰ φροντίζουν πως νὰ μὴ συμβαίνουν, ἀφοῦ γίνουν ὅμως, νὰ πληροφορηθῇ ἀμέσως ἡ πόλις τὸ συμβὰν καὶ νὰ θεραπευθῇ. Διὰ τοῦτο καὶ τῶν συναθροίσεων πληρεξούσιον πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ μέρος τὸ προεδρικὸν τῆς πόλεως καὶ τῶν διαλύσεων καὶ τῶν νομίμων καὶ τῶν αἰφνιδίως ἐπερχομένων εἰς τὴν πόλιν. Αὐτὰ ὅλα λοιπὸν πρέπει νὰ τὰ διακοσμῇ τὸ δωδέκατον μέρος τῆς βουλῆς, τὸ ὁποῖον θὰ ἀναπαύεται κατὰ τὰ ἄλλα ἕνδεκα μέρη τοῦ ἔτους. Πρέπει δὲ τὸ μέρος αὐτὸ τῆς βουλῆς νὰ συνεννοῆται πάντοτε μὲ τάς ἄλλας ἀρχὰς διὰ τάς φρουρὰς αὐτὰς τῆς πόλεως. Καὶ τὰ μὲν ἐσωτερικὰ τῆς πόλεως, ἐὰν γίνουν οὕτω πώς, θὰ εἶναι καλὰ τακτοποιημένα. Ἀλλὰ τώρα ὅλης τῆς ἄλλης χώρας ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ τάξις; Ἄραγε, ἀφοῦ ὅλη ἡ πόλις καὶ ὁλόκληρος ἡ χώρα εἶναι διηρημένη εἰς δώδεκα μέρη, δὲν πρέπει νὰ ἀναγορευθοῦν κάποιοι ἐπιμεληταὶ καὶ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν κατοικιῶν καὶ τῶν οἰκοδομῶν καὶ τῶν λιμένων καὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν βρύσεων καὶ μάλιστα τῶν προσκυνημάτων καὶ τῶν ναῶν καὶ ὅλων τῶν τοιούτων;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς εἰποῦμεν λοιπὸν ὅτι πρέπει νὰ διορισθοῦν εἰς τοὺς ναοὺς ἐπίτροποι καὶ ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι. Διὰ δὲ τάς ὁδοὺς καὶ τάς οἰκοδομὰς καὶ τὴν περιστρεφομένην εἰς αὐτὰ τάξιν καὶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους πως νὰ μὴ ἀδικοῦν καὶ διὰ τὰ ἄλλα ζῷα, καὶ ἐντὸς τῆς ἰδίας περιοχῆς τῆς πόλεως καὶ τοῦ πρώτου ἄστεως πῶς νὰ γίνωνται ὅσα ἁρμόζουν εἰς τάς πόλεις, δι' ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ ἐκλέξουν τριῶν εἰδῶν ἄρχοντας καὶ τοὺς μὲν ἐκλεχθέντας διὰ τὸ σχετικὸν μέρος μὲ αὐτά ποὺ εἴπαμεν νὰ τοὺς ὀνομάσουν ἀστυνόμους, τοὺς δὲ ἐκλεχθέντας διὰ τὴν διακόσμησιν τῆς ἀγορᾶς ἀγορανόμους. Ὅσον δὲ διὰ τοὺς ἱερεῖς διὰ τοὺς ναούς, νὰ μὴ ἀνταλλάσσουν ἄλλους ἔξω ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὡς πατροπαράδοτον ἐπάγγελμα τὴν ἱερωσύνην, εἰδεμή, καθὼς εἶναι ἐπόμενον νὰ συμβῇ ὡς πρὸς αὐτὰ εἰς τοὺς διὰ πρώτην φορὰν συνοικιζομένους, ἢ εἰς κανένα ἢ εἰς ὀλίγους μόνον ἀπὸ τοὺς μὴ συνηθισμένους ἂς ἐπιτρέψουν νὰ γίνουν ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι ὡς ἐπίτροποι τῶν θεῶν. Ἀπὸ ὅλα δὲ αὐτὰ ἄλλα μὲν πρέπει νὰ γίνωνται δι' ἐκλογῆς καὶ ἄλλα διὰ κλήρου, διὰ νὰ σχετίζωνται φιλικῶς μεταξύ των ὁ δῆμος μὲ τοὺς ἀριστοκράτας εἰς ἑκάστην χώραν καὶ πόλιν, διὰ νὰ ἔχουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέραν ὁμόνοιαν. Καὶ λοιπὸν τὰ μὲν περιστρεφόμενα εἰς τοὺς ναοὺς ἂς ἀναθέσῃ εἰς τὸν θεόν, διὰ νὰ γίνουν κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του, καὶ νὰ τὰ ἐκλέγῃ μὲ κλῆρον, διότι οὕτω πως τὰ ἀποδίδει εἰς τὴν θεϊκὴν τύχην, ὅστις δὲ ἐπιτύχῃ νὰ ἐπικυρώνεται (ἐγκρίνεται), ἐὰν εἶναι πρῶτον ἀρτιμελὴς καὶ γνήσιος, ἔπειτα ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπὸ ἀμόλυντον οἰκογένειαν, νὰ εἶναι δὲ ἀκηλίδωτος ἀπὸ φόνον καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ παρόμοια ὅσα ἀποτελοῦν ἁμάρτημα κατὰ τῶν θεῶν καὶ νὰ ἔχῃ ζήσει καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πατὴρ του καὶ ἡ μήτηρ του κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.

Πρέπει δὲ ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς νὰ φέρουν νόμους διὰ τὰ θεῖα πράγματα, καὶ νὰ διορίσουν δι' αὐτὰ ἑρμηνευτάς. Νὰ διατηρῆται δὲ ἓν ἔτος καὶ ὄχι περισσότερον πᾶσα ἱερωσύνη, νὰ μὴν εἶναι δὲ ἡλικίας κατωτέρας τῶν ἑξήντα ἐτῶν ὅστις θέλει νὰ ἱερουργῇ τελείως συμφώνως μὲ τοὺς ἱεροὺς νόμους. Αὐτὰ δὲ τὰ νόμιμα ἂς ἰσχύουν καὶ διὰ τάς ἱερείας. Τοὺς δὲ ἑρμηνευτὰς ἂς τοὺς προτείνουν αἱ τέσσαρες φυλαὶ τρεῖς φορὰς τεσσάρας, ἀνὰ ἕνα ἑκάστη, καὶ ἀφοῦ ἐγκρίνουν τοὺς τρεῖς, οἱ ὁποῖοι θὰ συγκεντρώσουν τάς περισσοτέρους ψήφους, τοὺς ἄλλους ἐννέα νὰ στείλουν εἰς τοὺς Δελφούς, διὰ νὰ ἐκλέξῃ ἡ Πυθία ἀπὸ ἑκάστην τριάδα ἕνα. Ἡ δὲ ἔγκρισις αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν νὰ γίνῃ καθὼς τῶν ἱερέων. Αὐτοὶ ὅμως ἂς μείνουν ἑρμηνευταὶ ἰσοβίως. Τὸν δὲ ἐκλείψαντα ἂς τὸν ἐκλέξουν συμπληρωματικῶς αἱ τέσσαρες φυλαὶ ἀπὸ ὁποίαν ἐκλείψῃ. Ὡς ταμίας δὲ τῶν ἱερῶν χρημάτων δι' ἕκαστον ναὸν καὶ τῶν προσκυνημάτων, καὶ τῶν καρπῶν καὶ τῶν μισθώσεων νὰ ἐκλέξουν τρεῖς πληρεξουσίους ἀπὸ τὰ ἀνώτερα τιμήματα, διὰ τοὺς μεγαλιτέρους ναούς, δύο δὲ διὰ τὰ μικρότερα προσκυνήματα, διὰ δὲ τὰ πολὺ μικρὰ ἕνα. Ἡ δὲ ἐκλογὴ καὶ ἡ ἔγκρισις τούτων νὰ γίνῃ καθὼς ἔγινε ἡ ἐκλογὴ τῶν στρατηγῶν. Καὶ λοιπόν, ἐπαναλαμβάνομεν, διὰ τοὺς ναοὺς αὐτὰ πρέπει νὰ γίνουν.

Ἀφρούρητον δὲ ἂς μὴ μένῃ τίποτε ὅσον εἶναι δυνατόν. Λοιπὸν τῆς μὲν πόλεως αἱ φρουραὶ ἂς ἐκτελοῦνται κατ' αὐτὸν τὸν

τρόπον, μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ταξιάρχων καὶ τῶν ἱππάρχων καὶ τῶν φυλάρχων καὶ τῶν πρυτάνεων καὶ μάλιστα τῶν ἀστυνόμων καὶ τῶν ἀγορανόμων, ὅταν ἐκλεχθοῦν καὶ ἐγκατασταθοῦν ὅσοι χρειάζονται. Ὅλην δὲ τὴν ἄλλην χώραν νὰ τὴν φυλάττουν κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Ὁλόκληρος ἡ χώρα διεμοιράσθη εἰς δώδεκα ὅσον τὸ δυνατὸν ἴσα μέρη, μία δὲ φυλὴ ὁριζομένη διὰ κλήρου εἰς ἕκαστον μέρος ἃς δίδῃ κατ' ἔτος πέντε ἀγρονόμους καὶ φρουράρχους, διὰ νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω πώς, αὐτοὶ δὲ ἃς ἔχουν δικαίωμα νὰ ἐκλέξουν ἀπὸ τὴν φυλὴν των ἕκαστος ἐκ τῶν πέντε ἀνὰ δώδεκα νέους, ὄχι κατωτέρους ἀπὸ τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας των, οὔτε ἄνω τοῦ τριακοστοῦ. Εἰς αὐτοὺς δὲ ἃς δοθοῦν μὲ κλῆρον τὰ μέρη τῆς χώρας ἀνὰ ἓν κατὰ μῆνα εἰς ἕκαστον, διὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ γίνουν ἔμπειροι καὶ ἐπιστήμονες ὅλης ἀνεξαιρέτως τῆς χώρας ὅλοι των. Δύο δὲ ἔτη νὰ μένῃ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ φρουρὰ εἰς τοὺς φρουροὺς καὶ ἄρχοντας. Καθὼς δὲ θὰ λάβουν μὲ τὸν κλῆρον τὴν πρώτην φορὰν τὰ μέρη των, νὰ ἀλλάζουν διαρκῶς τὸν ἄλλον μῆνα κατὰ σειρὰν τάς τοποθεσίας τῆς χώρας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ φρουράρχου προχωροῦντες δεξιὰ κυκλικῶς. Ὡς δεξιὸν δὲ ἃς θεωρηθῇ τὸ ἀνατολικὸν μέρος. Ὅταν δὲ γυρίση τὸ ἔτος ὁλόκληρον κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος διὰ νὰ γίνουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι φρουροὶ ὄχι μόνον ἔμπειροι τῆς χώρας, εἰς μίαν ὥραν τοῦ ἔτους, ἀλλὰ ἐκτὸς τῆς ἐμπειρίας ὅλης τῆς χώρας διὰ νὰ εἶναι ἔμπειροι ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι εἰς ἑκάστην ὥραν τοῦ ἔτους δι' ὅσα συμβαίνουν εἰς ἕκαστον τόπον, οἱ τοτινοὶ ἀρχηγοὶ των ἃς τοὺς ὁδηγοῦν πάλιν εἰς τὰ ἀριστερὰ διαρκῶς μετατοπιζόμενοι, ἕως ὅτου νὰ περάσουν τὸ δεύτερον ἔτος. Τὸ τρίτον δὲ ἔτος ἃς ἐκλέξουν ἄλλους πέντε ἀγρονόμους καὶ φρουράρχους ὡς ἐπιμελητὰς τῶν δώδεκα. Καὶ λοιπὸν κατὰ τὴν διαμονὴν εἰς ἕκαστον τόπον ἡ ἐπιμέλεια ἃς γίνῃ ὡς ἑξῆς:

Πρῶτον μὲν διὰ νὰ εἶναι περιφρουρημένη ἡ χώρα ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, νὰ κάμουν τάφρους ὅσον εἶναι ἀνάγκη καὶ δι' ἐκσκαφῆς καὶ δι' ἐπιτειχίσεως, διὰ νὰ ἐμποδίζουν ὅσον εἶναι δυνατὸν τοὺς προσπαθοῦντας νὰ βλάψουν τὴν χώραν καὶ τὰ κτήματα ἔστω καὶ ὀλίγον, νὰ μεταχειρισθοῦν δὲ διαμετακομιστικὰ φορτηγὰ εἰς αὐτὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς δούλους τοῦ τόπου ἐκείνου καὶ μὲ ἐκεῖνα μὲν νὰ ἐκτελοῦν, εἰς αὐτοὺς δὲ νὰ ἐπιστατοῦν, ἐκλέγοντες ὅσον τὸ δυνατὸν τὴν στιγμὴν τῆς ἀργίας ἀπὸ τάς οἰκιακας των ἐργασίας. Νὰ καταστήσουν δὲ δύσβατα τὰ πάντα εἰς τοὺς ἐχθρούς, εἰς δὲ τοὺς φίλους ὅσον τὸ δυνατὸν εὐπρόσιτα ὄχι μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὰ φορτηγὰ καὶ τὰ βοσκήματα καὶ νὰ φροντίζουν διὰ τοὺς δρόμους, ὥστε νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν ἀσφαλεῖς καὶ διὰ τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, ὥστε νὰ μὴ καταστρέφουν τὴν χώραν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τὴν ὠφελοῦν καταρρέοντα ἀπὸ τάς ὑψηλὰς κατωφερείας τῶν ὀρέων, ὅσαι εἶναι ὡς κοιλότητες, καὶ νὰ ἐμποδίζουν τὴν ἐκροὴν αὐτῶν μὲ οἰκοδομὰς καὶ μὲ ὑδραυλικὰ ἔργα, διὰ νὰ χωνεύουν καὶ πίνουν τὰ βρόχινα νερά, καὶ νὰ δίδουν εἰς ὅλους τοὺς χαμηλοτέρους ἀγροὺς καὶ τόπους νάματα καὶ βρύσεις, καὶ καταστήσουν καὶ αὐτοὺς τοὺς διψασμένους τόπους δροσισμένους καὶ ποτισμένους. Καὶ τὰ νερὰ τῶν πηγῶν καὶ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν βρύσεων ἐὰν ὑπάρχουν, νὰ τὰ στολίζουν μὲ δένδρα καὶ οἰκοδομὰς ὡραίας, καὶ διοχετεύοντας μὲ ὑπονόμους ὅλας τάς πηγὰς νὰ τὰ καταστήσουν ἄφθονα διὰ τὴν ὕδρευσιν εἰς ὅλας τάς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, καὶ ἂν ὑπάρχῃ κανὲν ἱερὸν δάσος ἢ προσκύνημα πλησίον εἰς αὐτὰ παρημελημένον, νὰ διοχετεύουν τὰ ῥεύματα εἰς αὐτὰ καὶ νὰ τακτοποιοῦν τῶν θεῶν τὰ ἱερά. Εἰς ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ μέρη πρέπει οἱ νέοι νὰ κατασκευάζουν γυμνάσια διὰ τὸν ἑαυτόν των καὶ μὲ θερμὰ λουτρὰ διὰ τοὺς γέροντας μὲ καύσιμον ξυλείαν στεγνὴν καὶ ξηράν, διὰ νὰ ὠφελήσουν καὶ τοὺς πάσχοντας ἀπὸ ἀσθενείας καὶ τοὺς κουρασμένους ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τοὺς ὁποίους νὰ δέχωνται εὐμενῶς ὡς ἄλλοι ἰατροὶ ὄχι μὲν τόσον σοφοί, πολλάκις ὅμως καλλίτεροι ἀπὸ ἐκείνους.

Αὐτὰ λοιπὸν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια θὰ εἶναι στολισμὸς καὶ ὠφέλεια εἰς τάς τοποθεσίας μὲ διασκέδασιν ὄχι διόλου δυσάρεστον. Ἡ δὲ σοβαρὰ ἐργασία δι' αὐτὰ ἃς εἶναι ἡ ἑξῆς. Ἕκαστον σῶμα τῶν ἐξήντα νὰ φυλάττῃ τὸν τόπον του ὄχι μόνον ἐξ αἰτίας τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν προσποιουμένων φιλίαν. Ἀπὸ δὲ τοὺς γείτονας καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας, ἐὰν ἀδικῇ ὁ εἷς τὸν ἄλλον, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος, νὰ ἀποδίδουν τὸ δίκαιον εἰς τὸν ἀδικούμενον, διὰ μὲν τάς μικρὰς ὑποθέσεις οἱ πέντε ἄρχοντες, διὰ δὲ τάς μεγαλιτέρας μέχρι τριῶν μνῶν ἐν ὅλῳ δέκα ἑπτὰ μαζὶ μὲ τοὺς δώδεκα νὰ δικάζουν ὀτιδήποτε ὁ εἷς καταγγέλλει ἐναντίον τοῦ ἄλλου. Δικαστὴς δὲ καὶ ἄρχων ἀνεύθυνος δὲν πρέπει νὰ δικάζῃ καὶ ἄρχῃ ποτὲ ἐκτὸς τῶν ἐπισφραγιζόντων τὸ τέλος καθὼς εἶναι οἱ βασιλεῖς. Καὶ ὡρισμένως αὐτοὶ οἱ ἀγρονόμοι, ἐὰν παραβοῦν κάτι τι ὡς πρὸς ἐκείνους τοὺς ὁποίους προστατεύουν, εἴτε ἐπιβάλλοντες ἄνισα προστάγματα εἴτε δοκιμάζοντες, νὰ δέχωνται καὶ νὰ παίρνουν ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς γῆς χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν των, καὶ ἐὰν δέχωνται κάτι ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὸ δίδουν διὰ κολακείας ἢ ἀποδίδουν ἀδίκως τὴν δικαιοσύνην, διὰ μὲν τὴν ὑποχώρησιν εἰς τάς περιποιήσεις ἃς ἐξευτελίζωνται ὀνειδιστικῶς εἰς ὅλην τὴν πόλιν, διὰ δὲ τὰ ἄλλα ἄδικα ἀποκτήματα ὀτιδήποτε ἀδικήσουν τοὺς μένοντας εἰς τὸ διαμέρισμα των, ἐὰν φθάσῃ ἕως μίαν μνᾶν, ἃς δικασθοῦν ἑκουσίως ἐμπρὸς εἰς τοὺς χωριανοὺς καὶ γείτονας, διὰ δὲ τὰ μεγαλίτερα ἀδικήματα ἢ καὶ τὰ μικρότερα, ἐὰν δὲν θέλουν νὰ δικασθοῦν βασιζόμενοι εἰς τὸ ὅτι μὲ τὴν κατὰ μῆνα μετάθεσίν των θὰ φεύγουν πάντοτε εἰς ἄλλο διαμέρισμα καὶ θὰ ἀποφεύγουν τὴν δίκην, δι' ὅλα αὐτὰ ὁ παθὼν ἃς τοὺς καταγγέλλῃ εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια, ἐὰν δὲ κερδίσῃ τὴν δίκην, ἃς εἰσπράξῃ τὸ τριπλάσιον πρόστιμον ἀπὸ τὸν προσπαθούντα νὰ διαφύγῃ καὶ μὴ ὑφιστάμενον ἑκουσίως τὴν τιμωρίαν. Ἃς ζοῦν δὲ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀγρονόμοι κατὰ τὰ δύο αὐτὰ ἔτη κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον.

Πρῶτον μὲν νὰ ὑπάρχουν εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα συσσίτια, εἰς τὰ ὁποῖα ὅλοι νὰ τρέφωνται μαζί, ὅστις δὲ ἀπουσιάσῃ ἔστω καὶ μίαν ἡμέραν ἢ ξενοκοιμηθῇ μίαν νύκτα χωρὶς τὴν διαταγὴν τῶν ἀρχόντων ἢ χωρὶς νὰ παρουσιασθῇ κάποια ἔκτακτος ἀνάγκη, ἐὰν τὸν καταγγείλουν οἱ πέντε ἄρχοντες καὶ ἐκθέσουν τὸ ὄνομά του εἰς τὴν ἀγορὰν ὡς καταλύοντα τὴν φρουράν, ἃς ἐξευτελισθῇ ὡς προδότης τῆς πολιτείας ὡς πρὸς τὸ ἀνάλογον μέρος του, καὶ ἃς βασανισθῇ μὲ ῥαβδισμοὺς ἀπὸ τὸν τυχόντα καὶ τὸν θέλοντα, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ τιμωρῆται. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἄρχοντας κανεὶς κάμνῃ κάτι παρόμοιον, ἃς φροντίζουν δι αὐτὸ ὅλοι οἱ ἐξήντα, ὅστις δὲ τὸ ἐννοήσῃ καὶ πληροφορηθῇ, ἐὰν δὲν τὸν καταγγείλῃ, ἃς ὑπόκειται εἰς τὴν ἰδίαν ἐνοχὴν μὲ ἐκεῖνον καὶ ἃς τιμωρῆται μὲ περισσότερον πρόστιμον ἀπὸ τοὺς νέους, ἀκόμη δὲ ἃς στερηθῇ ὅλα τὰ ἀξιώματα τῶν νέων. Δι' αὐτὰ δὲ ἃς εἶναι αὐστηροὶ ἐπιθεωρηταὶ οἱ νομοφύλακες, ὥστε ἢ νὰ μὴ γίνωνται ἐξ ἀρχῆς ἢ, ἀφοῦ γίνουν, νὰ εὕρουν τὴν ἀνταξίαν τιμωρίαν.

Πρέπει λοιπὸν πᾶς ἄνθρωπος νὰ φρονῇ δι' ὅλους ὅτι ὅστις δὲν ὑπηρετήσῃ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ οὔτε κύριος ἐπαίνου, καὶ πρέπει νὰ ὑπερηφανεύεται μᾶλλον διότι ὑπηρέτησε καλὰ παρὰ διότι ἐκυριάρχησε, καὶ πρῶτον μὲν εἰς τοὺς νόμους, διότι αὐτὸ

εἶναι ὑπηρεσία εἰς τοὺς θεούς, ἔπειτα δὲ εἰς τοὺς γεροντοτέρους καὶ τοὺς ἐντίμως ζήσαντας ὅστις εἶναι νέος. Κατόπιν δὲ πρέπει νὰ ἔχῃ δοκιμάσει αὐτὴν τὴν καθημερινὴν ταπεινὴν καὶ στερημένην δίαιταν εἰς αὐτὰ τὰ δύο ἔτη ὅστις ἐκλεχθῇ ἀγρονόμος. Δηλαδὴ μόλις εἰσαχθοῦν οἱ δώδεκα θὰ συναντηθοῦν μὲ τοὺς πέντε καὶ θὰ συνεννοηθοῦν ὅτι ὡς ἄλλοι ὑπηρέται δὲν θὰ ἔχουν πλησίον των ἄλλους ὑπηρέτας καὶ δούλους, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἄλλους γεωργοὺς καὶ τοὺς συγχωριανοὺς ἐκείνων θὰ μεταχειρίζωνται ὡς ὑπαλλήλους διὰ τάς ἰδικάς των ὑπηρεσίας, ἀλλὰ μόνον δι' ὅσας ἀναφέρονται εἰς τὰ δημόσια. Ὅλας δὲ τάς ἄλλας πρέπει νὰ σκεφθοῦν ὅτι διαρκῶς θὰ τάς ἐκτελοῦν μόνοι τῶν ὑπηρετοῦντες καὶ ὑπηρετούμενοι μεταξύ των, ἐκτὸς δὲ τούτου θὰ ἐρευνοῦν καλῶς τὴν χώραν χειμῶνα καλοκαίρι μὲ τὰ ὅπλα καὶ χάριν φυλακῆς καὶ διὰ νὰ γνωρίζουν πάντοτε ὅλας τάς τοποθεσίας. Διότι σχεδὸν δὲν εἶναι ἀπὸ κανὲν ἄλλο κατώτερον τὸ μάθημα τοῦ νὰ γνωρίζουν ὅλοι τὴν χώραν των μὲ ἀκρίβειαν. Λοιπὸν πρέπει οἱ νέοι ὄχι ὀλιγώτερον δι' αὐτὸ νὰ ἀσχολούνται εἰς τὰ κυνηγία καὶ τὰ ἄλλα εἴδη τῆς θηρευτικῆς ὅσον καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ αὐτά. Αὐτοὺς λοιπὸν καὶ τάς ἀσχολίας των, εἴτε θέλει κανεὶς νὰ τοὺς ὀνομάζῃ κρυπτοὺς εἴτε ἀγρονόμους εἴτε ὀτιδήποτε ἄλλο, ἃς τοὺς ἀναλαμβάνῃ ἕκαστος προθύμως ὅσον τοῦ εἶναι δυνατόν, ἀπὸ ἐκείνους ὅσοι θέλουν νὰ διατηρηθῇ ἀρκετὰ ἡ πόλις των.

Κατόπιν δὲ εἴπαμεν ὅτι ἔρχεται τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς ἀγορανόμων καὶ ἀστυνόμων. Καλὸν δὲ θὰ ἦτο νὰ ἀκολουθοῦν τρεῖς ἀστυνόμοι τοὺς ἀγρονόμους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐξήντα μοιρασθέντες εἰς τρία τὰ δώδεκα μέρη τῆς πόλεως, καὶ κατὰ μίμησιν ἐκείνων καὶ διὰ τάς ὁδοὺς φροντίζοντες τῆς πόλεως καὶ τῶν λεωφόρων, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τὴν χώραν προχωροῦν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τῶν οἰκοδομῶν, διὰ νὰ γίνωνται ὅλαι συμφώνως μὲ τοὺς νόμους, καὶ μάλιστα καὶ διὰ τὰ νερά, ὅσα ἀποστέλλουν καὶ παραδίδουν εἰς αὐτοὺς οἱ φρουροὶ περιποιημένα, διὰ νὰ ἔρχωνται ἄφθονα καὶ καθαρὰ εἰς τάς βρύσεις καὶ στολίζουν καὶ ὠφελοῦν συγχρόνως τὴν πόλιν. Πρέπει λοιπὸν καὶ αὐτοὶ νὰ ἔχουν ἱκανότητα καὶ καιρὸν νὰ φροντίζουν διὰ τὰ κοινά. Διὰ τοῦτο ἃς προτείνῃ μὲν πᾶς ἄνθρωπος ὁποῖον θέλει ὡς ἀστυνόμον ἀπὸ τὰ ἀνώτερα τιμήματα, ὅταν δὲ χειροτονηθοῦν καὶ γίνουν ἓξ οἱ συγκεντρώσαντες περισσοτέρας ψήφους, ἃς ἐκλέξουν μὲ κλῆρον τοὺς τρεῖς ἀπὸ αὐτούς, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔχουν αὐτὴν τὴν φροντίδα. Ἀφοῦ δὲ ἐπικυρωθοῦν ἃς ἀναλάβουν τὰ καθήκοντά των συμφώνως μὲ τοὺς τεθέντας δι' αὐτοὺς νόμους.

Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἐκλέξουν πέντε ἀγορανόμους ἀπὸ τὰ δεύτερα καὶ πρῶτα τιμήματα, κατὰ τὰ ἄλλα δὲ ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν νὰ γίνεται καθὼς τῶν ἀστυνόμων, δηλαδὴ νὰ χειροτονηθοῦν ἀπὸ τὰ ἄλλα τιμήματα δέκα καὶ νὰ ἐκλεχθοῦν οἱ πέντε διὰ κλήρου, καὶ αὐτοί, ἀφοῦ ἐπικυρωθοῦν, νὰ ἀναγορευθοῦν ἄρχοντες. Ἃς προτείνῃ δὲ διὰ ἀνυψώσεως τῆς χειρὸς πᾶς πάντα. Ὅστις δὲ δὲν θέλει, ἀφοῦ καταγγελθῇ εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἃς τιμωρηθῇ μὲ πενήντα δραχμὰς καὶ ἐκτὸς τούτου ἃς θεωρῆται καὶ κακός. Ἃς πηγαίνῃ δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν κοινὴν συνέλευσιν ὁποῖος θέλει, νὰ εἶναι ὅμως ὑποχρεωτικὸν εἰς τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὰ δεύτερα καὶ πρῶτα τιμήματα, μὲ πρόστιμον δέκα δραχμῶν, ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν παρευρίσκεται εἰς τάς συνελεύσεις. Διὰ δὲ τὸ τρίτον καὶ τέταρτον τίμημα δὲν εἶναι ὑποχρεωτικόν, ἀλλὰ ἀφήνεται ἀτιμώρητος, ἐκτὸς ἐὰν κάποτε παραγγείλουν οἱ ἄρχοντες εἰς ὅλους νὰ συνεδριάσουν διὰ κάποιαν ἀνάγκην. Οἱ ἀγορανόμοι λοιπὸν αὐτοὶ πρέπει νὰ διατηροῦν τὴν τάξιν εἰς τὴν ἀγορὰν συμφώνως μὲ τοὺς νόμους καὶ νὰ φροντίζουν διὰ τοὺς ναοὺς καὶ τάς βρύσεις τῆς ἀγορᾶς, διὰ νὰ μὴ βλάπτῃ κανεὶς τίποτε, τὸν δὲ βλάπτοντα νὰ τὸν τιμωροῦν μὲ ξύλον μὲν καὶ δέσιμον, ὅταν εἶναι δοῦλος καὶ ξένος, ἐὰν δὲ εἶναι ἐντόπιος ὅστις παρεκτρέπεται ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα, μέχρι μὲν τοῦ ποσοῦ τῶν ἑκατὸν δραχμῶν νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι πληρεξούσιοι νὰ τὸν δικάσουν, μέχρι δὲ τοῦ διπλασίου ἀπὸ αὐτὸ μαζὶ μὲ τοὺς ἀστυνόμους νὰ ἐπιβάλλουν πρόστιμον δικάζοντες τὸν βλάπτοντα. Αἱ ἴδιαι δὲ ἐπιβολαὶ προστίμων καὶ τιμωρίαι ἃς ἐπιτρέπωνται καὶ εἰς τοὺς ἀστυνόμους, ὅταν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν, καὶ μέχρι μὲν μιᾶς μνᾶς οἱ ἴδιοι νὰ τιμωροῦν, διὰ δὲ τὸ διπλάσιον μαζὶ μὲ τοὺς κληρονόμους.

Κατόπιν δὲ θὰ εἶναι πρέπον νὰ διορίσουν ἄρχοντας τῆς μουσικῆς καὶ τῆς γυμναστικῆς, διπλοῦς δι' ἑκάστην, ἐκείνους μὲν διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, αὐτοὺς δὲ διὰ τὸν ἀνταγωνισμόν. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν διδασκαλίαν ἐννοεῖ ὁ νόμος τοὺς ἐπιμελητὰς τῶν γυμναστηρίων καὶ τῶν σχολείων καὶ ὡς πρὸς τὴν τάξιν καὶ ὡς πρὸς τὴν μόρφωσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν φροντίδα τῆς φοιτήσεως εἰς αὐτὰ καὶ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἀρρένων τέκνων καὶ τῶν θηλέων, ὡς πρὸς δὲ τὸν ἀνταγωνισμὸν ἐννοεῖ καὶ διὰ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καὶ διὰ τὴν μουσικὴν τοὺς ἀθλοθέτας τῶν ἀθλητῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐπίσης διπλοί, ἄλλοι διὰ τὴν μουσικὴν καὶ ἄλλοι διὰ τὴν γυμναστικήν. Καὶ διὰ μὲν τὴν γυμναστικὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἵππων νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι, διὰ δὲ τὴν μουσικήν, ἄλλοι μὲν νὰ εἶναι διὰ τὴν μονῳδίαν καὶ τὴν μιμητικήν, καθὼς θὰ ἦτο πρέπον νὰ γίνωνται ἀθλοθέται καὶ διὰ τοὺς ῥαψῳδοὺς καὶ κιθαρῳδοὺς καὶ αὐλητὰς καὶ ὅλους τοὺς τοιούτους, ἄλλοι δὲ διὰ τὴν χορωδίαν. Πρῶτον λοιπὸν ὡς πρὸς τὴν διασκέδασιν εἰς τὸν χορὸν τῶν παίδων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν κορῶν μὲ χοροπηδήματα καὶ ὅλον τὸν ῥυθμόν, ὁ ὁποῖος συνοδεύεται μὲ μουσικήν, πρέπει βεβαίως νὰ ἐκλέξουν τοὺς ἄρχοντας. Εἶναι δὲ ἀρκετὸς εἷς ἄρχων εἰς αὐτούς, ὄχι κατωτέρας ἡλικίας τῶν σαράντα ἐτῶν, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὴν μονῳδίαν εἶναι ἀρκετὸς εἷς, ὄχι κατωτέρας ἡλικίας τῶν τριάντα ἐτῶν, διὰ νὰ ἐγκρίνῃ ποῖοι θὰ εἰσάγωνται καὶ διὰ νὰ ἀποδίδῃ τὴν ὑπεροχὴν μεταξὺ τῶν συναγωνιζομένων. Ὁ χορὸς δὲ τώρα πρέπει νὰ ἐκλέγῃ ἄρχοντα καὶ δοκιμαστὴν μὲ τὸν ἑξῆς τρόπον. Ὅσοι μὲν ἔχουν κλίσιν εἰς τὰ τοιαῦτα ἃς συναντηθοῦν εἰς τὴν συνέλευσιν, ἐὰν δὲ δὲν ὑπάγουν, ἃς τιμωρηθοῦν. Αὐτὸ δὲ θὰ τὸ κρίνουν οἱ νομοφύλακες. Οἱ ἄλλοι ὅμως, ἐὰν δὲν θέλουν, δὲν εἶναι ὑποχρεωμένοι. Καὶ τὴν πρότασιν περὶ ἐκλογῆς λοιπὸν πρέπει ὁ ἐκλογεὺς νὰ τὴν κάμνῃ μεταξὺ τῶν ἐμπείρων, καὶ εἰς τὴν ἐπικύρωσιν ἃς ἐπικρατῇ ἡ ἑξῆς μόνον ἐπιδοκιμασία καὶ ἀποδοκιμασία, ἢ ὅτι εἶναι ἄπειρος ὁ ἐκλεχθεὶς ἢ ὅτι εἶναι ἔμπειρος. Ὁ εἷς δὲ ὅστις θὰ ἐπιτύχῃ διὰ κλήρου ἐκ τῶν δέκα χειροτονηθέντων, ἀφοῦ ἐπικυρωθῇ, ἃς προΐσταται καθ' ὅλον τὸ ἔτος εἰς τοὺς χοροὺς συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Ὁμοίως δὲ μὲ αὐτὰ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὅστις κληρωθῇ ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἀπὸ τοὺς ἐλθόντας εἰς ἔγκρισιν ἃς προΐσταται εἰς τάς μονῳδίας καὶ τάς συναυλίας, τὴν δὲ ἐπικύρωσιν τὴν ἀναθέτει ὁ κληρωθεὶς εἰς τοὺς κριτάς. Κατόπιν δὲ πρέπει νὰ ἐκλέξουν ἀθλοθέτας τῶν ἀγωνισμάτων διὰ τὴν γύμνασιν τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὰ τρίτα καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη τὰ τέταρτα τιμήματα. Εἰς δὲ τὴν ἐκλογὴν ἃς εἶναι ὑποχρεωτικὸν νὰ συνέρχωνται τὰ τρία τιμήματα, τὸ δὲ κατώτερον ἃς μείνῃ ἀτιμώρητον. Ἃς εἶναι δὲ τρεῖς οἱ κληρούμενοι, καὶ εἴκοσι μὲν ἃς προχειροτονηθοῦν, ἀλλὰ ἃς κληρωθοῦν ἀπὸ τοὺς εἴκοσι οἱ τρεῖς, ὁποίους ἐγκρίνει ἡ ψῆφος τῶν ἐπικυρωτῶν. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀποδοκιμασθῇ εἰς ὁποιανδήποτε κλήρωσιν καὶ ἐπικύρωσιν ἀρχῆς, νὰ

ἐκλέγουν ἄλλους εἰς τὴν θέσιν τῶν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ ἐπικύρωσις αὐτῶν νὰ γίνεται ὁμοίως.

Ὑπολείπεται ὡς ἄρχων σύμφωνος μὲ ὅσα εἴπαμεν ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ἐκπαιδεύσεως ὅλης τῶν θηλέων καὶ τῶν ἀρρένων. Λοιπὸν ἂς εἶναι εἷς καὶ ὅστις μέλλει νὰ προΐσταται αὐτῶν κατὰ τοὺς νόμους, ἡλικίας μὲν ὄχι κατωτέρας τῶν πενήντα ἐτῶν, πατὴρ δὲ γνησίων τέκνων, καὶ κυρίως μὲν καὶ υἱῶν καὶ θυγατέρων, εἰδεμὴ τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὰ δύο. Ἂς φρονῇ δὲ καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἐκλεχθεὶς καὶ ὅστις τὸν ἐκλέγει ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρχὴ εἶναι ἀπὸ ὅλας τάς ἀνωτάτας ἀρχὰς τῆς πόλεως πολὺ σπουδαιοτέρα. Διότι βεβαίως παντὸς φυτοῦ ἡ πρώτη βλάστησις, ἐὰν προτραπῇ καλῶς εἰς τὴν πρόοδον τῆς φύσεώς του, εἶναι ἡ κυριωτέρα αἰτία, διὰ νὰ προστεθῇ τέλος κατάλληλον, καὶ εἰς τὰ ἄλλα φυτὰ καὶ εἰς τὰ ζῷα καὶ τὰ ἥμερα καὶ τὰ ἄγρια καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, καθὼς νομίζομεν, εἶναι ἥμερος, καὶ ὅμως, ἐὰν μὲν λάβῃ ὀρθὴν ἐκπαίδευσιν καὶ φυσικὰ ἐπιτυχημένην, γίνεται συνήθως θειότατον καὶ ἡμερώτατον ἀπὸ ὅλα τὰ ζῷα, ἐὰν ὅμως δὲν ἀνατραφῇ ἀρκετὰ ἢ καλά, τότε γίνεται τὸ ἀγριώτερον ἀπὸ ὅσα τρέφει ἡ γῆ.

Δι' αὐτὸ δὲν πρέπει ὁ νομοθέτης νὰ ἀφήσῃ νὰ γίνῃ ὡς δεύτερον ἢ πάρεργον ἡ ἀνατροφὴ τῶν παίδων. Πρῶτον δὲ πρέπει νὰ ἀρχίσῃ καλῶς εἰς τὴν πόλιν ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιμεληθῇ αὐτοὺς τοὺς νέους, ὅστις δὲ εἶναι ὁ καλλίτερος εἰς ὅλα ὅσον τὸ δυνατόν, αὐτὸν πρέπει νὰ διορίσουν προϊστάμενον εἰς αὐτοὺς καὶ ἐπιμελητήν. Ὅλαι λοιπὸν αἱ ἀρχαὶ ἐκτὸς τῆς βουλῆς καὶ τῶν πρυτάνεων, ἃς συνέλθουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἃς δώσουν μυστικὴν ψῆφον εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν νομοφυλάκων, διὰ τὸν ὁποῖον ἕκαστος νομίζει ὅτι θὰ εὐδοκιμήσῃ ὡς προϊστάμενος εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Ὅστις δὲ συγκεντρώσῃ τάς περισσοτέρους ψήφους, ἃς ἐπικυρωθῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐκλέκτορας ἄρχοντας ἐκτὸς τῶν νομοφυλάκων, καὶ ἃς προΐσταται ἐπὶ πέντε ἔτη, τὸ δὲ ἕκτον κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἃς ἐκλέγουν ἄλλον εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχήν. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ κανεὶς κατέχων δημοσίαν ἀρχήν, ἐνῶ χρειάζεται περισσοτέρας τῶν τριάντα ἡμερῶν, διὰ νὰ τελειώσῃ ἡ διορία του, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον νὰ διορίζουν ἄλλον εἰς τὴν θέσιν, ὅσοι εἶχαν τὴν φροντίδα αὐτὴν ὀρθῶς. Καὶ ἐὰν ἀποθάνῃ κανεὶς ἐπίτροπος ὀρφανῶν, οἱ παρόντες συγγενεῖς τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς μέχρι τῶν τέκνων τῶν ἐξαδέλφων ἃς διορίσουν ἄλλον ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, ἄλλως ἃς τιμωρῆται ἕκαστος μὲ μίαν δραχμὴν τὴν ἡμέραν, ἕως ὅτου νὰ διορίσουν τὸν ἐπίτροπον.

Πᾶσα δὲ πόλις βεβαίως θὰ ἦτο κάθε ἄλλο παρὰ πόλις, ἐὰν δὲν ὑπάρχουν εἰς αὐτὴν δικαστήρια καθὼς πρέπει. Ἐὰν δὲ πάλιν εἶναι σιωπηλὸς ὁ δικαστὴς καὶ δὲν λέγῃ περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἀντιδίκους εἰς τάς ἀνακρίσεις του, καθὼς συμβαίνει εἰς τάς διαιτησίας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἱκανὸς εἰς τὴν κρίσιν τοῦ δικαίου. Διὰ τοῦτο οὔτε ἂν εἶναι πολλοὶ εἶναι εὔκολον νὰ δικάζουν, οὔτε ὀλίγοι καὶ κακοί. Πρέπει δὲ πάντοτε τὸ φιλονικούμενον νὰ καταστῇ σαφὲς καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, ὁ δὲ καιρὸς καὶ ἡ ἀργοπορία καὶ ἡ συχνὴ ἀνάκρισις εἶναι συντελεστικὰ εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς φιλονικίας. Διὰ τοῦτο οἱ ἐγκαλούμενοι μεταξὺ των πρέπει πρῶτον νὰ πηγαίνουν εἰς τοὺς γείτονας καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γνωρίζοντας ὅσον τὰ δυνατὸν καλλίτερον τάς φιλονικουμένας πράξεις. Ἐὰν δὲ πλέον ἀπὸ αὐτοὺς λάβῃ κανεὶς ἀρκετὴν γνώμην, ἃς ὑπάγῃ εἰς ἄλλο δικαστήριον. Τὸ δὲ τρίτον δικαστήριον, ἐὰν τὰ δύο προηγούμενα δὲν ἠμπορέσουν νὰ τὸν συμβιβάσουν, ἃς θέση τέλος εἰς τὴν δίκην. Κατὰ τίνα δὲ τρόπον ἐπὶ τῶν δικαστηρίων αἱ ἐγκαταστάσεις εἶναι ἐκλογαὶ ἀρχόντων. Διότι πᾶς ἄρχων κατ' ἀνάγκην εἶναι καὶ δικαστὴς μερικῶν, ὁ δὲ δικαστής, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἄρχων, γίνεται ὅμως ἄρχων καὶ μάλιστα ὄχι τόσον μηδαμινὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξακολουθεῖ νὰ δικάζῃ τὴν δίκην. Παραδεχόμενοι δὲ καὶ τοὺς δικαστὰς ὡς ἄρχοντας ἃς εἰποῦμεν ποῖοι εἶναι κατάλληλοι καὶ ποίων ὑποθέσεων δικασταὶ καὶ πόσοι εἰς ἑκάστην. Καὶ λοιπὸν σπουδαιότερον δικαστήριον ἃς εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ διορίσουν μόνοι τῶν μεταξύ των οἱ ἀντίδικοι, ἐκλέγοντες μερικοὺς ἀπὸ κοινοῦ. Τὰ δὲ ἄλλα δικαστήρια ἃς εἶναι δυο, τὸ ἓν μὲν ὅταν ὁ ἰδιώτης τὸν ἰδιώτην κατηγορῇ ὅτι τὸν ἀδικεῖ, θέλῃ δὲ νὰ ἀποφασισθῇ ἡ ὑπόθεσις μὲ τὴν δίκην, τὸ δὲ ἄλλο ὅταν νομίσῃ κανεὶς ὅτι τὸ δημόσιον ἀδικεῖται ἀπὸ κανένα πολίτην καὶ θέλῃ νὰ ὑπερασπισθῇ τὸ κοινὸν συμφέρον.

Ἂς εἰποῦμεν δὲ ποίου εἴδους καὶ ποῖοι εἶναι οἱ κριταί. Λοιπὸν ἃς παραδεχθῶμεν πρῶτον ὡς κοινὸν δικαστήριον δι' ὅλους τοὺς εἰκαζομένους μεταξὺ των εἰς τρίτην δίκην τὰ ἑξῆς. Ὅλαι αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ διαρκούσαι ἓν ἔτος καὶ αἱ διαρκούσαι πλειότερα, ἐὰν πρόκειται νὰ ἀρχίσῃ νέον ἔτος κατόπιν ἀπὸ τάς θερινὰς τροπὰς τοῦ ἐρχομένου μηνός, τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἀπὸ αὐτὴν πρέπει ὅλοι οἱ ἄρχοντες νὰ συνέλθουν εἰς ἕνα ναὸν καί, ἀφοῦ ὁρκισθοῦν εἰς τὸν θεόν, νὰ κάμουν ὡς εἶδος ἀπαρχῆς διὰ πᾶσαν ἐξουσίαν ἕνα δικαστήν, ὁστισδήποτε εἰς ὅλην τοῦ τὴν διαχείρισιν ἐφάνη ὅτι εἶναι ἄριστος καὶ φαίνεται ὅτι θὰ δικάζῃ κάλλιστα καὶ εὐσεβέστατα τάς δίκας τῶν συμπολιτῶν του τὸ ἐρχόμενον ἔτος. Ἀφοῦ δὲ ἐκλεχθοῦν αὐτοί, νὰ γίνῃ ἡ ἐπικύρωσις ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἰδίους ἐκλέκτορας, ἐὰν δὲ ἀποδοκιμασθῇ κανείς, νὰ ἐκλέξουν ἄλλον εἰς τὴν θέσιν του κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, οἱ δὲ ἐγκριθέντες νὰ δικάζουν τοὺς κατηγορηθέντας εἰς τὰ ἄλλα δικαστήρια, τὴν δὲ ψῆφον των νὰ τὴν δίδουν φανερά. Νὰ εἶναι δὲ ἀκροαταὶ καὶ θεαταὶ τούτων τῶν δικῶν ὑποχρεωτικῶς οἱ βουλευταί, καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες οἱ ἐκλέξαντες αὐτούς, ἀπὸ δὲ τοὺς ἄλλους ὅστις θέλει. Ἐὰν δὲ κανεὶς κατηγορῇ κανένα ὅτι ἐδίκασε ἀδίκως τὴν δίκην, ἃς παρουσιασθῇ νὰ τὸν καταγγείλῃ εἰς τοὺς νομοφύλακας. Ὅστις δὲ καταδικασθῇ εἰς τοιαύτην δίκην ἃς ὑποχρεωθῇ νὰ πληρώσῃ τὸ ἥμισυ τῆς βλάβης εἰς τὸν παθόντα, ἐὰν δὲ φανῇ ὅτι εἶναι ἄξιος μεγαλιτέρας τιμωρίας, νὰ ὁρίσουν οἱ κρίναντες τὴν δίκην, τὶ πρέπει νὰ πάθῃ περιπλέον ἢ νὰ πληρώσῃ αὐτὸς εἰς τὸ κοινὸν καὶ εἰς τὸν δικάσαντα τὴν δίκην. Περὶ δὲ τῶν δημοσίων ἐγκλημάτων εἶναι ἀνάγκη πρῶτον νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν κρίσιν ὁ λαός. Διότι ὅλοι ἀδικοῦνται, ὅταν κανεὶς ἀδικῇ τὴν πόλιν, καὶ δικαίως ὀργίζονται, ὅταν δὲν λαμβάνουν μέρος εἰς τοιαύτας κρίσεις. Ἀλλὰ πρέπει καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς τοιαύτης δίκης νὰ ἀποδίδεται εἰς τὸν δῆμον, ἡ δὲ ἐξέλεγξις εἰς τρεῖς ἀπὸ τάς μεγίστας ἀρχάς, εἰς ὁποίας συμφωνήσουν καὶ ὁ ἐγκαλούμενος καὶ ὁ ἐγκαλῶν. Ἐὰν δὲ δὲν συμφωνήσουν εἰς τοῦτο, ἡ βουλὴ νὰ ἐπικρίνῃ τὴν ἐκλογὴν ἑκάστου. Πρέπει δὲ βεβαίως νὰ λαμβάνουν μέρος καὶ εἰς τάς ἰδιωτικὰς δίκας ὅλοι ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν. Διότι ὅστις δὲν μετέχει τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ δικάζῃ, νομίζει ὅτι ὅλως διόλου δὲν ἀνήκει εἰς τὴν πόλιν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ γίνωνται καὶ κατὰ φυλὰς δικαστήρια καὶ μὲ κλῆρον ἐκλεγόμενοι δικασταὶ νὰ δικάζουν ἀμέσως χωρὶς νὰ δεκασθοῦν μὲ παρακλήσεις, τὸ δὲ τέλος ὅλων αὐτῶν νὰ τὸ δικάζῃ ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον, τὸ ὁποῖον φρονοῦμεν ὅτι ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν κατηρτίσθη ὅσον τὸ δυνατὸν ἀδέκαστον διὰ τοὺς μὴ δυναμένους νὰ τελειώσουν τάς δίκας των οὔτε ἐμπρὸς εἰς τοὺς γείτονας οὔτε εἰς τὰ κατὰ φυλὰς δικαστήρια.

Τώρα λοιπόν, ἐπειδὴ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ὁμιλήσωμεν ἀλανθάστως διὰ τὰ δικαστήρια, τὰ ὁποῖα δὲν τὰ θεωροῦμεν οὔτε ὡς ἀρχὰς οὔτε ὡς μὴ ἀρχάς, ἡ συζήτησις μας περὶ αὐτῶν ὡς γενικὸς τύπος καὶ περιεκτικὸς ἄλλα μὲν τὰ εἶπε, ἄλλα δὲ σχεδὸν τὰ παραλείπει. Διότι εἰς τὸ τέλος τῆς νομοθεσίας ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ πολὺ ὀρθότερον ἡ ἀκριβὴς θέσις καὶ διαίρεσις τῶν περὶ δικῶν νόμων. Εἰς αὐτὰς λοιπὸν ἃς εἰποῦμεν νὰ περιμένουν πρὸς τὸ τέλος, αἱ δὲ ἐγκαταστάσεις τῶν ἄλλων ἀρχῶν σχεδὸν ἔλαβαν τὴν περισσοτέραν νομοθεσίαν. Τὸ ὅλον ὅμως καὶ ἡ ἀκρίβεια εἰς ἓν καὶ εἰς ὅλα τὰ ζητήματα τῆς πόλεως καὶ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ σαφές, πρὶν ἡ ἔρευνα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ λάβῃ καὶ τὰ δεύτερα καὶ τὰ μεσαῖα μέρη της καὶ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ τέλος. Τώρα λοιπὸν πρὸς τὸ πάρον μέχρι τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων, ὡς τέλος μὲν εἰς ὅλα τὰ προηγούμενα ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ τοῦτο ἀρκετόν, ἀλλὰ τῆς θεσπίσεως νόμων εἶναι ἀρχὴ καὶ δι' αὐτὸ δὲν χρειάζεται πλέον ἀναβολὰς καὶ δισταγμούς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐντελῶς σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην μου εἶπες, καλὲ ξένε, τὰ προηγούμενα, καὶ τώρα, ποὺ συνέδεσες τὴν ἀρχὴν μὲ τὸ τέλος ὅσων εἶπες καὶ μὲ ὅσα θὰ εἴπῃς, πολὺ εὐπροσδεκτότερα εἶπες αὐτά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν ἴσως καλὰ ἐπαίζαμεν ἡμεῖς οἱ γέροντες ἕως τώρα τὴν διασκέδασιν μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὰ ὑπαινίττεσαι, καθὼς φαίνεται, τὴν μελέτην τῶν ἀνδρῶν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ φαίνεται πιθανόν. Ἀλλὰ τὸ ἑξῆς ἃς σκεφθῶμεν, μήπως σοῦ φαίνεται καθὼς φαίνεται εἰς ἐμέ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον δηλαδὴ καὶ περὶ ποίων;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Γνωρίζεις ὅτι καθὼς τῶν ζωγράφων φαίνεται ὅτι ἡ ἐξέτασις περὶ ἑκάστου ζῴου δὲν ἔχει τέλος, ἀλλὰ εἴτε εἰς τὸ δυνατὰ χρωματισμένον ἢ τὸ ἀποσβυσμένον ἢ ὅ,τι δήποτε τὸ ὀνομάζουν αὐτὸ οἱ ζωγράφοι ποτὲ δὲν φαίνεται ὅτι ἠμπορεῖ νὰ παύσῃ νὰ τὸ τελειοποιῇ, ὥστε πλέον νὰ μὴν ἐπιδέχεται πρόοδον εἰς τὸ νὰ φαίνωνται καλλίτερα καὶ ζωντανώτερα τὰ ζωγραφισμένα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σχεδὸν σὲ ἐννοῶ, διότι καὶ ὁ ἴδιος ἀκούω ὅσα λέγεις, ἄλλως τε δὲν εἶμαι εἰδικὸς εἰς αὐτὴν τὴν τέχνην.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ δὲν ἔχασες τίποτε βεβαίως. Ἡμεῖς ὅμως θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸν συμπεσόντα τώρα περὶ αὐτῆς λόγον εἰς τὸ ἑξῆς. Δηλαδή, ἐὰν κανεὶς σκεφθῇ νὰ ζωγραφίσῃ εἰκόνα ζῴου καὶ τοῦτο νὰ μὴ χειροτερεύῃ, ἀλλὰ νὰ γίνεται καλλίτερον εἰς τὸ μέλλον διαρκῶς, ἀφοῦ εἶναι θνητός, ἐὰν δὲν ἀφήσῃ κανένα διάδοχον, ὁ ὁποῖος θὰ ἠμπορῇ νὰ ἐπιδιορθώνῃ τὸ ζῷον, ἐὰν μὲ τὸν καιρὸν δεικνύῃ λάθη, καὶ νὰ προσθέτῃ ὅ,τι παρέλειψε ἡ τέχνη του, διὰ νὰ τὸ ζωογονῇ καὶ νὰ τὸ τελειοποιῇ, ἐννοεῖς ὅτι τότε διατηρεῖται πολὺ ὀλίγον καιρὸν ὁ τόσον ὑπερβολικὸς τοῦ αὐτὸς κόπος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἄραγε δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι τοιοῦτος εἶναι κάπως ὁ σκοπὸς τοῦ νομοθέτου; Πρῶτον μὲν νὰ γράψῃ τοὺς νόμους ὅσον τὸ δυνατὸν ἀρκετοὺς ὡς πρὸς τὴν ἀκρίβειαν. Ἔπειτα ὅμως ὅσον περνᾷ ὁ καιρὸς καὶ δοκιμάζει ἐμπράκτως (!) ὅσα εἶχε νομίσει ὀρθά, ἄραγε νομίζεις ὅτι ὑπάρχει κανεὶς νομοθέτης τόσον ἀνόητος, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃ, ὅτι εἶναι ἐπόμενον νὰ παραλείπωνται παρὰ πολλὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα πρέπει κάποιος νὰ τὰ ἀκολουθῇ καὶ νὰ τὰ διορθώνῃ, διὰ νὰ μὴ γίνεται διαρκῶς χειροτέρα ἀλλὰ καλλιτέρα ἡ πολιτεία καὶ ἡ τάξις εἰς τὴν συνοικισθείσαν πόλιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως εἶναι ἑπόμενον — πῶς ὄχι; — νὰ ἐπιθυμῇ ὁποιοσδήποτε τὸ τοιοῦτον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἐὰν εἶχε κανεὶς καμμίαν μέθοδον δι' αὐτὸ μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγους, διὰ νὰ εὕρῃ μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἠμποροῦσε νὰ διδάξῃ ἄλλον εἴτε περισσότερον εἴτε ὀλιγώτερον νὰ ἐννοήσῃ τοῦτο, δηλαδή πως πρέπει νὰ προσέχῃ καὶ νὰ διορθώνῃ τοὺς νόμους, δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι θὰ ἐκουράζετο νὰ ὁμιλῇ πρὶν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν πρὸς τὸ πάρον δὲν πρέπει καὶ ἐγὼ μὲ σᾶς τοὺς δύο νὰ κάμωμεν τὸ ἴδιον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ ἐννοεῖς δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ νομοθετήσωμεν, ἐξελέξαμεν δὲ νομοφύλακας, καὶ ἐπειδὴ ἡμεῖς εὑρισκόμεθα εἰς τὴν δύσιν τοῦ βίου μας, αὐτοὶ δὲ σχετικῶς μὲ ἡμᾶς εἶναι νέοι, συγχρόνως μέν, καθὼς εἴπαμεν, πρέπει νὰ νομοθετήσωμεν ἡμεῖς, συγχρόνως ὅμως νὰ προσπαθήσωμεν καὶ αὐτοὺς νὰ τοὺς καταστήσωμεν νομοθέτας καὶ νομοφύλακας ὅσον εἶναι δυνατόν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί ἄλλο; Ἐὰν βεβαίως ἔχωμεν ἀρκετὴν ἱκανότητα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν καὶ νὰ εἴμεθα πρόθυμοι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς εἰποῦμεν εἰς αὐτούς: Φίλοι συντηρηταὶ τῶν νόμων, ἡμεῖς εἰς κάθε ζήτημα διὰ τὸ ὁποῖον θέτομεν τοὺς νόμους παρὰ πολλὰ θὰ παραλείψωμεν. Διότι αὐτὸ εἶναι ἑπόμενον. Μολαταύτα, εἰς ὅσα δὲν εἶναι μικρά, καὶ τὸ σύνολον ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τάς δυνάμεις μας δὲν θὰ τὸ ἀφήσωμεν ἀδιαφώτιστον μὲ κάποιαν σκιαγραφίαν. Τοῦτο ὅμως τὸ σκιαγράφημα θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ συμπληρώσετε σεῖς. Ποῦ ὅμως πρέπει νὰ ἀποβλέπετε, διὰ νὰ ἐκτελέσετε αὐτό, πρέπει νὰ τὸ μάθετε. Δηλαδὴ ὁ Μέγιλλος καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Κλεινίας καὶ τὰ εἴπαμεν αὐτὰ μεταξύ μας ὄχι ὀλίγας φορὰς καὶ συμφωνοῦμεν ὅτι τὰ λέγομεν καλά. Σεῖς ὅμως θέλομεν νὰ φανῆτε εἰς ἡμᾶς ὁμόφρονες καὶ μαθηταὶ ἀποβλέποντες εἰς ὅσα καὶ ἡμεῖς ἐσυμφωνήσαμεν μεταξύ μας ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ προσέχῃ ὁ νομοφύλαξ καὶ ὁ νομοθέτης.
Ἡ δὲ συνάντησις γνωμῶν εἶχεν ὡς κυριώτερον προσὸν τὸ ἑξῆς. Δηλαδή πως νὰ γίνῃ κανεὶς ἀνὴρ ἐνάρετος ἀποκτήσας τὴν ἁρμόζουσαν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ καμμίαν ἀσχολίαν ἢ ἀπὸ ἦθος ἢ ἀπὸ κάποιαν κατάκτησιν ἢ ἐπιθυμίαν ἢ γνώμην ἢ κάποια μαθήματα, εἴτε εἶναι ἡ φύσις τοῦ ἀρσενικὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς συνοικιστὰς εἴτε θηλυκή, εἴτε νέου εἴτε γέροντος, διὰ νὰ τείνῃ ὅλη του ἡ δραστηριότης εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον εἰς ὅλην του τὴν ζωήν, ἀπὸ ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ὅσα εἶναι ἐμπόδια εἰς αὐτὸ νὰ μὴ φανῇ ὅτι προτιμᾷ κανὲν ὁποιοσδήποτε, εἰς τὸ τέλος δέ, καὶ ἂν φανῇ ἀναγκαῖον νὰ ἀναστατωθῇ ἡ πόλις, νὰ προτιμήσῃ νὰ ὑποστῇ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας καὶ νὰ ὑποταχθῇ ἀπὸ κατωτέρους του παρὰ νὰ ἀφήσῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ φύγῃ. Ἑπομένως ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ ὑπομείνουν νὰ τὰ πάθουν, παρὰ νὰ δεχθοῦν ἄλλο πολίτευμα, τὸ ὁποῖον εἶναι προωρισμένον νὰ κάμνῃ χειροτέρους τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὰ καὶ ἡμεῖς προηγουμένως τὰ παρεδέχθημεν, καὶ σεῖς τώρα ἀποβλέποντες καὶ εἰς τὰ δύο αὐτά, νὰ ἐπαινῆτε καὶ νὰ κατακρίνετε τοὺς νόμους, ὅσοι δὲν εἶναι ἱκανοὶ εἰς αὐτά, τοὺς δὲ ἱκανοὺς νὰ τοὺς ἀσπάζεσθε καὶ νὰ τοὺς δέχεσθε φιλικῶς, διὰ νὰ ζῆτε συμφώνως μὲ αὐτούς. Τάς δὲ ἄλλας ἀσχολίας καὶ τὰ νομιζόμενα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα τείνουν πρὸς ἄλλα, πρέπει νὰ τὰ ἀποχαιρετήσετε διὰ παντός. Ἡ ἀρχὴ δὲ τῶν κατόπιν νόμων μας ἂς εἶναι πλέον ἡ ἑξῆς, λαμβάνουσα ἔναρξιν ἀπὸ τὰ ἱερά.

Δηλαδὴ πρέπει πρῶτον νὰ ἐντυπώσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν πέντε χιλιάδων σαράντα, πόσας τομὰς καταλλήλους εἶχε καὶ ἔχει καὶ ὁλόκληρος καὶ ὁ χωρισμένος διὰ τάς φυλάς, τὸν ὁποῖον μάλιστα ὡρίσαμεν ὡς δωδεκατημόριον τοῦ ὅλου σχηματίζον εἴκοσι

φορὰς εἴκοσι ἕνα. Ἔχει δὲ διαιρέσεις δώδεκα μὲν ὁλόκληρος ὁ ἀριθμός, δώδεκα δὲ ἐπίσης καὶ ὁ ἀριθμὸς τῆς φυλῆς. Λοιπὸν ἕκαστον τμῆμα πρέπει νὰ τὸ θεωρῶμεν ὡς ἱερὸν δῶρον τοῦ θεοῦ, τὸ ὁποῖον συνοδεύει τοὺς μῆνας καὶ τὴν περιστροφὴν τοῦ σύμπαντος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁλόκληρον τὴν πολιτείαν τὴν ὁδηγεῖ τὸ θεῖον ἔμφυτον καὶ τὴν καθαγιάζει. Ἴσως δὲ ἄλλοι ὀρθότερον ἀπὸ ἄλλους διεμοίρασαν καὶ ἐπιτυχέστερον καθαγίασαν αὐτὴν τὴν διανομήν. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἡμεῖς τώρα ὀρθότατα φρονοῦμεν ὅτι προτιμῶμεν τὸν ἀριθμὸν πέντε χιλιάδες σαράντα, ὁ ὁποῖος ἐπιδέχεται ὅλας τάς διαιρέσεις μέχρι τῶν δώδεκα κατὰ σειρὰν ἀπὸ τὸ ἓν ἑκτὸς τοῦ ἕνδεκα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐπιδέχεται ἐλαφρὰν θεραπείαν. Διότι γίνεται τελείως ὑγιής, ἐὰν ἀποχωρισθοῦν δύο ἐστίαι[12]. Ὅτι δὲ αὐτὰ εἶναι ἀληθινά, δὲν ἀπαιτεῖται πολὺς λόγος, διὰ νὰ τὰ ἀποδείξῃ μὲ ἡσυχίαν. Λοιπὸν πιστεύσαντες πρὸς τὸ πάρον εἰς αὐτὴν τὴν διάδοσιν καὶ τὸν λόγον ἃς μοιράσωμεν αὐτὴν καὶ δι' ἕκαστον τμῆμα ἃς ἐπικαλεσθῶμεν ἕνα θεὸν ἢ ἓν τέκνον τῶν θεῶν καὶ ἃς τοῦ ἀποδώσωμεν βωμοὺς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτούς, καὶ ἃς ἐκτελοῦμεν συγκεντρώσεις διὰ τάς θυσίας των δύο φορὰς τὸν μῆνα, ἤτοι δώδεκα μὲν φορὰς τὸ ἔτος διὰ τὴν διαίρεσιν τῆς φυλῆς, δώδεκα δὲ ἄλλας διὰ τὴν ὅλην διαίρεσιν τῆς πόλεως, πρῶτον μὲν βεβαίως χάριν τῶν θεῶν καὶ τῶν σχετικῶν μὲ τοὺς θεούς, δεύτερον δὲ χάριν τῆς ἐξοικειώσεως μας μεταξύ μας καὶ τῆς γνωριμίας μας, καθὼς θὰ ἐλέγαμεν, καὶ ὅλης τῆς ἐπιμιξίας.

Διότι διὰ τὴν συγκοινωνίαν καὶ ἐπιμιξίαν τοῦ γάμου εἶναι ἀνάγκη νὰ λείψῃ ἡ ἄγνοια τῶν προσώπων ἀπὸ τὰ ὁποῖα παίρνει κανεὶς γυναῖκα καὶ εἰς τὰ ὁποῖα δίδει, καὶ πρέπει πρὸ παντὸς νὰ φροντίζῃ κανεὶς ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ἀπατᾶται διόλου εἰς τὰ τοιαῦτα. Λοιπὸν χάριν αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ πρέπει νὰ κάμνουν καὶ τάς διασκεδάσεις, ὅταν χορεύουν, οἱ νέοι καὶ αἱ κόραι, καὶ συγχρόνως νὰ βλέπουν καὶ νὰ βλέπωνται μὲ ὥριμον σκέψιν καὶ ἡλικίαν, ἡ ὁποία ἔχει εὐλογοφανεῖς ἀφορμάς, γυμνοὶ καὶ γυμναὶ ἕκαστοι ἕως εἰς τὸ σημεῖον τῆς φρονίμου ἐντροπῆς. Δι' ὅλα δὲ αὐτὰ νὰ γίνωνται ἐπιμεληταὶ καὶ κοσμήτορες οἱ ἄρχοντες τῶν χορῶν καὶ οἱ νομοθέται μετὰ τῶν νομοφυλάκων, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς παραλείψωμεν νὰ ὁρίσωμεν διατάξεις. Εἶναι δὲ ἑπόμενον, καθὼς εἴπαμεν, εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἶναι μικρὰ καὶ πολλὰ ὁ μὲν νομοθέτης νὰ παραλείψῃ τίποτε, ὅσοι δὲ γίνονται κατ' ἔτος ἔμπειροι αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν νὰ συνηθίζουν νὰ τὰ τακτοποιοῦν καὶ νὰ τὰ τροποποιοῦν εἰς τὸ ὀρθότερον κατ' ἔτος, ἕως ὅτου νὰ φανῇ ὅτι εὑρέθη ἕνας ἱκανὸς ὁρισμὸς τῶν τοιούτων νομίμων καὶ ἀσχολιῶν.

Καὶ βεβαίως εἶναι μέτριον καὶ ἀρκετὸν τὸ δεκαετὲς διάστημα διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῶν θυσιῶν καὶ τῶν χορῶν διὰ τὸ ὅλον καὶ διὰ τάς λεπτομερείας, ἐνόσω μὲν ζῇ καὶ ὁ θεσπίσας αὐτὰ νομοθέτης, ἀπὸ κοινοῦ μὲ αὐτόν, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του ἑκάστη ἀρχὴ νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἐλλείψεων τῆς ἀρχῆς της, ἕως ὅτου νὰ φανῇ ὅτι ἐδόθη πέρας εἰς τὴν καλὴν ἐπεξεργασίαν. Τότε δὲ πλέον νὰ τοὺς θεσπίσουν ὡς ἀμετακινήτους θεσμοὺς καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζωνται μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους νόμους, τοὺς ὁποίους ὥρισε εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ θέσας τοὺς νόμους εἰς αὐτούς, ὥστε νὰ μὴ τοὺς μεταθέτουν ἑκουσίως, ποτὲ εἰς τίποτε. Ἐὰν δὲ ἐφαίνετο πότε ὅτι τοὺς εὕρηκε κάποια ἀνωτέρα βία, τότε νὰ συνέλθουν εἰς συμβούλιον ὅλαι αἱ ἀρχαί, καὶ ὅλος ὁ λαὸς καὶ ὅλαι αἱ μαντεῖαι τῶν θεῶν, καί, ἂν μείνουν σύμφωνοι ὅλοι, τότε μόνον νὰ τοὺς μετακινήσουν, ἀλλέως ὅμως οὐδέποτε μὲ κανένα τρόπον, ἀλλὰ πάντοτε νὰ νικᾷ ὁ ἀντιδραστικὸς συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Λοιπὸν ὁσάκις κανεὶς ἀπὸ τοὺς εἰκοσιπενταετεῖς τὴν ἡλικίαν παρατηρῶν καὶ παρατηρούμενος ἀπὸ ἄλλους νομίσῃ ὅτι εὕρηκε πρόσωπον καθὼς τὸ σκέπτεται καὶ ἁρμόδιον διὰ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ γεννήσῃ τέκνα, ἃς ὑπανδρευθῇ ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἐντὸς τῶν τριανταπέντε ἐτῶν. Πῶς ὅμως πρέπει νὰ ζητῇ τὸ πρέπον καὶ ἁρμόδιον πρόσωπον ἃς τὸ ἀκούσῃ πρῶτον. Δηλαδή, καθὼς λέγει ὁ Κλεινίας, πρέπει νὰ προτάξωμεν εἰς ἕκαστον νόμον τὸ σχετικὸν προοίμιον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά, φίλε Ξένε, τὸ ἐκράτησες εἰς τὴν μνήμην σου, καὶ ἐπέτυχες εὐκαιρίαν διὰ τὸν λόγον πολὺ κανονικήν, καθώς μοῦ φαίνεται.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλὰ λέγεις. Λοιπὸν ἃς εἰποῦμεν: Καλὸ παιδὶ γεννημένον ἀπὸ καλοὺς γονεῖς, ὀφείλεις νὰ κάμῃς γάμους ποὺ ἐγκρίνονται ἀπὸ τοὺς ὀρθοφρονοῦντας, οἱ ὁποῖοι θὰ σὲ ἐσυμβούλευαν νὰ μὴν ἀποφεύγῃς τὸν γάμον μὲ πτωχοὺς οὔτε νὰ ἐπιδιώκῃς ἐξαιρετικῶς τὸν γάμον μὲ τοὺς πλουσίους, ἀλλά, ἐὰν ὅλα τὰ ἄλλα ἰσοφαρίζουν, νὰ προτιμᾷς πάντοτε νὰ ἔλθῃς εἰς ἐπιμιξίαν μὲ τὸν ὑποδεέστερον. Διότι τοῦτο καὶ εἰς τὴν πόλιν εἶναι συμφέρον καὶ εἰς τάς συνδεομένας οἰκογενείας. Διότι τὸ ὁμαλὸν καὶ κανονικὸν εἶναι χιλιάκις προτιμότερον ἀπὸ τὸ ἀσύμμετρον ὡς πρὸς τὴν ἀρετήν. Καὶ πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ γίνῃ συγγενὴς μὲ συνετοὺς πατέρας ὅστις γνωρίζει διὰ τὸν ἑαυτόν του ὅτι εἶναι ἀκάθεκτος καὶ προβαίνει ὁρμητικώτερον τοῦ δέοντος εἰς ὅλας του τάς πράξεις. Ὅστις δὲ ἔχει ἀντίθετα φυσικὰ πρέπει νὰ ἐπιζητῇ τὰ ἀντίθετα συμπεθερικά. Καὶ γενικῶς δι' ὅλους τοὺς γάμους ἃς ὑπάρχῃ εἷς κανών. Δηλαδὴ ἕκαστος ὀφείλει νὰ συνάπτῃ τὸν συμφέροντα εἰς τὴν πόλιν γάμον καὶ ὄχι τὸν ἡδονικώτερον διὰ τὸ ἄτομόν του. Ἀλλὰ ἕκαστος ὠθεῖται φυσικὰ πρὸς τὸν ὁμοιότατόν του, καὶ διὰ τοῦτο ὅλη ἡ πόλις γίνεται ἀνώμαλος καὶ εἰς τὰ χρήματα καὶ εἰς τοὺς χαρακτῆρας. Ὡς ἐκ τούτου ὅσα δὲν θέλομεν νὰ μας συμβοῦν, αὐτὰ περισσότερον συμβαίνουν εἰς ὅλας τάς πόλεις. Λοιπὸν τὸ νὰ ἐπιβάλλωμεν αὐτὰ ῥητῶς διὰ νόμου, δηλαδὴ νὰ μὴν ὑπανδρεύεται ὁ πλούσιος μὲ πλουσίαν κόρην, οὔτε ὁ ἔχων μεγάλην πολιτικὴν δύναμιν μὲ κόρην ἄλλου ὁμοίου του, τοὺς δὲ ζωηροὺς εἰς τὰ ἤθη νὰ τοὺς ἀναγκάζωμεν νὰ ζητήσουν εἰς γάμον ἀπὸ τοὺς νωθροτέρους, καὶ τοὺς νωθροτέρους ἀπὸ τοὺς ζωηροτέρους, ὄχι μόνο θὰ ἦτο γελοῖον, ἀλλὰ πιθανὸν καὶ νὰ προκαλέσῃ ἐμπάθειαν εἰς πολλούς. Διότι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἐννοήσουν ὅτι ἡ πόλις πρέπει νὰ μετριασθῇ ὡσὰν κρατήρ, τοῦ ὁποίου ὁ φλογισμένος μὲν οἶνος βράζει καὶ χύνεται, ὁ δὲ μετριαζόμενος ἀπὸ ἄλλον νηφάλιον θεόν, ἀφοῦ λάβῃ καλὴν συμμετοχήν, κατασκευάζει καλὸν ποτὸν καὶ μετριασμένον. Αὐτὸ λοιπόν, διὰ νὰ εἴπω οὕτω πώς, κανεὶς δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ τὸ ἴδῃ ὅτι συμβαίνει εἰς τὴν ἐπιμιξίαν τῆς τεκνοποιίας. Δι' αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη τὰ

[12] Ὁ 5.040 διαιρούμενος διὰ τοῦ 11 δίδει ὑπόλοιπον 2 τὸ ὁποῖον πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς δυσκολίας τὸ ἀποκόπτει.

τοιαῦτα ἀπὸ μὲν τὸν νόμον νὰ παραλειφθοῦν, διηγούμενος δὲ κανεὶς αὐτὰ μαγικῶς νὰ προσπαθῇ νὰ πείσῃ ἕκαστον νὰ θεωρῇ πολὺ προτιμοτέραν τὴν ὁμαλότητα τῶν υἱῶν του παρὰ τὴν ἰσότητα εἰς προῖκα ἡ ὁποία εἶναι ἀκόρεστος ἀπληστία, καὶ μὲ ὀνειδισμοὺς νὰ ἀποτρέπῃ τὸν φροντίζοντα διὰ χρήματα εἰς τὸν γάμον, ὄχι ὅμως νὰ τὸν ὑποχρεώνῃ μὲ γραπτὸν νόμον.

Λοιπὸν διὰ τοὺς γάμους αὐτὰ τὰ ἀνακουφιστικὰ λόγια ἃς εἶναι ἀρκετά, καὶ μάλιστα καὶ ὅσα ἐλέχθησαν προηγουμένως ἀπὸ αὐτά, ὅτι δηλ. πρέπει νὰ διατηροῦμεν τὴν διαιώνισιν τῆς φύσεως μας ἀφήνοντες τέκνα τῶν τέκνων μας καὶ νὰ τὰ παραδίδωμεν εἰς τὸν θεὸν ὡς ὑπηρέτας εἰς ἀντικατάστασιν μας. Λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀκόμη περισσότερα ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὸ ζήτημα τῶν γάμων, πῶς πρέπει νὰ γίνωνται, διὰ νὰ κάμῃ ὀρθὸν προοίμιον. Ἂν δὲ τυχὸν κανεὶς δὲν πείθεται ἑκουσίως, κρατῇ δὲ τὸν ἑαυτόν του ξένον καὶ ἀκοινώνητον μέσα εἰς τὴν πόλιν καὶ μένων ἄγαμος φθάσῃ εἰς τὸ τριακοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἃς πληρώνῃ πρόστιμον κατ' ἔτος, καί, ἐὰν μὲν ἀνήκῃ εἰς τὸ ἀνώτερον τίμημα, ἃς πληρώνῃ ἑκατὸν δραχμάς, ἐὰν δὲ εἰς τὸ δεύτερον, ἑβδομήντα, ἐὰν δὲ εἰς τὸ τρίτον, ἑξήντα, ἐὰν εἰς δὲ τὸ τέταρτον, τριάντα. Αὐτὸ δὲ ἃς εἶναι ἱερὸν χρῆμα τῆς Ἥρας. Ὅστις δὲ δὲν πληρώνει κατ' ἔτος ἃς χρεωστῇ δεκαπλάσιον. Ἃς τὸ εἰσπράττῃ δὲ ὁ ταμίας τῆς θέας αὐτῆς, ἐὰν δὲ δὲν τὸ εἰσπράξῃ, ἃς τὸ χρεωστῇ ὁ ἴδιος, καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς διαχειρίσεως ἃς εἶναι ὑπόχρεος νὰ δώσῃ λόγον εἰς ὅλους δι' αὐτό. Ὡς πρὸς τὰ χρήματα λοιπὸν ὅστις δὲν θέλει νὰ ὑπανδρευθῇ ἃς τιμωρῆται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀπὸ πᾶσαν τιμὴν δὲ προερχομένην ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἃς εἶναι ἄτιμος, καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς νέους ἃς μὴν ὑπακούῃ προθύμως εἰς αὐτόν. Ἐὰν δὲ δοκιμάσῃ νὰ τιμωρήσῃ κανένα, ἃς βοηθήσῃ ὁ καθεὶς τὸν ἀδικούμενον καὶ ἃς τὸν ὑπερασπισθῇ ἐὰν δὲ δὲν βοηθήσῃ ὅστις παρευρεθῇ, ἃς θεωρηταὶ ἀπὸ τὸν νόμον ὅτι εἶναι δειλὸς καὶ κακὸς πολίτης.

Περὶ δὲ τῆς προικὸς ὡμιλήσαμεν μὲν καὶ προηγουμένως, ἀλλὰ ἃς ὁμιλήσωμεν καὶ πάλιν ὅτι ἴσα ἀπέναντι ἴσων ζημιώνεται κανείς, ὅταν οὔτε λαμβάνῃ γυναῖκα οὔτε προικίζῃ κόρην ἕνεκα ἐλλείψεως χρημάτων, διὰ νὰ γηράσκουν ἄγαμοι οἱ πτωχοί. Διότι βεβαίως τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ὑπάρχουν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους αὐτῆς τῆς πόλεως, ἐξ ἄλλου ὅμως ὀλιγωτέρα ὑπερηφάνεια, θὰ ὑπάρχῃ εἰς τάς παροίκους γυναίκας, καὶ πάλιν δουλοπρέπεια ἀνελεύθερος εἰς τοὺς ὑπανδρευθέντας χάριν τῶν χρημάτων. Καὶ ὅστις μὲν πείθεται θὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ ὡραῖα πράγματα, ὅστις ὅμως δὲν πείθεται καὶ δίδει ἢ λαμβάνει ἄνω τῶν πενήντα δραχμῶν εἰς τόπον φορεμάτων, (προικιῶν) ἄλλος δὲ ἄνω τῆς μνᾶς καὶ ἄλλος μιάμιση μνᾶν καὶ ἄλλος δύο μνᾶς ἀπὸ τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὸ ἀνώτατον τίμημα, ἃς χρεωστῇ εἰς τὸ δημόσιον ἄλλο τόσον, τὸ δὲ δοθὲν ἢ ληφθὲν ἃς εἶναι ἱερὸν χρῆμα τῆς Ἥρας καὶ τοῦ Διός, ἃς τὸ εἰσπράττουν δὲ οἱ ταμίαι αὐτῶν τῶν θεῶν, καθὼς εἴπαμεν διὰ τοὺς ἀγάμους ὅτι πρέπει νὰ τὸ εἰσπράττουν ἑκάστοτε οἱ ταμίαι τῆς Ἥρας, εἰδεμὴ νὰ τὸ πληρώνουν ἐξ ἰδίων των. Εὐθύνη δὲ πληρωμῆς ἔγκυρος ἃς εἶναι πρώτη μὲν τοῦ πατρός, δευτέρα δὲ τοῦ πάππου, τρίτη δὲ τῶν ὁμοπατρίων ἀδελφῶν ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχῃ κανεὶς ἀπὸ αὐτούς, κατόπιν νὰ εἶναι ἔγκυρος ἐπίσης ἡ ἐγγύησις τῶν ἀναλόγων συγγενῶν ἐκ μέρους τῆς μητρός. Ἐὰν δὲ συμβῇ ἔκτακτος σύμπτωσις ὀρφανίας, τότε νὰ ἔχουν κῦρος οἱ σχετικῶς πλησιέστεροι ἑκάστοτε συγγενεῖς μαζὶ μὲ τοὺς ἐπιτρόπους. Ὅσον δὲ διὰ τοὺς ἀρραβῶνας πρὸ τῶν γάμων ἢ διὰ καμμίαν παρομοίαν ἱερουργίαν, ἡ ὁποία εἶναι πρέπον νὰ γίνῃ διὰ τοὺς μέλλοντας ἢ γινομένους ἢ γενομένους γάμους, πρέπει κανεὶς νὰ ἐρωτᾷ τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ ὑπακούων εἰς ἐκείνους νὰ φρονῇ ὅτι ὅλα τὰ κάμνει καθὼς πρέπει.

Διὰ δὲ τὰ φιλεύματα πρέπει νὰ προσκαλοῦμεν φίλους καὶ φίλας ὄχι περισσοτέρους τῶν πέντε ἀπὸ ἕκαστον φῦλον, ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς δὲ καὶ τοὺς οἰκιακοὺς ἐπίσης ἄλλους τόσους, ἔξοδα δὲ νὰ μὴ γίνωνται περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι ἐπιτρέπει ἡ περιουσία κανενός, καὶ ὁ μὲν ἀνώτερος εἰς τὸν πλοῦτον ἃς ἐξοδεύῃ μίαν μνᾶν, ὁ δὲ δεύτερος τὸ ἥμισυ τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ, οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν τῆς ἐλαττώσεως τοῦ τιμήματος ἑκάστου. Καὶ τὸν μὲν πειθόμενον εἰς τὸν νόμον ὅλοι πρέπει νὰ ἐπαινοῦν, τὸν δὲ ἀπειθῆ ἃς τὸν τιμωροῦν οἱ νομοφύλακες ὡς ἀπειρόκαλον καὶ ἀπαίδευτον ὡς πρὸς τοὺς νόμους τῶν γαμηλίων Μουσῶν. Νὰ πίνουν δὲ διὰ μέθην οὔτε εἰς ἄλλας περιστάσεις ἁρμόζει ἐκτὸς εἰς τάς ἑορτὰς τοῦ θεοῦ ὁ ὁποῖος ἔδωκε τὸν οἶνον[13] οὔτε εἶναι ἀσφαλὲς τοῦτο. Ἑπομένως δὲν πρέπει νὰ πίνῃ οὔτε ὅστις φροντίζει σοβαρῶς διὰ τὸν γάμον, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει πρὸ παντὸς νὰ εἶναι νηφάλιος καὶ ἡ νύμφη καὶ ὁ γαμβρός, ἀφοῦ ὑφίστανται ὄχι ἐπουσιώδη μεταβολὴν τῆς ζωῆς των, συγχρόνως δὲ διὰ νὰ γεννηθῇ καὶ τὸ γεννώμενον ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπὸ γονεῖς φρονιμωτέρους. Διότι σχεδὸν εἶναι ἀβέβαιον ποία νὺξ ἢ ποῖον φῶς θὰ γεννήσῃ αὐτὸ μὲ θέλημα θεοῦ. Ἐκτὸς τούτου δὲν πρέπει ἡ τεκνοποιία νὰ γίνεται μὲ σώματα παραλυμένα ἀπὸ τὴν μέθην, ἀλλὰ νὰ δημιουργηθῇ τὸ φυτευόμενον τέκνον συμπαγὲς καὶ ἀδιάσπαστον καὶ φιλήσυχον μὲ καλὴν ὥραν. Ὁ δὲ μεθυσμένος καὶ ὁ ἴδιος σύρεται παντοῦ καὶ σύρει λυσσαλέως καὶ μὲ τὸ σῶμα καὶ μὲ τὴν ψυχήν, ἑπομένως εἶναι ἀκατάλληλος διὰ νὰ σπείρῃ ὁ μεθυσμένος καὶ συγχρόνως κακός, ὥστε θὰ γεννήσῃ ἀκανόνιστον καὶ ἄπιστον καὶ ὄχι ὀρθοφρον ἦθος οὔτε σῶμα καλὸν καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα.

Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ ἄλλο διάστημα τοῦ ἔτους καὶ τὴν ζωήν, πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὸ διάστημα τῆς τεκνοποιίας, πρέπει νὰ προσέχῃ καὶ νὰ μὴ πράττῃ οὔτε ὅσα εἶναι νοσηρά, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θέλησίν του, οὔτε ὅσα σχετίζονται μὲ τὴν ἀτασθαλίαν καὶ τὴν ἀδικίαν. Διότι τοῦτο κατ' ἀνάγκην ἀποτυπώνεται εἰς τάς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τῶν γεννωμένων καὶ γεννᾷ ὅλως διόλου μηδαμινώτερα. Ἐξαιρετικῶς δὲ ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα πρέπει νὰ ἀπέχουν ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα. Διότι ἡ καλὴ ἀρχὴ καὶ ὁ θεὸς πρωτοστατοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ σώζουν τὰ πάντα, ἐὰν ἀπολαμβάνουν ἀπὸ ἕκαστον τὴν ἁρμόζουσαν εἰς αὐτοὺς τιμήν. Ὅστις δὲ ὑπανδρεύεται πρέπει νὰ φρονῇ ὅτι ἀπὸ τάς δύο οἰκίας τοῦ κλήρου τοῦ ἡ μία εἶναι ὡς ἄλλη φωλεὰ πρὸς γέννησιν καὶ ἀνατροφὴν νεοσσῶν καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ ἐκεῖ νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ ἀνατρέφῃ τὰ τέκνα του. Διότι εἰς τάς φιλίας, ἐὰν μὲν γίνωνται ἐπιθυμητὰ τὰ πρόσωπα ἀπὸ ἀπουσίαν, στερεώνουν καὶ συσφίγγονται τὰ ἤθη των. Ὅταν ὅμως ἡ συναναστροφὴ εἶναι βαρετὴ καὶ δὲν συνοδεύεται ἀπὸ τὸν πόθον ἕνεκα ἀπουσίας, κάμνει αὐτὴν νὰ ἐξατμίζεται καὶ ἀπὸ τοὺς δύο, ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ κορεσμοῦ. Δι' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ παραιτήσουν εἰς τὸν πατέρα των καὶ τὴν μητέρα των καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς γυναικός των τάς οἰκίας αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ νὰ ἔλθουν ὡς εἰς ἀποικίαν εἰς τὴν ἄλλην οἰκίαν καὶ ἐκεῖ νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ἐπιθεωρηταὶ καὶ ἐπιθεωρούμενοι καὶ νὰ γεννοῦν καὶ νὰ

[13] Διόνυσος = Δίδοινος ἰδ. Κρατύλον, σελ. 48.

ἀνατρέφουν τέκνα, διὰ νὰ συνεχίζουν τὴν ζωὴν ὡσὰν μεταλαμπαδευόμενον φῶς ἀπὸ χέρι εἰς χέρι καὶ νὰ λατρεύουν διαρκῶς τοὺς θεοὺς συμφώνως μὲ τοὺς νόμους.

Ἀλλὰ τώρα ὡς πρὸς τὰ κτήματα, ποῖα εἶναι ἡ ἁρμονικωτέρα περιουσία ποὺ πρέπει νὰ ἔχῃ κανείς; Καὶ λοιπὸν ὡς πρὸς τὰ περισσότερα οὔτε νὰ ἐννοήσωμεν εἶναι δύσκολον, οὔτε νὰ ἀποκτήσωμεν. Τὸ ζήτημα ὅμως τῶν δούλων εἶναι ἐντελῶς δύσκολον. Τὴν δὲ αἰτίαν αὐτοῦ κάπως ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ κάπως ὄχι ὀρθῶς τὴν λέγομεν συνήθως. Δηλαδὴ ἀντιθέτως ἀπὸ τὴν συνήθειαν, καὶ πάλιν συμφώνως μὲ τὴν συνήθειαν ποὺ ἐπικρατεῖ διὰ τοὺς δούλους πρόκειται νὰ ὁμιλήσωμεν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς τὸ ἐννοοῦμεν αὐτὸ πάλιν, καλὲ Ξένε; Διότι ἡμεῖς δὲν ἐνοήσαμεν ἀκόμη αὐτό ποὺ λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ πολὺ ὀρθὰ βεβαίως, φίλε Μέγιλλε. Δηλαδὴ σχεδὸν ἀπὸ ὅλον τὸν Ἑλληνισμὸν ἡ εἱλωτεία τῶν Λακεδαιμονίων ἠμπορεῖ νὰ γεννήσῃ τὴν μεγαλιτέραν ἀπορίαν καὶ φιλονικίαν, εἰς ἄλλους μὲν ὅτι εἶναι καμωμένη καλῶς, εἰς ἄλλους δὲ κακῶς. Μικροτέραν ὅμως φιλονικίαν προξενεῖ ἡ ὑπὸ τῶν Ἡρακλεωτῶν ὑποδούλωσις τῶν Μαριανδυνῶν, ἐπίσης δὲ καὶ οἱ Πενέσται τῆς Θεσσαλίας. Εἰς αὐτὰ δὲ καὶ ὅλα τὰ παρόμοια ῥίπτοντες βλέμμα πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὶ πρέπει νὰ κάμωμεν ὡς πρὸς τοὺς δούλους. Λοιπὸν τὸ ἑξῆς εἶναι αὐτό ποὺ ἔθιξα ἐξωδίκως εἰς τὸν λόγον μου καὶ σὺ μὲ ἐρώτησες τὶ ἐννοῶ μὲ αὐτό. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὅλοι σχεδὸν θὰ ἔλεγαν ὅτι πρέπει νὰ ἔχωμεν δούλους ὅσον τὸ δυνατὸν συμπαθεῖς καὶ καλούς. Διότι ἕως τώρα πολλοὶ δοῦλοι ἀνεδείχθησαν διὰ μερικοὺς καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς υἱοὺς των εἰς πᾶσαν ἀρετήν, καὶ ἔσωσαν καὶ τοὺς κυρίους καὶ τὰ κτήματα καὶ τάς κατοικίας των ὅλας. Αὐτὰ βεβαίως γνωρίζομεν ὅτι λέγονται περὶ δούλων.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν γνωρίζομεν καὶ τὸ ἀντίθετον, ὅτι δηλαδή, τίποτε ὑγιὲς δὲν ἔχει ἡ δουλικὴ ψυχή, καὶ ὅτι ποτὲ δὲν πρέπει διόλου νὰ βασίζεται εἰς αὐτὴν τὴν γενεὰν ὅστις ἔχει νοῦν; Ὁ δὲ σοφώτερος ἀπὸ τοὺς ποιητὰς μας ἐγνωμοδότησε περὶ τοῦ Διὸς καὶ εἶπε:

Τοῦ παίρνει τὴν μίση ἀρετὴ ὁ Ζεὺς ὁ παντεπόπτης Τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἡ δουλικὴ ἡμέρα θὰ ὑποτάξῃ.

Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν ἕκαστος λαμβάνει μὲ τὴν διάνοιάν του διαφοροτρόπως, καὶ ἄλλοι μὲν δὲν βασίζονται διόλου εἰς τὴν γενεὰν τῶν δούλων, ἀλλά, καθὼς τὴν φύσιν τῶν ζῴων, μὲ κέντρα καὶ μὲ μάστιγας ὄχι τρεῖς φορὰς μόνον κτυποῦν καὶ κάμνουν δουλικὰς τάς ψυχὰς τῶν δούλων. Ἄλλοι δὲ πάλιν κάμνουν ὅλως τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ἀμὲ τί;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπόν, φίλε Ξένε, τὶ πρέπει νὰ κάμωμεν ἡμεῖς, ἀφοῦ αὐτοὶ ἔχουν τόσην ἀσυμφωνίαν καὶ ὡς πρὸς τὴν χώραν μας καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν καὶ τὸν σωφρονισμὸν τῶν δούλων;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὶ ἄλλο, φίλε Κλεινία; Εἶναι προφανὲς ὅτι, ἀφοῦ εἶναι δύσκολον θρέμμα ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ ὑποστῇ ἀκριβεῖς ὅρους, διὰ τοῦτο τὸ νὰ ὁρισθῇ ἐμπράκτως ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐλεύθερος καὶ ὁ κυρίαρχος δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι καὶ νὰ γίνῃ διόλου εὔκολον πρᾶγμα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἔτσι φαίνεται.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἶναι βαρὺ αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα. Διότι ἐμπράκτως ἀπεδείχθη πολλάκις ἀπὸ τάς συχνῶς συνηθιζομένας ἐπαναστάσεις τῶν Μεσσηνίων, καὶ ἀπὸ τάς πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν πολλοὺς δούλους ὁμιλοῦντας τὴν ἰδίαν γλῶσσαν πόσα κακὰ συμβαίνουν, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς λεγομένους περιδίνους τῆς Ἰταλίας μὲ τάς ποικίλας κλοπάς των καὶ τὰ πάθη των. Εἰς τὰ ὁποῖα ὅταν ῥίψῃ κανεὶς βλέμμα, θὰ ἀπορήσῃ τὶ πρέπει νὰ κάμῃ ὡς πρὸς ὅλα αὐτά. Λοιπὸν μένουν δύο μόνον μέθοδοι. Νὰ μὴν εἶναι οὔτε

πατριῶται μεταξύ των ὅσοι πρόκειται νὰ ὑπηρετήσουν μὲ εὐκολίαν καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ εἶναι ἀσυμβίβαστοι εἰς τὴν δύναμίν των. Ἔπειτα δὲ νὰ τρέφουν αὐτοὺς ὀρθῶς ὄχι μόνον ἀναλόγως τοῦ ἀτόμου των ἀλλὰ καὶ περισσότερον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν των. Ἡ δὲ ἀνατροφὴ αὐτῶν εἶναι νὰ μὴ ὑβρίζῃ κανεὶς τοὺς δούλους, καὶ ὀλιγώτερον νὰ τοὺς ἀδικῇ ἀπὸ τοὺς ἴσους του, ἂν εἶναι δυνατόν. Διότι εἶναι ὁλοφάνερος ὅστις ἐκ φύσεως καὶ ὄχι πλαστῶς ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην καὶ ὅστις μισεῖ τὴν ἀδικίαν περισσότερον εἰς τὸ πρόσωπον ἐκείνων τοὺς ὁποίους εἶναι εὐκολώτερον νὰ ἀδικήσῃ. Ὅστις λοιπὸν εἰς τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς δούλους ἤθη καὶ πράξεις του φανῇ ἀμόλυντος εἰς τὸ νὰ ἀσεβῆ καὶ νὰ ἀδικῇ, αὐτὸς θὰ εἶναι ἱκανώτατος εἰς τὴν καρποφόρον σποράν τῆς ἀρετῆς. Αὐτὸ τὸ ἴδιον δὲ ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἐφαρμόσωμεν καὶ εἰς τὸν ἀπολυταρχικὸν καὶ τὸν ἡγεμόνα καὶ εἰς παντὸς εἴδους κυρίαρχον ἀπέναντι τοῦ ἀδυνατωτέρου του. Πρέπει ὅμως νὰ τιμωροῦμεν μὲ τὸ δίκαιον τοὺς δούλους, καὶ ὄχι νὰ τοὺς συμβουλεύωμεν ὡς ἐλευθέρους, καὶ νὰ τοὺς κάμνωμεν νὰ ὑπερηφανεύωνται. Πάντοτε δὲ ὁ λόγος μας πρὸς τὸν δοῦλον πρέπει νὰ εἶναι σχεδὸν προσταγή, χωρὶς νὰ χαριεντίζεται κανείς ποτὲ του μὲ κανένα τρόπον μὲ δούλους, οὔτε θηλυκοὺς οὔτε ἀρσενικούς. Αὐτὰ ὅμως πολλοὶ τὰ συνηθίζουν μὲ τοὺς δούλους καὶ τοὺς καμαρώνουν ἀνοήτως καὶ δι' αὐτὸ κάμνουν δύσκολον τὴν συμβίωσιν καὶ δι' ἐκείνους ὡς πρὸς τὸ νὰ ὑποτάσσωνται καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν των ὡς πρὸς τὸ νὰ κυριαρχοῦν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἀφοῦ κανεὶς κανονίσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν δούλων καὶ τὴν ἀρμοδιότητά των εἰς ἕκαστον βοηθητικὸν των ἔργον, δὲν πρέπει πλέον κατόπιν νὰ σχεδιάσῃ τάς κατοικίας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φαίνεται δὲ ὅτι διὰ τὴν νέαν πόλιν πρέπει σχεδὸν νὰ φροντίσωμεν περὶ ὅλης τῆς οἰκοδομικῆς προηγουμένως, δηλαδή πῶς θὰ κατασκευασθῇ τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰ τείχη. Αὐτὰ δὲ ἤρχοντο, φίλε Κλεινία, προηγουμένως ἀπὸ τοὺς γάμους. Τώρα ὅμως εἰς τὴν συζήτησιν μας τὰ ἐθέσαμεν δεύτερα, καὶ βεβαίως εἶναι δυνατὸν πρὸς τὸ πάρον νὰ γίνῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ὅταν ὅμως ἐφαρμοσθοῦν εἰς τὴν πρᾶξιν, τότε αὐτά, ἂν θέλῃ ὁ θεός, θὰ τὰ θέσωμεν προηγουμένως ἀπὸ τοὺς γάμους καὶ τότε πλέον θὰ τὰ ἐκτελέσωμεν μὲ ὅλας τάς λεπτομερείας. Τώρα ὅμως ἂς τὰ ἐξετάσωμεν συντόμως μὲ γενικὰς γραμμάς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἰς τοὺς ναοὺς λοιπὸν πρέπει νὰ κτισθῇ ὁλόγυρα ἡ ἀγορὰ καὶ κατόπιν κυκλικῶς ὁλόκληρος ἡ πόλις πλησίον τῶν ὑψηλῶν τόπων χάριν ἀσφαλείας καὶ καθαριότητος, πλησίον δὲ εἰς αὐτὰ αἱ οἰκοδομαὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν δικαστηρίων, εἰς τὰ ὁποῖα, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ ἱερὰ μέρη, θὰ λάβουν καὶ θὰ ἀποδώσουν τὴν δικαιοσύνην, καὶ διότι πρόκειται περὶ εὐσεβῶν ἔργων καὶ διότι εἶναι ἱδρύματα τῶν θεῶν. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν θὰ εἶναι καὶ τὰ δικαστήρια, ὅπου θὰ γίνωνται καὶ αἱ ἁρμόδιαι δίκαι τῶν φόνων καὶ ὅσα ἀδικήματα εἶναι ἄξια θανάτου. Ὡς πρὸς τὰ τείχη ὅμως, φίλε Μέγιλλε, ἐγὼ θὰ ἐσυμφωνοῦσα μὲ τὴν Σπάρτην, νὰ ἀφήσωμεν τὰ τείχη νὰ κοιμηθοῦν κάτω εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ μὴ τὰ ἀνοικοδομήσωμεν διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους. Καλὰ βεβαίως διαδίδεται περὶ αὐτῶν καὶ ἡ ποιητικὴ ἔκφρασις, ὅτι πρέπει μᾶλλον σιδήρινα καὶ χάλκινα νὰ εἶναι τὰ τείχη παρὰ ἀπὸ χῶμα. Ἀλλὰ ἐκτὸς αὐτοῦ πολὺ ἀξιογέλαστος θὰ ἦτο ἡ ἰδική μας συνήθεια νὰ στέλλωμεν ἕκαστον ἔτος εἰς τὴν χώραν τοὺς νέους, εἴτε διὰ νὰ σκάψουν, εἴτε διὰ νὰ κάμουν τάφρους, εἴτε διὰ νὰ ἐμποδίσουν τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὲ κάποια προτειχίσματα, βεβαίως μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ πατήσουν εἰς τὰ σύνορα τῆς χώρας μας. Ἀλλὰ τότε τι θέλομεν νὰ προφυλαχθῶμεν μὲ τεῖχος ὁλόγυρα εἰς τὴν πόλιν, τὸ ὁποῖον πρῶτον μὲν διὰ τὴν ὑγείαν διόλου δὲν συμφέρει εἰς τάς πόλεις, ἐκτὸς δὲ τούτου συνηθίζει κάπως νὰ κάμνῃ μαλθακὴν τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς τῶν κατοίκων της, διότι τοὺς παρακινεῖ νὰ καταφεύγουν εἰς αὐτὸ καὶ νὰ μὴν ἀντικρούουν τοὺς ἐχθρούς, οὔτε νὰ στηρίζουν τὴν σωτηρίαν εἰς τὸ νὰ φρουροῦν μερικοὶ διαρκῶς εἰς αὐτὴν νύκτα καὶ ἡμέραν, ἀλλὰ νὰ φρονοῦν ὅτι εἶναι φραγμένοι μὲ τείχη καὶ μὲ πύλας καὶ ὅτι, καὶ ἐὰν κοιμοῦνται, θὰ ἔχουν τὰ μέσα τῆς σωτηρίας, ὡς νὰ ἐπλάσθησαν ὄχι διὰ νὰ κοπιάζουν, καὶ ὡς νὰ μὴ γνωρίζουν ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀνάπαυσις δημιουργεῖται ἀπὸ τοὺς κόπους; Ἀντιθέτως ὅμως πάλιν, νομίζω, ἀπὸ τὴν ἐπονείδιστον ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ὀκνηρίαν δημιουργοῦνται οἱ κόποι. Ἀλλά, ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ διὰ τοὺς ἀνθρώπους κάποιον τεῖχος, πρέπει αἱ οἰκοδομαί των ἰδιωτικῶν κατοικιῶν νὰ κτίζωνται οὕτω πὼς ἐξ ἀρχῆς, ὥστε ὅλη ἡ πόλις νὰ σχηματίζῃ ἓν τεῖχος, διὰ νὰ ἔχουν προφύλαξιν μὲ τὴν κανονικότητα καὶ τὴν ἰσότητα τῶν ὁδῶν ὅλαι οἱ οἰκίαι, καὶ διὰ νὰ εἶναι εὐχάριστον θέαμα, ὅταν ἡ πόλις ἔχῃ σχῆμα μιᾶς οἰκίας, καὶ τότε καὶ διὰ τὴν εὐκολίαν τῆς φρουρήσεως καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν διὰ τὴν σωτηρίαν της θὰ ἦτο πολὺ ἀνωτέρα. Δι' αὐτὰ δέ, ἀφοῦ κτισθοῦν τὰ πρῶτα οἰκοδομήματα, πρέπει νὰ φροντίζουν κυρίως οἱ κατοικοῦντες ἐντός, οἱ δὲ ἀστυνόμοι νὰ φροντίζουν καὶ νὰ ἀναγκάζουν τοὺς ἀμελοῦντας καὶ νὰ τοὺς τιμωροῦν. Καὶ γενικῶς δὲ εἰς τὴν πόλιν νὰ φροντίζουν διὰ τὴν

καθαριότητα καί πως κανεὶς ἰδιώτης νὰ μὴ θέτῃ χεῖρα οὔτε εἰς κανὲν οἰκοδόμημα οὔτε εἰς καμμίαν διοχέτευσιν τῆς πόλεως, καὶ ἐν γένει αὐτοὶ πρέπει νὰ φροντίζουν διὰ τὴν καλὴν διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς καὶ δι' ὅσα εἶναι πρέπον νὰ γίνουν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Αὐτὰ ὅλα λοιπὸν ἃς τὰ συσκεφθοῦν ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης οἱ νομοφύλακες καὶ ἃς προσθέτουν καὶ διὰ τὰ ἄλλα ὅσα παρέλειψε ὁ νόμος ἀπὸ ἀβλεψίαν. Ἀφοῦ δὲ τελειώσουν καὶ αὐτὰ τὰ πέριξ τῆς ἀγορᾶς οἰκοδομήματα καὶ τὰ γυμναστήρια καὶ ὅλα ὅσα ἐκτίσθησαν ὡς σχολεῖα καὶ περιμένουν τοὺς μαθητὰς των καὶ τοὺς θεατὰς των τὰ θέατρα, τότε πλέον ἃς προχωρήσωμεν εἰς τὰ κατόπιν τῶν γάμων, συνεχίζοντες τὴν νομοθεσίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἃς ὑποθέσωμεν, φίλε Κλεινία, ὅτι ἐτελείωσαν οἱ γάμοι, περὶ τῶν ὁποίων ὡμιλήσαμεν. Τώρα δὲ ἡ δίαιτα ἕως ὅτου νὰ γεννηθοῦν τὰ τέκνα δὲν πρέπει νὰ διαρκέσῃ ὀλιγώτερον ἀπὸ ἓν ἔτος. Καὶ λοιπόν πως πρέπει νὰ ζῇ ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη εἰς μίαν πόλιν, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ ὑπερτερῇ τάς συνηθισμένας; Λοιπὸν ἡ συνέχεια μὲ ὅσα εἴπαμεν δὲν εἶναι τὸ εὐκολώτερον πρᾶγμα, ἀλλά, καὶ ἂν ὑπάρχουν εἰς τὰ προηγούμενα πολλὰ ζητήματα δύσκολα, τοῦτο εἶναι πολὺ δυσκολώτερον ἀπὸ ἐκεῖνα διὰ νὰ τὸ παραδεχθῇ ὁ λαός. Καὶ ὅμως ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μας φαίνεται ὀρθὸν καὶ ἀληθές, πρέπει βεβαίως νὰ τὸ εἰποῦμεν, φίλε Κλεινία.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὅστις μελετᾷ νὰ ὑποδείξῃ νόμους εἰς τάς πόλεις, δηλαδή πως πρέπει νὰ ἐκτελοῦν τὰ δημόσια καὶ κοινωνικὰ ἔργα, ἐνῶ διὰ τὰ ἰδιωτικὰ οὔτε νομίζει ὀρθὸν τοῦτο, ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη, ἀλλὰ φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ ἔχῃ δικαίωμα ἕκαστος νὰ ζῇ τὴν ἡμέραν ὅπως θέλει καὶ ὅτι δὲν πρέπει ὅλα νὰ γίνωνται μὲ τάξιν, καὶ ἀφοῦ παραμελήσῃ ἀνομοθέτητα τὰ ἰδιωτικά, φρονεῖ ὅτι εἰς τὰ κοινωνικὰ καὶ τὰ δημόσια θὰ θελήσουν οἱ πολῖται νὰ ζήσουν μὲ νόμους, αὐτὸς δὲν σκέπτεται ὀρθῶς. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἐλέχθησαν αὐτά; Διὰ τὸν ἑξῆς, διότι θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ νεόνυμφοι δὲν πρέπει νὰ ζοῦν εἰς τὰ συσσίτια διόλου διαφορετικὰ ἀπὸ τὸν καιρὸν τὸν προηγηθέντα τοῦ γάμου των. Καὶ αὐτὸ μὲν εἶναι ἀνεξήγητον βεβαίως, πῶς ἐπεκράτησε κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ συσσίτια καθὼς φαίνεται, ἴσως τὸ ἐπέβαλε κάποιος πόλεμος ἢ κανὲν ἄλλο παρομοίας δυνάμεως πρᾶγμα, ὅταν εὑρέθημεν εἰς μεγάλην στενοχωρίαν ἀπὸ τὴν ὀλιγανθρωπίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐδοκιμάσαμεν καὶ ἀναγκάσθημεν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὰ συσσίτια, ἐφάνη αὐτὸ τὸ νόμιμον ὅτι εἶναι πολὺ ἀνώτερον διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ λοιπὸν ἐπεκράτησε μὲ κάποιον παρόμοιον τρόπον ὁ θεσμὸς τῶν συσσιτίων μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται τουλάχιστον πιθανόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀνεξήγητον καὶ ἐπίφοβον διὰ νὰ τὸ ἐπιβάλῃ κανεὶς εἰς ἄλλους, τώρα δὲν εἶναι ἐξ ἴσου δύσκολον διὰ νὰ τὸ ἐπιβάλῃ ὁ νομοθέτης. Ἀλλὰ τὸ συνεχόμενον μὲ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐπλάσθη ὀρθόν, ἐὰν γίνεται ὀρθῶς, ἀλλὰ τώρα δὲν γίνεται εἰς κανὲν μέρος, καὶ τὸ ὁποῖον σχεδὸν κάμνει τοὺς νομοθέτας, καθὼς κάμνουν οἱ παίζοντες, νὰ γρονθοκοποῦν τὸ πῦρ καὶ ἄπειρα παρόμοια ἀνωφελῆ, αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε εὔκολον νὰ τὸ εἰποῦμεν οὔτε νὰ τὸ ἐκτελέσωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ εἶναι αὐτό, φίλε Ξένε, τὸ ὁποῖον προσπαθεῖς νὰ τὸ εἴπῃς, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι πολὺ διστάζεις;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκούετε, διὰ νὰ μὴ χάνεται πολλὴ ὥρα εἰς μάτην δι' αὐτό. Δηλαδὴ πᾶν ὅ,τι μετέχει νόμου καὶ τάξεως μέσα εἰς μίαν πόλιν δημιουργεῖ ὅλα τὰ ἀγαθά, ἐνῶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ καλῶς τακτοποιημένα διαλύουν πολλὰ ἄλλα ἀδιάτακτα ἢ κακῶς τακτοποιημένα. Καὶ ἀκριβῶς εἰς αὐτὸ ἔφθασε ἡ συζήτησις μας. Διότι, φίλε Κλεινία καὶ Μέγιλλε, τὰ μὲν ἀνδρικὰ συσσίτια καλῶς καί, καθὼς εἶπα, θαυμασίως ἐπεκράτησαν ἀπὸ κάποιαν θεϊκὴν ἀνάγκην, ἀλλὰ τὰ γυναικεῖα πολὺ κακῶς ἔμειναν ἀνομοθέτητα καὶ δὲν ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ φῶς τὸ σύστημα τῶν συσσιτίων των. Ἀφοῦ δὲ καὶ ἀλλέως αὐτὸ τὸ θηλυκὸν γένος μας ἐπλάσθη μυστικώτερον καὶ ἀπατηλότερον, ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας, δὲν παρελείφθη ἀπὸ ὀρθὴν ὑποχώρησιν τοῦ νομοθέτου, διὰ νὰ μείνῃ ἀτακτοποίητον. Ἀπὸ τὴν παράλειψιν δὲ αὐτοῦ πολλὰ πράγματα μὰς καταστρέφονται, ἐνῶ θὰ ἦσαν καλλίτερα ἀπὸ τώρα, ἐὰν ἐπεριλαμβάνοντο εἰς τὴν νομοθεσίαν. Διότι δὲν ἀποτελεῖ τὸ ἥμισυ μόνον, καθὼς θὰ ἐνόμιζε κανείς, ἡ ἀτακτοποίητος παραμέλησις τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ ὅσον χειροτέρα εἶναι ἡ θηλυκὴ φύσις ἀπὸ τὴν ἀρσενικὴν ὡς πρὸς τὴν

ἀρετήν, τόσον εἶναι πλειοτέρα ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὸ διπλάσιον. Λοιπὸν εἶναι καλλίτερον διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς πόλεως αὐτὸ νὰ ἐπαναφέρωμεν καὶ νὰ διορθώσωμεν καὶ ὅλας τάς ἀσχολίας νὰ τάς τακτοποιήσωμεν κοινῶς μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν. Τώρα ὅμως μὲ τοιοῦτον τρόπον παιδαγωγεῖται τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὄχι βεβαίως εὐτυχῆ ὡς πρὸς αὐτό, ὥστε οὔτε νὰ τὸ ἐνθυμηθῇ αὐτὸ εἶναι δυνατὸν εἰς ἄλλους τόπους καὶ πόλεις ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἐντελῶς οὔτε συσσίτια δὲν ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάρχουν εἰς τὴν πόλιν. Λοιπὸν ἀπό ποῦ ὥς ποῦ δὲν θὰ περιγελασθῇ κανείς, ἐὰν δοκιμάσῃ νὰ ἐπιβάλῃ νὰ φαίνεται φανερὰ εἰς τάς γυναίκας ἡ ἐξόδευσις τῶν τροφῶν καὶ τῶν ποτῶν; Διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλο ἀπὸ αὐτό, ποὺ νὰ τὸ ἀνεχθῇ δυσκολώτερον αὐτὴ ἡ φυλή. Διότι, ἐπειδὴ συνήθισε νὰ ζῇ κρυμμένη καὶ στα σκοτεινά, ὅταν συρθῇ εἰς τὸ φῶς διὰ τῆς βίας, θὰ φέρῃ πᾶσαν ἀντίστασιν καὶ θὰ ὑπερισχύσῃ πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὸν νομοθέτην. Λοιπὸν αὐτή, καθὼς εἶπα εἰς ἄλλο μέρος, δὲν θὰ ὑπομείνῃ οὔτε τὸν λόγον ὁ ὁποῖος ἐλέχθη ὀρθῶς, χωρὶς νὰ ξεφωνήση μὲ ὅλα τῆς τὰ δυνατά, ἐδῶ ὅμως πολὺ πιθανόν. Ἐὰν λοιπὸν νομίζετε ὅτι δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἄτυχος ἡ συζήτησις μας περὶ πολιτείας τουλάχιστον ἀπὸ λόγους, εἶμαι πρόθυμος νὰ εἴπω ὅ,τι εἶναι ἀγαθὸν καὶ πρέπον, ἐὰν καὶ σεῖς θέλετε νὰ ἀκούσετε· εἰ δὲ μὴ ἂς τὸ ἀφήσωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὲ Ξένε, παρὰ πολὺ ἐπιθυμοῦμεν ἡμεῖς τουλάχιστον νὰ τὸ ἀκούσωμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς ἀκούωμεν. Νὰ μὴ ἀπορήσετε ὅμως διόλου, ἐὰν σᾶς φανῶ ὅτι ἀρχίζω κάπως ἀπὸ ὑψηλά. Διότι ἔχομεν σχολὴ καὶ τίποτε δὲν μας βιάζει νὰ μὴ ἐρευνῶμεν τοὺς νόμους ὑπὸ ὅλας τάς ἐπόψεις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ τὸ εἶπες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς ὅσα ἐλέχθησαν προηγουμένως. Δηλαδὴ πρέπει νὰ ἐννοήσῃ ἕκαστος καλὰ τὸ ἑξῆς, ὅτι ἡ γένεσις τῶν ἀνθρώπων ἢ ἐντελῶς δὲν ἔλαβε καμμίαν ἀρχήν ποτὲ οὔτε θὰ ἔχῃ τέλος, ἀλλὰ ἦτο πάντοτε καὶ θὰ ὑπάρχῃ διαρκῶς, ἢ τὸ διάστημα τῆς ἀρχῆς ἀφ' ὅτου ἐδημιουργήθη θὰ ἀποτελῇ ὅλως ἀνυπολόγιστον χρόνον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ πῶς ἀλλέως;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἄραγε οἱ συνοικισμοὶ τῶν πόλεων καὶ αἱ καταστροφαὶ καὶ αἱ διάφοροι ἐφευρέσεις διὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀταξίαν καὶ τὴν ἐξημέρωσιν καὶ τὰ ποτὰ καὶ διάφορα ὀρεκτικὰ φαγητὰ δὲν φρονοῦμεν ὅτι ἔγιναν διαρκῶς καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν, καὶ διάφοροι μεταβολαὶ τῶν ὡρῶν, εἰς τάς ὁποίας τὰ ζῷα ὑπέστησαν πολυπληθεῖς μεταβολὰς τοῦ ὀργανισμοῦ των;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Δὲν πιστεύομεν ἄραγε ὅτι κάποτε ἀνεφάνησαν εἰς κάποιον μέρος αἱ ἄμπελοι, ἐνῶ προηγουμένως δὲν ὑπήρχαν; Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐλαῖαι καὶ τὰ δῶρα τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Περσεφόνης; Καὶ ὅτι ὁ Τριπτόλεμος ἔγινε καλλιεργητὴς τῶν τοιούτων; Εἰς τὸ διάστημα δὲ ποὺ δὲν ὑπήρχαν αὐτά, ἄραγε δὲν φρονοῦμεν ὅτι τὰ ζῷα, καθὼς τώρα, ἐτρώγοντο μεταξύ των;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως τὸ νὰ θυσιάζουν οἱ ἄνθρωποι ὁ εἷς τὸν ἄλλον βλέπομεν ὅτι καὶ τώρα ἀκόμη διατηρεῖται εἰς πολλὰ μέρη. Καὶ ἀντιθέτως ἀκούομεν εἰς ἄλλα μέρη ὅτι δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ τρώγουν οὔτε βοῦς, καὶ δὲν ἐχρησίμευαν τὰ ζῷα ὡς θύματα διὰ τοὺς θεούς, ἀλλὰ τὰ γλυκίσματα καὶ καρποὶ βρεγμένοι εἰς τὸ μέλι καὶ ἄλλα παρόμοια ἁγνὰ θύματα, ἀπὸ δὲ τάς σάρκας ἀπεμακρύνοντο, διότι ἐνόμιζαν ὅτι ὄχι μόνον δὲν εἶναι ὅσιον νὰ τάς τρώγουν, ἀλλ' οὔτε νὰ μολύνουν μὲ αἷμα τοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν, καὶ κάπως ὑπῆρχεν ἓν εἶδος ὀρφικῆς ζωῆς τῶν τοτινὼν ἀνθρώπων, καὶ ὅλα μὲν τὰ ἄψυχα τὰ ἐπροτιμοῦσαν, τὰ δὲ ἔμψυχα ἀντιθέτως τὰ ἀπέφευγαν ὅλα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶπες πράγματά ποὺ καὶ πολὺ διαδίδονται καὶ πολὺ πιστευτὰ φαίνονται.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρὸς τὶ λοιπόν, ἠμπορεῖ νὰ μας εἴπῃ κανείς, ἐλέχθησαν ὅλα αὐτά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὰ μὲ ἐπρόλαβες, καλὲ Ξένε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν, ἐὰν ἠμπορέσω, φίλε Κλεινία, θὰ εἴπω τὴν συνέχειαν μὲ αὐτά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἠμπορεῖς νὰ εἴπῃς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βλέπω ὅτι ὅλα τὰ πράγματα τῶν ἀνθρώπων ἀποτελοῦνται ἀπὸ τρεῖς ἀνάγκας καὶ ἐπιθυμίας, εἰς τάς ὁποίας ἐὰν ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀρετὴ γίνονται ὀρθῶς, καὶ ἀντιθέτως, ἐὰν ἐνεργηθοῦν κακῶς. Αὐτὰ δὲ εἶναι ἡ τροφὴ μὲν καὶ τὰ ποτὸν εὐθὺς ἀπὸ τὴν γέννησιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔχει πόθον ἔμφυτον πᾶν ζῷον καὶ εἶναι φορτωμένον ἀπὸ παραφορὰν καὶ ἀπὸ ἀπείθειαν εἰς τὸν λέγοντα ὅτι πρέπει νὰ κάμῃ ἄλλο τίποτε, παρὰ νὰ ἐκπληρώνῃ τάς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας τάς περιστρεφομένας εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ νὰ σῴζεται ἀπὸ ὅλην τὴν λύπην πάντοτε. Ἡ τρίτη δὲ καὶ μεγίστη ἀνάγκη καὶ ὁ σφοδρότατος ἔρως ἔρχεται τελευταῖον, κάμνει ὅμως ἐντελῶς φλογισμένους ἀπὸ μανίας τοὺς ἀνθρώπους, δηλαδὴ ὁ φλεγόμενος μὲ πολλὴν ἀτασθαλίαν διὰ τὴν διαιώνισιν τοῦ εἴδους. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ τρία νοσήματα πρέπει νὰ προσπαθοῦμεν νὰ τὰ μετατρέψωμεν εἰς τὸ καλλίτερον καὶ μὲ τρία πράγματα νὰ τὰ συγκρατοῦμεν ἔξω ἀπὸ τὸ θεωρούμενον ἡδονικώτατον, δηλαδὴ μὲ τὸν φόβον καὶ τὸν νόμον καὶ τὸν ἀληθῆ λόγον, πάντοτε ὅμως ἔχοντες ὡς βοηθοὺς τάς Μούσας καὶ τοὺς θεοὺς τῶν ἀγώνων, οἱ ὁποῖοι σβύνουν τὴν αὔξησιν καὶ τὸ ἐκχύλισμα. Καὶ λοιπὸν κατόπιν ἀπὸ τοὺς γάμους ἂς ὑποθέσωμεν τὴν γέννησιν τῶν παίδων καὶ κατόπιν τὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν. Καὶ ἴσως, ἐνῶ προχωροῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ λόγοι, ἕκαστος νόμος καταλήξῃ ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὰ προηγηθέντα συσσίτια, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὰς τάς ἐπιμιξίας καὶ ἰδοῦμεν ἂν πρέπει μόνον τῶν ἀνδρῶν νὰ ὑπάρχουν ἢ καὶ τῶν γυναικῶν καὶ πλησιάσαντες αὐτὰ ἴσως τὰ ἐννοήσωμεν καλλίτερα. Ἔπειτα θὰ θέσωμεν ἐμπρὸς ἀπὸ αὐτὰ ὅσα μένουν ἀκόμη ἀνομοθέτητα τακτοποιοῦντες αὐτὰ εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν των, καί, καθὼς εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, θὰ τὰ ἐννοήσωμεν ἀκριβέστερον καὶ θὰ ἠμπορέσωμεν ἴσως νὰ θέσωμεν τοὺς πλέον καταλλήλους καὶ ἁρμονικοὺς δι' αὐτὰ νόμους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς κρατήσωμεν εἰς τὴν μνήμην μας ὅσα εἴπαμεν τώρα. Διότι ἴσως κάποτε λάβωμεν ἀνάγκην ὅλων αὐτῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διὰ ποία λοιπὸν μας παρακινεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅσα ὡρίζαμεν μὲ τάς τρεῖς λέξεις. Δηλαδὴ κάπου ἐλέγαμεν τὸ φαγητὸν καὶ δεύτερον τὸ ποτόν, καὶ τρίτον κάποιαν μανίαν τῶν ἀφροδισιακῶν ἡδονῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐντελῶς, φίλε Ξένε, θὰ ἔχωμεν εἰς τὸν νοῦν μας αὐτά ποὺ μας παρακινεῖς τώρα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά. Λοιπὸν ἂς ἔλθωμεν εἰς τὰ γαμήλια, καὶ ἂς διδάξωμεν τοὺς νεονύμφους· πῶς καὶ μὲ ποίαν μέθοδον πρέπει νὰ τεκνοποιοῦν, καί, ἂν δὲν ὑπακούουν, ἂς τοὺς ἀπειλήσωμεν μὲ κάποιον νόμον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡ νύμφη καὶ ὁ γαμβρὸς πρέπει νὰ σκέπτωνται πῶς νὰ παρουσιάσουν εἰς τὴν πόλιν ὅσον τὸ δυνατὸν ὡραιότερα καὶ καλλίτερα παιδιά. Ὅλοι ὅμως οἱ ἄνθρωποι, ὅταν λαμβάνουν μέρος εἰς μίαν πρᾶξιν, ἐὰν μὲν προσέχουν καλὰ καὶ τὸν ἑαυτόν των καὶ τὴν πρᾶξιν των, ὅλα τὰ κάμνουν καλὰ καὶ ἀγαθά, ἐὰν ὅμως δὲν προσέχουν ἢ δὲν ἔχουν νοῦν, κάμνουν τὰ ἀντίθετα. Λοιπὸν ἂς προσέχῃ καὶ ὁ γαμβρὸς τὴν νύμφην καὶ τὴν τεκνοποιίαν, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ νύμφη εἰς τὸ διάστημα πρὸ πάντων εἰς τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν ἀπέκτησαν τέκνα. Ἂς εἶναι δὲ ἐπιθεωρηταὶ αὐτῶν αἱ γυναῖκες τάς ὁποίας ἐξελέξαμεν, εἴτε περισσότεραι εἴτε ὀλιγώτεραι, ὅσας καὶ ὅταν ἐγκρίνουν νὰ ἐπιβάλλουν οἱ ἄρχοντες, συναθροιζόμεναι κάθε ἡμέραν εἰς τὸν ναὸν τῆς Εἰλειθυίας ἕως ἓν τρίτον τῆς ὥρας, καὶ ἐκεῖ ἀφοῦ συναθροισθοῦν ἂς πληροφοροῦνται μεταξύ των, ἂν καμμία βλέπει κανένα ἄνδρα ἢ καμμίαν γυναῖκα νὰ προσέχῃ εἰς ἄλλα πράγματα παρὰ εἰς τὰ ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τῶν θυσιῶν καὶ ἱερουργιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν εἰς τοὺς γάμους. Ἡ δὲ τεκνοποιία καὶ ἡ ἐπιτήρησις τῶν τεκνοποιοῦντων ἂς διαρκῇ δέκα ἔτη, ὄχι ὅμως περισσότερον χρόνον, ἐὰν ὑπάρχῃ πληθώρα γεννήσεων. Ἂν δὲ μερικοὶ μένουν ἄγονοι εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, νὰ χωρίζουν ἐκ συμφώνου μὲ τοὺς συγγενεῖς καὶ μὲ τάς ἐπιθεωρούσας γυναίκας σκεπτόμενοι τὰ συμφερώτερα εἰς τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δύο. Ἐὰν ὅμως συμβῇ φιλονικία δι' ὅσα εἶναι ὀρθὰ καὶ συμφέροντα εἰς ἕκαστον, ἂς ἐκλέξουν δέκα ἀπὸ τοὺς νομοφύλακας καὶ ὅσα ἐπιτρέψουν καὶ ἐπιβάλλουν αὐτοὶ εἰς αὐτὰ νὰ ἐμμένουν. Ὅταν δὲ εἰσέρχωνται εἰς τάς οἰκίας τῶν νεονύμφων αἱ γυναῖκες, μὲ συμβουλὰς καὶ μὲ ἀπειλὰς ἂς τοὺς διακόπτουν ἀπὸ τὰ σφάλματα καὶ ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν. Ἐὰν δὲ δὲν τὸ κατορθώνουν, ἂς σπεύδουν νὰ τὸ εἰδοποιήσουν εἰς τοὺς νομοφύλακας, καὶ ἐκεῖνοι ἂς τοὺς περιορίζουν. Ἐὰν δὲ καὶ ἐκεῖνοι κάπως δὲν τὸ κατορθώσουν, ἂς τὸ ἀνακοινώσουν δημοσίως, καὶ ἂς τοιχοκολλήσουν ἐνόρκως ὅτι πραγματικῶς ἀδυνατοῦν νὰ βελτιώσουν τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα. Ὅστις δὲ καταγραφῇ ἂς θεωρῆται ἄτιμος δι' αὐτά, ἐὰν δὲν νικήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον τοὺς καταγράψαντας αὐτόν. Δηλαδὴ ἂς μὴ προβαίνῃ οὔτε εἰς γάμους οὔτε εἰς τάς ἀποτελειώσεις τῶν παιδίων, ἐὰν δὲ προχωρήσῃ, ὅποιος τὸν τιμωρήσῃ μὲ ξύλον, ἂς μείνῃ ἀτιμώρητος. Αὐτὰ δὲ τὰ ἴδια νόμιμα ἂς ἰσχύουν καὶ περὶ γυναικός.
Δηλαδὴ ἂς μὴ λαμβάνῃ μέρος εἰς τοὺς περιπάτους τοὺς γυναικείους καὶ τάς τιμὰς καὶ συναντήσεις διὰ τοὺς γάμους καὶ τάς γεννήσεις τέκνων, ἐὰν καταγραφῇ ὅτι ἀτακτεῖ καὶ δὲν κερδίσῃ τὴν δίκην. Ὅταν δὲ βεβαίως γεννήσουν τέκνα συμφώνως μὲ τοὺς νόμους, ἐὰν κανεὶς σχετίζεται μὲ ξένην γυναῖκα ἢ γυνὴ μὲ ἄνδρα ξένον, ἐνόσω μὲν αὐτοὶ τεκνοποιοῦν, ἂς λαμβάνουν τάς ἰδίας τιμωρίας καθὼς καὶ ὅσοι ἐξακολουθοῦν νὰ τεκνοποιοῦν. Κατόπιν δὲ ὁποῖος καὶ ὁποία μὲν εἶναι σώφρων ἂς εἶναι εὐυπόληπτος, ὁ δὲ ἀντίθετος ἂς μὴ τιμᾶται, ἢ μᾶλλον ἂς ἀτιμάζεται. Καὶ ἐφ' ὅσον οἱ περισσότεροι κρατοῦν τὸ ὀρθὸν μέτρον εἰς αὐτὰ ἂς ἀποσιωπῶνται χωρὶς νόμους, ἐὰν ὅμως παρεκτρέπωνται, ἂς νομοθετηθοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἂς ἐκτελοῦνται τότε συμφώνως μὲ τοὺς τεθέντας νόμους. Καὶ ἀρχὴ μὲν τῆς ζωῆς δι' ἕκαστον εἶναι τὸ πρῶτον ἔτος. Τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ γραφῇ εἰς τὰ πάτρια ἱερὰ ὡς ἀρχὴ καὶ διὰ τὸν νέον καὶ διὰ τὴν νέαν. Ἂς γραφῇ δὲ πλησίον εἰς ἀσβεστωμένον τοῖχον μὲ ὁλόκληρον τὴν φρατρίαν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρχόντων, οἱ ὁποῖοι ἐχρημάτισαν ἐκεῖνο τὸ ἔτος. Τῆς δὲ φρατρίας νὰ γράφωνται ὅλοι οἱ ζῶντες πλησίον, οἱ δὲ μεταστάντες νὰ ἐξαλείφωνται. Ὅριον δὲ τοῦ γάμου διὰ μὲν τὴν κόρην ἂς εἶναι τὰ δεκαὲξ ἔτη ἕως τὰ εἴκοσι, ὡς ἀνώτερος ὅρος, διὰ δὲ τὸν νέον ἀπὸ τριάντα ἕως τὰ τριανταπέντε. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐξουσίαν διὰ μὲν τὴν γυναῖκα τὰ σαράντα ἔτη, διὰ δὲ τὸν ἄνδρα τὰ τριάντα. Ὡς πρὸς δὲ τὸν πόλεμον διὰ μὲν τὸν ἄνδρα τὰ εἴκοσι ἕως τὰ ἑξήντα, διὰ δὲ τὴν γυναῖκα, ἡ ὁποία θὰ κριθῇ κατάλληλος νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς τὰ πολεμικά, ἀφοῦ τεκνοποιήσῃ, νὰ ἐπιβάλλωμεν εἰς ἑκάστην ὅ,τι εἶναι δυνατὸν καὶ πρέπον ἕως τὰ πενήντα ἔτη.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ζ΄

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀφοῦ δὲ γεννηθοῦν παιδιὰ ἀρσενικὰ καὶ θηλυκά, εἶναι πλέον πολὺ ὀρθὸν νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν, ἡ ὁποία ὅλως διόλου μὲν νὰ παραλειφθῇ εἶναι ἀδύνατον, ἴσως ὅμως φανῇ πρέπον νὰ λεχθῇ μᾶλλον μὲ διδαχὴν καὶ συμβουλὴν παρὰ μὲ νόμους. Διότι ἰδιωτικῶς καὶ κατὰ οἰκογενείας, ὅταν συμβαίνουν πολλὰ καὶ μικρὰ καὶ ὄχι γνωστὰ εἰς ὅλους, εὐκόλως θὰ εἰσχωρήσουν διαφορετικὰ πράγματα ἀπὸ τάς συμβουλὰς τοῦ νομοθέτου ἕνεκα τῶν διαφόρων θλίψεων καὶ ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἑκάστου, καὶ θὰ καταστήσουν ποικιλώτατα καὶ ἀνόμοια μεταξύ των τὰ ἤθη τῶν πολιτῶν. Αὐτὸ δὲ εἶναι κακὸν διὰ τάς πόλεις. Διότι, ἐπειδὴ εἶναι μικρὰ καὶ πολλά, ἐὰν τὰ καταστήσῃ ἐπιβλαβῆ ὁ νομοθέτης, εἶναι ἀπρεπὲς καὶ ἄσχημον. Αὐτὰ δὲ συγχρόνως καταστρέφουν καὶ τοὺς γραπτῶς τεθέντας νόμους, ἀφοῦ ἐσυνήθισαν οἱ ἄνθρωποι νὰ παρανομοῦν εἰς τὰ μικρὰ καὶ πολλά. Ὥστε ὑπάρχει μὲν δυσκολία εἰς τὸ νὰ νομοθετήσωμεν δι' αὐτά, ἀλλ' ὅμως νὰ τὰ ἀποσιωπήσωμεν εἶναι ἀδύνατον. Τὶ δὲ ἐννοῶ, πρέπει νὰ προσπαθήσω νὰ τὸ διασαφήσω παρουσιάζων τρόπον τινὰ εἰς τὸ φῶς παραδείγματα. Διότι τώρα ὁμοιάζουν ὡς νὰ λέγωνται εἰς τὸ σκότος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὅτι μὲν ἡ ὀρθὴ ἀνατροφὴ πρέπει ὡρισμένως νὰ ἀποδεικνύεται ὅτι ἠμπορεῖ νὰ κατασκευάζῃ τὰ σώματα καὶ τάς ψυχὰς ὅσον τὸ δυνατὸν ὡραιότερα καὶ καλλίτερα, αὐτὸ βεβαίως ἐλέχθη, νομίζω, ὀρθῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλά, φρονῶ, τὰ ὡραιότερα σώματα, διὰ νὰ εἰποῦμεν ἁπλούστερον, πρέπει νὰ γίνωνται ἐξ ἀρχῆς εὐθυτενέστατα ἀπὸ τὴν νεαρὰν ἀκόμη ἡλικίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Δὲν ἐννοοῦμεν ἄραγε τὸ ἑξῆς, ὅτι ἡ πρώτη βλάστησις παντὸς ζῴου γίνεται πολὺ ὑπερβολικὴ καὶ ἄφθονος, ὥστε καὶ πολλοὶ διεφιλονίκησαν μεταξύ των, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον ἀνάστημα, ὅσον αὐξάνει κατὰ τὰ πρῶτα πέντε ἔτη, δὲν διπλασιάζεται κατὰ τὰ εἴκοσι κατόπιν ἔτη;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ὅταν συρρέῃ πολλὴ αὔξησις χωρὶς πολλοὺς καὶ συμμετρικοὺς κόπους, δὲν γνωρίζομεν ὅτι προξενεῖ ἄπειρα κακὰ εἰς τὰ σώματα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν χρειάζονται ἄραγε τότε οἱ περισσότεροι κόποι, ὅταν προστίθεται ἡ περισσότερα θρέψις εἰς τὰ σώματα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ τὶ λοιπόν, καλὲ Ξένε; Μήπως θέλεις νὰ ἐπιβάλωμεν εἰς τοὺς νεογεννήτους καὶ νεωτάτους ὅσον τὸ δυνατὸν πολλοὺς κόπους;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Διόλου μάλιστα, ἀλλὰ καὶ προηγουμένως ἀκόμη μάλιστα εἰς τοὺς τρεφομένους ἐντὸς τῶν μητέρων των.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς, λαμπρέ μου ἄνθρωπε; Ἢ μήπως ἐννοεῖς τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὴν κοιλίαν τῶν μητέρων των;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα. Δὲν εἶναι δὲ διόλου παράδοξον νὰ ἀγνοῆτε σεῖς τὴν γυμναστικὴν τῶν ἐχόντων τοιαύτην ἡλικίαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς τὴν ἀναπτύξω, ἂν καὶ εἶναι ἀλλόκοτος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ καλλίτερα εἰς τὸν τόπον μας, διότι ἐκεῖ τὰ παιγνίδια παίζονται εἰς μεγαλιτέραν κλίμακα ἀπὸ ὅσον πρέπει. Δηλαδὴ εἰς τὸν τόπον μας ὄχι μόνον οἱ παῖδες, ἀλλὰ καὶ μερικοὶ γεροντότεροι ἀνατρέφουν μερικὰ πτηνά, καὶ γυμνάζουν αὐτὰ τὰ ζῷα διὰ τάς μεταξύ των μάχας. Ἑπομένως πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὸ νὰ νομίζουν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι μέτριαι αἱ κοπώσεις, εἰς τάς ὁποίας ὑποβάλλουν αὐτὰ μεταξύ των. Διότι ἐκτὸς αὐτῶν τὰ λαμβάνουν ἕκαστος κάτω ἀπὸ τὴν μασχάλην, καὶ τὰ μὲν μικρότερα εἰς τάς χεῖρας, τὰ δὲ μεγαλίτερα εἰς τὴν ἀγκάλην των, καὶ περιπατοῦν πολλὰ χιλιόμετρα χάριν εὐρωστίας ὄχι τῶν ἰδικῶν των σωμάτων, ἀλλὰ αὐτῶν τῶν σφαχτῶν. Καὶ τουλάχιστον τοῦτο ἀποδεικνύει εἰς τὸν ἱκανὸν νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ὅλα τὰ σώματα ἀπὸ τοὺς κλονισμοὺς καὶ τάς κινήσεις ἀκόπως ὠφελοῦνται, δηλαδὴ καὶ ὅσα μόνα των κινοῦνται καὶ ὅσα μὲ αἰώρας, ἢ εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἐπὶ ἵππων, καὶ μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλα μέσα μεταφέρονται κινητῶς, καὶ ἕνεκα τούτου ἀπορροφοῦν τάς θρεπτικὰς οὐσίας τῶν τροφῶν καὶ τῶν ποτῶν καὶ εἶναι ἱκανὰ τὰ μας ἀποδώσουν τὴν ὑγείαν καὶ τὸ κάλλος καὶ ὅλην τὴν ῥωμαλεότητα.

Λοιπόν, ἀφοῦ αὐτὰ συμβαίνουν οὕτω πώς, τὶ πρέπει ἡμεῖς νὰ κάμωμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτά; Θέλετε μὲ γέλια νομοθετοῦντες νὰ εἰποῦμεν ὅτι πρέπει ἡ ἔγκυος νὰ περιπατῇ, τὸ δὲ γεννηθὲν νὰ τὸ διαπλάττῃ ὡσὰν κήρινον, ἐνόσω εἶναι ἐλαστικόν, καὶ ἐπὶ δύο ἔτη νὰ τὸ σπαργανώνῃ; Καὶ ὡρισμένως, δὲν θὰ ἀναγκάζωμεν ἄραγε καὶ τάς τροφοὺς δι' ἐπιβολῆς νομίμου προστίμου πάντοτε νὰ μεταφέρουν τὰ νήπια ἢ εἰς τάς ἐξοχὰς ἢ εἰς τοὺς ναοὺς ἢ εἰς τοὺς συγγενεῖς, ἕως ὅτου νὰ γίνουν ἱκανὰ νὰ στηρίζωνται εἰς τοὺς πόδας των; Τότε δὲ νὰ προσέχουν πολύ, ἐνόσω εἶναι νεαρὰ μήπως κάπου στηρίζονται μὲ πίεσιν καὶ στραβίζονται τὰ σκέλη των καὶ μὲ ὑπομονὴν νὰ τὰ χειραγωγοῦν ἕως ὅτου νὰ συμπληρώσῃ τὸ νεογέννητον τὰ τρία ἔτη; Καὶ δὲν πρέπει ὅσον τὸ δυνατὸν αὐταὶ νὰ εἶναι ἰσχυραὶ καὶ ὄχι ἀνὰ μίαν; Ἔπειτα δὲ ἀπὸ αὐτὰ ὅλα, ἐὰν δὲν ἐπιτύχῃ ὁ σκοπός, δὲν πρέπει νὰ ὁρίσωμεν τιμωρίαν διὰ τάς ἀποτυχούσας; Τὶ μήπως ἀπέχομεν πολὺ ἀπὸ αὐτό; Διότι τὸ πρὸ ὀλίγου λεχθὲν θὰ συμβῇ πολὺ καὶ ἀφθόνως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸ νὰ περιγελασθοῦμεν πολὺ ἡμεῖς χωριστὰ ἀπὸ τὸ ὅτι ἴσως δὲν θὰ θέλωμεν νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τὰ γυναικεῖα καὶ δουλοπρεπῆ ἤθη τῶν τροφῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ναί, ἀλλὰ διὰ ποῖον σκοπὸν ἐνομίσαμεν πρέπον νὰ λεχθοῦν αὐτά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Διὰ τὸν ἑξῆς. Ἐὰν μάθῃ κανεὶς τὰ ἤθη τῶν κυριάρχων καὶ ἐλευθέρων εἰς ἑκάστην πόλιν, ἴσως ἔλθῃ εἰς τὴν ὀρθὴν σκέψιν, ὅτι δηλαδὴ χωρὶς νὰ γίνῃ ὀρθῶς ἡ ἰδιωτικὴ διοίκησις εἰς τάς πόλεις, εἰς μάτην θὰ ἤλπιζε κανεὶς ὅτι θὰ ἀποκτήσουν τὰ κοινὰ

κάποιαν ἀσφάλειαν νομοθετικήν, καὶ ὅταν σκεφθῇ αὐτά, θὰ μεταχειρισθῇ τοὺς νόμους ποὺ εἴπαμεν τώρα, καὶ ἐφαρμόζων αὐτοὺς καλῶς θὰ διοικῇ καλῶς καὶ τὴν οἰκίαν του καὶ τὴν πατρίδα του καὶ θὰ εὐτυχῇ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ λογικὰ ὡμίλησες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς μὴ σταματήσωμεν τὴν τοιαύτην νομοθεσίαν, πρὶν νὰ παραστήσωμεν καὶ τάς ψυχικὰς ἀσχολίας τῶν νεαρωτάτων κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καθὼς ἐξετάσαμεν τὰ ζητήματα τὰ περιστρεφόμενα εἰς τὰ σώματα των.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς λάβωμεν λοιπὸν διὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῶν νεαρωτάτων ὡς οὐσιῶδες συστατικὸν τὴν θήλασιν καὶ τὴν κίνησιν τὴν γινομένην ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον νύκτα καὶ ἡμέραν, δεχόμενοι ὅτι εἶναι συμφέρουσα καὶ εἰς ὅλους μὲν τοὺς ἄλλους, ὄχι ὀλιγώτερον ὅμως εἰς τοὺς ὅλως νεωτάτους, καὶ ἀκόμη καὶ τὸ νὰ κατοικοῦν, ἐὰν εἶναι δυνατὸν κάπως διαρκῶς ἐντὸς πλοίου. Τώρα ὅμως πρέπει ὅσον τὸ δυνατὸν τὸ ὅμοιον νὰ κάμνωμεν διὰ τὰ νεογέννητα παιδιὰ τὰ ὁποῖα παιδοκομοῦμεν. Πρέπει δὲ νὰ συμπεραίνωμεν καὶ ἀπὸ τὰ ἑξῆς, ὅτι ἐκ πείρας τὸ ἔλαβαν καὶ ἔμαθαν ὅ,τι εἶναι χρήσιμον αἱ τροφοὶ τῶν μικρῶν καὶ ὅσαι ὑπηρετοῦν εἰς τάς θεραπείας τῶν Κορυβάντων. Διότι, ὅταν θέλουν νὰ ἀποκοιμίσουν τὰ ἄϋπνα παιδία αἱ μητέρες, δὲν τὰ ἀφήνουν εἰς τὴν ἡσυχίαν των, ἀλλά, ἀντιθέτως, τὰ κινοῦν, καὶ διαρκῶς τὰ κουνοῦν εἰς τάς ἀγκάλας των, καὶ δὲν σιωπαίνουν, ἀλλὰ λέγουν κάποιαν μελῳδίαν, καὶ κυριολεκτικῶς τὰ ξεκουφαίνουν, καθὼς γίνονται αἱ θεραπεῖαι τῶν μανιακῶν βακχειῶν, μεταχειριζόμεναι αὐτὴν τὴν κίνησιν τοῦ χοροῦ καὶ τῆς μουσικῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπόν, καλὲ Ξένε, ποία εἶναι κυρίως ἡ αἰτία τούτων κατὰ τὴν γνώμην μας; (!)

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν εἶναι διόλου δυσνόητος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τρόμος εἶναι καὶ τὰ δύο αὐτὰ πάθη, καὶ οἱ τρόμοι ὑπάρχουν ἀπὸ κάποιαν συνήθειαν τῆς ψυχῆς. Ὅταν λοιπὸν εἰς αὐτὰ τὰ πάθη προσθέτῃ κανεὶς ἀπὸ ἔξω κλονισμόν, ἡ ἐξωτερικὴ κίνησις ἐπηρεάζει καὶ νικᾷ τὴν ἐσωτερικὴν τρομακτικὴν κίνησιν, καὶ νικῶσα φαίνεται ὅτι παρέχει εἰς τὴν ψυχὴν γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, ἐνῶ οἱ σφυγμοὶ τῆς καρδίας εἰς ἕκαστον ἀραιοῦνται, καὶ ὅλως πρὸς εὐχαρίστησίν των τοὺς κάμνει διὰ τὸν ὕπνον μὲν ἐπιρρεπεῖς, ἐκείνους δὲ οἱ ὁποῖοι ἀγρυπνοῦν μέσα εἰς τοὺς χοροὺς καὶ τοὺς αὐλοὺς μὲ τὴν βοήθειαν τῶν θεῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ καθεὶς θυσιάζει εὐοιώνως, τοὺς κάμνει ἀντὶ τῶν μανιακῶν διαθέσεων νὰ ἔχουν σωφρονικὰς καταστάσεις. Καὶ αὐτά, ὅσον διὰ νὰ λεχθοῦν μὲ αὐτὴν τὴν συντομίαν, φαίνονται κάπως λογικά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν δὲ αὐτὰ ἔχουν τοιαύτην δύναμιν, πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὸ ἑξῆς, ὅτι δηλαδὴ πᾶσα ψυχὴ ἴσως μᾶλλον ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν συνηθίζει νὰ κατέχεται ἀπὸ τρόμον. Αὐτὸ δὲ βεβαίως ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ὀνομάσῃ ἐξάσκησιν εἰς τὴν δειλίαν, καὶ ὄχι πλέον εἰς τὴν ἀνδρείαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ βεβαίως τὸ ἀντίθετον ἔργον τῆς ἀνδρείας ἀμέσως ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν θὰ εἰποῦμεν ὅτι εἶναι νὰ νικᾷ τοὺς αἰφνιδίους τρόμους καὶ φόβους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν μεταξὺ ἄλλων καὶ τοῦτο θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν ἀρετὴν ἑνὸς μέρους τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ ἡ γυμναστικὴ τῶν ἐντελῶς μικρῶν παιδίων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως ἡ γλυκύτης καὶ ἡ δυστροπία τῆς ψυχῆς δὲν ἀποτελοῦν μικρὸν μέρος τῆς εὐψυχίας καὶ τῆς κακοψυχίας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν μὲ ποῖον τρόπον ἠμπορεῖ νὰ ἐμπνευσθῇ εἰς τὸ νεογέννητον ὁποῖον ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο θέλομεν, αὐτὸ βεβαίως πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν νὰ τὸ ἐξηγήσωμεν μὲ ὁποῖον τρόπον καὶ ὅσον ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἐκτελέσῃ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι βεβαίως;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν λέγω τὴν γνώμην τοῦ τόπου μας, ὅτι δηλαδὴ ἡ μὲν τρυφηλότης κάμνει δύστροπα καὶ ἀκρόχολα καὶ ὑπερβολικὰ ἐξαπτόμενα τὰ ἤθη τῶν νέων, τὸ ἀντίθετον δὲ καὶ ἡ ὑπερβολικὴ καὶ ἀγρία ὑποδούλωσις τοὺς κάμνει χαμερπεῖς καὶ ἀνελευθέρους καὶ μισανθρώπους καὶ ἀκαταλλήλους ὡς συνοίκους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς πρέπει λοιπὸν ὅλη ἡ πόλις νὰ ἀνατρέφῃ αὐτὰ ποῦ οὔτε τὴν γλῶσσαν ἐννοοῦν, οὔτε εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἄλλην μόρφωσιν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἰδοὺ πῶς. Βεβαίως ἀπ' ἀρχῆς πᾶν νεογέννητον συνηθίζει νὰ φωνάζῃ μὲ δύναμιν, καὶ πρὸ πάντων τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ ὡρισμένως περισσότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα συνδέεται μὲ τὰ κλάματα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν αἱ τροφοὶ προσέχουσαι τὶ ἐπιθυμεῖ, τὸ συμπεραίνουν μὲ τὴν προσφορὰν τοῦ ἰδίου πράγματος. Δηλαδὴ εἰς ὅποιαν προσφορὰν σιωπᾷ, φρονοῦν ὅτι καλὰ προσφέρουν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, εἰς ὅποιαν δὲ κλαίει καὶ φωνάζει φρονοῦν ὅτι τὸ προσφέρουν ὄχι καλά. Λοιπὸν εἰς τὰ νήπια ἡ ἐκδήλωσις τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα ἀγαποῦν καὶ μισοῦν εἶναι τὰ κλάματα καὶ αἱ

φωναί, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι διόλου καλὰ σημεῖα. Αὐτὸ δὲ τὸ διάστημα δὲν εἶναι μικρότερον τῶν τριῶν ἐτῶν.[14]

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὁ δύστροπος καὶ ὁ ἄκαμπτος δὲν φαίνεται ἄραγε εἰς τοὺς δύο σας ὅτι εἶναι κλαψάρης καὶ συνήθως περισσότερον φορτωμένος ἀπὸ παράπονα παρ' ὅσον εἶναι πρέπον εἰς τὸν ἀγαθόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐγὼ τουλάχιστον αὐτὸ φρονῶ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἐὰν κανεὶς εἰς αὐτὰ τὰ τρία ἔτη δοκιμάσῃ μὲ ὅλας τάς μεθόδους πως τὸ ἀνατρεφόμενον νὰ δοκιμάσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον πόνον καὶ φόβον καὶ λύπην ἐν γένει, ἄραγε δὲν φρονοῦμεν ὅτι τότε θὰ καταστήσωμεν περισσότερον καλόγνωμον καὶ ἐπιεικῆ τὴν ψυχήν του ἀνατρεφομένου;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως καὶ μάλιστα, φίλε Ξένε, ἐὰν κανεὶς προπαρασκευάζῃ δι' αὐτὸ πολλὰς ἡδονάς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἰς αὐτὸ πλέον ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νὰ συμφωνήσω μὲ τὸν Κλεινίαν, ἀξιοθαύμαστε φίλε. Διότι βεβαίως αὐτὴ ἡ πρᾶξις εἶναι ἡ μεγαλειτέρα ἀπὸ ὅλας τάς καταστροφάς. Διότι συμβαίνει εἰς τὴν ἀρχὴν πάντοτε τῆς ἀνατροφῆς. Ἀλλ' ἂς προσέξωμεν ἂν λέγομεν τίποτε σπουδαῖον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε τὶ ἐννοεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι τώρα ἡ συζήτησις μας δὲν περιστρέφεται εἰς μικρὸν ζήτημα. Πρόσεχε δὲ καὶ σύ, καὶ κρῖνε συγχρόνως ἡμᾶς σὺ, Μέγιλλε. Δηλαδὴ ὁ μὲν ἰδικός μου διισχυρισμὸς λέγει ὅτι δὲν πρέπει οὔτε τάς ἡδονὰς πάντοτε νὰ ἐπιδιώκῃ ὁ ὀρθὸς βίος οὔτε εἰς τὸ ἔπακρον νὰ ἀποφεύγῃ τάς λύπας, ἀλλὰ νὰ προτιμᾷ τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον, πρὸ ὀλίγου τὸ ἐχαρακτήρισα ὡς ἐπιείκειαν, τὴν ὁποίαν βεβαίως διάθεσιν καὶ θεϊκὴν τὴν θεωροῦμεν ὅλοι εὐστόχως κατὰ τίνα διάδοσιν μαντικήν. Αὐτὴν τὴν διάθεσιν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ καὶ ὅστις ἀπὸ ἡμᾶς θέλει νὰ γίνῃ θεῖος, καὶ ἑπομένως οὔτε ἐντελῶς ἐπιρρεπὴς νὰ εἶναι εἰς τάς ἡδονάς, διότι δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μένῃ πάντοτε ἔξω ἀπὸ τάς λύπας, οὔτε κανένα ἄλλον νέον ἢ γέροντα ἀρσενικὸν ἢ θηλυκὸν νὰ ἀφήνῃ νὰ παθαίνῃ αὐτὸ τὸ ἴδιον, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον τὸ ἐντελῶς νεογέννητον. Διότι βεβαίως εἰς ὅλους ἐμφυτεύεται εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἰσχυρότερον τὸ ἦθος ἀπὸ τὴν συνήθειαν. Ἀκόμη δὲ ἐγὼ τουλάχιστον, ἐὰν δὲν νομισθῶ ὅτι ἀστειεύομαι, θὰ ἔλεγα ὅτι πρέπει καὶ τάς ἐγκύους ἀπὸ ὅλας τάς ἄλλας γυναίκας νὰ περιποιούμεθα περισσότερον ἐκεῖνο τὸ ἔτος, πὼς νὰ μὴ ἀπολαύσουν ἡδονὰς πολλὰς καὶ μανιώδεις οὔτε πάλιν λύπας, ἀλλὰ νὰ τιμοῦν τὴν ἱλαρότητα καὶ εὐμένειαν καὶ μειλιχιότητα εἰς ὅλον τὸ διάστημα (τῆς ἐγκυμοσύνης).

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Δὲν ἔχεις καμμίαν ἀνάγκην, καλὲ Ξένε, νὰ ἐρωτᾷς τὸν Μέγιλλον, ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο μας ὡμίλησε ὀρθότερα. Διότι ἐγὼ ὁ ἴδιος παραδέχομαι ὅτι πρέπει ὅλοι νὰ ἀποφεύγουν τὸν βίον τῆς ἄκρας λύπης καὶ ἡδονῆς, καὶ ὅτι πρέπει νὰ διάγουν μέσον βίον κάπως. Ἑπομένως καλὰ εἶπες καὶ καλὰ ἤκουσες συγχρόνως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ ὀρθὰ βεβαίως, φίλε Κλεινία. Λοιπὸν τὸ ἑξῆς ἂς σκεφθῶμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτὰ οἱ τρεῖς μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

---

[14] Σήμερον ἕνεκα τῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὰ παιδία τῶν πόλεων τὸ διάστημα αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνώτερον τῶν δύο ἐτῶν.

Ποῖον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι ὅλα αὐτὰ ὅσα ἐξετάζομεν, εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ περισσότεροι τὰ ὀνομάζουν ἄγραφα νόμιμα. Καὶ ὅ,τι ὀνομάζουν πατροπαραδότους νόμους δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὅλα αὐτά. Ἀκόμη δὲ καὶ ὁ τελευταῖος περιχυμένος λόγος μας, ὅτι δηλαδὴ οὔτε νόμους πρέπει νὰ τὰ ὀνομάσωμεν αὐτά, οὔτε νὰ τὰ ἀποσιωπήσωμεν, καλὰ ἐλέχθη. Διότι αὐτοὶ εἶναι οἱ δεσμοὶ ὅλης τῆς πολιτείας εὑρισκόμενοι εἰς τὸ μέσον ὅλων τῶν γραπτῶς θεσπισθέντων νόμων καὶ τῶν ὑπαρχόντων καὶ ὅσοι μέλλουν νὰ θεσπισθοῦν κυριολεκτικῶς ὡς ἄλλα πατροπαράδοτα καὶ ἐντελῶς ἀρχαία νόμιμα. Τὰ ὁποῖα, ἐὰν μὲν τεθοῦν καὶ συνηθισθοὺν καλῶς, προφυλάττουν μὲ πλήρη ἀσφάλειαν τοὺς τότε γραφέντας νόμους, ἐὰν ὅμως βαδίζουν ἐσφαλμένως ἔξω ἀπὸ τὸ καλόν, ὡσὰν τὰ ὑποστηρίγματα τῶν οἰκοδομῶν, τὰ ὁποῖα καταρρέουν εἰς τὸ μέσον καὶ κάμνουν νὰ πέσουν τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο ὅλα μαζὶ ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὰ καλῶς κτισθέντα εἰς τὸ τέλος, ἀφοῦ ἔπεσαν τὰ πρῶτα κάτωθεν. Αὐτὰ λοιπὸν σκεπτόμενοι καὶ ἡμεῖς, φίλε Κλεινία, πρέπει νὰ σφικτοδέσωμεν ὁλόγυρα τὴν πόλιν σου, ἡ ὁποία εἶναι νέα, χωρὶς νὰ παραλείψωμεν τὸ παραμικρόν, ὅσον μας εἶναι δυνατόν, ἀπὸ ὅσα ὀνομάζουν νόμους ἢ συνηθείας ἢ ἀσχολίας. Διότι μὲ ὅλα αὐτὰ σφικτοδένεται ἡ πόλις, ἐὰν δὲ εἶναι χωρισμένα αὐτὰ μεταξύ των, δὲν εἶναι στερεά. Ὥστε δὲν πρέπει νὰ ἀποροῦμεν, ἂν πολλὰ καὶ μικρὰ μας φαίνονται ὡς νόμιμα ἢ συνήθειαι καὶ πλημμυρούντα μας κάμνουν τοὺς νόμους μακροτέρους κάπως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ σὺ ὀρθῶς ὁμιλεῖς καὶ ἡμεῖς αὐτὰ θὰ ἔχωμεν στον νοῦν μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἕως εἰς τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας, ἂν κανεὶς ἐκτελῇ αὐτὰ ἀκριβῶς εἰς τὸ ἀγόρι καὶ εἰς τὸ κορίτσι, καὶ δὲν μεταχειρίζεται τὰ λεχθέντα ὡς πάρεργα, δὲν θὰ εἶναι ἀσήμαντα διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἀνατρεφομένων. Καὶ λοιπὸν τώρα ἴσως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν τὰ παιγνίδια τὰ ἁρμόζοντα εἰς τὰ τριετῆ καὶ τετραετῆ καὶ πενταετῆ καὶ ἑξαετῆ ἤθη τῆς ψυχῆς. Καὶ τώρα πλέον πρέπει νὰ τοὺς ἐλευθερώσωμεν ἀπὸ τὴν τρυφὴν μὲ τὴν τιμωρίαν, ὄχι ὅμως τὴν ἄτιμον, ἀλλὰ καθὼς ἐλέγαμεν διὰ τοὺς δούλους, δηλαδὴ νὰ μὴ τοὺς τιμωροῦμεν μὲ ὕβρεις καὶ νὰ ἐμπνέωμεν ὀργὴν εἰς τοὺς τιμωρηθέντας, οὔτε νὰ τοὺς ἀφήνωμεν ἀτιμωρήτους εἰς τὴν τρυφηλότητα, αὐτὸ ἀκριβῶς πρέπει νὰ κάμωμεν καὶ διὰ τοὺς ἐλευθέρους. Ὑπάρχουν δὲ κάποια ἔμφυτα παιγνίδια εἰς τοὺς τοιούτους, τὰ ὁποῖα, ὅταν συναντηθοῦν, σχεδὸν μόνοι των τὰ ἐφευρίσκουν. Πρέπει δὲ πλέον ὅλα αὐτὰ τὰ τοιαύτης ἡλικίας παιδία νὰ συναθροίζωνται εἰς τοὺς ναοὺς τῶν χωρίων των, ἀπὸ τριῶν ἐτῶν ἕως τὰ ἕξ, ἑκάστου χωρίου ὅλα ὁμοῦ εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Αἱ δὲ τροφοὶ νὰ φροντίζουν ἀκόμη διὰ τὴν εὐπρέπειαν καὶ (μή) ἀσχημοσύνην τῶν τοιούτων, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ αὐτῶν τῶν τροφῶν καὶ ὅλης τῆς συγκεντρώσεως, νὰ ἐπιστάτῃ μία ἀπὸ τάς δώδεκα γυναίκας ὡς κοσμήτωρ ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀπὸ ἐκείνας ποὺ εἴπαμεν, ὁποίαν διορίσουν οἱ νομοφύλακες. Αὐτὰς δὲ ἃς τάς ἐκλέγουν αἱ ἁρμόδιαι διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γάμων, ἀνὰ μίαν ἀπὸ ἑκάστην φυλὴν καὶ συνομήλικάς των. Ἡ δὲ διορισθεῖσα ἃς κυριαρχῇ συχνάζουσα κάθε ἡμέραν εἰς τὸν ναὸν καὶ τιμωροῦσα ἑκάστοτε τὸν ἀδικοῦντα, τὸν μὲν δοῦλον καὶ τὴν δούλην καὶ τὸν ξένον καὶ τὴν ξένην μόνη της μὲ κάποιους ὑπηρέτας τῆς πόλεως, τὸν δὲ πολίτην, ἐὰν μὲν αὐτὸς δυστρόπη διὰ τὴν τιμωρίαν, ἃς τὸν φέρῃ εἰς τοὺς ἀστυνόμους, διὰ νὰ δικασθῇ, ἐὰν δὲ δὲν δυστρόπη, τότε καὶ τὸν πολίτην ἃς τὸν τιμωρῇ ἡ ἰδία. Μετὰ δὲ τὴν ἑξαετῆ ἡλικίαν ἃς χωρίζεται πλέον τὸ γένος καὶ τῶν δύο φύλων. Καὶ οἱ μὲν παῖδες μαζὶ μὲ τοὺς παῖδας, αἱ δὲ παρθένοι ἐπίσης ἃς συναναστρέφωνται μεταξύ των. Πρέπει δὲ νὰ στραφοῦν καὶ τὰ δύο μέρη πρὸς τὰ μαθήματα, καὶ οἱ μὲν ἄρρενες εἰς τοὺς διδασκάλους τῆς ἱππικῆς καὶ τῶν τόξων καὶ τῶν ἀκοντίων καὶ τῆς σφενδόνης, ἐὰν δὲ κάπως συμβιβάζωνται, ἕως ὅτου νὰ μάθουν ἃς πηγαίνουν καὶ τὰ θήλεα, καὶ πρὸ πάντων ὅσα θέλουν νὰ συνηθίσουν τὰ ὅπλα. Διότι βεβαίως ἡ σημερινὴ κατάστασις ὡς πρὸς αὐτὰ δὲν εἶναι γνωστὴ σχεδὸν εἰς ὅλους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι τάχα τὰ δεξιὰ μας καὶ τὰ ἀριστερὰ μας εἶναι ἐκ φύσεως διαφορετικὰ ὡς πρὸς τάς χεῖρας δι' ἑκάστην πρᾶξιν, καθόσον ὡς πρὸς τοὺς πόδας καὶ τὰ κάτω μέλη εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν διαφοράν. Ὡς πρὸς τάς χεῖρας ὅμως ἀπὸ ἀνοησίαν τῶν τροφῶν καὶ τῶν μητέρων ἐμείναμεν ὡσὰν χωλοί. Διότι ἡ φύσις καὶ τῶν δύο μερῶν τοῦ σώματος εἶναι σχεδὸν ἰσόρροπος, ἀλλὰ μόνοι μας ἀπὸ συνήθειαν τὰ κατεστήσαμεν διάφορα μεταχειριζόμενοι αὐτὰ ὄχι ὀρθῶς. Δηλαδὴ εἰς ὅσα ἔργα δὲν ὑπάρχει σπουδαῖα διαφορά, λόγου χάριν νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὴν μὲν λύραν μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, τὸ δὲ πλῆκτρον μὲ τὴν δεξιάν, εἰς αὐτὰ δὲν δυσκολευόμεθα, καθὼς καὶ εἰς τὰ ὅμοια. Ἔχοντες δὲ αὐτὰ ὡς παραδείγματα, ἐὰν δὲν τὰ ἐφαρμόσωμεν καὶ εἰς ἄλλα ὁμοίως, θὰ ἦτο μωρία. Ἀπέδειξε δὲ αὐτὰ ὁ νόμος τῶν Σκυθῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν τεντώνουν μόνον μὲ τὴν ἀριστερὰν τὸ τόξον, ἐνῶ μὲ τὴν δεξιὰν κρατοῦν τὸ βέλος, ἀλλὰ ἐξ ἴσου μεταχειρίζονται καὶ τάς δύο χεῖρας διὰ τὰ δύο αὐτά. Πλεῖστα δὲ ἄλλα παρόμοια παραδείγματα ὑπάρχουν καὶ εἰς τάς ἡνιοχείας καὶ εἰς ἄλλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἠμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι στρεβλώνουν τὴν φύσιν ὅσοι κάμνουν τὰ ἀριστερὰ ἀδυνατώτερα ἀπὸ τὰ δεξιά. Αὐτὰ δέ, καθὼς εἶπα, δὲν εἶναι τόσον σπουδαῖα ἐπὶ κερατίνων πλήκτρων καὶ παρομοίων ὀργάνων, ἔχουν ὅμως μεγάλην διαφοράν, ὅταν πρόκειται νὰ μεταχειρισθῇ κανεὶς εἰς τὸν πόλεμον σίδηρα εἴτε τόξα εἴτε ἀκόντια καὶ ὅλα τὰ παρόμοια. Διαφέρει δὲ παρὰ πολὺ ὁ μαθὼν ἀπὸ τὸν μὴ μαθόντα καὶ ὁ γυμνασμένος

ἀπὸ τὸν ἀγύμναστον. Διότι καθὼς ὁ ἀσκηθεῖς τελείως εἰς τὸ παγκράτιον ἢ τὴν πυγμὴν ἢ τὴν πάλην πρέπει ἀπὸ μὲν τὰ ἀριστερὰ μέρη νὰ μὴ εἶναι ἀνίκανος νὰ πολεμῇ, καὶ μήτε νὰ χωλαίνῃ μήτε ἐσφαλμένως νὰ ἕλκῃ ὅταν κανεὶς μοιράζῃ καὶ εἰς τὰ δύο τὴν δύναμιν καὶ τὰ ἀναγκάζῃ νὰ κοπιάζουν, ἀκριβῶς τὸ ἴδιον, νομίζω, πρέπει νὰ θεωροῦμεν ὀρθὸν καὶ διὰ τὰ ὅπλα καὶ διὰ τὰ ἄλλα, ὅτι δηλαδὴ ὅστις θέλει νὰ ἔχῃ διπλὰ τὰ ἀμυντικὰ καὶ τὰ ἐπιθετικὰ μέσα του δὲν πρέπει ἀπὸ αὐτὰ ὅσον εἶναι δυνατὸν τίποτε νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ μείνῃ ἀργόν. Ἐὰν δὲ βεβαίως ἐγεννᾶτο κανεὶς ἔχων τὴν φύσιν τοῦ Γηρυόνου ἤ του Βριάρεω, τότε μὲ τάς ἑκατὸν χεῖρας πρέπει νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ῥίπτῃ ἑκατὸν βέλη. Δι' ὅλα δὲ αὐτὰ ἡ φροντὶς πρέπει νὰ ἀνατεθῇ εἰς τάς ἀρχούσας καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ ἐκεῖναι μὲν νὰ γίνουν ἐπιθεωρηταὶ εἰς τὰ παιγνίδια καὶ εἰς τάς τροφούς, αὐτοὶ δὲ εἰς τὰ μαθήματα, διὰ νὰ γίνουν ὅλοι καὶ ὅλαι ἀρτιόποδες καὶ ἀρτιόχειρες καὶ ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ βλάπτουν διόλου μὲ τὴν ἄσκησιν τὰ φυσικὰ των χαρίσματα.

Τὰ δὲ μαθήματα ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι εἶναι δύο εἰδῶν, καὶ τὰ μὲν περιστρεφόμενα εἰς τὸ σῶμα ἀποτελοῦν γενικῶς τὴν γυμναστικήν, τὰ δὲ τῆς καλλιεργείας τῆς ψυχῆς ἀποτελοῦν τὴν μουσικήν. Καὶ πάλιν τῆς γυμναστικῆς εἶναι δύο εἴδη, ὁ χορὸς καὶ ἡ πάλη. Τοῦ δὲ χοροῦ ἄλλο εἶδος εἶναι ἡ μίμησις τῆς ἐκφράσεως τῶν ποιημάτων, μὲ τὴν πιστὴν ἀπόδοσιν τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς ἐλευθεριότητος, καὶ ἄλλο τὸ χάριν τῆς εὐρωστίας καὶ τῆς ἐλαφρότητος καὶ τῆς εὐμορφίας τῶν μελῶν αὐτοῦ τοῦ σώματος, μὲ ἀπόδοσιν τῆς ἁρμοδίας κάμψεως καὶ ἐκτάσεως εἰς ἕκαστον ἀπὸ αὐτά, καὶ μὲ εὔρυθμον κίνησιν τελείως διαμοιραζομένην καὶ ὁμοιόμορφον εἰς ὅλον τὸν χορόν. Καὶ ὡρισμένως ὡς πρὸς τὴν πάλην ὅσα μὲν ὁ Ἀνταῖος ἢ ὁ Κερκύων μὲ ἰδικὴν τῶν ἐφεύρεσιν ἐσυστηματοποίησαν διὰ ἄχρηστον φιλονικίαν, ἢ ὁ Ἐπειὸς καὶ ὁ Ἄμυκος διὰ τὴν πυγμήν, ἐπειδὴ δὲν εἶναι διόλου χρήσιμα διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν πόλεμον, δὲν εἶναι ἄξια νὰ τὰ ὑμνήσωμεν μὲ λόγον. Ὅσα δὲ εἰς τὴν ὀρθὴν πάλην ἐκτελοῦνται μὲ τὸ γύρισμα τῶν λαιμῶν καὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν πλευρῶν, μέσα εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν καὶ τὴν ἀξιοπρεπῆ διάταξιν χάριν ῥωμαλεότητος καὶ ὑγείας, αὐτὰ ὅλα, ἐπειδὴ εἶναι χρήσιμα εἰς ὅλα, δὲν πρέπει νὰ τὰ παραμελήσωμεν, ἀλλὰ νὰ τὰ ἐπιβάλωμεν καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους, ὅταν φθάσωμεν εἰς τὸ σχετικὸν μέρος τῶν νόμων, ὥστε αὐτοὶ μὲν ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ προσφέρουν μὲ εὔνοιαν, ἐκεῖνοι δὲ νὰ τὰ δέχωνται εὐγνωμόνως. Οὔτε πάλιν πρέπει νὰ παραλείψωμεν τάς κινήσεις ὅσαι εἶναι ἄξιαι μιμήσεως, καθὼς εἶναι εἰς τὸν τόπον αὐτῶν ἐδῶ τῶν Κουρήτων[15] τὰ ἔνοπλα παιγνίδια, εἰς δὲ τὴν Λακεδαίμονα τῶν Διοσκούρων. Εἰς ἡμᾶς δὲ πάλιν ἡ κόρη καὶ δέσποινα Περσεφόνη εὐχαριστηθεῖσα ἀπὸ τὸ παιγνίδι τοῦ χοροῦ, ἐνόμισε ὅτι δὲν πρέπει νὰ παίζῃ μὲ ἀδειανὰ χέρια, ἀλλὰ νὰ στολισθῇ μὲ τελείαν πανοπλίαν καὶ τότε νὰ ἐκτελέσῃ τὸν χορόν. Τὰ ὁποῖα βεβαίως πρέπει νὰ τὰ μιμοῦνται οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι, τιμῶντες τὴν εὐχαρίστησιν τῆς θέας καὶ χάριν τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἑορτῶν. Οἱ δὲ παῖδες, ἀπὸ μικρὰν ἡλικίαν καὶ ἐνόσω ἀκόμη δὲν πηγαίνουν εἰς τὸν πόλεμον, νὰ κάμνουν ἐπισκέψεις καὶ πομπὰς εἰς ὅλους τοὺς θεοὺς στολισμένοι μὲ ὅπλα καὶ μὲ ἵππους καὶ νὰ κάμνουν ταχύτερον ἢ βραδύτερον μὲ χορὸν ἢ μὲ βηματισμὸν τάς προσευχάς των πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς παῖδας τῶν θεῶν. Ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς προαγώνας ὄχι δι' ἄλλα τίποτε, ἀλλὰ δι' αὐτὰ πρέπει νὰ προαγωνισθοῦν. Διότι αὐτοὶ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ εἰς τὸν πόλεμον εἶναι χρήσιμοι καὶ ἔξω εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τάς ἰδιωτικὰς οἰκίας, οἱ δὲ ἄλλοι κόποι καὶ τὰ παιγνίδια καὶ αἱ ἀσχολίαι μὲ τὰ σώματα δὲν ἀνήκουν εἰς τοὺς ἐλευθέρους, φίλε Μέγιλλε καὶ Κλεινία.

Λοιπὸν αὐτὸ τὸ ὁποῖον εἰς τοὺς πρώτους λόγους εἶπα ὅτι πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὡς γυμναστικὴ σχεδὸν τὸ ἐξήτασα πλέον καὶ εἶναι συμπληρωμένον. Ἐὰν ὅμως σεῖς ἔχετε καμμίαν καλλιτέραν ἀπὸ αὐτήν, φέρετε τὴν εἰς τὸ μέσον καὶ εἰπέτε τὴν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Δὲν εἶναι εὔκολον, καλὲ Ξένε, νὰ ἀφήσωμεν αὐτὰ καὶ νὰ ἔχωμεν ἄλλα νὰ εἰποῦμεν διὰ τὴν γυμναστικὴν καὶ τὰ ἀγωνίσματα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν διὰ τὰ ἐρχόμενα κατόπιν δῶρα τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, τότε μέν, ὡς νὰ τὰ ἐξηντλήσαμεν ἐντελῶς, ἐνομίσαμεν ὅτι πρέπει νὰ ἀφήσωμεν μόνον τὴν γυμναστικήν. Τώρα ὅμως εἶναι φανερὰ ποία εἶναι καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὰ εἰποῦμεν μεταξὺ τῶν πρώτων. Λοιπὸν ἂς ὁμιλήσωμεν εἰς τὴν συνέχειαν περὶ αὐτῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκούσατε λοιπὸν ἐμέ, τὸν ὁποῖον ἠκούσατε καὶ προηγουμένως. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ προσέχῃ διὰ τὸ ὑπερβολικὰ παράλογον καὶ ἀσυνήθιστον καὶ ὁ ὁμίλων καὶ ὁ ἀκούων, καὶ μάλιστα τώρα. Δηλαδὴ ἐγὼ τώρα θὰ ὁμιλήσω λόγον ὄχι ἀκίνδυνον, καὶ ὅμως κάπως θὰ λάβω θάρρος καὶ δὲν θὰ τὸν διακόψω.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον λόγον ἐννοεῖς, καλὲ Ξένε;

---

[15] Οἱ ἱερεῖς τῆς Ῥέας, ὅμοιοι πρὸς τοὺς Κορύβαντας. Οὗτοι ἐκτὸς τῶν ἐνόπλων χορῶν των ἐμιμοῦντο διὰ τοῦ χοροῦ καὶ τὰς πανουργίας, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθη ἡ Ῥέα, διὰ νὰ δώσῃ τὸν υἱόν της τὸν Δία, τὸν ἐθνικὸν θεὸν τῶν Κρητῶν, ἀπὸ τὸν τεκνοφάγον Κρόνον. (Ἡσιόδ. Θεογ. 617).

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φρονῶ ὅτι εἰς ὅλας τὰ πόλεις δὲν εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ εἶδος τῶν παιγνιδίων εἶναι σπουδαιότατον διὰ τὴν νομοθεσίαν καὶ διὰ τὴν μονιμοποίησιν ἢ ὄχι τῶν τεθέντων νόμων. Διότι, ἐὰν μὲν τακτοποιηθῇ αὐτὸ καὶ ἐφαρμοσθῇ τὸ νὰ παίζουν οἱ ἴδιοι μὲ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον πάντοτε καὶ νὰ διασκεδάζουν μὲ τὰ ἴδια παιγνίδια, τοῦτο ἀφήνει καὶ τὰ σοβαρὰ νόμιμα νὰ μένουν ἥσυχα· ἐφ' ὅσον ὅμως αὐτὰ τὰ ἴδια μετακινοῦνται καὶ νεωτερίζουν, καὶ λαμβάνουν ὅλας τάς μεταβολὰς διαρκῶς καί ποτε οἱ νέοι δὲν θεωροῦν εὐχάριστα τὰ ἴδια οὔτε εἰς τοὺς σχηματισμοὺς τῶν ἰδικῶν των σωμάτων οὔτε εἰς τὰ ἴδια σκεύη ὁμολογοῦν ὅτι ἔγκειται τὸ ὡραῖον καὶ τὸ ἄσχημον, ἀλλὰ ἐκτιμᾶται ὑπερόχως ὅστις νεωτερίζει καὶ εἰσάγει κάτι νέον διάφορον ἀπὸ τὰ συνηθισμένα καὶ ὡς πρὸς τὰ σχήματα καὶ ὡς πρὸς τὰ χρώματα καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, τότε διὰ τὴν πόλιν εἶναι πολὺ ὀρθὸν νὰ εἰποῦμεν ὅτι δὲν ὑπάρχει καταστροφὴ μεγαλιτέρα ἀπὸ αὐτήν. Διότι ἀνεπαισθήτως μετακινοῦν τὰ ἤθη τῶν νέων καὶ κάμνουν δι' αὐτοὺς τὸ μὲν παλαιὸν ἄτιμον, τὸ δὲ νέον ἔντιμον. Ἀπὸ αὐτὴν δέ, ἐπαναλαμβάνω, καὶ τὴν λέξιν καὶ τὴν δοξασίαν δὲν ὑπάρχει μεγαλιτέρα ζημία εἰς ὅλας τάς πόλεις. Ἀκούσατε πόσον κακὸν θεωρῶ ὅτι εἶναι αὐτό.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἄραγε μήπως ἐννοεῖς τὸ νὰ κατακρίνεται ἡ ἀρχαιότης μέσα εἰς τάς πόλεις;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπὸν δὲν μας ἔχεις μηδαμινοὺς ἀκροατὰς εἰς αὐτὸν τὸν λόγον, ἀλλὰ ὅσον εἶναι δυνατὸν εὐνοϊκωτάτους.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἑπόμενον τουλάχιστον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε καὶ μὴ σὲ μέλει.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπὸν ἂς τὸν ἀκούσωμεν ἐκτενέστερον κάπως ἡμεῖς οἱ ἴδιοι καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους προερχόμενον (!). Δηλαδὴ τὴν μεταβολὴν ὅλων τῶν πραγμάτων ἐκτὸς τῶν κακῶν θὰ τὴν εὕρωμεν πολὺ ἀπατηλοτέραν εἰς ὅλας τάς ἐποχάς, τοὺς ἀνέμους, τάς διαίτας τῶν σωμάτων, τοὺς τρόπους τῆς ψυχῆς, καὶ γενικῶς ὄχι μόνον εἰς αὐτὰ ἐδῶ καὶ ὄχι καὶ εἰς ἐκεῖνα, ἀλλὰ εἰς ὅλα, ἐκτός, καθὼς εἶπα πρὸ ὀλίγου, εἰς τὰ κακά. Ὥστε, ἐὰν κανεὶς ῥίψῃ ἓν βλέμμα εἰς τὰ σώματα θὰ ἴδῃ ὅτι μὲ ὅλα μὲν τὰ φαγητά, μὲ ὅλα δὲ τὰ ποτὰ καὶ τοὺς κόπους ἐξοικειώνονται, καί, ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ταράσσονται ἀπὸ αὐτά, κατόπιν ἕνεκα αὐτῶν τῶν ἰδίων μὲ τὴν πολυκαιρίαν ἀποκτήσαντα σάρκας σχετικὰς μὲ αὐτὰ γίνονται φιλικὰ συνειθισμένα καὶ γνώριμα μὲ ὅλην αὐτὴν τὴν δίαιταν καὶ διάκεινται ἄριστα εἰς τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ὑγείαν. Καί, ἂν τυχὸν κάποτε ἀναγκασθῇ κανεὶς νὰ μεταβάλῃ πάλιν ὁποιανδήποτε εὐδόκιμον δίαιταν, εἰς τὴν ἀρχὴν τουλάχιστον συνταράσσεται ἀπὸ ἀσθενείας καὶ πολὺ ἀργὰ ἀποκαθίσταται εἰς τὴν κρᾶσιν του, ἀφοῦ ἀποκτήσῃ τὴν συνήθειαν τῆς διαίτης αὐτῆς ἐκ νέου. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἴδιον πρέπει νὰ φρονοῦμεν ὅτι συμβαίνει καὶ εἰς τάς διανοίας τῶν ἀνθρώπων καὶ συγχρόνως εἰς τὰ φυσικὰ τῆς ψυχῆς των. Δηλαδὴ μὲ ὁποίους νόμους ἀνατραφοῦν, ὅταν αὐτοὶ μὲ κάποιαν θεϊκὴν μοῖραν μείνουν ἀκίνητοι εἰς μακρὸν διάστημα, ὥστε κανεὶς νὰ μὴν ἐνθυμῆται οὔτε νὰ ἤκουσε ὅτι ἄλλοτε ἦσαν διαφορετικοὶ ἀπὸ σήμερον, τότε σέβεται καὶ φοβεῖται ἡ ψυχὴ νὰ μετακινήσῃ κάτι τι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα τότε καθεστῶτα. Λοιπὸν πρέπει ἕκαστος πολίτης νὰ σκεφθῇ μέθοδον, πὼς νὰ συμβῇ τοῦτο μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον εἰς τὴν πόλιν. Λοιπὸν ἐγὼ τὴν ἑξῆς μέθοδον εὑρίσκω. Ὅλοι θεωροῦν μεταβλητὰ τὰ παιγνίδια τῶν νέων, καθὼς ἐλέγαμεν προηγουμένως, καὶ ὅτι εἶναι πραγματικῶς παιγνίδια καὶ ὅτι δὲν συμβαίνει μεγίστη πρόοδος ἢ βλάβη ἀπὸ αὐτά, καὶ διὰ τοῦτο δὲν τὰ ἐμποδίζουν, ἀλλὰ τὰ παρακολουθοῦν ὑποχωροῦντες, καὶ δὲν σκέπτονται ὅτι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι νεωτερίζουν εἰς τὰ παιγνίδια, θὰ γίνουν κατόπιν διαφορετικοὶ ἄνδρες ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι τώρα καὶ οἱ ὁποῖοι ἦσαν προηγουμένως παῖδες, ἀφοῦ δὲ θὰ γίνουν διαφορετικοί, θὰ ζητοῦν ἄλλον βίον καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἐπιθυμήσουν ἄλλας ἀσχολίας καὶ νόμους καὶ κατόπιν ἀπὸ αὐτό, ὡσὰν νὰ ἦλθε εἰς τὴν πόλιν τὸ μεγαλίτερον κακόν, δὲν θὰ φοβῆται κανεὶς ἀπὸ αὐτούς. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα, ὅταν μεταβάλλωνται, ὀλιγώτερα κακὰ προξενοῦν, δηλαδὴ ὅσα πάσχουν τὸ τοιοῦτον ὡς πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα (τρόπους). Ὅσα ὅμως περιστρέφονται εἰς τὰ ἤθη καὶ εὐκόλως μεταπίπτουν ἀπὸ τὸν ἔπαινον εἰς τὴν κατάκρισιν, νομίζω ὅτι αὐτὰ ἔχουν ἀνάγκην τῆς μεγαλιτέρας προσοχῆς ἀπὸ ὅλα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἄραγε πιστεύομεν εἰς τοὺς προηγουμένους λόγους, ὅπου ἐλέγαμεν, ὅτι δηλαδὴ οἱ ῥυθμοὶ καὶ ὅλη ἡ μουσικὴ εἶναι ἀπομίμησις τῶν τρόπων τῶν καλλιτέρων καὶ τῶν χειροτέρων ἀνθρώπων, ἢ πῶς ἀλλέως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου διαφορετικὴ δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ γνώμη ἀπὸ μέρους μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ σκεφθῶμεν πᾶν μέσον, ὥστε οἱ παῖδες μας νὰ μὴ ἐπιθυμοῦν νὰ δοκιμάζουν ἄλλας μιμήσεις εἰς τοὺς χοροὺς καὶ τάς μελῳδίας, οὔτε νὰ ἠμπορέσῃ κανεὶς νὰ τοὺς καταπείσῃ, ὅταν τοὺς παρουσιάζῃ ὅλων τῶν εἰδῶν τάς ἡδονάς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς γνωρίζει καμμίαν καλλιτέραν τέχνην δι' αὐτὰ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίαν λοιπὸν ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Νὰ καθιερωθοῦν ὅλοι οἱ χοροὶ καὶ ὅλαι αἱ μελῳδίαι, καὶ νὰ ὁρισθοῦν πρῶτον μὲν αἱ ἑορταὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἔτους ὁμοῦ ποῖαι πρέπει νὰ γίνωνται εἰς τὴν δεῖνα ἐποχὴν καὶ εἰς τοὺς δεῖνα θεοὺς καὶ εἰς τοὺς παῖδας αὐτῶν καὶ τοὺς δαίμονας. Ἔπειτα δὲ εἰς ἑκάστην θυσίαν τῶν θεῶν ποία ᾠδὴ πρέπει νὰ ψάλλεται καὶ μὲ ποίους χοροὺς πρέπει νὰ γεραίρεται ἡ θυσία ἐκείνη, αὐτὰ νὰ τακτοποιήσουν πρῶτον μερικοί, καὶ ὅσα ὁρισθοῦν νὰ τὰ καθιερώσουν μὲ θυσίας εἰς τάς Μοίρας καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους θεοὺς ὅλοι οἱ πολῖται συγχρόνως, ἑκάστην δηλαδὴ ᾠδὴν εἰς ἕκαστον θεὸν καὶ εἰς ἑκάστην ἀπὸ τάς ἄλλας θεότητας. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἔξω ἀπὸ αὐτὰ προσφέρῃ εἰς κάποιον θεὸν ἄλλους ὕμνους καὶ χορούς, τότε νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα οἱ ἱερεῖς καὶ αἱ ἱέρειαι μετὰ τῶν νομοφυλάκων νὰ τοὺς ἐμποδίζουν εὐσεβῶς συμφώνως μὲ τὸν νόμον, ὁ δὲ ἐμποδιζόμενος, ἐὰν δὲν παύῃ ἑκουσίως, νὰ ὑφίσταται εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν δίκας ἀσεβείας ἀπὸ τὸν πρῶτον ἐπιθυμοῦντα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ λόγου, ἃς ὑποστῶμεν ὅ,τι ἁρμόζει εἰς τὸν ἑαυτόν μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡς πρὸς τὶ ἐννοεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πὰς νέος βεβαίως, πολὺ δὲ περισσότερον ὁ ἡλικιωμένος, ὅταν ἴδῃ ἢ καὶ ἀκούσῃ ἁπλῶς κανὲν ἔκτροπον καὶ ὅλως ἀσυνήθιστον, ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατευνάσῃ τὴν ἀμφιβολίαν περὶ αὐτοῦ, τόσον ἀποτόμως σπεύδων, ἀλλὰ θὰ σταθῇ ὡσὰν νὰ εὑρίσκεται εἰς διασταύρωσιν ὁδῶν καὶ νὰ μὴ γνωρίζῃ καλὰ τὸν δρόμον, εἴτε τύχῃ μόνος του νὰ βαδίζῃ εἴτε μαζὶ μὲ ἄλλους, καὶ θὰ ἐρωτήσῃ τοὺς ἄλλους διὰ τὴν ἀπορίαν του, καὶ δὲν θὰ ξεκινήσῃ προηγουμένως, πρὶν νὰ βεβαιωθῇ μὲ τὴν ἐξέτασιν τῆς διευθύνσεως, ποὺ ἄραγε θὰ τὸν ὁδηγήσῃ. Καὶ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τώρα τὸ ἴδιον πρέπει νὰ κάμωμεν. Δηλαδή, ἀφοῦ τώρα εἰς τὴν συζήτησιν τῶν νόμων μας ἔτυχε ἕνας παράδοξος λόγος, εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμωμεν ὅλην τὴν ἐξέτασιν, καὶ ὄχι τόσον εὐκόλως νὰ ἀποφανθῶμεν διὰ τόσον σπουδαῖον πρᾶγμα, ἀφοῦ ἔχομεν τόσον μεγάλην ἡλικίαν, καὶ νὰ διισχυριζώμεθα ὅτι ἠμποροῦμεν εἰς τὴν στιγμὴν νὰ εἰποῦμεν κάτι τι σαφές.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἰς αὐτὸ μὲν θὰ δώσωμεν καιρόν, θὰ τὸ ἐπικυρώσωμεν δὲ τότε, ὅταν τὸ ἐξετάσωμεν ἐπαρκῶς. Ἀλλὰ τώρα, διὰ νὰ μὴν ἐμποδισθῶμεν ματαίως νὰ τελειώσωμεν τὴν συνέχειαν τῆς διατάξεως τῶν νόμων τούτων, ἃς προχωρήσωμεν πρὸς τὸ τέλος αὐτῶν. Διότι εἶναι πολὺ πιθανόν, ἂν θέλῃ ὁ θεός, καὶ αὐτὴ ὅλη ἡ ἔρευνα ἐὰν τελειώσῃ ἱκανοποιητικῶς, νὰ μας ἐξηγήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν τωρινὴν μας ἀπορίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ ὁμιλεῖς, καλὲ Ξένε, καὶ ἃς κάμωμεν καθὼς εἶπες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, εἴπαμεν, ἃς δεχθῶμεν αὐτὸ τὸ παράλογον, δηλαδὴ νὰ γίνουν νόμοι αἱ ᾠδαὶ μας, καθὼς ἔκαμαν οἱ παλαιοὶ ὡς πρὸς τὴν κιθαρωδίαν καὶ τοὺς ὠνόμασαν νόμους διὰ παρόμοιον λόγον, καθὼς φαίνεται. Ὥστε πολὺ πιθανὸν οὔτε ἐκεῖνοι νὰ μὴ ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ αὐτό ποὺ λέγομεν τώρα, ἀλλὰ νὰ τὸ ἐμάντευσε κανεὶς ὡσὰν εἰς τὸν ὕπνον του ἢ καὶ εἰς τὸν ξύπνον του. Καὶ λοιπὸν ἡ ἀπόφασις περὶ αὐτοῦ ἃς εἶναι ἡ ἑξῆς. Ἔξω ἀπὸ τάς δημοσίας μελῳδίας καὶ τὰ ἱερὰ καὶ ὅλους τοὺς χοροὺς τῶν νέων κανεὶς ἃς μὴ προφέρῃ τίποτε περισσότερον ἢ διαφορετικὸν ἀπὸ τοὺς νόμους οὔτε μετακίνησιν νὰ ἐκτελῇ. Καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος ἃς ἀπομακρύνεται ἀτιμώρητος, ὅστις δὲ δὲν ὑπακούει, καθὼς εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, ἃς τὸν τιμωροῦν οἱ νομοφύλακες καὶ αἱ ἱέρειαι καὶ οἱ ἱερεῖς. Αὐτὰ δὲ τώρα ἃς εἶναι παραδεκτὰ εἰς τὴν συζήτησιν μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἂς εἶναι παραδεκτά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ μὲ ποῖον τρόπον ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ νομοθετήσῃ αὐτὰ χωρὶς νὰ περιγελασθῇ; Λοιπὸν ἃς ἐξετάσωμεν καὶ τὸ ἑξῆς ἀκόμη ὡς πρὸς αὐτά. Εἶναι ἀσφαλέστερον νὰ κατασκευάσωμεν ὡς εἶδος ἐκμαγεῖα πρῶτον μὲ τὸν λόγον. Ἐννοῶ δὲ ἓν μὲν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐκμαγεῖα νὰ εἶναι τὸ ἑξῆς. Ἀφοῦ γίνῃ θυσία καὶ καοῦν τὰ σφάγια συμφώνως μὲ τὸν νόμον, ἐὰν κανείς, λέγομεν, ἀτομικῶς παρουσιαζόμενος εἰς τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ ἱερά, εἴτε υἱὸς εἴτε ἀδελφός, βλασφήμῃ παντὸς εἴδους βλασφημίας, ἄραγε τότε δὲν θὰ εἰποῦμεν ὅτι ἐμπνέει μὲ τοὺς λόγους τοῦ ἀπογοήτευσιν καὶ κακὴν πρόρρησιν καὶ μαντείαν διὰ τὸν πατέρα του καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς του;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἰς τὰ ἰδικὰ μας μέρη αὐτὸ γίνεται, πάντοτε σχεδόν, διὰ νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω πώς, εἰς ὅλας τάς πόλεις. Δηλαδή, ὅταν καμμία ἀρχίσῃ νὰ ἐκτελέσῃ δημοσίως καμμίαν θυσίαν, κατόπιν ἔρχεται ὄχι εἷς χορός, ἀλλὰ πλῆθος χορῶν, καὶ ἀφοῦ σταθοῦν οἱ χορευταὶ ὄχι μακρὰν ἀπὸ τοὺς βωμοὺς ἀλλὰ πλησίον αὐτῶν, κάποτε ξεστομίζουν κάθε εἶδος βλασφημίας ἐπάνω εἰς τὰ ἱερά, μὲ λέξεις καὶ μὲ ῥυθμοὺς καὶ μὲ θρηνωδεστάτας μελῳδίας συγκλονίζοντες τάς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν, καὶ ὅστις κατορθώσῃ νὰ κάμῃ τὴν θυσιάζουσαν πόλιν νὰ δακρύσῃ ἀμέσως, αὐτὸς ἀναγνωρίζεται νικητής. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν νόμον ἄραγε δὲν τὸν καταργοῦμεν; Καὶ ἂν τυχὸν γίνῃ ἀνάγκη νὰ ἀκούσουν οἱ πολῖται τοιαύτας θρηνῳδίας, ὅταν συμβοῦν ὄχι ἡμέραι φαιδραὶ ἀλλὰ ἀποφράδες, τότε θὰ ἦτο καλὸν μᾶλλον ἀπ' ἔξω νὰ ἔλθουν κάποιοι χοροὶ ᾠδικοὶ μισθωμένοι, καθὼς εἶναι οἱ πληρωνόμενοι διὰ νὰ συνοδεύουν τοὺς νεκροὺς μὲ κάποιαν Καρικὴν μοῦσαν. Ἀκριβῶς αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνεται καὶ εἰς αὐτὰς τάς ᾠδάς, καὶ μάλιστα ὡς ἐπίδειξις διὰ τάς ἐπικηδείους ᾠδὰς δὲν ἁρμόζουν οἱ στέφανοι οὔτε οἱ χρυσοὶ στολισμοί, ἀλλὰ ὅλως τὸ ἀντίθετον, διὰ νὰ τελειώνω ὅσον τὸ δυνατὸν τὴν ὁμιλίαν μου περὶ αὐτῶν. Ἁπλῶς δὲ τὸ ἑξῆς σᾶς ἐρωτῶ πάλιν περὶ αὐτῶν, ἂν σᾶς ἀρέσει αὐτὸ ὡς πρῶτον ἐκμαγεῖον μὲ τάς ᾠδάς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡ εὐφημία. Καὶ μάλιστα ἂν θέλετε νὰ εἶναι τὸ εἶδος τῆς ᾠδῆς μας ἐντελῶς εὔφημον; Ἢ θέλετε νὰ μὴ σᾶς ἐξαναρωτῶ, ἀλλὰ νὰ τὸ παραδέχωμαι οὕτως πῶς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα παραδέξου το. Διότι αὐτὸς ὁ νόμος ἐπικυρώνεται μὲ ὅλας μας τάς ψήφους.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν κατόπιν ἀπὸ τὴν εὐφημίαν ποῖος ἔρχεται ὡς δεύτερος νόμος τῆς μουσικῆς; Ὄχι ἄραγε τὸ νὰ γίνωνται προσευχαὶ εἰς τοὺς θεούς, εἰς τοὺς ὁποίους θυσιάζομεν ἑκάστοτε;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τρίτος δὲ νόμος θὰ εἶναι, νομίζω, ὅτι οἱ ποιηταὶ πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι αἱ προσευχαὶ εἶναι παρακλήσεις εἰς τοὺς θεούς. Καὶ λοιπὸν πρέπει αὐτοὶ πολὺ νὰ προσέχουν μήπως ἀπατηθοῦν κάποτε καὶ ζητήσουν τίποτε κακὸν ὡς ἀγαθόν. Διότι βεβαίως αὐτὸ τὸ πάθημα θὰ ἦτο γελοῖον, ἐὰν πραγματοποιηθῇ τοιαύτη εὐχή.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἡμεῖς ὀλίγον προηγουμένως δὲν ἐπείσθημεν εἰς τὸν λόγον, ὅτι πρέπει οὔτε ἀργυροὺς πλοῦτος οὔτε χρυσοὺς νὰ εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς πόλεως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν διὰ ποῖον πρᾶγμα νὰ δεχθῶμεν ὅτι χρησιμεύει ὡς παράδειγμα αὐτὸς ὁ διισχυρισμός; Ἄραγε ὄχι διὰ τὸ ἑξῆς, ὅτι δηλαδὴ τὸ γένος τῶν ποιητῶν δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ γνωρίζῃ τόσον καλὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ μὴ ἀγαθά; Λοιπόν, ἐὰν κανεὶς ποιητὴς συνθέσῃ μὲ λέξεις ἢ καὶ μὲ μελῳδίαν ἐσφαλμένας εὐχάς, θὰ κάμῃ ἡμᾶς τοὺς πολίτας νὰ προσευχώμεθα τὰ ἀντίθετα διὰ σπουδαιότατα πράγματα. Καὶ ὅμως, καθὼς ἐλέγαμεν, ἀπὸ αὐτὸ τὸ σφάλμα δὲν θὰ εὕρωμεν πολλὰ ἄλλα μεγαλίτερα. Λοιπὸν θέλετε νὰ δεχθῶμεν καὶ αὐτὸν τὸν νόμον καὶ τὸν τύπον ὡς ἕνα ἀπὸ τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴν μοῦσαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον; Εἶπε τὸ σαφέστερον εἰς ἡμᾶς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὁ ποιητὴς ἔξω ἀπὸ τὰ νόμιμα τῆς πόλεως καὶ τὰ δίκαια ἢ τὰ καλὰ ἢ τὰ ἀγαθὰ τίποτε δὲν πρέπει νὰ κάμνῃ, ὅσα δὲ συνθέσῃ νὰ μὴν ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ τὰ δείξῃ εἰς κανένα ἰδιώτην προηγουμένως πρὶν νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς ἐκλεχθέντας δι' αὐτὰ κριτὰς καὶ νομοφύλακας καὶ νὰ ἐγκριθοῦν. Σχεδὸν δὲ ὑπάρχουν οἱ νομοθέται, τοὺς ὁποίους ἐξελέξαμεν διὰ τὰ μουσικὰ καὶ ὁ ἐπιμελητὴς τῆς παιδείας. Καὶ λοιπόν: Καθὼς σᾶς ἐρώτησα πολλάκις θέλετε νὰ τεθῇ αὐτὸς ὁ νόμος καὶ ὁ τύπος καὶ αὐτὸ τὸ τρίτον ἐκμαγεῖον, ἢ πῶς φρονεῖτε;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως νὰ τεθῇ. Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ὀρθότατον νὰ ψάλλωνται ὕμνοι θεῶν καὶ ἐγκώμια ἀνάμικτα μὲ προσευχάς, καὶ πάλιν κατόπιν ἀπὸ τοὺς θεοὺς εἰς τοὺς δαίμονας καὶ τοὺς ἥρωας θὰ ἦσαν ἁρμόδιαι μαζὶ μὲ τὰ ἐγκώμια αἱ προσευχαί.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτὰ πλέον πρέπει ἀμέσως νὰ τεθῇ χωρὶς φθόνον ὁ ἑξῆς νόμος. Ὅσοι πολῖται ἀποθάνουν, ἀφοῦ ἐκτελέσουν μὲ τὸ σῶμα των ἢ μὲ τάς ψυχάς των ἔργα ἔνδοξα καὶ κοπιώδη καὶ ἐφάνησαν εὐπειθεῖς εἰς τοὺς νόμους, αὐτοὶ πρέπει νὰ ἀπολαύσουν ἐγκώμια.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὅμως ὅσοι ἀκόμη ζοῦν δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ τοὺς τιμωροῦν μὲ ἐγκώμια καὶ ὕμνους, πρὶν κανεὶς νὰ περάσῃ ὅλην του τὴν ζωὴν καὶ νὰ προσθέσῃ καλὸν τέλος. Αὐτὰ δὲ ὅλα ἀπὸ ἡμᾶς ἂς γίνουν κοινὰ διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ τάς γυναίκας τοὺς πασιγνώστους ἀγαθοὺς καὶ τάς ἀγαθάς. Τάς δὲ ᾠδὰς καὶ τοὺς χοροὺς πρέπει νὰ τάς καθιερώσωμεν ὡς ἑξῆς. Πολλαὶ ὑπάρχουν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς παλαιαὶ καὶ καλαὶ συνθέσεις ὡς πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ μάλιστα ἐπίσης καλοὶ χοροὶ διὰ τὰ σώματα, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κανεὶς δὲν φθονεῖ νὰ ἐκλέξῃ τὸ πρέπον καὶ ἁρμόζον εἰς τὸ καθεστὼς πολίτευμα. Νὰ ἐκλέξουν δὲ κριτὰς αὐτῶν ὄχι νεωτέρους ἀπὸ τὰ πενήντα ἔτη, καὶ ὁποῖον μὲν ἀπὸ τὰ παλαιὰ ποιήματα εὑρεθῇ κατάλληλον, νὰ τὸ ἐγκρίνουν, ὁποῖον δὲ εἶναι ἐλλιπὲς ἢ ἐντελῶς ἀκατάλληλον, αὐτὸ νὰ τὸ ἀπορρίπτουν ὁλοτελῶς. Ὁποῖον δὲ ἐκλέγεται, νὰ τὸ μεταρρυθμίζουν, ἀφοῦ τὸ παραλάβουν ποιητικοὶ καὶ μουσικοὶ συγχρόνως ἄνδρες, ἐφαρμόζοντες τὴν ποιητικήν των δύναμιν, ἀπὸ δὲ τάς ἡδονάς των καὶ ἐπιθυμίας εἰς πολὺ ὀλίγας ἐμπιστευόμενοι, καὶ ἑρμηνεύοντες τὸν σκοπὸν τοῦ νομοθέτου νὰ ἐγκαταστήσουν τὸν χορὸν καὶ τὴν ᾠδὴν ὅσον τὸ δυνατὸν σύμφωνον μὲ τὸ πνεῦμα των. Πᾶσα δὲ ἀτακτοποίητος μελέτη ὡς πρὸς τὴν μουσικήν, ὅταν λάβῃ τάξιν καὶ ὅταν δὲν προσφερθῇ ἡ θελκτικὴ μουσική, εἶναι πάντοτε πολὺ καλλιτέρα. Τὸ ἡδονικὸν ὅμως εἶναι κοινὸν εἰς ὅλα τὰ εἴδη αὐτῆς. Δηλαδὴ ἀναλόγως τῆς μουσικῆς μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ζήσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἕως τὴν ἀκμαίαν καὶ σώφρονα, ἐὰν μὲν συνηθίσῃ σώφρονα μουσικὴν καὶ τακτοποιημένην καὶ ἀκούσῃ τὴν ἀντίθετον, τὴν μίσει καὶ τὴν ὀνομάζει δουλοπρεπῆ, ἐὰν δὲ ἀνατραφῇ μὲ τὴν κοινὴν θελκτικήν, λέγει ὅτι εἶναι ψυχρὰ καὶ ἀηδὴς ἢ ἀντίθετος. Ὥστε, καθὼς εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, τὸ ζήτημα τῆς ἡδονῆς ἢ τῆς ἀηδίας τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης δὲν κερδίζει τίποτε, ἐκ περισσοῦ δὲ ἡ μὲν μία κάμνει καλλιτέρους τοὺς ἀνατραφέντας μὲ αὐτήν, ἡ δὲ ἄλλη χειροτέρους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ τὸ εἶπες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκόμη δὲ θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ διακρίνῃ κανεὶς μὲ γενικὰς γραμμὰς τάς ᾠδάς, αἱ ὁποῖαι ἁρμόζουν εἰς τὰ θήλεα καὶ εἰς τὰ ἄρρενα, καὶ μάλιστα νὰ τάς προσαρμόσῃ μὲ τάς ἁρμονίας καὶ μὲ τοὺς ῥυθμούς. Διότι θὰ εἶναι φρικῶδες νὰ παραφωνῇ εἰς ὅλην τὴν ἁρμονίαν ἢ νὰ ἐκτροχιάζεται ἀπὸ τὸν ῥυθμόν, ὅταν ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ δὲν συμβιβάζεται διόλου μὲ τάς μελῳδίας. Λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη καὶ αὐτῶν τοὺς τύπους νὰ νομοθετήσῃ. Εἶναι δὲ ἀνάγκη καὶ εἰς τὰ δύο γένῃ νὰ ἀποδίδῃ κανεὶς τὰ κοινὰ γνωρίσματα, ἀλλὰ τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τῶν θηλέων πρέπει νὰ τὰ ἐξαίρῃ μὲ τὴν κυρίαν διαφορὰν τῆς φύσεώς των. Ἑπομένως τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ῥοπὴν πρὸς τὴν ἀνδρείαν πρέπει νὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς ἀνδροπρεπῆ, τὴν δὲ περισσοτέραν κλίσιν πρὸς τὴν κοσμιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην ὡς θηλυπρεπέστερον πρέπει νὰ τὸ ἀναγράψωμεν εἰς τὸν νόμον καὶ εἰς τὸν λόγον. Ἡ τάξις λοιπὸν τῶν ᾠδῶν αὐτὴ ἂς εἶναι. Τώρα πλέον ὅμως ἂς ὁρίσωμεν τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν παράδοσιν τούτων, δηλαδὴ μὲ ποῖον τρόπον καὶ ποῖοι καὶ πότε πρέπει νὰ κάμνουν ἕκαστον ἀπὸ αὐτά. Καθὼς λοιπὸν ὁ ναυπηγός, θετῶν ὡς βάσιν τὴν ἀρχὴν τῆς ναυπηγήσεως, σχεδιάζει τὸ σκάρωμα τῶν πλοίων, τὸ ἴδιον νομίζω καὶ ἐγὼ ὅτι κάμνω, δηλαδή, ἐνῶ προσπαθῶ νὰ ξεχωρίσω τὰ σχέδια τῶν διαφόρων βίων συμφώνως μὲ τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς των, πραγματικῶς θέτω ὡς βάσιν τὸ σκάρωμα αὐτῶν, καὶ ὁρίζω ὅτι πρέπει νὰ σκεφθῶμεν καλὰ μὲ ποίαν μέθοδον καὶ μὲ ποίους τρόπους συναναστρεφόμενοι θὰ ταξιδεύσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερον εἰς αὐτὸ τὸ ταξίδι τῆς ζωῆς. Καὶ λοιπὸν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν εἶναι μὲν ἄξια μεγάλης προσοχῆς, πρέπει ὅμως νὰ τὰ μελετῶμεν. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐπιτυγχάνει πάντοτε. Ἀφοῦ ὅμως ἐφθάσαμεν ἕως ἐδῶ, ἐὰν ἠμπορέσωμεν νὰ τὸ ἐκτελέσωμεν ὁπωσδήποτε ἁρμοδίως, ἴσως εἶναι ἀνάλογον τῶν δυνάμεων μας. Τὶ ἐννοῶ ὅμως ἄραγε; Ἐάν μου ὑποβάλῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν ἔνστασιν, ἴσως ἔχει δίκαιον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐγὼ φρονῶ ὅτι πρέπει τὸ μὲν σπουδαῖον νὰ τὸ σπουδάζωμεν, τὸ δὲ μὴ σπουδαῖον νὰ μὴ τὸ σπουδάζωμεν. Ἐκ φύσεως δὲ ὁ μὲν θεὸς εἶναι ἄξιος πάσης τῆς ἀξιομακαρίστου μελέτης, ὁ ἄνθρωπος ὅμως, καθὼς εἴπαμεν προηγουμένως, εἶναι ἓν παιγνίδιον ἐφευρημένον ἀπὸ τὸν θεόν, καὶ βεβαίως αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλα. Λοιπὸν αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει νὰ

ἀκολουθῇ καὶ νὰ παίζῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὡραιότερα παιγνίδια ἕκαστος ἀνὴρ καὶ ἑκάστη γυνὴ εἰς ὅλην των τὴν ζωήν, σκεπτόμενοι ἀντιθέτως ἀπὸ ὃ, τὶ συνηθίζουν τώρα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα βεβαίως νομίζουν ὅτι αἱ μελέται πρέπει νὰ γίνωνται χάριν τῶν παιγνιδίων. Δηλαδὴ τὰ πολεμικά, τὰ ὁποῖα θεωροῦν σπουδαία, νομίζουν ὅτι πρέπει νὰ τελειοποιοῦν χάριν τῆς εἰρήνης. Ἀλλὰ καθὼς φαίνεται τώρα ἐν καιρῷ πολέμου δὲν ὑπάρχει δι' ἡμᾶς οὔτε παιγνίδιον οὔτε σπουδὴ ἀξιόλογος, οὔτε εἰς τὸ πάρον οὔτε εἰς τὸ μέλλον, ἡ ὁποία νὰ λέγωμεν βεβαίως ὅτι εἶναι τὸ σπουδαιότερον πρᾶγμα. Πρέπει λοιπὸν ἕκαστος νὰ διέλθῃ περισσότερον καὶ καλλίτερον τὸν εἰρηνικὸν βίον. Λοιπὸν ποῖον εἶναι τὸ ὀρθόν;

Πρέπει νὰ περάσῃ κανεὶς ὅλην τὴν ζωὴν του παίζων μερικὰ παιγνίδια εἰς τάς θυσίας καὶ ψάλλων καὶ χορεύων, ὥστε νὰ ἠμπορέσῃ τοὺς μὲν θεοὺς νὰ τοὺς καταστήσῃ εὐσπλαγχνικοὺς πρὸς τὸν ἑαυτόν του, τοὺς δὲ ἐχθροὺς νὰ τοὺς ἀποκρούῃ καὶ νὰ τοὺς νικᾷ εἰς τὴν μάχην. Ποίας ᾠδὰς ψάλλων καὶ χορεύων θὰ κάμῃ αὐτὰ τὰ δύο, τὸ μὲν γενικὸν σχέδιον ἐλέχθη καὶ ὡσὰν δρόμοι χωρίζουν ἐμπρὸς του, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ διαβῇ ἔχων ἐλπίδα ὅτι καὶ ὁ ποιητὴς καλὰ λέγει τοὺς στίχους[16]

> *Τηλέμαχε, ἄλλα μόνος θὰ βρῆς μὲ τὸ μυαλό σου Καὶ ἄλλα ὁ θεὸς θὰ σοῦ τὰ εἴπῃ. Γιατὶ ἐγὼ νομίζω Πως σὺ μὲ θέλημα θεοῦ ἐγεννήθης καὶ ἀνετράφης.*

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἴδιον πρέπει νὰ ἔχουν εἰς τὸν νοῦν των καὶ οἱ ἰδικοὶ μας τρόφιμοι καὶ νὰ φρονοῦν ὅτι τὰ λεχθέντα ἐλέχθησαν ἱκανοποιητικῶς, μερικὰ δὲ καὶ ὁ δαίμων καὶ ὁ θεὸς θὰ τοὺς συμβουλεύσῃ ὡς πρὸς τάς θυσίας καὶ τοὺς χοροὺς εἰς ποίους καὶ πότε προσφέροντες αὐτὰς καὶ ἐξιλεώνοντες θὰ ζήσουν συμφώνως μὲ τὴν φύσιν, τὸ περισσότερον ἀποτελοῦντες ταχυδακτυλουργήματα, πολὺ δὲ ὀλίγον μετέχοντες τῆς πραγματικότητος.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ὅλως διόλου ἐξευτελίζεις, καλὲ Ξένε, τὸ ἀνθρώπινον γένος μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μὴ ἀπορεῖς, φίλε Μέγιλλε, ἀλλὰ συγχώρησε μέ. Διότι ἔρριψα βλέμμα εἰς τὸν θεόν[17] καὶ μὲ τὴν ἐντύπωσιν ἐκείνην εἶπα αὐτό ποὺ εἶπα τώρα. Ὅμως ἂς εἶναι τὸ γένος μας ὄχι μηδαμινόν, ἀφοῦ τὸ θέλεις, ἀλλ' ἄξιον καποίας προσοχῆς.

Εἰς τὴν σειρὰν ὅμως κατόπιν ἀπὸ αὐτὰ ἐλέχθησαν αἱ οἰκοδομαὶ τῶν γυμναστηρίων καὶ τῶν δημοσίων σχολείων εἰς τρία μέρη ἐντὸς τῆς πόλεως, ἔξω δὲ ἀπὸ τὴν πόλιν πάλιν εἰς τρία μέρη γυμναστήρια διὰ τοὺς ἵππους καὶ ἐκτάσεις τακτοποιημέναι χάριν τῆς τοξικὴς καὶ τῶν ἄλλων ἀκροβολισμῶν (σφενδόνης) συγχρόνως χάριν μαθήσεως καὶ ἀσκήσεως τῶν νέων. Ἐὰν δὲ τυχὸν δὲν ἐλέχθησαν τότε ἱκανοποιητικῶς, τάρα ἂς λεχθοῦν μὲ τὴν ἔρευναν τῶν νόμων. Εἰς ὅλα δὲ αὐτὰ νὰ μένουν διδάσκαλοι ξένοι συμφωνημένοι μὲ μισθὸν καὶ νὰ διδάσκουν εἰς τοὺς φοιτῶντας ὅσα μαθήματα συντελοῦν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ὅσα συντελοῦν εἰς τὴν μουσικήν. Καὶ ὄχι μόνον νὰ φοιτᾷ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐπιτρέπει ὁ πατὴρ του, ὁποῖον δὲ δὲν ἐπιτρέπει νὰ τὸν ἀμελοῦν, ἀλλὰ καθὼς λέγομεν πᾶς ἀνὴρ καὶ παῖς ὅσον εἶναι δυνατὸν πρέπει νὰ μορφωθῇ ὑποχρεωτικῶς, διότι μᾶλλον ἀνήκει εἰς τὴν πόλιν παρὰ εἰς τοὺς γονεῖς του. Τὰ ἴδια λοιπὸν καὶ περὶ τῶν θηλέων, δηλ. ὁ ἰδικός μου νόμος θὰ εἴπῃ ὅτι πρέπει καὶ τὰ θήλεα νὰ γυμνάζωνται εἰς ὅλα, εἰς ὅσα καὶ τὰ ἄρρενα. Καὶ λέγων τοῦτο δὲν ἔχω τίποτε νὰ φοβηθῶ οὔτε ἀπὸ τὴν ἱππικὴν οὔτε ἀπὸ τὴν γυμναστικήν, ὅτι τάχα εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας ἀρμόζουν, εἰς δὲ τάς γυναίκας δὲν ἀρμόζουν. Διότι καὶ ἀπὸ μύθους παλαιούς ποὺ ἔχω ἀκούσει ἐπείσθην καὶ ἀπὸ σημερινὰ σχεδὸν γνωρίζω ὅτι ἀμέτρητες χιλιάδες γυναικῶν ὑπάρχουν εἰς τὰ μέρη τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τάς ὁποίας τάς ὀνομάζουν Σαυρομάτιδας, αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον εἰς τῶν ἵππων ἀλλὰ καὶ τῶν τόξων καὶ τῶν ἄλλων ὅπλων τὴν ἄσκησιν μετέχουν ὑποχρεωτικῶς ἐξ ἴσου μὲ τοὺς ἄνδρας. Κάμνω δὲ ἀπὸ αὐτὰς τὸν ἑξῆς συλλογισμόν. Λέγω ὅτι, ἀφοῦ αὐτὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται οὕτω πώς, τότε εἶναι ἐντελῶς ἀνόητα τὰ γινόμενα εἰς τὰ μέρη μας, δηλαδὴ ὅτι δὲν ἐκτελοῦν μὲ μίαν ψυχὴν καὶ μὲ μίαν ῥωμαλεότητα τὰ ἴδια οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. Διότι σχεδὸν εἰς τὸ ὅλον γίνεται μισὴ ἡ πόλις ἀπὸ διπλασίαν μὲ τάς ἰδίας ἀσχολίας καὶ τοὺς κόπους. Καὶ ὅμως αὐτὸ θὰ ἦτο παράδοξον σφάλμα δι' ἕνα νομοθέτην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Φαίνεται βεβαίως. Καὶ ὅμως, καλὲ Ξένε, παρὰ πολλὰ ἀπὸ ὅσα λέγεις εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ συνηθισμένα πολιτεύματα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

---

[16] Ὀδυσσείας Γ. 26.

[17] Ὁμοία σύγκρισις ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν «μείζονα Ἱππίαν».

Ἀλλ' ὅμως εἶπα ὅτι πρέπει νὰ ἀφήσωμεν νὰ τελειώσῃ ἡ συζήτησις, ὅταν δὲ τελείωση καλῶς, τότε πλέον νὰ ἐκλέξωμεν ὅ,τι κρίνομεν ὀρθόν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ἁρμονικὰ ὡμίλησες καὶ μὲ ἔκαμες νὰ κάμω παρατηρήσεις ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτόν μου, διότι τὰ εἶπα αὐτά. Λέγε λοιπὸν τώρα πάλιν ὅ,τι σοῦ ἀρέσει.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸ ἑξῆς μου ἀρέσει, φίλε Κλεινία, ποὺ τὸ εἶπα καὶ προηγουμένως, ὅτι δηλαδή, ἐὰν αὐτὰ δὲν ἦσαν βασανισμένα τελείως μὲ τὰ ἔργα ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ τελεσθοῦν, ἴσως τότε ἔπρεπε κάπως νὰ ἐναντιωθῇ κανεὶς εἰς τὸν λόγον μου, ὁ ὁποῖος δὲν δέχεται μὲ κανένα τρόπον τὸν νόμον τοῦτον, καί ποτε δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἐξαλείψη μέσα εἰς αὐτοὺς τὴν διαταγὴν μας, ὥστε νὰ μὴ λέγωμεν ὅτι πρέπει νὰ μετέχῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐξ ἴσου εἰς τὴν παιδείαν τὸ θῆλυ μὲ τὸ ἄρρεν γένος. Καὶ βεβαίως πρέπει ὡς ἑξῆς νὰ σκεπτώμεθα δι' αὐτά. Μήπως, ἐὰν δὲν μετέχουν αἱ γυναῖκες μὲ τοὺς ἄνδρας ἀπὸ κοινοῦ εἰς ὅλην τὴν ζωήν, δὲν θὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ δημιουργηθῇ κάποια ἰδιαιτέρα διάταξις δι' αὐτάς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως εἶναι ἀνάγκη.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ποίαν λοιπὸν συμμετοχὴν ἐξ ὅλων τῶν συνηθιζομένων ἠμποροῦμεν νὰ θεωρήσωμεν προτιμοτέραν ἀπὸ αὐτήν, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς τώρα ἐπιβάλλομεν εἰς αὐτάς; Τάχα αὐτήν ποὺ ἐφαρμόζουν εἰς τάς γυναίκας των οἱ Θρᾷκες καὶ ἄλλαι πολλαὶ φυλαί, δηλαδὴ νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν καὶ νὰ βόσκουν ἀγέλας καὶ ποίμνια καὶ νὰ ὑπηρετοῦν χωρὶς καμμίαν διαφορὰν ἀπὸ τοὺς δούλους; Ἢ καθὼς ἡμεῖς καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι ἐκείνων τῶν μερῶν; Δηλαδὴ εἰς ἡμᾶς τὸ ἑξῆς συμβαίνει ὡς πρὸς αὐτά. Σωριάζομεν, καθὼς λέγουν, εἰς μίαν κατοικίαν ὅλα τὰ πράγματα καὶ τὰ παραδίδομεν εἰς τάς γυναίκας νὰ τὰ διαχειρίζωνται καὶ νὰ διευθύνουν τάς σαΐττας καὶ ὅλην τὴν ὑφαντικήν. Ἢ μήπως πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὸν μέσον βαθμὸν τούτου, φίλε Μέγιλλε, τὸν Λακωνικόν; Δηλαδὴ ὅτι πρέπει αἱ μὲν κόραι νὰ μετέχουν εἰς τὰ γυμνάσια καὶ εἰς τὴν μουσικήν, αἱ δὲ γυναῖκες νὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ὑφαντικήν, καὶ νὰ ὑφαίνουν μίαν ζωὴν γυμνασμένην καὶ ὄχι διόλου μηδαμινὴν καὶ περιφρονημένην, τάς δὲ περιποιήσεις πάλιν καὶ τάς διαχειρίσεις καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παίδων νὰ τάς καταστήσωμεν κοινάς. Εἰς δὲ τὰ πολεμικὰ νὰ μὴ λαμβάνουν μέρος, ὥστε, οὔτε ἂν παρουσιασθῇ καμμία ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ ὑπερασπισθοῦν τὴν πόλιν καὶ τὰ τέκνα των, νὰ μὴ ἠμποροῦν ἐντέχνως νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰ τόξα ὡς ἄλλαι Ἀμαζόνες, οὔτε νὰ κρατήσουν ἀσπίδα καὶ δόρυ καὶ νὰ μιμηθοῦν τὴν Ἀθηνᾶν καὶ νὰ ἀντικρούσουν γενναίως τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πατρίδος των καί, ἂν ὄχι ἄλλο, τουλάχιστον νὰ ἠμπορέσουν νὰ προξενήσουν φόβον εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὅταν παρατηρηθοῦν εἰς κάποιαν παράταξιν; Τάς δὲ Σαυρομάτιδας οὐδὲ εἰς τὸ ἐλάχιστον ἠμποροῦν νὰ τάς μιμηθούν, ἐὰν ζοῦν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, συγκρινόμεναι δὲ μὲ αὐτὰς ἐκεῖναι αἱ γυναῖκες θὰ ἐφαίνοντο ἄνδρες. Εἰς αὐτὰ λοιπὸν ὁποῖος θέλει νὰ ἐπαινῇ τοὺς νομοθέτας τῶν μερῶν σας, ἂς τοὺς ἐπαινῇ. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἠμπορῶ νὰ ὁμιλήσω διαφορετικά. Διότι ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ εἶναι πλήρης καὶ ὄχι μισὸς καὶ τὸ μὲν θῆλυ νὰ τὸ παραμελῇ νὰ ἐντρυφᾷ μὲ ἀτακτοποίητον ζωήν, καὶ μόνον διὰ ἄρρεν νὰ φροντίζῃ καλά, καὶ σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῆς εὐτυχισμένης ζωῆς ἀντὶ τῆς διπλασίας νὰ ἀφήνῃ εἰς τὴν πόλιν.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Τὶ θὰ κάμωμεν, καλὲ Κλεινία; θὰ ἀφήσωμεν αὐτὸν τὸν Ξένον νὰ καταφέρεται τόσον πολὺ ἐναντίον τῆς Σπάρτης μας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα. Ἀφοῦ δηλαδὴ τοῦ ἐδώσαμεν τὸ θάρρος, ἂς τὸν ἀφήσωμεν ἕως ὅτου νὰ ἐξετάσῃ ἐντελῶς τοὺς νόμους

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καλὰ λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν ὀφείλω ἄραγε ἐγὼ νὰ προσπαθήσω, νὰ ἐξηγήσω τὴν συνέχειαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν πόσην πρόοδον θὰ ἔχουν εἰς τὴν ζωὴν τῶν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τάς μὲν ἀπολύτους ἀνάγκας τάς ἔχουν μετρίας, τάς δὲ τέχνας τάς ἐμπιστεύθησαν εἰς ἄλλους, ἀνέθεσαν δὲ εἰς τοὺς δούλους τὴν γεωργίαν, ἡ ὁποία φέρει ἀρκετὸν μερίδιον εἰς ἀνθρώπους ζῶντας σωφρονικῶς, ὑπάρχουν δὲ συσσίτια· χωριστὰ μὲν διὰ τοὺς ἄνδρας, παραπλεύρως δὲ τὰ τῶν συγγενῶν των, δηλαδὴ τῶν τέκνων των καὶ τῶν θηλέων καὶ τῶν μητέρων των· εἶναι δὲ ἀνατεθειμένον εἰς τοὺς ἄρχοντας καὶ εἰς τάς ἀρχούσας νὰ ἀπολύουν αὐτὰ ἑκάστην ἡμέραν, ἀφοῦ ἐπιθεωρήσουν καὶ ἰδοὺν τὴν διαγωγὴν τῶν συσσίτων, κατόπιν δέ, ἀφοῦ κάμῃ σπονδὴν ὁ ἄρχων καὶ οἱ ἄλλοι εἰς τοὺς θεούς, εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι καθιερωμένη ἐκείνη ἡ νῦξ καὶ ἡ ἡμέρα, τότε πλέον νὰ ἀπέλθουν εἰς τάς οἰκίας των;

Εἰς τοὺς ἔχοντας λοιπὸν τοιαύτην διάταξιν ἄραγε δὲν μένει κανὲν ὑποχρεωτικὸν καὶ ἁρμόδιον ἔργον, ἀλλὰ ὡς σφακτὸν πρέπει ἕκαστος νὰ ζῇ, διὰ νὰ παχαίνῃ; Λοιπὸν βεβαίως δὲν τὸ θεωροῦμεν δίκαιον οὔτε καλόν, οὔτε εἶναι δυνατὸν ὅ,τι ζῇ οὕτω πὼς νὰ μὴ λάβῃ ὅ,τι τοῦ ἁρμόζει, ἁρμόζει δὲ εἰς ἀργὸν ζῷον καὶ ὀκνηρῶς παχυνθὲν σχεδὸν νὰ φαγωθῇ ἀπὸ ἄλλα ζῷα ὑπερβολικὰ κατατρυχόμενα καὶ ἔχοντα ἀνδρείαν καὶ φιλοπονίαν. Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα, ἐὰν τὰ ζητήσωμεν μὲ ἀρκετὴν ἀκρίβειαν, καθὼς τώρα, ἴσως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθοῦν, ἐνόσω δὲν ἀποκτήσῃ ἕκαστος ἀπὸ ἡμᾶς γυναίκας καὶ παῖδας καὶ ἰδιαιτέρας κατοικίας ἀτομικῶς. Ἀλλά, ἐὰν πραγματοποιηθοῦν τὰ ἐρχόμενα εἰς δευτέραν σειρὰν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ λέγομεν, θὰ ἦτο ἀρκετὰ καλόν. Λοιπὸν εἰς τοὺς ζῶντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον φρονοῦμεν ὅτι δὲν ἀπομένει τὸ μικρότερον οὔτε τὸ μηδαμινώτερον καθῆκον, ἀλλὰ ὅτι ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὸν δίκαιον νόμον τὸ ἀνώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ καθήκοντα. Δηλαδὴ ἀπὸ ὅσα προετοιμάζει ἡ ἀσχολία τοῦ βίου εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα, αὐτὴ ἡ ὁποία ἐπιδιώκει νίκην εἰς τὰ Πύθια καὶ εἰς τὰ Ὀλύμπια διπλασίας καὶ πολὺ περισσοτέρας ἀσχολίας, εἶναι φορτωμένος αὐτὸς ὁ βίος, ὁ ὁποῖος ἐχαρακτηρίσθη ὀρθότατα ὅτι ἀσχολεῖται εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἀρετῆς τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ γίνεται κανὲν ἔργον παράκαιρον, τὸ ὁποῖον ἐμποδίζει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ σῶμα του τάς καταλλήλους ἀσκήσεις καὶ τὴν τροφήν, οὔτε εἰς τὴν ψυχήν του μαθήματα καὶ ἤθη, πᾶσα δὲ νὺξ καὶ ἡμέρα ἀνεξαιρέτως χρησιμοποιουμένη δὲν ἀρκεῖ σχεδὸν εἰς τὸν ἐκτελούντα αὐτὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν τελειότητα καὶ τὴν αὐτάρκειαν, Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὰ ἐπλάσθησαν οὕτω πώς, πρέπει νὰ δώσουν ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι τάξιν εἰς τὴν ζωὴν των διαρκῶς, ἀρχίζοντες σχεδὸν ἀπὸ τὴν μίαν αὐγὴν ἕως τὴν ἄλλην αὐγὴν καὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου.

Ἐὰν λοιπὸν ὁ νομοθέτης ἀναφέρῃ πολλὰ καὶ μικρὰ ζητήματα, ἴσως νομισθῇ κάπως ἄσχημος ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν οἰκιῶν, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα καὶ πόσον ἁρμόζει νὰ ἀγρυπνοῦν ὅσοι θέλουν νὰ φυλάξουν ὅλην τὴν πόλιν ἀκριβῶς ἕως τὸ τέλος. Δηλαδὴ τὸ νὰ κοιμάται ὁλόκληρον μίαν ὁποιανδήποτε νύκτα ὁποιοσδήποτε πολίτης καὶ νὰ μὴ εἶναι φανερὸς εἰς ὅλους τοὺς ὑπηρέτας ὅτι ἔξυπνα καὶ σηκώνεται πάντοτε πρῶτος, αὐτὸ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ ὅλους αἰσχρὸν καὶ ὄχι ἁρμόζον εἰς ἐλεύθερον, εἴτε νόμον θελήσωμεν νὰ ὀνομάσωμεν αὐτὸ εἴτε ἀσχολίαν. Καὶ μάλιστα ἡ οἰκοδέσποινα τῆς οἰκίας νὰ σηκώνεται ἀπὸ κάποιαν ὑπηρέτριαν καὶ ὄχι αὐτὴ πρώτη νὰ σηκώνῃ τάς ἄλλας, εἶναι ἐντροπὴ νὰ τὸ λέγῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ δοῦλος καὶ ἡ δούλη καὶ ὁ ὑπηρέτης καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν καὶ ὁλόκληρος ἡ οἰκία. Ἀφοῦ δὲ ἐξυπνήσουν ἀπὸ τὴν νύκτα ὅλοι, πρέπει νὰ ἐκτελοῦν πολλὰ μέρη ἀπὸ τὰ πολιτικὰ καὶ οἰκογενειακά, οἱ μὲν ἄρχοντες εἰς τὴν πόλιν, αἱ δὲ οἰκοδέσποιναι καὶ οἱ οἰκογενειάρχαι εἰς τάς οἰκίας των. Διότι ὁ πολὺς ὕπνος δὲν εἶναι ἐκ φύσεως ἁρμόδιος οὔτε εἰς τὰ σώματα οὔτε εἰς τάς ψυχὰς μας οὔτε πάλιν εἰς τάς πράξεις τάς περιστρεφομένας εἰς ὅλα αὐτά. Δηλαδή, ὅταν κοιμᾶται κανείς, δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν, καθὼς καὶ ὁ μὴ ζῶν. Ὅστις ὅμως ἀπὸ ἡμᾶς φροντίζει πολὺ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν φρόνησίν του, αὐτὸς ἀγρυπνεῖ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον καιρόν, λαμβάνων μόνον ὅσον εἶναι χρήσιμον εἰς τὴν ὑγείαν του. Αὐτὸ δὲ δὲν εἶναι πολύ, ὅταν γίνῃ καλὴ συνήθεια. Οἱ δὲ ἀγρυπνοῦντες ἄρχοντες μέσα εἰς τάς πολιτείας εἶναι τρομεροὶ διὰ τοὺς κακοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς κακοὺς πολίτας, ἀγαπητοὶ δὲ καὶ τίμιοι εἰς τοὺς δικαίους καὶ σώφρονας καὶ ὠφέλιμοι εἰς τὸν ἑαυτόν των καὶ εἰς ὅλην τὴν πόλιν.

Λοιπόν, ὅταν ἡ νῦξ διέρχεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκτὸς ὅλων τῶν λεχθέντων, ἠμπορεῖ καὶ νὰ δώσῃ ἀνδρείαν εἰς τάς ψυχὰς ἑκάστου πολίτου. Ὅταν δὲ ἐπανέλθῃ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ αὐγή, οἱ μὲν παῖδες πρέπει νὰ βαδίζουν εἰς τὰ σχολεῖα, ἀλλὰ χωρὶς ποιμένα δὲν πρέπει νὰ μένουν οὔτε τὰ πρόβατα οὔτε κανὲν ἄλλο, ἑπομένως οὔτε οἱ παῖδες χωρὶς παιδονόμους, οὔτε οἱ δοῦλοι χωρὶς κυρίους. Ὁ παῖς ὅμως ἀπὸ ὅλα τὰ θηρία εἶναι τὸ πλέον δυσκολομεταχείριστον. Διότι, ἐνόσω ἀκόμη ἡ πηγὴ τῆς φρονήσεώς του δὲν εἶναι κατηρτισμένη, γίνεται ἐπικίνδυνον καὶ σφοδρὸν καὶ ἀγερωχότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ζῷα. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ δεσμεύεται μὲ πολλὰ δεσμὰ ὡς εἶδος χαλινῶν, πρώτην φορὰν μὲν ὅταν ἀπελευθερώνεται ἀπὸ τάς τροφοὺς καὶ μητέρας του μὲ τοὺς παιδονόμους χάριν τῶν παιγνιδιῶν καὶ τῆς ἀνηλικότητός του, ἔπειτα δὲ καὶ μὲ τοὺς διδάσκοντας ὀτιδήποτε καὶ μὲ τὰ μαθήματα ὡς ἐλεύθερος. Ἐὰν δὲ εἶναι δούλου παῖς, ὁποιοσδήποτε ἐλεύθερος ἂς τιμωρῇ καὶ τὸν ἴδιον τὸν παῖδα καὶ τὸν παιδονόμον του καὶ τὸν διδάσκαλόν του, ἐὰν κάμνῃ κανὲν τοιοῦτον σφάλμα. Ἐὰν δὲ πάλιν εὑρεθῇ κανεὶς παρὼν καὶ δὲν τιμωρήσῃ δικαίως, πρῶτον μὲν ἂς ὑπόκειται εἰς τὸ μεγαλίτερον ὄνειδος, ὁποῖος δὲ ἀπὸ τοὺς νομοφύλακας προωρίσθῃ διὰ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν παίδων ἂς σημειώνῃ αὐτόν ποὺ παρευρέθῃ καὶ δὲν ἐτιμώρησε, ἐνῶ ἔπρεπε, ἢ ἐτιμώρησε, καθὼς ἔπρεπε. Πρέπει δὲ νὰ εἶναι διορατικὸς καὶ νὰ φροντίζῃ ὑπερβολικὰ διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παίδων καὶ νὰ διορθώνῃ τάς φύσεις αὐτῶν, μετατρέπων πάντοτε πρὸς τὸ ἀγαθὸν συμφώνως μὲ τοὺς νόμους.

Ἀλλὰ τώρα πάλιν πῶς θὰ μορφώνῃ αὐτὸν ἐπαρκῶς ὁ νόμος μας; Διότι ἕως τώρα δὲν εἶπε τίποτε σαφὲς οὔτε ἀρκετόν, ἀλλὰ μερικὰ μὲν εἶπε, μερικὰ δὲ ὄχι. Καὶ ὅμως πρέπει ὅσον εἶναι δυνατὸν τίποτε νὰ μὴν παραλείψῃ καὶ νὰ ἐξηγῇ πάντα λόγον, διὰ νὰ γίνεται αὐτὸς εἰς τοὺς ἄλλους ἐξηγητὴς καὶ παιδαγωγός. Καὶ λοιπὸν τὰ μὲν σχετικὰ μὲ τὸν χορὸν καὶ μὲ τὰ μέλη καὶ τὰ χοροπηδήματα ἐλέχθησαν, μὲ ποῖον τύπον πρέπει νὰ ἐκλεχθοῦν καὶ νὰ διορθωθοῦν καὶ νὰ καθιερωθοῦν, ἀπὸ ὅσα δὲν εἶναι μὲν τυπωμένα συγγράμματα, χωρὶς μέτρα ὅμως, δὲν εἴπαμεν ἀκόμη, καλέ μου διδάσκαλε τῶν παίδων, ποῖα καὶ μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα. Καὶ βεβαίως ὡς πρὸς τὸν πόλεμον ποία πρέπει νὰ μανθάνουν καὶ νὰ μελετοῦν αὐτοί, τὰ ἔχεις μέσα εἰς τὸν λόγον. Ὡς πρὸς τὰ γράμματα ὅμως πρῶτον, καὶ δεύτερον ὡς πρὸς τὴν λύραν καὶ τὴν λογιστικήν, τὰ ὁποῖα εἴπαμεν ὅτι χρειάζονται, καὶ ὡς πρὸς τὰ πολεμικὰ καὶ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως πῶς πρέπει νὰ λάβουν ὅλοι μέρος, καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ἀκόμη ὅσα εἶναι χρήσιμα ἀπὸ τὰ ἐρευνώντα τάς κινήσεις τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν

ἄστρων καὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ἐφ' ὅσον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνεργῇ ὡς πρὸς αὐτὰ ὅλη ἡ πόλις. —

Ἀλλὰ ποῖα λοιπὸν ἐννοοῦμεν; Τὴν κατάταξιν τῶν ἡμερῶν συμφώνως μὲ τὸ διάστημα τῶν μηνῶν, καὶ τῶν μηνῶν συμφώνως μὲ ἕκαστον ἔτος, εἰς τρόπον ὥστε αἱ ὧραι καὶ αἱ θυσίαι καὶ αἱ ἑορταὶ νὰ λαμβάνουν τὴν ἁρμόζουσαν τάξιν εἰς αὐτὰς διὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν συμφώνως μὲ τὴν φύσιν, καὶ νὰ παρουσιάζουν τὴν πόλιν ζωντανὴν καὶ ἄγρυπνον καὶ τὰ ὁποῖα εἰς μὲν τοὺς θεοὺς ἀποδίδουν τάς τιμάς, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ὡς πρὸς αὐτὰ τοὺς κάμνουν περισσότερον νοήμονας. Ὅλα αὐτά, φίλε μου, δὲν ἐλέχθησαν καλῶς εἰς σὲ ἀπὸ τὸν νομοθέτην. Λοιπὸν πρόσεχε καλὰ εἰς ὅσα πρόκειται νὰ εἰποῦμεν κατόπιν. Εἴπαμεν ὅτι πρῶτον ἀπὸ τὰ γράμματα δὲν ἔχεις ἀρκετὰς γνώσεις, καὶ εὑρήκαμεν ἔλλειψιν εἰς τὸν λόγον, ὅτι δὲν σοῦ ὥρισε ἀκόμη ἀκριβῶς, ἂν ἄραγε πρέπει νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἐντέλειαν αὐτοῦ τοῦ μαθήματος ὅστις μέλλει νὰ γίνῃ πολίτης, ἢ ὅλως διόλου οὔτε ἀρχὴν νὰ κάμῃ. Ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τὴν λύραν. Τώρα ὅμως λέγομεν ὅτι πρέπει νὰ ἀρχίσῃ. Καὶ διὰ μὲν τὰ γράμματα ἀπαιτοῦνται εἰς παῖδα ἡλικίας δέκα ἐτῶν τρία ἔτη, διὰ νὰ ἀρχίσῃ δὲ τὴν λύραν, εἶναι κατάλληλος καιρὸς τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας, ἄλλα δὲ τρία διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ. Καὶ οὔτε περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ οὔτε ὀλιγώτερα ἔτη νὰ ἐπιτρέπεται νὰ σπουδάζῃ παρανόμως, ἔστω ἂν αὐτὸς εἴτε ὁ πατὴρ τοῦ ἀγαπᾷ ἢ μισῇ τὰ μαθήματα. Ὅστις δὲ δὲν ὑπακούει ἃς εἶναι στερημένος τῶν τιμῶν τῶν τέκνων του, τάς ὁποίας θὰ εἰποῦμεν ὀλίγον κατωτέρω.

Ἀλλὰ εἰς αὐτὸ τὸ διάστημά τὶ πρέπει νὰ μανθάνουν οἱ νέοι καὶ τὶ νὰ διδάσκουν οἱ διδάσκαλοι, αὐτὸ πρῶτον ἄκουσε. Λοιπόν, ὡς πρὸς τὰ γράμματα (τοῦ ἀλφαβήτου), πρέπει νὰ σπουδάσῃ ἕως ὅτου νὰ γίνῃ ἱκανὸς νὰ γράφῃ καὶ νὰ ἀναγινώσκῃ. Τὸ νὰ γίνουν ὅμως μερικοὶ τέλειοι εἰς τὴν ταχυγραφίαν καὶ τὴν καλλιγραφίαν, ἐὰν ἡ φύσις των δὲν προχωρῇ εἰς τὰ ὁρισθέντα ἔτη, ἃς ἀφεθῇ κατὰ μέρος, ὅσον δὲ διὰ τὰ μὴ ψαλλόμενα μὲ τὴν λύραν διδάγματα τῶν ποιητῶν, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν τυπωμένα ὡς συγγράμματα, ἄλλα μὲν μὲ μέτρον, ἄλλα δὲ χωρὶς διαιρέσεις ῥυθμικάς, τὰ ὁποῖα μάλιστα λέγονται ἁπλῶς πεζὰ συγγράμματα, στερούμενα ῥυθμοῦ καὶ ἁρμονίας, μας διεσώθησαν ἐπικίνδυνα ἔργα ἀπὸ παρὰ πολλοὺς τοιούτους ἀνθρώπους. Καὶ αὐτά, λαμπροί μου φίλοι νομοφύλακες, τὶ θὰ τὰ κάμετε; Ἢ τι ἂν σᾶς διατάξῃ νὰ κάμετε εἰς αὐτὰ ὁ νομοθέτης θὰ εἶναι ὀρθὴ ἡ διαταγὴ τοῦ; Νομίζω ὅτι αὐτὸς θὰ εὑρεθῇ εἰς μεγάλην ἀπορίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ εἶναι αὐτή, καλὲ Ξένε, ἡ ἀπορία, τὴν ὁποίαν μόνος σοῦ ἀποτείνεις εἰς τὸν ἑαυτόν σου;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλὰ μὲ ἐπρόλαβες, φίλε Κλεινία. Καὶ λοιπὸν εἰς ἐσᾶς, οἱ ὁποῖοι μετέχετε εἰς τὴν συζήτησιν τῶν νόμων (!), εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσω τί μοῦ φαίνεται εὔκολον καὶ τὶ ὄχι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπόν; Ὡς πρὸς αὐτὰ τώρα, τὶ πάθημα σοῦ συνέβη καὶ τὰ λέγεις αὐτά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα θὰ σοῦ τὸ εἴπω. Δηλαδὴ πολλάκις δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ὁμιλῇ κανεὶς τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ἄπειρα ἄλλα στόματα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πῶς; Τάχα ὀλίγον ἀντίθετα πρὸς τοὺς πολλοὺς σοῦ φαίνονται ὅτι εἶναι ὅσα εἴπαμεν προηγουμένως περὶ νόμων;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτό ποὺ λέγεις τώρα εἶναι πολὺ ἀληθές. Δηλαδή, καθώς μου φαίνεται, μὲ προτρέπεις μὲ τὸν ἴδιον δρόμον, ὁ ὁποῖος εἰς πολλοὺς ἔγινε μισητὸς — ἴσως ὅμως καὶ ἀγαπητὸς εἰς ἄλλους ὄχι ὀλιγωτέρους, καί, ἂν ὀλιγωτέρους, ὄχι ὅμως χειροτέρους τουλάχιστον — , μὲ αὐτοὺς μὲ παρακινεῖς νὰ ῥιψοκινδυνεύω καὶ νὰ τολμῶ νὰ βαδίζω τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ἀνοίξαμεν μὲ τὴν νομοθεσίαν τῆς συζητήσεως μας, χωρὶς νὰ ὑποχωρῶ διόλου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν ὑποχωρῶ. Λέγω λοιπὸν ὅτι ὑπάρχουν καὶ παρὰ πολλοὶ ποιηταὶ ἑξαμέτρων στίχων καὶ τριμέτρων καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν μέτρων, ἄλλοι μὲν ἐπιδιώκοντες τὸ σοβαρόν, ἄλλοι δὲ τὸ ἀστεῖον, μὲ τὰ ὁποῖα λέγουν αὐτοὶ οἱ ἀριθμούμενοι εἰς πολλὰς χιλιάδας ὅτι πρέπει νὰ ἀνατρέφουν τοὺς ὀρθῶς ἐκπαιδευομένους καὶ νὰ τοὺς κάμνουν ἐντριβεῖς, καθιστῶντες αὐτοὺς πολὺ προσεκτικοὺς ἀκροατὰς εἰς τάς ἀναγνώσεις καὶ πολυμαθεῖς καὶ μανθάνοντας ἀπ' ἔξω ὁλοκλήρους ποιητάς. Ἄλλοι δὲ ἐκλέγουν ἀπὸ ὅλους μερικὰ κεφάλαια καὶ ἀπανθίζουν μερικὰ πλήρη ῥητά, καὶ λέγουν ὅτι πρέπει νὰ τὰ μάθῃ ἀπ' ἔξω ὅστις θέλει νὰ γίνῃ

ἀγαθὸς καὶ σοφὸς ἀπὸ πολυγνωσίαν καὶ πολυμάθειαν. Δι' αὐτοὺς λοιπὸν μὲ προτρέπεις σὺ νὰ εἴπω μὲ θάρρος, τὶ λέγουν ὀρθῶς καὶ τὶ ὄχι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὶ λοιπὸν ἄραγε πρέπει νὰ εἴπω μὲ μίαν ἐξήγησιν δι' ὅλα αὐτά, διὰ νὰ ἀπαντήσω ἱκανοποιητικῶς; Νομίζω σχεδὸν τὸ ἑξῆς, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ καθεὶς θὰ μοῦ τὸ συγχωρήσῃ, ὅτι δηλαδὴ ἕκαστος ἀπὸ αὐτοὺς πολλὰ μὲν ἔχει εἰπεῖ καλῶς, πολλὰ ὅμως καὶ ἀντιθέτως. Ἀφοῦ δὲ αὐτὸ συμβαίνει οὕτω πώς, νομίζω ὅτι φέρει κίνδυνον εἰς τοὺς παῖδας ἡ πολυμάθεια.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς λοιπὸν καὶ τὶ συμβουλεύεις εἰς τὸν νομοφύλακα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὡς πρὸς τὶ ἐννοεῖς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ παράδειγμα θὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει του, ὥστε ἄλλα μὲν νὰ ἐπιτρέπῃ νὰ τὰ μανθάνουν ὅλοι οἱ νέοι, ἄλλα δὲ νὰ τὰ ἐμποδίζῃ; Λέγε καὶ μὴ διστάζεις διόλου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀγαπητέ μου Κλεινία, πλησιάζω νὰ εἶμαι εὐτυχὴς μὲ κάποιον καλὸν τρόπον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡς πρὸς τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὡς πρὸς τὸ νὰ μὴ εὑρίσκωμαι εἰς πλήρη ἀπορίαν παραδείγματος. Διότι τώρα ἔρριψα βλέμμα εἰς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἐσυζητήσαμεν ἡμεῖς ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἕως ἐδῶ, ὄχι χωρὶς κάποιαν ἔμπνευσιν, μοῦ φαίνεται, τῶν θεῶν, καὶ ὁπωσδήποτε μοῦ ἐφάνησαν ὅτι ὁμοιάζουν ἐντελῶς μὲ κάποιαν ποίησιν. Καὶ ἴσως δὲν εἶναι διόλου παράδοξον αὐτὸ τὸ πάθημα ποὺ μοῦ συνέβη, δηλαδὴ νὰ ῥίψω βλέμμα εἰς ἰδικοὺς μας λόγους τόσον πολλοὺς μαζὶ καὶ νὰ εὐχαριστηθῶ ὑπερβολικά. Τὸ κυριώτερον ὅμως εἶναι ὅτι ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους λόγους, τοὺς ὁποίους ἔμαθα καὶ ἤκουσα εἰς στίχους ἢ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πεζούς, αὐτοὶ ἐδῶ ἀπὸ ὅλους μοῦ ἐφάνησαν πρακτικώτεροι καὶ περισσότερον κατάλληλοι διὰ νὰ τοὺς ἀκούουν οἱ νέοι. Καὶ λοιπὸν εἰς τὸν νομοφύλακα καὶ εἰς τὸν παιδαγωγὸν δὲν ἔχω, καθὼς νομίζω, νὰ εἴπω ἄλλο καλλίτερον παράδειγμα παρὰ νὰ προτρέψουν τοὺς διδασκάλους αὐτὰ νὰ διδάσκουν εἰς τοὺς παῖδας καὶ τὰ σχετικὰ καὶ ὅμοια μὲ αὐτά. Δηλαδή, ἂν ὁ ἴδιος ἀναγινώσκῃ ἔργα ποιητῶν ἢ πεζὰ συγγράμματα ἢ παρευρίσκεται εἰς συζήτησιν χωρὶς γραπτὰ καὶ εὕρῃ παρόμοια πρὸς ὅσα λέγομεν τώρα, νὰ μὴ τὰ ἀμελῇ διόλου, ἀλλὰ νὰ τὰ γράφῃ ἀμέσως. Καὶ πρῶτον μὲν νὰ ἀναγκάζῃ τοὺς ἰδίους τοὺς διδασκάλους νὰ τὰ μανθάνουν καὶ νὰ τὰ ἐπαινοῦν, εἰς ὅσους δὲ διδασκάλους δὲν ἀρέσουν αὐτὰ νὰ μὴ τοὺς ἔχῃ συνεργάτας, ἀλλὰ μόνον ὅσοι εἶναι ὁμόψηφοι εἰς τοὺς ἐπαίνους, αὐτοὺς νὰ χρησιμοποιῇ καὶ εἰς αὐτοὺς νὰ παραδίδῃ τοὺς νέους, διὰ νὰ τοὺς διδάσκουν καὶ νὰ τοὺς ἐκπαιδεύουν. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος μου ἐδῶ καὶ οὕτω πως ἂς τελειώνῃ, ἐφαρμοζόμενος εἰς τοὺς γραμματοδιδασκάλους συγχρόνως καὶ εἰς τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν μας, φίλε Ξένε, μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν παρεκβαίνομεν ἀπὸ τὸ σχέδιον τῆς συζητήσεώς μας. Ἂν ὅμως εἰς τὸ σύνολον ἐπιτυγχάνωμεν ἢ ὄχι ἴσως αὐτὸ εἶναι δύσκολον νὰ τὸ διισχυριζώμεθα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως, φίλε Κλεινία, διότι τοῦτο τότε μόνον θὰ ἐννοηθῇ καλλίτερα, καθὼς εἶναι ἐπόμενον, ὅταν, καθὼς ἔχομεν εἰπεῖ πολλάκις, φθάσωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς συζητήσεως μας περὶ νόμων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν δὲν πρέπει ἄραγε κατόπιν ἀπὸ τὸν γραμματοδιδάσκαλον νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὸν κιθαριστήν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν νομίζω ὅτι ἡμεῖς ἐνθυμούμενοι τοὺς προηγουμένους λόγους θὰ ἀποδώσωμεν εἰς τοὺς κιθαριστὰς τὸ ἁρμόζον μέρος καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν σχετικὴν μὲ αὐτὰ ἐκπαίδευσιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίους λόγους λοιπὸν ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἴπαμεν, νομίζω, ὅτι οἱ ψάλται τοῦ Διονύσου οἱ ἐξήντα ἐτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὑπερβολικὰ καλαίσθητοι διὰ τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τάς συνθέσεις τῶν ἁρμονιῶν, ὥστε ἀπὸ τὴν καλὴν καὶ τὴν κακὴν μίμησιν τῶν μελῳδιῶν, αἱ ὁποῖαι μιμοῦνται τὰ πάθη, ὅσα συμβαίνουν εἰς τὴν ψυχήν, νὰ ἠμποροῦν νὰ ἐκλέγουν τάς ἀπομιμήσεις τῆς ἀγαθῆς καὶ τῆς ἀντιθέτου, καὶ αὐτὰ μὲν νὰ τὰ ἀποβάλλουν, ἐκεῖνα δὲ νὰ τὰ παρουσιάζουν εἰς τὸ μέσον καὶ νὰ τὰ ἐξυμνοῦν καὶ νὰ μαγεύουν τάς ψυχὰς τῶν νέων, προτρέποντες ἕκαστον νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς διὰ τῶν μιμήσεων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν χάριν αὐτῶν πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται τοὺς φθόγγους τῆς λύρας καὶ ὁ κιθαριστὴς καὶ ὁ ἐκπαιδευόμενος διότι αἱ χορδαὶ ἔχουν καθαροὺς φθόγγους, καὶ νὰ ἀποδίδουν συμφώνως μὲ τάς χορδὰς τοὺς φθόγγους τῆς φωνῆς των. Τὴν δὲ ὑπόκρουσιν καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς λύρας, ὅταν ἄλλας μὲν μελῳδίας ἀποδίδουν αἱ χορδαί, ἄλλας δὲ ὁ συνθέτης τῆς μελῳδίας καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἠρεμίαν, ἢ τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ἀργοπορίαν καὶ τὴν ὀξυφωνίαν καὶ βαρυφωνίαν, διὰ νὰ τὴν ἀποδίδουν ἁρμονικῶς μὲ τάς ἀντιθέσεις, παρομοίως δὲ τάς διαφόρους ποικιλίας τῶν ῥυθμῶν τάς προσαρμοζομένας πρὸς τοὺς φθόγγους τῆς λύρας, ὅλα αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ διδάξωμεν εἰς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι πρόκειται ἐντὸς τριῶν ἐτῶν νὰ ἀποκτήσουν ταχέως ὅ,τι εἶναι χρήσιμον ἀπὸ τὴν μουσικήν. Διότι τὰ ἀντίθετα συγκρούονται μεταξύ των καὶ μανθάνονται δυσκόλως. Καὶ ὅμως πρέπει οἱ νέοι νὰ μανθάνουν ὅσον τὸ δυνατὸν εὐκόλως. Διότι τὰ ὑποχρεωτικὰ μαθήματά των δὲν εἶναι ὀλίγα, θὰ τὰ ὑποδείξῃ δὲ ὅσον προχωρεῖ ἡ συζήτησις μαζὶ μὲ τὸν καιρόν. Ἀλλὰ ὅσον διὰ τὴν μουσικὴν ἂς φροντίζῃ οὕτω πως ὁ παιδαγωγός. Ὅσον δὲ διὰ τάς μελῳδίας καθ' ἑαυτὰς καὶ τάς λέξεις τάς ὁποίας πρέπει νὰ διδάξουν οἱ χοροδιδάσκαλοι (διδάσκαλοι τῆς χωρωδίας) καὶ ὅλα αὐτὰ ἐλέχθησαν εἰς τὰ προηγούμενα λεπτομερῶς, τὰ ὁποῖα μάλιστα εἴπαμεν ὅτι πρέπει νὰ καθιερωθοῦν, καὶ νὰ εἶναι ἁρμόδια δι' ἑκάστην ἑορτήν, διὰ νὰ δίδουν δόκιμον ἡδονὴν εἰς τάς πόλεις καὶ νὰ τάς ὠφελοῦν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀληθῆ εἶναι καὶ αὐτά ποὺ ἐλεπτολόγησες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν εἶναι πολὺ ὀρθὸν νὰ παραλάβῃ καὶ αὐτὰ ὁ ἐκλεχθεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ἄρχων εἰς τὴν μουσικὴν καὶ νὰ ἐπιμελῆται μὲ καλὴν τύχην, ἡμεῖς δὲ ἂς ὁμιλήσωμεν περὶ χοροῦ καὶ περὶ τῆς γενικῆς γυμναστικῆς τοῦ σώματος ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὁποῖα εἴπαμεν προηγουμένως. Δηλαδὴ καθὼς διὰ τὴν μουσικὴν προσεθέσαμεν τὸ διδακτικὸν μέρος τὸ ὁποῖον ὑπελείπετο, ὁμοίως ἂς κάμωμεν καὶ περὶ τῆς γυμναστικῆς. Διότι οἱ παῖδες καὶ αἱ κόραι πρέπει νὰ μανθάνουν νὰ χορεύουν καὶ νὰ γυμνάζωνται. Δὲν εἶναι ἔτσι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Διὰ τοὺς παῖδας λοιπὸν οἱ χορευταί, διὰ δὲ τάς κόρας αἱ χορεύτριαι θὰ εἶναι ἐπιτήδειοι νὰ τοὺς γυμνάζουν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἂς εἶναι ἔτσι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς προσκαλέσωμεν πάλιν αὐτόν ποὺ θὰ ἔχῃ τάς μεγαλιτέρας δυσκολίας, δηλαδὴ τὸν ἐπιμελητὴν τῶν παίδων, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἔχῃ πολλὴν σχολὴν διὰ νὰ φροντίζῃ καὶ διὰ τὴν μουσικὴν καὶ διὰ τὴν γυμναστικήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς λοιπὸν θὰ εἶναι εἰς θέσιν, ἀφοῦ εἶναι γεροντότερος, νὰ ἔχῃ τόσας φροντίδας;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εὔκολα, φίλε μου. Διότι ὁ νόμος τοῦ ἐπιτρέπει καὶ θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ προσλαμβάνῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ὅσους θέλει ἄνδρας καὶ γυναίκας ἀπὸ τοὺς πολίτας. Θὰ γνωρίσῃ δὲ ποίους πρέπει νὰ ἐκλέξῃ καὶ θὰ θελήσῃ νὰ μὴ σφάλλῃ εἰς αὐτὰ ἔχων τὴν φρόνιμον ἐντροπήν, καὶ γνωρίζων τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀξιώματός του, καὶ σκεπτόμενος καλῶς, ὅτι, ἐὰν μὲν ἀνατραφοῦν καλῶς οἱ νέοι, ὅλα μας πηγαίνουν καλά, ὅταν δὲ ὄχι καλῶς, τότε οὔτε πρέπει νὰ τὸ εἰποῦμεν οὔτε ἡμεῖς τὸ λέγομεν, ἀπομακρύνοντες ἀπὸ τὴν νεόκτιστον πόλιν τοὺς ὑπερβολικὰ φιλομάντεις. Λοιπὸν εἴπαμεν πολλὰ καὶ δι' αὐτά, δηλαδὴ διὰ τοὺς χοροὺς καὶ ὅλας τάς κινήσεις τῆς γυμναστικῆς. Δηλαδὴ ὡς γυμναστικὴν θεωροῦμεν καὶ ὅλας τάς κοπώσεις τῶν σωμάτων εἰς τὸν πόλεμον καὶ μὲ τὴν τοξικὴν καὶ ἐν γένει μὲ τὴν ἀκροβολιστικήν, καὶ μὲ τὴν πελταστικὴν καὶ μὲ ὅλην τὴν ὁπλομαχίαν καὶ τῶν τακτικῶν μετακινήσεων καὶ ὅλων τῶν στρατιωτικῶν πορειῶν καὶ στρατοπεδεύσεων καὶ μὲ ὅσα μαθήματα συντείνουν εἰς τὴν ἱππικήν. Δηλαδὴ ὅλων αὐτῶν πρέπει νὰ ὑπάρχουν κοινοὶ διδάσκαλοι, λαμβάνοντες μισθὸν ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ μαθηταὶ αὐτῶν οἱ παῖδες τῆς πόλεως καὶ οἱ ἄνδρες καὶ αἱ κόραι καὶ αἱ γυναῖκες νὰ γίνουν ἐπιστήμονες ὅλων αὐτῶν.
Καὶ ἐνόσω μὲν εἶναι κόραι αἱ γυναῖκες νὰ γυμνασθοῦν εἰς ὅλους τοὺς ἐνόπλους χοροὺς καὶ τάς μάχας, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς τάς μετακινήσεις καὶ εἰς τάς τάξεις καὶ εἰς τὴν κατάθεσιν καὶ ἄρσιν τῶν ὅπλων γυμνασμέναι, ἂν ὄχι δι' ἄλλο τίποτε, τουλάχιστον ἂν γίνῃ κάποτε ἀνάγκη νὰ ἐγκαταλείψουν πανδήμως μὲ ὅλας τάς δυνάμεις των τὴν πόλιν καὶ νὰ στρατοπεδεύσουν ἔξω, νὰ εἶναι ἱκανοὶ ὅσοι θὰ φυλάξουν τοὺς παῖδας καὶ τὴν ἄλλην πόλιν δι' αὐτὸ τὸ διάστημα, ἢ καὶ ἀντιθέτως (διότι τίποτε δὲν πρέπει κανεὶς νὰ βεβαιώνῃ μὲ ὅρκον, ἐὰν ἀπ' ἔξω ἐπιπέσουν οἱ ἐχθροὶ μὲ κάποιαν μεγάλην ῥωμαλεότητα καὶ δύναμιν, εἴτε βάρβαροι εἴτε Ἕλληνες, ὥστε νὰ γίνῃ ἀνάγκη νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ μάχη χάριν αὐτῆς τῆς πόλεως. Τότε βεβαίως θὰ εἶναι μεγάλη ἔλλειψις τῆς πολιτείας, αἱ γυναῖκες νὰ εἶναι τόσον αἰσχρῶς ἀναθρεμμέναι, ὥστε οὔτε ὡς ὄρνεα πολεμοῦσαι διὰ τὰ τέκνα τῶν ἐναντίον ὁποιουδήποτε ἰσχυροτάτου ζῴου νὰ μὴ εἶναι πρόθυμοι νὰ ἀποθνήσκουν καὶ νὰ ὑφίστανται ὅλους τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ ἀμέσως νὰ τρέχουν εἰς τὰ ἱερὰ καὶ νὰ πλημμυρίζουν καὶ βωμοὺς καὶ ναοὺς καὶ νὰ ἀποκτήσουν φήμην διὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἐκ φύσεως εἶναι τὸ δειλότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ζῷα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μὰ τὸν Δία, φίλε Ξένε, δὲν θὰ ἦτο διόλου εὐπρεπές, ὁπουδήποτε συμβῇ τοῦτο εἰς μίαν πόλιν, χωριστὰ ἀπὸ τὴν δυστυχίαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν νὰ θέσωμεν αὐτὸν τὸν νόμον, δηλαδὴ ἕως εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν ὅτι δὲν πρέπει αἱ γυναῖκες νὰ ἀμελοῦν τὰ πολεμικά, ἀλλὰ ὅλοι οἱ πολῖται καὶ αἱ πολίτιδες νὰ γυμνάζωνται;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐγὼ τουλάχιστον συμφωνῶ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν διὰ τὴν πάλην μερικὰ μὲν τὰ εἴπαμεν, τὸ σπουδαιότερον ὅμως, καθὼς ἐγὼ φρονῶ, δὲν τὸ εἴπαμεν, οὔτε εἶναι εὔκολον νὰ κρίνωμεν αὐτό, χωρὶς νὰ τὸ ἀποδεικνύωμεν μὲ τὸ σῶμα, ἐνῶ τὸ ἐξηγοῦμεν διὰ τοῦ λόγου. Αὐτὸ λοιπὸν τότε μόνον θὰ τὸ κρίνωμεν, ὅταν ὁ λόγος παρακολουθήσας τὴν ἐκτέλεσιν μας πληροφορήσῃ τίποτε σαφὲς καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα εἶπε καὶ ὅτι μὲ τὴν πολεμικὴν σύγκρουσιν ὅλων τῶν κινήσεων παρὰ πολὺ συγγενὴς εἶναι ἡ τοιαύτη πάλη, καὶ μάλιστα ὅτι αὐτὴν πρέπει νὰ τὴν συνηθίζωμεν χάριν ἐκείνης, ὄχι ὅμως ἐκείνην χάριν αὐτῆς νὰ μανθάνωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ ὡμίλησες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρὸς τὸ πάρον λοιπὸν ἃς σταθοῦμεν ἕως ἐδῶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς παλαιστικὴς ἱκανότητος. Διὰ τὴν ἄλλην ὅμως κίνησιν τοῦ σώματος ὁλοκλήρου, τῆς ὁποίας τὸ περισσότερον μέρος θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ τὸ ὀνομάσῃ κανεὶς χορόν, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχουν δύο εἴδη αὐτοῦ, τὸ ἓν τὸ ὁποῖον μιμεῖται σοβαρῶς τὴν κίνησιν τῶν ὡραιοτέρων σωμάτων, καὶ τὸ ἄλλο τὸ ὁποῖον μιμεῖται τὴν κίνησιν τῶν ἀσχημοτέρων πρὸς ἐξευτελισμόν, καὶ ἔπειτα πάλιν δύο εἴδη τοῦ μηδαμινοῦ καὶ ἄλλα δύο τοῦ σοβαροῦ. Καὶ λοιπὸν τοῦ σοβαροῦ τὸ μὲν ἓν εἶναι ἐν καιρῷ πολέμου καὶ μὲ βιαίας κοπώσεις συμπλοκὴ τῶν ὡραίων σωμάτων καὶ τῆς ἀνδρικῆς ψυχῆς, τὸ δὲ ἄλλο ὅταν εὑρίσκεται εἰς εὐδοκίμησιν ἡ σώφρων ψυχὴ καὶ εἰς μετριασμένας ἡδονάς, τὸ ὁποῖον πολὺ φυσικὰ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ὀνομάσῃ εἰρηνικὸν χορόν. Λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δύο τὸν πολεμικόν, ὁ ὁποῖος διαφέρει ἀπὸ τὸν εἰρηνικόν, εἶναι ὀρθὸν νὰ τὸν ὀνομάσῃ κανεὶς πυρρίχιον, ὁ ὁποῖος μιμεῖται καὶ τὴν προσεκτικὴν ἀποφυγὴν ὅλων τῶν ἐπιθέσεων μὲ παρακάμψεις καὶ ὑποχωρήσεις διαφόρους καὶ μὲ ὑπερπήδησιν εἰς τὰ ὕψη καὶ μὲ χαμηλώσεις, καὶ τάς ἀντιθέτους ἀπὸ αὐτὰς κινήσεις, δηλαδὴ ὅσαι προσπαθοῦν νὰ μιμηθοῦν τάς ἐπιθέσεις μὲ δραστήρια σχήματα καὶ τὴν ὥραν τῆς ῥίψεως τῶν τόξων καὶ τῶν ἀκοντίων καὶ ὅλων τῶν κτυπημάτων. Εἰς αὐτὰ τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ τονισμένον τὸ ὁποῖον μιμεῖται τὰ ἀγαθὰ σώματα καὶ τάς ψυχὰς συνίσταται συνήθως εἰς τὴν εὐθυγραμμίαν τῶν μελῶν τοῦ σώματος, τὸ δὲ ἀντίθετον ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι ὀρθόν. Τὸν δὲ εἰρηνικὸν χορὸν πάλιν εἰς ἑκάστην λεπτομέρειαν πρέπει νὰ τὸν ἐξετάσωμεν ὡς ἑξῆς, διὰ νὰ ἰδοῦμεν ἂν κανεὶς ὀρθῶς ἢ ὄχι ἐκτελεῖ τὸν ὡραῖον χορὸν κατὰ φύσιν καὶ ἂν συγκαταλέγεται εἰς τοὺς χορευτὰς τῶν εὐνομουμένων ἐθνῶν. Πρέπει λοιπὸν πρῶτον νὰ ἀναλύσωμεν τὸν φιλονικούμενον χορὸν προηγουμένως χωριστὰ ἀπὸ τὸν ἀδιαφιλονίκητον.

Ποῖος λοιπὸν εἶναι αὐτὸς καὶ πῶς πρέπει νὰ ἀναλύσωμεν τὸ καθὲν εἶδος; Ὅσον μέρος τοῦ χοροῦ θεωρεῖται ὡς βακχεία καὶ εἶναι μίμησις τῶν μεθυσμένων ἀκολούθων τοῦ Βάκχου, οἱ ὁποῖοι λέγονται Νύμφαι καὶ Πάνες καὶ Σειληνοὶ καὶ Σάτυροι, καὶ αἱ ὁποῖαι ἐκτελοῦνται εἰς μερικοὺς καθαρμοὺς καὶ εἰς τελετάς, ὁλόκληρον αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ χοροῦ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ τὸ χαρακτηρίσωμεν οὔτε ὡς εἰρηνικὸν οὔτε ὡς πολεμικὸν οὔτε ὅ,τι ἄλλο θελήσῃ κανείς. Νομίζω ὅμως ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ τὸ χωρίσωμεν κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον, δηλαδὴ νὰ τὸ θέσωμεν ἔξω ἀπὸ τὸ πολεμικὸν καὶ τὸ εἰρηνικὸν εἶδος καὶ νὰ τὸ ὀνομάσωμεν ὄχι πολιτικὸν αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ χοροῦ, ἀφοῦ δὲ τὸ ἀφήσωμεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον νὰ ἐπιστρέψωμεν τώρα εἰς τὸ πολεμικὸν καὶ εἰρηνικὸν συγχρόνως, διότι αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπάγεται εἰς τὸ θέμα μας. Λοιπὸν τὸ μὴ πολεμικὸν εἶδος τῆς μούσης, τὸ ὁποῖον μὲ χοροὺς τιμᾷ καὶ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς παῖδας τῶν θεῶν ἠμπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ ἓν γένος, ὅταν γίνεται καλῶς, τοῦτο δὲ ἠμποροῦμεν νὰ τὸ διαιρέσωμεν εἰς δύο, τὸ ἓν μὲν εἶδος αὐτοῦ εἶναι ὅταν φεύγωμεν τάς κοπώσεις καὶ τοὺς κινδύνους καὶ φθάνωμεν εἰς τὰ ἀγαθά, τὸ ὁποῖον ἔχει μεγαλιτέρας ἡδονάς, τὸ δὲ ἄλλο ὅταν τὰ προηγούμενα ἀγαθὰ διατηροῦνται καὶ αὐξάνουν, τὸ ὁποῖον ἔχει μετριωτέρας ἡδονὰς ἀπὸ ἐκεῖνα. Εἰς αὐτὰ λοιπὸν τὰ εἴδη πᾶς ἄνθρωπος, ὅταν μὲν αἱ ἡδοναὶ εἶναι μεγαλίτεραι, κάμνει κινήσεις τοῦ σώματος μεγαλιτέρας, ὅταν δὲ μικρότεραι, μικροτέρας, καὶ πάλιν, ὅταν μὲν εἶναι ἀξιοπρεπέστερος καὶ περισσότερον συνηθισμένος εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀνδρείας, κάμνει μικροτέρας κινήσεις, ὅταν δὲ εἶναι δειλὸς καὶ ἀγύμναστος εἰς τὴν σωφροσύνην, κάμνει μεγαλιτέρας καὶ ὁρμητικωτέρας μεταβολὰς τῆς κινήσεως. Καὶ ἐν γένει δέ, ὅταν φωνάζῃ εἴτε ψάλλων εἴτε ὁμιλῶν, δὲν κρατεῖ διόλου εἰς ἀκινησίαν ὁλόκληρον τὸ σῶμα του.

Διὰ τοῦτο ἡ μίμησις τῶν λεγομένων ἐκτελουμένη μὲ σχήματα ἀποτελεῖ ὅλα τὰ εἴδη τῆς χορευτικῆς τέχνης. Ἄλλος λοιπὸν ἀπὸ ἡμᾶς κινεῖται εἰς ὅλα αὐτὰ ὀρθῶς, ἄλλος δὲ ἐσφαλμένως. Καὶ βεβαίως καὶ ἄλλας πολλὰς ἀπὸ τάς ἀρχαίας ὀνομασίας πρέπει νὰ ἐπαινοῦμεν ὅτι ἐτέθησαν καλῶς, καὶ συμφώνως μὲ τὴν φύσιν, μία δὲ ἀπὸ αὐτὰς εἶναι καὶ οἱ χοροὶ τῶν εὐτυχούντων, οἱ ὁποῖοι εἶναι μετριασμένοι ὡς πρὸς τάς ἡδονάς, πόσον πραγματικῶς ὀρθῶς καὶ μουσικῶς τοὺς ὠνόμασε ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο καὶ πολὺ λογικὰ ἔθεσε εἰς αὐτοὺς κοινὸν ὄνομα καὶ τοὺς ὠνόμασε ὅλους ἐμμελείας, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δύο εἴδη τοῦ καλοῦ χοροῦ καθιέρωσε, τὸν πολεμικὸν πυρρίχιον, καὶ τὴν εἰρηνικὴν ἐμμέλειαν, εἰς ἕκαστον ἀπὸ τοὺς δύο ἀποδώσας τὸ πρέπον καὶ ἁρμόδιον ὄνομα. Δι' αὐτὰ λοιπὸν ὁ νομοθέτης ὀφείλει νὰ περιγράψῃ τοὺς τύπους των, ὁ δὲ νομοφύλαξ νὰ τὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ τὰ ἐρευνήσῃ καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἄλλην μουσικὴν νὰ συνθέσῃ τοὺς χοροὺς καὶ νὰ μοιράσῃ εἰς ἑκάστην πανήγυριν διὰ τάς θυσίας τὸ κατάλληλον εἶδος, καί, ἀφοῦ καθιερώσῃ μὲ τοιαύτην τάξιν ὅλα αὐτά, εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴ μετακινῇ κανὲν οὔτε σχετικὸν μὲ τὸν χορὸν οὔτε μὲ τὴν ᾠδήν, καὶ μὲ τάς ἰδίας ἡδονὰς πάντοτε νὰ διάγῃ ἡ ἰδία πόλις καὶ οἱ πολῖται, καὶ νὰ μένουν ὅσον τὸ δυνατὸν ὅμοιοι καὶ νὰ ζοῦν καλὰ καὶ μὲ εὐτυχίαν.

Καὶ λοιπὸν ἔλαβε τέλος τὸ ζήτημα ποίου εἴδους πρέπει νὰ εἶναι οἱ χοροὶ τῶν ὡραίων σωμάτων καὶ τῶν εὐγενῶν ψυχῶν. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν καὶ νὰ γνωρίζωμεν καὶ τῶν ἀσχήμων σωμάτων καὶ σκέψεων καὶ τάς μιμήσεις τάς περιστρεφομένας εἰς τάς γελοίας κωμωδοποιήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτελοῦνται μὲ τάς λέξεις καὶ μὲ τὴν ᾠδὴν καὶ μὲ τὸν χορὸν καὶ μὲ ὅλας αὐτὰς τάς μιμήσεις. Διότι χωριστὰ ἀπὸ τὰ ἀξιογέλαστα δὲν εἶναι διόλου δυνατὸν νὰ μάθῃ κανεὶς τὰ σπουδαῖα, καθὼς καὶ πᾶν πρᾶγμα, χωρὶς τὸ ἀντίθετον, ἐὰν πρόκειται κανεὶς νὰ γίνῃ φρόνιμος. Νὰ τὰ ἐκτελέσῃ ὅμως καὶ τὰ δύο δὲν εἶναι δυνατόν, καὶ ἂν πρόκειται κανεὶς νὰ ἔχῃ ὀλίγην δόσιν ἀρετῆς, ἀλλὰ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τὰ γνωρίζῃ, δηλαδὴ μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μὴ κάμνῃ ἢ λέγῃ ἀπὸ ἄγνοιαν ὅσα εἶναι ἀξιογέλαστα, ἐνῶ δὲν πρέπει νὰ τὰ κάμνῃ, ἀλλὰ εἰς δούλους καὶ εἰς μισθωμένους ξένους νὰ ἐπιβάλλῃ νὰ τὰ ἀπομιμοῦνται, μελέτη ὅμως δι' αὐτά ποτε νὰ μὴ γίνεται καμμία οὔτε νὰ φανῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐλευθέρους ὅτι μανθάνει αὐτά, οὔτε γυνὴ οὔτε ἀνήρ, ἀλλὰ νὰ φαίνεται πάντοτε πρωτόπειρος εἰς αὐτὰς τάς μιμήσεις. Λοιπὸν ὅσα παιγνίδια περιστρέφονται εἰς τὸν γέλωτα, τὰ ὁποῖα μάλιστα τὰ ὀνομάζομεν ὅλοι κωμῳδίαν, ἃς ἔχουν αὐτὴν τὴν διάταξιν εἰς τὸν νόμον καὶ τὴν συζήτησιν μας. Ἀπὸ δὲ τοὺς σπουδαίους ποιητὰς μας τοὺς καταγινομένους εἰς τὴν τραγῳδίαν, ἐὰν ἔλθῃ κανεὶς νὰ μᾶς ἐρωτήσῃ τὰ ἑξῆς· Καλοί μου ξένοι, θέλετε ἄραγε νὰ συχνάζωμεν εἰς τὴν πόλιν καὶ τὸν τόπον σας ἢ ὄχι, καὶ τὴν ποίησιν μας νὰ τὴν μεταφέρωμεν σωρηδόν, ἢ πῶς ἐκρίνατε ὀρθὸν νὰ κάμετε ὡς πρὸς αὐτά; Λοιπὸν τὶ εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀπαντήσωμεν δι' αὐτὰ εἰς τοὺς θείους αὐτοὺς ἀνθρώπους;

Δηλαδὴ ἐγὼ μὲν φρονῶ τὰ ἑξῆς· Νὰ εἰποῦμεν: Ἀγαπητοὶ φίλοι ξένοι, ἡμεῖς εἴμεθα οἱ ἴδιοι (!) ποιηταὶ τραγῳδίας ὅσον τὸ

δυνατὸν ὡραιοτάτης καὶ συγχρόνως καλλίστης. Τουλάχιστον ὅλη ἡ πολιτεία μας ἀποτελεῖ μίμησιν τοῦ ὡραιοτέρου καὶ καλλιτέρου βίου, καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἡ ἀληθεστέρα τραγωδία. Λοιπὸν καὶ σεῖς μὲν εἶσθε ποιηταί, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ποιηταὶ εἴμεθα τῶν ἰδίων πραγμάτων, ὁμότεχνοι μὲ σᾶς καὶ ἀνταγωνισταὶ τοῦ καλλιτέρου δράματος, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς μόνον ὁ νόμος ἐπλάσθη διὰ νὰ τὸ ἐκτελῇ, καθὼς εἶναι ἡ ἰδική μας γνώμη. Λοιπὸν μὴ σᾶς περάσῃ ἡ ἰδέα ὅτι ἡμεῖς θὰ σᾶς ἀφήσωμεν τόσον εὔκολα νὰ στήσετε σκηνὰς εἰς τὸν τόπον μας μέσα εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ παρουσιάζοντες καλλιφώνους ἠθοποιοὺς φωνάζοντας δυνατώτερα ἀπὸ ἡμᾶς νὰ σᾶς ἐπιτρέψωμεν νὰ ἐκφωνῆτε λόγους ἐμπρὸς εἰς τοὺς παῖδας καὶ τάς γυναίκας μας καὶ ὅλον τὸν λαόν, καὶ νὰ λέγετε διὰ τὰ ἴδια πράγματα ὄχι συμφώνους θεωρίας μὲ τάς ἰδικάς μας, ἀλλὰ συνήθως μάλιστα πράγματα ἀντίθετα κατὰ τὸ πλεῖστον. Διότι βεβαίως ἔπρεπε νὰ ἤμεθα παράφρονες καὶ ἡμεῖς καὶ ὅλη ἡ πόλις, ἡ ὁποία θὰ σᾶς ἐπέτρεπε νὰ κάμετε αὐτά ποὺ λέγομεν τώρα, πρὶν νὰ τὰ ἐξελέγξουν αἱ ἀρχαί, ἂν εἶναι ὀρθὰ καὶ κατάλληλα νὰ λέγωνται δημοσίως ὅσα ἐσυνθέσατε ἢ ὄχι. Τώρα λοιπόν, καλὰ παιδιά, ποὺ εἶσθε ἀπόγονοι τῶν μαλθακῶν Μουσῶν, παρουσιάσατε πρῶτον εἰς τοὺς ἄρχοντας τάς ἰδικάς σας ᾠδὰς πλησίον τῶν ἰδικῶν μας καί, ἂν μὲν φαίνωνται τὰ λεγόμενά σας τὰ ἴδια ἢ καὶ καλλίτερα ἀπὸ τὰ ἰδικά μας, θὰ σᾶς παραχωρήσωμεν χορόν, εἰδεμή, δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν ποτέ, καλοὶ μας φίλοι. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἔθιμα ἃς εἶναι θεσπισμένα μὲ νόμους ὡς πρὸς ὅλους τοὺς χοροὺς καὶ τὴν μάθησιν αὐτῶν, δηλαδὴ χωριστὰ μὲν τῶν δούλων, χωριστὰ δὲ τῶν κυρίων, ἐὰν συμφωνῆτε.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τώρα πλέον (!) πῶς δὲν συμφωνοῦμεν βεβαίως;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκόμη λοιπὸν ὑπάρχουν τρία μαθήματα διὰ τοὺς ἐλευθέρους, πρῶτον οἱ λογαριασμοὶ καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς ἀριθμούς, δεύτερον πάλιν ἡ καταμέτρησις τοῦ μήκους καὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ τοῦ βάθους, τρίτον δὲ ποία εἶναι ἐκ φύσεως ἡ περίοδος τῶν οὐρανίων σωμάτων. Ὅλα δὲ αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ ἐκτελοῦν μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ἀλλὰ πολὺ ὀλίγοι μόνον. Ποῖοι ὅμως, θὰ τὸ εἰποῦμεν ὅταν πλησιάσωμεν πρὸς τὸ τέλος[18]. Διότι τότε ἴσως εἶναι πρέπον. Πόσα δὲ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὸν λαὸν καί πως εἶναι ὀρθὸν νὰ λέγωνται, νὰ μὴ τὸ γνωρίζουν μὲν οἱ περισσότεροι εἶναι ἐντροπή, νὰ ζητοῦν ὅμως ὅλα μὲ τάς λεπτομερείας, δὲν εἶναι εὔκολον οὔτε ἐντελῶς δυνατόν. Ὅ,τι ὅμως εἶναι ἀναγκαῖον ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἀποδιώξωμεν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὅστις ἐφήρμοσε τὴν παροιμίαν τῆς ἀνάγκης καὶ εἰς τοὺς θεούς, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ὁ θεὸς εἶναι δυνατὸν νὰ πολεμήσῃ τὴν ἀνάγκην, εἶχε αὐτὰ ὑπ' ὄψει του, ἐφ' ὅσον βέβαια, νομίζω, ὑπάρχουν ἀνάγκαι τῶν θεῶν. Ἄλλως τε ὡς πρὸς τάς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας τάς ὁποίας ἔχουν ὑπ' ὄψει των οἱ περισσότεροι, ὅταν λέγουν αὐτὴν τὴν παροιμίαν, αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι ὁ ἀνοητότερος ἀπὸ ὅλους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τότε λοιπόν, καλὲ Ξένε, αἱ ἀνάγκαι τῶν μαθημάτων, ἂν δὲν εἶναι τοιαῦται ἀλλὰ θεῖαι, ποίου εἴδους εἶναι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φρονῶ τοιαῦται, ὥστε, ἐὰν κανεὶς δὲν ἐκτελέσῃ αὐτὰς οὔτε τάς μάθῃ, διόλου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ θεὸς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, οὔτε δαίμων οὔτε ἥρως, ὥστε νὰ ἠμπορῇ νὰ φροντίζῃ σοβαρῶς διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Πολὺ δὲ μακρὰν εἶναι τοῦ νὰ γίνῃ θεῖος ἄνθρωπος, ἐὰν δὲν ἠμπορῇ νὰ γνωρίζῃ οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὰ δύο οὔτε τὰ τρία οὔτε γενικῶς τὰ ἄρτια καὶ τὰ περιττά, οὔτε ἐντελῶς νὰ ἀριθμῇ, οὔτε νὰ ἠμπορῇ νὰ μετρῇ τάς ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, καὶ νὰ εἶναι ἀμαθὴς τῆς τροχιᾶς τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων. Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ὅτι μὲν δὲν εἶναι ἀναγκαῖα μαθήματα εἰς ἐκεῖνον ὅστις θέλει νὰ μάθῃ καὶ τὸ ἐλάχιστον ἀπὸ τὰ ὡραιότερα μαθήματα, θὰ ἦτο πολλὴ μωρία καὶ νὰ τὸ σκεφθοῦμεν. Ποῖον ὅμως εἶναι τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτὰ καὶ πόσα καὶ πότε πρέπει νὰ τὰ μάθῃ κανεὶς καὶ ποῖον εἶναι μαζὶ μὲ ποῖον, καὶ ποῖον χωριστὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ὅλην τὴν σύνδεσιν αὐτῶν, αὐτὰ πρῶτον πρέπει κανεὶς νὰ μάθῃ ὀρθῶς, διὰ νὰ ἐννοήσῃ τὰ ἄλλα τὰ ὁποῖα ἐξάγονται ἀπὸ αὐτὰ τὰ μαθήματα. Διότι τοιαύτην ἀνάγκην μας ἐπιβάλλει ἡ φύσις, εἰς τὴν ὁποίαν φρονοῦμεν ὅτι οὔτε κανεὶς θεὸς τώρα ἠμπορεῖ νὰ ἀντισταθῇ οὔτε εἰς τὸ μέλλον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως, φίλε Ξένε, τώρα ποὺ τὰ εἶπες ἔτσι, φαίνεται ὅτι εἶναι ὀρθὰ καὶ συμφώνως μὲ τὴν φύσιν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα ἔτσι εἶναι, φίλε Κλεινία, εἶναι ὅμως δύσκολον νὰ τὰ θέσωμεν ἐμπρὸς καὶ νὰ τὰ νομοθετήσωμεν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον. Λοιπόν, ἐὰν ἐγκρίνετε, ἃς ἀναβάλωμεν νὰ τὰ νομοθετήσωμεν λεπτομερέστερον ἄλλην φοράν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μοῦ φαίνεσαι, Ξένε μου, ὅτι φοβεῖσαι τὴν ἰδικὴν μας ἀμάθειαν εἰς αὐτά. Λοιπὸν δὲν ἔχεις δίκαιον νὰ φοβῆσαι. Ἑπομένως

[18] Εἰς τὴν Ἐπινομίδα.

ὅσον δι' αὐτὰ προσπάθησε νὰ εἴπῃς χωρὶς νὰ κρύψῃς τίποτε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φοβοῦμαι μὲν καὶ αὐτά ποὺ λέγεις τώρα, περισσότερον ὅμως τρομάζω ἐκείνους ποὺ ἤρχισαν αὐτὰ τὰ μαθήματα, ἀλλὰ τὰ ἤρχισαν κακῶς. Διότι ἡ ἀμάθεια ὅλων τῶν πραγμάτων, ποτὲ δὲν εἶναι φοβερὸν καὶ βαρὺ οὔτε τὸ μεγαλίτερον κακόν, ἀλλὰ ἡ πολυπειρία καὶ πολυμάθεια μὲ τὴν κακὴν ἀνατροφὴν εἶναι πολὺ μεγαλιτέρα ζημία ἀπὸ αὐτάς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγεις τὴν ἀλήθειαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τόσα μόνον πρέπει νὰ μανθάνουν οἱ ἐλεύθεροι, ὅσα καὶ πλῆθος πολὺ λαοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον μανθάνει μαζὶ μὲ τὰ γράμματα. Καὶ πρῶτον μὲν διὰ τοὺς λογαριασμοὺς κυριολεκτικῶς σχεδὸν διὰ τοὺς παῖδας εὑρήκαν μέθοδον μὲ παιγνίδια καὶ μὲ ἡδονὴν νὰ τοὺς μανθάνουν, καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ μοιράσματα μήλων καὶ στεφάνων τὰ ὁποῖα ἐφαρμόζονται καὶ εἰς περισσοτέρους καὶ εἰς ὀλιγωτέρους συγχρόνως, ἐνῶ εἶναι ὁ ἴδιος ἀριθμός, ἔπειτα μὲ τοὺς ἐφέδρους, τῶν πυκτῶν καὶ τῶν παλαιστῶν καὶ μὲ τὸν συνδυασμὸν τῶν διὰ κλήρου καὶ χωριστὰ καὶ κατὰ σειράν, καθὼς γίνονται εἰς τὸ πρα […]

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ μας προτρέπεις, καὶ τώρα ἂς ἀποκριθῶμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκόμη ὅμως καὶ τὸ ἑξῆς. Ἄραγε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὁμοίως εὐχαριστούμεθα μὲ ὅλους τοὺς χορούς, ἢ πολὺ ἀπέχομεν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὁλότελα μάλιστα ἀπέχομεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ποῖον ἠμποροῦμεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι εἶναι αὐτὸ ποῦ μας ἀπατᾷ; Ἄραγε δὲν εἶναι τὰ ἴδια πράγματα ὡραῖα δι' ὅλους μας, ἢ εἶναι μέν, ἀλλὰ δὲν φαίνονται ὅτι εἶναι τὰ ἴδια; Διότι βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ κανείς ποτε ὅτι οἱ χοροὶ τῆς κακίας εἶναι καλλίτεροι παρὰ τῆς ἀρετῆς, οὔτε ὅτι αὐτὸς μὲν εὐχαριστεῖται μὲ τὰ σχήματα τῆς μοχθηρίας, οἱ ἄλλοι ὅμως μὲ κάποιαν ἀντίθετον Μοῦσαν πρὸς αὐτά. Καὶ βεβαίως οἱ περισσότεροι νομίζουν ὅτι ὀρθότης τῆς μουσικῆς εἶναι ἡ δύναμις ἡ ὁποία προξενεῖ εἰς τάς ψυχὰς ἡδονήν. Ἀλλ' αὐτὸ μὲν δὲν εἶναι οὔτε ὑποφερτὸν οὔτε ἀπολύτως ὅσιον νὰ τὸ λέγῃ κανείς, ἀλλὰ τὸ ἑξῆς εἶναι περισσότερον πιθανὸν νὰ μας πλανᾷ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐπειδὴ ὅσα συμβαίνουν εἰς τοὺς χοροὺς εἶναι μιμήσεις τῶν χαρακτήρων καὶ γίνονται μὲ πολυειδεῖς πράξεις καὶ τύχας καὶ ἠθοποιίας καὶ μιμήσεις, τάς ὁποίας ἐκτελεῖ ἕκαστον πρόσωπον, δι' ὅσους μὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν χαρακτῆρα των ὅσα ἐψάλησαν ἢ καὶ ὁπωσδήποτε ἀλλέως ἐχορεύθησαν ἢ ἐκ φύσεως ἢ ἀπὸ συνήθειαν ἢ καὶ ἀπὸ τὰ δύο, αὐτοὶ μὲν εἶναι λογικὸν νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἐπαινοῦν καὶ νὰ τὰ ὀνομάζουν καλά, δι' ὅσους ὅμως εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικόν των ἢ τὸν χαρακτῆρα των ἢ ἀπὸ κάποιαν συνήθειάν των, αὐτοὶ δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ εὐχαριστοῦνται, οὔτε νὰ τὰ ἐπαινοῦν, τὰ ὀνομάζουν δὲ ἄσχημα. Εἰς ὅσους δὲ αἱ μὲν φυσικαὶ ἰδιότητες εἶναι ὀρθαί, αἱ δὲ συνήθειαι ἀντίθετοι, ἢ αἱ μὲν συνήθειαι ὀρθαί, αἱ δὲ φυσικαὶ ἰδιότητες ἀντίθετοι, αὐτοὶ πάλιν ἀποδίδουν ἐπαίνους ἀντιθέτως ἀπὸ τάς ἡδονάς. Δηλαδὴ λέγουν ὅτι τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡδονικόν, ἀλλὰ καὶ πονηρόν, καὶ ἐμπρὸς εἰς ἄλλους, τοὺς ὁποίους θεωροῦν φρονίμους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν ὅμως μερικὰ πράγματα δὲν ἐπιδέχωνται οὔτε ἄκραν σφοδρότητα οὔτε ἠρεμίαν, ἀλλὰ μόνον μερικὰ ἐπιδέχονται, ὄχι ὅμως καὶ τὰ ἄλλα, σὺ δὲ ὅλα τὰ θεωρεῖς τοιαῦτα, πῶς νομίζεις ὅτι εὑρίσκεσαι ὡς πρὸς αὐτά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ἄσχημα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ πάλιν; Διὰ τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος πρὸς τὸ βάθος, ἢ διὰ τὸ πλάτος καὶ μῆκος μεταξύ των, τάχα ὅλοι οἱ Ἕλληνες δὲν φρονοῦμεν τὸ ἴδιον, ὅτι δηλαδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ καταμετρηθοῦν τὸ ἓν μὲ τὸ ἄλλο κατὰ τίνα τρόπον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν ὅμως πάλιν δὲν εἶναι δυνατὸν μὲ κανένα τρόπον ἀπολύτως νὰ καταμετρηθοῦν μεταξύ των, ὅλοι ὅμως, καθὼς εἶπα, οἱ Ἕλληνες τὰ θεωροῦμεν δυνατά, τάχα δὲν ἀξίζει νὰ ἐντραπῶμεν διὰ λογαριασμὸν ὅλων καὶ νὰ εἰποῦμεν εἰς αὐτούς: Ἀγαπητοὶ Ἕλληνες, ἰδοὺ αὐτὸ εἶναι ἓν ἀπὸ ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα εἴπαμεν ὅτι εἶναι ἐντροπὴ νὰ μὴν τὰ γνωρίζωμεν, καὶ ὅτι τὸ νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τὰ ἀναγκαιοῦντα δὲν εἶναι τόσον ἔνδοξον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ ἄλλα συγγενῆ μὲ αὐτά, εἰς τὰ ὁποῖα μας συμβαίνουν λάθη ὅμοια μὲ ἐκεῖνα τὰ λάθη.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖα δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὰ συμμετρικῶς μετρητὰ μεταξύ των καὶ τὰ ἀσύμμετρα, πὼς ἐπλάσθησαν ἐκ φύσεως. Διότι αὐτὰ ὅστις τὰ ἐξετάζει πρέπει νὰ τὰ ἐννοήσῃ τελείως, εἰδεμὴ θὰ εἶναι ὁλότελα μηδαμινός, καὶ πρέπει πάντοτε νὰ τὰ προτείνῃ εἰς τὸν κύκλον τῶν φίλων, καὶ νὰ περνᾷ τὴν ὥραν του γεροντικὰ μὲ πολὺ περισσοτέραν εὐχαρίστησιν ἀπὸ τοὺς κύβους καὶ νὰ συζητῇ εἰς τοιαῦτα ἄξια τοῦ κόπου διαλείμματα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἴσως. Τουλάχιστον φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν κύβων καὶ αὐτῶν τῶν μαθημάτων.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὰ λοιπὸν ἐγὼ μέν, φίλε Κλεινία, φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ τὰ μανθάνουν οἱ νέοι. Διότι δὲν εἶναι οὔτε βλαβερὰ οὔτε δύσκολα, ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἄλλου μανθάνονται ὡς παιγνίδια, θὰ ὠφελήσουν, ἀλλὰ δὲν θὰ βλάψουν διόλου τὴν πόλιν. Ἐὰν ὅμως κανεὶς φρονῇ ἀλλέως, πρέπει νὰ τὸν ἀκούσωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως, ἐὰν ἀποδειχθοῦν τοιαῦτα, εἶναι φανερὸν ὅτι θὰ τὰ ἐγκρίνωμεν, ἐὰν ὅμως δὲν ἀποδειχθοῦν, θὰ τὰ ἀποκηρύξωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως εἶναι φανερόν. Ἀμὲ τί; Λοιπόν, Ξένε μου, ἂς δεχθῶμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀπὸ τὰ ἀναγκαιοῦντα μαθήματα, διὰ νὰ μὴ

ἀφήνωμεν χάσματα μεταξὺ τῶν νόμων μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς εἶναι δεκτὰ ὡσὰν ἐνέχυρα, τὰ ὁποῖα θὰ τὰ ἐλευθερώσῃ τὸ ὑπόλοιπον πολίτευμα, ἐὰν δὲν ἀρέσουν διόλου ἢ εἰς ἐμὲ τὸν νομοθετήσαντα ἢ εἰς σᾶς τοὺς δεχθέντας αὐτά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Δίκαιος εἶναι ὁ τρόπος τῆς νομοθετήσεως, τὸν ὁποῖον προτείνεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κατόπιν λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ σκέψου τὴν μάθησιν τῶν ἄστρων διὰ τοὺς νέους, ἂν σᾶς ἀρέσει καθὼς θὰ τὴν εἴπω ἢ ὄχι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε καὶ μὴ σὲ μέλει.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως ὡς πρὸς αὐτὰ ὑπάρχει ἕνα πολὺ παράδοξον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ τὸ ὑποφέρωμεν μὲ κανένα τρόπον ἀπολύτως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸν μέγιστον θεὸν καὶ ὁλόκληρον τὸ σύμπαν νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει οὔτε νὰ τὸν ἐξετάζωμεν, οὔτε νὰ σκοτιζώμεθα ἐρευνῶντες τάς αἰτίας του. Διότι δὲν εἶναι οὔτε εὐσεβές. Καὶ ὅμως φαίνεται ὅτι ὅλως διόλου τὸ ἀντίθετον ἂν γίνῃ, θὰ εἶναι ὀρθόν.[19]

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἶναι παράδοξον αὐτό ποὺ λέγω καὶ ἴσως νομίσῃ κανεὶς ὅτι δὲν ἁρμόζει αὐτὸ εἰς γέροντας. Ἀλλὰ ὅταν κανεὶς νομίσῃ ὅτι ἕνα μάθημα εἶναι καλὸν καὶ ἀληθὲς καὶ συμφέρον εἰς τὴν πόλιν καὶ ὅλως ἀγαπητὸν εἰς τὸν θεόν, τότε πλέον δὲν ὑπάρχει κανεὶς τρόπος διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ μὴ τὸ εἴπῃ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὁμιλεῖς πολὺ λογικά. Ἀλλὰ διὰ τὰ ἄστρα ποῖον μάθημα θὰ εὕρωμεν νὰ εἶναι τοιοῦτον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀγαπητοί μου, ἠμπορῶ νὰ εἴπω ὅτι οἰκτρῶς ἀπατώμεθα ὅλοι οἱ Ἕλληνες διὰ τοὺς μεγάλους θεούς, δηλαδὴ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία εἶναι ἡ ἀπάτη;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Νομίζομεν ὅτι αὐτά ποτε δὲν διαγράφουν τὸν ἴδιον δρόμον, καθὼς καὶ μερικὰ ἄλλα ἄστρα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζομεν πλανήτας.

---

[19] Σαφέστατα ἐδῶ ἐπικρίνεται ὁ Σωκράτης, ὅστις δὲν ἐφρόντιζε διὰ τὰ οὐράνια σώματα καθὼς τὸ δηλοῖ εἰς τὴν Ἀπολογίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μὰ τὸν Δία, Ξένε μου, αὐτό ποὺ λέγεις εἶναι ἀληθές. Διότι εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος εἴδα πολλάκις καὶ τὸν αὐγερινὸν καὶ τὸν ἕσπερον καὶ μερικοὺς ἄλλους ἀστέρας νὰ μὴ διαγράφουν ποτὲ τὸν ἴδιον δρόμον, ἀλλὰ νὰ περιπλανώνται ἐντελῶς. Τὸν ἥλιον ὅμως βεβαίως καὶ τὴν σελήνην γνωρίζομεν ὅλοι ὅτι κάμνουν πάντοτε τὸν ἴδιον δρόμον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὰ λοιπόν, φίλε Μέγιλλε καὶ Κλεινία, φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ μάθουν περὶ ὅλων τῶν οὐρανίων θεῶν οἱ πολῖται καὶ οἱ νέοι ἡμῶν ἕως εἰς τὸ σημεῖον νὰ μὴ λέγουν βλασφημίας ὡς πρὸς αὐτά, ἀλλὰ νὰ εὐφημοῦν ὅταν κάμνουν θυσίας καὶ νὰ προσεύχωνται εὐσεβῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ὀρθόν, ἐὰν βεβαίως πρῶτον εἶναι δυνατὸν αὐτό ποὺ λέγεις, ἔπειτα, καὶ ἂν τώρα δὲν λέγωμεν κανὲν ἀπὸ αὐτὰ ὀρθῶς, ἀφοῦ ὅμως τὸ μάθωμεν, θὰ τὸ λέγωμεν, καὶ συμφωνῶ καὶ ἐγὼ ὅτι πρέπει αὐτό ποὺ εἶναι τόσον σπουδαῖον νὰ τὸ μάθωμεν. Αὐτὰ λοιπὸν ὡς νὰ εἶναι καθὼς τὰ λέγεις, προσπάθησε καὶ σὺ νὰ τὰ ἐξηγήσῃς τελείως καὶ ἡμεῖς θὰ προσπαθήσωμεν νὰ σὲ παρακολουθήσωμεν μανθάνοντες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν εἶναι εὔκολον βεβαίως νὰ μάθῃ κανεὶς αὐτό ποὺ λέγω, οὔτε καὶ ἐντελῶς δύσκολον, οὔτε καὶ ἀπαιτεῖ παρὰ πολὺν καιρόν. Ἀπόδειξις δὲ εἶναι τὸ ἑξῆς: Ἐγὼ περὶ αὐτῶν δὲν εἶχα ἀκούσει, οὔτε ὅταν ἡμὴν νέος, οὔτε πρὸ πολλῶν ἐτῶν, καὶ ἐν τούτοις θὰ ἠμποροῦσα νὰ σᾶς τὰ ἐξηγήσω ὄχι εἰς πολὺν καιρόν. Καὶ ὅμως, ἂν ἦσαν δύσκολα, βεβαίως δὲν θὰ ἠμποροῦσα νὰ σᾶς τὰ ἐξηγήσω, ἀφοῦ εἶμαι τόσον γέρων καὶ εἶσθε καὶ σεῖς τόσον γέροντες.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγεις τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλὰ ποῖον νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ μάθημα, τὸ ὁποῖον θεωρεῖς θαυμάσιον, ἀλλὰ πάλιν ἁρμόδιον διὰ νὰ τὸ μάθουν οἱ νέοι, καὶ το ὁποῖον ἡμεῖς δὲν τὸ γνωρίζομεν; Προσπάθησε νὰ μας ἐξηγηθῇς ὡς πρὸς τοῦτο τουλάχιστον καθαρά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς προσπαθήσω. Δηλαδή, ἀγαπητοί μου φίλοι, δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ ἐπικρατούσα ἐδῶ γνώμη περὶ τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων, ὅτι τάχα περιπλανώνται, ἀλλὰ ὅλως τὸ ἀντίθετον ἀπὸ αὐτό. Διότι ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ διατρέχει τὴν ἰδίαν τροχιὰν καὶ ὄχι πολλὰς ἀλλὰ μίαν πάντοτε κυκλικῶς, φαίνεται δὲ ἁπλῶς ὅτι διαγράφει πολλάς. Ἐπίσης τὸ ταχύτερον ἀπὸ αὐτὰ οὐχὶ ὀρθῶς θεωρεῖται ὡς τὸ βραδύτερον, καὶ τὸ ἀντίθετον ἀντιθέτως. Αὐτὰ λοιπόν, ἐὰν μὲν ἐπλάσθησαν οὕτω πώς, ἡμεῖς ὅμως δὲν φρονοῦμεν οὕτω πώς, εἶναι ὡσὰν νὰ σκεπτώμεθα ὁμοίως διὰ τοὺς ἵππους τοὺς τρέχοντας εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἢ τοὺς ἄνδρας τοὺς διανύοντας τὸν δολιχὸν καὶ τὸν ταχύτερον νὰ τὸν χαρακτηρίζωμεν ὡς βραδύτερον, τὸν δὲ βραδύτερον ὡς τὸν ταχύτερον ἀπὸ ὅλους, καὶ συνθέτοντες ἐγκώμια νὰ ψάλλωμεν τὸν νικημένον ὡς νικητήν, τὸ ὁποῖον, νομίζω, δὲν εἶναι οὔτε ὀρθὸς οὔτε εὐχάριστος τρόπος διὰ νὰ ἀποδίδωμεν τὰ ἐγκώμια εἰς τοὺς ἀγωνιστάς, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἄνθρωποι. Ἀλλὰ τώρα, ἀφοῦ εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς θεοὺς τὰ ἴδια σφάλματα κάμνομεν, τάχα φρονοῦμεν ὅτι ἐκεῖνο ποὺ εἶναι γελοῖον ἐκεῖ καὶ ἀπρεπές, τώρα ἐδῶ, καὶ ἐμπρὸς εἰς αὐτοὺς δὲν εἶναι διόλου γελοῖον οὐδὲ θεάρεστον μάλιστα ὅταν ἡμεῖς ἐγκωμιάζωμεν περὶ θεῶν ψευδεῖς δοξασίας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἐὰν αὐτὰ εἶναι οὕτω πώς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἐὰν μὲν ἀποδείξωμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι οὕτω πώς, δὲν πρέπει νὰ μανθάνωμεν ἕως εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τουλάχιστον, ἐὰν δὲ δὲν τὰ ἀποδείξωμεν, νὰ τὰ ἀφήσωμεν; Συμφωνῆτε νὰ τὰ παραδεχθῶμεν καὶ αὐτὰ οὕτω πῶς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν πρέπει νὰ εἰποῦμεν ὅτι ἐτελείωσαν οἱ νόμοι ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν. Πρέπει δὲ τὸ ἴδιον νὰ σκεφθῶμεν καὶ διὰ τὸ κυνήγιον καὶ δι' ὅλα τὰ παρόμοια. Διότι βεβαίως σχεδὸν ὁ νομοθέτης ἔχει ἀνώτερον καθῆκον παρὰ ἁπλῶς νὰ θέσῃ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἀπαλλαχθῇ, καὶ ὑπάρχει καὶ κάτι ἄλλο ἐκτὸς τῶν νόμων, τὸ ὁποῖον εἶναι μεταξὺ συμβουλῆς καὶ νομοθεσίας, τὸ ὁποῖον μάλιστα πολλάκις συνέπεσε νὰ τὸ ἀναφέρωμεν εἰς τὴν συζήτησίν μας, καθὼς διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν πολὺ μικρῶν

παιδιῶν. Δηλαδὴ δὲν θέλομεν νὰ τὰ ἀφήσωμεν ἀνεξήγητα, ἀλλὰ πάλιν νὰ νομίζωμεν ὅτι τὰ θέτομεν ὡς νόμους θὰ ἦτο μεγάλη ἀνοησία. Ἀφοῦ ὅμως καταγραφοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ νόμοι καὶ ὁλόκληρος ἡ πολιτεία, δὲν εἶναι τέλειος ὁ ἔπαινος τοῦ ὑπερτεροῦντος πολίτου διὰ τὴν ἀρετήν, ὅταν εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἀγαθὸς πολίτης εἶναι ὅστις ὑπηρετεῖ καλλίτερον εἰς τοὺς γραπτοὺς νόμους καὶ ὑπακούει εἰς αὐτούς. Καλλίτερον εἶναι νὰ λέγεται ὡς ἑξῆς, ὅτι δηλαδὴ ἀγαθὸς εἶναι ὅστις συμμορφῶνεται μὲ τὴν νομοθεσίαν τοῦ νομοθέτου καὶ ὡς πρὸς τοὺς ἐπαίνους καὶ τάς ἀποδοκιμασίας καὶ ζῇ τέλειον βίον.

Αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι ὀρθότατος πρὸς ἔπαινον τοῦ πολίτου, καὶ ὁ νομοθέτης ὀφείλει ὄχι μόνον νὰ γράφῃ νόμους, ἀλλὰ ἐκτὸς τῶν νόμων νὰ παρενείρῃ μεταξὺ τῶν νόμων καὶ ὅσα τοῦ φαίνονται καλὰ καὶ ὅσα ἄσχημα, ὁ δὲ τέλειος πολίτης ὄχι ὀλιγώτερον αὐτὰ νὰ φυλάττῃ, παρὰ ὅσα προλαμβάνονται ἀπὸ τοὺς νόμους μὲ τιμωρίας, ὡς μαρτυρίαν δὲ φέρομεν αὐτὸ τὸ ζήτημά μας. Καὶ πραγματικῶς αὐτὸ καλλίτερα ἐκφράζει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ εἰποῦμεν. Δηλαδὴ τὸ κυνήγιον εἶναι ἕνα ζήτημα πολύπλοκον, ἀλλὰ περιλαμβάνεται τώρα σχεδὸν εἰς μίαν λέξιν. Διότι πολλῶν εἰδῶν εἶναι τὸ κυνήγιον τῶν ἐνύδρων καὶ πολλῶν εἰδῶν τῶν πτηνῶν, περισσοτέρων δὲ ἀκόμη καὶ τὸ κυνήγιον τῆς ξηρᾶς, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐννοοῦμεν μόνον τὸ κυνήγιον τῶν ζῴων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ γινόμενον εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλικόν, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε εἶναι ἀξιέπαινον καὶ ἄλλοτε ἀξιοκατάκριτον. Ἀκόμη δὲ καὶ αἱ κλοπαὶ καὶ καταδιώξεις τῶν λῃστῶν καὶ τῶν στρατοπέδων εἶναι κυνηγία. Ὅταν δὲ ὁ νομοθέτης νομοθετῇ περὶ κυνηγίου, οὔτε νὰ μὴ ὁρίσῃ ὅλα αὐτὰ εἶναι δυνατόν, οὔτε πάλιν νὰ θέσῃ εἰς ὅλα διατάξεις καὶ πρόστιμα καὶ νὰ κάμνῃ νόμους ἀπειλητικούς.

Τὶ πρέπει λοιπὸν νὰ κάμνῃ ὡς πρὸς αὐτά; Ὁ μὲν νομοθέτης ὀφείλει νὰ ἐπαινέσῃ καὶ νὰ κατακρίνῃ τὰ κυνηγετικὰ ἐν σχέσει πρὸς τάς κοπώσεις καὶ τάς ἀσχολίας τῶν νέων, ὁ δὲ νέος πάλιν, ἀφοῦ τὰ ἀκούσῃ, νὰ ὑπακούῃ, καὶ οὔτε ἡ ἡδονὴ οὔτε ὁ κόπος νὰ τὸν παραπλανᾷ, ἀπὸ ὅσα δὲ ἐπεβλήθησαν ἀπειλητικῶς μὲ πρόστιμα εἰς τὴν νομοθεσίαν ὥστε νὰ προτιμᾷ τὰ λεχθέντα καὶ ἐπιβληθέντα ἐπαινετικῶς καὶ νὰ τὰ ἐκτελῇ. Ἀφοῦ λοιπὸν εἴπαμεν αὐτὰ ὡς προοίμιον, τώρα ἴσως γίνῃ κατάλληλος ὁ ἔπαινος καὶ ἡ κατάκρισις τοῦ κυνηγίου, ἐὰν ἐπαινῇ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κάμνει καλλιτέρας τάς ψυχὰς τῶν νέων καὶ κατακρίνῃ ἐκεῖνο ποὺ τάς κάμνει χειροτέρας. Λοιπὸν ἂς εἰποῦμεν τὴν συνέχειαν προσφωνοῦντες τοὺς νέους μὲ μίαν εὐχήν: Ἀγαπητοὶ φίλοι, εἴθε ποτὲ νὰ μὴ σᾶς κυριεύσῃ οὔτε ἐπιθυμία οὔτε μανία τοῦ θαλασσινοῦ κυνηγίου, οὔτε τοῦ ἀγκίστρου οὔτε γενικῶς τῶν ἐνύδρων ζῴων, οὔτε ἄγρυπνοι οὔτε κοιμώμενοι νὰ ἐκτελῆτε μὲ καλαμωτὴν ἀργὸν κυνήγιον. Οὔτε πάλιν πρὸς σύλληψιν ἀνθρώπων εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πρὸς λῃστείαν νὰ σᾶς κυριεύσῃ πόθος καὶ νὰ σᾶς κάμῃ κυνηγοὺς σκληροὺς καὶ παρανόμους. Κλοπὰς δὲ εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὴν πόλιν ἂς μὴ ἀξιωθῇ νὰ φαντασθῇ οὔτε ὁ τελευταῖος. Μήτε πάλιν τῶν πτηνῶν ὁ ἀγαπητὸς πόθος ὁ ὄχι πολὺ φιλελεύθερος νὰ καταλάβῃ κανένα ἀπὸ τοὺς νέους. Τότε λοιπὸν μόνον τῶν πεζῶν τὸ κυνήγιον καὶ ἡ παγίδευσις μένει εἰς τοὺς ἀθλητάς, μεταξὺ ὑμῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πάλιν τὸ κυνήγιον τῶν μὲν κοιμωμένων ἐπιτοπίως, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη νυκτέρι, καὶ εἶναι ἔργον τῶν ἀργῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶναι ἄξιον ἐπαίνου, οὔτε ἐκεῖνο ποὺ ἔχει διαλείμματα τῶν κοπώσεων, καὶ γίνεται μὲ δόκανα καὶ μὲ παγίδας καὶ ὄχι ἐνῶ νικᾶται μὲ τὴν φιλόπονον ψυχὴν ἡ ἀγρία ῥωμαλεότης τῶν θηρίων. Ἑπομένως ὑπολείπεται μόνον ὡς καλλίτερον ἀπὸ ὅλα τὸ κυνήγιον τῶν τετραπόδων, μὲ ἵππους καὶ μὲ σκύλλους καὶ μὲ τὰ ἰδικά των σώματα, τὰ ὁποῖα ὅλα τὰ νικοῦν μὲ τὸ τρέξιμον καὶ μὲ κτυπήματα καὶ μὲ βολὰς καὶ μὲ τὰ χέρια των οἱ κυνηγοί, ὅσοι φροντίζουν διὰ τὴν θείαν ἀνδρείαν.

Λοιπὸν δι' ὅλα αὐτὰ ἔπαινος καὶ κατάκρισις εἶναι ὁ λεπτολογημένος λόγος μας, νόμος δὲ εἶναι ὁ ἑξῆς. Αὐτοὺς τοὺς πραγματικῶς ἱεροὺς κυνηγοὺς ἂς μὴ τοὺς ἐμποδίζῃ κανείς, ὁπουδήποτε καὶ ὁπωσδήποτε θέλουν νὰ κυνηγοῦν. Τὸν δὲ ξενύχτην, ὁ ὁποῖος βασίζεται εἰς τὰ δόκανα καὶ εἰς τὰ καλάθια, ποτὲ νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ κανεὶς νὰ κυνηγήσῃ εἰς κανὲν μέρος. Τὸν δὲ κυνηγὸν τῶν πτηνῶν εἰς μὲν τὰ ἀκαλλιέργητα μέρη καὶ εἰς τὰ βουνὰ ἂς μὴ τὸν ἐμποδίζῃ· εἰς τὰ καλλιεργημένα ὅμως καὶ ἐξοχικὰ προσκυνήματα ἂς τὸν ἐμποδίζῃ ὅστις τὸν συναντᾷ. Ὁ δὲ ψαράς, ἐκτὸς τῶν λιμένων καὶ τῶν ἱερῶν ποταμῶν καὶ τῶν τελμάτων καὶ τῶν λιμνῶν, εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἂς ἐπιτρέπεται νὰ ψαρεύῃ, ἀρκεῖ νὰ μὴ μεταχειρίζεται φράξεις τῶν ὀπῶν. Τώρα λοιπὸν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὅτι ἔλαβαν τέλος ὅλοι οἱ νόμοι περὶ ἐκπαιδεύσεως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἴσως ὁμιλεῖς πολὺ ὀρθά.

ΒΙΒΛΙΟΝ Η΄

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Συνέχεια λοιπὸν μὲ αὐτὰ εἶναι νὰ τακτοποιήσωμεν καὶ νὰ νομοθετήσωμεν τάς ἑορτὰς μαζὶ μὲ τάς μαντείας τῶν Δελφῶν, ποίαι θυσίαι καὶ εἰς ποίους θεοὺς εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον νὰ γίνωνται ἀπὸ τὴν πόλιν. Πότε δὲ νὰ γίνωνται καὶ πόσαι ὡς πρὸς τὸν ἀριθμόν, σχεδὸν ἴσως εἶναι ἰδικόν μας ἔργον νὰ νομοθετήσωμεν μερικὰ ἀπὸ αὐτά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν (!) πολὺ πιθανόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τὸν ἀριθμὸν ἃς λέγωμεν πρῶτον. Δηλαδή, ἃς μὴν εἶναι διόλου ὀλιγώτεραι ἀπὸ τριακοσίας ἐξήντα πέντε, οὕτως ὥστε μία τουλάχιστον ἀρχὴ νὰ κάμνῃ θυσίαν κάθε ἡμέραν εἰς ἕνα θεὸν ἢ δαίμονα ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν κτημάτων των. Δι' αὐτὰ δὲ ἃς συνέλθουν εἰς συνέλευσιν οἱ ἑρμηνευταὶ καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ αἱ ἱέρειαι καὶ οἱ μάντεις μαζὶ μὲ τοὺς νομοφύλακας καὶ ἃς τακτοποιήσουν ὅσα εἶναι ἐπόμενον νὰ παραλείψῃ ὁ νομοθέτης. Μάλιστα δὲ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ τελεσίδικοι ἁρμόδιοι καὶ δι' αὐτὰ τὰ παραλειπόμενα. Δηλαδὴ ὁ μὲν νόμος θὰ ὁρίσῃ δώδεκα ἑορτὰς διὰ τοὺς δώδεκα θεούς, ὅσοι ἐδῶκαν τὸ ὄνομα εἰς ἑκάστην ἀπὸ τάς φυλάς, διὰ νὰ θυσιάζουν εἰς αὐτοὺς μηνιαίας θυσίας καὶ νὰ ἐκτελοῦν χοροὺς καὶ ἀγῶνας μουσικοὺς καὶ ἀθλητικούς, διαμοιράζοντες αὐτὰς καθὼς ἁρμόζει καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς ἑκάστην ὥραν τοῦ ἔτους, καὶ ὁρίζοντες καὶ γυναικείας ἑορτάς, ὅσαι πρέπει νὰ ἑορτάζωνται χωρὶς ἄνδρας καὶ ὅσαι ὄχι. Ἀκόμη δὲ καὶ νὰ μὴ συγχέωνται οἱ ὑποχθόνιοι θεοὶ μὲ τοὺς θεούς, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ὀνομάσουν ἐπουρανίους, καὶ μὲ τοὺς ἀκολούθους αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀποχωρίσουν εἰς τὸν μῆνα τοῦ Πλούτωνος τὸν δωδέκατον συμφώνως μὲ τὸν νόμον καὶ δὲν πρέπει νὰ δυσαρεστήσουν τὸν θεὸν αὐτόν, ἀφοῦ εἶναι πολιτικοὶ ἄνθρωποι, διότι αὐτὸς εἶναι πάντοτε ὁ καλλίτερος διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Διότι, καθὼς ἐγὼ ἠμπορῶ νὰ εἴπω σοβαρῶς, ἡ σύνδεσις τῆς ψυχῆς μὲ τὸ σῶμα δὲν εἶναι μὲ κανένα τρόπον ἀνωτέρα τῆς διαλύσεως αὐτῶν. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὅσοι θέλουν νὰ ὁρίσουν αὐτὰ τελείως πρέπει νὰ σκεφθοῦν ὅτι ἡ πόλις μας αὐτὴ ὅσον καμμία ἄλλη ἀπὸ τάς σημερικὰς ἔχει μεγάλην σχολὴν καὶ ἀφθονίαν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων, καὶ πρέπει νὰ ζῇ καλὰ ὡς ἐνιαῖον ἄτομον.

Ἀλλὰ ὅσοι ζοῦν μὲ εὐτυχίαν πρέπει πρῶτον νὰ ἔχουν τὸ προσὸν νὰ μὴ ἀδικοῦν ἄλλους οὔτε νὰ ἀδικῶνται οἱ ἴδιοι ἀπὸ ἄλλους. Ἀπὸ αὐτὰ δὲ τὰ δύο τὸ πρῶτον δὲν εἶναι πολὺ δύσκολον, διὰ νὰ μὴ ἀδικοῦνται ὅμως εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀπαιτουμένην δύναμιν καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσουν αὐτό, τελείως παρὰ ἐὰν γίνουν τελείως ἀγαθοί. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἴδιον εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ καὶ διὰ τὴν πόλιν, δηλαδή, ἐὰν μὲν γίνῃ ἀγαθή, ὁ βίος της θὰ εἶναι εἰρηνικός, ἂν ὅμως εἶναι κακή, θὰ εἶναι πολεμικὸς καὶ ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς. Ἀφοῦ δὲ αὐτὰ εἶναι σχεδὸν καθὼς τὰ εἴπαμεν, δὲν πρέπει ἕκαστος ἐν καιρῷ πολέμου νὰ γυμνάζεται διὰ τὸν πόλεμον, ἀλλὰ ἐν καιρῷ εἰρήνης. Λοιπὸν ἡ πόλις ἡ ὁποία ἔχει νοῦν πρέπει ἕκαστον μῆνα νὰ ἐπιστρατεύεται ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ μίαν ἡμέραν, καὶ περισσοτέρας δέ, ὅταν ἐγκρίνουν καὶ οἱ ἄρχοντες, χωρὶς νὰ φοβοῦνται τάς κακοκαιρίας καὶ τοὺς καύσωνας, καὶ οἱ ἴδιοι καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες, ὅταν ἐγκρίνουν οἱ ἄρχοντες νὰ τοὺς ἐπιστρατεύουν πανδήμως, ἄλλοτε δὲ χωριστὰ ἕκαστον μέρος.

Καὶ πρέπει νὰ ἐπινοοῦνται πάντοτε μερικὰ παιγνίδια μαζὶ μὲ τάς θυσίας, διὰ νὰ γίνωνται μάχαι κάπως πανηγυρικαί, ὅσον τὸ δυνατὸν τελείως ἀπομιμούμεναι τάς πολεμικὰς μάχας. Πρέπει δὲ νὰ μοιράζωνται βραβεία καὶ δῶρα, καὶ νὰ λέγουν μεταξύ των μὲ ἐγκώμια καὶ μὲ κατακρίσεις ποίους εἴδους ἀνεδείχθη ἕκαστος καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ εἰς ὅλας τάς περιστάσεις τοῦ βίου καὶ ὅστις ἀποδεικνύεται ὁ καλλίτερος νὰ τὸν ὑπολήπτωνται, ὅστις δὲ ὄχι, νὰ τὸν κατακρίνουν[20]. Ποιητὴς δὲ διὰ τὰ τοιαῦτα ἃς μὴ γίνεται παραδεκτὸς ὁποιοσδήποτε, ἀλλὰ ὅστις πρῶτον μὲν ἔχει ἡλικίαν ὄχι κατωτέραν τῶν πενήντα ἐτῶν, ὄχι ὅμως πάλιν ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ποίησιν μὲν καὶ φιλομουσίαν ἀπέκτησαν ἀρκετήν, καλὸν ὅμως ἔργον καὶ διάσημον δὲν ἔκαμάν ποτε κανέν. Ἀλλὰ μόνον ὅσοι καὶ οἱ ἴδιοι εἶναι ἀγαθοὶ καὶ εὐυπόληπτοι εἰς τὴν πόλιν καὶ συγχρόνως εἶναι ἐργάται καλῶν ἔργων (!), αὐτῶν τὰ ποιήματα ἃς ψάλλωνται, καὶ ἂν δὲν εἶναι ἀριστουργήματα συνθέσεως.

Ἡ δὲ κρίσις περὶ αὐτῶν ἃς ἀνατεθῇ εἰς τὸν παιδαγωγὸν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νομοφύλακας, καὶ ἃς ἀποδώσουν τοῦτο μόνον τὸ βραβεῖον εἰς αὐτούς, δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς μόνον νὰ ὑπάρχῃ ἄδεια μουσικῆς παραστάσεως, εἰς δὲ τοὺς ἄλλους νὰ μὴ δίδεται καμμία ἄδεια, οὔτε νὰ τολμᾷ κανεὶς νὰ ψάλῃ μουσικὴν ἀνέγκριτον ἀπὸ τοὺς νομοφύλακας, οὔτε ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι γλυκυτέρα ἀπὸ τοὺς ὕμνους τοῦ Θαμύρου καὶ τοῦ Ὀρφέως, μόνον δὲ ὅσα ποιήματα ἐθεωρήθησαν ἱερὰ καὶ ἀφιερώθησαν εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ὅσα εἶναι ἔργα ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὡς κατάκρισις ἢ ἔπαινος μερικῶν προσώπων καὶ ἐνεκρίθησαν ὡς κατάλληλα, αὐτὰ νὰ ἔχουν αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Αὐτὰ τὰ ἴδια δὲ καὶ περὶ τῆς ἐκστρατείας καὶ περὶ τῆς ἀδείας ποιημάτων λέγω ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμόζωνται καὶ εἰς τάς γυναίκας καθὼς εἰς τοὺς ἄνδρας. Πρέπει δὲ νὰ ἐρωτᾷ ὁ ἴδιος ὁ νομοθέτης τὸν ἑαυτόν του ἐνδομύχως: Ἂς προσέξω, τὶ εἴδους πολίτας ἀνατρέφω, ἀφοῦ ἵδρυσα ὁλόκληρον τὴν πόλιν; Ἄραγε ὄχι ἀθλητὰς τῶν

[20] Ὡς εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου αἱ κόραι εἰς τὸν χορόν ἐγκωμίαζαν τοὺς ἀνδρείους νέους καὶ ἐπερίπαιζαν τοὺς δειλούς.

σπουδαιοτέρων ἀγώνων, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάρχουν ἀμέτρητοι ἀνταγωνισταί;

— Βεβαιότατα, θὰ ἀπαντήσῃ κανείς, πολὺ ὀρθῶς ὁμιλῶν.

— Καὶ λοιπόν, ἐὰν ἐπροετοιμάζαμεν πυγμάχους ἢ παγκρατιαστὰς ἢ ἀθλητὰς διὰ κανὲν παρόμοιον ἀγώνισμα, ἄραγε κατ' εὐθεῖαν θὰ ἐπηγαίναμεν εἰς τὸν ἀγῶνα χωρὶς προηγουμένως νὰ γυμνασθῶμεν καμμίαν ἡμέραν; Ἢ μήπως ὡς πύκται βεβαίως ἔπρεπε παρὰ πολλὰς ἡμέρας πρὸ τοῦ ἀγῶνος νὰ διδαχθῶμεν τὸ ἀγώνισμα καὶ νὰ ἀσκηθῶμεν, ἀπομιμούμενοι ὅλας ἐκείνας τάς κινήσεις, τάς ὁποίας θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τότε ἀγωνιζόμενοι διὰ τὴν νίκην; Καί, διὰ νὰ πλησιάσωμεν περισσότερον εἰς τὴν πραγματικότητα, δὲν θὰ ἐθέταμεν εἰς τάς πυγμὰς ἀντὶ ἱμάντων πιλήματα, ὥστε τὰ κτυπήματα καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀποφυγῆς τῶν κτυπημάτων νὰ μελετηθοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπαρκῶς; Ἀκόμη δέ, ἐὰν ἐτύχαινε ἔλλειψις περισσότερα συγγυμναστῶν, τάχα θὰ ἐφοβούμεθα μήπως μας περιγελάσουν οἱ ἀνόητοι καὶ δὲν θὰ ἐτολμούσαμεν νὰ κρεμάσωμεν ἄψυχον ἀνδρείκελον καὶ νὰ ἀγωνιζώμεθα ἐναντίον αὐτοῦ; Ἀκόμη περισσότερον δέ, ἐὰν λάβωμεν ἔλλειψιν ὅλων ἀπολύτως, καὶ τῶν ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύχων, καὶ μὴ ἔχοντες συγγυμναστὰς τάχα δὲν θὰ ἐτολμούσαμεν νὰ σκιαμαχήσωμεν κυριολεκτικῶς μὲ τὸν ἑαυτόν μας; Ἢ τότε πῶς ἄλλως πρέπει νὰ θαυμάση κανεὶς τὴν γύμνασιν εἰς τάς χειρονομίας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σχεδόν, Ξένε μου, τίποτε ἄλλο δὲν θὰ ἐκάμναμεν παρὰ αὐτό ποὺ εἶπες τώρα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἄραγε οἱ μάχιμοι τῆς πόλεως μας πρέπει νὰ προγυμνασθοῦν χειρότερα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀγωνιστάς, διὰ νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὸν σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγῶνας, δηλαδὴ διὰ νὰ πολεμήσουν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἰδικής των ψυχῆς καὶ τῶν παίδων καὶ τῶν χρημάτων των καὶ ὁλοκλήρου τῆς πόλεως; Καὶ τάχα θὰ φοβηθῇ ὁ νομοθέτης μήπως φανοῦν γελοία αὐτὰ τὰ μεταξύ των γυμνάσια καὶ δὲν θὰ νομοθετήσῃ νὰ ἐπιστρατεύωνται κυρίως μὲν ἑκάστην ἡμέραν τουλάχιστον οἱ μικροὶ χωρὶς ὅπλα, καὶ δὲν θὰ ἐνισχύση εἰς αὐτὰ συγχρόνως τοὺς χοροὺς καὶ ὁλόκληρον τὴν γυμναστικήν; Τὰ δὲ κάπως εἰς μεγαλιτέραν κλίμακα γυμνάσια θὰ διατάξῃ νὰ γίνονται ὄχι ὀλιγώτερα ἀπὸ μίαν φορὰν τὸν μῆνα καὶ νὰ διαγωνίζωνται μεταξύ των εἰς ὅλην τὴν χώραν, γυμναζόμενοι εἰς κατάληψιν ὀχυρωμάτων καὶ εἰς ἐνέδρας, καὶ μιμούμενοι ὁλόκληρον τὴν πολεμικὴν τέχνην νὰ σφαιρομαχοῦν καὶ νὰ ἐκτελοῦν κτυπήματα ὁμοιότατα πρὸς τὰ ἀληθινὰ μὲ ἐπικινδύνους βολάς, διὰ νὰ μὴν εἶναι ἐντελῶς ἄφοβον αὐτὸ τὸ μεταξύ των παιγνίδιον, ἀλλὰ νὰ προξενῇ φόβους καὶ μὲ κάποιον τρόπον νὰ φανερώνῃ καὶ τὸν θαρραλέον καὶ τὸν δειλὸν καὶ εἰς ἐκεῖνον μὲν νὰ ἀποδίδῃ τιμάς, εἰς αὐτὸν δὲ προσβολάς, διὰ νὰ καθιστᾷ χρήσιμον ὅλην τὴν πόλιν εἰς τὸν ἀληθινὸν ἀγῶνα ἰσοβίως. Καὶ ὡρισμένως, ἂν ἀποθάνῃ καὶ κανεὶς μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, νὰ θεωρηθῇ ὁ φόνος ὅτι ἔγινε ἀκουσίως, καὶ νὰ γίνῃ παραδεκτὸν ὁ φονεὺς νὰ καθαρθῇ συμφώνως μὲ τοὺς νόμους καὶ νὰ εἶναι ἀμόλυντος εἰς τάς χεῖρας, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι, ὅταν ἀποθάνουν ὄχι πολλοὶ ἄνθρωποι, θὰ γεννηθοῦν πάλιν ἄλλοι ὄχι κατώτεροι, ὅταν ὅμως ἀποθάνῃ ὁ ἴδιος ὁ φόβος, διὰ νὰ εἴπω οὕτω πώς, εἰς ὅλα αὐτά, δὲν θὰ εὑρεθῇ ἔλεγχος τῶν καλλιτέρων καὶ τῶν χειροτέρων, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι διὰ τὴν πόλιν ὀλίγον μεγαλίτερον κακὸν ἀπὸ ἐκεῖνο.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Συμφωνοῦμεν ἡμεῖς, Ξένε μου, ὅτι πρέπει ὅλη ἡ πόλις καὶ νὰ νομοθετήσῃ καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰ τοιαῦτα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλ' ἄραγε γνωρίζομεν διὰ ποίαν αἰτίαν τώρα σχεδὸν εἰς καμμίαν πόλιν δὲν ὑπάρχει αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὁ χορὸς καὶ οἱ ἀγῶνες, ἐκτὸς πολὺ ὀλίγων ἐξαιρέσεων; Ἢ νὰ εἰποῦμεν ὅτι αἰτία εἶναι ἡ ἀμάθεια τοῦ λαοῦ καὶ τῶν νομοθετῶν αὐτοῦ;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ πιθανόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Διόλου δὲν εἶναι αὐτή, ἀξιομακάριστε Κλεινία. Ἀλλὰ πρέπει νὰ δεχθῶμεν δύο αἰτίας αὐτῶν καὶ πολὺ μάλιστα, δικαιολογημένας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίας;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡ μία εἶναι ὅτι ἡ μανία πρὸς τὸν πλοῦτον δὲν τοὺς ἀφήνει καιρὸν διὰ νὰ ἀσχοληθοὺν εἰς ἄλλα ἐκτὸς τῶν κτημάτων των. Ὅταν δὲ ὁλόκληρος ἡ ψυχὴ ὅλων τῶν πολιτῶν εἶναι κρεμασμένη ἀπὸ αὐτά, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβῃ φροντίδα δι' ἄλλα ἐκτὸς τοῦ

καθημερινοῦ κέρδους. Καὶ πᾶν μάθημα ἢ ἀσχολίαν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τοῦτο — αὐτὰ εἶναι ἕκαστος ἕτοιμος ἰδιαιτέρως νὰ τὰ μάθῃ καὶ νὰ ἀσκηθῇ, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα τὰ περιγελᾷ. Καὶ αὐτὸ μὲν πρέπει νὰ εἰποῦμεν ὅτι εἶναι ἓν καὶ μία αἰτία διὰ νὰ μὴ θέλῃ ἡ πόλις νὰ ἐπιδιώκῃ οὔτε τοῦτο οὔτε κανὲν ἄλλο καλὸν ἔργον, ἀλλὰ ἀπὸ ἀπληστίαν διὰ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον εἶναι πρόθυμος ἕκαστος ἄνθρωπος νὰ ἀνέχεται πᾶσαν τέχνην καὶ ἐφεύρεσιν εἴτε ἔντιμον εἴτε ἄτιμον, ἐὰν πρόκειται νὰ γίνῃ πλούσιος, καὶ νὰ ἐκτελῇ πᾶσαν πρᾶξιν εἴτε εὐσεβῆ εἴτε ἀσεβῆ καὶ ὅλως αἰσχράν, χωρὶς νὰ στενοχωρῆται διόλου, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχῃ τὰ μέσα καθὼς τὸ ζῷον διὰ νὰ φάγῃ πολλῶν εἰδῶν φαγητὰ καὶ νὰ πίῃ ἐπίσης καὶ νὰ ἀπολαύσῃ ὅλας τάς ἡδονὰς τῶν ἀφροδισίων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς δεχθῶμεν ὅτι αὐτή ποὺ εἶπα εἶναι μία ἀπὸ τάς αἰτίας ποὺ ἐμποδίζει τάς πόλεις καὶ τάς κάμνει νὰ μὴ γυμνάζωνται οὔτε εἰς κανὲν ἄλλο καλὸν οὔτε εἰς τὰ πολεμικά, ἀλλὰ κάμνει ἐμπόρους καὶ ἐμποροπλοιάρχους καὶ ὑπηρέτας ἐντελῶς τοὺς ἐκ φύσεως ἀξιοπρεπεῖς ἀνθρώπους, τοὺς δὲ ἀνδρείους, τοὺς κάμνει λῃστὰς καὶ διαρρήκτας καὶ ἱεροσύλους καὶ φιλοπολέμους καὶ τυραννικούς, ἐνῶ πολλάκις δὲν εἶναι διόλου ἀδικημένοι ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν κακὴν των τύχην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς ἠμπορῶ βεβαίως ἐγὼ νὰ μὴ θεωρήσω ἐντελῶς δυστυχεῖς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ περάσουν ὅλην των τὴν ζωὴν μὲ πειναλέαν ψυχήν;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Τότε λοιπὸν αὐτὴ εἶναι μία αἰτία. Ἀλλὰ δευτέραν αἰτίαν ποίαν θεωρεῖς, καλὲ Ξένε;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλά μου ἐνθύμισες.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγεις λοιπὸν σὺ ὅτι αὐτὴ μὲν εἶναι μία ἀκόρεστος δίψα εἰς ὅλην τὴν ζωήν, ἡ ὁποία κάμνει ἕκαστον πολυάσχολον καὶ ἐμποδίζει ἕκαστον νὰ μὴ γυμνάζεται καλῶς εἰς τὰ πολεμικά. Ἔστω. Τώρα λοιπὸν εἰπέ μας τὴν δευτέραν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως λοιπὸν φρονεῖτε ὅτι δὲν ὁμιλῶ, ἀλλὰ ἀργοπορῶ ἀπὸ στενοχωρίαν;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ὄχι, ἀλλὰ μᾶς φαίνεσαι ὡς νὰ τιμωρῇς ἀπὸ μῖσος αὐτὴν τὴν συνήθειαν περισσότερον ἀπὸ ὅσον πρέπει μέσα εἰς τὴν τυχαίαν σειρὰν τῆς συζητήσεως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ ὡραία, καλοί μου ξένοι, μοῦ ἐκάματε παρατηρήσεις. Καὶ δι' αὐτὸ θὰ ἀκούσετε, καθὼς φαίνεται, τώρα τὴν συνέχειαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε καὶ μὴ σὲ μέλει.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐγὼ φρονῶ ὅτι πταίουν τὰ ἀνάξια πολιτεύματα, τὰ ὁποῖα ἀνέφερα εἰς τάς προηγουμένας συζητήσεις, δηλαδὴ ἡ ὀχλοκρατία καὶ ἡ ὀλιγαρχία καὶ ἡ τυραννίς. Διότι ἀπὸ αὐτὰ κανὲν δὲν εἶναι πολίτευμα, ἀλλὰ ἕκαστον εἶναι ὀρθὸν νὰ λέγεται φατρίευμα. Δηλαδὴ κανὲν ἀπὸ αὐτὰ δὲν κυριαρχεῖ ἑκουσίως εἰς ἑκουσίους, ἀλλὰ ἀκουσίως εἰς ἀκουσίους πάντοτε μὲ κάποιον ἐκβιασμόν.

Ὅταν δὲ φοβῆται ὁ ἄρχων τὸν ἀρχόμενον, δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ ποτὲ νὰ γίνῃ οὔτε καλὸς οὔτε πλούσιος οὔτε ἰσχυρὸς οὔτε ἀνδρεῖος οὔτε ἀπολύτως πολεμικός. Αὐτὰ τὰ δύο λοιπὸν εἶναι σχεδὸν πρωτίστη αἰτία ὅλων τῶν κακῶν, κυρίως ὅμως αὐτῶν ἐδῶ εἶναι ἡ κυριωτέρα αἰτία. Ἀλλὰ ἡ πολιτεία, τὴν ὁποίαν νομοθετοῦμεν τώρα μὲ τὴν συζήτησιν μας, ἀπέφυγε καὶ τὰ δύο αὐτά. Διότι καὶ σχολὴν ἔχει ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέραν, καὶ οἱ πολῖται εἶναι ἀνεξάρτητοι μεταξύ των, καὶ ἔπειτα πολὺ ὀλίγοι, νομίζω, ἠμποροῦν νὰ γίνουν φιλάργυροι μὲ αὐτοὺς τοὺς νόμους. Ὥστε πρεπόντως καὶ λογικῶς μόνον ἡ ἐγκατάστασις τοιούτου πολιτεύματος ἀπὸ ὅλα τὰ σημερινὰ θὰ δεχθῇ τὸ εἶδος τῶν παιγνιδίων καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὰ ὁποῖα ἐξετάσαμεν τελείως εἰς τὴν συζήτησιν μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν δὲν εἶναι συνέχεια μὲ αὐτὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν τέλος πάντων ὅλους τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας, ὅτι δηλαδὴ ὅσα μὲν ἀγωνίσματα χρησιμεύουν διὰ τὸν πόλεμον αὐτὰ πρέπει νὰ συνηθίζωμεν καὶ νὰ ὁρίζωμεν βραβεῖα τῆς νίκης, ὅσα δὲ δὲν χρησιμεύουν νὰ τὰ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος; Ποία δὲ εἶναι αὐτά, εἶναι καλὸν νὰ λεχθοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ νομοθετηθοῦν. Καὶ πρῶτον δὲν πρέπει ἄραγε νὰ νομοθετήσωμεν τὰ περιστρεφόμενα εἰς τὸ τρέξιμον καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ταχύτητα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πρέπει.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τουλάχιστον εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ καταλληλότερον ἀπὸ ὅλα διὰ τὸν πόλεμον εἶναι εὐκινησία τοῦ σώματος, ἐν μέρει μὲν τῶν ποδῶν, ἐν μέρει δὲ τῶν χειρῶν. Διὰ τὴν φυγὴν μὲν καὶ τὴν σύλληψιν ἡ εὐκινησία τῶν ποδῶν, διὰ τὴν συμπλοκὴν ὅμως καὶ τὴν μάχην ἐκ τοῦ συστάδην εἶναι ἀνάγκη τῆς δυνάμεως καὶ ῥωμαλεότητος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί ἄλλο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως καμμία ἀπὸ τάς δύο χωρὶς ὅπλα δὲν ἀποκτᾷ τὴν μεγαλιτέραν χρησιμοποίησιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἰς τὴν ἰδικὴν μας πολιτείαν πρῶτον διὰ τὸν δρόμον ἑνὸς σταδίου προσκαλεῖ εἰς τοὺς ἀγῶνας ὁ κῆρυξ, ὁ δὲ ἀγωνιστὴς εἰσέρχεται κρατῶν τὰ ὅπλα. Δι' ἄοπλον δὲ ἀγωνιστὴν δὲν θὰ ὁρίσωμεν ἀγωνίσματα. Πρῶτος δὲ εἰσέρχεται ὅστις θὰ ἀγωνισθῇ εἰς τὸ στάδιον μὲ τὰ ὅπλα, δεύτερος ὁ ἀγωνιστὴς τοῦ διαύλου, τρίτος τοῦ ἱππικοῦ διαύλου καὶ μάλιστα τέταρτος τοῦ δολιχοῦ καὶ πέμπτος ὁ τελείως ὡπλισμένος διὰ μῆκος ἑξήντα σταδίων ἕως εἰς κάποιον ναὸν τοῦ Ἄρεως, καὶ κατόπιν ἄλλος βαρύτερον ὡπλισμένος, ὁ ὁποῖος θὰ ἀγωνισθῇ εἰς ὁμαλώτερον δρόμον, ὁ δὲ τελευταῖος θὰ εἶναι τοξότης φορῶν ὅλην τὴν τοξικὴν στολήν, θὰ διατρέξῃ δὲ ἑκατὸν στάδια ἕως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, διὰ μέσου βουνῶν καὶ ἀνωμάλου ἐδάφους. Καί, ἀφοῦ κηρύξωμεν τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος, θὰ περιμένωμεν αὐτοὺς ἕως ὅτου νὰ ἔλθουν, καὶ εἰς τὸν νικητὴν θὰ δώσωμεν ἓν ἕκαστον ἀπὸ τὰ βραβεῖα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα ἂς τὰ φαντασθῶμεν τριῶν εἰδῶν αὐτὰ τὰ ἀγωνίσματα, ἓν μὲν εἶδος τῶν παίδων, ἓν δὲ τῶν ἀγενείων νέων, καὶ ἓν τῶν ἀνδρῶν. Καὶ διὰ μὲν τοὺς ἀγενείους θὰ ὁρίσωμεν τὰ δύο τρίτα τοῦ μήκους τοῦ δρόμου, διὰ δὲ τοὺς παῖδας τὰ μισά, εἴτε μὲ τόξα εἴτε μὲ ὅπλα ἀγωνίζονται. Διὰ δὲ τάς γυναίκας καὶ τὰ κοράσια τὰ ἀνήλικα νὰ ἀγωνίζωνται γυμνά, εἰς τὸ στάδιον καὶ τὸν δίαυλον καὶ τὸν ἱππικὸν δίαυλον καὶ τὸν δολιχόν, εἰς τὸ ἴδιον τρέξιμον ἀνταγωνιζόμεναι. Αἱ δὲ ἔχουσαι ἡλικίαν δεκατριῶν ἐτῶν μέχρι τοῦ γάμου των, ὁ ὁποῖος δὲν ἀναβάλλεται οὔτε περισσότερον τοῦ εἰκοστοῦ οὔτε ὀλιγώτερον τοῦ δεκάτου ὀγδόου

ἔτους τῆς ἡλικίας των, πρέπει νὰ καταβαίνουν εἰς τὸν ἀνταγωνισμὸν αὐτοῦ τοῦ δρόμου μὲ εὐπρεπῆ στολήν.
Καὶ τὰ μὲν σχετικὰ μὲ τοὺς δρόμους τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἃς εἶναι αὐτά. Εἰς δὲ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν σωματικὴν δύναμιν ἀντὶ μὲν τῆς πάλης καὶ ὅλων τῶν ὁμοίων ὅσα εἶναι βαρέα, νὰ ἀνταγωνίζωνται εἰς τὴν ἔνοπλον μάχην εἰς πρὸς ἕνα καὶ δύο πρὸς δύο καὶ ὁμάδες ἕως δέκα πρὸς δέκα μεταξύ των. Ὅσον δὲ διὰ τὸ ζήτημα ποίας νίκας πρέπει νὰ κερδίσῃ ὅστις ἀπέκρουσε ἢ προσέβαλε, καθὼς τώρα διὰ τὴν πάλην ἐθέσπισαν οἱ εἰδικοὶ εἰς τὴν πάλην, ποῖον κατόρθωμα χαρακτηρίζει τὸν καλὸν παλαιστὴν καὶ ποῖον τὸν ἀδέξιον, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ προσκαλέσωμεν τοὺς τελειοτάτους εἰς τὴν ὁπλομαχίαν καὶ νὰ τοὺς ἀναθέσωμεν νὰ νομοθετήσουν μαζὶ ὅλοι, ποῖος πρέπει νὰ θεωρῆται νικητὴς εἰς αὐτὰς τάς μάχας, δηλαδὴ τὶ ἂν ἀποκρούσῃ ἤ πως ἂν προσβάλῃ, καὶ τὸν νικημένον ὁμοίως ποία τάξις τὸν διακρίνει. Τὰ ἴδια δὲ ἃς εἶναι νομοθετημένα καὶ διὰ τὰ θήλεα μέχρι τοῦ γάμου των. Ἔπειτα πρέπει ὁλόκληρον τὴν πελταστικὴν νὰ τὴν ἀντικαταστήσωμεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ παγκρατίου, διὰ νὰ ἀγωνίζωνται εἰς τὰ τόξα καὶ εἰς τάς πέλτας καὶ εἰς τὰ ἀκόντια καὶ εἰς τὸ ῥίψιμον λίθων μὲ τάς χεῖρας καὶ μὲ τάς σφενδόνας ὁρίζοντες πάλιν δι' αὐτὰ νόμους, ὥστε νὰ ἀποδίδωνται τὰ βραβεῖα καὶ αἱ νῖκαι εἰς τοὺς ἐκτελοῦντας καλλίτερον ὅσα λέγει ὁ νόμος ὡς πρὸς αὐτά.

Κατόπιν εἶναι ἡ σειρὰ νὰ τεθοῦν νόμοι περὶ ἱππικῶν ἀγώνων. Λοιπὸν ἐδῶ εἰς τὴν Κρήτην[21] βεβαίως δὲν χρησιμοποιοῦνται πολλοὶ ἵπποι οὔτε τόσον συχνά. Ἑπομένως εἶναι ἀνάγκη καὶ αἱ μελέται αὐτῶν νὰ γίνωνται ὀλιγώτεραι ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν ἄσκησιν.

Δι' ἅρμα λοιπὸν οὔτε ὑπάρχει ἀπολύτως εἰς ἡμᾶς συντηρητής, οὔτε μεγάλη ἀφοσίωσις ἀπὸ κανενὸς εἰς αὐτά, ἑπομένως δὲν εἶναι κατάλληλον διὰ τὸν τόπον νὰ θέσωμεν ἀγωνίσματα δι' αὐτὸ καὶ νὰ μὴν ἔχωμεν νοῦν οὔτε νὰ φαινώμεθα ὅτι ἔχομεν. Εἰς ἵππους δὲ μόνον ὁρίζοντες βραβεῖα καὶ εἰς πωλάρια θηλάζοντα καὶ μεσαία καὶ ἐντελῆ θὰ ἐγκαταστήσωμεν παιγνίδια σύμφωνα πρὸς τὴν φύσιν τῆς χώρας. Καὶ λοιπὸν μεταξὺ ὅλων αὐτῶν ἃς ὑπάρχῃ ἀνταγωνισμὸς καὶ φιλοδοξία, εἰς δὲ τοὺς φυλάρχους καὶ ἱππάρχους ἃς ἀνατεθῇ κοινῶς ἡ κρίσις ὅλων, δηλαδὴ καὶ τῶν δρόμων καὶ τῶν ἀγωνιζομένων ἐνόπλως. Εἰς τοὺς στερουμένους δὲ ὅπλα οὔτε εἰς τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας οὔτε ἐδῶ εἶναι ὀρθὸν νὰ νομοθετήσωμεν ἀγωνίσματα. Τοξότης δὲ ἔφιππος Κρὴς δὲν εἶναι ἄχρηστος, οὔτε ἀκοντιστής, ὥστε ἃς ὑπάρχῃ χάριν διασκεδάσεως καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἅμιλλα καὶ ἀνταγωνισμός. Διὰ τὰ θήλεα δὲ δὲν εἶναι ἀνάγκη μὲ νόμους καὶ διατάξεις νὰ ὁρίσωμεν ὑποχρεωτικῶς τὴν συμμετοχὴν εἰς αὐτά. Ἐὰν ὅμως ἀπὸ τὴν προηγουμένην τῶν μόρφωσιν συνηθίσουν, καὶ ἂν ἐπιδέχεται ἡ φύσις των καὶ δὲν δυσκολεύωνται τὰ κοράσια καὶ αἱ παρθένοι νὰ λαμβάνουν μέρος, νὰ τὸ ἐπιτρέπωμεν καὶ νὰ μὴν κατακρίνωμεν αὐτάς.

Λοιπὸν τώρα πλέον ἡ ἀγωνιστικὴ καὶ ἡ μάθησις τῆς γυμναστικῆς, δηλαδὴ καὶ ὅσα μελετοῦμεν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ ὅσα κάθε ἡμέραν εἰς τὰ σχολεῖα, ἔλαβαν τέλος. Καὶ μάλιστα καὶ τῆς μουσικῆς τὰ μὲν περισσότερα ἐξετάσθησαν, τὰ δὲ περιστρεφόμενα εἰς τοὺς ῥαψῳδοὺς καὶ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτούς, καὶ πόσοι διαγωνισμοὶ χορῶν πρέπει νὰ γίνωνται εἰς τάς πανηγύρεις, ὅταν διὰ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς κατόπιν τῶν θεῶν ἐρχομένους ὁρισθοῦν οἱ μῆνες καὶ αἱ ἡμέραι καὶ τὰ ἔτη, τότε θὰ τακτοποιηθοῦν, εἴτε κάθε τρία ἔτη εἴτε κάθε πέντε εἴτε ἀλλέως ὅπως μας φωτίσουν οἱ θεοὶ ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῶν ἡμερῶν. Καὶ τότε πλέον θὰ περιμένωμεν νὰ γίνουν ἀγῶνες καὶ τῆς μουσικῆς τακτοποιούμενοι εἰς τάς λεπτομερείας ἀπὸ τοὺς ἀθλοθέτας καὶ τὸν παιδαγωγὸν τῶν νέων καὶ τοὺς νομοφύλακας, ἀφοῦ συνεδριάσουν ὅλοι μαζὶ δι' αὐτοὺς καὶ οἱ ἴδιοι γίνουν νομοθέται, περὶ τοῦ πότε καὶ ποῖος καὶ μὲ ποίους θὰ ἀγωνίζωνται εἰς ὅλους τοὺς χορούς. Ὁποῖον δὲ πρέπει νὰ εἶναι ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ ὡς πρὸς τάς λέξεις καὶ τοὺς στίχους καὶ τάς ἁρμονίας μαζὶ μὲ τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰ χοροπηδήματα, πολλάκις τὰ εἶπε ὁ πρῶτος νομοθέτης καὶ συμφώνως μὲ αὐτὰ πρέπει οἱ κατόπιν του νὰ νομοθετοῦν καὶ ἀφοῦ κατατάξουν τοὺς ἀγῶνας, καθὼς πρέπει εἰς κατάλληλον καιρὸν δι' ἑκάστην ἑορτήν, ἃς ἀφήσουν τὴν πόλιν νὰ πανηγυρίζῃ εἰς αὐτάς.

Αὐτὰ λοιπὸν καὶ ἄλλα παρόμοια δὲν εἶναι δύσκολον νὰ κρίνῃ κανεὶς μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ λάβουν νόμιμον διάταξιν, οὔτε πάλιν ἂν μετακινηθοῦν ἐδῶ ἢ ἐκεῖ ἠμποροῦν νὰ φέρουν μέγα κέρδος ἢ ζημίαν εἰς τὴν πόλιν. Ὅσα ὅμως δὲν ἔχουν μικρὰν διαφορὰν καὶ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἐπιβάλῃ κανεὶς τὴν γνώμην του ὡς πρὸς αὐτά, κυρίως μὲν εἶναι ἔργον τοῦ θεοῦ, ἐὰν ὑπῆρχε τρόπος νὰ ἔλθουν αὐτὰ ὡς ἐντολαὶ ἀπὸ ἐκεῖνον, τώρα ὅμως σχεδὸν ἀπαιτεῖται κάποιος τολμηρὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐκτιμᾷ ὑπερβολικὰ τὴν ἐλευθεροστομίαν καὶ θὰ εἴπῃ ὅσα τοῦ φαίνονται ὡς καλλίτερα διὰ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πολίτας, ἐπιβάλλων εἰς διεφθαρμένας ψυχὰς τὸ πρέπον καὶ σύμφωνον εἰς ἕκαστον πολίτευμα, ὁμιλῶν δὲ πολεμικῶς ἐναντίον τῶν μεγαλιτέρων ἐπιθυμιῶν καὶ μὴ ἔχων κανένα ἄνθρωπον βοηθόν, καὶ μόνον αὐτὸς ἀκολουθῶν τὸν ὀρθὸν λόγον (!).

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον λόγον ἐννοοῦμεν (!) τώρα πάλιν, καλὲ Ξένε; Διότι ἀκόμη ἡμεῖς δὲν τὸ ἐννοοῦμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ φυσικά. Καὶ λοιπὸν ἐγὼ θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς ἐξηγηθῶ σαφέστερον. Δηλαδή, ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἶδα μὲ τὴν φαντασίαν μου νέους καὶ νέας νὰ σχετίζωνται μεταξύ των φιλικῶς. Μοῦ ἐπῆλθε δέ, καθώς, εἶναι ἑπόμενον, νὰ φοβηθῶ συλλογισθεὶς τὶ νὰ τὴν κάμῃ κανεὶς μίαν τοιαύτην πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι εἶναι καλοζωιμένοι, εὐτραφεῖς καὶ ἐλευθερωμένοι ἀπὸ κοπώσεις ὑπερβολικὰς καὶ δουλοπρεπεῖς, αἱ ὁποῖαι παρὰ πολὺ καταπνίγουν τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ ὅλοι σκέπτονται διὰ θυσίας καὶ ἑορτὰς καὶ χοροὺς εἰς ὅλην των τὴν ζωήν. Μὲ ποῖον λοιπὸν τρόπον μέσα εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν θὰ ἀπέχουν ἀπὸ τάς ἐπιθυμίας, αἱ ὁποῖαι τόσον πολλοὺς καὶ πολλὰς ὤθησαν εἰς τὰ ἔσχατα, τάς ὁποίας ἤθελε διατάξει ὁ λόγος νὰ ἀποφεύγουν, προσπαθῶν νὰ ἐπιβληθῇ ὡς νόμος; Καὶ τάς μὲν ἄλλας ἐπιθυμίας δὲν εἶναι

[21] Ἀσφαλὴς ἀπόδειξις ὅτι οἱ νόμοι δὲν εἶναι θεωρία γενικὴ ἀλλὰ ἀποβλέπει εἰς τὴν πραγματικότητα.

παράδοξον νὰ νικοῦν οἱ προηγούμενοι νόμοι. Δηλαδὴ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ πλουτισμοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ὑπερόχως ἀγαθὴ καὶ συντελεῖ μεγάλως εἰς τὴν σωφροσύνην, καὶ ὁλόκληρος ἡ μόρφωσις ἀπέκτησε ὡς πρὸς αὐτὰ καλοὺς νόμους, ἐκτὸς δὲ τούτων τὸ βλέμμα τῶν ἀρχόντων ὑπεχρεώθη νὰ μὴ βλέπῃ ἀλλοῦ, ἀλλὰ νὰ προσέχῃ πάντοτε τοὺς νέους. Λοιπὸν ὡς πρὸς τάς ἄλλας ἐπιθυμίας, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς ἀνθρώπους, ἐτέθησαν ὀρθῶς οἱ νόμοι. Τώρα ὅμως ἀκριβῶς διὰ τοὺς ἔρωτας πρὸς παῖδας ἄρρενας καὶ θήλεις, καὶ τῶν γυναικῶν πρὸς τοὺς ἄνδρας καὶ τῶν ἀνδρῶν πρὸς τάς γυναίκας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὡρισμένως ἀμέτρητα δυστυχήματα συνέβησαν καὶ ἰδιωτικῶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς ὁλοκλήρους πόλεις, πῶς ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του, καὶ ποῖον φάρμακον πρέπει νὰ εὕρῃ δι' ὅλους αὐτούς, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν τοιοῦτον κίνδυνον;

Βεβαίως δὲν εἶναι εὔκολον, Κλεινία μου. Διότι, καὶ ἂν εἰς πολλὰ ἄλλα ὅλη ἡ Κρήτη καὶ ἡ Λακεδαίμων δὲν μας δίδουν μικρὰν βοήθειαν τώρα ποὺ νομοθετοῦμεν νόμους διαφορετικοὺς ἀπὸ τάς συνηθείας τῶν περισσοτέρων, ὅμως περὶ τῶν ἐρώτων, καθὼς τὸ γνωρίζομεν καὶ οἱ ἴδιοι, εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετοι. Διότι, ἐὰν κανεὶς ἀκολουθήσῃ τὴν φύσιν καὶ θέσῃ τὸν πρὸ τοῦ Λαΐου νόμον, λέγων ὅτι εἶναι ὀρθὸν νὰ μὴ συνευρίσκωνται μὲ ἄρρενας καὶ νέους ἀφροδισιακῶς καθὼς μὲ τὰ θήλεα, καὶ φέρων ὡς μάρτυρα τὴν φύσιν τῶν ζῴων καὶ ἀποδεικνύων ὡς πρὸς αὐτὰ ὅτι δὲν ἐγγίζει ὁ ἄρρην τὸ ἄρρεν, διότι τοῦτο δὲν εἶναι φυσικόν, θὰ ἔλεγε ἴσως παραδεκτὸν διισχυρισμόν, ἀλλὰ συγχρόνως δὲν θὰ ἦτο σύμφωνος μὲ τάς ἰδικάς σας πόλεις. Ἐκτὸς τούτου ὅμως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἴπαμεν ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ προσέχῃ ὁ νομοθέτης, τοῦτο δὲν συμβιβάζεται μὲ αὐτά. Δηλαδὴ πάντοτε ἡμεῖς ἐρευνῶμεν ποῖον πρᾶγμα συντελεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν τῶν δεχομένων τοὺς νόμους καὶ ποῖον ὄχι. Λοιπόν, ἐὰν τὸ παραδεχθῶμεν αὐτὸ ὡς καλὸν ἢ ὄχι αἰσχρόν, διὰ νὰ νομοθετηθῇ τώρα, ἂς ἐξετάσωμεν κατὰ πόσον θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀρετήν. Ἄραγε εἰς τὴν ψυχήν του παραδιδομένου θὰ ἐμπνευσθῇ τὸ ἦθος τῆς ἀνδροπρεπείας (!), ἢ εἰς τὴν ψυχήν του παιδεραστοῦ θὰ γεννηθῇ τὸ ἰδεῶδες τῆς σωφροσύνης; Ἢ μήπως αὐτὰ μὲν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραδεχθῇ κανείς ποτέ, μᾶλλον δὲ ὅλως τὸ ἀντίθετον, εἰς τὸν ὑποχωροῦντα εἰς τάς ἡδονὰς καὶ μὴ δυνάμενον νὰ ἀντέχῃ θὰ κατακρίνῃ κανεὶς τὴν μαλθακότητα; Ἀλλὰ τότε εἰς τὸν προσπαθούντα νὰ μιμηθῇ τάς γυναίκας τάχα δὲν θὰ κατακρίνῃ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ γυναικείου προτύπου; Λοιπὸν ποῖος ἄνθρωπος θὰ θεσπίσῃ τοῦτο ὡς νόμον, ἀφοῦ εἶναι τοιοῦτον; Σχεδὸν κανείς, ὅταν βεβαίως κρατῇ εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀληθινὸν νόμον. Πῶς λοιπὸν θὰ ἀποδείξωμεν ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές; Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν φύσιν τῆς φιλίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῶν λεγομένων ἐρώτων, ἐὰν θέλωμεν νὰ τὰ ἐννοήσωμεν αὐτὰ καλῶς. Δηλαδὴ αὐτὰ εἶναι δύο, καὶ ἀπὸ τὰ δύο ὁμοῦ σχηματίζεται τρίτον εἶδος μὲ ἰδιαίτερον ὄνομα καὶ προξενεῖ ὅλην τὴν δυσκολίαν καὶ τὸ σκότος εἰς τὸ ζήτημα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φίλον βεβαίως ὀνομάζομεν τὸ ὅμοιον μὲ τὸ ὅμοιον κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἴσον μὲ τὸ ἴσον, ἐπίσης δὲ φίλον καὶ τὸ ἔχον ἀνάγκην τοῦ πλουσίου, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἀντίθετον ὡς πρὸς τὸ γένος (πτωχόν). Ὅταν ὅμως τὸ καθὲν ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ γίνεται ὁρμητικόν, τὸ ὀνομάζομεν ἔρωτα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἡ μὲν φιλία τῶν ἀντιθέτων εἶναι φοβερὰ καὶ ἀγρία καὶ σπανίως εἶναι ἀμοιβαία, ἡ δὲ τῶν ὁμοίων εἶναι ἥμερος καὶ ἀμοιβαία εἰς ὅλην τὴν ζωήν. Ἀνάμικτος δὲ ἀπὸ αὐτὰς τάς δύο ἐὰν γίνῃ, πρῶτον μὲν δὲν εἶναι εὔκολον νὰ γνωρισθῇ τὶ ἄραγε ἐπιδιώκει νὰ κερδίσῃ ὅστις ἔχει τὸν τρίτον τοῦτον ἔρωτα· ἔπειτα, ἐπειδὴ σύρεται ἀπὸ τοὺς δύο ἀντιθέτως, εὑρίσκεται εἰς ἀπορίαν, διότι ὁ μὲν εἷς τὸν παρορμᾷ νὰ δοκιμάσῃ τὸ κάλλος, ὁ δὲ ἄλλος τοῦ τὸ ἀπαγορεύει. Δηλαδὴ ἐκεῖνος μὲν ἐρωτεύεται τὸ σῶμα καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς ὡραιότητος ὡς νὰ νοστιμεύεται κανὲν ὀπωρικὸν καὶ παρακινεῖ τὸν ἑαυτόν του νὰ τὸ ἀπολαύσῃ, χωρὶς νὰ δίδῃ καμμίαν ἐκτίμησιν εἰς τὴν ψυχήν του ἀγαπωμένου. Αὐτὸς δὲ θεωρεῖ πάρεργον τὴν σωματικὴν ἐπιθυμίαν καὶ μᾶλλον μὲ τὴν ψυχὴν ὀραματιζόμενος αὐτὸν παρὰ ἐρωτευόμενος, ἐκτιμῶν δὲ τὴν ψυχὴν ὅσον πρέπει θεωρεῖ προσβολὴν τὴν σωματικὴν ἀπόλαυσιν ἀπὸ τὸ σῶμα ἐκείνου, ἐντρεπόμενος δὲ καὶ σεβόμενος τὴν σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ φρόνησιν θέλει νὰ μένῃ ἁγνὸς πάντοτε μὲ ἁγνὸν ἀγαπητόν. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ μικτὸς ἐκ τῶν δύο εἰδῶν τρίτος ἔρως, τὸν ὁποῖον εἴπαμεν τώρα. Ἀφοῦ δὲ τόσων εἰδῶν εἶναι αὐτοί, ἄραγε ὅλους πρέπει νὰ τοὺς ἀπαγορεύῃ ὁ νόμος, ἐμποδίζων νὰ ὑπάρχουν εἰς τὸν τόπον μας, ἢ εἶναι προφανὲς ὅτι τὸν μὲν ἐρώτα τῆς ἀρετῆς, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ ὁ νέος ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερος, θὰ τὸν ἐπιτρέψωμεν νὰ ὑφίσταται εἰς τὴν πόλιν, τοὺς δὲ ἄλλους δύο, ἐὰν εἶναι τοῦτο δυνατόν, θὰ τοὺς ἀπαγορεύσωμεν; Ἢ πῶς ἀλλέως νὰ εἰποῦμεν, φίλε Μέγιλλε;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Βεβαίως ἐντελῶς ὀρθὰ ὡμίλησες αὐτὴν τὴν φορὰν (!) περὶ αὐτῶν, Ξένε μου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φαίνεται, καθὼς τὸ ὑπέθετα, ὅτι ἐπέτυχα τὴν ἐπιδοκιμασίαν σου, καλέ μου φίλε. Τὶ ὅμως ἐννοεῖ ὁ ἰδικός σας νόμος ὡς πρὸς

αὐτά, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἐξετάσω ἐγώ, ἀλλὰ ἀρκεῖ νὰ δεχθῶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν λόγων μου. Τὸν δὲ Κλεινίαν καὶ ἄλλην φορὰν κατόπιν θὰ προσπαθήσω νὰ τὸν ψάλλω καὶ νὰ τὸν καταπείσω δι' αὐτὰ τὰ ἴδια. Τώρα δὲ ἂς ἀκολουθήσω τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς ἐμὲ ἐντολήν σας καὶ ἂς ἐξετάσωμεν ἐντελῶς τοὺς νόμους.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἔχω τώρα πάλιν μίαν ἐφεύρεσιν ὡς πρὸς τὴν θέσπισιν αὐτοῦ τοῦ νόμου, ἐν μέρει μὲν εὔκολον, ἐν μέρει ὅμως δυσκολωτάτην.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πῶς δηλαδὴ ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Γνωρίζομεν βεβαίως ὅτι καὶ σήμερον οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι, ἂν καὶ εἶναι παράνομοι, πολὺ καλὰ καὶ ἅγια ἀποτρέπονται ἀπὸ τὴν συνεύρεσιν τῶν ὡραίων ὄχι ἀκουσίως, ἀλλὰ ὅσον ἠμπορεῖς νὰ φαντασθῇς ἑκουσίως.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πότε ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅταν ὑπάρχῃ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ ὡραία. Καὶ περὶ υἱοῦ δὲ καὶ θυγατρὸς ὁ ἴδιος ἄγραφος νόμος ὑπάρχει, καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ἀσφαλέστατα προφυλάττει νὰ μὴ κοιμοῦνται μαζί, οὔτε φανερὰ οὔτε κρυφίως, ἢ μὲ κανένα ἄλλον τρόπον νὰ ἐγγίζουν ἐρωτικῶς αὐτούς. Ἀκόμη δὲ οὐδὲ ἐπιθυμία τῆς τοιαύτης συνευρέσεως εἰσέρχεται διόλου εἰς τὸν νοῦν τῶν περισσοτέρων.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Λέγεις τὴν ἀλήθειαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν καὶ μόνον μία λέξις δὲν καταπαύει ὅλας αὐτὰς τάς ἡδονάς;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Ποία δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂν εἰποῦμεν ὅτι αὐτὰ δὲν εἶναι διόλου θεάρεστα, ἀλλὰ θεομίσητα καὶ τῶν αἰσχρῶν αἴσχιστα. Καὶ αἰτία τούτου δὲν εἶναι τάχα, ὅτι κανεὶς δὲν τὰ λέγει διαφορετικὰ αὐτά, ἀλλὰ ἐξ ἀρχῆς, μόλις γεννηθῇ ἕκαστος ἀπὸ ἡμᾶς, ἀκούει πάντοτε, καὶ παντοῦ νὰ τὰ λέγουν αὐτά, καὶ πολλάκις τὰ βλέπει εἰς τάς κωμῳδίας καὶ εἰς τάς τραγωδίας, ὅταν παριστάνουν Θυέστας ἢ Οἰδίποδας ἢ Μακαρέας συνευρεθέντας μὲ τάς ἀδελφάς των κρυφίως, καὶ ἀνακαλυφθέντας καὶ ἐπιβαλόντας θάνατον εἰς τὸν ἑαυτόν των ὡς τιμωρίαν διὰ τὸ ἁμάρτημά των;

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ ὀρθὰ τὸ λέγεις, αὐτὸ τουλάχιστον, ὅτι δηλαδὴ ἡ διάδοσις ἔχει μίαν θαυμασίαν δύναμιν, ἀφοῦ κανεὶς δὲν θὰ ἠμπορέσῃ οὔτε νὰ ἀναπνεύσῃ ἔξω ἀπὸ τὸν νόμον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἶναι ὀρθὸν τὸ λεχθὲν πρὸ ὀλίγου, ὅτι, ἂν ὁ νομοθέτης θέλῃ νὰ δαμάσῃ καμμίαν ἐπιθυμίαν ἀπὸ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ὑποδουλώνουν ὑπερβολικὰ τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι, εὔκολον νὰ ἐννοήσῃ μὲ ποῖον τρόπον ἠμπορεῖ νὰ τάς ὑποδουλώσῃ. Δηλαδὴ ὅτι πρέπει νὰ καθιερώσῃ τὴν φήμην εἰς ὅλους τοὺς δούλους καὶ ἐλευθέρους παῖδας καὶ γυναίκας καὶ ὅλην τὴν πόλιν ὁμοίως, καὶ οὕτω πως θὰ ἐκτελεσθῇ τὸ ἀσφαλέστερον πρᾶγμα ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν νόμον.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ καλά. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν πάλιν νὰ κάμωμεν ὅλους νὰ θέλουν νὰ διαδώσουν τὸ τοιοῦτον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλὰ μὲ ἐπρόλαβες. Διότι αὐτὸ ἐσήμαινε ὁ ἰδικός μου λόγος, ὅτι ἐγὼ ἔχω νὰ μεταχειρισθῶ μίαν μέθοδον χάριν αὐτοῦ τοῦ νόμου, τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς συνουσίας πρὸς τεκνοποίησιν, δηλαδὴ νὰ ἀπέχουν μὲν ἀπὸ τὸ ἄρρεν καὶ νὰ μὴ δολοφονοῦν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκ προμελέτης, οὔτε νὰ σπείρουν ἐπάνω εἰς βράχους καὶ εἰς πέτρας, ὅπου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ῥιζώσῃ καὶ νὰ γονιμοποιηθῇ, νὰ ἀπέχουν δὲ ἀπὸ τὸν θηλυκὸν ἀγρόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιθυμεῖ κανεὶς νὰ φυτρώσῃ ὁ σπόρος του. Ὁ νόμος λοιπὸν αὐτός, ἂν μὲν γίνῃ γενικὸς καὶ κυριαρχήσῃ, καθὼς τώρα, ὑπερισχύει διὰ τάς συνουσίας μὲ τοὺς γονεῖς, καὶ ἐὰν ὑπερισχύσῃ, θὰ φέρῃ ἄπειρα ἀγαθά. Διότι πρῶτον μὲν ὑπάρχει συμφώνως μὲ τὴν φύσιν, καὶ μας κάμνει νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴν λύσσαν καὶ μανίαν καὶ ὅλας τάς μοιχείας καὶ ἀπὸ ποτὰ καὶ τροφὰς ὑπερμέτρους, καὶ μας κάμνει νὰ εἴμεθα μὲ τάς γυναίκας μας σχετικοὶ καὶ φίλοι, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ ἠμποροῦν νὰ προκύψουν, ἐὰν κανεὶς ἠμποροῦσε νὰ τὸν διατηρῇ.

Ἀλλὰ τώρα ἴσως παρουσιασθῇ κανεὶς ὁρμητικὸς καὶ νέος ἄνθρωπος, φορτωμένος ἀπὸ σπέρμα, καὶ ἀκούων περὶ τοῦ θεσπιζομένου νόμου, μας κακολογήσῃ ὅτι θεσπίζομεν ἀνοήτους καὶ ἀπραγματοποιήτους νόμους, καὶ ἀρχίζει νὰ φωνάζῃ. Αὐτὰ λοιπὸν ἔλαβα καὶ ἐγὼ ὑπ' ὄψιν μου καὶ εἶπα αὐτὴν τὴν λέξιν, ὅτι δηλαδὴ ἔχω κάποιαν μέθοδον, ἐν μέρει μὲν εὐκολωτέραν ἀπὸ ὅλας, ἐν μέρει δὲ δυσκολωτέραν, ὥστε, ἀφοῦ τεθῇ ὁ νόμος αὐτός, νὰ διατηρηθῇ. Διότι εἶναι εὐκολώτατον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι εἶναι δυνατὸν τοῦτο καί πῶς. Δηλαδὴ φρονοῦμεν ὅτι, ἐὰν καθιερώθῃ αὐτὸς ὁ νόμος ἐπαρκῶς, θὰ δαμάσῃ πᾶσαν ψυχὴν καὶ θὰ τὴν κάμῃ νὰ πείθεται μὲ φόβον τελείως εἰς τοὺς τεθέντας νόμους. Ἀλλὰ βεβαίως τόσον ἐπροχώρησε τώρα τὸ κακόν, ὥστε φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ, καθὼς διὰ τὴν συνήθειαν τῶν συσσιτίων δὲν πιστεύεται ὅτι εἶναι δυνατὸν ὁλόκληρος πόλις εἰς ὅλην τῆς τὴν ζωὴν νὰ διατηρῇ αὐτά, καὶ ἐνῶ ἀπεδείχθη καὶ ἐμπράκτως ἐφηρμόσθη εἰς τὸν τόπον σας, πάλιν ὅμως διὰ τάς γυναίκας οὔτε εἰς τὸν τόπον σας δὲν νομίζεται ἐκ φύσεως κατάλληλον νὰ πραγματοποιηθῇ. Δι' αὐτὴν λοιπὸν καὶ ἐγὼ τὴν ἐπιμονὴν εἰς τὴν ἀπιστίαν εἶπα ὅτι εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ διατηρηθοῦν συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι δὲ δὲν εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τάς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἠμπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ, θέλετε νὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς διηγηθῶ κάποιαν διήγησιν, ἡ ὁποία εἶναι πειστική;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, ἄραγε εὐκολώτερον ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ τὰ ἀφροδισιακὰ καὶ νὰ ἐκτελῇ ὀρθῶς τὰ ὁριζόμενα νομίμως ὡς πρὸς αὐτά, ὅταν ἔχῃ ὑγιὲς σῶμα καὶ ὄχι ἀτελές, ἢ ὅταν τὸ ἔχῃ μηδαμινόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πολὺ περισσότερον δύσκολον εἶναι, ὅταν δὲν τὸ ἔχῃ ἀτελές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν δὲν γνωρίζομεν τάχα ἐκ φήμης τὸν Ταραντίνον Ἴκκον, ὁ ὁποῖος ἠγωνίσθη εἰς τὴν Ὀλυμπίαν καθὼς καὶ τοὺς ἄλλους ὅτι ἀπὸ φιλοτιμίαν καὶ τέχνην καὶ διότι, καθὼς λέγουν, εἶχε εἰς τὴν ψυχήν του τὴν σώφρονα ἀνδρείαν, οὔτε καμμίαν γυναῖκα ἤγγισε ποτέ του οὔτε παιδί, εἰς ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν γυμνασίων του; Καὶ ἀκριβῶς καὶ διὰ τὸν Κρίσωνα καὶ τὸν Ἄστυλον καὶ τὸν Διόπομπον καὶ ἄλλους παρὰ πολλοὺς δὲν ὑπάρχει ἡ ἰδία διάδοσις; Καὶ ὅμως ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς σου συμπολίτας, φίλε Κλεινία, βεβαίως ἦσαν πολὺ χειρότερα μορφωμένοι ὡς πρὸς τάς ψυχάς, ὡς πρὸς δὲ τὰ σώματα ἦσαν πολὺ περισσότερον σφριγηλοί.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὰ εἶναι ἀληθῆ, δηλαδὴ πολὺ διέδιδαν οἱ παλαιοὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἀθλητῶν ὅτι συνέβησαν αὐτὰ πραγματικῶς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἐκεῖνοι μὲν χωρὶς ἀμφιβολίαν χάριν τῆς πάλης καὶ τῶν δρόμων καὶ τῶν τοιούτων κατώρθωσαν νὰ ἀποφύγουν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οἱ περισσότεροι τὸ θεωροῦν εὐτυχίαν, οἱ δὲ ἰδικοὶ μας παῖδες δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ καρτερήσουν διὰ πολὺ ὡραιοτέραν νίκην, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς παριστάνοντες ὡραιοτάτην ἀπὸ τὴν μικράν των ἡλικίαν εἰς τοὺς μύθους καὶ εἰς τάς φράσεις μας καὶ εἰς τὰ ᾄσματα ποῦ ψάλλομεν θὰ τὴν ἐπιβάλωμεν μαγευτικῶς εἰς αὐτούς, καθὼς εἶναι ἐπόμενον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίαν νίκην;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸ νὰ εἶναι ἐγκρατεῖς τῶν ἡδονῶν, διὰ νὰ ζοῦν μὲ εὐτυχίαν, ἐνῶ, ἐὰν νικῶνται, θὰ συμβῇ ὅλως τὸ ἀντίθετον. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ φόβος, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ποτὲ μὲ κανένα τρόπον ὅσιον, δὲν θὰ μᾶς δώσῃ τὴν δύναμιν νὰ νικήσωμεν ὅσα ἐνίκησαν ἄλλοι, ἐνῶ εἶναι χειρότεροι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται πιθανόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀφοῦ λοιπὸν εὑρισκόμεθα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ὡς πρὸς αὐτὸν τὸν νόμον, ἀπὸ τὴν κακίαν ὅμως τῶν περισσοτέρων εὑρέθημεν εἰς στενοχωρίαν, φρονῶ ὅτι ὁ μὲν ἰδικὸς μας νόμος πρέπει κυριολεκτικῶς νὰ περιοδεύῃ καὶ νὰ ὁμιλῇ περὶ αὐτῶν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶναι οἱ συμπολῖται μας χειρότεροι ἀπὸ τὰ ὄρνεα καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ ζῷα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται εἰς μεγάλας ἀγέλας καὶ ἕως ὅτου νὰ τεκνοποιῆσουν μένουν παρθένα καὶ ἀμίαντα καὶ ἁγνὰ ἀπὸ γάμους, ὅταν δὲ ἔλθουν εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν, συνδυάζεται προθύμως τὸ ἄρρεν μὲ τὸ θῆλυ καὶ τὸ θῆλυ μὲ τὸ ἄρρεν καὶ ζοῦν εἰς τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς τῶν εὐσεβῶς καὶ νομίμως, ἐμμένοντα ἀσφαλῶς εἰς τάς πρώτας συνθήκας τῆς φιλίας. Καὶ πρέπει ἀπὸ τὰ ζῷα αὐτοὶ νὰ εἶναι καλλίτεροι. Ἐὰν ὅμως διαφθείρωνται ἀπὸ τὴν πλειονοψηφίαν τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, διότι ἀκούουν ὅτι ἔχει μεγάλην ἰσχὺν μεταξὺ αὐτῶν ἡ λεγομένη ἄτακτος Ἀφροδίτη, καὶ οὕτω πὼς δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ συγκρατοῦνται, τότε πρέπει νὰ ἐφεύρωμεν δεύτερον νόμον δι' αὐτοὺς οἱ νομοφύλακες καὶ νὰ γίνουν αὐτοὶ νομοθέται.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον νόμον λοιπὸν συμβουλεύεις εἰς αὐτοὺς νὰ νομοθετοῦμεν, ἐὰν τοὺς διαφύγῃ αὐτὸς ποὺ νομοθετοῦμεν τώρα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Προφανῶς τὸν ἐρχόμενον δεύτερον κατόπιν ἀπὸ αὐτόν, φίλε Κλεινία.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Νὰ ἀφήνουν ὅσον τὸ δυνατὸν ἀγύμναστον τὴν ὁρμὴν τῶν ἡδονῶν, μετατοπίζοντες εἰς ἄλλα μέρη τοῦ σώματος τὸν χυμὸν καὶ τὴν τροφὴν αὐτῆς τῆς ὁρμῆς. Τοῦτο δὲ ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ, ἐὰν δὲν ἐπιτρέπεται ἀναίδεια εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἀφροδισίων. Δηλαδή, ὅταν πάλιν ἐκτελοῦν αὐτὰ σπανίως ἀπὸ ἐντροπήν, θὰ τὴν ἔχουν εἰς τὴν ῥάχιν τῶν ἀδυνατώτερον κυρίαρχον. Καὶ λοιπὸν ἂς ὑπάρχῃ ὡς συνήθεια καὶ ἄγραφος νόμος δι' αὐτὰ νὰ θεωρῆται καλὸν τὸ νὰ μένουν μυστικά, τὸ δὲ νὰ μὴ μένουν μυστικὰ αἰσχρόν, ὄχι ὅμως πάλιν καὶ νὰ μὴ τὰ ἐκτελοῦν διόλου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ὁρισθῇ εἰς τοὺς νόμους ὡς κατὰ δεύτερον λόγον καλὸν καὶ αἰσχρὸν τὸ τοιοῦτον, ἔχον δευτερεύουσαν ὀρθότητα, καὶ τοὺς διεφθαρμένους εἰς τάς φυσικὰς κλίσεις, ὅσους ὀνομάζομεν ἀκρατεῖς, θὰ συμπεριλάβωμεν εἰς ἓν γένος καὶ θὰ ἐπιβάλωμεν νὰ μὴ παρανομοῦν εἰς αὐτὰ τὰ τρία εἴδη.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία δηλαδὴ εἶναι τὰ δύο ἄλλα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρῶτον τὸ εὐσεβὲς καὶ ἀξιοπρεπὲς καὶ ἔπειτα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ ὄχι τὰ σώματα ἀλλὰ τοὺς καλοὺς τρόπους τῆς ψυχῆς. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τώρα ὡσὰν εὐχαὶ καὶ ὡς παρηγορίαι, θὰ ἦσαν ὅμως πολὺ καλλίτερα, ἐὰν ἐπραγματοποιοῦντο εἰς τάς πόλεις.

Ἴσως ὅμως ἀκόμη ὡς πρὸς τὸν ἔρωτα ἐπιβάλωμεν ἓν ἀπὸ τὰ δύο, ἢ κανεὶς νὰ μὴ τολμᾷ νὰ χειρονομῇ εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ ἐλευθέρους ἐκτὸς τῆς νομίμου συζύγου του, καὶ νὰ μὴ σπείρῃ χωρὶς εὐλογίαν τέκνα παλλακίδων οὔτε ἄγονον σποράν ἀρρένων παρὰ φύσιν, ἢ ἄλλως διὰ μὲν τὰ ἄρρενα θὰ τὸ ἐξαλείψωμεν τελείως, διὰ δὲ τάς γυναίκας, ἐὰν συνευρεθῇ κανεὶς μὲ καμμίαν ἐκτὸς ἐκείνων ποὺ ἤλθαν εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ τὴν εὐλογίαν τῶν θεῶν καὶ μὲ ἱεροὺς γάμους, δηλαδὴ μὲ ἀγορασμένας ἢ μὲ κάποιον ἄλλον τρόπον κατακτηθείσας, χωρὶς νὰ ἀποκρυφθῇ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄνδρας καὶ τάς γυναίκας[22], ἴσως εἶναι ὀρθὸν νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸν εἰς τὴν νομοθεσίαν μας στερημένον τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου ὡσὰν κάποιον ξενότροπον. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ νόμος εἴτε τὸν θεωρήσωμεν ἕνα εἴτε δύο, ἂς ὑπάρχῃ διὰ τὰ ἀφροδίσια καὶ ὅλα τὰ ἐρωτικά, ὅσα ἐκτελοῦμεν συναναστρεφόμενοι ὁ εἷς τὸν ἄλλον μὲ τοιαύτας ἐπιθυμίας εἴτε ὀρθῶς εἴτε ὄχι ὀρθῶς.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Καὶ λοιπόν, φίλε Ξένε, ἐγὼ μέν, σὲ βεβαίῳ, παρὰ πολὺ θὰ ἐδεχόμην αὐτὸν τὸν νόμον, ὁ δὲ Κλεινίας τώρα ἂς εἴπῃ μόνος του, τὶ φρονεῖ δι' αὐτά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ θὰ γίνῃ, φίλε Μέγιλλε, ὅταν νομίσω κατάλληλον τὴν στιγμήν. Τώρα ὅμως ἂς ἀφήσωμεν τὸν Ξένον νὰ προχωρήσῃ εἰς τοὺς νόμους.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τώρα βεβαίως εὑρισκόμεθα εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἱδρύσεως συσσιτίων, τὰ ὁποῖα φρονοῦμεν ὅτι εἰς ἄλλον μὲν τόπον εἶναι δύσκολον νὰ ἱδρυθοῦν, εἰς τὴν Κρήτην ὅμως οὐδεὶς θὰ ἐναντιωθῇ ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ ἀλλέως. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον ὅμως, ἂν δηλαδὴ θὰ γίνουν καθὼς ἐδῶ ἢ καθὼς εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ἢ ἂν εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο καλλίτερον τρίτον εἶδος συσσιτίων, αὐτὸ δὲν μοῦ φαίνεται δύσκολον νὰ τὸ εὕρωμεν, οὔτε ἠμπορεῖ νὰ φέρῃ κανὲν μέγα ἀγαθόν, ἐὰν ἐφαρμοσθῇ. Διότι καὶ τώρα εἶναι ἁρμονικῶς τακτοποιημένα.

Τώρα ἔρχεται εἰς τὴν σειρὰν ἡ προμήθεια τῶν ἐφοδίων τῆς ζωῆς κατὰ ποῖον τρόπον θὰ γίνεται. Ἀλλὰ ἡ προμήθεια εἰς μὲν τάς ἄλλας πόλεις ἴσως εἶναι ποικίλη καὶ ἀπὸ πολλὰ μέρη καὶ μάλιστα ἀπὸ διπλάσια μέρη παρὰ εἰς αὐτὴν ἐδῶ. Διότι καὶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν προμηθεύονται τὰ τρόφιμα οἱ περισσότεροι τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ αὐτοὶ ἐδῶ μόνον ἀπὸ τὴν γῆν. Διὰ τὸν νομοθέτην λοιπὸν τοῦτο εἶναι εὐκολώτερον. Διότι χρειάζονται ὄχι πλέον οἱ μισοὶ νόμοι[23], ἀλλὰ πολὺ ὀλιγότεροι, καὶ ἐκτὸς τούτου περισσότερον ἁρμόζοντες εἰς ἐλευθέρους ἀνθρώπους. Δηλαδὴ ἀπὸ τὰ ἐμποροπλοιαρχικὰ καὶ ἐμπορικὰ καὶ καπηλικὰ καὶ ξενοδοχικὰ καὶ τελωνιακὰ καὶ μεταλλειακὰ καὶ δανειστικὰ καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὰ ἐπιτόκια τῶν τόκων πράγματα καὶ ἄπειρα ἄλλα εἶναι ἐλευθερωμένος κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ τὰ ἄφησε κατὰ μέρος ὁ νομοθέτης αὐτῆς τῆς πόλεως, ἁπλῶς δὲ διὰ γεωργοὺς καὶ ποιμένας καὶ μελισσοκόμους καὶ διὰ τάς ἀποθηκεύσεις αὐτῶν καὶ διὰ τοὺς κατασκευαστὰς τῶν ἐργαλείων των θὰ νομοθετήσῃ, ἀφοῦ πλέον ἐνομοθέτησε τὰ σπουδαιότερα διὰ τοὺς γάμους καὶ τάς γεννήσεις παίδων καὶ ἀνατροφάς, ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως. Τώρα δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ προχωρήσῃ εἰς τοὺς παραγωγεὶς τῆς τροφῆς καὶ τοὺς βοηθοὺς αὐτῶν.

Καὶ πρῶτον λοιπὸν ἂς ἔχουν αὐτοὶ οἱ νόμοι τὸ ὄνομα γεωργικοί. Καὶ πρῶτον ὁ νόμος τοῦ συνοριακοῦ Διὸς ἂς ὁρισθῇ οὕτω πώς. Ἂς μὴ μετακινῇ κανεὶς τὰ σύνορα μήτε τοῦ ἰδικοῦ του συμπολίτου γείτονος μήτε τοῦ συνορεύοντος εἰς τὰ μεθόρια ξένου γείτονος, φρονῶν ὅτι αὐτὸ εἶναι κυριολεκτικῶς τὸ νὰ κινῇ τὰ ἀκίνητα. Ἂς προτιμήσῃ δὲ ἕκαστος καὶ τὸν μεγαλίτερον βράχον νὰ μετακινήσῃ παρὰ τὸν μικρὸν λίθον, ὁ ὁποῖος ὁρίζει τὴν φιλίαν καὶ τὴν ἔχθραν μὲ ἔνορκον ἐγγύησιν τῶν θεῶν. Δηλαδὴ τὸ ἓν μὲν ἐγγυᾶται ὁ ὁμόφυλος Ζεύς, τὸ δὲ ἄλλο ὁ Ξένιος, αὐτοὶ δὲ ὀργιζόμενοι ἐπιφέρουν πολέμους ἀμειλίκτους. Καὶ ὅστις μὲν ὑπακούσῃ εἰς τὸν νόμον δὲν θὰ δοκιμάσῃ τάς βλάβας τῆς παραβάσεως αὐτοῦ, ὅστις ὅμως τὸν περιφρονήσῃ ἂς εἶναι ἔνοχος εἰς διπλὰς τιμωρίας, μίαν μὲν καὶ πρώτην ἀπὸ τοὺς θεούς, δευτέραν δὲ ἀπὸ τὸν νόμον. Δηλαδὴ κανεὶς ἂς μὴ μετακινῇ αὐθαιρέτως τὰ σύνορα τῶν γειτόνων. Ἂν δὲ κανεὶς τὰ μετακινήσῃ, ἂς τὸν καταγγέλλῃ ὅστις θέλει εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας, αὐτοὶ δὲ ἂς τὸν προσκαλέσουν εἰς τὸ δικαστήριον. Ἐὰν δὲ κανεὶς χάσῃ τοιαύτην δίκην, ἂς θεωρήσῃ τὸ δικαστήριον ὅτι προσπαθεῖ κρυφίως καὶ βιαίως νὰ κάμῃ ἀναδασμὸν τῆς γῆς ὁ καταδικασθεὶς καὶ ἂς τοῦ ἐπιβάλῃ ὅ,τι εἶναι ὀρθὸν νὰ πάθῃ ἢ νὰ πληρώσῃ.

Κατὰ δεύτερον δὲ λόγον συμβαίνουν πολλαὶ καὶ μικραὶ βλάβαι τῶν γειτόνων, διότι συχνὰ συναντώνται καὶ μεγαλώνουν τὴν ἐχθροπάθειαν καὶ κάμνουν τὴν γειτονίαν δύσκολον καὶ πολὺ πικράν. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσέχῃ πολὺ ὁ γείτων νὰ μὴ κάμνῃ εἰς τὸν γείτονα τίποτε τὸ ἔκτροπον, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα καὶ πρὸ πάντων νὰ προσέχῃ πολὺ ἀπὸ πᾶσαν ἐπέκτασιν τῆς καλλιεργείας του.

Διότι τὸ νὰ βλάψῃ κανεὶς δὲν εἶναι δύσκολον, ἀλλὰ τὸ κάμνει ὁ καθείς, τὸ νὰ ὠφελήσῃ ὅμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸ κάμνῃ ὁ

---

[22] Εἰς τὰς γραμμὰς αὐτὰς ὑποδηλοῦται ἡ καὶ ἀλλαχοῦ διατυπωθείσα γνώμη τοῦ Πλάτωνος περὶ ἰδιωτικοῦ βίου.

[23] Ἄλλη καλλιτέρα ἀπόδειξις ὅτι δὲν πρόκειται περὶ γενικῆς καὶ θεωρητικῆς νομοθεσίας, ἀλλὰ εἰδικῆς καὶ ἐφηρμοσμένης.

καθείς. Ὅστις δὲ καλλιεργεῖ ἔδαφος τοῦ γείτονος ὑπερπηδῶν τὰ σύνορα, τὴν μὲν βλάβην ἃς τὴν πληρώνῃ, διὰ νὰ θεραπευθῇ δὲ ἀπὸ τὴν ἀναίδειάν του καὶ τὴν φιλαργυρίαν του ἃς πληρώσῃ καὶ τὸ διπλάσιον τῆς ζημίας εἰς τὸν παθόντα. Δι' αὐτὰ δὲ καὶ ὅλα τὰ παρόμοια ἃς διορισθοῦν πραγματογνώμονες καὶ δικασταὶ καὶ ἐκτιμηταὶ οἱ ἀγρονόμοι, καὶ εἰς μὲν τὰ μεγαλίτερα, καθὼς εἴπαμεν προηγουμένως, ὅλη ἡ τάξις τοῦ δωδεκατημορίου, εἰς δὲ τὰ μικρότερα μόνον οἱ φρούραρχοι. Καὶ ἂν κανεὶς βόσκῃ ποίμνια ἐντὸς ξένων κτημάτων, ἃς παρατηρήσουν τάς βλάβας καὶ ἃς κρίνουν καὶ ἃς ὁρίσουν τὴν ποινήν, καὶ ἐὰν κανεὶς οἰκειοποιήται μελίσσια ξένα εὑρίσκων τέρψιν εἰς αὐτὰ καὶ προσελκύων αὐτὰ μὲ τὴν χαλκοκρουσίαν, ἃς πληρώνῃ τὴν ζημίαν. Καὶ ἐὰν καίων ξυλείαν δὲν προφυλάξῃ τὴν γειτονικήν, ἃς τιμωρηθῇ μὲ τὸ πρόστιμον τὸ ὁποῖον θὰ ἀποφασίσουν οἱ ἄρχοντες. Ἐπίσης δὲ καὶ ἐὰν φυτεύων δὲν ἀφήνῃ ἀνάλογον ἀπόστασιν ἀπὸ τὰ χωράφια τοῦ γείτονος, καθὼς καὶ πολλοὶ νομοθέται εἶπαν λεπτομερῶς, τῶν ὁποίων τοὺς νόμους πρέπει νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦμεν συμπληρωματικῶς καὶ νὰ μὴν ἔχωμεν ἀπαίτησιν ὅλα καὶ τὰ πολύπλοκα καὶ τὰ μικρὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἐθέσπισε καὶ ὁ τυχῶν νομοθέτης, νὰ τὰ νομοθετήσῃ ὅλα ὁ νομοθέτης τῆς πόλεως.

Λόγου χάριν, ὑπάρχουν περὶ τῶν ὑδάτων εἰς τοὺς γεωργοὺς παλαιοὶ καὶ καλοὶ νόμοι, τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ μετακινήσωμεν εἰς τὴν συζήτησιν μας, ἀλλ' ὅστις θελήσῃ νὰ φέρῃ νερὸν εἰς τὸν ἰδικόν του τόπον, ἃς ἀρχίσῃ νὰ τὸ μετακομίζῃ ἀπὸ τὰ κοινὰ ῥεύματα χωρὶς νὰ ἀποκόπτῃ πηγὰς γνωστὰς κανενὸς ἰδιώτου, ἃς τὰ διοχετεύῃ δὲ ἀπὸ ὁποῖον μέρος θέλει ἐκτὸς τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν διαφόρων ἱερῶν καὶ τῶν μνημείων, χωρὶς νὰ σκάπτῃ ἄλλο μέρος ἐκτὸς τῶν αὐλάκων. Ἐὰν δὲ εἰς μερικὰ μέρη εἶναι φυσικὴ ἔλλειψις νεροῦ, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν γῆν ἡ ὁποία καταπίνει τὰ βρόχινα νερὰ καὶ δὲν ἔχει τάς ἀπαραιτήτους πηγάς, ἃς ἀνοίξῃ πηγάδι εἰς τὸ χωράφι του ἕως εἰς τὸ στρῶμα τῆς ἀργίλου, καὶ ἂν εἰς αὐτὸ τὸ βάθος δὲν ἐπιτύχῃ διόλου νερόν, ἃς λαμβάνῃ νερὸν ἀπὸ τοὺς γείτονας, ὅσον εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τοὺς ἐργάτας. Ἐὰν δὲ καὶ οἱ γείτονες τὸ ἔχουν μετρημένον μὲ ἀκρίβειαν, ἃς ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς ἀγρονόμους νὰ προσδιορίσουν ὡρισμένην σειρὰν τῆς ἡμέρας καὶ τότε ἃς πηγαίνῃ καθ' ἡμέραν νὰ λαμβάνῃ νερὸν ἀπὸ τοὺς γείτονας.

Ἐὰν δὲ εἰς τὰ βρόχινα νερὰ ὁ ὑψηλότερον καλλιεργὼν ἢ καὶ ὁ ὁμότοιχος ζημιώνει τοὺς χαμηλοτέρους, διότι δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐκροήν, ἢ ἀντιθέτως ὁ ὑψηλότερα εὑρισκόμενος ἀφήνῃ ὅπως τύχῃ τὰ ῥεύματα καὶ βλάπτῃ τὸν κάτω, καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ δὲν δέχωνται νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ των, εἰς μὲν τὴν πόλιν ἃς προσκαλέσῃ ὅστις θέλει τὸν ἀστυνόμον, εἰς δὲ τὸν ἀγρὸν τὸν ἀγρονόμον καὶ ἃς ὁρίσῃ αὐτὸς τὶ πρέπει νὰ κάμῃ ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς δύο. Ὅστις δὲ δὲν τηρεῖ τὴν τάξιν ἃς ὑποστῇ τιμωρίαν φθονερᾶς ψυχῆς καὶ συγχρόνως κακεντρεχοῦς, καί, ἂν καταδικασθῇ, ἃς πληρώσῃ διπλασίως τὴν ζημίαν εἰς τὸν παθόντα, ἐὰν δὲν θελήσῃ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας.

Τῶν δὲ ὀπωρικῶν πρέπει νὰ κάμνουν χρῆσιν ὅλοι ὡς ἑξῆς. Δύο εἰδῶν δῶρα μας χαρίζει ἡ θέα τῆς γεωργίας· τὸ ἓν εἶναι ὁ ἀθησαύριστος καρπὸς τοῦ Διονύσου, τὸ δὲ ἄλλο ὁ κατάλληλος ἐκ φύσεως διὰ νὰ ἀποθηκευθῇ. Λοιπὸν ἃς ὑπάρχῃ διὰ τὰ ὀπωρικὰ ὁ ἑξῆς νόμος. Ὅστις γευθῇ ἄωρα ὀπωρικά, εἴτε σταφύλια εἴτε σῦκα, πρὶν νὰ φθάσῃ ὁ καιρὸς τοῦ τρύγου, ὁ ὁποῖος συμπίπτει μὲ τὸν Ἀρκτοῦρον, εἴτε εἰς τὰ ἰδικά του χωράφια εἴτε εἰς ξένα, ἃς πληρώνῃ ἱερὸν πρόστιμον εἰς τὸν Διόνυσον πενήντα δραχμάς, ὅταν κόπτῃ ἀπὸ τὰ ἰδικὰ του, ὅταν δὲ κόπτῃ ἀπὸ τὰ γειτονικά, μίαν μνᾶν, ἐὰν δὲ ἀπὸ ἄλλα χωράφια, δύο τρίτα τῆς μνᾶς. Ὅστις δὲ θελήσῃ νὰ δοκιμάσῃ τὸ σταφύλι τὸ ὁποῖον ἐσχάτως ἤρχισαν νὰ τὸ ὀνομάζουν γενναῖον[24] καὶ τὰ γενναῖα σῦκα, ἐὰν μὲν δρέπῃ ἀπὸ τὰ ἰδικὰ του, ἃς τὰ ἀπολαμβάνῃ ὅπως θέλει καὶ ὅταν θέλῃ, ἐὰν ὅμως ἀπὸ κτήματα ἄλλου χωρὶς νὰ τὸν πείσῃ συμφώνως μὲ τὸν νόμον[25] ὅτι δὲν πρέπει νὰ σηκώνῃ ὅ,τι δὲν ἐτοποθέτησε, ἃς τιμωρῆται. Ἐὰν δὲ δοῦλος χωρὶς νὰ πείσῃ τὸν ἰδιοκτήτην δρέπῃ κανὲν ἀπὸ αὐτά, εἰς κάθε ῥώγα σταφυλίου καὶ εἰς κάθε σῦκον τῆς συκῆς ἃς τρώγῃ ἰσαρίθμους ξυλιές. Ὁ δὲ μέτοικος ἃς ἀγοράζῃ τὰ ὥριμα ὀπωρικά, ἂν τοῦ ἀρέσουν νὰ τρώγῃ τοιαῦτα.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ξένος νεοφερμένος ἐπιθυμήσῃ νὰ φάγῃ ὀπωρικά, ὅταν περνᾷ ἀπὸ τὸν δρόμον, τὰ μὲν γενναῖα ἃς τὰ δρέπῃ, ἐὰν θέλῃ, ὁ ἴδιος καὶ εἷς ὑπηρέτης του χωρὶς πληρωμὴν ἀπολαμβάνων φιλοξενίαν, ἀπὸ τὰ ἄωρα ὅμως καὶ τὰ παρόμοια ἃς ἐμποδίζῃ ὁ νόμος τοὺς ξένους νὰ δρέπουν. Ἐὰν ὅμως ἀπὸ ἀμάθειαν ἐγγίσῃ, κανεὶς ἢ ὁ δοῦλος του, ὁ μὲν δοῦλος νὰ τιμωρῆται μὲ ξύλον, ὁ δὲ ἐλεύθερος νὰ ἐκδιώκεται μὲ συμβουλὰς καὶ ἃς ὁδηγηταὶ νὰ δρέπῃ, τὰ ἄλλα ὀπωρικά, τὰ ὁποῖα δὲν χρησιμεύουν ὡς ἀποθηκευμένη σταφὶς καὶ ὡς οἶνος καὶ ὡς ξηρὰ σῦκα. Ὅσον δὲ διὰ τὰ ἀπίδια καὶ τὰ μῆλα καὶ τὰ ῥώδια καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, ἃς μὴν εἶναι ἐντροπὴ νὰ δρέπῃ κρυφίως κάτι, ἀλλὰ ὅστις συλληφθῇ, ἐὰν εἶναι ἡλικίας κάτω τῶν τριάντα ἐτῶν, ἃς κτυπάται καὶ ἃς ἀποκρούῃ τὰ κτυπήματα χωρὶς τραύματα, δίκη ὅμως νὰ μὴν ὑπάρχῃ δι' αὐτὰ εἰς τὸν ἐλεύθερον. Εἰς δὲ τὸν ξένον καθὼς εἰς τὰ ὀπωρικὰ ἃς ἐπιτραπῇ καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ δρέπῃ. Ἐὰν δὲ κανεὶς γεροντότερος δρέπῃ ἀπὸ αὐτά, ὅταν τὸ φάγῃ ἐπιτοπίως καὶ δὲν μετακομίζῃ τίποτε, καθὼς ὁ ξένος ἃς μετέχῃ ὅλων αὐτῶν, ἐὰν ὅμως δὲν ὑπακούῃ εἰς τὸν νόμον, ἃς κινδυνεύῃ νὰ ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς, ἐὰν ἕως τότε ὑπενθυμίσῃ κανεὶς αὐτὰ εἰς τοὺς τότε κριτάς.

Τὸ δὲ νερὸν εἶναι δι' ὅλα τὰ κηπουρικὰ ἡ ἀπαραίτητος τροφή, ἀλλὰ εὐκόλως νοθεύεται. Δηλαδὴ οὔτε ἡ γῆ οὔτε ὁ ἥλιος οὔτε οἱ ἄνεμοι, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ νερὸν ζωογονοῦν τὰ προϊόντα τῆς γῆς, δὲν εἶναι εὔκολον νὰ νοθευθοῦν μὲ δηλητήρια ἢ μὲ μετακινήσεις ἢ κλοπάς, εἰς τὴν φύσιν ὅμως τοῦ νεροῦ ὅλα αὐτὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν. Διὰ τοῦτο βεβαίως ἀπαιτεῖται ὑπερασπιστὴς νόμος. Λοιπὸν ἃς ὑπάρχῃ ὁ ἑξῆς νόμος περὶ αὐτοῦ. Ἂν κανεὶς νοθεύῃ ἐκ προαιρέσεως ξένον νερὸν εἴτε τῆς πηγῆς εἴτε καὶ ἀποθηκευμένον μὲ φάρμακα ἢ μὲ σκαψίματα ἢ μὲ κλοπάς, τότε ὅστις ζημιώνεται ἃς τὸν ἐγκαλῇ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀστυνόμους, καὶ ἃς ὁρίζῃ τὴν ἀξίαν τῆς βλάβης· ἐὰν δὲ κανεὶς καταδικασθῇ ὅτι βλάπτει κάποιον μὲ δηλητηριάσεις, ἐκτὸς τοῦ προστίμου, ἃς καθαρίσῃ τάς πηγὰς ἢ τὸ ἀγγεῖον τοῦ νεροῦ, ὅπως ὁρίζουν οἱ νόμοι τῶν ἑρμηνευτῶν ὅτι πρέπει νὰ γίνεται ἡ κάθαρσις ἀπὸ τὸν καθένα.

---

[24] Ἡ λέξις γενναῖος εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔλαβε πιθανῶς νεοτερίζουσαν χρήσιν διὰ τοὺς ὡρίμους καρπούς, καθὼς περίπου σήμερον εἰς τὸ τρώγῃ - γενναῖα. Τοῦτο δεικνύει ὅτι ὁ Πλάτων ἠκολούθει τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ.
[25] Νόμος του Σόλωνος.

Ὅσον δὲ διὰ τὴν συγκομιδὴν ὅλων τῶν προϊόντων, ἃς ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ μετακομίζῃ διὰ παντὸς τόπου τὰ ἰδικά του, ὅταν ἢ διόλου δὲν ζημιώνῃ κανένα, ἢ κερδίζῃ ὁ ἴδιος τριπλάσιον κέρδος ἀπὸ τὴν ζημίαν τοῦ γείτονος. Εἰς αὐτὰ δὲ πραγματογνώμονες νὰ εἶναι οἱ ἄρχοντες καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα κανεὶς ἐκ προθέσεως βλάπτει ἄλλον ἄνευ τῆς ἀδείας του διὰ τῆς βίας ἢ κρυφίως ἢ τὸν ἴδιον ἢ κάτι τι ἰδικόν του μὲ τὰ ἰδικά του κτήματα. Ὅλα τὰ παρόμοια ἀφοῦ τὰ ἀποδείξῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἃς τὸν τιμωρήσῃ, ἂν ἡ βλάβη εἶναι ἕως τρεῖς μνᾶς. Ἐὰν ὅμως ὑπάρχῃ καμμία μεγαλιτέρα καταγγελία τοῦ ἑνὸς κατὰ τοῦ ἄλλου, ἃς παρουσιάσῃ τὴν δίκην ἐμπρὸς εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια καὶ ἃς τιμωρήσῃ τὸν ἀδικοῦντα. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας φανῇ ὅτι μὲ ἄδικον γνώμην ἀποφασίζει τάς τιμωρίας, ἃς εἶναι ὑπόδικος τοῦ ζημιωθέντος διὰ τὰ διπλάσια. Τὰ δὲ ἀδικήματα τῶν ἀρχόντων εἰς ἑκάστην δίκην ὅστις θέλει ἃς τὰ ἐφεσιβάλλῃ εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι χιλιάδες τῶν χιλιάδων καὶ μικροὶ οἱ νόμοι, συμφώνως μὲ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ γίνωνται αἱ τιμωρίαι, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔναρξιν τῆς δίκης καὶ ὡς πρὸς τάς προσκλήσεις καὶ τοὺς κλητῆρας, εἴτε μὲ δύο εἴτε μὲ ὀσουσδήποτε εἶναι ἀνάγκη νὰ προσκληθοῦν, καὶ ὡς πρὸς ὅλα τὰ παρόμοια, οὔτε ἀνομοθέτητα εἶναι δυνατὸν νὰ μείνουν, οὔτε ὅμως ἄξια γέροντος νομοθέτου εἶναι αὐτά, ἀλλὰ οἱ νέοι ἃς νομοθετήσουν αὐτὰ συμφώνως μὲ τὰ προηγούμενα νομοθετήματα, μιμούμενοι μὲ τὰ μικρὰ τὰ μεγάλα καὶ γνωρίζοντες τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτῶν ἀνάγκην ἕως ὅτου νὰ φανοῦν ὅτι εἶναι ἀρκετοὶ οἱ νόμοι. Τότε δὲ πλέον ἃς τοὺς καταστήσουν ἀμετακινήτους καὶ ἃς ζοῦν πλέον ἔχοντες αὐτοὺς ὡς μέτρον.

Ὡς πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους τεχνίτας πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ἑξῆς. Πρῶτον μὲν κανεὶς ἐντόπιος ἃς μὴ καταγίνεται εἰς τὰ τεχνικὰ ἐπαγγέλματα, οὔτε δοῦλος ἀνδρὸς ἐντοπίου. Διότι ἔχει ἀρκετὴν τέχνην καὶ ἔχουσαν ἀνάγκην πολλῆς ἀσκήσεως καὶ πολλῆς διδασκαλίας συγχρόνως ὁ πολίτης ὅστις προσπαθεῖ νὰ διασώσῃ τὴν κοινὴν διακόσμησιν τῆς πόλεως καὶ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ἐκτελῆται παρέργως. Δύο ὅμως ἐπιτηδεύματα ἢ δύο τέχνας νὰ ἐκτελῇ μὲ ἀκρίβειαν σχεδὸν δὲν εἶναι ἱκανὴ καμμία ἀνθρωπίνη φύσις, οὔτε πάλιν τὴν μίαν νὰ ἐκτελῇ ὁ ἴδιος ἐπαρκῶς, διὰ δὲ τὴν ἄλλην νὰ ἐπιθεωρῇ ἄλλον ὁ ὁποῖος τὴν ἐκτελεῖ. Αὐτὸ λοιπὸν πρέπει πρῶτον νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν πόλιν. Δηλαδὴ κανεὶς σιδηρουργὸς ἃς μὴν εἶναι συγχρόνως καὶ κτίστης οὔτε πάλιν κτίστης νὰ ἐπιστατῇ εἰς ἄλλους σιδηρουργοὺς περισσότερον παρὰ εἰς τὴν ἰδικήν του τέχνην, προφασιζόμενος ὅτι, ἐπειδὴ ἐπιστάτει εἰς πολλοὺς δούλους, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται δι' αὐτούς, εὐλόγως φροντίζει περισσότερον δι' αὐτούς, διότι ἀπὸ αὐτοὺς ἔχει περισσότερα εἰσοδήματα παρὰ ἀπὸ τὴν τέχνην του, ἀλλὰ μίαν τέχνην νὰ ἔχῃ ἕκαστος πολίτης καὶ ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἀποκτᾷ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Αὐτὸν λοιπὸν τὸν νόμον ἃς τὸν λεπτουργήσουν καὶ ἃς τὸν διαφυλάττουν οἱ ἀστυνόμοι, καὶ τὸν μὲν ἐντόπιον, ἐὰν ἔχῃ περισσοτέραν κλίσιν εἰς καμμίαν τέχνην παρὰ εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς, ἃς τὸν τιμωροῦν μὲ προσβολὰς καὶ μὲ στερήσεις τιμῶν, ἕως ὅτου νὰ λάβῃ εὐθὺν δρόμον, ἐὰν δὲ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ξένους ἐπαγγέλλεται δυο τέχνας, νὰ τὸν τιμωροῦν μὲ δεσμὰ καὶ μὲ πρόστιμα χρηματικὰ καὶ μὲ ἐξορίας ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ἃς τὸν ἀναγκάζουν νὰ ἔχῃ μίαν ἰδιότητα καὶ ὄχι πολλάς. Διὰ δὲ τὸν μισθὸν αὐτῶν καὶ τάς ἐργολαβίας καὶ ἐὰν ἄλλος κανεὶς αὐτοὺς ἢ αὐτοὶ κανένα ἄλλον προσπαθήσουν νὰ ἀδικήσουν, διὰ ποσὸν μὲν ἕως πενήντα δραχμῶν ἃς τοὺς δικάζουν οἱ ἀστυνόμοι, διὰ περισσότερα ὅμως ἀπὸ αὐτὸ ἃς δικάζουν τὰ κοινὰ δικαστήρια συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Φόρον δὲ κανεὶς νὰ μὴ πληρώνῃ εἰς τὴν πόλιν οὔτε διὰ τὰ ἐξαγόμενα πράγματα οὔτε διὰ τὰ εἰσαγόμενα. Διὰ δὲ τὸ θυμίαμα καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀποικιακὰ ἀρωματικὰ καὶ τὴν πορφύραν καὶ ὅλα τὰ χρώματα διὰ τὴν βαφὴν ὅσα δὲν παράγει ὁ τόπος, ἢ διὰ καμμίαν ἄλλην τέχνην, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκην εἰσαγωγῆς πραγμάτων τοῦ ἐξωτερικοῦ, χωρὶς καμμίαν ἐπείγουσαν ἀνάγκην οὔτε νὰ εἰσάγῃ κανεὶς οὔτε καλὸν νὰ ἐξάγῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα εἶναι ἀνάγκη νὰ μείνουν ἐντὸς τοῦ τόπου. Δι' ὅλα δὲ αὐτὰ πάλιν νὰ εἶναι πραγματογνώμονες καὶ ἐπιμεληταὶ ἀπὸ τοὺς νομοφύλακας, ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦν οἱ πέντε γεροντότεροι, οἱ ἄλλοι δώδεκα. Διὰ δὲ τὸν πόλεμον καὶ διὰ τὰ πολεμικὰ ὄργανα, ἐὰν χρειάζεται ἢ καμμία τέχνη νὰ εἰσαχθῇ ἢ κανὲν φυτὸν ἢ μεταλλικὸν ἀντικείμενον, ἢ δεσμευτικὸν ἢ κανὲν ζῷον κατάλληλον εἰς τοιαύτην χρῆσιν, ἃς εἶναι πληρεξούσιοι διὰ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν τούτων οἱ ἵππαρχοι καὶ οἱ στρατηγοί, συγχρόνως ὅμως θὰ τοὺς δίδῃ τὴν ἄδειαν καὶ θὰ τὰ παραδέχεται ἡ πόλις, νόμους δὲ ἁρμοδίους δι' αὐτὰ θὰ θεσπίσουν ἀρκετοὺς οἱ νομοφύλακες. Καπηλεῖα ὅμως πρὸς κερδοσκοπίαν οὔτε αὐτοῦ τοῦ πράγματος οὔτε ἄλλου κανενὸς νὰ μὴ γίνεται οὔτε εἰς τὴν χώραν οὔτε εἰς τὴν πόλιν. Διὰ τὴν τροφὴν δὲ καὶ τὴν διανομὴν τῶν προϊόντων τῆς χώρας ἐὰν ὁρισθῇ τὸ ὀρθὸν συμφώνως κάπως μὲ τὸν Κρητικὸν νόμον, θὰ εἶναι καλόν. Δηλαδὴ τὸ ὅλον τῆς παραγωγῆς τῶν δώδεκα τμημάτων τῆς χώρας πρέπει νὰ τὸ μοιρασθοῦν ὅλοι καθὼς καὶ θὰ ἐξοδεύεται.

Ἕκαστον δὲ ἀπὸ αὐτὰ τὰ δωδέκατα, λόγου χάριν τοῦ σίτου καὶ τῆς κριθῆς καὶ συμφώνως μὲ αὐτὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα διανεμόμενα προϊόντα καὶ ὅλα τὰ ζῷα ὅσα ἔχει ἕκαστος πρὸς πώλησιν, ἃς διαιρεθοῦν εἰς τρία ἴσα μέρη, καὶ τὸ ἓν μὲν μέρος ἃς προορισθῇ διὰ τοὺς ἐλευθέρους, τὸ ἄλλο διὰ τοὺς δούλους αὐτῶν καὶ τὸ τρίτον διὰ τοὺς ἐργάτας καὶ γενικῶς τοὺς ξένους, καὶ ἂν κανεὶς ἀπὸ τοὺς διαμένοντας προσωρινῶς χρειάζεται τροφὴν καὶ ὅσοι ἔρχονται διὰ καμμίαν ὑπόθεσιν τῆς πόλεως ἢ κανενὸς ἰδιώτου, ἀπὸ ὅλα τὰ ἀναγκαιοῦντα τὸ ἓν τρίτον μόνον ἃς εἶναι ὑποχρεωτικῶς πρὸς πώλησιν, ἀπὸ δὲ τὰ ἄλλα δύο τρίτα τίποτε νὰ μὴν εἶναι ὑποχρεωτικὸν νὰ πωληθῇ. Πῶς λοιπὸν ἠμποροῦν αὐτὰ νὰ μοιρασθοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν ὀρθότερον; Πρῶτον εἶναι βεβαίως φανερὸν ὅτι ἄλλοτε μοιράζομεν ἴσα καὶ ἄλλοτε ὄχι ἴσα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως εἶναι ἑπόμενον ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ νὰ τὰ παράγῃ ἡ γῆ καλλίτερα καὶ ἄλλα χειρότερα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία μέρη κανὲν ἂς μὴν εἶναι μεγαλίτερον οὔτε τὸ διδόμενον εἰς τοὺς κυρίους ἢ εἰς τοὺς δούλους οὔτε πάλιν τὸ προωρισμένον διὰ τοὺς ξένους, ἀλλὰ ἡ διανομὴ ἂς ἀποδίδῃ εἰς ὅλους τὴν ἰσότητα τῆς ὁμοιότητος. Ἀφοῦ ὅμως ἕκαστος πολίτης λάβῃ τὰ δύο τρίτα, ἂς εἶναι πληρεξούσιος πῶς θὰ μοιράσῃ εἰς τοὺς δούλους καὶ τοὺς ἐλευθέρους, δηλαδὴ ἂς μοιράζῃ ὅσα θέλει καὶ ὅποια θέλει. Τὸ δὲ πλεόνασμα τούτων πρέπει νὰ μοιράζεται μὲ μέτρα καὶ μὲ ἀριθμὸν κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον, δηλαδὴ ἀφοῦ γίνουν ἴσα μὲ τὸν ἀριθμὸν ὅλων τῶν ζῴων ὅσα τρέφονται ἀπὸ τὴν γῆν, νὰ τὰ μοιράζωμεν. Κατόπιν δὲ πρέπει δι' ἕκαστον νὰ ὁρισθοῦν χωρισταὶ κατοικίαι. Ἁρμόζει δὲ εἰς αὐτὰ ἡ ἑξῆς τάξις.

Πρέπει νὰ ὑπάρχουν δώδεκα προάστια ἀνὰ ἓν εἰς τὸ μέσον ἑκάστου δωδεκατημορίου, εἰς ἕκαστον δὲ προάστιον πρῶτον μὲν νὰ χωρισθοὺν τὰ ἱερὰ καὶ ἡ ἀγορὰ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀκολούθων τῶν θεῶν δαιμόνων, εἴτε αὐτοὶ εἶναι κάποιοι ἐντόπιοι τῶν Μαγνήτων[26] εἴτε ἱδρύματα κανενὸς ἄλλου λαοῦ ἀναφερομένου ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἀποδίδοντες εἰς αὐτοὺς τάς τιμὰς τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Τῆς δὲ Ἑστίας καὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὅστις θεὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἶναι ἀρχηγὸς τοῦ σχετικοῦ δωδεκατημορίου, νὰ ἱδρυθοὺν παντοῦ ἱερά. Πρῶτον δὲ νὰ κτισθοῦν κατοικίαι πλησίον αὐτῶν τῶν ἱερῶν, ὅπου εἶναι ὑψηλότερον τὸ μέρος, διὰ νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν ἀσφαλὴς καταφυγὴ τῶν φρουρῶν. Ὅλην δὲ τὴν ἄλλην χώραν νὰ τὴν μοιράσουν εἰς τοὺς τεχνίτας διαιρουμένους εἰς δεκατρία μέρη. Καὶ τὸ μὲν ἓν μέρος νὰ κατοικήσῃ ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ μοιρασθῇ πάλιν εἰς τὰ δώδεκα μέρη τῆς πόλεως, ἐγκαθιστάμενον ἀπ' ἔξω καὶ κυκλικῶς, εἰς ἕκαστον δὲ προάστιον νὰ συνοικισθοῦν τὰ κατάλληλα διὰ τοὺς γεωργοὺς γένη τῶν τεχνιτῶν. Ἐπιμεληταὶ δὲ αὐτῶν θὰ εἶναι οἱ ἄρχοντες ἐκ τῶν ἀγρονόμων, καὶ θὰ φροντίζουν πόσους καὶ ποίους χρειάζεται ἕκαστος τόπος καί ποὺ ἂν κατοικήσουν θὰ εἶναι ὀλιγώτερον ὀχληροὶ καὶ περισσότερον ὠφέλιμοι εἰς τοὺς γεωργούς. Ἐντὸς δὲ τῆς πόλεως θὰ ἔχουν τὴν ἀνάλογον ἐπιμέλειαν οἱ ἄρχοντες ἐκ τῶν ἀστυνόμων.

Τώρα δὲ εἰς τοὺς ἀγορανόμους ἀνήκει νὰ φροντίζουν διὰ τὰ καθέκαστα τῆς ἀγορᾶς. Ἡ δὲ δευτέρα φροντὶς αὐτῶν κατόπιν ἀπὸ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἱερῶν τῆς ἀγορᾶς μήπως τὰ ἔβλαψε κανείς, θὰ εἶναι νὰ ἐπιθεωροῦν τάς πράξεις τῶν ἀνθρώπων ἐπιβλέποντες τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ὑβριστικότητα καὶ τιμωροῦντες τὸν ἔχοντα ἀνάγκην τιμωρίας.

Ἀπὸ δὲ τὰ ὀψώνια πρῶτον μὲν νὰ προσέχουν ἄν, ὅσα ὡρίσθησαν νὰ πωλοῦν οἱ πολῖται εἰς τοὺς ξένους, γίνονται συμφώνως μὲ τὸν νόμον. Ὁ δὲ νόμος εἶναι, τὴν πρώτην ἑκάστου μηνὸς ὁποῖον μέρος εἶναι προωρισμένον νὰ πωληθῇ εἰς τοὺς ξένους νὰ τὸ ἐξάγουν ὅσοι ἀντιπρόσωποι ὑπάρχουν διὰ τοὺς πολίτας ξένοι ἢ δοῦλοι, καὶ πρῶτον τὸ δωδεκατημόριον τοῦ σίτου. Οἱ δὲ ξένοι δι' ὅλον τὸν μῆνα θὰ ἀγοράσουν τὸν σῖτον καὶ ὅσα πωλοῦνται εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ σίτου τὴν πρώτην τοῦ μηνός. Τὴν δὲ δεκάτην τοῦ μηνὸς ἂς κάμνουν διὰ τὰ ὑγρὰ ἐκεῖνοι μὲν πώλησιν, αὐτοὶ δὲ ἀγορὰν ἀρκετὴν δι' ὅλον τὸν μῆνα. Τὴν δὲ εἰκοστὴν ἂς γίνεται ἀγορὰ τῶν ζῴων ὅσα ἔχει ἀνάγκην ἕκαστος νὰ πωλήσῃ ἢ νὰ ἀγοράσῃ ὁ ἴδιος, καὶ ὅσα σκεύη ἢ πράγματα οἱ μὲν γεωργοὶ θὰ τὰ πωλήσουν, λόγου χάριν δέρματα ἢ ὁποιαδήποτε ἐνδύματα, ἢ πλέγματα, ἢ συμπιλήματα, ἢ ἄλλα παρόμοια, οἱ δὲ ξένοι νὰ τὰ ἀγοράσουν ἀπὸ ἄλλους ποὺ ἔχουν.

Καπηλικαὶ δὲ πωλήσεις τούτων ἢ τῆς κριθῆς ἤ του σίτου, τὰ ὁποῖα ἐμοιράσθησαν ὡς τροφή, καὶ ὅλης τῆς ἄλλης τροφῆς τῶν ἀστῶν ἂς μὴ γίνωνται εἰς τοὺς δούλους, οὔτε νὰ ἀγοράζωνται ἀπὸ κανένα τοιοῦτον, εἰς δὲ τάς ἀγοραπωλησίας τῶν ξένων ὁ ξένος ἂς πωλῇ εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς δούλους αὐτῶν, καὶ ἂς πωλοῦν λιανικὼς τὸν οἶνον καὶ τὸν σῖτον, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς οἱ περισσότεροι τὸ ὀνομάζουν καπηλείαν, καὶ ἀπὸ τὰ διαμοιρασθέντα ζῷα οἱ κρεοπῶλαι ἂς πωλοῦν εἰς τοὺς ξένους καὶ τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς δούλους αὐτῶν. Ὅλην δὲ τὴν καύσιμον ὕλην ἂς ἀγοράζῃ ὁ ξένος ὅταν θέλῃ καθ' ἡμέραν εἰς μεγάλα μὲν ποσὰ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν προαστίων, αὐτὸς δὲ ἂς πωλῇ εἰς τοὺς ξένους, ὅσον θέλει καὶ ὅταν θέλῃ. Ὅλα δὲ τὰ ἄλλα πράγματα καὶ σκεύη ὅσα χρειάζεται ἕκαστος, νὰ τὰ πωλοῦν μετακομίζοντες εἰς τὴν κοινὴν ἀγορὰν ἑκάστου τόπου, καὶ ὅπου νομίσουν κατάλληλον οἱ νομοφύλακες καὶ οἱ ἀγορανόμοι μαζὶ μὲ τοὺς ἀστυνόμους ἂς ὁρίσουν θέσεις καταλλήλους διὰ τὰ ὀψώνια. Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μέρη νὰ ἀνταλλάσσουν νόμισμα μὲ πρᾶγμα καὶ πρᾶγμα μὲ νόμισμα, χωρὶς κανεὶς νὰ κάμῃ τὴν ἀνταλλαγὴν μὲ πίστωσιν.

Ὅστις δὲ κάμνει πίστωσιν, εἴτε εἰσπράξῃ εἴτε ὄχι, νὰ μένῃ εὐχαριστημένος, διότι δὲν ὑπάρχει δίκη διὰ τοιαύτας συναλλαγάς. Τὸ δὲ ἀγορασθὲν ἢ πωληθὲν ἂν εἶναι περισσότερον καὶ μὲ περισσοτέραν τιμὴν ἀπὸ τὴν ὁριζομένην ἀπὸ τὸν νόμον, ὁ ὁποῖος ὁρίζει τὰ ὅρια καὶ διὰ τὰ δύο αὐτά, τότε πλέον ἂς ἀναγραφῇ εἰς τὰ βιβλία τῶν νομοφυλάκων τὸ πλεόνασμα καὶ ἂς ἐξαλείφεται τὸ ἔλλειμμα.

Τὰ ἴδια δὲ ἂς γίνωνται καὶ ὡς πρὸς τὴν καταγραφὴν τῆς περιουσίας τῶν μετοίκων. Ἂς προβαίνῃ δὲ εἰς τὴν μετοίκισιν ὅστις θέλει μὲ τάς ῥητὰς συμφωνίας, ὅτι δηλαδὴ ἐπιτρέπεται εἰς τὸν ἐπιθυμοῦντα καὶ δυνάμενον ἀπὸ τοὺς ξένους νὰ μετοικίση, ἐὰν ἔχῃ τέχνην καὶ μένῃ εἰς τὸν τόπον ὄχι περισσότερα ἀπὸ εἴκοσι ἔτη, ἀφ' ὅτου ἐγγραφῇ. Μετοίκιον δὲ νὰ μὴ πληρώνῃ οὔτε τὸ ἐλάχιστον, παρὰ μόνον νὰ εἶναι σώφρων, οὔτε πάλιν ἄλλον φόρον διὰ καμμίαν ἀγορὰν ἢ πώλησιν. Ὅταν δὲ συμπληρωθοῦν τὰ ἔτη, νὰ λάβῃ τὴν περιουσίαν του καὶ νὰ φύγῃ. Ἐὰν δὲ εἰς αὐτὰ τὰ ἔτη τοῦ συμβῇ νὰ κριθῇ ὡς ἐξυπηρετήσας καλῶς τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως, καὶ ἔχῃ πεποίθησιν ὅτι θὰ καταπείσῃ τὴν βουλὴν καὶ τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ καὶ ζητήσῃ ἢ νὰ ἐγκριθῇ κάποια προθεσμία διὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἢ ἐντελῶς νὰ μείνῃ εἰς ὅλην του τὴν ζωήν, ἂς παρουσιασθῇ καὶ ἂς πείση

[26] Λαὸς τῆς Κρήτης ἀποτελῶν τὴν νομοθετουμένην ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἀποικίαν ἰδὲ ἀρχήν, βιβλίον Δ.

τὴν πόλιν εἰς ὅ,τι ζητεῖ καὶ τότε αὐτὰ ἃς ἐκτελεσθοῦν. Εἰς δὲ τοὺς παῖδας τῶν μετοίκων, οἱ ὁποῖοι εἶναι τεχνῖται καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας των, τῆς μὲν μετοικίας ὁ χρόνος ἃς ἀρχίζῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος, κατόπιν δέ, ἀφοῦ διαμείνῃ (ὁ μέτοικος) εἰκόσιν ἔτη, ἃς ὑπάγῃ ὅπου ἀγαπᾷ, ἐὰν δὲ θέλῃ νὰ μείνῃ, ἃς μείνῃ μὲ τοὺς ἰδίους ὅρους. Ὅστις δὲ ἀπέρχεται ἃς ἐξαλείφῃ τὴν καταγραφὴν τῆς περιουσίας του, ἡ ὁποία ὑπάρχει προηγουμένως εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀρχόντων.

ΒΙΒΛΙΟΝ Θ'.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτὰ συμφώνως μὲ ὅλας τάς προηγουμένας πράξεις εἶναι φυσικὸν νὰ τακτοποιηθοῦν διὰ νόμων αἱ δίκαι. Καὶ λοιπὸν ὅσον διὰ τὰ ζητήματα, διὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γίνωνται δίκαι, ἄλλα μὲν ἐλέχθησαν, δηλαδὴ ὡς πρὸς τὴν γεωργίαν καὶ τὰ συναφῆ μὲ αὐτήν, τὰ δὲ σπουδαιότερα δὲν ἐλέχθησαν ἀκόμη, ἀλλὰ ποίαν τιμωρίαν πρέπει νὰ λαμβάνῃ τὸ καθὲν χωριστὰ καὶ εἰς ποίους δικαστὰς νὰ ὑπάγεται, δι' αὐτὰ τώρα πλέον θὰ ὁμιλήσωμεν κατόπιν ἐκείνων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως εἶναι κάπως ἐντροπὴ ὅλα νὰ τὰ ὁρίζωμεν νομοθετικῶς, ὅσα πρόκειται νὰ νομοθετήσωμεν τώρα διὰ τὴν τοιαύτην πόλιν, ἡ ὁποία φρονοῦμεν ὅτι θὰ κατοικηθῇ καλῶς καὶ θὰ ἀπολαύσῃ ὅλην τὴν ὀρθότητα εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς. Διότι εἰς τοιαύτην πόλιν καὶ κατ' ἀρχὴν ἀκόμη εἶναι κάπως ἐντροπή, καθὼς εἶπα, νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἠμπορεῖ νὰ γεννηθῇ κανεὶς μετέχων τῆς μοχθηρίας τῶν πολιτῶν τῶν ἄλλων πόλεων, ὥστε νὰ χρειασθῇ προληπτικὴ καὶ ἀπειλητικὴ νομοθεσία, ἐὰν εὑρεθῇ κανείς, ὡς νὰ ὑπάρχῃ φόβος νὰ γεννηθῇ κανεὶς τοιοῦτος, καὶ διὰ νὰ τὸν ἀποτρέψωμεν καὶ διὰ νὰ τιμωρήσωμεν τάς ἐκτελεσθείσας παρανομίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡμεῖς δὲν νομοθετοῦμεν καθὼς οἱ παλαιοὶ νομοθέται ἐνομοθέτουν διὰ τοὺς παῖδας τῶν θεῶν, δηλαδὴ τοὺς ἥρωας, καθὼς λέγει ἡ παράδοσις, οἱ ὁποῖοι κατήγοντο ἀπὸ θεούς, οὔτε δι' ἄλλους γεννηθέντας ἀπὸ θεούς, ἀλλὰ εἴμεθα ἄνθρωποι καὶ εἰς ἀνθρώπων σπέρματα νομοθετοῦμεν πρὸς τὸ πάρον, δὲν εἶναι βλασφημία νὰ φοβούμεθα, μήπως γεννηθῇ κανεὶς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν μας κάπως αἱμοβόρος, ὁ ὁποῖος νὰ εἶναι εἰς τοιοῦτον βαθμὸν σκληρός, ὥστε νὰ μὴ κάμπτεται καὶ καθὼς ἐκεῖνα τὰ γνωστὰ σπέρματα δὲν λυώνουν εἰς τὸ πῦρ ὁμοίως καὶ αὐτὸς νὰ μὴν ἀναλύεται εἰς δάκρυα ἀπὸ τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι εἶναι τόσον αὐστηροί. Δι' αὐτοὺς λοιπὸν θὰ ὁρίσω ἴσως ὄχι εὐχάριστον νόμον πρῶτον περὶ τῆς ἱεροσυλίας, ἂν κανεὶς τολμήσῃ νὰ πράξῃ τοῦτο. Καὶ διὰ τὸν πολίτην μὲν ὅστις ἀνετράφη ὀρθῶς οὔτε ἐπιθυμοῦμεν, οὔτε εἶναι πιθανὸν τόσον πολὺ νὰ πάθῃ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν, ἴσως ὅμως οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ οἱ ξένοι καὶ οἱ δοῦλοι τῶν ξένων δοκιμάσουν πολλὰ τοιαῦτα. Διὰ τούτους λοιπὸν κυρίως, οὐχ ἧττον ὅμως καὶ φοβούμενος τὴν ἀδυναμίαν ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως θὰ εἴπω τὸν νόμον περὶ τῆς ἱεροσυλίας καὶ τῶν ὁμοίων ἄλλων ὅσα εἶναι δυσκολοθεράπευτα καὶ ἀνίατα νοσήματα.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ εἰποῦμεν προοίμια ὅσον τὸ δυνατὸν σύντομα εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς νόμους συμφώνως πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν ἐξήγησιν. Τὰ ἑξῆς δὲ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν τοιοῦτον συνομιλῶν καὶ συμβουλεύων αὐτόν, τὸν ὁποῖον σκανδαλίζει κακὴ ἐπιθυμία ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὸν ἔξυπνα τὴν νύκτα καὶ τὸν παρακινεῖ νὰ ὑπάγῃ εἰς κάποιον ναὸν διὰ νὰ ἱεροσυλήσῃ: Ἀγαπητέ μου, δὲν εἶναι ἀνθρώπινον κακὸν οὔτε θεῖον αὐτὸ τὸ ὁποῖον σὲ προτρέπει νὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν ἱεροσυλίαν, ἀλλὰ κάποιον μικρόβιον λύσσης ἐμφυτευόμενον εἰς τοὺς ἀνθρώπους κληρονομικῶς ἀλιτήριον ἀπὸ παλαιᾶς καὶ ἀνεξιλεώτους παρανομίας, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ προσέχῃ ἕκαστος μὲ ὅλην τὴν δύναμίν του. Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ ἀποφυγὴ αὐτοῦ; Ἄκουσε. Ὅταν σοῦ ἔρχεται καμμία τοιαύτη σκέψις, τρέξε εἰς τοὺς ἐξορκισμούς. Πήγαινε ἱκέτης εἰς τοὺς ναοὺς τῶν ἀποτρεπτικῶν θεῶν, πήγαινε εἰς τάς συναναστροφὰς τῶν ἀνδρῶν τῶν φημιζομένων εἰς τὴν πόλιν μας ὡς ἀγαθῶν, καὶ ἄλλα μὲν ἀκοῦε, ἄλλα δὲ προσπάθησε νὰ τὰ εἴπῃς ὁ ἴδιος, ὅτι δηλαδὴ πρέπει ἕκαστος νὰ τιμᾷ τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια. Τάς δὲ συναναστροφὰς τῶν κακῶν ἀπόφευγε ἀνεπιστρεπτί. Καὶ ὅταν κάμῃς αὐτά, ἐὰν μὲν ἐλαφρύνεται ἡ ἀσθένειά σου, καλά, εἰδεμή, θεωρήσας καλλίτερον τὸν θάνατον, ἐλευθερώσου ἀπὸ τὴν ζωήν.

Εἰς αὐτὰ τὰ προοίμιά ποὺ ψάλλομεν ἡμεῖς διὰ τοὺς συλλογιζομένους ὅσα εἶναι ἔργα ἀνόσια καὶ πολιτοφθόρα, ὅταν μὲν κανεὶς ὑπακούῃ, ὁ νόμος πρέπει νὰ σιωπήσῃ, ὅταν ὅμως δὲν ὑπακούῃ, τότε πρέπει νὰ τοῦ φωνάξῃ δυνατά. Ὅστις ὅμως συλληφθῇ ἱερόσυλος, ἐὰν μὲν εἶναι δοῦλος ἢ ξένος, ἂς γραφῇ εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τάς χεῖρας του τὸ ἔγκλημά του καὶ ἂς δαρῇ ὅσον κρίνουν οἱ δικασταὶ καὶ ἂς διωχθῇ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς χώρας γυμνός. Διότι εἶναι πιθανόν, ἐὰν τιμωρηθῇ οὕτω πώς, νὰ γίνῃ καλλίτερος, σωφρονιζόμενος. Διότι δὲν γίνεται καμμία καταδίκη πρὸς τὸ κακόν, ὅταν γίνεται συμφώνως μὲ τὸν νόμον, ἀλλὰ κατορθώνει ἓν ἀπὸ τὰ δύο. Ἢ δηλαδὴ κάμνει καλλίτερον τὸν ὑφιστάμενον τὴν καταδίκην ἢ ὀλιγώτερον κακόν. Ἐὰν δὲ κανεὶς πολίτης εὑρεθῇ νὰ πράξῃ ποτὲ κανὲν τοιοῦτον, δηλαδὴ πρὸς τοὺς θεοὺς ἢ πρὸς τοὺς γονεῖς του ἢ πρὸς τὴν πόλιν νὰ κάμῃ καμμίαν ἀπὸ τάς ἀκατονομάστους παρανομίας, αὐτὸν πλέον ἂς τὸν θεωρῇ ὁ δικαστὴς ὡς ἀθεράπευτον, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ποίαν ἐκπαίδευσιν καὶ ἀνατροφὴν ἀπὸ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ἔλαβε καὶ ὅμως δὲν ἀπέφυγε τὰ μέγιστα κακά. Ὡς καταδίκη λοιπὸν δι' αὐτὸν ὁ θάνατος εἶναι τὸ μικρότερον κακόν, τοὺς ἄλλους ὅμως θὰ ὠφελήσῃ τὸ παράδειγμά του, ἐὰν δυσφημισθῇ καὶ ἐξαφανισθῇ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς χώρας. Εἰς τὰ τέκνα του δὲ καὶ εἰς τὴν γενεὰν του, ἐὰν μὲν παραιτήσουν τάς πατρικάς των ἕξεις, ἂς ὑπάρχῃ δόξα καὶ διάδοσις ἔντιμος, ὅτι καλῶς καὶ ἀνδροπρεπῶς ἀπὸ τὸ κακὸν ἔφυγαν εἰς τὸ ἀγαθόν.

Νὰ δημευθοῦν δὲ τὰ πράγματα κανενὸς ἀπὸ αὐτοὺς διὰ τὴν πόλιν δὲν εἶναι ὀρθόν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει οἱ ἴδιοι καὶ ἴσοι κλῆροι νὰ διατηροῦνται διαρκῶς. Δι' αὐτό, ὅταν κανεὶς θεωρηθῇ ἄξιος νὰ καταδικασθῇ εἰς πρόστιμον, τὸ πληρώνῃ ὅσον ὑπάρχει κανὲν περίσσευμα εἰς τὸν ἐπιδικασθέντα εἰς αὐτὸν κλῆρον, ὄχι ὅμως περισσότερον. Τὴν δὲ ἀκρίβειαν ὡς πρὸς αὐτὰ ἂς τὴν προσέχουν οἱ νομοφύλακες ἀπὸ τάς καταγραφὰς καὶ ἂς πληροφοροῦν περὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τοὺς δικαστάς, διὰ νὰ μὴ στερηθῇ κανεὶς τὸν κλῆρον του ἀπὸ ἔλλειψιν χρημάτων. Ἐὰν δὲ κανεὶς θεωρηθῇ ἄξιος μεγαλιτέρου προστίμου, ἐὰν

τυχὸν δὲν εἶναι πρόθυμοι κάποιοι φίλοι τοῦ νὰ ἐγγυηθοῦν καὶ νὰ συμπληρώσουν τὸ ποσόν, διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσουν, ἂς τιμωρηθῇ μὲ δεσμὰ πολυετῆ καὶ ἐπιδεικτικὰ καὶ μὲ προπηλακισμούς.

Κανεὶς ὅμως πολίτης νὰ μὴ στερῆται ποτὲ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα διὰ καμμίαν παρανομίαν οὔτε νὰ ἐξορίζεται, ἀλλὰ εἰς θάνατον νὰ καταδικάζεται ἢ εἰς δεσμὰ ἢ εἰς ξυλοκόπημα ἢ εἰς καθίσματα προσβλητικὰ ἢ στάσεις ἢ ἐξωκλησιασμοὺς ἢ χρημάτων πληρωμάς, καθὼς εἴπαμεν προηγουμένως. Δικασταὶ δὲ ἂς εἶναι διὰ τὸν θάνατον οἱ νομοφύλακες καὶ τὸ κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν περυσινῶν ἀρχόντων ἀποτελούμενον δικαστήριον. Τάς δὲ καταγγελίας τούτων καὶ τάς προσκλήσεις μαρτύρων καὶ ὅσα παρόμοια πρέπει νὰ γίνωνται, αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ φροντίσουν οἱ νεώτεροι νομοθέται.

Ἰδικὸν μας ὅμως ἔργον εἶναι νὰ νομοθετήσωμεν τὴν χρῆσιν τῆς ψήφου. Ἑκάστη λοιπὸν ψῆφος πρέπει νὰ δίδεται φανερά, ἔμπροσθεν δέ, τοῦ κατηγόρου καὶ τοῦ κατηγορουμένου, ἀκριβῶς εἰς τὸ στόμα των, ἂς κάθηνται οἱ δικασταὶ κατὰ σειρὰν ἡλικίας, ὅλοι δὲ οἱ πολῖται ὅσοι ἔχουν σχολὴν ἂς εἶναι προσεκτικοὶ ἀκροαταὶ τῶν τοιούτων δικῶν. Νὰ ἐκφωνῇ δὲ ἕνα λόγον πρῶτον ὁ κατήγορος καὶ ἔπειτα ὁ κατηγορούμενος. Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους νὰ ἀρχίζῃ νὰ ἐρωτᾷ ὁ γεροντότερος, εἰσερχόμενος λεπτομερῶς εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν λεχθέντων, κατόπιν δὲ τοῦ γεροντοτέρου ὅλοι οἱ ἄλλοι κατὰ σειρὰν ἡλικίας νὰ ἐρωτήσουν δι' ὀτιδήποτε περὶ τῶν δύο ἀντιδίκων ἔχουν ἀπορίαν ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν ἢ δὲν ἐλέχθησαν. Ὅστις δὲ δὲν ἔχει ἀπορίαν ἂς παραδίδῃ εἰς ἄλλον τὴν σειράν. Ἀπὸ δὲ τάς ἐρωτήσεις ἀφοῦ ἐπισφραγίσουν ὅσας νομίσουν ὡς κυριωτέρας, θέτοντες εἰς τὸ ἔγγραφον τάς σφραγῖδας ὅλων τῶν δικαστῶν, νὰ τὸ τοποθετήσουν εἰς τὴν ἑστίαν καὶ πάλιν τὴν ἑπομένην ἡμέραν νὰ συνεδριάσουν καὶ ὁμοίως ἀνακρίνοντες νὰ τελειώσουν τὴν δίκην καὶ νὰ θέσουν πάλιν τάς σφραγῖδας εἰς τὰ λεχθέντα. Καί, ἀφοῦ τὸ ἐκτελέσουν αὐτὸ τρεῖς φορὰς καὶ ἀποκτήσουν ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας ἀρκετάς, νὰ δώσῃ ἕκαστος ἱερὰν ψῆφον καὶ νὰ ὑποσχεθῇ ἐμπρὸς εἰς τὴν Ἑστίαν ὅσον εἶναι δυνατὸν ὅτι θὰ δικάσῃ δικαίως καὶ οὕτω πως νὰ δώσῃ τέλος εἰς αὐτὴν τὴν δίκην.

Κατόπιν δὲ ἀπὸ τοὺς θεοὺς ἔρχονται τὰ ἐγκλήματα πρὸς κατάλυσιν τοῦ πολιτεύματος. Δηλαδὴ ὅστις διὰ νὰ ἀναδείξῃ ἄρχοντα ἕνα ἄνθρωπον ὑποδουλώνει τοὺς νόμους καὶ κάμνει τὴν πόλιν νὰ παρασύρεται ἀπὸ σωματεῖα, καὶ ἀκριβῶς ἐκτελεῖ τοῦτο ἐκβιαστικῶς καὶ διεγείρει φατριασμοὺς παρανόμως, αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν θεωροῦμεν ὡς τὸν μεγαλίτερον ἐχθρὸν τῆς πόλεως. Ὅστις δὲ δὲν μετέχει μὲν κανενὸς τοιούτου, κατέχει ὅμως ἀνώτερα ἀξιώματα εἰς τὴν πόλιν καί, εἴτε εἶναι ἐν γνώσει εἴτε ἐν ἀγνοίᾳ, δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν πατρίδα του, αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν θεωροῦμεν κατὰ δεύτερον λόγον κακὸν πολίτην. Πὰς δὲ ἀνὴρ ὁσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι μικρός, ἂς καταγγέλλῃ εἰς τάς ἀρχὰς καὶ ἂς ἐγκαλῇ εἰς δίκην ἐκεῖνον ὅστις σχεδιάζει κρυφίως τὴν βιαίαν καὶ παράνομον μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος. Δικασταὶ δὲ ἂς γίνουν εἰς αὐτοὺς καθὼς καὶ εἰς τοὺς προηγουμένους, ἡ δὲ πλειονοψηφοῦσα γνώμη ἂς ἐπιβάλλῃ τὸν θάνατον. Μὲ μίαν δὲ λέξιν τὰ αἴσχη τοῦ πατρὸς καὶ αἱ καταδίκαι τῶν παίδων νὰ μὴν ἐπιβαρύνουν κανένα, ἐκτὸς ἐὰν κανενὸς καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ πάππος καὶ ὁ πατὴρ τοῦ πάππου κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον. Αὐτοὺς δὲ ἡ πόλις μὲ ὅλην τῶν τὴν περιουσίαν ἐκτὸς μόνον ὅσον στοιχίζει ὁ κλῆρος των, ἂς τοὺς ἀποστέλλῃ εἰς τὴν παλαιάν των πατρίδα καὶ πολιτείαν. Ὅσοι δὲ πολῖται ἔχουν τέκνα περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὄχι κατώτερα τῶν δέκα ἐτῶν, νὰ ἐκλέξουν μὲ κλῆρον δέκα ἀπὸ αὐτά, ὅσα κρίνει ὁ πατὴρ ἢ ὁ πάππος ἢ ἀπὸ τὸν πατέρα ἢ ἀπὸ τὴν μητέρα, καὶ τῶν κληρωθέντων τὰ ὀνόματα νὰ τὰ στείλουν εἰς τοὺς Δελφούς. Ὁποῖον δὲ ἐκλέξῃ ὁ θεός, αὐτὸν νὰ ἐγκαταστήσουν κληρονόμον εἰς τὸν ὀρφανικὸν οἶκον μὲ αἰσιωτέραν τύχην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τρίτον δὲ ἂς ὑπάρχῃ ὅμοιος νόμος καὶ ὡς πρὸς τὸ ποῖοι θὰ εἶναι δικασταί, καὶ ποῖος ὁ τρόπος τῆς διαδικασίας, δι' ὅσους κανεὶς ἐγκαλεῖ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ προδοσίαν. Ἂς εἶναι δὲ ὅμοιος αὐτὸς ὁ νόμος μὲ τοὺς προηγουμένους καὶ ὡς πρὸς τὴν διαμονὴν τῶν ἐγγόνων των ἢ τὴν ἐκδίωξιν αὐτῶν ἀπὸ τὴν πατρίδα ἐξ ἴσου καὶ διὰ τὸν προδότην καθὼς διὰ τὸν ἱερόσυλον καὶ τὸν ἀνατρέποντα διὰ τῆς βίας τοὺς νόμους τῆς πατρίδος.

Διὰ δὲ τὸν κλέπτην εἴτε κλέπτει τίποτε σπουδαῖον εἴτε κανὲν μικρὸν πρᾶγμα, εἷς νόμος ἂς εἶναι καὶ μία καταδίκη δι' ὅλους. Δηλαδὴ τὸ κλοπιμαῖον πρῶτον πρέπει νὰ τὸ πληρώσῃ εἰς τὸ διπλάσιον, ἐὰν καταδικασθῇ κανεὶς εἰς τὴν τοιαύτην δίκην, καὶ ἂν ἔχῃ ἀρκετὴν ἄλλην περιουσίαν ἔξω ἀπὸ τὸν κλῆρον του διὰ νὰ πληρώσῃ, ἐὰν δὲ δὲν ἔχῃ, νὰ δεθῇ ἕως ὅτου νὰ πληρώσῃ ἢ νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὸν ἀντίδικόν του. Ἐὰν δὲ κατεδικάσθῃ δημοσία διὰ κλοπήν, ἐὰν καταπείσῃ τὴν πόλιν ἢ πληρώσῃ τὸ κλοπιμαῖον εἰς τὸ διπλάσιον, ἂς ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰ δεσμά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς δηλαδὴ ἐννοοῦμεν, Ξένε μου, ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν διαφορὰν διὰ τὸν κλέπτην ἂν ἔκλεψε μεγάλο ἢ μικρὸ πρᾶγμα καὶ ἂν ἔκλεψε ἀπὸ τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀνόμοια ὡς πρὸς τὴν κλοπήν, διὰ τὰ ὁποῖα, ἀκριβῶς διότι εἶναι ἀνόμοια, πρέπει ὁ νομοθέτης νὰ ἐφαρμόζῃ ὄχι ὁμοίας τιμωρίας;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ λαμπρά, φίλε Κλεινία, σχεδὸν ὡς ὑπνοβάτην μὲ προσέκρουσες καὶ μὲ ἐσταμάτησες, καὶ μάλιστα μοῦ ἐνθύμισες

πράγματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐγὼ προηγουμένως τὰ ἐσκέφθην, ὅτι δηλαδὴ τὰ διάφορα νομοθετήματα ποτὲ δὲν ἔγιναν μὲ ὀρθὸν τρόπον, διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν οὕτω πώς. Ἀλλὰ τώρα πῶς τὸ ἐννοοῦμεν καὶ αὐτό; Δὲν ἦτο κακὴ ἡ παρομοίωσίς μας, ὅταν παρωμοιάσαμεν τοὺς σήμερον δεχομένους νομοθεσίας πρὸς δούλους ἰατρευομένους ἀπὸ δούλους. Δηλαδὴ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καλά, ὅτι, ἂν κάποτε κανεὶς ἰατρὸς ἀπὸ τοὺς μεταχειριζομένους ἐμπειρικὰ φάρμακα χωρὶς νὰ δίδουν ἐξηγήσεις συναντήσῃ ἐλεύθερον ἰατρὸν ἐξηγούμενον εἰς ἐλεύθερον ἀσθενῃ, καὶ ἴδῃ ὅτι σχεδὸν μεταχειρίζεται φιλοσοφίαν ὁλόκληρον εἰς τάς ὁδηγίας του, καὶ ὅτι ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀσθενείας καὶ ἐρευνᾷ ὁλόκληρον τὴν φυσιολογίαν τοῦ σώματος, γρήγορα καὶ δυνατὰ θὰ γελάσῃ καὶ δὲν θὰ εἴπῃ ἄλλο τίποτε παρὰ αὐτά ποὺ ἔχουν πάντοτε πρόχειρα οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς θεωρουμένους ὡς ἰατρούς. Δηλαδὴ θὰ εἴπῃ, μωρὲ ἄνθρωπε, σὺ δὲν ἰατρεύεις τὸν ἀσθενῆ, ἀλλὰ σχεδὸν τὸν διδάσκεις, ὡς νὰ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ γίνῃ ἰατρὸς καὶ ὄχι ὑγιής.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπόν, ἐὰν τὰ εἴπῃ αὐτά, δὲν θὰ ἔχῃ δίκαιον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ πιθανόν, ἀλλὰ μόνον ἐὰν συγχρόνως σκεφθῇ ὅτι ὅστις συζητεῖ περὶ νόμων, καθὼς ἡμεῖς τώρα, αὐτὸς ἐκπαιδεύει τοὺς πολίτας, ἀλλὰ δὲν νομοθετεῖ. Καὶ λοιπὸν ἄραγε καὶ αὐτὸ δὲν θὰ εἴχαμεν δίκαιον νὰ τὸ εἰποῦμεν ἡμεῖς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Ἴσως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡμεῖς ὅμως ἔχομεν ἓν εὐτύχημα πρὸς τὸ πάρον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸ ὅτι δὲν ἔχομεν καμμίαν ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ νομοθετήσωμεν πραγματικῶς, ἀλλὰ ἁπλῶς νὰ σκεφθῶμεν περὶ ὅλου τοῦ πολιτεύματος καὶ νὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐννοήσωμεν ποῖον εἶναι τὸ καλλίτερον καὶ τὸ ἀναγκαιότερον, καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἠμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ καλλίτερον. Καὶ ἀκριβῶς τώρα, καθὼς φαίνεται, ἐὰν θέλωμεν, ἔχομεν καιρὸν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ καλλίτερον, εἰδεμή, τὸ ἀναγκαιότερον ὡς πρὸς τοὺς νόμους. Λοιπὸν ἂς προτιμήσωμεν ὅποιο μας ἀρέσει.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Γελοία, καλὲ Ξένε, εἶναι ἡ προβαλλομένη ἐκλογὴ μας, καὶ κυριολεκτικῶς θὰ ἐγινόμεθα ὅμοιοι πρὸς νομοθέτας, τοὺς ὁποίους ἐκυρίευσε κάποια ὑπερβολικὴ μανία πλέον διὰ νὰ τελειώσουν τὴν νομοθεσίαν, ὡς νὰ μὴν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν ἀναβάλλουν διὰ τὴν αὔριον. Καὶ ὅμως ἡμεῖς δόξα τῷ θεῷ ἔχομεν καιρὸν καθὼς οἱ λιθολόγοι (πετράδες) ἢ ὅσοι ἀρχίζουν κάποιαν ἄλλην συλλογὴν ὕλης, νὰ ξεφορτώσωμεν ἄφθονα ὑλικά, καὶ ἀπὸ αὐτὰ νὰ ἐκλέξωμεν τὰ κατάλληλα διὰ τὸ σύστημα τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ κατασκευάσωμεν, καὶ μάλιστα νὰ ἐκλέξωμεν μὲ τὴν ἡσυχίαν μας. Λοιπὸν τώρα ἂς θεωρήσωμεν τὸν ἑαυτόν μας ὅτι εἴμεθα ὄχι ὑποχρεωτικῶς οἰκοδόμοι, ἀλλὰ μὲ τὴν ἡσυχίαν μας ἀκόμη ἄλλα μὲν ξεχωρίζομεν, ἄλλα δὲ τακτοποιοῦμεν. Ὥστε εἶναι ὀρθὸν πλέον διὰ τοὺς νόμους μας νὰ εἰποῦμεν ὅτι ἄλλους μὲν ὁρίζομεν, ἄλλους δὲ ξεχωρίζομεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως, φίλε Κλεινία, τουλάχιστον θὰ γίνῃ φυσικωτέρα ἡ συζήτησις μας περὶ τῶν νόμων. Δηλαδὴ ἂς ἐξετάσωμεν, δι' ὄνομα τῶν θεῶν, τὸ ἑξῆς περὶ τῶν νομοθετῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Γράμματα βεβαίως, εἶναι καὶ οἱ συγγεγραμμένοι λόγοι ἄλλων πολλῶν συγγραφέων εἰς τάς διαφόρους πόλεις, ἀλλὰ γράμματα εἶναι καὶ οἱ λόγοι τοῦ νομοθέτου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς δὲν εἶναι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἄρα γε εἰς μὲν τὰ συγγράμματα τῶν ποιητῶν καὶ ὅλων ἐν γένει ὅσοι χωρὶς μέτρα ἢ μὲ μέτρα συνέγραψαν τάς ἀναμνήσεις καὶ τάς ἀπεταμίευσαν ὡς συμβουλὰς διὰ τὸν βίον πρέπει νὰ προσέχωμεν, εἰς δὲ τὰ συγγράμματα τῶν νομοθετῶν νὰ μὴ προσέχωμεν; Ἢ πολὺ περισσότερον εἰς αὐτά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τάχα δὲν ἁρμόζει ἀποκλειστικῶς μάλιστα εἰς τὸν νομοθέτην ἀπὸ ὅλους τοὺς γράφοντας νὰ διδάσκῃ συμβουλευτικῶς περὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων, ποῖα εἶναι καὶ πῶς πρέπει νὰ τὰ ἐκτελοῦν ὅσοι θέλουν νὰ γίνουν εὐτυχεῖς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τότε βεβαίως δὲν εἶναι ἐντροπὴ ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Τυρταῖος καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταὶ νὰ θεσπίζουν ἐκτενέστερον τὸν τρόπον τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀσχολιῶν, οἱ ὁποῖοι τὰ ἔγραψαν κακῶς, ὁ δὲ Λυκοῦργος καὶ ὁ Σόλων καὶ ὅσοι ἐν γένει ἀνεδείχθησαν νομοθέται καὶ ἔγραψαν γραπτοὺς νόμους νὰ τὰ θεσπίσουν συντομώτερον; Ἢ μήπως ἀπὸ ὅλα τὰ συγγράμματα εἰς μίαν πόλιν οἱ νόμοι πρέπει νὰ ἀναπτύσσωνται ἐκτενέστερον καλῶς καὶ ἐξόχως, τὰ δὲ συγγράμματα τῶν ἄλλων νὰ ἀκολουθοῦν ἐκείνους, εἰδεμὴ νὰ εἶναι καταγέλαστα; Θέλεις νὰ φρονοῦμεν οὕτω πως περὶ τοῦ τρόπου τῆς συγγραφῆς τῶν νόμων εἰς τάς πόλεις, δηλαδὴ ὡς ἄλλοι πατέρες καὶ μητέρες ἀγαπῶντες αὐτοὺς καὶ νοήμονες νὰ φαίνωνται οἱ γραπτοὶ νόμοι, καὶ ὄχι ὡσὰν τύραννοι καὶ σατράπαι, δίδοντες διαταγὰς καὶ ἀπειλάς, καὶ ἀφοῦ τοὺς γράψουν εἰς τοὺς τοίχους νὰ ἀπαλλάσσωνται; Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τώρα ἂς σκεφθῶμεν ἂν ἄραγε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν νόμων, εἴτε ἔχομεν τὴν ἱκανότητα εἴτε ὄχι, ἀλλὰ τουλάχιστον φαινόμενοι πρόθυμοι. Καὶ ὅταν βαδίσωμεν μὲ αὐτὸν τὸν δρόμον, ἂν γίνῃ ἀνάγκη νὰ πάθωμεν καὶ τίποτε, ἂς τὸ πάθωμεν. Ἀλλὰ εἴθε νὰ εἶναι ἀγαθόν, καί, ἂν θέλῃ ὁ θεός, εἴθε νὰ γίνῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὰ τὸ εἶπες, καὶ ἂς κάμωμεν καθὼς λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν πρῶτον καθὼς ἀρχίσαμεν, μὲ ἀκρίβειαν περὶ τῶν ἱεροσύλων καὶ περὶ πάσης κλοπῆς καὶ ὅλων τῶν ἀδίκων ἀποκτημάτων, καὶ δὲν πρέπει νὰ δυστροπήσωμεν, ἐὰν εἰς τὴν σειρὰν τῆς νομοθεσίας μας ἄλλα μὲν τὰ ἐθεσπίσαμεν, ἄλλα δὲ τὰ συζητοῦμεν ἀκόμη. Διότι ἡμεῖς τώρα γινόμεθα νομοθέται, καὶ δὲν εἴμεθα ἀκόμη, ἴσως ὅμως νὰ γίνωμεν γρήγορα. Ἐὰν λοιπὸν συμφωνῆτε δι' ὅσα εἶπα νὰ ἐξετάσωμεν, καθὼς εἶπα, ἂς τὰ ἐξετάσωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἴμεθα ἐντελῶς σύμφωνοι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν περὶ τῶν καλῶν καὶ τῶν δικαίων, καὶ ὅλων ἐν γένει ἂς προσπαθήσωμεν νὰ ἐννοήσωμεν καλὰ τὸ ἑξῆς, δηλαδὴ πόσον συμφωνοῦμεν τώρα καὶ πόσον διαφωνοῦμεν καὶ ἡμεῖς μεταξύ μας, οἱ ὁποῖοι μάλιστα διισχυριζόμεθα, ἂν ὄχι ἄλλο τίποτε, τουλάχιστον ὅτι διαφέρομεν ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους, καθὼς καὶ οἱ περισσότεροι πάλιν μεταξύ των.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίας διαφορᾶς μας σκέπτεσαι λέγων αὐτά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐγὼ θὰ προσπαθήσω νὰ σοῦ τάς ἐξηγήσω. Ἐν γένει ὡς πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ τοὺς δικαίους, εἴτε ἀνθρώπους εἴτε

πράγματα καὶ πράξεις, ὅλοι κάπως συμφωνοῦμεν ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι καλά, εἰς τρόπον ὥστε διὰ τοὺς δικαίους ἀνθρώπους καὶ ἂν τύχῃ νὰ εἶναι σωματικῶς ἄσχημοι, ἐὰν διισχυρίζετο κανεὶς ὡς πρὸς τὸ δίκαιον ἦθος τῶν τουλάχιστον ὅτι εἶναι ὡραιότατοι, σχεδὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φανῇ ὅτι ὁμιλεῖ δυσαρμονικῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τότε λοιπὸν ὀρθῶς ὁμιλεῖ;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἴσως. Ἂς ἰδοῦμεν ὅμως, ἀφοῦ εἶναι καλὰ ὅλα ὅσα σχετίζονται μὲ τὴν δικαιοσύνην, ἂν ὅλων αὐτῶν καὶ τὰ παθητικὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἴσα πρὸς τὰ ἐνεργητικά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡ ἐνέργεια, ὅταν εἶναι δικαία, σχεδὸν καθ' ὅσον μετέχει τῆς δικαιοσύνης, τόσον μετέχει καὶ τοῦ καλοῦ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν καὶ τὸ πάθος, ὅταν μετέχῃ τοῦ δικαίου, ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι γίνεται ἀναλόγως καλόν, δὲν θὰ εἶναι σύμφωνος ἡ ἀπάντησις μας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν ὅμως παραδεχώμεθα ἓν πάθημα ὅτι εἶναι δίκαιον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὅτι εἶναι ἄσχημον, δὲν θὰ διαφωνήσουν τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλόν, ἀφοῦ ἔγιναν δεκτὰ τὰ δίκαια ὡς ἀσχημότατα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὸ εἶπες αὐτό;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ ἐννοήσῃς. Δηλαδὴ οἱ ὀλίγον προηγουμένως θεσπισθέντες ἀπὸ ἡμᾶς νόμοι ἠμποροῦν νὰ νομισθοῦν ὅτι συμβουλεύουν ὅλως διόλου τὰ ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα λέγομεν τώρα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἴπαμεν νομίζω ὅτι ὁ ἱερόσυλος εἶναι δίκαιον νὰ θανατωθῇ, ὁμοίως δὲ ὁ ἐχθρὸς τῶν καλῶς θεσπισμένων νόμων, καὶ ἀκριβῶς ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ θέσωμεν πολλοὺς τοιούτους νόμους ἐσταματήσαμεν, διότι εἴδαμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀμέτρητα παθήματα διαφόρου μεγέθους, εἶναι ὅμως καὶ δικαιότερα ἀπὸ ὅλα τὰ παθήματα, ἀλλὰ καὶ ἀσχημότερα συγχρόνως. Μήπως τυχὸν δὲν φανοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ δίκαια μὲ τὰ καλὰ ἄλλοτε μὲν ὡς τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ἄλλοτε δὲ ὡς δύο ἀντίθετα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σχεδόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν οἱ μὲν περισσότεροι μὲ τοιαύτην ἀσυμφωνίαν χαρακτηρίζουν ἀπροσέκτως τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται τουλάχιστον, Ξένε μου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν τὴν ἰδικὴν μας γνώμην, καλὲ Κλεινία, ἂς ἐξετάσωμεν πάλιν τι φρονεῖ περὶ τῆς συμφωνίας αὐτῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίας συμφωνίας καὶ ἀπὸ ποίαν γνώμην;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Νομίζω ὅτι εἰς τάς προηγουμένας μας συζητήσεις ἐγὼ τὸ εἶπα ῥητῶς, ἀλλά, καὶ ἂν δὲν τὸ εἶπα προηγουμένως, εἰπέτε ὅτι τὸ λέγω τώρα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι ὅλοι οἱ κακοὶ εἰς ὅλα εἶναι ἀκουσίως κακοί. Ἀφοῦ δὲ τοῦτο εἶναι οὕτως πως, ἕπεται λογικῶς τὸ ἑξῆς συμπέρασμα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι ὁ μὲν ἄδικος εἶναι βεβαίως κακός, ἀλλὰ ὁ κακὸς εἶναι ἀκουσίως τοιοῦτος. Ἀλλὰ τὸ ἑκούσιον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελῆται ἀκουσίως. Ἑπομένως δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τὴν ἀδικίαν ἀκούσιον, θὰ φανῇ ὅτι ἀκουσίως ἀδικεῖ ὁ ἀδίκων. Καὶ ἀκριβῶς τώρα πρέπει νὰ συμφωνήσετε μαζί μου. Δηλαδὴ ἐγὼ λέγω συμφώνως μὲ σᾶς ὅτι ὅλοι ἀδικοῦν ἀκουσίως. Καὶ ἂν δὲ κανεὶς χάριν φιλονικίας ἢ ἐπιμονῆς λέγει ὅτι εἶναι ἀκουσίως ἄδικοι, ἀλλὰ ἑκουσίως ἀδικοῦν οἱ περισσότεροι, ὁ ἰδικός μου διισχυρισμὸς παραδέχεται τὸ πρῶτον, ὄχι ὅμως τὸ δεύτερον. Τότε λοιπὸν μὲ ποῖον τρόπον ἐγὼ θὰ εἶμαι σύμφωνος μὲ τοὺς λόγους μου, ἐὰν σεῖς, φίλε Κλεινία καὶ Μέγιλλε, μὲ ἐρωτήσετε: Ἀφοῦ λοιπόν, Ξένε μου, αὐτὰ εἶναι οὕτω πώς, τὶ μᾶς συμβουλεύεις διὰ τὴν νομοθεσίαν τῆς πόλεως τῶν Μαγνήτων; Νὰ νομοθετήσωμεν ἢ ὄχι; — Πῶς ὄχι; θὰ εἴπω ἐγώ. Λοιπὸν θὰ χωρίσῃς δι' αὐτοὺς τὰ ἀκούσια καὶ τὰ ἑκούσια ἀδικήματα, καὶ τῶν μὲν ἑκουσίων πραγμάτων καὶ ἀδικημάτων θὰ ὁρίσωμεν μεγαλιτέρας τάς τιμωρίας, τῶν δὲ ἄλλων μικροτέρας; Ἢ δι' ὅλα ἐξ ἴσου, ὡς νὰ μὴν ὑπάρχουν διόλου ἀδικήματα ἑκούσια;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς πραγματικῶς, Ξένε μου. Καὶ ἀκριβῶς τι θὰ κάμωμεν δι' αὐτὰ ποῦ λέγεις τώρα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλὰ μὲ ἐρώτησες. Λοιπὸν πρῶτον ἂς κάμωμεν τὸ ἑξῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι προηγουμένως μόλις τώρα δα ἐλέγαμεν ὀρθῶς ὅτι ὡς πρὸς τὰ δίκαια ἐπικρατεῖ μεταξύ μας μεγάλη ταραχῇ καὶ ἀσυμφωνία. Ἀφοῦ δὲ σκεφθῶμεν αὐτό, ἂς ἐρωτήσωμεν πάλιν τὸν ἑαυτόν μας. Ἄραγε χωρὶς νὰ εὕρωμεν οὔτε νὰ ὁρίσωμεν ποίαν διαφορὰν ἔχουν αὐτὰ μεταξύ των, τὰ ὁποῖα ὡρισμένως εἰς ὅλας τάς πόλεις ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνέκαθεν

διαπρέψαντας νομοθέτας θεωροῦνται ὡς δύο εἴδη ἀδικημάτων, δηλαδὴ ἑκούσια καὶ ἀκούσια καὶ συμφώνως μὲ αὐτὰ κανονίζονται οἱ νόμοι, ἡμεῖς ἐδῶ θὰ ἀποφανθῶμεν ὡς ἐμπνευσμένοι ἀπὸ θεὸν μὲ ὀλίγας λέξεις καὶ θὰ ἐλευθερωθῶμεν, χωρὶς νὰ δώσωμεν καμμίαν ἐξήγησιν, ὅτι ὀρθῶς ἔγινε ἡ ὁριστικὴ τρόπον τινὰ νομοθεσία; Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη πρὸ τῆς νομοθεσίας νὰ ἐξηγήσωμεν ὅτι εἶναι δύο καὶ τὴν διαφορὰν μεταξύ των, ὥστε, ὅταν κανεὶς ἐφαρμόζῃ τὴν δικαιοσύνην εἰς ἕκαστον ἀπὸ τοὺς δύο, νὰ ἀκολουθῇ τὰ λεγόμενα καὶ νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ κρίνῃ κάπως καὶ τὸ ὀρθῶς νομοθετημένον καὶ τὸ ὄχι ὀρθῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μας φαίνεσαι ὅτι ὁμιλεῖς ὀρθῶς, καλὲ Ξένε. Δηλαδὴ ἡμεῖς ἓν ἀπὸ τὰ δύο πρέπει νὰ κάμωμεν, ἢ νὰ μὴ λέγωμεν ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἀδικήματα εἶναι ἀκούσια, ἢ πρῶτον νὰ ἐξηγήσωμεν ὅτι αὐτὸ ἐλέχθη ὀρθῶς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο λοιπὸν τὸ πρῶτον δὲν εἶναι δυνατὸν ἐντελῶς νὰ γίνῃ ἀπὸ ἐμέ, δηλαδὴ νὰ λέγω ὅτι δὲν ἔχει οὕτω πώς, ἐνῶ φρονῶ ὅτι κατέχω τὴν ἀλήθειαν. Διότι αὐτὸ δὲν θὰ ἦτο οὔτε νόμιμον οὔτε ὅσιον. Λοιπὸν κατὰ ποῖον τρόπον εἶναι δύο αὐτά, ἐὰν δὲν διαφέρουν μεταξύ των ὡς πρὸς τὸ ἀκούσιον καὶ ἑκούσιον, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον, αὐτὸ πρέπει νὰ ἐξηγήσωμεν κάπως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα, καλὲ Ξένε, αὐτὸ τουλάχιστον δὲν ἠμποροῦμεν ἡμεῖς νὰ τὸ φαντασθῶμεν ἀλλέως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ θὰ γίνῃ. Λοιπόν, καθὼς φαίνεται, βλάβαι εἰς τάς σχέσεις καὶ συναναστροφὰς τῶν πολιτῶν συμβαίνουν πολλαί, καὶ εἰς αὐτὰ βεβαίως τὸ ἑκούσιον καὶ τὰ ἀκούσιον παίζει σπουδαῖον μέρος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς μὴ θεωρήσῃ κανεὶς ὅλας τάς βλάβας ὡς ἀδικίας, καὶ ἂς μὴ νομίζῃ οὕτω πως διπλάσια τὰ ἄδικα τὰ συμβαίνοντα δι' αὐτῶν, καὶ ἄλλα μὲν ὅτι εἶναι ἑκούσια, ἄλλα δὲ ἀκούσια. Διότι εἰς ὅλα τὰ πράγματα αἱ ἀκουσίαι βλάβαι δὲν εἶναι κατώτεραι τῶν ἑκουσίων οὔτε εἰς τὸ μέγεθος οὔτε εἰς τὸν ἀριθμόν. Προσέξετε δὲ νὰ ἴδητε ἂν λέγω τίποτε σπουδαῖον εἰς ὅσα πρόκειται νὰ εἴπω, ἢ ὅλως διόλου τίποτε. Δηλαδὴ ἐγώ, φίλε Κλεινία καὶ Μέγιλλε, ἐὰν κανεὶς ἀδικῇ κάποιον χωρὶς νὰ θέλῃ καὶ ἀκουσίως, δὲν παραδέχομαι ὅτι τὸν ἀδικεῖ μέν, ἀλλὰ ὅτι ἀκουσίως τὸν ἀδικεῖ, καὶ ἑπομένως νὰ νομοθετήσω εἰς τὴν νομοθεσίαν ὅτι τοῦτο εἶναι ἀκούσιον ἀδίκημα, ἀλλὰ ὅλως διόλου οὔτε ὡς ἀδικίαν θὰ θεωρήσω τὴν τοιαύτην βλάβην, ἐὰν συμβῇ εἰς κανένα εἴτε μεγαλιτέρα εἴτε μικροτέρα. Πολλάκις μάλιστα, ἐὰν συμβῇ ὠφέλεια ὄχι ἁρμοδία, θὰ θεωρήσωμεν ὅτι εἶναι ἄδικος ὁ αἴτιος τῆς ὠφελείας, ἐὰν βεβαίως ὑπερισχύσῃ ἡ ἰδική μου ψῆφος. Διότι σχεδόν, φίλοι μου, οὔτε ἐὰν κανεὶς δίδῃ κάτι εἰς κάποιον ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του, οὔτε ἐὰν ἀντιθέτως τοῦ ἀφαιρῇ κάτι, δὲν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀπολύτως δίκαιον ἢ ἄδικον τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ μόνον ἂν μὲ δίκαιον ἦθος καὶ τρόπον ὠφελεῖ κανεὶς κάποιον ἢ βλάπτει, αὐτὰ μόνον πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του ὁ νομοθέτης καὶ νὰ προσέχῃ εἰς αὐτὰ τὰ δύο, εἰς τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν βλάβην, καὶ ὅσον μὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπανορθώνῃ μὲ τοὺς νόμους τοῦ τὴν βλάβην, σῴζων τὸ καταστραφὲν καὶ σηκώνων ἐπάνω τὸ ῥιφθὲν κάτω ἀπὸ κάποιον καὶ ἐπαναφέρων εἰς τὴν ὑγείαν τὸ δολοφονηθὲν ἢ πληγωθέν, τέλος δὲ διὰ δώρων νὰ ἐξιλεώσῃ ἐμπρὸς εἰς τοὺς δράστας καὶ τοὺς παθόντας ἑκάστην βλάβην καὶ ἀπὸ ἐχθροὺς νὰ προσπαθήσῃ νὰ τοὺς κάμῃ φίλους μὲ τοὺς νόμους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ εἶναι αὐτὰ τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν ἀπὸ τάς ἀδίκους βλάβας καὶ τὰ ἄδικα κέρδη, ὅταν λόγου χάριν κανεὶς μὲ ἀδικίας κάμνῃ νὰ κερδίσῃ κάποιος, ὅσα μὲν εἶναι εὐκολοθεράπευτα, ὡς νὰ εἶναι ἀσθένεια τῆς ψυχῆς, πρέπει νὰ τὰ θεραπεύῃ. Ἡ δὲ θεραπεία τῆς ἀδικίας φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ τείνῃ εἰς τὸ ἑξῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Ποῦ;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δηλαδὴ ὀτιδήποτε ἄδικον καὶ ἂν κάμῃ κανείς, εἴτε μέγα εἴτε μικρόν, ὁ νόμος θὰ τὸν διδάξῃ καὶ θὰ τὸν ἀναγκάσῃ γενικῶς ἄλλην φορὰν τὸ τοιοῦτον ἢ νὰ μὴ τολμήσῃ ποτὲ ἑκουσίως νὰ τὸ κάμῃ ἢ παρὰ πολὺ ὀλιγώτερον, ἔξω ἀπὸ τὴν πληρωμὴν τῆς βλάβης. Δι' αὐτὸ εἴτε μὲ ἔργα ἢ λόγους, εἴτε μὲ ἡδονὰς ἢ λύπας, εἴτε μὲ τιμὰς ἢ ἀτιμίας, εἴτε μὲ χρηματικὰ πρόστιμα ἢ δῶρα, εἴτε γενικῶς μὲ ὁποιονδήποτε τρόπον θὰ κατορθώσῃ κανεὶς νὰ τὸν κάμῃ νὰ μισήσῃ τὴν ἀδικίαν καὶ νὰ ἀγαπᾷ ἢ νὰ μὴ μισῇ τὴν φύσιν τοῦ δικαίου, αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ καθῆκον τῶν καλλιτέρων νόμων. Ὅποιον δὲ ἀντιληφθῇ ὡς ἀθεράπευτον ὡς πρὸς αὐτὸ ὁ νομοθέτης, θὰ ὁρίσῃ τιμωρίαν καὶ νόμον διὰ τοὺς τοιούτους, ἐπειδὴ γνωρίζει βεβαίως ὅτι δι' ὅλους αὐτοὺς καὶ οἱ ἴδιοι δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ ζοῦν, καὶ τοὺς ἄλλους διπλασίως θὰ ὠφελήσουν, ἂν ἀπαλλαχθοῦν ἀπὸ τὴν ζωήν, γινόμενοι παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους διὰ νὰ μὴ ἀδικοῦν, κάμνοντες δὲ ἔρημον τὴν πόλιν ἀπὸ κακοὺς ἄνδρας. Καὶ λοιπὸν διὰ τὰ τοιαῦτα ὁ νομοθέτης πρέπει νὰ ἀποδίδῃ θάνατον πρὸς τιμωρίαν τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλέως ὅμως ὄχι ποτέ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Οἱ λόγοι σου φαίνονται παρὰ πολὺ ὀρθοί, ἀλλὰ θὰ ἦτο πλέον εὐχάριστον νὰ ἀκούσωμεν νὰ μας ἀναπτύξῃς σαφέστερον τὴν διαφορὰν μεταξὺ ἀδικίας καὶ βλάβης καὶ ποίαν τροποποίησιν λαμβάνουν εἰς αὐτὰς τὰ ἑκούσια καὶ τὰ ἀκούσια.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.
Τότε λοιπὸν πρέπει νὰ προσπαθήσω νὰ κάμνω καὶ νὰ λέγω καθὼς μὲ παρακινεῖτε. Βεβαίως μεταξύ σας λέγετε καὶ ἀκούετε περὶ τῆς ψυχῆς τοῦτο τουλάχιστον, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἕξαψις, ἡ ὁποία εἶναι εἴτε πάθος αὐτῆς εἴτε μέρος τῆς φύσεώς της τὸ ὁποῖον εἶναι ἐμφύτως φιλόνικον καὶ ἀκαταμάχητον, πολλὰ πράγματα ἀναστατώνει μὲ ἀσυλλόγιστον βιαιότητα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως τὴν ἡδονὴν δὲν τὴν θεωροῦμεν ὡς τὸ ἴδιον πρᾶγμα μὲ τὴν ἕξαψιν, νομίζομεν μάλιστα ἀντιθέτως πρὸς αὐτήν, ὅτι αὐτὴ κυριαρχεῖ τῆς ῥωμαλεότητος καὶ τὴν παρασύρει μὲ ἐκβιαστικὴν ἀπάτην νὰ κάμνῃ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ αὐτή.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τρίτην αἰτίαν διὰ τὰ σφάλματα ἂν θελήσῃ κανεὶς νὰ ἀναφέρῃ τὴν ἀμάθειαν, δὲν θὰ εἴπῃ ψέμματα. Ἐὰν ὅμως αὐτὴν τὴν διαιρέσῃ ὁ νομοθέτης εἰς δύο, καὶ τὸ ἓν μέρος της τὸ θεωρήσῃ ὡς ἁπλοῦν καὶ ὡς αἴτιον τῶν ἐλαφρῶν σφαλμάτων, τὸ δὲ ἄλλο ὡς διπλοῦν, δηλαδὴ ὅταν κανεὶς δὲν κατέχεται μόνον ἀπὸ ἀμάθειαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ δοκησισοφίαν, ὅτι γνωρίζει τελείως πράγματα, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχει καμμίαν εἴδησιν. Αὐτὴν δέ, ὅταν συνοδεύεται μὲ μεγάλην δύναμιν καὶ ῥωμαλεότητα, θὰ τὴν θεωρήσῃ ὡς αἰτίαν μεγάλων καὶ παραχόρδων σφαλμάτων, ὅταν δὲ συνοδεύεται ἀπὸ ἀδυναμίαν, ὡς εἰς τὰ σφάλματα τῶν παιδίων καὶ τῶν γερόντων, θὰ θεωρήσῃ μὲν αὐτὰ ὡς σφάλματα καὶ θὰ ὁρίσῃ νόμους δι' αὐτοὺς ὡς πταίστας, ἀλλὰ τοὺς πλέον μειλιχίους καὶ τοὺς διδόντας πολλὴν συγχώρησιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ λογικὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν διὰ μὲν τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἕξαψιν ὅλοι σχεδὸν λέγομεν ὅτι ἄλλος μὲν τάς νικᾷ, ἄλλος δὲ νικᾶται ἀπὸ αὐτάς. Καὶ εἶναι ὀρθὸν αὐτό.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι ὅμως ἄλλος ἀπὸ ἡμᾶς νικᾷ τὴν ἄγνοιαν, ἄλλος δὲ νικᾶται ἀπὸ αὐτήν, δὲν τὸ ἠκούσαμεν ἕως τώρα ποτέ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι μεγάλη ἀλήθεια.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως ὅλα αὐτὰ φρονοῦμεν ὅτι μᾶς ἀποσποῦν ἀπὸ τὸν σκοπὸν μας καὶ συγχρόνως μᾶς παρακινοῦν πολλάκις εἰς τὰ ἀντίθετα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πλεονάκις μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἐγὼ τώρα ἠμπορῶ νὰ σοῦ ὁρίσω σαφῶς καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον χωρὶς νὰ σὲ ζαλίζω. Δηλαδὴ τὴν αὐθαιρεσίαν τῆς ἐξάψεως καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης καὶ τῶν φθόνων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ψυχῆς, εἴτε προξενεῖ καμμίαν βλάβην εἴτε ὄχι, ἐγὼ τὴν ὀνομάζω ἀδικίαν. Ἡ δὲ ὀρθοτάτη κρίσις, ὅπως δηλαδὴ θεωρήσουν ὀρθὸν τοῦτο εἴτε ὅλη ἡ πόλις εἴτε τὰ ἄτομα, ἐὰν τακτοποιῇ ἕκαστον ἄνδρα κυριαρχούσα τῆς ψυχῆς του, ἀκόμη καὶ ἂν κάμῃ κανὲν σφάλμα, φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ θεωροῦμεν ὡς δίκαιον ὅ,τι ἐπράχθη, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ ὅ,τι ὑπετάχθη εἰς τὴν τοιαύτην ἀρχὴν καὶ ὡς τὸ καλλίτερον εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ὅμως ἡ τοιαύτη βλάβη νομίζεται ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους ὡς ἀκουσία ἀδικία. Ἀλλὰ ἡμεῖς πρὸς τὸ πάρον δὲν ἔχομεν πεισματώδη συζήτησιν διὰ τάς λέξεις, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐδηλώσαμεν ὅτι ὑπάρχουν τρία εἴδη σφαλμάτων, πρέπει πρῶτον αὐτὰ νὰ τὰ ἐντυπώσωμεν καλλίτερα εἰς τὴν μνήμην μας. Λοιπὸν ἓν εἶδος ἔχομεν τὴν λύπην, τὴν ὁποίαν ἐπονομάζομεν ἔξαψιν καὶ φόβον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δεύτερον δὲ εἶδος πάλιν ἔχομεν τὴν ἡδονὴν καὶ τάς ἐπιθυμίας, καὶ τρίτον τάς ἐλπίδας καὶ τὴν γνώμην τῆς ἀληθείας, τὴν ἐπιδιώκουσαν τὸ καλλίτερον. Ἐὰν δὲ πάλιν αὐτὸ τὸ τρίτον εἶδος διαιρεθῇ εἰς δύο, γίνονται πέντε εἴδη, καθὼς νομίζομεν τώρα. Διὰ τὰ πέντε δὲ αὐτὰ εἴδη πρέπει νὰ θέσωμεν νόμους διαφορετικοὺς μεταξύ των εἰς δύο τάξεις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίας τάξεις;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡ μία ἡ ὁποία ἐκτελεῖται μὲ ἐκβιαστικὰς καὶ φανερὰς πράξεις ἑκάστοτε, ἡ δὲ ἄλλη εἰς τὰ σκοτεινὰ καὶ μὲ ἀπάτην κρυφίως, κάποτε ὅμως καὶ μὲ τοὺς δύο αὐτοὺς τρόπους.

Δι' αὐτὴν δὲ καὶ νόμοι σκληροὶ πρέπει νὰ ὑπάρχουν, ἐὰν πρόκειται νὰ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς αὐτά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι λογικὸν τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα πλέον λοιπὸν ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ σημεῖον τῆς παρεκβάσεώς μας, περατώνοντες τὴν νομοθεσίαν. Ἐλέγαμεν δέ, νομίζω, περὶ τῶν ἱεροσύλων καὶ τῶν προδοτῶν καὶ τῶν παρανομούντων πρὸς κατάλυσιν τοῦ ὑπάρχοντος πολιτεύματος. Ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ διαπράξῃ κανὲν κυριευμένος ἀπὸ μανίαν ἢ ἀπὸ ἀσθένειαν ἢ γῆρας ὑπέμετρον ἢ ἀπὸ παιδαριώδεις συνηθείας, διότι ἀκόμη δὲν κατώρθωσε νὰ γίνῃ καλλίτερος ἀπὸ ἕνα παιδί. Ἀπὸ αὐτὰ δὲ ἐὰν κανὲν γίνῃ γνωστὸν εἰς τοὺς ἐκλεχθέντας ἑκάστοτε ὡς δικαστὰς διὰ τῆς ὁμολογίας τοῦ δράστου ἤ του δικηγόρου τῆς ὑπερασπίσεως, καὶ ἐκδοθῇ ἀπόφασις ὅτι ὑπὸ τοιούτους ὅρους παρενόμησε, τότε τὴν μὲν βλάβην ἂς τὴν πληρώσῃ ἀκεραίως ἁπλῆν, ὅσην τυχὸν ἐπροξένησε, ἀπὸ ἄλλας ὅμως ἀποζημιώσεις ἂς ἀπαλλαχθῇ, ἐκτὸς ἐὰν τυχὸν ἐφόνευσε κανένα καὶ δὲν εἶναι καθαρὸς εἰς τάς χεῖρας. Τότε δὲ ἂς φύγῃ εἰς ἄλλην χώραν καὶ εἰς ἄλλον τόπον καὶ ἂς μείνῃ ὁλόκληρον τὸ ἔτος ἐκπατρισμένος, ἐὰν δὲ ἐπιστρέψῃ πρὸ τῆς προθεσμίας τὴν ὁποίαν ὥρισε ὁ νόμος, ἢ ἀκόμη ἂν πατήσῃ τὸ ποδι του εἰς καμμίαν ἄκραν τῆς πατρικῆς του χώρας, ἂς δεθῇ ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων εἰς δημόσια δεσμωτήρια ἐπὶ δύο ἔτη καὶ τότε πλέον ἂς ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰ δεσμά.

Καὶ λοιπόν, ἀφοῦ ἀρχίσαμεν περὶ φόνου, ἂς προσπαθήσωμεν νὰ νομοθετήσωμεν διὰ κάθε εἶδος φόνου, καὶ πρῶτον ἂς

ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν ἐκβιασμῶν καὶ ἀκουσίων.

Δηλαδή, ἐὰν κανεὶς μέσα εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς δημοσίους ἄθλους φονεύσῃ κανένα φίλον ἀκουσίως, εἴτε ὁ κτυπηθεὶς ἀποθάνῃ ἀμέσως, εἴτε κατόπιν ἀπὸ τάς πληγάς, ἢ εἰς τὸν πόλεμον ἐπίσης, ἢ εἰς τάς πολεμικὰς ἀσκήσεις, ὅταν τοὺς κάμνουν γυμνάσια ἐκστρατείας οἱ ἄρχοντες, καὶ μὲ ἄοπλα σώματα ἢ μὲ ὅπλα ἀπομιμοῦνται τάς πολεμικὰς κινήσεις, τότε ἂς καθαρθῇ συμφώνως μὲ τὸν νόμον ὁ ὁποῖος θὰ ἔλθῃ ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς ὡς πρὸς αὐτὰ καὶ ἂς εἶναι καθαρός. Γενικῶς δὲ ὅλοι οἱ ἰατροὶ ἂς εἶναι καθαροί, ἐὰν ὁ νοσηλευόμενος ἀπὸ αὐτοὺς ἀποθάνῃ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν. Ἐὰν δὲ ἰδιοχείρως μέν, ἀλλὰ ἀκουσίως φονεύσῃ κανεὶς ἄλλον, εἴτε ἄοπλος ὤν, εἴτε μὲ ἐργαλεῖον ἢ βέλος ἢ δόσιν ποτοῦ ἢ τροφῆς, ἢ μὲ πῦρ ἢ μὲ ψῦχος, ἢ μὲ ἀφαίρεσιν τῆς ἀναπνοῆς, ὁ ἴδιος μὲ τὸ σῶμα του, ἢ μὲ ξένας χεῖρας ὡρισμένως ἂς θεωρηθῇ ὡς ἰδιοχείρως φονεύσας καὶ ἂς ὑποστῇ τάς ἑξῆς ποινάς. Ἐὰν φονεύσῃ δοῦλον ξένον νομίζων ὅτι ἐξώντωσε τὸν ἰδικόν του, ἂς πληρώσῃ καὶ ἂς ἀποζημιώσῃ τὸν κύριον τοῦ φονευθέντος, εἰδεμὴ ἂς καταδικασθῇ δικαστικῶς νὰ πληρώσῃ τὸ διπλάσιον τῆς ἀξίας τοῦ φονευθέντος. Τὴν δὲ ἀξίαν ἂς τὴν ὁρίσουν οἱ δικασταί. Καθαρμοὺς δὲ νὰ κάμῃ μεγαλιτέρους καὶ περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς φονεύοντας εἰς τοὺς ἀγῶνας. Εἰς αὐτὰ δὲ πληρεξούσιοι νὰ εἶναι οἱ ἑρμηνευταί, τοὺς ὁποίους θὰ ἐκλέξῃ ὁ θεὸς (Ἀπόλλων). Ἐὰν δὲ φονεύσῃ ἰδικόν του δοῦλον, ἂς καθαρθῇ καὶ ἂς εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὸν φόνον συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Ἐὰν δὲ κανεὶς φονεύσῃ ἐλεύθερον ἀκουσίως, ἂς κάμῃ καθαρμοὺς τοὺς ἰδίους μὲ τὸν φονέα δούλου, ἂς μὴ περιφρονήσῃ ὅμως κάποιαν παλαιὰν παράδοσιν τῶν ἀρχαίων. Λέγεται δὲ ὅτι ὅστις θανατωθῇ διὰ τῆς βίας, ἀφοῦ ἔζησε μὲ ἐλεύθερον φρόνημα, ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ δράστου, ἐνόσω εἶναι πρόσφατος ὁ θάνατός του, καὶ φορτωμένος ἀπὸ φόβον καὶ τρόμον ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν βίαιον θάνατον, καὶ βλέπων τὸν φονέα του νὰ ἐξακολουθῇ τάς ἰδίας συνηθείας καὶ σχέσεις, τὸν φοβερίζει καὶ μὲ τὴν ἰδικήν του ταραχὴν ταράσσει ὅσον ἠμπορεῖ τὸν δράστην καὶ τὸν ἴδιον καὶ τάς πράξεις του, ἔχων σύμμαχον τὴν ἀνάμνησιν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμῃ ὑποχώρησιν ὁ δράστης εἰς τὸν παθόντα καὶ ὅλας τάς ὥρας ἑνὸς ἔτους νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλας τάς τοποθεσίας τῆς πατρίδος του. Ἐὰν δὲ ὁ ἀποθανὼν εἶναι ξένος, συγχρόνως εἰς τὸ διάστημα αὐτὸ ἂς ἀποκλεισθῇ καὶ ἀπὸ τὴν χώραν τοῦ ξένου. Καὶ λοιπόν, ἐὰν εἰς αὐτὸν τὸν νόμον πείθεται ἑκουσίως, τότε ὁ πλησιέστερος συγγενὴς τοῦ ἀποθανόντος, ὁ ὁποῖος ἐπιβλέπει ὅλα ὅσα ἔγιναν, ἂς τὸν συγχωρήσῃ καὶ ἂς θεωρῆται πολὺ καθὼς πρέπει, ἐὰν διατηρῇ μαζὶ του εἰρήνην. Ἐὰν ὅμως κανεὶς δὲν πείθεται εἰς τὸν νόμον καὶ πρῶτον μὲν ἐνῶ εἶναι ἀκάθαρτος τολμᾷ νὰ εἰσέρχεται εἰς τοὺς ναοὺς καὶ νὰ θυσιάζῃ, ἔπειτα δὲ δὲν θέλῃ νὰ συμπληρώσῃ τὸν χρόνον τῆς ἀποξενώσεως, τότε ὁ πλησιέστερος συγγενὴς τοῦ φονευθέντος ἂς καταγγείλῃ ἐπὶ φόνῳ τὸν φονέα, ἂς γίνουν δὲ ὅλαι αἱ τιμωρίαι διπλαὶ διὰ τὸν καταδικασθέντα.

Ἐὰν δὲ ὁ πλησιέστερος συγγενὴς δὲν καταγγέλλῃ τὸν δράστην, τότε μετατοπίζεται τὸ μίασμα εἰς αὐτόν, διότι ὁ παθὼν στρέφει ἐναντίον του τὸ πάθος του, ὅστις δὲ ἐπιθυμεῖ ἠμπορεῖ νὰ τὸν καταγγείλῃ καὶ νὰ τοῦ ἐπιβάλλῃ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς πατρίδος του πέντε ἔτη συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Ἐὰν δὲ φονεύσῃ ξένος ξένον ἀκουσίως ἐντὸς τῆς πόλεως, ἂς τὸν καταγγείλῃ μὲν ὅστις θέλει συμφώνως μὲ τοὺς ἰδίους νόμους καὶ ἂν μὲν εἶναι μέτοικος ἂς ἐκπατρισθῇ ἓν ἔτος, ἐὰν δὲ εἶναι ἐντελῶς ξένος, ἐκτὸς τοῦ καθαρμοῦ, εἴτε φονεύσῃ ξένον εἴτε μέτοικον εἴτε πολίτην, ἂς ἀποκλείεται εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν ἀπὸ τὴν χώραν αὐτὴν ὅπου ἰσχύουν οἱ παρόντες νόμοι. Ἐὰν δὲ ἐπιστρέψῃ παρανόμως, ἂς τὸν τιμωρήσουν οἱ νομοφύλακες διὰ θανάτου, καὶ ἂν ἔχῃ κάποιαν περιουσίαν ἂς τὴν παραδώσουν εἰς τὸν πλησιέστερον συγγενῆ τοῦ παθόντος. Ἐὰν δὲ ἐπιστρέψῃ ἀκουσίως, τότε, ἐὰν μὲν ἐξοκείλῃ ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς τὴν χώραν, ἂς κατασκηνώσῃ πλησίον τῆς θαλάσσης βρέχων τὸν πόδα του εἰς αὐτὴν καὶ ἂς περιμένῃ πλοῖον. Ἐὰν δὲ διὰ ξηρᾶς μεταφερθῇ βιαίως ἀπὸ κανένα, ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς πόλεως ἡ ὁποία θὰ τὸν συναντήσῃ ἂς τὸν ἐλευθερώσῃ καὶ ἂς τὸν στείλῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀπείρακτον.

Ἐὰν δὲ κανεὶς τυχὸν φονεύσῃ ἐλεύθερον, ἀλλὰ ἡ πρᾶξις ἐκτελεσθῇ ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὁρμῆς, πρῶτον πρέπει νὰ ἐξετασθῇ τοῦτο ὑπὸ δύο ἐπόψεις. Δηλαδὴ μὲ ἔξαψιν ἐξετέλεσαν καὶ ὅσοι ἔξαφνα καὶ ἀπρομελετήτως ἐφόνευσαν τίνα μὲ κτυπήματα ἢ μὲ κάτι παρόμοιον, κυριευθέντες ἀπὸ στιγμιαίαν παραφοράν, καὶ ἂν εὐθὺς ἐπέρχεται μετάνοια διὰ τὰ γενόμενα. Ἀλλ' ἐπίσης ἐν βρασμῷ ἐξετέλεσαν καὶ ὅσοι ἐξηυτελίσθησαν μὲ λόγους ἢ μὲ ἀτιμωτικὰς πράξεις καὶ ἐπιδιώκοντες τὴν ἐκδίκησιν κατόπιν τὸν ἀπετελείωσαν, ἐνῶ ἠθέλησαν νὰ τὸν κτυπήσουν μόνον καὶ οὕτω πώς ἡ πρᾶξις ἔγινε ἀπρομελετήτως. Καὶ λοιπὸν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν δύο εἰδῶν τοὺς φόνους, καὶ σχεδὸν δὲ καὶ τοὺς δύο μὲ ἔξαψιν γινομένους, καὶ βεβαίως πρέπει δικαίως νὰ τοὺς κατατάξωμεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου. Καὶ ὅμως εἶναι φαινομενικὸς ἕκαστος ἀπὸ τοὺς δύο. Δηλαδὴ ὅστις διατηρεῖ τὴν ἔξαψιν καὶ δὲν ἐκδικεῖται στιγμιαίως ἔξαφνα, ἀλλὰ μὲ προμελέτην ὕστερον ἀπὸ καιρὸν πολύν, ὁμοιάζει μὲ ἑκούσιον, ὅστις δὲ ἀπροετοιμάστως παραδίδεται αὐτοστιγμεῖ ἀμέσως εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ ἀπρομελετήτως, αὐτὸς ὁμοιάζει μὲν μὲ τὸν ἀκούσιον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀκούσιος, ἀλλὰ φαινομενικός. Διὰ τοῦτο εἶναι δύσκολον νὰ ὁρισθοῦν οἱ φόνοι οἱ διαπραχθέντες μὲ ἔξαψιν, ἂν πρέπει νὰ τοὺς θεωρήσωμεν εἰς τὴν νομοθεσίαν ὡς ἑκουσίους ἢ κάπως ἀκουσίους. Εἶναι ὅμως καλλίτερον καὶ ἀληθέστερον καὶ τοὺς δύο μὲν νὰ τοὺς θεωρήσωμεν ὡς φαινομενικούς, νὰ τοὺς διακρίνωμεν ὅμως ὡς πρὸς τὴν προμελέτην καὶ τὸ ἀπρομελέτητον, καὶ εἰς μὲν τοὺς φονεύσαντας μὲ προμελέτην καὶ ὀργὴν νὰ ἐπιβάλωμεν τιμωρίας βαρυτέρας, εἰς δὲ τοὺς φονεύσαντας ἀπρομελετήτως καὶ ἐξαφνικὰ νὰ θεσπίσωμεν ἠπιωτέρας τιμωρίας. Διότι τὸ ὅμοιον πρὸς μεγαλίτερον κακὸν πρέπει νὰ τιμωρῆται περισσότερον, τὸ δὲ ὅμοιον πρὸς μικρότερον, ὀλιγώτερον. Ἑπομένως καὶ οἱ ἰδικοὶ μας νόμοι πρέπει νὰ κάμουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς ἐπιστρέψωμεν πάλιν ὀπίσω καὶ ἂς ὁρίσωμεν ὅτι, ἐὰν κανεὶς φονεύσῃ ἰδιοχείρως ἐλεύθερον ἄτομον, ἡ δὲ πρᾶξις ἐκτελεσθῇ ἀπρομελετήτως μὲ κάποιαν ἔξαψιν, ὡς πρὸς τὰ ἄλλα ἂς πάθη ὅ,τι ἔπρεπε νὰ πάθῃ, ἐὰν ἐφόνευε χωρὶς ἔξαψιν, περιπλέον δὲ ἂς ἐκπατρισθῇ ὑποχρεωτικῶς δύο ἔτη, διὰ νὰ σωφρονίσῃ τὸν θυμόν του. Ὅστις δὲ ἐφόνευσε ἀπὸ ἔξαψιν ἀλλὰ καὶ μὲ προμελέτην εἰς τὰ ἄλλα μὲν ἂς τιμωρηθῇ συμφώνως πάλιν μὲ τὸν προηγούμενον, περιπλέον δὲ καθὼς ὁ ἄλλος ἐξεπατρίσθη δύο ἔτη, αὐτὸς ἂς ἐκπατρισθῇ τρία ἔτη, διὰ νὰ τιμωρηθῇ περισσότερον καιρὸν διὰ τὸν μεγαλίτερον θυμόν του. Ἡ δὲ ἐπιστροφὴ αὐτῶν νὰ γίνῃ ὡς ἑξῆς. Καὶ εἶναι μὲν δύσκολον νὰ τὸ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς διὰ νόμου, διότι πολλάκις εἶναι δυνατὸν ὅστις ἐχαρακτηρίσθη ἀπὸ τὸν νόμον ὡς σκληρότερος νὰ εἶναι ἡμερώτερος, καὶ ὁ ἡμερώτερος νὰ εἶναι σκληρότερος καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν φόνον ἀγριώτερον, ἐκεῖνος δὲ ἡμερώτερον.

Ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει καθὼς εἴπαμεν. Δι' ὅλα αὐτὰ λοιπὸν πραγματογνώμονες πρέπει νὰ εἶναι οἱ νομοφύλακες. Ὅταν δὲ συμπληρωθῇ ἡ προθεσμία τοῦ ἐκπατρισμοῦ διὰ τὸν καθένα ἀπὸ αὐτούς, νὰ στείλουν ἀπὸ τὸ σωματεῖον τῶν δώδεκα δικαστὰς εἰς τὰ σύνορα τῆς χώρας, μελετήσαντας ἐν τῷ μεταξὺ καλλίτερον τάς πράξεις τῶν ἐξοριζομένων διὰ νὰ ἀποφανθοῦν περὶ τοῦ ἠθικοῦ αὐτῶν καὶ τῆς ὑποδοχῆς των, αὐτοὶ δὲ νὰ ὑποκύψουν εἰς τάς ἀποφάσεις τῶν τοιούτων ἀρχόντων. Ἐὰν δὲ ὁποιοσδήποτε ἀπὸ τοὺς δύο ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν νικηθεὶς ἀπὸ ἔξαψιν ἐκτελέσῃ τὴν ἰδίαν πρᾶξιν, τότε νὰ ἐξορισθῇ καὶ νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ πλέον, ἐὰν δὲ ἐπιστρέψῃ, ἂς τιμωρηθῇ καθὼς ὁ ἐπιστρέφων ξένος ὑπὸ τάς ἰδίας συνθήκας.

Ὅστις φονεύσῃ ἰδικόν του δοῦλον ἂς καθαρθῇ ἁπλῶς, ἐὰν δὲ φονεύσῃ ξένον δοῦλον ἐν βρασμῷ, ἂς πληρώσῃ διπλασίως τὴν βλάβην εἰς τὸν κάτοχόν του, ὅστις δὲ ἀπὸ ὅλους τοὺς φονεῖς δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὸν νόμον, ἀλλά, ἐνῶ εἶναι ἀκάθαρτος, μολύνει τὴν ἀγορὰν καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ ἄλλα ἱερά, τότε ὁ βουλόμενος ἂς ἐγκαλέσῃ εἰς τὰ δικαστήρια καὶ τὸν ἀνεχόμενον αὐτὸν ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀποθανόντος καὶ τὸν φονέα καὶ ἂς τοὺς ὑποχρεώσῃ νὰ εἰσπράξουν καὶ πληρώσουν τὸ διπλάσιον τῆς χρηματικῆς καὶ τῆς ἄλλης ἀποζημιώσεως, τὴν δὲ ἀποζημίωσιν ἂς τὴν ὠφεληθῇ ὁ ἴδιος συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Ἐὰν δὲ κανεὶς δοῦλος φονεύσῃ ἐν ἐξάψει τὸν κύριόν του, τότε οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος ἂς εἶναι καθαροί, ἐὰν τὸν τιμωρήσουν ὅπως θέλουν, ἀλλά ποτε νὰ μὴ τοῦ σώσουν τὴν ζωήν. Ἐὰν δὲ κανεὶς δοῦλος φονεύσῃ ἄλλον ἐλεύθερον ἐν ἐξάψει, ἂς τὸν παραδώσουν οἱ κύριοί του εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος, ἐκεῖνοι δὲ ἂς τὸν θανατώσουν ὑποχρεωτικῶς, ἀλλὰ μὲ ὁποῖον τρόπον θέλουν.

Ἐὰν δὲ (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει κάποτε, ἀλλὰ σπανίως) ἐν ἐξάψει ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ φονεύσῃ τὸν υἱὸν ἢ τὴν θυγατέρα μὲ κτυπήματα ἢ μὲ κανένα ἄλλον βίαιον τρόπον, τότε ἂς κάμουν τοὺς καθαρμοὺς τοὺς ἰδίους μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ἂς ἐκπατρισθοὺν τρία ἔτη. Ὅταν δὲ ἐπιστρέψουν, νὰ χωρίζῃ ἡ γυνὴ ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τὴν γυναῖκα, καὶ πλέον νὰ μὴ τεκνοποιοῦν μαζί, οὔτε νὰ συνοικοῦν μὲ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐστέρησε τὸν γόνον των ἢ τὸν ἀδελφόν των οὔτε νὰ συμμετέχουν εἰς τὰ ἱερά. Ὅστις δὲ εἶναι ἀσεβὴς ὡς πρὸς αὐτὰ καὶ δὲν ὑποτάσσεται, ἂς εἶναι ὑπόδικος δι' ἀσέβειαν κατὰ ἔγκλησιν οἱουδήποτε βουλομένου.

Ἐὰν δὲ ὁ ἀνὴρ φονεύσῃ τὴν νόμιμον σύζυγόν του ἀπὸ ὀργήν, ἢ καμμία γυνὴ ἐκτελέσῃ ὁμοίως τὸ ἴδιον πρᾶγμα εἰς τὸν ἄνδρα της, νὰ ἐκτελέσουν τοὺς ἰδίους καθαρμοὺς καὶ τριετεῖς ἐκπατρισμούς. Ὅταν δὲ ἐπιστρέψῃ ὁ τοιοῦτος δράστης, νὰ μὴ συμμετέχῃ μὲ τὰ τέκνα του εἰς τὰ ἱερὰ οὔτε νὰ συντρώγῃ εἰς τὴν τράπεζαν. Ἐὰν δὲ δὲν ὑποτάσσεται εἰς τὸν νόμον ὁ γονεὺς ἢ τὸ τέκνον, ἂς ὑπόκειται εἰς δίκην ἀσεβείας ἀπὸ τὸν βουλόμενον.

Καὶ πάλιν, ἐὰν ὁ ἀδελφὸς φονεύσῃ τὸν ἀδελφὸν ἢ τὴν ἀδελφήν, ἢ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφὸν ἢ τὴν ἀδελφὴν ἐν βρασμῷ, οἱ μὲν καθαρμοὶ καὶ οἱ ἐκπατρισμοὶ πρέπει νὰ γίνουν ὁμοίως, καθὼς ὡρίσθη διὰ τοὺς γονεῖς καὶ τὰ τέκνα, δηλαδὴ μὲ ὅσους ἀδελφοὺς ἐφόνευσαν τοὺς ἀδελφούς των καὶ μὲ ὅσους γονεῖς ἐφόνευσαν τὰ παιδιά των, μὲ αὐτοὺς ἂς μὴ γίνῃ ποτὲ σύνοικος οὔτε συμμέτοχος εἰς τὰ ἱερά. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀπειθῇ, εἶναι ὀρθὸν νὰ εἶναι ὑπόδικος εἰς τὸν νόμον, ὅστις ὡρίσθη διὰ τὴν τοιαύτην ἀσέβειαν.

Ἐὰν δὲ κανεὶς τυχὸν τόσον ἀκράτητος φανῇ εἰς τὸν θυμόν του ἀπέναντι τῶν γονέων του, ὥστε μέσα εἰς τὴν μανίαν τῆς ὀργῆς νὰ τολμήσῃ νὰ φονεύσῃ κανένα ἀπὸ τοὺς γεννήτοράς του, ἐὰν μὲν ὁ φονευθεὶς πρὶν ἐκπνεύσῃ συγχωρήσῃ ἑκουσίως τὸν δράστην διὰ τὸν φόνον, ἂς καθαρθῇ οὗτος καθὼς οἱ ἐκτελέσαντες ἀκούσιον φόνον καὶ ἂς κάμῃ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα κάμνουν ἐκεῖνοι καὶ ἂς εἶναι καθαρός, ἐὰν ὅμως δὲν τὸν συγχωρήσῃ, ἂς εἶναι ἔνοχος παραβάσεως πολλῶν νόμων ὁ δράστης. Δηλαδὴ ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ καὶ ἔνοχος τῶν χειροτέρων τιμωριῶν διὰ κακοποίησιν καὶ δι' ἀσέβειαν, ἐπίσης δὲ καὶ δι' ἱεροσυλίαν, ἀφοῦ ἐσύλησε τὴν ψυχήν τοῦ γονέως του, ἑπομένως, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ φονευθῇ πολλάκις τὸ ἴδιον ἄτομον, τότε ἐπίσης θὰ ἦτο δίκαιον καὶ ὁ πατροκτόνος ἢ ὁ μητροκτόνος, ἔστω καὶ διαπράξας ἐν ἐξάψει, νὰ λάβῃ πολλοὺς θανάτους. Διότι, ἀφοῦ καὶ πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ θανάτου, ὅταν κινδυνεύῃ κανεὶς νὰ ἀποτελειωθῇ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, δὲν ἐπιτρέπει ὁ νόμος νὰ φονεύσῃ οὗτος τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι τοῦ ἐχάρισαν τὸ φῶς τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ ὑποστῇ τὰ πάντα παρὰ νὰ κάμῃ κανὲν παρόμοιον, πῶς θὰ ἤρμοζε νὰ δοθῇ ἄλλη τιμωρία εἰς αὐτὸν συμφώνως μὲ τὸν νόμον; Λοιπὸν ἂς ὁρισθῇ ὡς τιμωρία ὁ θάνατος διὰ τὸν φονεύσαντα ἐν βρασμῷ τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του.

Ἐὰν δὲ ὁ ἀδελφὸς φονεύσῃ τὸν ἀδελφόν του ἐν φιλονικίᾳ ὅταν συγκρουσθοῦν ἢ εἰς ἄλλην ἀνάλογον περίστασιν, ὅστις φονεύσῃ τὸν πρῶτον ἐπιτεθέντα ὡς ἐχθρὸν ἀποκρούων αὐτόν, ἂς εἶναι καθαρός. Καὶ ἂν πολίτης φονεύσῃ πολίτην ἢ ξένος ξένον, ἂς κάμῃ τὸ ἴδιον. Ἐὰν δὲ πολίτης φονεύσῃ ξένον ἢ ξένος πολίτην ἀποκρούων τὴν ἐπίθεσιν, ἂς θεωρῆται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καθαρός. Καὶ ἂν δοῦλος φονεύσῃ δοῦλον, ἐπίσης. Ἐὰν δὲ πάλιν δοῦλος φονεύσῃ ἐλεύθερον ἀποκρούων τὴν ἐπίθεσίν του, ἂς εἶναι ἔνοχος μὲ τοὺς ἰδίους νόμους, μὲ τοὺς ὁποίους καὶ ὁ φονεύων τὸν πατέρα του. Ὅ,τι δὲ ἐλέχθη περὶ τῆς

συγχωρήσεως τοῦ φονέως ἀπὸ τὸν πατέρα, τὸ ἴδιον ἂς ἰσχύῃ καὶ διὰ τὴν συγχώρησιν ὅλων αὐτῶν. Ἐὰν ὁποιοσδήποτε συγχωρῇ ὁποιονδήποτε ἑκουσίως δι' αὐτό, ἂς εἶναι ὡς νὰ ἔγινε ἀκουσίως ὁ φόνος, καὶ ἂς γίνουν ἀναλόγως οἱ καθαρμοὶ τοῦ δράστου καὶ ἓν ἔτος τοῦ ἐκπατρισμοῦ κατὰ τὸν νόμον. Καὶ λοιπὸν οἱ μὲν βίαιοι καὶ οἱ ἀκούσιοι οἱ γινόμενοι ἐν ἐξάψει φόνοι ἀρκετὰ ἐξετάσθησαν.

Τώρα δὲ ἂς ὁμιλήσωμεν κατόπιν ἀπὸ αὐτὰ περὶ τῶν ἑκουσίων καὶ τῶν γινομένων κατὰ πλήρη ἀδικίαν καὶ μὲ προμελέτην ἕνεκεν ὑποκύψεως εἰς τάς ἡδονὰς καὶ τάς ἐπιθυμίας καὶ τοὺς φθόνους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς ὁμιλήσωμεν τώρα πάλιν ὅσον μας εἶναι δυνατὸν περὶ τῶν τοιούτων, πόσα εἶναι. Τὸ μεγαλίτερον λοιπὸν εἶναι ἡ ἐπιθυμία ἡ νικῶσα τὴν ψυχὴν τὴν ἐξαγριωμένην ἀπὸ τοὺς πόθους. Τοῦτο δὲ συμβαίνει εἰς τὸ ζήτημα εἰς τὸ ὁποῖον αἰσθάνονται οἱ περισσότεροι τὴν μεγαλιτέραν καὶ ἰσχυροτέραν κλίσιν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀκόρεστον καὶ ἀπέραντον ἐπιθυμίαν τῆς ἀποκτήσεως χρημάτων, τὴν ὁποίαν γεννᾷ ἡ ἔμφυτος κληρονομικότης καὶ ἡ κακὴ ἐκπαίδευσις. Διὰ δὲ τὴν κακὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὸν κακῶς ἐπαινούμενον πλοῦτον αἰτία εἶναι ἡ ἐπικρατούσα δοξασία μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων. Διότι θεωροῦν αὐτὸν ὡς τὸ πρῶτον μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν, ἐνῶ εἶναι τὸ τρίτον καὶ βλάπτουν καὶ τοὺς νεωτέρους καὶ τὸν ἑαυτόν των. Δηλαδὴ τὸ μόνον ἀληθές ποὺ πρέπει νὰ λέγεται περὶ τοῦ πλούτου εἰς ὅλας τάς πόλεις, καὶ τὸ καλλίτερον ἀπὸ ὅλα εἶναι, ὅτι ὁ πλοῦτος ὑπάρχει χάριν τοῦ σώματος καὶ τὸ σῶμα χάριν τῆς ψυχῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι ἀγαθὰ ἐκεῖνα χάριν τῶν ὁποίων ἐπλάσθη ὁ πλοῦτος, πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς τρίτον κατόπιν ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. Ἑπομένως ὁ λόγος αὐτὸς διδάσκει ὅτι ὅστις θέλει νὰ γίνῃ εὐτυχὴς δὲν πρέπει νὰ ζητῇ νὰ πλουτήσῃ, ἀλλὰ νὰ πλουτήσῃ δικαίως καὶ σωφρόνως. Καὶ τότε δὲν θὰ συμβαίνουν φόνοι εἰς τάς πόλεις ἔχοντες ἀνάγκην νὰ ἐξαγνίζωνται μὲ ἄλλους φόνους.

Τώρα ὅμως, καθὼς εἴπαμεν καὶ εἰς τὴν ἀρχήν, αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τὸ σπουδαιότερον, τὸ ὁποῖον γεννᾷ τάς μεγαλιτέρας τιμωρίας τοῦ προμελετημένου φόνου. Ἡ δευτέρα αἰτία εἶναι ἡ κατάστασις τῆς φιλοδόξου ψυχῆς, ἡ ὁποία, γεννᾷ φθόνον ὀλέθριον ἐσωτερικὸν κυρίως μὲν διὰ τὸν ἔχοντα τὸν φθόνον, κατὰ δεύτερον ὅμως λόγον διὰ τοὺς καλλιτέρους ἄνδρας τῆς πόλεως. Τρίτον δὲ οἱ ἐκ δειλίας καὶ ἀδικαιολόγητοι τρόμοι προξενοῦν παρὰ πολλοὺς φόνους, ὅταν κάποιος διέπραξε ἢ διαπράττει κάτι, τὸ ὁποῖον δὲν θέλει νὰ τὸ γνωρίζῃ κανείς. Λοιπὸν τοὺς μόνους ἐνδεχομένους καταδότας αὐτῶν τοὺς ἐξοντώνουν διὰ θανάτου, ὅταν δὲν ἠμποροῦν μὲ ἄλλον τρόπον. Δι' ὅλους λοιπὸν αὐτοὺς ἐλέχθησαν αὐτὰ ὡς προοίμιον, ἐκτὸς δὲ αὐτῶν ἂς ὑπάρχῃ καὶ ὁ λόγος τὸν ὁποῖον ἀκούουν εἰς τάς θυσίας πολλοὶ ἐνδιαφερόμενοι διὰ τοιαῦτα ζητήματα καὶ πείθονται, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχει τιμωρία τῶν τοιούτων καὶ εἰς τὸν Ἅδην, διότι, ὅταν ἐπιστρέψουν, πάλιν ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχουν πληρωμένην τὴν φυσικὴν τιμωρίαν, δηλαδὴ νὰ παύῃ κανεὶς ὅ,τι ἔκαμε καὶ μὲ τοιαύτην μοῖραν νὰ τελειώσῃ τὴν ζωήν.
Λοιπὸν διὰ τὸν ὑπακούοντα καὶ ὡρισμένως φοβούμενον τὴν τοιαύτην τιμωρίαν ἀπὸ τὸ προοίμιον μόνον, δὲν χρειάζεται νὰ ἀναφέρωμεν τὸν σχετικὸν νόμον. Διὰ τὸν ἀπειθοῦντα ὅμως ἂς θεσπισθῇ ὁ ἑξῆς νόμος. Ὅστις φονεύσῃ ἐκ προμελέτης καὶ ἀδίκως ὁποιονδήποτε ὁμόφυλον ἰδιοχείρως, πρῶτον μὲν ἂς ἀποκλείεται ἀπὸ τὰ νόμιμα καὶ ἂς μὴ μολύνῃ οὔτε τὰ ἱερὰ οὔτε τὴν ἀγορὰν οὔτε τοὺς λιμένας οὔτε καμμίαν ἄλλην δημοσίαν συνάθροισιν, εἴτε ἐμποδίζῃ κανεὶς αὐτὰ εἰς τὸν δράστην εἴτε ὄχι, διότι ὁ ἴδιος ὁ νόμος τὸν ἐμποδίζει καὶ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ τὸν ἐμποδίζῃ πάντοτε χάριν ὅλης τῆς πόλεως. Ὅστις δὲ δὲν τὸν καταγγέλλει, ἐνῶ ὀφείλει, ἢ δὲν τὸν εἰδοποιεῖ ὅτι ἀποκλείεται, ἐνῶ εἶναι συγγενὴς μέχρις ἑξαδέλφου μὲ τὸν ἀποθανόντα, πρῶτον μὲν ἂς ἐπισύρῃ εἰς τὴν κεφαλήν του τὸ μόλυσμα καὶ τὴν ἔχθραν τῶν θεῶν, καθὼς ἡ κατάρα τοῦ νόμου διαδίδει τὴν φήμην, δεύτερον δὲ ἂς εἶναι ὑπόδικος εἰς τὸν θέλοντα νὰ τὸν τιμωρήσῃ χάριν τοῦ ἀποθανόντος. Ὅστις δὲ θέλει νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν τήρησιν τῶν σχετικῶν καθαρμῶν καὶ δι' ὅσα νόμιμα κατὰ παράδοσιν θεόθεν ὁρίζονται, ἐκτελῶν ὅλα τὰ σχετικὰ καὶ γνωστοποιῶν ἐκ τῶν προτέρων εἰς τὸν δράστην τὴν δήλωσιν, ἂς ὑπάγῃ νὰ ὑποχρεώσῃ τοῦτον νὰ ὑποστῇ τὴν τιμωρίαν συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Ὅτι δὲ αὐτὰ πρέπει νὰ συνοδεύωνται μὲ καποίας προσευχὰς καὶ θυσίας εἰς τοὺς θεοὺς ἐκείνους, ὅσοι φροντίζουν διὰ νὰ μὴ γίνονται φόνοι εἰς τάς πόλεις, εἶναι εὔκολον νὰ τὸ εἴπῃ ὁ νομοθέτης. Ποῖοι ὅμως εἶναι αὐτοὶ οἱ θεοὶ καί πῶς εἶναι ὀρθὸν νὰ γίνεται ἡ εἰσήγησις αὐτῶν τῶν δικῶν ἐμπρὸς εἰς τοὺς θεούς, ἂς τὸ νομοθετήσουν οἱ νομοφύλακες μαζὶ μὲ τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ μὲ τοὺς μάντεις καὶ μὲ τὸν θεὸν ἂς ἐνεργοῦν αὐτὰς τάς δίκας. Δικασταὶ δὲ αὐτῶν νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι ὅσοι εἴπαμεν ὅτι πρέπει νὰ δικάζουν τοὺς ἱεροσύλους. Ὅστις δὲ καταδικασθῇ ἂς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου καὶ ἂς μὴ ταφῇ εἰς τὴν χώραν τοῦ παθόντος, διότι ἐκτὸς τῆς ἀσεβείας του ἦτο καὶ ἀναιδής. Ἐὰν δὲ φύγῃ καὶ δὲν θελήσῃ νὰ ὑποστῇ τὴν κρίσιν, ἂς μείνῃ διαρκῶς εἰς ἐξορίαν. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς πατήσῃ τὸ ἔδαφος τοῦ φονευθέντος, ὁ πρῶτος συναντήσας αὐτὸν ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ φονευθέντος ἢ ἐκ τῶν πολιτῶν ἂς τὸν φονεύσῃ χωρὶς ζημίαν ἢ ἂς τὸν δέσῃ καὶ ἂς τὸν παραδώσῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐδίκασαν, ὅστις δὲ καταγγέλλει ἂς ζητήσῃ καὶ ἐγγύησιν διὰ τὸν καταγγελλόμενον. Αὐτὸς δὲ ἂς δώσῃ ἀξιοπίστους ἐγγυητὰς τρεῖς ὁποίους ἐγκρίνει ἡ δικαστικὴ ἀρχὴ ἐπὶ τῶν τοιούτων ὑποθέσεων, οἱ ὁποῖοι νὰ ἐγγυηθοῦν ὅτι θὰ τὸν παρουσιάσουν εἰς τὴν δίκην. Ἐὰν ὅμως ἢ δὲν θέλῃ ἢ δὲν ἔχῃ νὰ δώσῃ κανεὶς ἐγγυητάς, ἂς τὸν παραλάβῃ ἡ ἐξουσία καὶ ἂς τὸν κρατῇ δέσμιον, διὰ νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν δὲ δὲν φονεύσῃ μὲν ἰδιοχείρως, προμελετήσῃ ὅμως τὸν θάνατον ἄλλου καὶ εἶναι αἴτιος τοῦ θανάτου αὐτοῦ μὲ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν προμελέτην του καὶ ἐνῶ δὲν εἶναι καθαρμένη ἡ ψυχή του ἀπὸ τὸν φόνον μένει ἐντὸς τῆς πόλεως, ἂς ἐφαρμοσθοῦν καὶ εἰς αὐτὸν αἱ ἴδιαι τιμωρίαι πλὴν τῆς ἐγγυήσεως, ἐὰν δὲ καταδικασθῇ ἂς τοῦ ἐπιτραπῇ νὰ καταδικασθῇ εἰς τὴν πατρίδα του, ὡς πρὸς τὰ ἄλλα ὅμως ἂς ἐφαρμοσθοῦν καὶ εἰς αὐτὸν ὅσα ἐλέχθησαν διὰ τὸν προηγούμενον. Αὐτὰ δὲ τὰ ἴδια ἂς ἐφαρμοσθοῦν καὶ εἰς τοὺς ξένους ἀπέναντι ξένων καὶ εἰς τοὺς πολίτας ἢ

τοὺς ξένους μεταξύ των καὶ πάλιν εἰς τοὺς δούλους ἀπέναντι τῶν δούλων, δηλαδὴ ὡς πρὸς τὴν ἰδιόχειρον ἐκτέλεσιν καὶ τὴν προμελέτην ἐκτὸς τῆς ἐγγυήσεως. Αὐτὴν δὲ ἃς τὴν δίδουν μόνον οἱ ἰδιόχειροι δρᾶσται.

Ἐὰν δὲ δοῦλος φονεύσῃ ἐλεύθερον ἑκουσίως εἴτε ἰδιοχείρως εἴτε ἐκ προμελέτης καὶ καταδικασθῇ, τότε ὁ κοινὸς δήμιος τῆς πόλεως ἃς τὸν ὁδηγήσῃ πλησίον εἰς τὸ μνῆμα τοῦ ἀποθανόντος, ἀπὸ μέρος ὅπου φαίνεται ὁ τύμβος του, καὶ ἀφοῦ τὸν δείρῃ ὅσας φορὰς διατάξῃ ὁ κερδίσας τὴν δίκην, ἐὰν ἐξακολουθῇ νὰ ζῇ ὁ φονεύς, τότε ἃς τὸν θανατώσῃ. Ἐὰν δὲ κανεὶς φονεύσῃ δοῦλον, ὅστις δὲν ἔκαμε καμμίαν ἀδικίαν, ἀλλὰ μόνον διότι φοβεῖται μήπως τὸν καταγγέλλει διὰ τάς κακὰς καὶ αἰσχρὰς του πράξεις, ἢ διὰ καμμίαν ἄλλην παρομοίαν αἰτίαν, καθὼς θὰ ὑφίστατο δίκην φόνου, ἐὰν ἐφόνευε πολίτην, ὁμοίως ἃς ὑποστῇ καὶ διὰ τὸν τοιοῦτον δοῦλον, ὁ ὁποῖος ἐφονεύθη ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους.

Ἐὰν ὅμως συμβοῦν πράγματα διὰ τὰ ὁποῖα καὶ νὰ νομοθετήσωμεν εἶναι φρικῶδες καὶ ὄχι ἐπιθυμητὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ πάλιν εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ νομοθετήσωμεν διὰ φόνους συγγενῶν ἰδιοχείρους ἢ μὲ προμελέτην γενομένους, ὡρισμένως δὲ ἐκ προμελέτης καὶ ἀδίκους, οἱ ὁποῖοι συνήθως μὲν συμβαίνουν εἰς πόλεις αἱ ὁποῖαι ἱδρύθησαν καὶ διάγουν ὑπὸ κακοὺς ὅρους, ἀλλὰ κάποτε εἶναι δυνατὸν νὰ συμβοῦν καὶ εἰς τόπον εἰς τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἐπερίμενε ποτὲ κανείς, τότε πάλιν πρέπει νὰ λέγωμεν τὸν πρὸ ὀλίγου λεχθέντα λόγον, καὶ ἴσως τυχὸν κανεὶς μας ἀκούσῃ καὶ ἠμπορέσῃ νὰ ἀποφύγῃ τοὺς πλέον ἀνοσίους φόνους ἑκουσίως ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Δηλαδὴ ὁ μῦθος εἴτε λόγος εἴτε ὀτιδήποτε ἄλλο ὄνομα τοῦ ἀποδώσωμεν, ἐλέχθη καθαρὰ ἀπὸ ἀρχαίους ἱερεῖς, ὅτι ἡ θεία δίκη, ἡ ὁποία ἐκδικεῖται τὸ αἷμα τῶν συγγενῶν, ἐφαρμόζει τὸν πρὸ ὀλίγου ἀναφερθέντα νόμον καὶ διατάσσει, ὅταν κανεὶς ἐκτελέσῃ κάτι, νὰ πάθῃ ἀναγκαστικῶς τὰ ἴδια τὰ ὁποῖα ἔκαμε. Λόγου χάριν, ἐὰν κανεὶς ἐφόνευσε πρότερον τὸν πατέρα του, τώρα ὁ ἴδιος νὰ ὑπομείνῃ νὰ πάθῃ τὸ ἴδιον διὰ τῆς βίας εἰς ὀλίγον καιρόν. Καὶ ἐὰν ἐφόνευσε τὴν μητέρα του εἶναι ἀνάγκη νὰ ξαναγεννηθῇ μὲ γυναικείαν φύσιν καὶ κατόπιν νὰ στερηθῇ τὴν ζωὴν ἀπὸ τὰ τέκνα του. Διότι, ὅταν μολυνθῇ τὸ κοινὸν αἷμα, δὲν ὑπάρχει ἄλλος καθαρμὸς οὔτε ἠμπορεῖ νὰ ξεπλυθῇ τὸ μολυσμένον πρὶν πληρώσῃ μὲ φόνον ὅμοιον τὸν φόνον ἡ ἐγκληματήσασα ψυχὴ καὶ καθησυχάσῃ ὅλην τὴν ὀργὴν τῆς συγγενείας διὰ τῆς ἐξιλεώσεως. Αὐτὰς λοιπὸν τάς ἐκδικήσεις τῶν θεῶν φοβούμενος κανεὶς πρέπει νὰ τὰ ἀποφεύγῃ αὐτά. Ἐὰν ὅμως κανένα τὸν κυριεύσῃ τόσον ἀθλία συμφορά, ὥστε νὰ τολμήσῃ ἐκ προμελέτης ἑκουσίως νὰ ἀποχωρίσῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ πατρός του ἢ τῆς μητρός του ἢ τῶν ἀδελφῶν του ἢ τῶν τέκνων του, τότε ὁ πάρων νόμος τοῦ θνητοῦ νομοθέτου νομοθετεῖ περὶ τῶν τοιούτων προκηρύσσων ὅτι ἀποκλείεται ἀπὸ τὰ νόμιμα καὶ ὅτι ὑφίσταται τάς ἰδίας ἐγγυήσεις, καθὼς εἴπαμεν προηγουμένως. Ἐὰν δὲ κανεὶς καταδικασθῇ διὰ τὸν τοιοῦτον θάνατον, ὅτι δηλαδὴ ἐφόνευσε κανένα ἀπὸ αὐτούς, οἱ μὲν ὑπηρέται τῶν δικαστῶν καὶ ἄρχοντες ἃς τὸν φονεύσουν εἰς τὸ ὡρισμένον σταυροδρόμιον, ἀφοῦ τὸν βγάλουν γυμνὸν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, ὅλοι δὲ οἱ ἄρχοντες φέροντες ὁ καθεὶς ἕνα λίθον ἃς τὸν ῥίψουν εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ καὶ ἃς ἐξαγνίσουν ὅλην τὴν πόλιν, κατόπιν δὲ ἃς τὸν φέρουν εἰς τὰ σύνορα τῆς χώρας καὶ ἃς τὸν πετάξουν ἄταφον.

Ἀλλὰ τώρα ὅστις φονεύσῃ τὸν συγγενέστερόν του καὶ καθὼς λέγομεν τὸν φίλτατόν του τὶ πρέπει νὰ πάθῃ; Ἐννοῶ δὲ ὅστις φονεύσῃ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὸν στερήσῃ τὴν μοῖραν τοῦ πεπρωμένου διὰ τῆς βίας, χωρὶς οὔτε ἡ πόλις νὰ τὸ ἐπιβάλῃ ὡς τιμωρίαν οὔτε αὐτὸς νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὴν ὀδυνηρὰν δυστυχίαν ἡ ὁποία τὸν ἐκυρίευσε, οὔτε νὰ τοῦ ἔλθῃ κάποιος ἀθεράπευτος καὶ ἀβίωτος ἐξευτελισμός, ἀλλὰ ἀπὸ ὀκνηρίαν καὶ ἀνανδρίαν καὶ δειλίαν ἐπιβάλλων εἰς τὸν ἑαυτόν του ἄδικον τιμωρίαν. Δι' αὐτὸν λοιπὸν τοὺς μὲν ἄλλους νόμους οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν ὡς πρὸς τοὺς καθαρμοὺς καὶ τάς ταφὰς ὁ θεὸς (Ἀπόλλων) τὰ γνωρίζει. Διὰ ταῦτα, δὲ πρέπει νὰ συμβουλεύονται τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ τοὺς σχετικοὺς πρὸς αὐτὰ νόμους οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς καὶ νὰ ἐκτελοῦν συμφώνως μὲ τάς ὁδηγίας των. Οἱ δὲ τάφοι διὰ τοὺς καταστραφέντας οὕτω πὼς πρέπει νὰ εἶναι μεμονωμένοι χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κανεὶς ἄλλος πλησίον των ἀπολύτως, ἔπειτα νὰ θάπτουν αὐτοὺς εἰς τὰ παραμεθόρια μέρη ἀπὸ τὰ δώδεκα τμήματα, ὅσα εἶναι ἀκαλλιέργητα καὶ ἀδέσποτα, καὶ νὰ τοὺς θάπτουν χωρὶς εὐλογίαν καὶ χωρὶς νὰ θέσουν ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους των στήλας καὶ ὀνόματα.

Ἐὰν δὲ τυχὸν κανὲν φορτηγὸν ἢ ἄλλο ζῷον φονεύσῃ ἄνθρωπον, ἐκτὸς ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀγωνίζονται εἰς τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, ἃς καταγγείλουν οἱ πλησιέστεροι τὸν φονέα διὰ τὸν φόνον, ἃς δικάσουν δὲ τὴν ὑπόθεσιν ὁποίους καὶ ὅσους ἀπὸ τοὺς ἀγρονόμους ὁρίσῃ ὁ συγγενής, τὸ δὲ καταδικασθὲν ζῷον ἃς φονευθῇ καὶ ἃς πεταχθῇ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς χώρας.

Ἐὰν δὲ κανὲν ἄψυχον στερήσῃ τὴν ψυχὴν κανενὸς ἀνθρώπου, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι κεραυνὸς ἢ κανὲν παρόμοιον θεϊκὸν πλῆγμα, ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα εἰς ὅσα κανεὶς προσκρούσῃ ἢ αὐτὰ πέσουν ἐπάνω του καὶ τὸν φονεύσουν, δικαστὴν μὲν δι' αὐτὰ ἃς ὁρίζῃ ὁ πλησιέστερος συγγενής, ἐξιλεώνων τὸν ἑαυτόν του καὶ ὅλον τὸ συγγενολόγι του, τὸ δὲ καταδικασθὲν ἀντικείμενον νὰ τὸ ἐξορίσῃ, καθὼς ἐλέχθη διὰ τὸ γένος τῶν ζῴων.

Ἐὰν δὲ πάλιν εὑρεθῇ κανεὶς φονευμένος, δὲν εἶναι ὅμως φανερὸς ὁ φονεὺς καὶ ἀφοῦ γίνῃ αὐστηρὰ ἔρευνα δὲν ἀνακαλυφθῇ, αἱ μὲν προκηρύξεις νὰ εἶναι αἱ ἴδιαι καθὼς εἰς τοὺς ἄλλους, δηλαδὴ νὰ δηλωθῇ ὁ φόνος πρὸς γνῶσιν τοῦ δράστου καὶ ἀφοῦ καταδικασθῇ νὰ διαλαλήσῃ ὁ κῆρυξ ὅτι ὅστις ἐφόνευσε τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα καὶ ἀπεδείχθη ὡς φονεὺς πρέπει νὰ μὴ πατήσῃ εἰς τὰ ἱερὰ οὔτε ἀπολύτως εἰς τὸ ἔδαφος τῆς χώρας τοῦ ἀποθανόντος, διότι, ἐὰν παρουσιασθῇ καὶ ἀνακαλυφθῇ, θὰ θανατωθῇ καὶ θὰ πεταχθῇ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς χώρας τοῦ παθόντος ἄταφος. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ νόμος γενικῶς ἃς εἶναι ἔγκυρος διὰ τὸν φόνον. Καὶ αὐτὰ μὲν ἕως ἐδῶ ἃς εἶναι οὕτω πώς.

Αἱ περιστάσεις ὅμως καὶ οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους ὅστις φονεύσῃ θὰ εἶναι καθαρός, εἶναι οἱ ἑξῆς. Τὸν κλέπτην τὸν εἰσερχόμενον τὴν νύκτα εἰς τὴν οἰκίαν διὰ νὰ κλέψῃ χρήματα ἐὰν κανεὶς τὸν συλλάβῃ καὶ τὸν φονεύσῃ, ἃς εἶναι καθαρός. Καὶ ἐὰν φονεύσῃ κανεὶς λωποδύτην ἐν ἀμύνῃ, ἃς εἶναι καθαρός. Καὶ πάλιν, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐκβιάσῃ ἐλευθέραν γυναῖκα ἢ παῖδα χάριν ἀσελγείας, ἃς φονευθῇ χωρὶς ἀντίποινα ἀπὸ τὸν προσβληθέντα διὰ τῆς βίας καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἢ τοὺς ἀδελφούς του ἢ τοὺς υἱούς του. Καὶ ἐὰν ὁ σύζυγος συλλάβῃ τὴν νόμιμον σύζυγόν του, ὅταν ἐκβιάζηται, ἂν φονεύσῃ τὸν

ἐκβιαστήν της, ἃς εἶναι καθαρὸς συμφώνως μὲ τὸν νόμον. Καὶ ἐὰν κανεὶς ὑπερασπιζόμενος τὴν ζωὴν τοῦ πατρός του, ὅστις δὲν ἐκτελεῖ τυχὸν κανὲν ἀνόσιον, ἢ τῆς μητρὸς ἢ τῶν τέκνων ἢ τῶν ἀδελφῶν ἤ τοῦ συζύγου, φονεύσῃ κανένα, ἃς εἶναι ἐντελῶς καθαρός.

Καὶ λοιπὸν περὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῆς ζωντανῆς ψυχῆς, ποία ὅταν ἀπολαύσῃ ἀξίζει νὰ ζῇ καὶ ποία ὅταν δὲν ἐπιτύχῃ πρέπει ἀντιθέτως νὰ ἀποθάνῃ, καὶ ἐπὶ τῶν βιαίων θανάτων ποῖαι τιμωρίαι πρέπει νὰ ἐφαρμόζωνται, δι' ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα ἃς εἶναι ἀρκετὰ ὅσα ἐνομοθετήσαμεν. Περὶ δὲ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν σωμάτων ἐπίσης ὡμιλήσαμεν, ὡς συνέχειαν δὲ αὐτῶν πρέπει νὰ χωρίσωμεν ὅσον εἶναι δυνατὸν τάς βιαίας πράξεις μεταξύ των εἰς ἀκουσίας καὶ ἑκουσίας, ποῖαι εἶναι καὶ πόσαι καὶ ποίας τιμωρίας εἶναι ὀρθὸν νὰ λάβῃ ἑκάστη. Αὐτὰ κατόπιν ἀπὸ ἐκεῖνα, καθὼς φαίνεται, εἶναι ὀρθὸν νὰ νομοθετηθοῦν.

Λοιπὸν τάς πληγὰς καὶ τὰ σακατεύματα ποὺ προέρχονται ἀπὸ πληγὰς καὶ ὁ μηδαμινώτερος νομοθέτης θὰ τὰ κατατάξῃ ὡς δεύτερα κατόπιν ἀπὸ τοὺς θανάτους. Καὶ λοιπὸν καθὼς διαιρέσαμεν τοὺς φόνους ὁμοίως πρέπει νὰ θεωρήσωμεν καὶ τάς πληγὰς ἄλλας μὲν ὡς ἑκουσίας, ἄλλας δὲ ὡς ἀπὸ ἔξαψιν, ἄλλας δὲ ὡς ἀπὸ φόβον, ἄλλας δὲ ὡς προερχομένας ἐκ προμελέτης ἑκουσίως. Πρέπει δὲ νὰ προλογίσωμεν δι' ὅλα αὐτὰ τὸ ἑξῆς. Ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἀνάγκη οἱ ἄνθρωποι νὰ θέτουν νόμους καὶ νὰ ζοῦν συμφώνως μὲ νόμους, ἀλλέως δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἐντελῶς ἄγρια θηρία. Αἰτία δὲ τούτων εἶναι ὅτι ἡ φύσις κανενὸς ἀνθρώπου δὲν γεννᾶται ἱκανὴ νὰ γνωρίζῃ ποία συμφέρουν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην πολιτείαν καὶ ἀφοῦ γνωρίσῃ νὰ ἠμπορῇ καὶ νὰ θέλῃ νὰ κάμνῃ πάντοτε τὸ καλλίτερον. Δηλαδὴ πρῶτον εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς ὅτι ἡ πολιτικὴ ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἀληθινὴ τέχνη δὲν πρέπει νὰ σκέπτεται τὸ ἀτομικὸν συμφέρον, ἀλλὰ τὸ κοινὸν — διότι τὸ μὲν κοινὸν συσφίγγει, τὸ δὲ ἀτομικὸν διασπᾷ τάς πόλεις — καὶ ὅτι καὶ εἰς τὸ κοινὸν καὶ εἰς τὸ ἄτομον συγχρόνως συμφέρει νὰ θεσπισθῇ καλῶς τὸ κοινὸν συμφέρον παρὰ τὸ ἀτομικόν.

Δεύτερον δέ, καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς ἀποκτήσῃ τελείως τὴν τέχνην νὰ γνωρίζῃ ὅτι αὐτὰ ἐπλάσθησαν οὕτω πώς, συγχρόνως ὅμως κυριαρχήσῃ ἀνευθύνως καὶ ἀπολυταρχικῶς εἰς τὴν πόλιν, δὲν θὰ ἠμπορέσῃ ποτὲ νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς αὐτὴν τὴν γνώμην καὶ διαρκῶς τὸ μὲν κοινὸν νὰ τὸ θεωρῇ προτιμότερον, τὸ δὲ ἀτομικὸν ὡς κατώτερον τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ πάντοτε θὰ τὸν παρασύρῃ ἡ θνητὴ φύσις του εἰς πλεονεξίαν καὶ αὐθαιρεσίαν, διὰ νὰ ἀποφύγῃ ἀσυλλογίστως τὴν λύπην καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἡδονήν, ἀπὸ δὲ τὸ δικαιότερον καὶ καλλίτερον θὰ προτιμήσῃ αὐτὰ τὰ δύο, καὶ προξενούσα εἰς τὸν ἑαυτόν της σκοτισμὸν θὰ φορτώσῃ αὐτὸν ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ καθὼς καὶ ὁλόκληρον τὴν πόλιν. Ἄλλως τε, ἐὰν κανεὶς ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐκ φύσεως μὲ θεοῦ θέλημα ἱκανὸς διὰ νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ, τότε αὐτὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ νόμους διὰ νὰ τὸν θυσιάζουν[27]. Διότι ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην οὔτε ὁ νόμος οὔτε ἡ τάξις εἶναι ἀνώτερα οὔτε εἶναι συγχωρημένον ὁ νοῦς νὰ γίνῃ ὑπήκοος οὔτε δοῦλος κανενός, ἀλλὰ ὅλα νὰ τὰ ἐξουσιάζῃ, ἐὰν βεβαίως εἶναι ἀληθινὰ ἐλεύθερος καὶ πραγματικῶς σύμφωνος μὲ τὴν φύσιν. Ἀλλὰ τώρα δὲν ὑπάρχει διόλου εἰς κανὲν μέρος, παρὰ μόνον εἰς μικρὰς δόσεις.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ προτιμήσωμεν τὸ δεύτερον, δηλαδὴ τάς διατάξεις καὶ τοὺς νόμους, τὰ ὁποῖα βεβαίως τάς μὲν συνήθεις περιπτώσεις τάς βλέπουν καὶ τάς παρατηροῦν, ὅλας ὅμως ἀπολύτως δὲν ἠμποροῦν νὰ τάς παρατηρήσουν. Αὐτὰ λοιπὸν ἐλέχθησαν διὰ τὸν ἑξῆς σκοπόν. Τώρα ἡμεῖς θὰ ὁρίσωμεν τὶ πρέπει νὰ πάθῃ ἢ νὰ πληρώσῃ ὅστις ἐπλήγωσε ἢ ἔβλαψε ἄλλον. Εἶναι λοιπὸν εὔκολον εἰς τὸν καθένα, γενικῶς νὰ μᾶς προλάβῃ καὶ νὰ εἴπῃ ὀρθῶς: Τὶ ὅταν πληγώσῃ ἢ ποῖον ἢ πῶς ἢ πότε λοιπὸν ἐννοεῖς; Διότι καθὲν ἀπὸ αὐτὰ τὰ εἴδη περιέχει ἀπείρους περιπτώσεις καὶ διαφέρουν πολὺ μεταξύ των. Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ ἀνεξαιρέτως ἢ πάλιν κανὲν ἀπολύτως νὰ μὴ ἀναθέσῃ ὁ νομοθέτης εἰς τὰ δικαστήρια νὰ τὸ ἀποφασίσουν, δὲν εἶναι δυνατόν. Διότι ἓν κυρίως εἶναι ἀνάγκη δι' ὅλα νὰ ἀναθέσῃ νὰ κρίνουν, δηλαδὴ ἂν ἔγινε ἢ δὲν ἔγινε ἕκαστον ἀπὸ αὐτά. Καὶ πάλιν δὲ διὰ νὰ μὴ ἀναθέσῃ εἰς αὐτὰ νὰ κρίνουν τὶ πρέπει νὰ πληρώσῃ ἢ νὰ πάθῃ ὅστις κάμῃ καμμίαν ἀπὸ αὐτὰς τάς ἀδικίας, ἀλλὰ νὰ νομοθετήσῃ ὁ ἴδιος δι' ὅλα μικρὰ καὶ μεγάλα, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖος λόγος λοιπὸν ἔρχεται κατόπιν ἀπὸ αὐτά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὁ ἑξῆς, ὅτι ἄλλα μὲν πρέπει νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὰ δικαστήρια, ἄλλα δὲ δὲν πρέπει νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτά, ἀλλὰ ὁ ἴδιος νὰ τὰ νομοθετήσῃ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖα λοιπὸν πρέπει νὰ νομοθετήσῃ καὶ ποῖα πρέπει νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὰ δικαστήρια νὰ τὰ κρίνουν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα πλέον λοιπὸν ὀρθὸν εἶναι νὰ εἰποῦμεν τὰ ἑξῆς, ὅτι, ἐὰν εἰς μίαν πόλιν ὑπάρχουν δικαστήρια μηδαμινὰ καὶ βωβά, τὰ ὁποῖα ὑποκλέπτουν κρυφίως τάς ἀποφάσεις των, καὶ τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα, ἐὰν δὲν εἶναι οὔτε ἥσυχα, ἀλλὰ πλημμυροῦν ἀπὸ θόρυβον καθὼς τὰ θέατρα καὶ κρίνουν ἄλλους ῥήτορας ἐπαινοῦντα μὲ βοὴν καὶ ἄλλους κατακρίνοντα, τότε συμβαίνει

[27] Τὸ θέμα τοῦτο συζητεῖται εὐρύτατα εἰς τὸν "Πολιτικόν".

συνήθως κακὸν πάθημα εἰς ὅλην τὴν πόλιν. Διὰ τοιαῦτα λοιπὸν δικαστήρια ἂν ὑποχρεωθῇ κανεὶς ἀναγκαστικῶς νὰ νομοθετήσῃ, δὲν εἶναι μὲν μεγάλη εὐτυχία του, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε, ἂν ὑποχρεωθή, πρέπει ὅσον τὸ δυνατὸν διὰ τὰ μικρὰ ζητήματα, νὰ ἀναθέσῃ εἰς τοὺς δικαστὰς νὰ ὁρίζουν τὴν τιμωρίαν, τὰ δὲ περισσότερα νὰ τὰ νομοθέτῃ ὁ ἴδιος ῥητῶς, ἂν τυχὸν συμβῇ νὰ νομοθετήσῃ εἰς τοιαύτην πολιτείαν. Εἰς ὁποίαν ὅμως πόλιν λειτουργοῦν τὰ δικαστήρια ὅσον τὸ δυνατὸν ὀρθῶς διὰ τῆς καλῆς μορφώσεως τῶν μελλόντων νὰ δικάζουν καὶ διὰ τῆς λεπτομεροῦς ἐξετάσεως αὐτῶν, ἐκεῖ εἶναι ὀρθὸν καὶ καλὸν τάς περισσοτέρας περιπτώσεις νὰ τάς ἀναθέτη νὰ τάς κρίνουν οἱ τοιοῦτοι δικασταὶ διὰ τοὺς καταδικασθέντας, δηλαδὴ τὶ πρέπει, νὰ πάθουν ἢ νὰ πληρώσουν. Εἰς ἡμᾶς δὲ τώρα δὲν εἶναι ἀσέβεια, ἂν δὲν νομοθετήσωμεν δι' αὐτοὺς τὰ κυριώτερα καὶ τὰ περισσότερα, τὰ ὁποῖα καὶ οἱ κατωτέρας μορφώσεως δικασταὶ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ ἐφαρμόσουν εἰς ἑκάστην παρανομίαν ὅ,τι ἀξίζει νὰ πάθῃ ὁ δράστης διὰ τὴν πρᾶξιν του. Ἐπειδὴ λοιπὸν δι' ὅσους ἡμεῖς νομοθετοῦμεν τώρα τοὺς θεωροῦμεν ὅτι θὰ γίνουν ἁρμονικοὶ κριταὶ τῶν τοιούτων, ἃς ἀναθέσωμεν εἰς αὐτοὺς τὰ περισσότερα. Ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἴπαμεν πολλάκις καὶ τὸ ἐξετελέσαμεν εἰς τὴν θέσπισιν τῶν προηγουμένων νόμων, ὅτι δηλαδὴ θὰ ὁμιλήσωμεν μὲ γενικὸν τύπον διὰ τάς τιμωρίας, διὰ νὰ δώσωμεν παραδείγματα εἰς τοὺς δικαστὰς νὰ μὴν ἐξέρχωνται ἀπὸ τὴν ὑπόθεσίν των, αὐτὸ καὶ τότε ἦτο ὀρθόν, καὶ τώρα τὸ ἴδιον πρέπει νὰ κάμωμεν, ἐπιστρέφοντες εἰς τοὺς νόμους.

Λοιπὸν ἡ καταγγελία διὰ τὴν πληγὴν ἃς εἶναι ὡς ἑξῆς. Ἐὰν κανεὶς ἐπρομελέτησε ἑκουσίως νὰ φονεύσῃ κανένα φιλικὸν ἄνθρωπον, ἔξω ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐπιτρέπει ὁ νόμος, καὶ τὸν πληγώσῃ μέν, ἀλλὰ δὲν ἠμπορέσῃ νὰ τὸν θανατώσῃ, τότε δὲν πρέπει νὰ συγχωρήσωμεν τὸν προμελετήσαντα καὶ πληγώσαντα οὔτε νὰ τὸν σεβασθῶμεν ἀλλέως, ἀλλά, ὡς νὰ ἐφόνευσε νὰ τὸν ἀναγκάσωμεν νὰ ὑποστῇ τὴν ποινὴν τοῦ φόνου. Σεβόμενος ὅμως τὴν ὄχι τόσον κακὴν τύχην του καὶ τὸν δαίμονα, ὁ ὁποῖος ἐλυπήθη καὶ αὐτὸν καὶ τὸν δράστην καὶ ἀπεμάκρυνε τὸ κακὸν ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἀθεράπευτον εἰς τὸν παθόντα, εἰς δὲ τὸν δράστην κατηραμένη συμφορά, εἰς αὐτὸν λοιπὸν τὸν δαίμονα χαριζόμενος καὶ μὴ ἐναντιούμενος κανεὶς πρέπει ἀπὸ μὲν τὸν θάνατον νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν δράστην, νὰ γίνῃ ὅμως μετακόμισις αὐτοῦ εἰς τὴν γειτονικὴν πόλιν δι' ὅλην του τὴν ζωήν, καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ὅλην του τὴν περιουσίαν. Τὴν δὲ βλάβην τὴν ὁποίαν ἐπροξένησε εἰς τὸν πληγωθέντα νὰ τὴν πληρώσῃ εἰς αὐτόν. Αὐτὴν δὲ νὰ τὴν ὁρίσῃ τὸ δικαστήριον τὸ ὁποῖον θὰ δικάσῃ τὴν δίκην. Νὰ τὴν δικάσουν δὲ οἱ δικασταὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἐδίκαζαν τὸν φόνον, ἐὰν ἀπέθνῃσκε ἀπὸ τὴν πληγήν.

Ἐὰν δὲ τὸ τέκνον πληγώσῃ ἐκ προμελέτης τοὺς γονεῖς του ἢ ὁ δοῦλος τὸν κύριόν του, ἃς εἶναι θάνατος ἡ τιμωρία του. Καὶ ἐὰν ὁ ἀδελφὸς πληγώσῃ ὁμοίως τὸν ἀδελφὸν ἢ τὴν ἀδελφήν, ἢ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφὸν ἢ τὴν ἀδελφήν, καὶ καταδικασθῇ διὰ πληγὴν ἐκ προμελέτης, νὰ εἶναι θάνατος ἡ τιμωρία. Ἐὰν δὲ ἡ γυνὴ πληγώσῃ ἐκ προμελέτης μὲ σκοπὸν νὰ φονεύσῃ τὸν ἄνδρα της, ἢ ὁ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα του, ἃς ἐκπατρισθῇ ἰσοβίως. Τὰ δὲ κτήματά των, ἐὰν μὲν ἔχουν υἱοὺς ἢ θυγατέρας ἀνηλίκους ἀκόμη, νὰ τὰ ἐπιτροπεύουν οἱ ἐπίτροποι καὶ νὰ εἶναι κηδεμόνες τῶν παιδιῶν ὡς ὀρφανῶν. Ἐὰν δὲ εἶναι ἐνήλικες, ἃς μὴν εἶναι ὑποχρεωτικὸν νὰ τρέφεται ὁ ἐκπατρισθεὶς ἀπὸ τοὺς γόνους του, τὴν δὲ περιουσίαν ἃς τὴν ἔχουν αὐτοί. Ὅστις δὲ περιπλακῇ εἰς τοιαύτας συμφορὰς ἄτεκνος, ἃς κάμουν συμβούλιον οἱ συγγενεῖς μέχρι τῶν μικρανεψιῶν τοῦ ἐκπατρισθέντος, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός, καὶ ἃς διορίσουν κληρονόμον εἰς αὐτὸν τὸν οἶκον, ὁ ὁποῖος νὰ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πέντε χιλιάδες σαράντα ὅλης τῆς πόλεως, συσκεπτόμενοι μὲ τοὺς νομοφύλακας καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψει των τὴν ἑξῆς ἀρχήν, ὅτι δηλαδὴ οὐδεὶς οἶκος ἀπὸ τοὺς πέντε χιλιάδες σαράντα εἶναι κτῆμα τοῦ ἐνοίκου οὔτε καὶ ὅλης του τῆς γενεᾶς τόσον, ὅσον τῆς πόλεως, εἴτε εἶναι δημόσιος εἴτε ἰδιωτικός.

Πρέπει λοιπὸν ἡ πόλις βεβαίως νὰ διατηρῇ τοὺς οἴκους της ὅσον τὸ δυνατὸν ἀγνοὺς καὶ καλοτυχισμένους. Ὅταν λοιπὸν κακοτυχήσῃ καὶ μολυνθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς οἴκους, ὥστε ὁ κάτοχός του νὰ μὴν ἀφήσῃ μέσα εἰς αὐτὸν τέκνα, ἄγαμος δὲ ἢ καὶ ἔγγαμος χωρὶς τέκνα νὰ ἀποθάνῃ καταδικασθεὶς διὰ φόνον ἑκούσιον, ἢ διὰ καμμίαν ἄλλην παρανομίαν πρὸς τοὺς θεοὺς ἢ τοὺς πολίτας, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει ῥητῶς ὡς τιμωρία ὁ θάνατος εἰς τὸν νόμον, ἢ καὶ ἂν ἐκπατρισθῇ ἰσοβίως κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄνδρας ἄτεκνος, αὐτὸν τὸν οἶκον πρῶτον μὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν καθαρίσουν καὶ νὰ τὸν ἐξορκίσουν συμφώνως μὲ τὸν νόμον, ἔπειτα ἃς συνέλθουν εἰς συμβούλιον, καθὼς εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, οἱ συγγενεῖς μαζὶ μὲ τοὺς νομοφύλακας, διὰ νὰ σκεφθοῦν ποία γενεὰ ὑπάρχει εἰς τὴν πόλιν ἔχουσα ὑπόληψιν καλὴν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ συγχρόνως εὐτυχής, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ὑπάρχουν πολλὰ παιδιά. Ἀπὸ αὐτὰ δὲ ἃς υἱοθετήσουν τὸ ἓν ὡς υἱὸν τοῦ πατρὸς τοῦ ἀποθανόντος καὶ τῶν ἀνιόντων συγγενῶν, καὶ χάριν τῆς φήμης ἃς τὸ ὀνομάσουν γέννημά των καὶ διάδοχον καὶ προσκυνητὴν τῶν ὁσίων των καὶ τῶν προσκυνημάτων των μὲ τὴν ἐλπίδα καλλιτέρας τύχης ἀπὸ τὸν πατέρα, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐχηθέντες νὰ τὸν καταστήσουν κληρονόμον συμφώνως μὲ τὸν νόμον, τὸν δὲ ἐγκληματήσαντα νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ μείνῃ χωρὶς ὄνομα καὶ ἄτεκνος καὶ ἄμοιρος, ὅταν τὸν κυριεύσῃ τοιαύτη συμφορά.

Ὡς φαίνεται δέ, δὲν εἶναι πάντοτε συναφῆ τὰ σύνορα, ἀλλὰ ὅπου ὑπάρχει μεθόριον, αὐτὸ κεῖται μεταξὺ τῶν δύο συνόρων καὶ αὐτὸ προσκρούει προηγουμένως εἰς ἕκαστον ἀπὸ τὰ δύο σύνορα. Καὶ λοιπὸν μεταξὺ τῶν ἀκουσίων καὶ ἑκουσίων ὅ,τι γίνεται ἐν βρασμῷ εἴπαμεν ὅτι εἶναι τοιοῦτον. Διὰ τάς ὑφισταμένας λοιπὸν ἀκόμη πληγάς, αἱ ὁποῖαι προήλθαν ἀπὸ ἔξαψιν, ἐὰν καταδικασθῇ κανείς, τότε πρέπει πρῶτον μὲν νὰ πληρώσῃ τὸ διπλάσιον τῆς βλάβης, ἂν ἡ πληγὴ εἶναι εὐκολοθεράπευτος, ἐὰν δὲ εἶναι ἀθεράπευτος, τὸ τετραπλάσιον. Ἐὰν δὲ εἶναι μὲν εὐκολοθεράπευτος, ἀλλὰ προσάπτῃ μεγάλην προσβολὴν εἰς τὸν πληγωθέντα καὶ ἐξευτελισμόν, νὰ πληρώσῃ τὸ τριπλάσιον. Ἐὰν δὲ μὲ τάς πληγάς ποὺ θὰ προξενήσῃ κανεὶς εἰς ἄλλον δὲν βλάπτῃ μόνον τὸν παθόντα ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν, διότι τὸν κατέστησε ἀνίκανον νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν πατρίδα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, αὐτὸς ἐκτὸς τοῦ ἄλλου προστίμου ἃς ἀναπληρώσῃ καὶ τὴν βλάβην τῆς πόλεως. Δηλαδὴ ἐκτὸς τῆς ἰδικῆς του ἐπιστρατεύσεως ἃς ἐπιστρατευθῇ καὶ χάριν τοῦ ἀνικάνου καὶ ἃς ἐκτελῇ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνου τάς πολεμικὰς διατάξεις, ἐὰν δὲ δὲν ἐκτελῇ αὐτάς, ἃς εἶναι ὑπόδικος διὰ μυνήσεως τοῦ βουλομένου ὡς λιποτάκτης συμφώνως μὲ τὸν νόμον. Τὸ δὲ ἀντίτιμον τῆς βλάβης εἴτε τὸ διπλάσιον, εἴτε τὸ τριπλάσιον, εἴτε τὸ τετραπλάσιον, ἃς τὸ ὁρίζουν οἱ καταδικάσαντες αὐτὸν δικασταί.

Ἐὰν δὲ αὐτάδελφος πληγώσῃ αὐτάδελφον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον μὲ τὸν προηγούμενον, τότε οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς των

μέχρι τῶν μικρανεψιῶν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς γυναικὸς καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ἀνδρός, καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες νὰ συνέλθουν διὰ νὰ τὸν δικάσουν καὶ νὰ τὸν παραδώσουν εἰς τοὺς γονεῖς του νὰ τὸν τιμωρήσουν συμφώνως μὲ τὴν φύσιν. Ἐὰν δὲ ἡ ποινὴ μένῃ ἐξ ἴσου διαφιλονικουμένη, τότε ἃς ὑπερισχύουν οἱ ὁρίζοντες αὐτὴν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ἀνδρός. Ἐὰν δὲ δὲν ἠμποροῦν οἱ ἴδιοι, ἃς τὴν ἀναθέσουν ἐπὶ τέλους εἰς τοὺς νομοφύλακας. Διὰ δὲ τάς παρομοίας πληγὰς τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς δικασταὶ νὰ ὁρίζωνται ὑποχρεωτικῶς ὅσοι ἐπέρασαν τὰ ἐξήντα ἔτη τῆς ἡλικίας των, καὶ ἔχουν παιδιὰ ὄχι υἱοθετημένα ἀλλὰ γνήσια. Ἐὰν δὲ κανεὶς καταδικασθῇ, νὰ ὁρίσουν ἂν πρέπει αὐτὸς νὰ ἀποθάνῃ ἢ νὰ πάθῃ κάτι μεγαλίτερον ἢ ὄχι πολὺ μικρότερον. Καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ δράστου νὰ μὴ διορισθῇ κανεὶς δικαστής, οὔτε ἂν ἔχῃ τὴν ἡλικίαν τὴν ὁποίαν ὁρίζει ὁ νόμος.

Ἐὰν δὲ κανεὶς δοῦλος πληγώσῃ ἐλεύθερον ἀπὸ ἔξαψιν, ἃς παραδώσῃ ὁ ἰδιοκτήτης τὸν δοῦλον εἰς τὸν παθόντα, νὰ τὸν μεταχειρισθῇ ὅπως θέλει. Ἐὰν δὲ δὲν τὸν παραδώσῃ, ἃς ἀποζημιώσῃ ὁ ἴδιος τὴν βλάβην. Ἐὰν δὲ καταγγέλλῃ κανεὶς ὅτι εἶναι ἐφεύρεσις ἐκ συνεννοήσεως τοῦ δούλου καὶ τοῦ πληγωθέντος τὸ γεγονός, ἃς τὸ διαφιλονικήσῃ. Ἐὰν δὲ δὲν κερδίσῃ τὴν ὑπόθεσιν, ἃς πληρώσῃ τριπλασίως τὴν βλάβην. Ἐὰν δὲ κερδίσῃ τὴν ὑπόθεσιν, ἃς κάμῃ τὸν σκευωρήσαντα ὑπόδικον ὑποδουλώσεως μαζὶ μὲ τὸν δοῦλον. Ὅστις δὲ πληγώσῃ ἀκουσίως ἄλλον μὴ συγγενῆ, ἃς πληρώσῃ τὴν βλάβην ἁπλήν. Διότι οὐδεὶς νομοθέτης εἶναι ἄξιος νὰ κυριαρχήσῃ τὴν τύχην. Δικασταὶ δὲ ἃς ὁρισθοῦν ὅσοι ὡρίσθησαν καὶ διὰ τοὺς υἱοὺς πρὸς τοὺς γονεῖς, καὶ ἃς ὁρίσουν τὸ ἀντίτιμον τῆς βλάβης.

Ὅλα τὰ προεξετασθέντα παθήματα εἶναι βίαια, βίαια ὅμως ἐπίσης εἶναι καὶ ὅλα τὰ εἴδη τῆς κακοποιήσεως. Λοιπὸν δι' αὐτὰ πρέπει τὸ ἑξῆς νὰ σκέπτεται πᾶς ἀνὴρ καὶ παῖς καὶ γυνὴ διαρκῶς, ὅτι δηλαδὴ ὁ γεροντότερος δὲν εἶναι εἰς μικρὰν προτίμησιν ἀπὸ τὸν νεώτερον καὶ ἐμπρὸς εἰς τοὺς θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ διατηροῦνται καὶ νὰ εὐτυχοῦν. Λοιπὸν τὸ νὰ ἴδῃ κανεὶς μίαν κακοποίησιν μέσα εἰς τὴν πόλιν γενομένην ἀπὸ τὸν νεώτερον εἰς τὸν γεροντότερον εἶναι αἰσχρὸν καὶ θεομίσητον. Ἁρμόζει ὅμως, ὅταν ὁ νέος κτυπηθῇ ἀπὸ γέροντα, νὰ ὑποφέρῃ ὑπομονητικῶς τὴν ἔξαψίν του, ἐπιφυλάττων καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του αὐτὴν τὴν ἐκτίμησιν εἰς τὸ γῆρας του. Λοιπὸν ἃς γίνῃ τὸ ἑξῆς. Ὁ καθεὶς εἰς τὸν τόπον μας ἃς σέβεται τὸν γεροντότερόν του εἰς τὰ ἔργα καὶ εἰς τοὺς λόγους του. Τὸν δὲ γεροντότερόν του κατὰ εἴκοσι ἔτη εἴτε ἄρρενα εἴτε θῆλυν, ἃς τὸν σέβεται ὡς ἄλλον πατέρα ἢ μητέρα καὶ ἐν γένει ἃς ἀποφεύγῃ νὰ προσβάλῃ πᾶσαν ἡλικίαν, ἡ ὁποία ἦτο δυνατὸν νὰ τὸν γεννήσῃ, χάριν τῶν γενεθλίων θεῶν. Ὁμοίως δὲ ἃς ἀποφεύγῃ καὶ τὸν ξένον εἴτε μένει εἰς τὴν πόλιν πρὸ πολλοῦ εἴτε ἦλθε τελευταίως. Δηλαδὴ οὔτε ἀρχὴν κάμνων οὔτε ἀποκρούων ἐπίθεσιν γενικῶς ἃς μὴ τολμᾷ νὰ σωφρονίσῃ τὸν τοιοῦτον μὲ κτυπήματα. Ἐὰν δὲ κανεὶς ξένος ἔχῃ τὴν τόλμην καὶ τὸ θράσος νὰ τὸν κτυπήσῃ καὶ νομίζῃ ὅτι πρέπει νὰ τιμωρηθῇ, ἃς τὸν συλλάβῃ καὶ ἃς τὸν ὁδηγήσῃ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἀστυνόμων, ἀλλὰ ἃς κρατηθῇ ἀπὸ τὸ νὰ κτυπήσῃ αὐτόν, διὰ νὰ εἶναι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ τολμήσῃ νὰ κτυπήσῃ τὸν ἐντόπιον. Οἱ δὲ ἀστυνόμοι, ἀφοῦ τὸν κρατήσουν καὶ τὸν ἀνακρίνουν, τότε καὶ αὐτοὶ σεβόμενοι τὸν προστάτην θεὸν τῶν ξένων, ἐὰν μὲν φανῇ ὅτι ἀδίκως ὁ ξένος ἐκτύπησε τὸν ἐντόπιον, ἃς δώσουν μὲ τὴν μάστιγα εἰς τὸν ξένον τόσες ξυλιές, ὅσας ἐδῶκε αὐτὸς καὶ ἃς καταπαύσουν τὴν ξενοκρατίαν του. Ἐὰν ὅμως δὲν ἔχῃ ἄδικον, ἃς ἀπειλήσουν καὶ ἃς ὀνειδίσουν τὸν καταδότην καὶ ἃς ἀφήσουν καὶ τοὺς δύο.

Ἐὰν δὲ κανεὶς κτυπᾷ τὸν συνομήλικόν του ἢ τὸν ἄτεκνον γεροντότερόν του, καὶ ὁ γέρων τὸν γέροντα καὶ ὁ νέος τὸν νέον, αὐτὸς ἃς τὸν ἀποκρούῃ συμφώνως μὲ τὴν φύσιν χωρὶς ὀξὺ ὄργανον μὲ γυμνὰς χεῖρας, ὅστις δὲ περάσῃ τὰ σαράντα ἔτη τῆς ἡλικίας του, ἐὰν συγκρούεται μὲ κανένα ἢ ἐπιτιθέμενος ἢ ἀμυνόμενος, θὰ εἶναι πρέπον νὰ θεωρηθῇ ἀγροῖκος καὶ δουλοπρεπὴς καὶ χαμερπὴς καὶ νὰ λάβῃ ἐξευτελιστικὴν τιμωρίαν. Καὶ ἐὰν μὲν μὲ παρόμοια σωφρονιστήρια γίνεται εὐπειθής, τότε εἶναι εὐκολοδιοίκητος, ἐὰν ὅμως εἶναι ἀπειθὴς καὶ δὲν προσέχῃ εἰς τὸ προοίμιον, τότε ἃς δεχθῇ ὁριστικῶς τὸν ἑξῆς νόμον:

Ἐὰν κανεὶς κτυπᾷ ἄλλον γεροντότερόν του κατὰ εἴκοσι ἔτη ἢ καὶ περισσότερον ἀκόμη, πρῶτον μὲν ὅστις τὸν ἐπιτυχῇ, ἐὰν δὲν εἶναι συνομήλικος οὔτε νεώτερος ἀπὸ τοὺς συγκρουομένους, ἃς τοὺς χωρίσῃ, εἰδεμὴ ἃς εἶναι κακὸς συμφώνως μὲ τὸν νόμον. Ἐὰν δὲ φέρῃ τὴν ἡλικίαν τοῦ κτυπηθέντος ἢ εἶναι ἀκόμη νεώτερος, ἃς ὑπερασπιστῇ τὸν ἀδικούμενον ὡς ἀδελφὸν ἢ πατέρα ἢ καὶ ἀνώτερον συγγενῆ. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἃς ὑποστῇ δίκην κακοποιήσεως ὅστις τολμήσῃ νὰ κτυπήσῃ τὸν γεροντότερόν του, καθὼς εἴπαμεν, καί, ἐὰν χάσῃ τὴν δίκην, ἃς δεθῇ ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ ἓν ἔτος. Ἐὰν δὲ οἱ δικασταὶ τὸν καταδικάσουν εἰς περισσότερον χρόνον, ἃς ἔχῃ κῦρος ὁ ὁρισθεὶς δι' αὐτὸν χρόνος. Ἐὰν δὲ κανείς, ἀπὸ τοὺς ξένους ἢ τοὺς μετοίκους κτυπᾷ τὸν γεροντότερόν του, κατὰ εἴκοσι ἔτη ἢ καὶ περισσότερον ἀκόμη, διὰ μὲν τὴν βοήθειαν τῶν παρευρισκομένων ἃς ἰσχύῃ ὁ ἴδιος νόμος, ὅστις δὲ χάσῃ τὴν τοιαύτην δίκην, ἐὰν μὲν εἶναι ξένος καὶ ὄχι συγκάτοικος, ἃς δεθῇ δύο ἔτη καὶ ἃς πληρώσῃ αὐτὴν τὴν τιμωρίαν, ἐὰν δὲ εἶναι μέτοικος καὶ δὲν ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους, ἃς δεθῇ τρία ἔτη ἐκτός, ἐὰν τὸ δικαστήριον ὁρίσῃ περισσότερον χρόνον διὰ τὴν ποινὴν τοῦ. Ἃς τιμωρηθῇ δὲ καὶ ὅστις παρευρέθῃ εἰς ὁποιανδήποτε περίπτωσιν ἀπὸ αὐτὰς καὶ δὲν ἐβοήθησε συμφώνως μὲ τὸν νόμον, ἂν μὲν ἀνήκῃ εἰς τὸ ἀνώτερον τίμημα, μὲ μίαν μνᾶν, ἐὰν δὲ εἰς τὸ δεύτερον, μὲ πενήντα δραχμάς, ἐὰν δὲ εἰς τὸ τρίτον, μὲ τριάντα, καὶ ἐὰν εἰς τὸ τέταρτον μὲ εἴκοσι. Τὸ δικαστήριον δὲ ἃς ἀποτελέσουν διὰ τοὺς τοιούτους οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι καὶ οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι.

Οἱ δὲ νόμοι, καθὼς φαίνεται, ἄλλοι μὲν θεσπίζονται χάριν διδαχῆς τῶν καλῶν ἀνθρώπων, μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ σχετίζωνται μεταξύ των, διὰ νὰ εὑρίσκωνται εἰς φιλικὰς σχέσεις, ἄλλοι δὲ χάριν τῶν ἀποφυγόντων τὴν ἐκπαίδευσιν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κάποιον ἀνυπότακτον φυσικὸν καὶ δὲν ἐμαλάχθησαν αἱ ψυχαί των, ὥστε νὰ μὴν εἶναι πρόθυμοι διὰ πᾶσαν κακίαν. Αὐτοὶ εἶναι αἴτιοι διὰ νὰ εἰποῦμεν τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους πρόκειται νὰ εἰποῦμεν τώρα. Τοὺς ὁποίους βεβαίως θὰ νομοθετήσῃ ἐξ ἀνάγκης, ὁ νομοθέτης, ἂν καὶ δὲν θὰ εὐχηθῇ ποτε τοῦ νὰ δοθῇ περίστασις νὰ ἐφαρμοσθοῦν.

Δηλαδὴ ὅστις τολμήσῃ νὰ θέσῃ χεῖρα εἰς τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του ἢ τοὺς προγόνους αὐτῶν κακοποιῶν αὐτούς, χωρὶς νὰ φοβηθῇ οὔτε τὴν ἐκδίκησιν τῶν οὐρανίων θεῶν οὔτε τάς πιστευομένας τιμωρίας τῶν ὑποχθονίων, ἀλλά, ὡς νὰ γνωρίζῃ ὅσα δὲν γνωρίζει διόλου, περιφρονεῖ τὰ παλαιὰ καὶ ὅσα ὅλοι λέγουν, καὶ παρανομεῖ, αὐτὸς ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τὴν τελευταίαν θεραπείαν. Καὶ ὁ μὲν θάνατος δὲν εἶναι τὸ τελευταῖον, τὰ δὲ πιστευόμενα βασανιστήρια τούτων εἰς τὸν Ἅδην εἶναι ἀπὸ τὸν

θάνατον χειρότερα, ἀλλά, ἂν καὶ λέγουν τὴν ἀλήθειαν, δὲν φέρουν κανὲν ἐμπόδιον εἰς τάς τοιαύτας ψυχάς. Διότι τότε ποτὲ δὲν θὰ ὑπήρχαν μητροκτόνοι οὔτε ἀσεβεῖς ἐκτελέσεις κτυπημάτων ἐναντίον τῶν ἄλλων γονέων. Δι' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει αἱ ἐνταύθα τιμωρίαι αὐτῶν εἰς τὴν ζωὴν νὰ μὴν εἶναι κατώτεραι ἀπὸ τὰ βασανιστήρια τοῦ Ἅδου, ὅσον εἶναι δυνατόν. Λοιπὸν ἂς ὁρίσωμεν δι' αὐτὰ τὸν ἑξῆς νόμον:

Ἐὰν κανεὶς τολμήσῃ νὰ κτυπήσῃ τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του ἢ τοὺς πατέρας ἢ τάς μητέρας τούτων χωρὶς νὰ ἐκυριεύθη ἀπὸ μανίαν, πρῶτον μὲν ὅστις παρευρέθη, καθὼς καὶ εἰς τάς προηγουμένας περιπτώσεις, ἂς τρέξῃ εἰς βοήθειαν. Καὶ ἂν μὲν εἶναι μέτοικος ἢ ξένος ὅστις βοηθήσῃ, ἂς προσκληθῇ εἰς τιμητικὴν θέσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἐὰν δὲ δὲν βοηθήσῃ, ἂς ἐξορισθῇ διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν χώραν. Ὅστις δὲ δὲν εἶναι μέτοικος, ἐὰν μὲν βοηθήσῃ, ἂς λάβῃ ἔπαινον, ἐὰν δὲ δὲν βοηθήσῃ, ἂς κατακριθῇ. Ὁ δὲ δοῦλος, ἐὰν μὲν βοηθήσῃ, ἂς γίνῃ ἐλεύθερος, ἐὰν δὲ δὲν βοηθήσῃ, ἂς δεχθῇ ἑκατὸν ῥαβδισμοὺς μὲ τὸ μαστίγιον, καὶ ἐὰν μὲν γίνῃ τὸ συμβὰν εἰς τὴν ἀγοράν, ἀπὸ τοὺς ἀγορανόμους, ἐὰν δὲ συμβῇ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀγορὰν εἰς τὴν πόλιν, τότε οἱ ἀστυνόμοι νὰ τὸν τιμωρήσουν, ἐὰν δὲ εἰς τοὺς ἀγροὺς κάπου, τότε οἱ ἄρχοντες, τῶν ἀγρονόμων. Ἐὰν δὲ ὁ παρευρισκόμενος εἶναι ἐγχώριος εἴτε παῖς εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνή, ἂς βοηθήσῃ καὶ ἂς τὸν ὑβρίζῃ ὡς ἀσεβῆ, ὅστις δὲ δὲν βοηθεῖ ἂς ἔχῃ τὴν κατάραν τοῦ συγγενικοῦ καὶ πατρικοῦ Διὸς συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Ἐὰν δὲ κανεὶς καταδικασθῇ διὰ κακοποίησιν τῶν γονέων του, πρῶτον μὲν ἂς ἐκπατρισθῇ διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὴν ἔξω χώραν καὶ ἂς ἀποκλείεται ἀπὸ ὅλα τὰ προσκυνήματα. Ἐὰν ὅμως δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ αὐτά, ἂς τὸν τιμωροῦν μὲ ῥαβδισμοὺς καὶ ὅσον θέλουν οἱ ἀγρονόμοι. Ἐὰν δὲ ἐπιστρέψῃ ἂς τιμωρῆται μὲ θάνατον. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐλευθέρους συμφάγῃ ἢ συμποσιάσῃ μὲ τὸν τοιοῦτον ἢ ἔλθῃ εἰς καμμίαν παρομοίαν ἐπιμιξίαν ἢ καὶ ἁπλῶς ἂν τὸν συναντήσῃ κάπου καὶ τὸν συντροφεύῃ ἑκουσίως, ἂς μὴν πλησιάσῃ ποτὲ οὔτε εἰς προσκύνημα οὔτε εἰς τὴν ἀγορὰν οὔτε γενικῶς εἰς τὴν πόλιν πρὶν νὰ καθαρθῇ, πιστεύων ὅτι μετεδόθη εἰς αὐτὸν κάποια ἀλιτήρια τύχη. Ἐὰν δὲ ἀπειθῇ εἰς τὸν νόμον καὶ μολύνῃ τὴν πόλιν παρανόμως, ὅστις ἐκ τῶν ἀρχόντων τὸ μάθῃ καὶ δὲν καταγγείλῃ εἰς δίκην τὸν τοιοῦτον, αὐτὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν εὐθυνῶν του ἂς εἶναι μία ἀπὸ τάς μεγαλιτέρας κατηγορίας ἐναντίον του.

Ἐὰν δὲ πάλιν δοῦλος κτυπᾷ ἐλεύθερον, εἴτε ξένον εἴτε πολίτην, ἂς βοηθήσῃ μὲν ὅστις παρευρεθῇ, εἰδεμὴ ἂς πληρώσῃ συμφώνως μὲ τὸ τίμημά του τὸ πρόστιμόν ποὺ εἴπαμεν, καὶ ἀφοῦ τὸν δέσουν οἱ παρευρισκόμενοι μὲ τὴν σύμπραξιν τοῦ κτυπηθέντος, ἂς τὸν παραδώσουν εἰς τὸν ἀδικούμενον. Αὐτὸς δέ, ἀφοῦ τὸν παραλάβῃ, ἂς τὸν δέσῃ εἰς χειροπέδας καὶ ἂς τὸν μαστιγώσῃ ὅσον θέλει, χωρὶς νὰ ζημιώσῃ διόλου τὸν κύριόν του, καὶ ἂς τὸν παραδώσῃ εἰς ἐκεῖνον νὰ τὸν ἔχῃ συμφώνως μὲ τὸν νόμον. Ὁ δὲ νόμος αὐτὸς ἂς λέγῃ: Ὅστις ἐνῶ εἶναι δοῦλος κτυπᾷ ἐλεύθερον χωρὶς τὴν διαταγὴν τῶν ἀρχόντων, ἂς τὸν παραλάβῃ ὁ κάτοχός του ἀπὸ τὸν κτυπηθέντα δεμένον καὶ ἂς μὴ τὸν λύσῃ πρὶν ὁ δοῦλος νὰ καταπείσῃ τὸν κτυπηθέντα ὅτι εἶναι πλέον ἄξιος νὰ λυθῇ. Αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι νόμοι ἂς ἰσχύουν καὶ διὰ τάς γυναίκας μεταξύ των δι' ὅλας τάς παρομοίας περιπτώσεις, καὶ διὰ τάς γυναίκας ἀπέναντι τῶν ἀνδρῶν καὶ διὰ τοὺς ἄνδρας ἀπέναντι τῶν γυναικῶν.

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι'.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κατόπιν δὲ ἀπὸ τάς κακοποιήσεις ἃς λεχθῇ γενικῶς εἷς νόμος περὶ ὅλων τῶν βιαιοτήτων, ὁ ἑξῆς: Κανεὶς νὰ μὴ μετατοπίζῃ ξένον πρᾶγμα, οὔτε νὰ μεταχειρίζεται πράγματα τοῦ πλησίον του, ἐὰν δὲν λάβῃ τὴν ἄδειαν τοῦ κατόχου των. Διότι ὡρισμένως ἀπὸ αὐτὰ προέρχονται καὶ θὰ προέρχωνται ὅλα τὰ κακά ποὺ εἴπαμεν. Ἀπὸ ὅλα δὲ τὰ ἄλλα πάλιν τὰ μεγαλίτερα εἶναι αἱ ἀκολασίαι καὶ αἱ ὕβρεις τῶν νέων. Ἀκόμη δὲ μεγαλίτερα εἶναι, ὅταν γίνωνται εἰς τὰ προσκυνήματα, καὶ ὅλως διόλου ὑπερβολικά, ὅταν γίνωνται εἰς τὰ δημόσια καὶ τὰ ἅγια ἢ ἐπιτοπίως εἰς τὰ μέρη ὅπου μετέχουν οἱ φυλέται ἢ ἄλλοι παρόμοιοι. Ὅταν δὲ γίνωνται εἰς τὰ ἰδιωτικὰ προσκυνήματα καὶ τοὺς τάφους, εἶναι δεύτερα καὶ μικρότερα, εἰς δὲ τοὺς γονεῖς τρίτα, ὅταν ἔξω ἀπὸ τάς ἀναφερθείσας προηγουμένως περιπτώσεις τοὺς ὑβρίζῃ, κανείς. Τέταρτον δὲ εἶδος αὐθαδείας εἶναι, ὅταν περιφρονῇ κανείς, τοὺς ἄρχοντας καὶ μετατοπίζῃ ἢ μεταχειρίζεται κανὲν πρᾶγμα, ἰδικόν των χωρὶς τὴν ἄδειάν των. Πέμπτον δὲ ἡ αὐθάδεια πρὸς πάντα πολίτην, ἡ ὁποία ζητεῖ τιμωρίαν. Εἰς ὅλα λοιπὸν αὐτὰ πρέπει νὰ ὁρίσωμεν ἕνα κοινὸν νόμον.

Καὶ βεβαίως ὡς πρὸς τὴν ἱεροσυλίαν εἴτε γίνῃ βιαίως εἴτε κρυφίως, εἴπαμεν γενικῶς τι πρέπει νὰ πάσχῃ ὁ δράστης. Δι' ὅσας δὲ ὕβρεις ἐκτελεῖ κανεὶς μὲ τοὺς λόγους του ἢ μὲ τὰ ἔργα του, πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν, ἀφοῦ προτάξωμεν τὴν συμβουλήν. Εἶναι δὲ ἡ ἑξῆς:

Ὅταν κανεὶς πιστεύῃ συμφώνως μὲ τὸν νόμον ὅτι ὑπάρχουν θεοί, δὲν κάμνει ποτὲ ἔργον ἀσεβὲς ἑκουσίως οὔτε λέξιν προφέρει παράνομον, ἀλλὰ τὸ κάμνει μόνον ὅταν πάσχῃ ἓν ἀπὸ τὰ τρία αὐτά, ἢ αὐτό ποὺ εἶπα, ὅτι δηλαδὴ δὲν τοὺς πιστεύει, ἢ τὸ δεύτερον, δηλαδὴ ὅτι ὑπάρχουν, ἀλλὰ δὲν σκοτίζονται διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ τὸ τρίτον ὅτι ἐξιλεώνονται εὐκόλως παρασυρόμενοι μὲ τάς θυσίας καὶ τάς προσευχάς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ λοιπὸν ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν ἢ ἔστω καὶ νὰ εἰποῦμεν πρὸς αὐτούς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀγαπητέ μου, ἃς προσέξωμεν νὰ ἀκούσωμεν πρῶτον ἀπὸ αὐτοὺς ὅσα προμαντεύω ὅτι θὰ εἰποῦν ἐμπαικτικῶς περιφρονοῦντες ἡμᾶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πιθανὸν νὰ εἰποῦν ἐμπαικτικῶς τὰ ἑξῆς: Καλέ μου ξένε Ἀθηναῖε καὶ Λακεδαιμόνιε καὶ Κνώσιε, λέγετε τὴν ἀλήθειαν. Δηλαδὴ ἀπὸ ἡμᾶς ἄλλοι μὲν δὲν πιστεύομεν διόλου τοὺς θεούς, ἄλλοι δὲ τοὺς παραδεχόμεθα καθὼς τοὺς λέγετε σεῖς. Καθὼς ἑπομένως σεῖς οἱ ἴδιοι ἐκρίνατε καλὸν νὰ πράξητε διὰ τοὺς νόμους, πρὶν νὰ μας ἀπειλήσητε σκληρῶς, ζητοῦμεν πρῶτον νὰ προσπαθήσετε νὰ μᾶς διαφωτίσετε ὅτι ὑπάρχουν θεοί, μὲ πειστικὰς ἀποδείξεις, καὶ ὅτι εἶναι καλλίτεροι παρὰ τοιοῦτοι, ὥστε νὰ παρασύρωνται ἔξω ἀπὸ τὸ δίκαιον τερπόμενοι ἀπὸ τὰ δῶρα. Διότι ἕως τώρα αὐτὰ ἀκούομεν καὶ ἄλλα παρόμοια ἀπὸ τοὺς θεωρουμένους ὡς καλλιτέρους ποιητὰς καὶ ῥήτορας καὶ μάντεις καὶ ἱερεῖς καὶ ἄλλους ἀναριθμήτους, καὶ δὲν βλέπομεν νὰ μὴ κάμνωμεν ἀδικήματα, ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ κάμωμεν προσπαθοῦμεν νὰ τὰ σκεπάσωμεν. Τώρα λοιπὸν ἀπὸ σᾶς ποὺ λέγετε ὅτι εἶσθε νομοθέται ὄχι ἄγριοι ἀλλὰ ἥμεροι ζητοῦμεν νὰ μας φέρετε πειστικὰς ἀποδείξεις, καὶ ἂν δὲν εἴπητε πολὺ καλλίτερα πράγματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους περὶ τῶν θεῶν, τουλάχιστον ὅμως νὰ εἴπητε καλλίτερα ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Καὶ πολὺ πιθανὸν νὰ σᾶς πιστεύσωμεν. Λοιπὸν προσπαθήσατε, ἂν εἶναι ὀρθοὶ οἱ λόγοι μας, νὰ μας εἴπητε αὐτά ποὺ σᾶς παρακαλοῦμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπόν, καλὲ Ξένε, δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι εὔκολον νὰ τοὺς εἰποῦμεν, καθὼς εἶναι ἀληθές, ὅτι ὑπάρχουν θεοί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πρῶτον μὲν θεοὶ εἶναι ἡ γῆ καὶ ὁ ἥλιος καὶ ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ἄστρα καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτους, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τόσον καλὴν

διάταξιν, χωριζόμεναι εἰς ἔτη καὶ μῆνας. Καὶ ὅτι αὐτὰ ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι τὰ θεωροῦν ὡς θεούς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐγώ, ἀξιομακάριστε φίλε, φοβοῦμαι τοὺς μοχθηρούς, δηλαδὴ δὲν θέλω νὰ εἴπω ὅτι ἐντρέπομαι μήπως μας περιφρονήσουν. Διότι σεῖς δὲν γνωρίζετε τὴν αἰτίαν τῆς ἀλλοδοξίας των, ἀλλὰ νομίζετε ὅτι μόνον ἀπὸ ἀκράτειαν διὰ τάς ἡδονὰς καὶ τάς ἐπιθυμίας ῥέπουν αἱ ψυχαί των εἰς τὸν ἀσεβῆ βίον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ τὶ ἄλλο λοιπὸν ἀκόμη αἴτιον ὑπάρχει, καλὲ Ξένε;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Σχεδὸν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζετε σεῖς, ποὺ ζῆτε ἔξω ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ σᾶς διαφεύγει.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον ἐννοεῖς τώρα πάλιν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καποίαν ἀμάθειαν πολὺ κακήν, ἡ ὁποία νομίζει ὅτι εἶναι μεγάλη νοημοσύνη.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὑπάρχουν λόγοι γραμμένοι μέσα εἰς διάφορα συγγράμματα, οἱ ὁποῖοι, καθὼς ἐγὼ ἐννοῶ, δὲν λείπουν ἐδῶ ὡς ἐκ τῆς τελειότητος τοῦ πολιτεύματός σας, ἄλλοι μὲν μὲ διάφορα μέτρα, ἄλλοι δὲ χωρὶς μέτρα καὶ λέγουν οἱ ἀρχαιότεροι ἀπὸ αὐτούς, ὅτι πρῶτος ἔλαβε ὕπαρξιν ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ ἄλλα.
Ἀφοῦ δὲ προχωρήσουν ὀλίγον ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρώτην ὕπαρξιν, μας διηγοῦνται τὴν θεογονίαν, δηλαδή πως ἐγεννήθησαν οἱ θεοὶ καί πως ἐφέρθησαν μεταξύ των. Τὰ ὁποῖα ἂν εἶναι καλὰ ἢ ὄχι διὰ τοὺς ἀκούοντας ὡς πρὸς τὰ ἄλλα δὲν εἶναι εὔκολον νὰ τὰ κατηγορήσῃ κανείς, ἀφοῦ εἶναι ἀρχαῖα, ὡς πρὸς τάς περιποιήσεις ὅμως καὶ τιμᾷς τῶν γονέων δὲν ἠμπορῶ ἐγὼ νὰ τὰ ἐπαινέσω καὶ νὰ εἴπω ὅτι εἶναι ὠφέλιμα οὔτε ἐντελῶς ὅτι εἶναι ἀληθῆ. Καὶ λοιπὸν τὰ μὲν ἔργα τῶν ἀρχαίων ἂς τὰ ἀφήσωμεν καί, ὅπως θέλει ὁ θεός, ἂς λέγωνται. Ἡμεῖς δὲ ἂς ῥίψωμεν τὸ βάρος εἰς τὰ ἔργα τῶν νέων σοφῶν ὅτι εἶναι αἴτια τῶν κακῶν. Καὶ λοιπὸν τὸ ἑξῆς κατορθώνουν οἱ λόγοι τῶν τοιούτων. Δηλαδή, ὅταν ἐγὼ καὶ σὺ φέρωμεν ἀποδείξεις ὅτι ὑπάρχουν θεοὶ ἀναφέροντες αὐτὰ τὰ ἴδια, δηλαδή, τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα καὶ τὴν γῆν ὅτι εἶναι θεοὶ καὶ θεϊκὰ ὄντα, αὐτοὶ παρασυρόμενοι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς σοφοὺς θὰ μας εἰποῦν ὅτι αὐτὰ εἶναι χῶμα καὶ λίθοι καὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ φροντίσουν διὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Αὐτὰ δὲ λέγονται μὲ πολὺ ὡραῖα καὶ πειστικὰ ἐπιχειρήματα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὸν λόγον μας εἶπες, καλὲ Ξένε, καὶ εἴθε νὰ ἦτο εἷς μόνον. Ἀλλὰ τώρα ποὺ εἶναι παρὰ πολλοί, ἴσως εἶναι πολὺ χειρότερα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα λοιπόν; Ἡμεῖς τὶ λέγομεν; Τὶ πρέπει νὰ κάμωμεν; Ἄραγε νὰ ἀπολογηθῶμεν ὡσὰν νὰ μας κατηγόρησε κανεὶς ἐμπρὸς εἰς ἀσεβεῖς ἀνθρώπους, καὶ ὡς νὰ δικαζώμεθα διὰ τὴν νομοθεσίαν, καὶ νὰ λέγουν ὅτι εἶναι τρομερὸν πρᾶγμα νὰ νομοθετοῦμεν δι' αὐτοὺς ὡσὰν διὰ θεούς; Ἢ θὰ τοὺς ἀφήσωμεν εἰς τὴν διάθεσίν των καὶ θὰ προχωρήσωμεν πάλιν εἰς τοὺς νόμους, μήπως γίνῃ κάπως τὸ προοίμιον ἐκτενέστερον ἀπὸ τοὺς νόμους; Διότι ὁ λόγος ἐκτεινόμενος δὲν θὰ γίνῃ σύντομος, ἐὰν πρόκειται διὰ μερικούς ποὺ θέλουν νὰ εἶναι ἀσεβεῖς ἄλλα μὲν νὰ ἀποδείξωμεν ἐπαρκῶς μὲ ἐπιχειρήματα, δηλαδὴ ὅσα ἔλεγαν ὅτι πρέπει νὰ ἀναπτύξωμεν, δι' ἄλλα δὲ νὰ τοὺς ἐμπνεύσωμεν φόβον, δι' ὅσα δὲ εἶναι πρέπον νὰ τοὺς κάμωμεν νὰ στενοχωροῦνται, καὶ τότε πλέον νὰ νομοθετήσωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὲ Ξένε, εἰς αὐτὸ τὸ ὀλίγον διάστημα πολλάκις ἐπανελάβαμεν αὐτὸ τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι διόλου ἀνάγκη πρὸς τὸ πάρον νὰ προτιμῶμεν περισσότερον τὴν βραχυλογίαν παρὰ τὴν μακρολογίαν. Διότι, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, δὲν μᾶς κυνηγᾷ κανείς. Ἑπομένως εἶναι γελοῖον καὶ οὐτιδανὸν νὰ φαινώμεθα ὅτι προτιμῶμεν τὰ συντομώτερα ἀπὸ τὰ καλλίτερα. Δὲν

εἶναι δὲ μικρὸν πρᾶγμα νὰ ἔχουν ὁπωσδήποτε κάποιαν πειστικότητα οἱ λόγοι μας περὶ τοῦ ὅτι οἱ θεοὶ ὑπάρχουν καὶ εἶναι ἀγαθοὶ καὶ τιμοῦν ὑπερβολικὰ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀνθρώπων. Διότι αὐτὸ σχεδὸν εἶναι τὸ ὡραιότερον καὶ καλλίτερον προοίμιον δι' ὅλους τοὺς νόμους (!). Λοιπὸν χωρὶς νὰ στενοχωρηθῶμεν οὔτε νὰ βιασθῶμεν, ἂν ἔχωμεν καμμίαν δύναμιν νὰ πείσωμεν μὲ τοιαῦτα ἐπιχειρήματα, ἂς μὴ ἀποκάμωμεν νὰ ὁμιλήσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπαρκῶς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μοῦ φαίνεται ὡσὰν παράκλησις ὁ λόγος σου, διότι μὲ πολλὴν προθυμίαν ἐπιμένεις. Καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χάνωμεν καιρὸν πλέον, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν. Ἐμπρὸς λοιπόν, πῶς ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ὁμιλήσῃ περὶ θεοῦ χωρὶς νὰ ὀργισθῇ; Διότι βεβαίως εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐχθρεύηται κανεὶς καὶ νὰ μισῇ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν αἰτία δι' αὐτοὺς μας τοὺς λόγους καὶ γίνονται ἀκόμη καὶ τώρα, διότι δὲν πείθονται εἰς τοὺς μύθους τοὺς ὁποίους ἤκουαν ἀπὸ μικρὰ παιδιά, ὅταν ἀκόμη ἐτρέφοντο μὲ τὸ γάλα ἀπὸ τάς τροφοὺς καὶ τάς μητέρας των, οἱ ὁποῖοι λέγονται μὲ τὰ παιχνίδια καὶ μὲ τὰ σοβαρὰ καὶ μαζὶ μὲ τάς προσευχὰς καὶ τάς θυσίας καὶ μὲ ἀκούσματα καὶ μὲ θεαματικὰς τελετάς, τάς ὁποίας μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν παρακολουθεῖ κανεὶς ὅταν εἶναι νέος, βλεπῶν τοὺς γονεῖς του νὰ φροντίζουν δι' αὐτὰς μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ ὡς νὰ ἔχουν ἀπόλυτον πεποίθησιν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν θεῶν νὰ λέγουν εἰς αὐτοὺς τάς προσευχάς των καὶ τάς παρακλήσεις των, καὶ ὅταν ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ὅταν δύουν ἀκούοντες καὶ βλέποντες γονυκλισίας καὶ προσκυνισμοὺς ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ὅταν κυριεύωνται ἀπὸ διαφόρους συμφοράς, καὶ ὅταν εὐτυχοῦν ὄχι πιστεύοντες ὅτι δὲν ὑπάρχουν, ἀλλὰ ἔχοντες ἀπόλυτον πεποίθησιν ὅτι ὑπάρχουν καὶ χωρὶς καμμίαν ὑποψίαν μήπως δὲν ὑπάρχουν οἱ θεοί. Λοιπὸν ὅσοι ὅλα αὐτὰ τὰ περιφρονοῦν χωρὶς κανὲν σπουδαῖον ἐπιχείρημα, καθὼς ἠμποροῦν νὰ ὑποθέσουν, ὅσοι ἔχουν ἔστω καὶ ὀλίγην νοημοσύνην, καὶ μας ἀναγκάζουν τώρα νὰ λέγωμεν αὐτά ποὺ λέγομεν, πὼς ἠμπορεῖ κανεὶς μὲ μειλιχίους λόγους νὰ τοὺς συμβουλεύσῃ καὶ συγχρόνως νὰ τοὺς διδάξῃ περὶ θεῶν πρῶτον ὅτι ὑπάρχουν; Καὶ ὅμως πρέπει νὰ τὸ ὑπομένωμεν. Διότι δὲν πρέπει, ἐὰν ἐκεῖνοι ἔγιναν μανιώδεις ἀπὸ τὴν ἀκολασίαν τῶν ἡδονῶν, νὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς τοιοῦτοι ἀπὸ τὴν ἕξαψιν μας.

Λοιπὸν ἂς ἀποτείνωμεν τὸ ἑξῆς προοίμιον χωρὶς θυμὸν εἰς τοὺς ἔχοντας οὕτω πως διεφθαρμένην τὴν διάνοιάν των, καὶ ἂς τοὺς εἰποῦμεν μειλιχίως καταπνίγοντες τὸν θυμὸν μας ὡς νὰ συνδιαλεγώμεθα μὲ κανένα ἀπὸ αὐτούς: Παιδί μου, σὺ εἶσαι νέος. Ὅσον δὲ περνᾷ ὁ καιρὸς θὰ σὲ κάμῃ νὰ μεταβάλῃς πολλὰς σημερινάς σου δοξασίας καὶ νὰ παραδέχεσαι τὰ ἀντίθετα. Περίμενε λοιπὸν τότε νὰ γίνῃς κριτὴς τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων. Τὸ σπουδαιότερον δὲ ἀπὸ ὅλα εἶναι αὐτό ποὺ σὺ δὲν τὸ θεωρεῖς τώρα τίποτε, δηλαδή, ἀφοῦ σκεφθῇς ὀρθῶς περὶ τῶν θεῶν, νὰ ζήσῃς καλὰ ἢ ἄσχημα. Καὶ λοιπόν, ἐὰν σοῦ εἴπω δι' αὐτοὺς ἓν σπουδαῖον ἐπιχείρημα, ποτὲ δὲν θὰ νομισθῶ ψεύτης, εἶναι δὲ τὸ ἑξῆς. Δὲν εἶσαι σὺ μόνος οὔτε οἱ φίλοι σου, οἱ ὁποῖοι ἐσχηματίσατε πρῶτοι αὐτὴν τὴν γνώμην περὶ τῶν θεῶν, ἀλλὰ πάντοτε ὑπάρχουν πολλοὶ ἢ ὀλίγοι ποὺ ἔχουν αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν. Λοιπὸν ἐγώ, ὁ ὁποῖος ἐσχετίσθην πολλοὺς τοιούτους, σοῦ λέγω τὸ ἑξῆς. Ὅτι κανείς, ἀφοῦ ἐσχημάτισε αὐτὴν τὴν γνώμην νέος περὶ τῶν θεῶν, ὅτι δηλαδὴ δὲν ὑπάρχουν, δὲν ἔμεινε διαρκῶς μέχρι γεροντικῆς ἡλικίας εἰς αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν. Τὰ ἄλλα ὅμως δύο παθήματα ὡς πρὸς τοὺς θεούς, ἂν δὲν ἔμειναν διαρκῶς εἰς πολλούς, ἔμειναν ὅμως εἰς μερικούς, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχουν μὲν οἱ θεοί, ἀλλὰ δὲν φροντίζουν διόλου διὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, καὶ ἔπειτα ὅτι φροντίζουν μέν, ἀλλὰ εὐκόλως ἐξιλεώνονται μὲ θυσίας καὶ προσευχάς. Καὶ λοιπόν, ἂν θέλῃς νὰ μὲ ἀκούσῃς, πρέπει νὰ περιμένῃς τὴν καθαράν σου ἀντίληψιν περὶ αὐτῶν ὅσον εἶναι δυνατόν, καὶ νὰ ἀναθεωρῇς τάς σκέψεις σου ἂν συμβαίνει οὕτως ἢ ἄλλως, ἐρωτῶν καὶ τοὺς ἄλλους καὶ πρὸ πάντων τὸν νομοθέτην. Εἰς αὐτὸ λοιπὸν τὸ διάστημα μὴ τολμήσῃς νὰ κάμῃς καμμίαν ἀσέβειαν πρὸς τοὺς θεούς. Διότι πρέπει νὰ προσπαθήσῃ ὁ πάρων νομοθέτης σου καὶ τώρα καὶ ἄλλοτε νὰ σὲ διαφωτίσῃ περὶ αὐτῶν τῶν ζητημάτων πῶς εἶναι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ λαμπρά, Ξένε μου, ἐλέχθησαν ἕως ἐδῶ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαιότατα, φίλε Μέγιλλε καὶ Κλεινία. Ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν ἐπεριπλέχθημεν εἰς περιεργότατον ζήτημα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖον δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον θεωροῦν οἱ περισσότεροι ὡς τὸ σοφώτερον ἀπὸ ὅλα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἐξηγήσου καθαρώτερα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λέγουν μερικοί, ὡς γνωστόν, ὅτι ὅλα τὰ παρόντα καὶ παρελθόντα καὶ μέλλοντα πράγματα ὑπάρχουν ἄλλα μὲν ἐκ φύσεως, ἄλλα δὲ ἐκ τύχης καὶ ἄλλα μὲ τέχνην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ δὲν λέγουν καλά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως εἶναι λογικὸν νὰ ὁμιλοῦν ὀρθά, ἀφοῦ εἶναι σοφοὶ ἄνδρες. Ἀλλὰ ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες αὐτοὺς ἂς ἰδοῦμεν τὶ ἐξάγουν ἀπὸ αὐτά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὡρισμένως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φαίνεται, λέγουν, ὅτι τὰ μὲν σπουδαιότερα καὶ ὡραιότερα πράγματα τὰ ἐκτελεῖ ἡ φύσις καὶ ἡ τύχη, τὰ δὲ μικρότερα ἡ τέχνη, ἡ ὁποία μάλιστα λαμβάνει ἀπὸ τὴν φύσιν τὴν δημιουργίαν τῶν σπουδαίων καὶ πρώτων καὶ πλάττει καὶ κατασκευάζει ὅλα τὰ μικρότερα, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ὅλοι τὰ ὀνομάζομεν τεχνικά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἰδοὺ πῶς θὰ σοῦ τὸ εἴπω καθαρώτερα. Τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ ἀὴρ λέγουν ὅτι ὅλα ὑπάρχουν ἐκ φύσεως καὶ ἐκ τύχης, κανὲν δὲ ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔγινε μὲ τέχνην. Ἐπίσης δὲ καὶ τὰ κατόπιν σώματα, καθὼς ἐννοοῦν τὴν γῆν καὶ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα, μὲ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα κατεσκευάσθησαν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐντελῶς ἄψυχα. Ἐνῶ δὲ μεταφέρονται ἐκ τύχης συμφώνως μὲ τὴν ἰδιότητά των ἕκαστον, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον συνέπεσε νὰ προσαρμοσθοῦν κάπως τὰ συγγενῆ, δηλαδὴ τὰ θερμὰ μὲ τὰ ψυχρὰ ἢ τὰ ξηρὰ μὲ τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ μαλακὰ μὲ τὰ σκληρὰ καὶ ὅλα ὅσα κατὰ τύχην ἐξ ἀνάγκης ἀνεμίχθησαν μὲ τὰ ἀντίθετά των, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσχηματίσθη ὁλόκληρος ὁ οὐρανὸς καὶ ὅλα τὰ οὐράνια σώματα, καὶ πάλιν ὅλα τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτά, ἀφοῦ ἔγιναν ἀπὸ αὐτὰ αἱ ὧραι ὄχι ἀπὸ νοῦν, λέγουν αὐτοί, οὔτε ἀπὸ κανένα θεὸν οὔτε μὲ τέχνην, ἀλλά, καθὼς εἴπαμεν, ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν τύχην. Ἡ δὲ τέχνη, ἡ ὁποία ἦλθε κατόπιν ἀπὸ αὐτά, καὶ εἶναι θνητὴ γεννηθεῖσα ἀπὸ θνητούς, ἐδημιούργησε κατόπιν μερικὰς παιγνιώδεις μιμήσεις ὄχι πολὺ σχετικὰς μὲ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ εἴδωλα κάπως συγγενῆ τῶν πραγμάτων, καθὼς παράγει ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ μουσικὴ καὶ ὅσαι ἄλλαι τέχναι ἀνταγωνίζονται μὲ αὐτάς. Καὶ ἂν ὑπάρχουν τέχναι, αἱ ὁποῖαι παράγουν κάτι σπουδαῖον, αὐταὶ εἶναι ὅσαι συνήνωσαν μὲ τὴν φύσιν τὴν δύναμίν των, καθὼς λόγου χάριν ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ γεωργικὴ καὶ ἡ γυμναστική, καὶ μάλιστα λέγουν καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν ὅτι πολὺ ὀλίγον μέρος της μετέχει τῆς φύσεως, τὸ περισσότερον ὅμως ἀνήκει εἰς τὴν τέχνην. Ἑπομένως καὶ ὅλη ἡ νομοθεσία δὲν ἀνήκει εἰς τὴν φύσιν, ἀλλὰ εἰς τὴν τέχνην. Διὰ τοῦτο τὰ θεσπίσματά της δὲν εἶναι, ἀληθινά.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀξιομακάριστε φίλε, αὐτοὶ πρῶτα λέγουν ὅτι οἱ θεοὶ ὑπάρχουν μὲ τέχνην, καὶ ὄχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ μὲ κάποιους νόμους καὶ μάλιστα διαφορετικοὺς εἰς τὰ διάφορα μέρη, ὅπως ἕκαστον μέρος ὥρισε εἰς τὴν νομοθεσίαν του καὶ λοιπόν, καὶ τὰ καλὰ ἐκ φύσεως μὲν εἶναι ἄλλα, διὰ νόμων δὲ ἄλλα. Τὰ δὲ δίκαια, οὔτε ὑπάρχουν κὰν ἐκ φύσεως, ἀλλὰ ὅλοι τὰ διαφιλονικοῦν διαρκῶς μεταξύ των καὶ τὰ διαρρυθμίζουν. Ὅσα δὲ μεταβάλλουν καὶ ὅταν τὰ μεταβάλλουν, τότε ἔχουν κῦρος, ἐνῶ γίνονται μὲ τέχνην καὶ μὲ νόμους, ὄχι δὲ μὲ καμμίαν φύσιν. Ὅλα αὐτὰ τὰ διδάγματα, φίλοι μου, εἶναι λόγοι ἀνδρῶν σοφῶν ἰδιωτῶν καὶ ποιητῶν πρὸς νέους ἀνθρώπους, καὶ λέγουν ὅτι τὸ μόνον δίκαιον εἶναι ὅπου ὑπερισχύει κανεὶς διὰ τῆς βίας. Ἀπὸ αὐτὸ δὲ προέρχονται ἀσέβειαι εἰς τοὺς νέους μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν ὑπάρχουν θεοὶ τοιοῦτοι, καθὼς μας ἐπιβάλλει ὁ νόμος, νὰ τοὺς φανταζώμεθα, καὶ οἱ φατριασμοὶ δὲ ἀπὸ αὐτὰ προέρχονται, διότι ἄλλοι τοὺς σύρουν εἰς τὸν σύμφωνον μὲ τὴν φύσιν καὶ ὀρθὸν βίον, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ νὰ εἶσαι πραγματικῶς ἀνώτερος τῶν ἄλλων καὶ ὄχι νὰ ὑποδουλωθῇς εἰς ἄλλον συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ φοβερὸν λόγον μας εἶπες, καλὲ Ξένε, καὶ πόσην καταστροφὴν τῶν νέων καὶ δημοσίως διὰ τάς πόλεις καὶ ἀτομικῶς διὰ τάς οἰκογενείας των!

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λέγεις βεβαίως τὴν ἀλήθειαν, φίλε Κλεινία. Καὶ λοιπὸν τὶ πρέπει νὰ κάμῃ ὁ νομοθέτης, ἀφοῦ πρὸ πολλοῦ αὐτὰ κατήντησαν εἰς τοιαύτην κατάστασιν; Ἢ πρέπει μόνος του νὰ σηκωθῇ μέσα εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀπειλῇ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐὰν δὲν παραδεχθοῦν ὅτι ὑπάρχουν θεοί, καὶ δὲν τοὺς φαντασθοῦν τοιούτους ὁποίους τοὺς παρουσιάζει ὁ νόμος; Καὶ περὶ τῶν καλῶν λοιπὸν καὶ τῶν δικαίων καὶ περὶ ὅλων τῶν σπουδαίων καὶ δι' ὅσα συντελοῦν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ δι' ὅσα εἰς τὴν κακίαν ὁ ἴδιος λόγος ἄραγε ὑπάρχει, ὅτι δηλαδὴ πρέπει αὐτὰ νὰ τὰ παραδέχωνται καθὼς ὁρίζει γραπτῶς ὁ νομοθέτης· ὅσοι δὲ δὲν ὑποτάσσουν τὸν ἑαυτόν των εὐπειθῶς εἰς τοὺς νόμους, ἄλλοι μὲν ὅτι πρέπει νὰ ἀποθάνουν, ἄλλοι δὲ νὰ τιμωρηθοῦν μὲ μαστιγώσεις καὶ δεσμά, καὶ ἄλλοι μὲ ἀτιμώσεις, καὶ ἄλλοι μὲ πτώχευσιν καὶ ἐκπατρισμόν, καὶ καμμίαν συμβουλὴν νὰ μὴ δίδῃ ὁ νομοθέτης εἰς τοὺς ἀνθρώπους συγχρόνως μὲ τὴν νομοθεσίαν καὶ νὰ τοὺς ἐξημερώνῃ ὅσον εἶναι δυνατόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου, καλὲ Ξένε, ἀλλά, καὶ ἂν ὑπάρχῃ μικρὰ ἐλπὶς νὰ ὠφελήσῃ ἡ συμβουλὴ εἰς τὰ τοιαῦτα, δὲν πρέπει διόλου νὰ ἀποκάμῃ ὁ νομοθέτης, καὶ ἂν εἶναι μικρᾶς ἀξίας, ἀλλά, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, πρέπει νὰ φωνάζῃ μὲ ὅλην του τὴν φωνὴν καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸν παλαιὸν νόμον, ὅτι δηλαδὴ ὑπάρχουν θεοὶ καὶ εἶναι ἀληθινὰ ὅλα ὅσα τώρα εἶπες σὺ καὶ μάλιστα καὶ τὸν ἴδιον τὸν νόμον καὶ τὴν τέχνην νὰ βοηθήσῃ λέγων ὅτι ὑπάρχουν καὶ τὰ δύο ἢ ἐκ φύσεως ἢ ἀπὸ κάτι ὄχι κατώτερον ἀπὸ τὴν φύσιν, ἐὰν βεβαίως εἶναι ἔργα νοῦ μὲ ὀρθὸν λόγον, τὸν ὁποῖον καὶ σύ μοῦ φαίνεται ὅτι θέλεις νὰ εἴπῃς καὶ ἐγὼ τώρα πλέον σὲ πιστεύω.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φιλοπρόοδε Κλεινία μου, καὶ δὲν εἶναι τάχα δύσκολον διὰ τὰ πλήθη νὰ παρακολουθήσουν τοιούτους λόγους καὶ μὲ τόσον ὑπερβολικὸν μῆκος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καί πως, καλὲ Ξένε, ἀφοῦ, ὅταν ὡμιλούσαμεν τόσον διεξοδικὼς περὶ τῆς μέθης καὶ τῆς μουσικῆς μεταξύ μας, ἐπεριμέναμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον, τώρα ποὺ θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν σχετικῶν ζητημάτων δὲν θὰ ὑπομείνωμεν; Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ διὰ τὴν φρόνιμον νομοθεσίαν αὐτὰ εἶναι μεγάλη βοήθεια, διότι αἱ διαταγαὶ τῶν νόμων, ὅταν γίνουν γραπταί, ὡρισμένως γίνονται ἀκλόνητοι, διότι δίδουν ἔλεγχον εἰς πᾶσαν ἐποχήν. Ἑπομένως δὲν πρέπει νὰ φοβηθῶμεν, ἐὰν εἰς τὴν ἀρχὴν μᾶς φαίνωνται δυσνόητα, ἀφοῦ καὶ διὰ τὸν ἀμβλύνουν ὑπάρχει εὐκολία νὰ τὰ μελετᾷ ἐπανειλημμένως. Ἀφοῦ δὲ εἶναι ὠφέλιμα, νομίζω ὅτι δὲν ὑπάρχει διόλου λόγος οὔτε εἶναι εὐσεβὲς νὰ μὴ βοηθήσῃ αὐτοὺς τοὺς λόγους πᾶς ἀνήρ.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Πολὺ λαμπρά μου φαίνεται, Ξένε μου, ὅτι ὁμιλεῖ, ὁ Κλεινίας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαιότατα, φίλε Μέγιλλε, καὶ πρέπει νὰ κάμωμεν καθὼς λέγει. Διότι, ἐὰν οἱ τοιοῦτοι λόγοι δὲν ἦσαν διαδεδομένοι σχεδὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, δὲν θὰ ὑπῆρχε καμμία ἀνάγκη ὑπεραπολογίας τῆς ὑπάρξεως τῶν θεῶν. Τώρα ὅμως εἶναι ἀνάγκη. Ὅταν λοιπὸν διαφθείρονται οἱ μεγαλίτεροι νόμοι ἀπὸ τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ποῖος ἄλλος ὀφείλει νὰ τοὺς βοηθήσῃ περισσότερον παρὰ ὁ νομοθέτης;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Κανεὶς ἄλλος.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν λέγε μου καὶ σὺ πάλιν, φίλε Κλεινία. Διότι πρέπει νὰ συμπράττῃς εἰς τὴν συζήτησιν. Δηλαδὴ φαίνεται, σχεδὸν ὅτι ὅστις λέγει αὐτὰ νομίζει ὅτι τὰ πρῶτα ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα εἶναι τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ ἀήρ, καὶ ὅτι αὐτὰ θεωρεῖ ὡς φύσιν, τὴν δὲ ψυχὴν ὡς παραχθεῖσαν ἀργότερα ἀπὸ αὐτά. Καὶ δὲν εἶναι μόνον πιθανότης τοῦτο, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι πραγματικῶς αὐτὰ μᾶς λέγει μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως λοιπὸν δι' ὄνομα τοῦ Διὸς εὑρήκαμεν σχεδὸν τὴν πραγματικὴν πηγὴν τῶν ἀνοήτων δοξασιῶν τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι ἀνέκαθεν ἀνεμίχθησαν εἰς τὰ ζητήματα τῆς φύσεως; Δηλαδὴ πρόσεχε εἰς ἕκαστον λόγον καλά. Διότι βεβαίως δὲν εἶναι μικρὰ ἡ διαφορά, ἐάν, ὅσοι θίγουν λόγους ἀσεβεῖς καὶ γίνονται εἰσηγηταὶ καὶ εἰς ἄλλους, ἀποδειχθοῦν ὅτι δὲν μεταχειρίζονται ὀρθῶς τὰ ἐπιχειρήματα, ἀλλὰ λανθασμένως. Ἐγὼ λοιπὸν νομίζω ὅτι αὐτὸ συμβαίνει πραγματικῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καλὰ λέγεις. Ἀλλὰ προσπάθησε νὰ μᾶς ἐξηγήσῃς πως τὸ ἐννοεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι πρέπει νὰ θίξωμεν λόγους ὅλως διόλου πρωτοφανεῖς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Δὲν πρέπει νὰ διστάσωμεν, καλὲ Ξένε. Ἐννοῶ δηλαδὴ ὅτι ἔχεις σκοπὸν νὰ ἔβγῃς ἔξω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς νομοθεσίας, ἐὰν θίξωμεν τοιαύτας συζητήσεις. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχῃ ἄλλος τρόπος ἀπὸ αὐτὸν νὰ δικαιολογήσωμεν τοὺς σήμερον συμφώνως μὲ τὸν νόμον ἀναγνωριζομένους θεούς, τότε, ἀξιοθαύμαστε φίλε, λέγε καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Θὰ εἴπω, καθὼς φαίνεται, πλέον λόγον ἀσυνήθιστον, τὸν ἑξῆς. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ πρώτη αἰτία τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς ὅλων τῶν πραγμάτων, δὲν τὸ ἔκριναν ὡς πρῶτον, ἀλλὰ ὡς τελευταῖον γέννημα οἱ λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἐκαλλιέργησαν τὴν ψυχὴν τῶν ἀσεβῶν, ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον εἶναι τελευταῖον, τὸ ἔκριναν ὡς πρῶτον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπλανήθησαν περὶ τῆς ἀληθοῦς ὑπάρξεως τῶν θεῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Δὲν ἐνόησα ἀκόμη.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀγαπητέ μου, φαίνεται ὅτι ὅλοι σχεδὸν δὲν ἐννοοῦν τὶ πρᾶγμα εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ ποίαν δύναμιν ἔχει, καὶ πρὸ πάντων μεταξὺ ἄλλων περὶ τῆς γενέσεως αὐτῆς, ὅτι δηλαδὴ εἶναι μεταξὺ τῶν πρώτων πραγμάτων, γεννηθεῖσα προηγουμένως ἀπὸ ὅλα τὰ σώματα, καὶ ὅτι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο κυριαρχεῖ εἰς τὴν μεταβολὴν αὐτῶν καὶ πᾶσαν ἐν γένει ἐξέλιξιν. Ἀφοῦ δὲ τοῦτο εἶναι ἀληθές, δὲν ἔπεται ἄραγε λογικῶς ὅτι προηγουμένως ἔλαβαν ὕπαρξιν τὰ συγγενῆ μὲ τὴν ψυχὴν παρὰ τὰ συγγενῆ μὲ τὸ σῶμα, καὶ ὅτι αὐτὴ εἶναι γεροντοτέρα ἀπὸ τὸ σῶμα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι λογικόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν ἡ κρίσις καὶ ἡ μελέτη καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ τέχνη καὶ ὁ νόμος θὰ εἶναι προγενέστερα ἀπὸ τὰ σκληρὰ καὶ μαλακὰ καὶ τὰ βαρέα καὶ ἐλαφρά. Καὶ τὸ κυριώτερον, τὰ μεγάλα καὶ τὰ πρῶτα ἔργα καὶ αἱ πράξεις θὰ εἶναι τῆς τέχνης, ἀφοῦ ἀνήκουν εἰς τὰ προγενέστερα, τὰ δὲ ἐκ φύσεως καὶ ἡ φύσις, τὴν ὁποίαν οὐχὶ ὀρθῶς θεωροῦν ὡς τὸ ἴδιον πρᾶγμα, εἶναι μεταγενέστερα καὶ κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὴν τέχνην καὶ ἀπὸ τὸν νοῦν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς δὲν τὴν θεωροῦν ὀρθῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φύσιν ἐννοοῦν αὐτοὶ τὴν γένεσιν τῶν πρώτων πραγμάτων. Ἐὰν ὅμως ἀποδειχθῇ ὅτι πρῶτον πρᾶγμα εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ ὄχι τὸ πῦρ οὔτε ὁ ἀήρ, ἀλλὰ ὅτι ἡ ψυχὴ ἔλαβε ὕπαρξιν μεταξὺ τῶν πρώτων, σχεδὸν ὀρθῶς θὰ εἰποῦμεν ὅτι εἶναι ἀνωτέρα τῆς

φύσεως. Ὅλα αὐτὰ θὰ εἶναι ὀρθά, ἐὰν ἀποδείξῃ κανεὶς ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ σώματος, καὶ ὄχι ἄλλως πῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τώρα πλέον δὲν ἑτοιμαζόμεθα δι' αὐτὸν τὸν δρόμον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς προσέχωμεν τελείως τὸν ἀπατηλὸν λόγον μήπως αὐτός ποὺ εἶναι νεοπρεπὴς παρασύρῃ ἡμᾶς τοὺς γέροντας καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῶμεν μᾶς γελοιοποιήσῃ, καὶ φανῶμεν ὅτι ζητοῦμεν τὰ μεγάλα καὶ χάνομεν τὰ μικρά. Προσέχετε λοιπόν, ὡς νὰ ἐπρόκειτο νὰ περάσωμεν ἡμεῖς οἱ τρεῖς ἕνα ὁρμητικὸν ῥεῦμα ποταμοῦ, καὶ ἐγώ, ἐπειδὴ εἶμαι ὁ νεώτερος ἀπὸ ὅλους καὶ ἔμπειρος πολλῶν ῥευμάτων, σᾶς ἔλεγα ὅτι πρέπει νὰ δοκιμάσω μόνος μου, ἀφοῦ σᾶς ἀφήσω εἰς μέρος ἀσφαλές, καὶ νὰ ἴδω ἂν ἠμπορῆτε νὰ τὸν περάσετε καὶ σεῖς, ποὺ εἶσθε γεροντότεροι, ἢ ποία εἶναι ἡ κατάστασίς του, καὶ ἂν μὲν τὸν θεωρήσω διαβατὸν νὰ σᾶς προσκαλέσω καὶ νὰ σᾶς συντροφεύσω εἰς τὸ πέρασμα μὲ τὴν ἐμπειρίαν μου, ἐὰν δὲ εἶναι ἀδιάβατος, σχετικῶς μὲ τὴν ἡλικίαν σας, εἰς ἐμὲ νὰ περιορισθῇ ὁ κίνδυνος, τότε ἄραγε δὲν θὰ ὡμιλούσα ὀρθῶς; Τὸ ἴδιον λοιπὸν καὶ τώρα ὁ προκείμενος λόγος εἶναι κάπως ὁρμητικὸς καὶ ἴσως σχεδὸν ἀδιάβατος σχετικῶς μὲ τὴν δύναμίν σας. Λοιπὸν διὰ νὰ μὴ σᾶς προξενήσῃ τυχὸν σκοτοδινίασιν καὶ ζάλην, ἐὰν παρεκτρέπεται καὶ ἐρωτᾷ σᾶς τοὺς ἀσυνηθίστους εἰς τάς ἀπαντήσεις, ἢ γεννήσῃ ἀσχημίαν καὶ ἀνυπόφορον δυσαρμονίαν, νομίζω ὅτι πρέπει ἐγὼ νὰ κάμω πρὸς τὸ πάρον τὸ ἑξῆς, δηλαδὴ νὰ ἐρωτῶ πρῶτον τὸν ἑαυτόν μου, καὶ σεῖς μόνον νὰ ἀκούετε ἀπὸ ἀσφαλισμένον μέρος, κατόπιν δὲ πάλιν ἐγὼ νὰ ἀπαντῶ, καὶ ὅλον αὐτὸν τὸν λόγον νὰ τὸν τελειώσω οὕτω πώς, ἕως ὅτου νὰ λάβῃ τέλος ἡ συζήτησις περὶ ψυχῆς καὶ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι προγενεστέρα ἀπὸ τὸ σῶμα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μας φαίνεται, Ξένε μου, ὅτι ὡμίλησες πολὺ λαμπρά, καὶ κάμε καθὼς λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν λοιπὸν εἶναι πρέπον κάποτε νὰ ἐπικαλεσθῶμεν κανένα θεόν, τώρα ἂς τὸ κάμωμεν. Δηλαδὴ ἂς τοὺς ἐπικαλεσθῶμεν μὲ ὅλην μας τὴν προθυμίαν εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεώς των.

Ὡσὰν δὲ νὰ κρατούμεθα ἀπὸ ἀσφαλὲς σχοινίον, ἂς προχωρήσωμεν εἰς τὸ ζήτημα μας. Καὶ τώρα ἐγώ, ὁ ὁποῖος ἐξελέγχομαι ὡς πρὸς αὐτὰ μὲ τάς ἑξῆς ἐρωτήσεις, κρίνῳ ἀσφαλέστερον νὰ ἀποκριθῷ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Ὅταν μου εἴπῃ κανείς, καλέ μου, Ξένε, ἄραγε ὅλα τὰ πράγματα στέκονται καὶ κανὲν δὲν κινεῖται; Ἢ ὅλως διόλου τὸ ἀντίθετον ἀπὸ αὐτὸ συμβαίνει; Ἢ μήπως ἄλλα μὲν κινοῦνται, ἄλλα δὲ ἀκινητοῦν;

Βεβαίως ἄλλα μὲν κινοῦνται, θὰ εἴπω ἐγώ, καὶ ἄλλα ἀκινητοῦν.

Μήπως λοιπὸν τάχα καὶ τὰ ἀκινητοῦντα καὶ τὰ κινούμενα δὲν εὑρίσκονται εἰς κάποιον τόπον;

Πῶς ὄχι;

Καὶ δὲν κινοῦνται ἄλλα μὲν εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ἄλλα δὲ εἰς περισσοτέρους;

Ἴσως θὰ ἐννοῇς τὰ λαμβάνοντα τὴν ἱκανότητα νὰ κινοῦνται πέριξ τοῦ ἀκινήτου κέντρου των, θὰ εἰποῦμεν, καθὼς γίνεται ἡ περιστροφὴ τῶν κύκλων, οἱ ὁποῖοι λέγομεν ὅτι ἀκινητοῦν.

Μάλιστα.

Αντιλαμβανόμεθα δὲ ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν περιστροφὴν ἡ τοιαύτη κίνησις σύρει μαζί της συγχρόνως καὶ τὸν μεγαλίτερον καὶ τὸν μικρότερον κύκλον καὶ μοιράζεται ἀναλόγως τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων τόξων καὶ γίνεται ἀλλοῦ μικροτέρα καὶ ἀλλοῦ μεγαλιτέρα. Δι' αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἡ πηγὴ ὅλων τῶν ἀξιοθαυμάστων φαινομένων, διότι συγχρόνως δίδει εἰς μικροὺς καὶ εἰς μεγάλους κύκλους βραδύτητας καὶ ταχύτητας ἀναλογικάς, τὸ ὁποῖον θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

Ὡς μετακινούμενα δὲ εἰς πολλοὺς τόπους μου φαίνεται ὅτι θεωρεῖς ὅσα κινοῦνται μεταβαίνοντα διαρκῶς εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἄλλοτε μὲν βαδίζουν ὁλόγυρα εἰς ἓν κέντρον, ἄλλοτε δὲ εἰς πολλά, διότι κυλίονται. Ἔπειτα ὅτι, ὅταν ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ προσκρούσῃ εἰς κανὲν σῶμα ἀκινητοῦν διασχίζεται[28], ἄλλα δὲ ὅτι ἀντιθέτως, ἐνῶ συναντώνται καὶ κινοῦνται μαζὶ εἰς ἓν σημεῖον, συγχωνεύονται εἰς τὰ μεσαῖα καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν μέρη.

Βεβαίως λέγω ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν, καθὼς τὰ λέγεις.

Καὶ βεβαίως, ὅταν μὲν συγχωνεύωνται, αὐξάνουν, ὅταν δὲ χωρίζωνται, σμικρύνουν ἐφ' ὅσον ἡ ἀποκατασταθεῖσα νέα κατάστασίς των διατηρεῖται, ἐὰν ὅμως αὐτὴ δὲν διατηρηθῇ, τότε καταστρέφονται.

Εἰς ποῖον λοιπὸν φαινόμενον ἐπέρχεται ἡ γένεσις τῶν ὄντων;

Προφανῶς ὅταν αὐξήσῃ τὸ στοιχεῖον καὶ φθάσῃ εἰς τὴν δευτέραν μετάβασιν, καὶ ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὴν πλησιεστέραν, καὶ ὅταν λάβῃ τρεῖς διαστάσεις καὶ γίνῃ αἰσθητὸν εἰς τὰ αἰσθανόμενα. Μὲ αὐτὰς λοιπὸν τάς μεταβολὰς καὶ μετακινήσεις σχηματίζονται ὅλα τὰ ὄντα. Καί, ὅταν μὲν διατηρῆται, εἶναι ὄντως ὄν, ὅταν ὅμως μεταβληθῇ εἰς ἄλλην κατάστασιν, ἐντελῶς παραμορφώνεται. Λοιπὸν ἄραγε δὲν ἀριθμήσαμεν ὅλα τὰ εἴδη τῶν κινήσεων ἐκτὸς δύο, καλοί μου φίλοι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῖαι εἶναι αὐταὶ αἱ δύο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Σχεδόν, ἀγαπητέ μου, εἶναι ἐκεῖναι, χάριν τῶν ὁποίων ἔγινε ὅλη αὐτὴ ἡ θεωρία.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε σαφέστερον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν ἐπρόκειτο τάχα περὶ ψυχῆς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς δεχθῶμεν ὡς μίαν κίνησιν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ μετακινήσῃ ἄλλα σώματα, τὸν ἑαυτόν της ὅμως δὲν ἠμπορεῖ νὰ κινήσῃ, καὶ ἄλλην μίαν ἀπὸ ὅλας ἐκείνην, ἡ ὁποία, καὶ τὸν ἑαυτόν της καὶ ἄλλα σώματα εἰς τάς συγκρούσεις ἠμπορεῖ νὰ μετακινήσῃ, καὶ τοὺς χωρισμοὺς καὶ τάς αὐξήσεις καὶ τάς ἐλαττώσεις καὶ τάς γενέσεις καὶ τάς φθοράς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἂς δεχθῶμεν βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τώρα πάλιν δὲν θὰ δεχθῶμεν ὡς ἑνάτην ἐκείνην, ἡ ὁποία μετακινεῖ ἄλλα σώματα, ἡ ἰδία ὅμως μετακινεῖται ἀπὸ ἄλλα, ἐκείνην δέ, ἡ ὁποία καὶ τὸν ἑαυτόν της κινεῖ καὶ ἄλλα σώματα μετακινεῖ καὶ ἡ ὁποία προσαρμόζεται εἰς ὅλα τὰ δημιουργήματα καὶ ὅλα τὰ φαινόμενα καὶ ὀνομάζεται πραγματικὴ μεταβολὴ καὶ κίνησις τῶν ὄντων, δὲν θὰ τὴν εἰποῦμεν σχεδὸν δεκάτην;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

[28] Ταύτη περίπου καὶ ἡ νεωτέρα θεωρία τοῦ Λαπλὰς περὶ σχηματισμοῦ τῶν οὐρανίων σωμάτων.

Εἶμαι συμφωνότατος.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰς τάς δέκα ἀκριβῶς κινήσεις ποίαν θὰ θεωρήσωμεν ὅτι εἶναι ἀνδρειοτέρα ἀπὸ ὅλας καὶ ἐξόχως δραστηριωτέρα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰποῦμεν ὅτι χιλιάδας φορὰς εἶναι ἀνωτέρα ἡ κινοῦσα τὸν ἴδιον ἑαυτόν της, ὅλαι δὲ αἱ ἄλλαι ὅτι εἶναι κατώτεραι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλὰ ὁμιλεῖς. Ἀλλ' ἄραγε ἀπὸ ὅσα τώρα δὲν εἴπαμεν καλὰ πρέπει νὰ μετακινήσωμεν ἓν ἢ δύο;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτό ποὺ εἴπαμεν διὰ τὴν δεκάτην δὲν τὸ εἴπαμεν σχεδὸν ὀρθῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὴ εἶναι πρώτη ὡς πρὸς τὴν γένεσιν καὶ ἀναλόγως καὶ ὡς πρὸς τὴν ῥωμαλεότητα, κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτὴν ὡς δεύτερον ἔχομεν αὐτό, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου τὸ εἴπαμεν παραλόγως ἔνατον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἰδοὺ πῶς. Ὅταν ἓν πρᾶγμα μεταβάλῃ ἄλλο καὶ ἐκεῖνο πάλιν ἄλλο, ἄραγε ἀπὸ αὐτὰ ὑπάρχει κανὲν ὡς πρῶτον μεταβάλλον; Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν, ἀφοῦ κινεῖται ἀπὸ ἄλλο, νὰ εἶναι τὸ ἴδιον τὸ πρῶτον μεταβάλλον; Βεβαίως εἶναι ἀδύνατον. Ἀλλὰ τότε, ὅταν τὸ ἓν κινήσῃ τὸν ἑαυτόν του καὶ μεταβάλῃ ἄλλο, ἐκεῖνο δὲ πάλιν ἄλλο, καὶ ἂν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον χιλιάδες τῶν χιλιάδων μετακινήσεις συμβοῦν, τάχα ὅλων αὐτῶν τῶν κινήσεων ἄλλη εἶναι ἡ ἀρχὴ παρὰ ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐκίνησε ἡ ἰδία τὸν ἑαυτόν της;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ τὸ εἶπες καὶ πρέπει νὰ τὰ παραδεχθῶμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκόμη δὲ ἂς εἰποῦμεν μόνοι μας καὶ ἂς ἀπαντήσωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας καὶ τὸ ἑξῆς. Ἐὰν ὑπῆρχε τρόπος νὰ σταθοῦν ὅλα τὰ πράγματα συνηνωμένα, καθὼς τολμοῦν νὰ λέγουν οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτούς, ποία ἄραγε ἀπὸ τάς λεχθεῖσας κινήσεις εἶναι ἐπόμενον νὰ γεννηθῇ εἰς αὐτά; Βεβαίως ἡ κινοῦσα τὸν ἑαυτόν της. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν πότε αὐτὴ νὰ μετατοπισθῇ προηγουμένως ἀπὸ ἄλλο πρᾶγμα, διότι δὲν ὑπάρχει προηγουμένως καμμία μετατόπισις εἰς τὰ πράγματα. Ἑπομένως ἀρχικὴν ἀπὸ ὅλας τάς κινήσεις καὶ πρώτην, ἡ ὁποία καὶ εἰς τὰ ἀκινητοῦντα πράγματα γεννᾶται καὶ εἰς τὰ κινούμενα ὑπάρχει, θὰ θεωρήσωμεν λογικῶς αὐτὴν τὴν ἰδίαν, ἡ ὁποία κινεῖ τὸν ἑαυτόν της καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀρχεγονωτέρα καὶ ἡ ἀνωτέρα ἀπὸ ὅλας τάς μεταβολάς, ἐκείνην δέ, ἡ ὁποία μεταβάλλεται ἀπὸ ἄλλο πρᾶγμα καὶ κινεῖ ἄλλα, θὰ τὴν θεωρήσωμεν δευτέραν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀφοῦ λοιπὸν εὑρισκόμεθα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τοῦ λόγου, ἃς ἀπαντήσωμεν τὸ ἑξῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν ἰδοῦμεν αὐτὴν τὴν κίνησιν νὰ παρουσιασθῇ τυχὸν εἰς τὸ στοιχεῖον τῆς γῆς ἤ του ὕδατος ἤ του πυρός, ἢ ὅταν εἶναι χωριστὸν ἕκαστον ἢ ἀνάμικτον, τὶ φαινόμενον θὰ εἰποῦμεν ὅτι συμβαίνει εἰς αὐτό;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μὴ τυχὸν μὲ ἐρωτᾷς, ἂν θὰ εἰποῦμεν ὅτι ἔχει ζωὴν αὐτό, τὸ ὁποῖον κινεῖ μόνον του τὸν ἑαυτόν του;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ἔχει ζωήν. Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τώρα; Καὶ ὅταν βλέπωμεν ψυχὴν εἰς μερικὰ πράγματα, ἄραγε ἄλλο τίποτε πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ἢ ἐπίσης ὅτι ζῇ;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὄχι ἄλλο, βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Στάσου λοιπὸν δι' ὄνομα τοῦ Διός. Ἄραγε δὲν θὰ θελήσῃς δι' ἕκαστον πρᾶγμα τρία ζητήματα νὰ σκεφθῇς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἓν μὲν τὴν οὐσίαν του, δεύτερον δὲ τὸν ὁρισμὸν τῆς οὐσίας του καὶ τρίτον τὸ ὄνομά του. Καὶ μάλιστα ὅτι δύο ἐρωτήσεις ἐπιδέχεται ἕκαστον ὄν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς δύο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄλλοτε μὲν ἕκαστος ἀπὸ ἡμᾶς ἠμπορεῖ νὰ προβάλῃ τὸ ὄνομα καὶ νὰ ἀπαιτήσῃ ὡς ἀπάντησιν τὸν ὁρισμόν, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἠμπορεῖ νὰ προβάλῃ τὸν ὁρισμὸν καὶ νὰ ἐρωτήσῃ τὸ ὄνομα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἄραγε μήπως τώρα πάλιν θέλομεν νὰ εἰποῦμεν τὸ ἑξῆς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ἡ διαίρεσις εἰς δύο συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλα πράγματα καὶ εἰς ἀριθμούς. Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἀριθμοὺς τοὺς διαιρουμένους διὰ τοῦ δύο ὄνομα μὲν δίδομεν τὸ ἄρτιον, ὁρισμὸν δὲ τὸν ἀριθμὸν τὸν διαιρούμενον εἰς δύο ἴσα μέρη.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκριβῶς αὐτὸ ἐννοῶ. Καὶ λοιπὸν τάχα δὲν ὁρίζομεν τὸ ἴδιον πρᾶγμα εἴτε μας ἐρωτήσουν τὸν ὁρισμὸν καὶ ἀπαντήσωμεν μὲ τὸ ὄνομα, εἴτε μας ἐρωτήσουν τὸ ὄνομα καὶ ἀπαντήσωμεν μὲ τὸν ὁρισμόν, καὶ εἰποῦμεν ὡς ὄνομα τὸ ἄρτιον, ὡς ὁρισμὸν δὲ τὸν εἰς δύο διαιρούμενον ἀριθμόν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν αὐτὸ ποὺ ὀνομάζεται ψυχὴ ποῖον ὁρισμὸν ἔχει; Ἔχομεν κανένα ἄλλον ἐκτὸς αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, δηλαδὴ ὅτι εἶναι ἐκείνη ἡ κίνησις ποῦ ἠμπορεῖ νὰ κινήσῃ ἡ ἰδία τὸν ἑαυτόν της;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Δηλαδὴ τὸ νὰ κινῇ τὸν ἑαυτόν της τὸ ἐννοεῖς, ὡς ὁρισμὸν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ ὄνομα ὅλοι ὀνομάζομεν ψυχήν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως αὐτὸ λέγω. Καί, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τάχα στενοχωρούμεθα ἀκόμη ὡς νὰ μὴ ἀπεδείχθη τελείως ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα μὲ τὴν πρώτην γένεσιν καὶ κίνησιν τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καθὼς καὶ μὲ τὰ ἀντίθετα αὐτῶν (φθορὰν καὶ στάσιν), ἀφοῦ βεβαίως ἀπεδείχθη ὡς ἡ αἰτία πάσης μεταβολῆς καὶ κινήσεως εἰς ὅλα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὄχι, ἀλλὰ τελειότατα ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ ἀρχεγονωτέρα ἀπὸ ὅλα, ἀφοῦ ἀπεδείχθη ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἡ κίνησις, ἡ ὁποία παράγεται ἀπὸ ἄλλο σῶμα εἰς ἄλλο, καί ποτὲ δὲν κάμνει κανὲν πρᾶγμα νὰ κινῇ τὸν ἴδιον ἑαυτόν του, δὲν εἶναι δευτέρα ἢ πολλαπλασία ὁσουδήποτε ἀριθμοῦ θελήσῃ κανεὶς νὰ τὴν φαντασθῇ, ἡ ὁποία, εἶναι πραγματικῶς μεταβολὴ σώματος ἀψύχου;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν ὀρθῶς θὰ εἴπαμεν καὶ ἐγκύρως ἀληθέστατα καὶ τελειότατα, ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ ἐγεννήθη προηγουμένως ἀπὸ τὸ σῶμα μας, τὸ δὲ σῶμα δεύτερον καὶ μεταγενέστερον καὶ ἐξουσιάζεται συμφώνως μὲ τὴν φύσιν ἀπὸ τὴν κυρίαρχον ψυχήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ἀληθέστατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐνθυμούμεθα ὅμως ὅτι εἰς τὰ προηγούμενα παρεδέχθημεν ὅτι, ἐὰν ἀποδειχθῇ ἡ ψυχὴ προγενεστέρα τοῦ σώματος τότε καὶ τὰ ψυχικὰ θὰ εἶναι προγενέστερα τῶν σωματικῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε δὲ οἱ χαρακτῆρες καὶ τὰ ἤθη καὶ αἱ βουλήσεις καὶ οἱ συλλογισμοὶ καὶ αἱ ἀληθεῖς κρίσεις καὶ αἱ ἐπιμέλειαι καὶ αἱ ἀναμνήσεις εἶναι προγενέστεραι ἀπὸ τὸ μῆκος τῶν σωμάτων καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ βάθος καὶ τὴν ῥωμαλεότητα, ἀφοῦ εἶναι προγενεστέρα καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι λογικόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα πλέον λοιπὸν εἶναι ἄραγε λογικὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ τῶν ἀγαθῶν αἰτία εἶναι ἡ ψυχή, καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν καλῶν καὶ τῶν ἀσχημιῶν καὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων καὶ ὅλων τῶν ἀντιθέτων, ἀφοῦ θὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν ὡς αἰτίαν ὅλων;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως λοιπὸν ἡ ψυχή, ἡ ὁποία διοικεῖ καὶ κατοικεῖ εἰς ὅλα τὰ ἐντελῶς κινούμενα, δὲν εἶναι λογικὸν νὰ εἰποῦμεν ὅτι διοικεῖ καὶ τὸν οὐρανόν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μία ἢ περισσότεραι;
— Περισσότεραι — ἐγὼ ἀπαντῶ εἰς τὴν θέσιν σας. Ἀλλὰ ἂς μὴ δεχθῶμεν ὀλιγώτερα ἀπὸ δύο εἴδη ψυχῆς, δηλαδὴ τὴν εὐεργετικὴν καὶ τὴν ἱκανὴν νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ἀντίθετα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὡμίλησες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά. Λοιπὸν ἡ ψυχὴ κινεῖ ὅλα ὅσα εἶναι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν μὲ τάς κινήσεις της, αἱ ὁποῖαι ἔχουν διάφορα ὀνόματα, καθὼς βούλησις, σκέψις, ἐπιμέλεια, προμελέτη, ὀρθὴ κρίσις, ψευδὴς κρίσις, χαρά, λύπη, θάρρος, φόβος, μῖσος, στοργή, καὶ μὲ ὅλας τάς κινήσεις, ὅσαι εἶναι, συγγενεῖς μὲ αὐτὰς ἢ ἀρχιεργατικαὶ καὶ παραλαμβάνουν τάς δευτερογενεῖς κινήσεις τῶν σωμάτων καὶ ὁδηγοῦν τὰ πάντα εἰς τὴν αὔξησιν καὶ τὴν φθορὰν καὶ τὴν διαχώρισιν καὶ συγκόλλησιν καὶ τάς παρακαλουθούσας αὐτὰς θερμότητας, ψύξεις, ῥευστοποιήσεις, ἐλαφρότητας, σκληρότητα καὶ μαλακότητα, λευκότητα καὶ μελανότητα, δριμύτητα καὶ γλυκύτητα καὶ ὅλα ὅσα μεταχειρίζεται ἡ ψυχή, καὶ ἐὰν μὲν προσλάβῃ νοῦν πάντοτε θεῖον καὶ κινῆται (θεῖ) ὀρθῶς, τότε χειραγωγεῖ ὀρθῶς καὶ μὲ εὐτυχίαν τὰ πάντα, ὅταν ὅμως συντροφεύσῃ μὲ ἀνοησίαν, τότε πάλιν κάμνει ὅλως διόλου τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά. Νὰ δεχθῶμεν ὅτι αὐτὰ εἶναι οὕτω πώς, ἢ νὰ ἀμφιβάλλωμεν ἀκόμη μήπως εἶναι ἀλλέως πώς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε λοιπὸν πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ γένος τῆς ψυχῆς κυριαρχεῖ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ὅλων τῶν περιστροφῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι φρόνιμον καὶ φορτωμένον ἀπὸ ἀρετήν, ἢ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ αὐτά; Θέλετε λοιπὸν εἰς αὐτὰ νὰ ἀπαντήσωμεν τὸ ἑξῆς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν μέν, ἀξιοθαύμαστε φίλε, θὰ τοῦ εἰποῦμεν, ὁλοκλήρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ κίνησις καὶ περιστροφὴ καὶ ὅλων τῶν οὐρανίων σωμάτων ἔχῃ ὁμοίαν φύσιν μὲ τὴν κίνησιν τοῦ νοῦ καὶ μὲ τοὺς ὑπολογισμούς, καὶ ὁμοίως μεταφέρεται, τότε εἶναι προφανὲς ὅτι πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ καλλιτέρα ψυχὴ φροντίζει διὰ τὸν κόσμον ὅλον καὶ αὐτὴ τὸν ὁδηγεῖ εἰς αὐτὸν τὸν δρόμον της.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν ὅμως μεταφέρεται ἐξωφρενικῶς καὶ ἀτάκτως, τότε θὰ εἰποῦμεν ὅτι τὴν ὁδηγεῖ ἡ κακὴ ψυχή.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ αὐτὸ εἶναι ὀρθόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ φύσις τῆς κινήσεως τοῦ νοῦ; Αὐτὸ τώρα εἶναι δύσκολον ζήτημα, φίλοι μου, διὰ νὰ δώσωμεν φρόνιμον ἀπάντησιν.

Διὰ τοῦτο εἶναι δίκαιον καὶ ἐγὼ νὰ λάβω μέρος εἰς τὴν ἀπάντησίν σας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν, ἂς μὴ βλέπωμεν καταντικρὺ καθὼς εἰς τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος τότε μας φέρει τὴν νύκτα μέσα εἰς τὸ μεσημέρι, ὡς νὰ ἠμποροῦμεν ποτὲ νὰ ἰδοῦμεν, καὶ νὰ γνωρίσωμεν καλὰ τὸν νοῦν μὲ τὰ θνητὰ βλέμματα μας. Ἀλλὰ θὰ εἶναι ἀσφαλεστέρα ἡ ὅρασις μας, ἐὰν βλέπωμεν πρὸς μίαν εἰκόνα τοῦ πράγματος, τὸ ὁποῖον ἐξετάζομεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀπὸ τάς δέκα ἐκείνας κινήσεις ἂς λάβωμεν ὡς εἰκόνα τὴν κίνησιν, μὲ τὴν ὁποίαν ὁμοιάζει ὁ νοῦς. Ταύτην θὰ ἐνθυμηθῶ ἐγὼ μαζί σας καὶ θὰ ἀπαντήσω ἀπὸ κοινοῦ μὲ σᾶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλά μοῦ φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὡς πρὸς ἐκείνας ἐνθυμούμεθα βεβαίως ὅτι ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα ἄλλα μὲν ἐδέχθημεν ὅτι κινοῦνται, ἄλλα ὅτι ἀκινητοῦν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀπὸ τὰ κινούμενα δὲ πάλιν ἄλλα μὲν κινοῦνται εἰς ἕνα τόπον, ἄλλα δὲ κινοῦνται μεταφερόμενα εἰς πολλοὺς τόπους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀπὸ αὐτὰς λοιπὸν τάς δύο κινήσεις ἐκείνη βεβαίως, ἡ ὁποία κινεῖται πάντοτε εἰς τὸν ἴδιον τόπον, εἶναι ἀνάγκη νὰ κινῆται πέριξ ἑνὸς κέντρου, ἀποτελοῦσα μίμησιν τῶν τορνευμένων κύκλων, καὶ αὐτὴ βεβαίως εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν συγγενὴς καὶ ὁμοία μὲ τὴν περιφορὰν τοῦ νοῦ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν εἰποῦμεν ὅτι καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ ἐντὸς ἑνὸς τόπου κίνησις γίνεται μὲ τοὺς ἰδίους νόμους καὶ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ εἰς τὸν ἴδιον τόπον καὶ εἰς τὸ ἴδιον κέντρον καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν καὶ τάξιν, ὁμοιάζοντα εἰς τάς περιστροφὰς μὲ τὴν τορνευμένην σφαῖραν, τότε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φανοῦμεν εἰς τὸν λόγον μας μηδαμινοὶ καλλιτέχναι ὡραίων εἰκόνων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τώρα πάλιν ἡ κίνησις, ἡ ὁποία ποτὲ δὲν κινεῖται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ μὲ τοὺς ἰδίους νόμους, οὔτε εἰς τὸν ἴδιον τόπον οὔτε μὲ τὴν ἰδίαν ἀκτῖνα οὔτε μὲ τὸ ἴδιον κέντρον οὔτε μὲ ῥυθμὸν καὶ τάξιν οὔτε μὲ κάποιαν ἀναλογίαν, δὲν εἶναι συγγενεῖς μὲ παντὸς εἴδους ἀνοησίαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα εἶναι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν δὲν εἶναι διόλου δύσκολον νὰ δηλώσωμεν ῥητῶς ὅτι, ἐπειδὴ παρεδέχθημεν ὅτι ἡ ψυχὴ περιστρέφει ὅλα, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ὅτι καὶ τὴν περιστροφὴν τοῦ οὐρανοῦ ἐκτελεῖ μὲ ἐπιμέλειαν καὶ τάξιν ἢ ἡ καλλιτέρα ψυχὴ ἢ ἡ ἀντίθετος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ξένε μου, ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν δὲν εἶναι πλέον εὐσεβὲς νὰ εἰποῦμεν ἄλλο τίποτε παρὰ ὅτι μία ψυχὴ περιστρέφει αὐτὰ ἔχουσα πᾶσαν ἀρετὴν ἢ καὶ περισσότεραι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ λαμπρὰ παραδέχεσαι τοὺς λόγους μου, Κλεινία μου, ἀλλὰ ἄκουσε ἀκόμη καὶ τὸ ἑξῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα τὰ περιστρέφῃ ὅλα μία ψυχή, ἄραγε δὲν περιστρέφει καὶ τὸ καθὲν χωριστά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἃς φέρωμεν δι' ἓν ἀπὸ αὐτὰ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα θὰ γίνουν παραδεκτὰ καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διὰ ποία;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τοῦ ἡλίου τὸ σῶμα πᾶς ἄνθρωπος τὸ βλέπει, τὴν ψυχήν του ὅμως δὲν τὴν βλέπει κανείς. Διότι οὔτε ἄλλου κανενὸς σώματος οὔτε ζωντανοῦ οὔτε ἀποθαμμένου βλέπει τὴν ψυχήν, ἀλλ' ὑπάρχει μεγάλη πιθανότης ὅτι τὸ γένος αὐτὸ ἐπλάσθη ἀπολύτως ἀπρόσιτον εἰς ὅλας τάς αἰσθήσεις τοῦ σώματος, καὶ μόνον μὲ τὸν νοῦν εἶναι νοητόν, ἑπομένως καὶ ἡμεῖς μόνον μὲ τὸν νοῦν ἃς σκεφθῶμεν τὸ ἑξῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀφοῦ τὸν ἥλιον τὸν περιστρέφει ψυχή, τότε, ἐὰν εἰποῦμεν ὅτι αὐτὴ κάμνει ἓν ἀπὸ τὰ τρία, δὲν θὰ σφαλῶμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία τρία;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι ἡ ἐνυπάρχουσα εἰς αὐτὸ τὸ περιφερικὸν φαινόμενον σῶμα ὁλόγυρα μετακομίζει αὐτό, καθὼς ἡμᾶς μας περιφέρει ὁλόγυρα ἡ ἐνυπάρχουσα ἐντός μας ψυχή· ἢ ἀπὸ κανὲν μέρος ἀπ' ἔξω προμηθεύεται πῦρ ἢ κανὲν ἀέριον, καθὼς εἶναι ἡ θεωρία μερικῶν, καὶ ὠθεῖ διὰ τῆς βίας σῶμα μὲ σῶμα· ἢ, τρίτον, αὐτὴ ἡ ἰδία εἶναι γυμνὴ ἀπὸ σῶμα, ἀλλὰ ἔχει καποίας ἄλλας δυνάμεις ὑπερβολικὰ θαυμασίας καὶ τὸν ποδηγετεῖ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ὅσον δι' αὐτὸ εἶναι λογικὸν ἓν ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία νὰ κάμνῃ ἡ ψυχή, ὅταν περιστρέφῃ πάντα πάντα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ψυχήν του εἶναι καλλίτερον πᾶς ἄνθρωπος νὰ τὴν νομίζῃ θεὸν εἴτε μέσα εἰς ἅρμα κυριαρχεῖ τὸν ἥλιον καὶ χύνει φῶς εἰς ὅλους εἴτε ἀπὸ ἔξω, εἴτε μὲ κανένα ἄλλον τρόπον. Ἢ πῶς ἀλλέως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως, θὰ τὰ παραδεχθῇ ὅστις δὲν ἔφθασε εἰς τὴν τελευταίαν παραφροσύνην.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν δι' ὅλα τὰ ἄστρα καὶ τὴν σελήνην καὶ τὰ ἔτη καὶ τοὺς μῆνας καὶ ὅλας τάς ὥρας ποίαν ἄλλην ἐξήγησιν θὰ δώσωμεν παρὰ αὐτὴν τὴν ἰδίαν, ὅτι δηλαδή, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ἢ αἱ ψυχαὶ ἀπεδείχθησαν αἰτίαι ὅλων αὐτῶν καὶ ὅτι εἶναι ἐνάρετοι μὲ ὅλας τάς ἀρετάς, θὰ δεχθῶμεν ὅτι εἶναι θεοὶ εἴτε μέσα εἰς σώματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ζωντανὰ καὶ κανονίζουν ὅλον τὸν οὐρανόν, εἴτε ὁπωσδήποτε ἀλλέως; Ὑπάρχει κανεὶς ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ παραδέχεται αὐτά, δὲν θὰ δεχθῇ ὅτι τὰ πάντα εἶναι κατοικημένα ἀπὸ θεούς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τόσον παράφρων, καλὲ Ξένε, δὲν ὑπάρχει κανείς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν εἰς ἐκεῖνον ποὺ δὲν παρεδέχετο προηγουμένως θεούς, φίλε Μέγιλλε καὶ Κλεινία, ἃς προβάλλωμεν ὅρους καὶ ἃς τελειώνωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίους ὅρους;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἢ νὰ μας φωτίση ὅτι δὲν ὁμιλοῦμεν ὀρθῶς παραδεχόμενοι ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ πρώτη γένεσις ἀπὸ ὅλας καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅσα εἴπαμεν συμφώνως μὲ αὐτό, ἢ, ἂν δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ὁμιλήση καλλίτερα ἀπὸ ἡμᾶς, ἂς πεισθῇ εἰς ἡμᾶς καὶ ἂς ζῇ εἰς τὸ ἑξῆς πιστεύων εἰς τοὺς θεούς. Λοιπὸν ἂς προσέξωμεν ἂν ὡμιλήσαμεν πλέον ἐπαρκῶς διὰ τοὺς μὴ παραδεχομένους τὴν ὕπαρξιν τῶν θεῶν, ἢ μήπως ὡμιλήσαμεν ἀτελῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μάλιστα ἀτελῶς, καλὲ Ξένε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἰς αὐτὰ λοιπὸν ἂς λάβῃ τέλος ἡ συζήτησις μας.

Τὸν δὲ φρονοῦντα ὅτι ὑπάρχουν μὲν θεοί, ἀλλ' οὗτοι δὲν σκοτίζονται διὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, πρέπει νὰ τὸν συμβουλεύσωμεν τὰ ἑξῆς: Ἀγαπητέ μου, ἂς τοῦ εἰποῦμεν, τὸ ὅτι μὲν πιστεύει εἰς τοὺς θεοὺς ἴσως τὸ κάμνει κάποια συγγένεια θεία, ἡ ὁποία σὲ ὁδηγεῖ πρὸς τὸ ὁμογενές σου, διὰ νὰ τὸ τιμᾷς καὶ νὰ πιστεύῃς ὅτι ὑπάρχει. Ἀλλὰ τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡ κατάστασις καὶ ἰδιωτικῶς καὶ δημοσίως πραγματικῶς δὲν εἶναι εὐτυχής, ἀλλὰ φαινομενικῶς μακαρίζονται πολὺ καὶ ὄχι ἁρμονικῶς, καὶ σὲ ὁδηγοῦν πρὸς τὴν ἀσέβειαν, διότι καὶ εἰς τὴν ποίησιν ἐγκωμιάζονται καὶ εἰς τοὺς διαφόρους λόγους. Ἢ ἴσως βλέπεις ἀσεβεῖς ἀνθρώπους νὰ φθάσουν εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας, καὶ νὰ ἀφήσουν παῖδας τῶν παίδων τῶν μέσα εἰς μεγάλας τιμάς, καὶ σὲ ἀνησυχοῦν στιγμιαίως ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶδες ὁ ἴδιος ἢ τὰ ἔμαθες, ἐξ ἀκοῆς ἢ ἐξ αὐτοψίας παρευρέθης εἰς πολλὰς ἀσεβείας καὶ φρικαλεότητας μερικῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ μέσα ἔφθασαν ἀπὸ τὰ μικρὰ εἰς τὰ μεγάλα καὶ εἰς κυριαρχίαν. Τότε δὲ γίνεσαι ὁλοφάνερος ὅτι δι' ὅλα αὐτὰ δὲν θέλεις νὰ κατακρίνῃς τοὺς θεοὺς ὡς αἰτίους ἕνεκα τῆς συγγενείας σου, παρασυρόμενος, ὅμως ἀπὸ κάποιον παραλογισμὸν καὶ συγχρόνως μὴ δυνάμενος νὰ ὀργισθῇς κατὰ τῶν θεῶν κατήντησες πλέον εἰς τὸ πάθημα, ὥστε νὰ φρονῇς μὲν ὅτι ὑπάρχουν, ἀλλὰ ὅτι περιφρονοῦν καὶ ἀμελοῦν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα. Λοιπόν, διὰ νὰ μὴ μεγαλώσῃ ἡ γνώμη σου αὐτὴ τὸ ἀσεβὲς πάθημά σου, καί, ἂν εἶναι δυνατόν, διὰ νὰ κατορθώσωμεν νὰ τὸ ἐξορκίσωμεν, ὅταν ἔλθῃ, ἂς προσπαθήσωμεν νὰ συνεχίσωμεν τὴν κατωτέρω συζήτησιν μὲ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀπετείναμεν πρὸς τὸν ἀπολύτως μὴ παραδεχόμενον τὴν ὕπαρξιν θεῶν, καὶ αὐτὴν τώρα νὰ ἐφαρμόσωμεν. Σεῖς δέ, φίλε Κλεινία καὶ Μέγιλλε, ἀπαντᾶτε διαδοχικῶς εἰς τὴν θέσιν τοῦ νέου καθὼς εἰς τὰ προηγούμενα. Ἐὰν δὲ συμπέσῃ κανὲν δύσκολον εἰς τὴν συζήτησιν μας, ἐγὼ θὰ σᾶς στηρίξω καθὼς προηγουμένως καὶ θὰ σᾶς περάσω ἀπὸ τὸν ποταμόν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς. Ὥστε καὶ σὺ αὐτὸ νὰ κάμῃς καὶ ἡμεῖς ὅσον εἶναι δυνατὸν θὰ κάμωμεν καθὼς λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλ' ἴσως δὲν εἶναι διόλου δύσκολον νὰ ἀποδείξωμεν αὐτὸ τουλάχιστον, ὅτι οἱ θεοὶ καὶ διὰ τὰ μικρὰ φροντίζουν ὄχι ὀλιγώτερον παρὰ ὅσον διὰ τὰ μεγάλα. Διότι αὐτὸς ἤκουε καὶ παρευρίσκετο εἰς τὰ λεχθέντα πρὸ ὀλίγου, ὅτι, ἀφοῦ εἶναι τελείως ἀγαθοί, ἔχουν τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πάντων, ἡ ὁποία εἶναι ἁρμοδιωτάτη δι' αὐτούς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πολὺ μάλιστα τὸ ἤκουσε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν ἂς ἐξετάσωμεν μαζὶ ποίαν ἀρετὴν παραδεχόμενοι δι' αὐτοὺς τοὺς θεωροῦμεν ἀγαθούς. Λέγε μου, θεωροῦμεν τὴν φρόνησιν καὶ τὴν νοημοσύνην ὡς ἀρετήν, τὰ δὲ ἀντίθετα ὡς κακίαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα τὴν θεωροῦμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ πάλιν; ὅτι ἰδιότης τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ ἀνδρεία, ἡ δὲ δειλία τῆς κακίας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ἄλλα μὲν ἀπὸ αὐτὰ θὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς αἰσχρά, ἄλλα δὲ ὡς καλά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι λογικόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ εἰς ἡμᾶς μὲν ἀρμόζουν τὰ μηδαμινά, ὅταν ἀρμόζουν, εἰς τοὺς θεοὺς ὅμως οὔτε πολὺ οὔτε ὀλίγον θὰ δεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει ἀπὸ αὐτά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ αὐτὰ ὁ καθεὶς θὰ τὰ παραδεχθῇ ὡς ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα; Τὴν ἀμέλειαν καὶ τὴν ἀργίαν καὶ τὴν τρυφηλότητα ὡς ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, θὰ τὴν θεωρήσωμεν, ἢ πῶς ἐννοεῖς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τότε ὡς τὸ ἀντίθετον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως καὶ τὰ ἀντίθετα αὐτῶν θὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς τὸ ἀντίθετον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως ὡς τὸ ἀντίθετον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; ὁ τρυφηλὸς καὶ ὁ ἀμελὴς καὶ ὁ ἀργὸς δὲν θὰ μας φανῇ ἐντελῶς καθὼς τὸν παρέστησε ὁ ποιητής[29], ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι αὐτὸς εἶναι πρὸ πάντων ὅμοιος μὲ τοὺς ὀκνηροὺς κηφῆνας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ βεβαίως τοὺς παρωμοίασε.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν πρέπει οὔτε νὰ εἰποῦμεν ὅτι ὁ θεὸς ἔχει παρόμοιον ἦθος, τὸ ὁποῖον αὐτὸς βεβαίως μισεῖ, οὔτε νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς κανένα, ἐὰν δοκιμάσῃ, νὰ προφέρῃ τοιαύτην λέξιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

---

[29] Ἡσίοδος Ἔργ. 300-304.

Βεβαίως ὄχι. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅστις λοιπὸν ἔχει καθῆκον νὰ ἐκτελῇ καὶ νὰ φροντίζῃ ὑπερβολικὰ διὰ κάποιον πρᾶγμα, ὁ νοῦς του ὅμως διὰ μὲν τὰ μεγάλα φροντίζει, τὰ δὲ μικρὰ τὰ παραμελεῖ, μὲ ποίαν δικαιολογίαν ἠμποροῦμεν νὰ ἐπαινέσωμεν αὐτὸν χωρὶς νὰ σφάλλωμεν ἐντελῶς; Ἂς σκεφθῶμεν δὲ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Ἄραγε δὲν ἐκτελεῖ κατὰ δύο τρόπους ὅστις ἐκτελεῖ αὐτό, εἴτε θεὸς εἴτε ἄνθρωπος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίους δύο ἐννοοῦμεν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἢ διότι φρονεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει σπουδαία διαφορὰ διὰ τὸ σύνολον, ἐὰν ἀμελοῦνται τὰ μικρά, ἢ ἀπὸ ὀκνηρίαν καὶ τρυφηλότητα, ἐὰν ὑπάρχῃ διαφορά, αὐτὸς ὅμως ἀμελεῖ. Ἢ ὑπάρχει καὶ μὲ ἄλλον τρόπον γινομένη ἀμέλεια; Διότι βεβαίως, ὅταν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιμεληθῇ δι' ὅλα, τότε δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀμέλεια διὰ τὸν μὴ φροντίζοντα διὰ τὰ μικρὰ ἢ τὰ μεγάλα, διὰ τὰ ὁποῖα ἴσως εἶναι ἐλλιπὴς καὶ δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ τὰ ἐπιμεληθῇ μὲ τὴν δύναμίν του εἴτε εἶναι θεὸς εἴτε κανεὶς μηδαμινός.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πῶς ἀλλέως;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν αὐτοί ποὺ εἶναι δύο ἂς ἀποκριθοὺν εἰς ἡμᾶς τοὺς τρεῖς, αὐτοὶ δηλαδή ποὺ παραδέχονται μὲν ὅτι ὑπάρχουν θεοί, ἀλλ' ὁ μὲν εἷς τοὺς θεωρεῖ παρακλήτους, ὁ δὲ ἄλλος ἀμελεῖς διὰ τὰ μικρά. Πρῶτον μὲν οἱ δύο σᾶς παραδέχεστε ὅτι οἱ θεοὶ γνωρίζουν καὶ βλέπουν καὶ ἀκούουν τὰ πάντα καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαφύγῃ αὐτοὺς τίποτε ἀπὸ ὅσα ὑπόκεινται εἰς τάς αἰσθήσεις καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην; Αὐτὸ φρονεῖτε δι' αὐτὰ ἢ πῶς ἀλλέως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτό.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα πάλιν; Ὅτι εἶναι ἱκανοὶ δι' ὅλα ὅσα ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ κάμουν οἱ θνητοὶ καὶ οἱ ἀθάνατοι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πως δὲν θὰ συμφωνήσουν ὅτι καὶ αὐτὰ εἶναι ὀρθά;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ἰδοὺ ὅτι ἡμεῖς ποὺ εἴμεθα ὅλοι πέντε παρεδέχθημεν ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἀγαθοὶ καὶ ἄριστοι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε λοιπὸν δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι αὐτοὶ ἐκτελοῦν ἀπολύτως ὀτιδήποτε μὲ ὀκνηρίαν καὶ τρυφηλότητα, ἀφοῦ βεβαίως εἶναι καθὼς τοὺς παραδεχόμεθα; Διότι βεβαίως ἡ ἀργία εἰς τὴν ψυχὴν μας εἶναι ἀπόγονος τῆς δειλίας, ἡ δὲ ὀκνηρία τῆς ἀργίας καὶ τῆς τρυφηλότητος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἑπομένως κανεὶς ἀπὸ τοὺς θεοὺς δὲν ἀμελεῖ ἀπὸ ἀργίαν καὶ ὀκνηρίαν, διότι δὲν ἔχει καμμίαν δειλίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπόν, ἐὰν τυχὸν παραμελοῦν τὰ μικρὰ καὶ ὀλίγα μεταξὺ τῶν πάντων, τότε ἢ πράττουν τοῦτο, διότι γνωρίζουν ὅτι δὲν ὀφείλουν νὰ φροντίζουν διὰ κανὲν ἀπὸ αὐτά, ἤ τι ἄλλο μένει παρὰ τὸ ἀντίθετον ἀπὸ τὸ νὰ γνωρίζουν (ἡ ἄγνοια);

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Κανὲν ἄλλο.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, καλέ μου καὶ λαμπρέ μου, νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι σὺ φρονεῖς ὅτι ἀγνοοῦν καὶ ἐνῶ πρέπει νὰ ἐπιμελοῦνται ἀμελοῦν ἀπὸ ἄγνοιαν, ἢ ὅτι, ἂν καὶ γνωρίζουν ὅτι ὀφείλουν, ὅμως κάμνουν καθὼς λέγουν διὰ τοὺς προστυχωτέρους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ γνωρίζουν ὅτι ἄλλα εἶναι τὰ καλλίτερα παρὰ αὐτὰ ποὺ κάμνουν, ὅμως δὲν τὰ κάμνουν, διότι κάπως νικῶνται ἀπὸ τάς ἡδονὰς ἢ τάς λύπας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν μετέχουν ἄραγε τῆς ἐμψύχου φύσεως καὶ συγχρόνως ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι τὸ θεοσεβέστερον ἀπὸ ὅλα τὰ ζῷα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως λέγομεν ὅτι εἶναι κτήματα τῶν θεῶν ὅλα ὅσα εἶναι θνητὰ ζῷα καθὼς καὶ ὅλος ὁ οὐρανός.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν μας εἶναι ἀδιάφορον ἂν φρονῇ ὁποιοσδήποτε ὅτι αὐτὰ εἶναι μικρὰ ἢ μεγάλα, διὰ τοὺς θεούς. Διότι εἰς καμμίαν ἀπὸ τάς δύο περιπτώσεις δὲν εἶναι πρέπον οἱ κάτοχοι μας νὰ μᾶς ἀμελοῦν, ἀφοῦ εἶναι ἐπιμελέστατοι καὶ ἄριστοι. Ἀλλὰ ἂς ἐξετάσωμεν περιπλέον καὶ τὸ ἑξῆς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἡ αἴσθησις καὶ ἡ δύναμις δὲν ἐπλάσθησαν ἄραγε ἀντίθετοι μεταξύ των ὡς πρὸς τὴν εὐκολίαν καὶ τὴν δυσκολίαν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως τὸ νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ ἀκούωμεν τὰ μικρὰ εἶναι δυσκολώτερον παρὰ τὰ μεγάλα, ἀλλὰ πάλιν νὰ κρατοῦμεν καὶ νὰ νικῶμεν καὶ νὰ ἐπιμελούμεθα τὰ μικρὰ καὶ τὰ ὀλίγα εἶναι γενικῶς δι' ὅλους εὐκολώτερον παρὰ τὰ ἀντίθετα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καὶ πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ ἕνας ἰατρός, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε νὰ θεραπεύσῃ κάτι ὁλόκληρον καὶ θέλει καὶ ἠμπορεῖ, ἄραγε, ἐὰν διὰ μὲν τὰ μεγάλα φροντίζῃ, διὰ δὲ τὰ τεμάχια καὶ τὰ μικρὰ παραμελῇ, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ θεραπεύσῃ τὸ ὅλον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως δὲ οὔτε οἱ πλοίαρχοι οὔτε οἱ στρατηγοὶ οὔτε οἱ οἰκονόμοι οὔτε πάλιν μερικοὶ πολιτικοὶ οὔτε κανεὶς ἄλλος παρόμοιος ἠμπορεῖ χωριστὰ ἀπὸ τὰ ὀλίγα καὶ μικρὰ νὰ τακτοποιήσῃ τὰ πολλὰ καὶ τὰ μεγάλα. Διότι οὔτε χωρὶς μικροὺς λίθους τακτοποιοῦνται καλὰ οἱ μεγάλοι, καθὼς λέγουν οἱ κτίσται.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς μὴ θελήσωμεν ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν τὸν θεὸν ὡς χειρότερον ἀπὸ τοὺς θνητοὺς τεχνίτας, οἱ ὁποῖοι τὰ σχετικά των ἔργα ὅσον εἶναι καλλίτεροι, τόσον ἀκριβέστερον καὶ τελειότερον τὰ κατασκευάζουν μὲ μίαν τέχνην καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα. Ὁ δὲ θεός, ὁ ὁποῖος εἶναι σοφώτατος καὶ θέλει νὰ ἐπιμελῆται καὶ ἠμπορεῖ, ὅσα μὲν ἦτο εὔκολον νὰ τὰ ἐπιμεληθῇ, διότι εἶναι μικρά, διόλου δὲν τὰ ἐπιμελεῖται ὡς κάποιος ἀργὸς ἢ δειλὸς καὶ φυγόπονος καὶ μόνον διὰ τὰ μεγάλα φροντίζει.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου ἂς μὴ δεχθῶμεν αὐτὴν τὴν γνώμην περὶ τῶν θεῶν, καλὲ Ξένε. Διότι ἀπολύτως οὔτε εὐσεβὴς οὔτε ὀρθὴ θὰ ἦτο αὐτὴ ἡ σκέψις. Μοῦ φαίνεται δὲ τώρα πλέον ὅτι πολὺ καλὰ ὡμιλήσαμεν εἰς τὸν προφασιζόμενον διὰ τὴν ἀμέλειαν τῶν θεῶν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ὡς πρὸς τὸ νὰ ἀναγκάσωμεν αὐτὸν μὲ τὰ ἐπιχειρήματα μας νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ἔχει δίκαιον. Ἀλλ' ὅμως μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ ζήτημα μας χρειάζεται ἀκόμη κάποιους ἐλκυστικοὺς μύθους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίους, ἀγαπητέ μου;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἂς πείσωμεν τὸν νεανίαν αὐτὸν μὲ τὰ ἑξῆς ἐπιχειρήματα, ὅτι δηλαδὴ ὅστις φροντίζει δι' ἓν σύνολον ὅλα τὰ μέρη τὰ κανονίζει πρὸς σωτηρίαν καὶ τελειοποίησιν τοῦ ὅλου, ἀναλόγως τοῦ ὁποίου ὅσον εἶναι δυνατὸν ἐνεργεῖ καὶ πάσχει καὶ ἕκαστον μέρος. Ἔπειτα ὅτι εἰς αὐτὰ ὑπάρχουν διωρισμένοι ἄρχοντες ἐπιτηροῦντες καὶ τὰ μικρότερα παθήματα καὶ τάς πράξεις, καὶ ἐφαρμόζουν τελειοποίησιν καὶ εἰς τάς τελευταίας λεπτομερείας. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ τὸ ἄτομόν σου, ταλαίπωρε, συντελεῖ εἰς τὸ ὅλον, ὅταν στρέφῃ διαρκῶς πρὸς αὐτό, ἂν καὶ εἶναι ἐλάχιστον. Σὺ δὲ δὲν ἐνόησες ὡς πρὸς αὐτὸ ὅτι χάριν ἐκείνου γίνεται πᾶν ὅ,τι γίνεται, διὰ νὰ ὑπάρχῃ πᾶσα ἁρμονικὴ ὕπαρξις, ἡ ὁποία συντελεῖ εἰς τὸν βίον τοῦ σύμπαντος, χωρὶς νὰ ὑπάρξῃ χάριν σοῦ, ἀλλὰ σὺ χάριν ἐκείνης. Διότι πᾶς ἰατρὸς καὶ πᾶς καλλιτέχνης ἐργάτης καὶ ὅλα μὲν τὰ ἐκτελεῖ χάριν τοῦ ὅλου, ῥυθμίζων αὐτὰ πρὸς τὸ συνολικὸν καλόν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ μέρος ἐκτελεῖ χάριν τοῦ ὅλου καὶ ὄχι τὸ ὅλον χάριν τοῦ μέρους. Σὺ δὲ ἀγανακτεῖς, διότι δὲν γνωρίζεις ὅτι τὸ ὡς πρὸς σὲ ὠφελιμώτερον διὰ τὸ σύμπαν συμβαίνει καὶ εἰς ἐσὲ δυνάμει τῆς κοινῆς καταγωγῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ψυχὴ ἄλλοτε μὲν συζῇ μὲ ἄλλο σῶμα καὶ ἄλλοτε μὲ ἄλλο, καὶ τοῦτο λαμβάνει πολυειδεῖς μεταβολὰς ἐξ αἰτίας της, ἢ ἐξ αἰτίας ἄλλης ψυχῆς, δὲν μένει ἄλλο τίποτε εἰς τὸν παίκτην παρὰ νὰ μεταθέσῃ τὸ μὲν τελειοποιηθὲν ἦθος εἰς καλλίτερον τόπον, τὸ δὲ χειροτερεύσαν εἰς χειρότερον, δι' ἑκάστην καθὼς τῆς ἁρμόζει, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἁρμοδίαν μοῖραν της.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Νομίζω ὅτι ἐξηγοῦμαι μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἐδικαιολογεῖτο ἡ εὐκολία τῆς ἐπιμελείας τῶν θεῶν δι' ὅλα. Διότι, ἐὰν μὲν προσέχῃ κανεὶς εἰς τὸ σύνολον πάντοτε, ὅταν μετασχηματίζῃ ὅλα τὰ ἀντικείμενα, λόγου χάριν ὅταν ἀπὸ τὸ πῦρ κάμῃ ὕδωρ ἔμψυχον, καὶ ὄχι ἓν σύνολον πολλῶν πραγμάτων ἀπὸ ἓν ἢ ἓν ἀπὸ πολλά, διερχόμενα ἀπὸ μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς γενεάς, τότε αἱ μεταθέσεις τῆς διαπλάσεως θὰ ἐπροχώρουν εἰς τὸ ἄπειρον. Τώρα ὅμως ὑπάρχει θαυμασία εὐκολία εἰς τὸν ἐπιμελούμενον διὰ τὸ σύμπαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτὸ πάλιν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἰδοὺ πῶς. Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἡμῶν παρετήρησε ὅτι ὅλαι μας αἱ πράξεις εἶναι ψυχικαὶ καὶ ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτὰς καὶ πολλὴ ἀρετὴ καὶ πολλὴ κακία καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα εἶναι ἄφθαρτα, ἀλλ' ὄχι αἰώνια, καθὼς οἱ νομίμως ἀθάνατοι θεοί — διότι δὲν θὰ ὑπῆρχέ ποτε γέννησις ζῴων, ἐὰν τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν τῶν δύο ἐξηφανίζετο — καὶ ἐπειδὴ ἐνόησε ὅτι τὸ μέρος τῆς ψυχῆς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀγαθόν, ἐπλάσθη διὰ νὰ ὠφελῇ, τὸ δὲ κακὸν νὰ βλάπτῃ, ὅλα αὐτὰ σκεφθεὶς εὕρηκε, ποῦ πρέπει νὰ κεῖται ἕκαστον μέρος, διὰ νὰ καθιστᾷ εἰς τὸ σύμπαν νικήτριαν μὲν τὴν ἀρετήν, νικωμένην δὲ τὴν κακίαν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον καὶ καλλίτερον. Ἐσχεδιάσθη λοιπὸν συμφώνως μὲ ὅλα αὐτά, πῶς ὅταν γίνῃ τὸ καθέν, ποίαν τοποθεσίαν πρέπει νὰ ἀλλάζῃ ὡς κατοικίαν καὶ ποίους τόπους. Τάς δὲ αἰτίας τῆς μεταβολῆς τῆς ποιότητος ἐπαφῆκε εἰς τὴν θέλησιν ἑκάστου ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι ὅπως θέλει ἕκαστος καὶ ὁποίου εἴδους ψυχὴν ἔχει, οὕτω πὼς σχεδὸν καὶ τοιοῦτος γίνεται συνήθως ἕκαστος.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι λογικὸν τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν μεταβάλλονται ὅλα ὅσα μετέχουν τῆς ψυχῆς, διότι ἔχουν ἐντός των τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς. Μεταβαλλόμενα δὲ μετακινοῦνται συμφώνως μὲ τὴν διάταξιν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν νόμον. Καὶ ἂν τὰ ἤθη μεταβάλλωνται ὀλιγώτερον, τότε μετατοπίζονται ὀλίγον εἰς τὸ ἴδιον ἐπίπεδον τῆς χώρας των, ἐὰν δὲ περισσότερον καὶ ἀδικώτερον, τότε μεταπίπτουν εἰς τὸ βάθος καὶ εἰς τὸν κάτω κόσμον λεγόμενον, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουν Ἅδην καὶ μὲ ἄλλα σχετικὰ ὀνόματα καὶ ὅπου φοβοῦνται πολὺ καὶ ὀνειροπολοῦν ζωντανοί, χωρισμένοι ἀπὸ τὰ σώματά των. Ὅταν ὅμως ἡ ψυχὴ μεταβληθῇ ἀκόμη περισσότερον ὡς πρὸς τὴν κακίαν ἢ τὴν ἀρετὴν ἐξ αἰτίας τῆς θελήσεώς της καὶ τῆς ἐπιμόνου συμπεριφορᾶς της, ὅταν μὲν συνενωθῇ μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ γίνῃ ὑπερόχως θεία, τότε μετατοπίζεται καὶ εἰς ὑπερόχως ἅγιον τόπον καθόλου καὶ πολὺ καλλίτερον ἀπὸ τὸν προηγούμενον ὅταν δὲ κάμῃ τὰ ἀντίθετα, μετατοπίζει εἰς τὰ ἀντίθετα τὴν ὕπαρξίν της.

Αὐτὸ εἶναι τὸ δίκαιον θεῶν τῶν Ὀλυμπίων[30], καλό μου παιδὶ καὶ παλικάρι, ποὺ νομίζεις ὅτι παραμελεῖσαι ἀπὸ τοὺς θεούς σου, δηλαδή, ὅταν μὲν γίνῃ χειρότερος, πηγαίνει πρὸς τάς χειροτέρας ψυχάς, ὅταν δὲ γίνῃ καλλίτερος, πρὸς τάς καλλιτέρας καὶ εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς ὁποιονδήποτε θάνατον καὶ πάσχει ὅ,τι εἶναι πρέπον νὰ κάμνουν οἱ ὅμοιοι πρὸς τοὺς ὁμοίους. Αὐτὴν τὴν δίκην δὲν εἶναι δυνατὸν πότε οὔτε σὺ νὰ ἀποφύγῃς οὔτε ἄλλος κανεὶς καὶ νὰ καυχηθῇ ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς θεούς. Τὴν ὁποίαν καὶ ἀπὸ ὅλας τάς δίκας ὑπεροχώτερον ἐτακτοποίησαν ὅσοι τὴν ἐτακτοποίησαν καὶ εἶναι πρέπον ἀπολύτως νὰ τὴν σέβεσαι. Διότι ποτὲ δὲν θὰ παραμεληθῇς ἀπὸ αὐτήν. Οὔτε ἐὰν εἶσαι τόσον μικρός, ὥστε νὰ εἰσδύσῃς εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς, οὔτε ὑψηλός, ὥστε νὰ πετάξῃς εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ θὰ πληρώσῃς τὴν ἁρμόζουσαν τιμωρίαν εἴτε ἐδῶ μένεις εἴτε εἰς τὸν Ἅδην μεταβῇς εἴτε καὶ εἰς ἀγριώτερον τόπον ἀπὸ αὐτοὺς μετακομισθῇς.

Ὁ ἴδιος δὲ λόγος ἰσχύει καὶ δι' ἐκείνους, τοὺς ὁποίους σὺ παρετήρησες ὅτι ἔγιναν μεγάλοι ἀπὸ μικροί, ἐνῶ ἀνοσιούργησαν ἢ ἔπραξαν κάτι παρόμοιον, καὶ ἐνόμισες ὅτι ἀπὸ ἄθλιοι ἔγιναν εὐτυχεῖς, καὶ ἔπειτα μέσα εἰς τὰ κάτοπτρα τῶν πράξεών των ἐνόμισες ὅτι ἀντελήφθης καθαρὰ τὴν ἀμέλειαν τῶν θεῶν δι' ὅλα, χωρὶς νὰ γνωρίζῃς ποῖα εἶναι ἡ ὑπηρεσία αὐτῶν διὰ τὸ σύμπαν. Καὶ πῶς, παλικαρά μου ἐσύ, δὲν φρονεῖς ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζῃς αὐτήν; Τὴν ὁποίαν ἐὰν δὲν γνωρίζῃ κανείς, οὔτε σχέδιον ἠμπορεῖ νὰ σχεδιάσῃ ποτὲ οὔτε μὲ λόγον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐτυχῆ καὶ δυστυχῆ κατάστασιν τῆς ζωῆς. Εἰς αὐτὰ ἐὰν μὲν σὲ καταπείθῃ ὁ Κλεινίας ἀπ' ἐδῶ καὶ ὅλη ἡ ἰδική μας γερουσία, ὅτι δηλαδὴ δὲν γνωρίζεις τὶ λέγεις περὶ θεῶν, τότε ἴσως σὲ δεχθῇ καὶ ὁ θεὸς μὲ τὸ καλόν. Ἐὰν δὲ ἔχῃς ἀκόμη ἀνάγκην κανενὸς λόγου, τώρα ποὺ θὰ ὁμιλήσωμεν ἡμεῖς πρὸς τὸν τρίτον, ἄκουε, ἐὰν ἔχῃς ἔστω καὶ ὀλίγον νοῦν. Δηλαδὴ ὅτι μὲν ὑπάρχουν θεοὶ καὶ φροντίζουν διὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐγὼ νομίζω ὅτι δὲν ἀπεδείχθη διόλου ἀτελῶς μεταξύ μας. Τὸ ὅτι ὅμως πάλιν οἱ θεοὶ εἶναι παράκλητοι ἀπὸ τοὺς ἀδίκους, ὅταν δεχθοῦν δῶρα, οὔτε πρέπει νὰ τὸ ἐπιτρέψωμεν εἰς κανένα νὰ τὸ εἴπῃ καὶ πρέπει τὸν καθένα νὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐξελέγξωμεν μὲ

[30] Ὀδυσσείας τ 43.

κάθε τρόπον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ τὸ εἶπες, καὶ ἂς κάμωμεν καθὼς λέγεις.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπόν, διὰ τὸ ὄνομα τῶν ἰδίων τῶν θεῶν, μὲ ποῖον τρόπον γίνονται ἄραγε παράκλητοι, ἐὰν γίνωνται; Καὶ διότι ποίου εἴδους εἶναι; Βεβαίως εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἄρχοντες, ἀφοῦ θὰ διοικοῦν τὸν οὐρανὸν ὁλόκληρον διαρκῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι ἀληθές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τώρα ἄραγε μὲ ποίους ἄρχοντας προσφέρνουν (ὁμοιάζουν); Ἢ κάπως μὲ ἐκείνους, μὲ τοὺς ὁποίους εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν, ἂν τοὺς παρομοιάσωμεν μὲ τὴν διαφορὰν μόνον τοῦ μεγέθους; Ἄραγε μήπως εἶναι κάπως ἡνίοχοι ζευγῶν ἀγωνιζομένων ἢ πλοίαρχοι πλοίων; Πιθανὸν δὲ νὰ παρομοιάζωνται καὶ μὲ ἀρχηγοὺς στρατοπέδων. Ἀκόμη δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ὁμοιάζουν μὲ ἰατρούς, οἱ ὁποῖοι φοβοῦνται τὸν πόλεμον τῶν ἀσθενειῶν ἐναντίον τῶν σωμάτων, ἢ μὲ γεωργούς, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸν φόβον των περιμένουν κακοκαιρίας, συνήθως καταστρεπτικὰς εἰς τὴν βλάστησιν τῶν φυτῶν, ἢ καὶ μὲ ἐπιστάτας ποιμνίων. Δηλαδή, ἀφοῦ ἐσυμφωνήσαμεν πρὸς τὸν ἑαυτόν μας ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι φορτωμένος ἀπὸ πολλὰ ἀγαθά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, καὶ περισσότερον ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, διὰ τοῦτο λοιπόν, ὑποθέτομεν, αὐτὴ εἶναι μάχη ἔχουσα ἀνάγκην μεγάλης προσοχῆς, σύμμαχοί μας δὲ εἶναι οἱ θεοὶ καὶ οἱ δαίμονες, ἡμεῖς δὲ πάλιν εἴμεθα κτήματα θεῶν καὶ δαιμόνων. Μας καταστρέφει δὲ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ὑπερηφάνεια μαζὶ μὲ τὴν ἀνοησίαν, μας σῴζει δὲ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη μαζὶ μὲ τὴν φρόνησιν, αἱ ὁποῖαι κατοικοῦν μέσα εἰς τάς ἐμψύχους δυνάμεις τῶν θεῶν. Ἀπὸ αὐτὸ δὲ ἠμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς ὅτι ἓν μικρὸν μέρος ἀπὸ αὐτὰς κατοικεῖ καὶ ἐντός μας. Λοιπὸν κάποιαι ψυχαὶ κατοικούσαι εἰς τὴν γῆν καὶ ἔχουσαι ἄδικον πόθον παραπλανοῦν μὲ κολακευτικοὺς λόγους καὶ μὲ κάποιαν γοητείαν τάς ψυχὰς τῶν φυλάκων κυνῶν ἢ τῶν βοσκῶν ἢ ἀκόμη καὶ τῶν ὅλως ἀπολυταρχικῶν κυριάρχων, καθὼς λέγουν οἱ κακοί, καὶ κατορθώνουν, ἐνῶ εἶναι πλεονέκται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, νὰ μὴ πάθουν κανὲν κακόν. Λέγομεν δὲ ὅτι αὐτὸ τὸ σφάλμα, τὸ ὁποῖον τώρα ὀνομάζεται πλεονεξία, εἶναι ἀσθένεια εἰς τὰ σάρκινα σώματα, εἰς δὲ τάς πόλεις καὶ τὰ πολιτεύματα εἶναι ἡ ἰδία λέξις τροποποιημένη, δηλαδὴ ἡ ἀδικία.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη αὐτὸν τὸν λόγον νὰ εἴπῃ ὅστις λέγει ὅτι ὑπάρχουν θεοὶ πάντοτε καὶ διὰ τοὺς ἀδίκους καὶ διὰ τοὺς ἀδικοῦντας ἀνθρώπους, ἀρκεῖ κανεὶς νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς μερίδιον τῶν ἀδίκων κερδῶν, καθὼς ἐὰν οἱ λύκοι ἔδιδαν μικρὸν μέρος εἰς τοὺς κύνας ἀπὸ τὰ ἁρπαγμένα, ἐκεῖνοι δέ, ἐξημερωνόμενοι μὲ τὰ δῶρα τοὺς ἐπέτρεπαν νὰ κλέπτουν τὰ ποίμνια. Ἄραγε δὲν λέγουν αὐτὸ ὅσοι νομίζουν παρακλήτους τοὺς θεούς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ βεβαίως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν μὲ ποίους ἀπὸ τοὺς προηγουμένους φύλακας ἂν παρομοιάσῃ τοὺς θεοὺς δὲν θὰ γίνῃ γελοῖος ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος; Ἄραγε μὲ τοὺς πλοιάρχους, οἱ ὁποῖοι μὲ κέρασμα οἴνου καὶ μὲ τὴν κνῖσαν ἐκτροχιάζονται καὶ ἐκτροχιάζουν μὲ τὰ πλοῖα καὶ τοὺς ναύτας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ βεβαίως οὔτε μὲ ἡνιόχους παραταχθέντας εἰς διαγωνισμόν, οἱ ὁποῖοι διὰ δώρων κατεπείσθησαν νὰ ἀφήσουν τὴν νίκην εἰς ἄλλα ζεύγη.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Θὰ ἦτο φρικαλέα ἡ παρομοίωσις, τὴν ὁποίαν παρουσιάζεις μὲ αὐτὸν τὸν λόγον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως δὲ οὔτε μὲ στρατηγοὺς οὔτε μὲ ἰατροὺς οὔτε μὲ γεωργοὺς οὔτε μὲ βοσκοὺς ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ κύνας, τοὺς ὁποίους ἐμάγευσαν οἱ λύκοι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πρόσεχε τὰ λόγια σου. Πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ ἄραγε δὲν εἶναι οἱ μεγαλίτεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς φύλακας καὶ εἰς τὰ μεγαλίτερα πράγματα οἱ θεοί;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Παρὰ πολὺ μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτοὺς λοιπόν ποὺ φυλάττουν τὰ καλλίτερα πράγματα καὶ εἶναι ὑπέροχοι φύλακες ὡς πρὸς τὴν ἀρετήν, θὰ τοὺς θεωρήσωμεν ἄραγε χειροτέρους ἀπὸ τοὺς κύνας καὶ ἀπὸ τοὺς μεσαίους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοί ποτε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταπροδώσουν τὸ δίκαιον χάριν δώρων διδομένων ἀσεβῶς ἀπὸ ἀδίκους ἄνδρας;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μάλιστα. Αὐτὸς ὁ λόγος εἶναι ἀνυπόφορος. Καὶ ἀπὸ ὅλους ὅσοι περιστρέφονται εἰς τὴν ἀσέβειαν ὁ λόγος ὅστις ὑποστηρίζει αὐτὴν τὴν γνώμην σχεδὸν εἶναι δίκαιον νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ χειρότερος καὶ ὁ ἀσεβέστατος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀσεβεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν τώρα πλέον τὰ τρία ζητήματά μας, δηλαδὴ ὅτι ὑπάρχουν θεοὶ καὶ ὅτι φροντίζουν καὶ ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἄκαμπτοι ἔξω ἀπὸ τὸ δίκαιον, θέλετε νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἀπεδείχθησαν ἐπαρκῶς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι; Καὶ μάλιστα εἴμεθα σύμφωνοι μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐλέχθησαν κάπως ὀρμητικώτερον ἕνεκα τῆς ἐπιμονῆς τῶν κακῶν ἀνθρώπων. Ἀλλά, φίλε Κλεινία, ἡ λογομαχία αὐτὴ ἔγινε, διὰ νὰ μὴ νομίζουν ὅτι ἀπὸ τὴν συζήτησιν τοὺς δίδεται δικαίωμα νὰ κάμνουν ὅ,τι θέλουν οἱ κακοί, δηλαδὴ ὅ,τι καὶ ὅσα καὶ ὁποίου εἴδους πράγματα φαντάζονται διὰ τοὺς θεούς. Λοιπὸν ἡμεῖς εἴχομεν τὴν προθυμίαν νὰ ὁμιλήσωμεν δι' αὐτὰ ὡσὰν νεώτεροι. Καὶ ἂν δὲ μικρὸν ἀποτέλεσμα ἐφέραμεν εἰς τὸ νὰ καταπείσωμεν αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους νὰ μισήσουν τὸν ἑαυτόν των, καὶ κάπως νὰ ἀγαπήσουν τὰ ἀντίθετα ἤθη, πάλιν θὰ εἶχε πολὺ καλὰ τὴν θέσιν του τὸ προοίμιόν μας εἰς τοὺς νόμους περὶ ἀσεβείας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀλλὰ ὑπάρχει ἐλπίς, εἰδεμὴ βεβαίως ἡ γενεὰ τῶν λόγων δὲν θὰ κατακρίνῃ τὴν νομοθεσίαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κατόπιν λοιπὸν ἀπὸ τὸ προοίμιον ἁρμόζει νὰ γίνῃ λόγος μεταξύ μας, ὁ ὁποῖος νὰ ἑρμηνεύσῃ ὀρθῶς τοὺς νόμους, προκηρύττων εἰς ὅλους τοὺς ἀσεβεῖς νὰ ἐγκαταλείψουν τοὺς ἀσεβεῖς των τρόπους, καὶ νὰ ἔλθουν μὲ τοὺς εὐσεβεῖς. Δι' ὅσους δὲ δὲν πείθονται, ἃς ὑπάρχῃ ὁ ἑξῆς νόμος περὶ τῆς ἀσεβείας. Ἐὰν κανεὶς ἀσεβῇ μὲ λόγους ἢ μὲ ἔργα, ὁ παρευρισκόμενος ἃς τὸν ἀποκρούσῃ καταγγέλλων αὐτὸν εἰς τοὺς ἄρχοντας. Ἀπὸ δὲ τοὺς ἄρχοντας ὅσοι λάβουν εἴδησιν πρῶτοι, ἃς τὸν ἐγκαλέσουν εἰς τὸ ἁρμόδιον διὰ τοιαύτας ὑποθέσεις δικαστήριον συμφώνως μὲ τοὺς νόμους. Ἐὰν δὲ καμμία ἀρχὴ λάβῃ εἴδησιν καὶ δὲν ἐκτελέσῃ αὐτά, ἡ ἰδία ἃς γίνῃ ὑπόδικος ἀσεβείας εἰς τὸν θέλοντα νὰ τιμωρήσῃ αὐτὴν χάριν τῶν νόμων.

Ἐὰν δὲ καταδικασθῇ κανείς, ἃς ὁρίσῃ τὸ δικαστήριον μίαν τιμωρίαν δι' ἑκάστην ἀσέβειαν χωριστά. Καὶ λοιπὸν δι' ὅλους ἃς εἶναι βάσις τὰ δεσμά. Ἀπὸ δὲ τὰ τρία δεσμωτήρια, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τὴν πόλιν, ἓν μὲν κοινὸν διὰ τοὺς περισσοτέρους εἰς τὴν ἀγοράν, χάριν τῆς θεραπείας τῶν σωμάτων εἰς πολλούς, ἓν δὲ πλησίον τῆς νυκτερινῆς συγκεντρώσεως τῶν ἀρχόντων[31], ὀνομαζόμενον σωφρονιστήριον, ἓν δὲ πάλιν εἰς τὸ μέσον τῆς χώρας, ὅπου τυχὸν εἶναι ἔρημον μέρος καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ἀγριώτερον, τὸ ὁποῖον νὰ λάβῃ φήμην καποίας τιμωρίας. Ἀπὸ δὲ τάς τρεῖς αἰτίας τῆς ἀσεβείας, τάς ὁποίας ἐξετάσαμεν, δύο εἴδη ἀποτελοῦνται, ἀπὸ ἑκάστην καὶ γίνονται ἓξ τὰ διάφορα γένῃ τῶν ἀσεβούντων εἰς τὰ θεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν ἀνάγκην ἴσης τιμωρίας οὔτε ὁμοίας.

Δηλαδὴ ὅστις δὲν πιστεύει ἀπολύτως εἰς τοὺς θεούς, ἔχει ὅμως ἦθος ἐκ φύσεως δίκαιον, αὐτὸς μισεῖ πάντοτε τοὺς κακοὺς ἀπὸ ἀποτροπιασμὸν δὲ τῆς ἀδικίας δὲν δέχεται νὰ πράξῃ τάς τοιαύτας πράξεις καὶ ἀποφεύγει τοὺς μὴ δικαίους ἀνθρώπους καὶ ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους[32]. Εἰς ὅσους ὅμως ἐκτὸς τοῦ ὅτι φρονοῦν ὅτι τὰ πάντα εἶναι ἔρημα ἀπὸ θεοὺς συμπέσουν καὶ ἀκράτειαι τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν λυπῶν, καὶ ὑπάρχει ἰσχυρὰ ἀνάμνησις καὶ ὀξύνοια μαθήσεως, ἡ μὲν ἀπιστία εἰς τοὺς θεοὺς εἶναι κοινὴ εἰς αὐτοὺς καθὼς καὶ εἰς ἐκείνους, ὡς πρὸς τὴν βλάβην ὅμως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐκεῖνο μὲν τὸ γένος κάμνει ὀλιγώτερα κακά, αὐτὸ ὅμως περισσότερα. Δηλαδὴ ὁ μὲν πρῶτος θὰ εἶναι ἀθυρόστομος ὡς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τάς θυσίας καὶ τοὺς ὅρκους, καὶ ἐνῶ περιγελᾷ τοὺς ἄλλους πιθανὸν νὰ κάμῃ ἄλλους ὁμοίους του, ἐὰν δὲν τιμωρηθῇ. Ὁ δὲ ἄλλος δὲν πιστεύει μὲν καθὼς ὁ προηγούμενος, θεωρεῖται ὅμως ἀγαθός, ἀλλὰ εἶναι φορτωμένος μὲ δολιότητα καὶ ὀπισθοβουλίαν, ἀπὸ αὐτοὺς δὲ πολλοὶ ἀναδεικνύονται ψευδομάντεις καὶ πάσης μαγείας ζωηροὶ ὀπαδοί, ἐπίσης δὲ ἀπὸ αὐτοὺς κάποτε ἀναδεικνύονται καὶ τύραννοι καὶ λαοπλάνοι καὶ στρατηγοὶ καὶ σχεδιασταὶ μυστικῶν ἱεροτελεστιῶν. Ἀπὸ αὐτοὺς λοιπὸν ἠμποροῦν νὰ σχηματισθοῦν πολλὰ γένη. Ἀλλὰ τὰ σπουδαιότερα διὰ τὴν νομοθεσίαν εἶναι δύο. Ἐξ αὐτῶν τὸ μὲν εἰρωνικὸν δὲν εἶναι ἄξιον μόνον ἑνὸς θανάτου, οὔτε δύο ἀλλὰ πολλῶν, τὸ δὲ ἄλλο ἔχει ἀνάγκην συμβουλῶν καὶ δεσμῶν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γένος αὐτῶν ποὺ νομίζουν ὅτι οἱ θεοὶ δὲν φροντίζουν ἀποτελεῖ ἄλλα δύο γένῃ, καὶ τὸ ἄλλο ποὺ τοὺς θεωρεῖ παρακλήτους ἄλλα δύο. Ἀπὸ αὐτὰ δέ, τὰ ὁποῖα διαχωρίζονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὅσοι μὲν ἔγιναν τοιοῦτοι ἀπὸ ἀνοησίαν χωρὶς καμμίαν κακίαν τοῦ θυμικοῦ καὶ τοῦ ἤθους, αὐτοὺς ὁ δικαστὴς ἃς τοὺς περιορίσῃ συμφώνως μὲ τὸν νόμον εἰς τὸ σωφρονιστήριον ὄχι ὀλιγώτερον τῶν πέντε ἐτῶν. Εἰς τοῦτο δὲ τὸ διάστημα ἃς μὴ τοὺς ἐπισκέπτεται ἄλλος πολίτης παρὰ μόνον τὰ μέλη τῆς νυκτερινῆς συγκεντρώσεως τῶν ἀρχόντων ὁμιλοῦντες συμβουλευτικῶς πρὸς αὐτοὺς πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς των. Ὅταν δὲ συμπληρωθῇ ὁ χρόνος τῶν δεσμῶν των, ἐὰν μὲν κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς φαίνεται ὅτι εἶναι σώφρων, ἃς κατοικῇ μαζὶ μὲ τοὺς σώφρονας, ἂν δὲ ὄχι, καὶ ἂν καταδικασθῇ πάλιν εἰς παρομοίαν δίκην, ἃς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου.

Ὅσοι δὲ ἔγιναν θηριώδεις ὡς πρὸς τὴν ἀπιστίαν πρὸς τοὺς θεοὺς ἢ ὡς πρὸς τὸ νὰ θεωροῦν αὐτοὺς ἀμελεῖς ἢ παρακλήτους, καὶ περιφρονοῦντες τοὺς ἀνθρώπους δελεάζουν πολλοὺς ἐκ τῶν ζώντων, διότι δισχυρίζονται ὅτι παραπλανοῦν τοὺς ἀποθανόντας καὶ ὑπόσχονται νὰ μεταπείσουν τοὺς θεοὺς ὡσὰν μὲ συγχωροχάρτια, δελεάζοντες αὐτοὺς μὲ θυσίας καὶ προσευχὰς καὶ ὕμνους, καὶ οὕτω πῶς προσπαθοῦν νὰ κυριεύσουν τελείως καὶ τὰ ἄτομα καὶ ὁλοκλήρους οἰκογενείας καὶ πόλεις χάριν τῶν χρημάτων, ἀπὸ αὐτοὺς ὅστις καταδικασθῇ ὡς ἔνοχος ἃς ὁρίσῃ τὸ δικαστήριον δι' αὐτὸν νὰ τεθῇ εἰς δεσμὰ συμφώνως μὲ τὸν νόμον, νὰ μὴ πλησιάζῃ δὲ αὐτὸν κανεὶς ἐλεύθερος, νὰ λαμβάνῃ δὲ ὡρισμένην τροφὴν ἀπὸ τοὺς νομοφύλακας. Ὅταν δὲ ἀποθάνῃ, νὰ τὸν πετάξουν ἄταφον ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἐλεύθερος συντελῇ εἰς τὴν ταφήν του, ἃς ὑπόκειται εἰς δίκην ἀσεβείας ἀπὸ τὸν τυχόντα. Ἐὰν δὲ ἀφήσῃ εἰς τὴν πόλιν παῖδας ἀρκετούς, οἱ ἐπιμελούμενοι τῶν ὀρφανῶν ἃς φροντίζουν καὶ δι' αὐτούς, ὡς ὄχι ὀλιγώτερον ὀρφανούς, εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς καταδίκης τοῦ πατρός των.

Δι' ὅλα δὲ αὐτὰ ἃς ὁρισθῇ κοινὸς νόμος, ὁ ὁποῖος τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ αὐτοὺς θὰ τοὺς κάμῃ ὀλιγώτερον νὰ σφάλλουν μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγους πρὸς τοὺς θεούς, μάλιστα ὀλιγώτερον ἀνοήτως, διότι δὲν θὰ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκκλησιάζωνται ἔξω ἀπὸ τὸν νόμον. Δηλαδὴ ἃς ὑπάρχῃ δι' ὅλους γενικῶς ὁ ἑξῆς νόμος.

Κανεὶς νὰ μὴν ἔχῃ προσκυνήματα εἰς τὴν ἀτομικήν του κατοικίαν. Ὅταν δὲ κανεὶς ἀποφασίσῃ νὰ ἐκτελέσῃ θυσίαν, ἃς ὑπάγῃ εἰς τὰ δημόσια προσκυνήματα, διὰ νὰ θυσιάσῃ, καὶ ἃς δώσῃ τὰ θύματα εἰς τάς χεῖρας τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἱερειῶν, ὅσοι ἔχουν δικαίωμα νὰ φροντίζουν δι' αὐτά. Ἂς προσευχηθῇ δὲ μαζὶ καὶ αὐτὸς καὶ ὅστις ἄλλος θέλει μαζί του. Αὐτὰ δὲ ἃς γίνωνται διὰ τὸν ἑξῆς λόγον. Προσκυνήματα καὶ εἰκόνας θεῶν δὲν εἶναι εὔκολον νὰ τοποθετῇ κανείς, ἀλλὰ χρειάζεται μεγάλη σκέψις, διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ὀρθῶς. Ἔπειτα αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων ὅλαι καθὼς καὶ οἱ ἐντελῶς ἀνίσχυροι καὶ οἱ κινδυνεύοντες καὶ οἱ στενοχωρημένοι, μέσα εἰς τὴν στενοχωρίαν των, ἢ καὶ ἀντιθέτως, ὅταν εὕρουν καμμίαν σωτηρίαν, συνηθίζουν νὰ καθιερώνουν πάντοτε ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ νὰ τάζουν θυσίας καὶ εἰκόνας εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς δαίμονας καὶ τοὺς παῖδας τῶν θεῶν, καὶ εἰς τάς ἐξύπνους ὀπτασίας ἀπὸ τὸν φόβον των καὶ εἰς τὰ ὄνειρά των. Ὁμοίως δὲ οἱ ἀναφέροντες πολλὰς ὀπτασίας θεωροῦν ὡς θεραπείαν τὸ νὰ μεταβάλλουν εἰς βωμοὺς καὶ προσκυνήματα ὅλας τάς οἰκίας καὶ ὅλα τὰ χωρία, καὶ εἰς τὰ καθαρὰ μέρη καὶ ὅπου ἀλλοῦ τύχῃ ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέρη. Δι' ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ κάμωμεν συμφώνως μὲ τὸν νόμον ποὺ λέγομεν τώρα. Ἀκόμη δὲ διὰ τοὺς ἀσεβεῖς, διὰ νὰ μὴ προφασίζωνται τὰ τοιαῦτα εἰς τάς πράξεις των, τοποθετοῦντες προσκυνήματα καὶ βωμοὺς εἰς τάς ἀτομικάς των κατοικίας καὶ νομίζοντες ὅτι πρέπει κρυφίως νὰ ἐξιλεώνουν τοὺς θεοὺς μὲ θυσίας καὶ μὲ προσευχάς, καὶ νὰ αὐξάνουν ἀπείρως τὴν ἀδικίαν εἰς τὸν ἑαυτόν των καὶ εἰς τοὺς ἐπιτρέποντας αὐτὰ προφασιζόμενοι τοὺς θεούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνώτεροί των, καὶ τότε δικαίως ὅλη ἡ πόλις νὰ ἔχῃ τὴν προκοπὴν (!) τρόπον τινὰ τῶν ἀσεβῶν.

Καὶ λοιπὸν τὸν νομοθέτην ὁ θεὸς θὰ τὸν κατακρίνῃ. Δηλαδὴ ἃς ὁρισθῇ αὐτὸς ὁ νόμος, νὰ μὴν ἔχῃ κανεὶς προσκυνήματα θεῶν εἰς τὴν ἀτομικήν του κατοικίαν. Ὅστις δὲ ἀποδειχθῇ ὅτι ἔχει ἄλλα καὶ ἱερουργεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ δημόσια, ἐὰν μὲν τὰ ἔχῃ κάποιος ἀνὴρ ἢ γυνή, ὁ ὁποῖος δὲν ἔκαμε κανὲν ἀπὸ τὰ μεγάλα καὶ ἀνόσια ἔργα, τότε, ὅστις λάβῃ εἴδησιν ἃς τὸν καταγγείλῃ εἰς τοὺς

[31] Ἰδὲ "Ἐπινομίδα".
[32] Τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους χαρακτηρίζει συνήθως ἡ ὑγεία τῆς καρδίας καὶ σωματικὴ εὐρωστία.

νομοφύλακας, αὐτοὶ δὲ ἂς τὸν διατάξουν νὰ μεταφέρῃ εἰς τὰ δημόσια προσκυνήματα τὰ ἀτομικά του, ἐὰν δὲ δὲν πείθεται, ἂς τὸν τιμωρήσουν ἕως ὅτου νὰ μεταφερθοῦν. Ἐὰν δὲ γίνῃ κανεὶς φανερὸς ὅτι διέπραξε ἀσέβειαν, ὄχι παιδικὴν ἀλλὰ ἀνδρικήν, εἴτε διότι ἐτοποθέτησε προσκυνήματα εἰς ἰδιόκτητά του μέρη, εἴτε διότι ἐθυσίασεν ὁ ἴδιος δημοσίως εἰς οἱουσδήποτε θεούς, ἐπειδὴ θυσιάζει, ἐνῶ δὲν εἶναι καθαρός, ἂς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου. Κατὰ πόσον δὲ εἶναι παιδικὸν τὸ σφάλμα ἢ ὄχι, ἂς τὸ κρίνουν οἱ νομοφύλακες καὶ τότε ἂς τὸν ἐγκαλέσουν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἂς ἐπιβάλουν εἰς αὐτὸν τὴν ποινὴν τῆς ἀσεβείας.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΑ'.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα πλέον εἶναι ἀνάγκη νὰ θέσωμεν τὴν ἁρμόζουσαν τάξιν διὰ τάς μεταξὺ τῶν πολιτῶν συναλλαγάς. Γενικὸν δὲ μέτρον εἶναι τὸ ἑξῆς. Μήτε κανεὶς νὰ ἐγγίζῃ τὰ ἰδικά μου χρήματα ὅσον εἶναι δυνατόν, μήτε πάλιν νὰ μοῦ πάρῃ καὶ τὸ ἐλάχιστον, χωρὶς νὰ μὲ πείσῃ. Συμφώνως δὲ μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια θὰ κάμω καὶ ἐγὼ ὡς πρὸς τὰ χρήματα τῶν ἄλλων, ὅταν ἔχω νοῦν σώφρονα.

Καὶ λοιπὸν λέγομεν ὅτι τὸν θησαυρὸν πρῶτον τὸν ὁποῖον ἀπεθήκευσε κανεὶς ὡς κειμήλιον διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἰδικούς του, ἂν δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου προπάτορας, τότε οὔτε νὰ τὸν εὕρω θὰ εὐχηθῶ, οὔτε, ἂν τὸν εὕρω, θὰ τὸν μετακινήσω, οὔτε πάλιν θὰ τὸν ἀνακοινώσω εἰς τοὺς λεγομένους μάντεις, οἱ ὁποῖοι ὁπωσδήποτε θὰ μὲ συμβουλεύσουν νὰ σηκώσω τὸ ἀποθηκευμένον εἰς τὴν γῆν. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν τόσον πολὺ νὰ ὠφεληθῶ ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν χρημάτων, ὅσον θὰ προοδεύσω εἰς τὸν ὄγκον τῆς ἀρετῆς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ δικαίου, ἐὰν δὲν πάρω τὸν θησαυρόν, ἀποκτὼν ἄλλο κτῆμα ἀπέναντι ἄλλου, καλλίτερον μέσα εἰς καλλίτερον μέρος, δηλαδὴ προτιμήσας τὴν δικαιοσύνην μέσα εἰς τὴν ψυχὴν παρὰ τὸν πλοῦτον εἰς τὴν περιουσίαν μου. Διότι καὶ εἰς ἄλλα ἐφαρμόζεται καλῶς ἡ παροιμία νὰ μὴ κινῇ κανεὶς τὰ ἀκίνητα, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ ἠμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ ὡς ἓν ἀπὸ ἐκεῖνα. Πρέπει δὲ νὰ πιστεύωμεν καὶ εἰς τοὺς λεγομένους περὶ αὐτῶν μύθους, ὅτι δηλαδὴ διὰ τὴν τεκνογονίαν δὲν συμφέρουν τὰ τοιαῦτα.

Ὅστις ὅμως φανῇ ἀμέριμνος διὰ τὰ τέκνα του καὶ περιφρονήσῃ τὸν νομοθέτην αὐτοῦ τοῦ νόμου, καὶ ὅσα δὲν ἀπεθήκευσε οὔτε ὁ ἴδιος οὔτε κανεὶς ἀπὸ τοὺς πατέρας τῶν πατέρων του τὰ σηκώσῃ χωρὶς νὰ καταπείσῃ τὸν ἀποθέσαντα, καὶ οὕτω πὼς καταστρέφει ὡραιότατον νόμον καὶ ἁπλούστατον καὶ διόλου ἀγενοῦς ἀνδρὸς νομοθεσίαν, ὁ ὁποῖος εἶπε· «ὅ,τι δὲν κατέθεσες μὴ τὸ σηκώνεις»[33], καὶ περιφρονήσῃ αὐτοὺς τοὺς δύο νομοθέτας καὶ σηκώσῃ πρᾶγμα ποὺ δὲν ἀπεθήκευσε αὐτός, ὄχι κανὲν μικρὸν ἀλλὰ κάποτε ὑπερβολικὸν πλῆθος θησαυροῦ, αὐτὸς τὶ πρέπει νὰ πάθῃ; Καὶ λοιπὸν τὶ θὰ πάθῃ μὲν ἀπὸ τοὺς θεούς, ὁ θεὸς τὸ ἠξεύρει. Ὅστις ὅμως τὸν ἴδῃ πρῶτος, ἐὰν μὲν συμβῇ τὸ τοιοῦτον μέσα εἰς τὴν κεντρικὴν πόλιν, ἂς τὸ γνωστοποιήσῃ εἰς τοὺς ἀστυνόμους, ἐὰν δὲ εἰς κανὲν μέρος τῆς πόλεως, εἰς τοὺς ἀγορανόμους, ἐὰν δὲ εἰς κανὲν μέρος τῆς ἄλλης χώρας εἰς τοὺς ἀγρονόμους καὶ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν. Ἀφοῦ δὲ εἰδοποιηθοῦν, ἂς στείλῃ νὰ ἐρωτήσῃ ἡ πόλις τοὺς Δελφούς. Καὶ ὅ,τι ἀποφανθῇ ὁ θεὸς καὶ διὰ τὰ χρήματα καὶ διὰ τὸν μετακινήσαντα, αὐτὸ ἂς ἐκτελέσῃ ἡ πόλις ὑπηρετοῦσα τάς μαντείας τοῦ θεοῦ. Καὶ ἂν μὲν ὁ καταδότης εἶναι ἐλεύθερος, ἂς ἀποκτήσῃ ὑπόληψιν ἀρετῆς, ἐὰν δὲ δὲν καταδώσῃ, ἂς ἀποκτήσῃ φήμην κακίας. Ἐὰν δὲ εἶναι δοῦλος, ἐὰν μὲν καταδώσῃ, εἶναι πολὺ ὀρθὸν νὰ γίνῃ ἐλεύθερος καὶ νὰ ἀποδώσῃ ἡ πόλις τὸ ἀντίτιμόν του εἰς τὸν κύριόν του· ἐὰν δὲ δὲν καταδώσῃ, ἂς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου.

Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτὸν εἶναι καλὸν νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ διὰ τὰ μικρὰ καὶ διὰ τὰ μεγάλα εἷς καὶ ὁ αὐτὸς νόμος, ὁ ἑξῆς. Ἐὰν κανεὶς ἀφήσῃ κάπου ἰδικόν του πρᾶγμα ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως, ὅστις τὸ εὕρῃ ἂς τὸ ἀφήσῃ εἰς τὴν θέσιν του, φρονῶν ὅτι φυλάττει ἡ ἐνοδία θεότης (ἡ ἔφορος τῶν ὁδῶν) τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀφιερωμένα εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τῆς θεότητος. Ἐὰν ὅμως παραβαίνων κανεὶς ταῦτα ἐξ ἀπειθείας τὰ σηκώσῃ καὶ τὰ φέρῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, τότε, ἂν μὲν εἶναι δοῦλος μικροῦ ἀντιτίμου καὶ τὸν συναντήσῃ κανεὶς ὄχι κατωτέρας ἡλικίας τῶν τριάντα ἐτῶν, ἂς τοῦ δώσῃ πολλοὺς ῥαβδισμούς. Ἐὰν δὲ εἶναι κανεὶς ἐλεύθερος, ἐκτὸς τοῦ νὰ θεωρῆται κατὰ κοινὴν γνώμην ἀκοινώνητος τῶν νόμων, ἂς πληρώσῃ τὸ δεκαπλάσιον τοῦ ἀντιτίμου εἰς τὸν ἀφήσαντα τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ ὁδῷ.

Ἐὰν δὲ κανεὶς κατακρίνῃ κάποιον ὅτι ἔχει κάτι ἀπὸ τὰ ἰδικά του μέγα ἢ μικρόν, αὐτὸς δὲ ὁμολογῇ μὲν ὅτι τὸ ἔχει, ὄχι ὅμως τὸ ἰδικόν του, τότε, ἐὰν μὲν εἶναι καταγραμμένον εἰς τὰ βιβλία τῶν Ἀρχόντων τὸ κτῆμα συμφώνως μὲ τὸν νόμον, ἂς προσκληθῇ ὁ κάτοχός του εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ ἂς τὸ καταθέσῃ. Ὅταν δὲ φανερωθῇ, ἐὰν μὲν ἔχῃ καταγραφῇ εἰς τὰ βιβλία εἰς ποῖον ἀνήκει ἀπὸ τοὺς διαφιλονικούντας αὐτό, ἂς τὸ πάρῃ αὐτὸς καὶ ἂς φύγῃ. Ἐὰν δὲ εἶναι κανενὸς ἄλλου ἔξω ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους, ὁποῖος δώσῃ ἀξιόπιστον ἐγγυητὴν χάριν τοῦ ἀπουσιάζοντος, ὅτι θὰ τὸ παραδώσῃ εἰς ἐκεῖνον, ἂς τὸ σηκώσῃ καθὼς θὰ ἔκαμνε ἐκεῖνος. Ἐὰν ὅμως τὸ φιλονικούμενον δὲν ἔχῃ καταγραφῇ εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀρχόντων, ἂς κατατεθῇ μέχρι τῆς δίκης πλησίον τριῶν ἀρχόντων ἐκ τῶν γεροντοτέρων. Καὶ ἂν τὸ κρατημένον εἶναι σφαχτόν, ὅστις χάση τὴν δίκην περὶ αὐτοῦ ἂς πληρώνῃ καὶ τὴν τροφήν του εἰς τοὺς ἄρχοντας. Τὴν δὲ ὑπόθεσιν νὰ τὴν δικάσουν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν οἱ ἄρχοντες.

Ἂς συμμαζεύῃ ἀπὸ ὁπουδήποτε τὸν δοῦλον του ὅστις θέλει, ἐὰν ἔχῃ τάς φρένας του, καὶ ἂς τὸν κάμῃ ὅ,τι θέλει ἀπὸ ὅσα εἶναι εὐσεβῆ. Ἀλλὰ ἂς συμμαζεύῃ καὶ χάριν ἄλλου συγγενοῦς του ἢ φίλου τὸν φεύγοντα (δοῦλον) διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ. Ἐὰν δὲ κάποιος προσπαθῇ νὰ ἀποσπάσῃ κανένα, διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ὡσὰν δοῦλον συμμαζευόμενον, τότε ἂς τὸν παραιτήσῃ ὁ συμμαζεύων αὐτόν, ἀλλὰ ὁ ἀποσπὼν αὐτὸν ἂς ἀφήσῃ τρεῖς ἀξιοπίστους ἐγγυητὰς καὶ τότε ἂς τὸν ἀποσπάσῃ, ὄχι ὅμως ἀλλέως. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀποσπᾷ ἔξω ἀπὸ αὐτά, ἂς θεωρηθῇ ἔνοχος καί, ἂν καταδικασθῇ, ἂς πληρώνῃ τὴν διπλασίαν τῆς σημειωθείσης βλάβης εἰς ἐκεῖνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὸν ἀπέσπασε.

Ἀλλὰ ἂς συμμαζεύῃ καὶ τὸν ἀπελεύθερον, ἐὰν δὲν περιποιῆται τοὺς ἀπελευθερώσαντας αὐτόν, ἢ περιποιεῖται ὄχι ἐπαρκῶς. Ἡ περιποίησις εἶναι νὰ συχνάζῃ τρεῖς φορὰς τὸν μῆνα ὁ ἀπελευθερωθεὶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀπελευθερώσαντος καὶ νὰ ἐρωτᾷ τὶ πρέπει νὰ κάμῃ ἀπὸ ὅ,τι εἶναι δίκαιον καὶ συγχρόνως δυνατόν. Καὶ διὰ τὸν γάμον του νὰ κάμῃ ὅτι ἐγκρίνει ὅστις ὑπῆρξε ἄλλοτε κύριός του, νὰ μὴ ἐπιτρέπεται δὲ νὰ γίνῃ πλουσιώτερος ἀπὸ τὸν ἀπελευθερώσαντα. Τὸ δὲ πλεόνασμα ἂς γίνεται κτῆμα

[33] Νόμος τοῦ Σόλωνος· ἰδὲ καὶ σελ. 60.

τοῦ κυρίου του. Νὰ μὴ μένῃ δὲ περισσότερον ἀπὸ εἴκοσι ἔτη ὁ ἀπολυθείς, ἀλλὰ καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι ξένοι νὰ ἀπέλθῃ, ἀφοῦ λάβῃ τὴν περιουσίαν του, ἐκτὸς ἐὰν πείσῃ καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν ἀπελευθερώσαντα. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀπελεύθερος ἢ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ξένους ἀποκτήσῃ περιουσίαν περισσοτέραν ἀπὸ τὸ τρίτον τίμημα, (τάξις) ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ θὰ συμβῇ αὐτὸ ἐντὸς τριάντα ἡμερῶν ἂς λάβῃ τὰ ἰδικά του καὶ ἂς ἀναχωρήσῃ, καὶ ἂς μὴ δίδεται καμμία ἄδεια διαμονῆς πλέον εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀπειθήσας εἰς αὐτοὺς ἐγκαλεσθῇ εἰς τὸ δικαστήριον καὶ καταδικασθῇ, ἂς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου καὶ τὰ χρήματά του ἂς γίνουν δημόσια. Αἱ δὲ τιμωρίαι αὐτοῦ ἂς γίνωνται εἰς τάς φυλετικὰς δίκας, ἐὰν δὲν ἀπαλλαχθοῦν ἀπὸ τάς καταγγελίας προηγουμένως ἐνώπιον τῶν γειτόνων ἢ εἰς τὰ κατ' ἐκλογὴν δικαστήρια.

Ἐὰν δὲ ἐγγίζῃ ὡς ἰδικόν του κανὲν ζῷον ἢ ὀτιδήποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ πράγματά του, ἂς τὸ ἐπιστρέψῃ ὁ κρατῶν αὐτὸ εἰς τὸν πωλήσαντα ἢ εἰς τὸν δωρήσαντα αὐτὸ μὲ τρόπον ἀξιόχρεον καὶ νόμιμον ἢ ἄλλον ἔγκυρον τρόπον ἐντὸς μὲν τριάντα ἡμερῶν εἰς τὸν πολίτην ἢ καὶ τὸν μέτοικον τῆς πόλεως, εἰς δὲ τὸν ξένον ἐντὸς πέντε μηνῶν (ἂς τὸ παραδώσῃ), ἀλλὰ τὸ μέσον τῆς προθεσμίας νὰ ἀποτελῇ ὁ μὴν τῶν χειμερινῶν τροπῶν τοῦ ἡλίου.

Ὅσα δὲ κανεὶς ἀνταλλάσσει ἀγοράζων ἢ πώλων εἰς ἄλλον, ἂς παραδίδῃ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ ἰδιαιτέρως ὡρισμένον πρὸς τοῦτο μέρος τῆς ἀγορᾶς δι' ἕκαστον καὶ ἂς λάβῃ ἀμέσως τὸ ἀντίτιμον διὰ νὰ ξεκάμῃ, ὄχι ὅμως εἰς κανὲν ἄλλο μέρος, οὔτε ἐπὶ πιστώσει νὰ κάμῃ κανενὸς πράγματος πώλησιν ἢ ἀγοράν. Ἐὰν δὲ μὲ ἄλλον τρόπον ἢ εἰς ἄλλους τόπους ἀνταλλάσσῃ κανεὶς μὲ ἄλλον ὀτιδήποτε ἀπέναντι ὁποιουδήποτε πράγματος, μόνον ἂν ἔχῃ πεποίθησιν εἰς τὸ πρόσωπον, μὲ τὸ ὁποῖον συναλλάσσεται, ἂς κάμῃ αὐτά, ἔχων ὑπ' ὄψει του ὅτι δὲν ὑπάρχουν δίκαι συμφώνως μὲ τοὺς νόμους διὰ τὰ πωληθέντα συμφώνως μὲ αὐτὸν τὸν τελευταῖον τρόπον ποὺ λέγομεν.

Ὅσον δὲ διὰ τὰ δάνεια ὅστις θέλει ἂς δανείζεται ἀπὸ τοὺς φίλους του. Ἐὰν ὅμως συμβῇ καμμία φιλονικία περὶ τοῦ δανείου, ἂς κανονίσουν αὐτοὶ μόνοι των ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι δὲν ἐπιτρέπονται δίκαι περὶ τοιούτων ζητημάτων εἰς κανένα μὲ κανένα τρόπον.

Ὅστις δὲ πωλήσῃ τοῖς μετρητοῖς καὶ λάβῃ ἀντίτιμον τοῦ πράγματος ὄχι κατώτερον τῶν πενήντα δραχμῶν, ἂς μένῃ ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς τῆς πόλεως δέκα ἡμέρας, ὁ δὲ ἀγοραστὴς ἂς γνωρίζῃ τὴν κατοικίαν τοῦ πωλητοῦ μὴ τυχὸν ἔχῃ κανὲν παράπονον ἐναντίον του, καθὼς συμβαίνει συνήθως εἰς τοιαῦτα ζητήματα καὶ χάριν τῶν ἐπιστροφῶν, αἱ ὁποῖαι γίνονται συμφώνως μὲ τοὺς νόμους. Ἡ δὲ νόμιμος ἐπιστροφὴ ἢ ὄχι ἂς συμβαίνῃ ὡς ἑξῆς. Ἐὰν κανεὶς πωλήσῃ δοῦλον πάσχοντα ἀπὸ φθίσιν, ἀπὸ λιθίασιν, ἀπὸ στραγγουρίαν, ἢ ἀπὸ τὴν λεγομένην ἱερὰν νόσον (σεληνιασμόν) ἢ καὶ ἀπὸ καμμίαν ἄλλην ἄγνωστον εἰς τοὺς περισσοτέρους ἀσθένειαν χρονίαν καὶ ἀνίατον σωματικὴν ἢ ψυχικήν, τότε, ἐὰν μὲν τὸν πωλήσῃ εἰς ἰατρὸν ἢ γυμναστήν, ἂς μὴ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιτύχῃ ἐπιστροφήν, οὔτε ἐὰν κανεὶς ὁμολογήσῃ τὴν ἀλήθειαν πρὶν τὸν πωλήσῃ εἰς κάποιον. Ἐὰν ὅμως τὸν πωλήσῃ κανεὶς τεχνίτης εἰς ἰδιώτην, τότε ὅστις τὸν ἀγοράσῃ ἂς τὸν ἐπιστρέψῃ ἐντὸς ἐξαμήνου, ἐκτὸς ὅταν πάσχῃ ἀπὸ ἱερὰν νόσον. Δι' αὐτὴν δὲ ἂς ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ ἡ ἐπιστροφὴ ἐντὸς ἑνὸς ἔτους. Ἂς εἰκασθοῦν δὲ καὶ οἱ δύο ἐμπρὸς εἰς ἰατρούς, ὅσους ἐκλέξουν καὶ οἱ δύο ἐκ συμφώνου. Ὅστις δὲ χάσῃ τὴν δίκην, ἂς πληρώσῃ τὸ διπλάσιον τοῦ ἀντιτίμου τῆς πωλήσεως. Ἐὰν δὲ ἐπώλησε ἰδιώτης πρὸς ἰδιώτην νὰ ἐπιτρέπεται μὲν ἐπιστροφὴ καθὼς ἐλέχθη καὶ διὰ τοὺς προηγουμένους, ἐπίσης δὲ καὶ δίκη, ἀλλὰ ὅστις χάσῃ τὴν δίκην ἂς πληρώσῃ τὸ ἀντίτιμον εἰς τὸ ἁπλοῦν. Ἐὰν δὲ πωλήσῃ κανεὶς φονέα ἐν γνώσει καὶ τοῦ πωλητοῦ καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ, ἂς μὴ ἐπιτυγχάνῃ ἐπιστροφὴν διὰ τοιαύτην πώλησιν, ἐὰν ὅμως ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἀγοραστοῦ, τότε νὰ γίνεται ἡ ἐπιστροφὴ οἱανδήποτε ὥραν τὸ ἀντιληφθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀγοραστάς, ἡ δὲ κρίσις νὰ γίνῃ ἐνώπιον πέντε νομοφυλάκων, τῶν νεωτέρων ἀπὸ ὅλους, ἂν δὲ ἀποδειχθῇ δικαστικῶς ὅτι τὸ ἐγνώριζε, τότε καὶ τάς οἰκίας τοῦ ἀγοραστοῦ ἂς καθαρίσῃ συμφώνως μὲ τὸν νόμον τοῦ ἑρμηνευτοῦ καὶ ἂς πληρώσῃ εἰς τὸν ἀγοραστὴν τὸ τριπλάσιον τοῦ ἀντιτίμου.

Ὅστις δὲ ἀνταλλάσσει ἢ νόμισμα ἀπέναντι νομίσματος ἢ κανὲν ὁποιονδήποτε ζῷον ἢ πρᾶγμα ἄψυχον, ἂς δίδῃ πάντοτε συμφώνως μὲ τοὺς νόμους καὶ ἂς λαμβάνῃ ἀκίβδηλα πράγματα. Ὡς προοίμιον δὲ καθὼς εἰς τοὺς ἄλλους νόμους, ἂς παραδεχθῶμεν καὶ διόλην αὐτὴν τὴν κακίαν τὸ ἑξῆς. Ἕκαστος ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὑπάγεται εἰς τὴν ἰδίαν κατηγορίαν ἡ κιβδηλεία καὶ τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἀπάτη, καὶ εἶναι ἐκείνη, διὰ τὴν ὁποίαν πολὺ κακῶς οἱ περισσότεροι συνηθίζουν νὰ ἐφαρμόζουν τὴν διάδοσιν ὅτι, ἐὰν γίνεται εἰς κατάλληλον εὐκαιρίαν τὸ τοιοῦτον, ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ τὴν θέσιν του πολλάκις, οἱ ὁποῖοι ὅμως ἀφήνουν ἀπροσδιόριστον τὸ ἐπίκαιρον καὶ τό ποῦ καὶ πότε καὶ μὲ αὐτὴν τὴν ἐκφρασιν πολὺ ζημιώνονται καὶ ζημιώνουν ἄλλους.

Εἰς τὸν νομοθέτην δὲ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀφήσῃ τοῦτο ἀπροσδιόριστον, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸ διασαφήσῃ ἐντὸς μεγαλειτέρων ἢ μικροτέρων ὁρίων. Καὶ λοιπὸν καὶ τώρα ἂς τὸ ὁρίσωμεν. Κανεὶς πότε ἂς μὴ μεταχειρισθῇ οὔτε ψεῦδος οὔτε ἀπάτην οὔτε κανὲν ἀντικείμενον κίβδηλον οὔτε μὲ λόγον οὔτε μὲ ἔργα ἐπικαλούμενος συγχρόνως τοὺς θεούς, ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ γίνῃ ὁ πλέον θεομίσητος ἄνθρωπος. Τοιοῦτος δὲ εἶναι ὅστις ὁρκίζεται ψευδεῖς ὅρκους καὶ δὲν σκοτίζεται διόλου διὰ τοὺς θεούς, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ὅστις ψεῦδεται ἐνώπιον τῶν ἀνωτέρων του. Ἀνώτεροι δὲ εἶναι οἱ καλλίτεροι ἀπέναντι τῶν χειροτέρων καὶ οἱ γέροντες ἀπέναντι τῶν νέων. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ γονεῖς εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ τέκνα καὶ οἱ ἄνδρες ἀπὸ τάς γυναίκας καὶ τὰ παιδία καὶ οἱ ἄρχοντες ἀπὸ τοὺς ἀρχομένους. Τούτους δὲ πρέπει ὅλοι νὰ τοὺς σέβωνται καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἀξιώματα καὶ μάλιστα εἰς τὰ πολιτικά, χάριν τῶν ὁποίων συνέπεσε τὸ ζήτημα τοῦτο. Δηλαδὴ πᾶς ἄνθρωπος τῆς ἀγορᾶς, ὁ ὁποῖος κιβδηλοποιεῖ κάτι, ψεύδεται καὶ ἀπατᾷ καὶ ἐπικαλούμενος τοὺς θεοὺς ὁρκίζεται συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῶν ἀγορανόμων χωρὶς οὔτε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐντρέπεται οὔτε τοὺς θεοὺς νὰ σέβεται. Καὶ βεβαίως εἶναι καλὴ πρᾶξις νὰ μὴ μιαίνῃ κανεὶς εὐκόλως τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν, ἀλλὰ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὴν θέσιν ποὺ εὑρισκόμεθα συνήθως οἱ περισσότεροι ὡς πρὸς τὴν καθαρότητα καὶ τὸν ἐξαγνισμὸν πρὸς τοὺς θεούς.

Ἐὰν ὅμως ὁπωσδήποτε δὲν ὑπακούῃ κανείς, ἂς ὑπάρχῃ ὁ ἑξῆς νόμος. Ὅστις πωλεῖ ὀτιδήποτε εἰς τὴν ἀγοράν, ἂς μὴν εἴπῃ ποτέ του δύο τιμὰς διὰ τὰ πωλούμενα, ἀλλὰ ἂς λέγῃ ὡρισμένην τιμήν, καὶ ἂν δὲν ἐπιτύχῃ αὐτήν, εἶναι ὀρθὸν νὰ τὸ ἀποσύρῃ, καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν δὲν πρέπει νὰ ὁρίσῃ οὔτε μεγαλιτέραν οὔτε μικροτέραν τιμήν. Ἂς λείπῃ δὲ πᾶς ἔπαινος καὶ ὅρκος διὰ τὰ πωλούμενα πράγματα. Ἐὰν δὲ κανεὶς δὲν ὑπακούῃ εἰς αὐτά, ὅστις τὸν ἐπιτύχῃ ἀπὸ τοὺς πολίτας, χωρὶς νὰ εἶναι κάτω τῶν τριάντα ἐτῶν εἰς τὴν ἡλικίαν, ἂν θέλῃ νὰ τιμωρήσῃ τὸν ὁρκιζόμενον, ἂς τὸν κτυπᾷ χωρὶς νὰ φοβηθῇ τίποτε κακόν, ἂν δὲ ἀμελήσῃ καὶ δὲν ὑπακούσῃ, ἂς κατακριθῇ ὡς προδότης τῶν νόμων. Ἐκεῖνον δέ ποὺ πωλεῖ κανὲν κίβδηλον καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς λόγους τούτους, ὅστις τὸν ἐπιτύχῃ ἀπὸ τοὺς γνωστούς, ἐὰν εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸν ἐξελέγξῃ, ἂς τὸν ἐξελέγξῃ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἄρχοντας, καὶ ἂν μὲν εἶναι δοῦλος ἢ μέτοικος, ἂς πάρῃ τὸ κίβδηλον ἀντικείμενον, ὁ δὲ πολίτης, ἐὰν μὲν δὲν τὸν ἐξελέγξῃ, ἂς δυσφημισθῇ ὡς κακός, διότι στερεῖ τοὺς θεοὺς τὰ δικαιώματά των, ἐὰν δὲ τὸν ἐξελέγξῃ, ἂς τὸ ἀφιερώσῃ εἰς τοὺς θεούς, οἱ ὁποῖοι προστατεύουν τὴν ἀγοράν. Ὅστις δὲ ἀποδειχθῇ ὅτι πωλεῖ κανὲν τοιοῦτον, ἐκτὸς τῆς στερήσεως τοῦ κιβδήλου, ὅσας δραχμὰς ζητήσῃ διὰ τὸ πωλούμενον, τόσας φορὰς ἂς ξυλισθῇ μὲ τὴν μάστιγα ἀπὸ τὸν κήρυκα εἰς τὴν ἀγοράν, ἀφοῦ αὐτὸς διαλαλήσῃ διὰ ποῖον λόγον πρόκειται νὰ ξυλισθῇ. Δι' ὅλας δὲ τάς κιβδηλοποιήσεις καὶ τάς κακουργίας τῶν πωλητῶν ἂς λάβουν πληροφορίας ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς καὶ οἱ ἀγορανόμοι καὶ οἱ νομοφύλακες καὶ ἂς γράψουν εἰς μίαν στήλην τι πρέπει νὰ κάμῃ ὁ πωλητὴς καὶ τὶ ὄχι καὶ ἂς τὰ τοποθετήσουν ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ ἀγορανομεῖον, διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς νόμοι σαφεῖς διὰ τὴν κίνησιν τῆς ἀγορᾶς.

Ὅσον δὲ διὰ τοὺς ἀστυνόμους ὡμιλήσαμεν ἀρκετὰ εἰς τὰ προηγούμενα, ἐὰν ὅμως φανῇ καμμία πρόσθετος ἀνάγκη, ἂς τὴν ἀνακοινώσουν εἰς τοὺς νομοφύλακας καὶ ἀφοῦ γράψουν ὅ,τι νομισθῇ ἐλλιπές, ἂς τοποθετήσουν ἐπάνω εἰς μίαν στήλην ἐντὸς τῆς ἀστυνομίας καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα θεσπίσματα αὐτῆς τῆς ἀρχῆς.

Ἀμέσως δὲ κατόπιν ἀπὸ τάς κιβδηλοποιήσεις ἔρχεται τὸ ἐπάγγελμα τῆς καπηλείας. Ἀφοῦ δὲ γενικῶς δώσωμεν περὶ αὐτῶν συμβουλὴν καὶ λόγον, κατόπιν θὰ θέσωμεν τὸν νόμον. Δηλαδὴ ὅλη ἡ καπηλεῖα ἐδημιουργήθη εἰς τάς πόλεις ὄχι πρὸς βλάβην, ὅταν εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ὅλως τὸ ἀντίθετον. Διότι βεβαίως πως δὲν εἶναι εὐεργετικὸς πᾶς ὅστις ὁποιανδήποτε περιουσίαν ἡ ὁποία εἶναι ἀσύμμετρος καὶ ἀνώμαλος τὴν κάμνει ὁμαλὴν καὶ συμμετρικήν; Αὐτὸ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι κάμνει καὶ ἡ δύναμις τοῦ νομίσματος, καὶ ὁ ἔμπορος πρέπει νὰ φρονοῦμεν ὅτι δι' αὐτὸ προωρίσθη καὶ ὁ μισθωτὸς καὶ ὁ ξενοδόχος καὶ ὅτι ὅλοι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἄλλοι κοσμιώτεροι καὶ ἄλλοι κάπως ἀπειρόκαλοι, αὐτὸν τὸν προορισμὸν ἔχουν βεβαίως, νὰ προμηθεύουν εὐκολίας εἰς ὅλους διὰ τάς ἀνάγκας των καὶ ἐξομάλυνσιν τῶν περιουσιῶν. Τότε λοιπὸν ποία εἶναι ἡ αἰτία διὰ νὰ θεωροῦνται αὐτὰ τὰ ἐπαγγέλματα ὄχι καλὰ καὶ τὶ συνέτεινε εἰς τὸ νὰ δυσφημισθοῦν, ἂς τὸ ἐξετάσωμεν, ὥστε, καὶ ἂν ὄχι εἰς τὸ σύνολόν του, τουλάχιστον εἰς μερικά του μέρη νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὸ θεραπεύσωμεν μὲ τὸν νόμον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ τὸ ζήτημα δὲν φαίνεται μικρὸν οὔτε ἔχει ἀνάγκην ὀλίγης ἱκανότητος. Ἀλλὰ πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φίλε Κλεινία, πολὺ μικρὰ τάξις ἀνθρώπων καὶ ἐκ φύσεως ὀλίγη καὶ μὲ τελείαν ἀνατροφὴν μορφωμένη, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ ἐπιθυμίαν κανενὸς πράγματος, ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ συγκρατῆται εἰς τὸ ὀρθὸν μέτρον, καὶ ὅταν τῆς δοθῇ εὐκαιρία νὰ λάβῃ πολλὰ χρήματα, εἶναι νηφάλιος καὶ προτιμᾷ ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ μέτριον. Τὰ πλήθη ὅμως τῶν ἀνθρώπων ὅλως ἀντιθέτως διάκεινται ἀπὸ αὐτούς, δηλαδὴ καὶ αἱ ἀνάγκαι των εἶναι ὑπέρμετροι καί, ἐνῶ ἐπιτρέπεται νὰ κερδίσουν τὰ μέτρια, προτιμοῦν νὰ κερδίσουν ἀπλήστως. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὅλαι αἱ τάξεις αἱ ἀσχολούμεναι εἰς τὴν καπηλείαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ ξενοδοχικὰ εἴδη ἐσυκοφαντήθησαν καὶ περιέπεσαν εἰς ἐξευτελιστικοὺς ὀνειδισμούς. Διότι, ἐὰν κανεὶς (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εὔχομαι νὰ γίνῃ ποτὲ οὔτε ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ) ὑποχρεώσῃ — αὐτὸ εἶναι κωμικὸν βεβαίως νὰ τὸ εἴπῃ κανείς, ἀλλ' ὅμως θὰ τὸ εἰποῦμεν — νὰ γίνουν ξενοδόχοι οἱ καλλίτεροι ἄνδρες εἰς ὅλα τὰ μέρη δι' ὀλίγον καιρόν, ἢ νὰ γίνουν κάπηλοι, ἢ νὰ κάμουν κανὲν παρόμοιον ἐπάγγελμα, ἢ γυναῖκες ἀπὸ καμμίαν ἀνάγκην τῆς εἱμαρμένης νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτὰς τάς βιωτικὰς ἀσχολίας, τότε ἦτο δυνατὸν νὰ ἐννοήσωμεν πόσον εἶναι ἀγαπητὸν καὶ προσφιλὲς ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ καὶ πόσον, ἐὰν ἐγίνετο μὲ λογικὴν καὶ μὲ τρόπον ἀδιάφθορον, θὰ ἐξετιμῶντο ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπαγγέλματα μὲ γόητρον μητρὸς καὶ τροφοῦ. Τώρα ὅμως, ἀφοῦ ἕκαστος χάριν καπηλείας ἱδρύει εἰς ἔρημα μέρη οἰκοδομὰς καὶ ὅπου ὑπάρχουν μακρινοὶ δρόμοι πρὸς ὅλας τάς διευθύνσεις, καὶ ὑποδέχεται μέσα εἰς ἀναπαυτικὰ καταλύματα ταξιδιώτας εὑρισκομένους εἰς στενοχωρίαν ἢ ὠθουμένους ἀπὸ τὴν ἀγρίαν βίαν τῶν κακοκαιριῶν, παρέχων καλοκαιρινὴν ἀνάπαυσιν ἢ εἰς τοὺς καύσωνας ἀναψυχήν, κατόπιν ὅμως δὲν προσφέρει εἰς αὐτοὺς φιλοξενίας ὡς πρὸς φίλους συμφώνως μὲ τὴν ὑποδοχήν, ἀλλὰ ὡσὰν ἐχθροὺς αἰχμαλώτους ὑποχειρίους τοὺς ἐλευθερώνει ἀπέναντι μιαρωτάτων καὶ ἀδίκων καὶ ἀκαθάρτων λύτρων, ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια αἰσχρὰ πραξικοπήματα ἐναντίον ὅλων αὐτῶν συνετέλεσαν νὰ συκοφαντηθῇ ἡ βοήθεια ἡ παρεχομένη εἰς τοὺς εὑρισκομένους εἰς ἀπορίαν. Δι' ὅλα αὐτὰ λοιπὸν πρέπει νὰ εὕρῃ φάρμακον ὁ νομοθέτης.

Καὶ βεβαίως εἶναι ὀρθὸν καὶ παλαιὸν τὸ ῥητὸν ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ πολεμῇ κανεὶς πρὸς δύο πράγματα καὶ μάλιστα ἀντίθετα, καθὼς συμβαίνει εἰς τάς ἀσθενείας καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς περιπτώσεις. Ὡρισμένως δὲ καὶ τώρα ἡ ἐναντίον αὐτῶν μάχῃ εἶναι ἐναντίον δύο, δηλαδὴ τῆς πτωχείας καὶ τοῦ πλούτου, ἐκ τῶν ὁποίων αὐτὸς μὲν διέφθειρε τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν τρυφηλότητα, ἐκείνη δὲ μὲ τὰ βάσανα παρωθεῖ αὐτὴν εἰς τὴν ἀναίδειαν. Λοιπὸν ποία θεραπεία ἠμπορεῖ νὰ εὑρεθῇ διὰ τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν εἰς μίαν νοήμονα πόλιν; Πρῶτον μὲν νὰ ὑπάρχῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περιωρισμένον τὸ γένος τῶν καπήλων. Ἔπειτα νὰ ἀνατίθεται εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἐὰν διαφθαροῦν, δὲν θὰ προκύψῃ μεγάλη καταστροφὴ εἰς τὴν πόλιν. Τρίτον δὲ πρέπει οἱ ἴδιοι οἱ μετέχοντες τῶν ἐπαγγελμάτων αὐτῶν νὰ εὕρουν τρόπον νὰ μὴ μεταδιδῶνται εὐκόλως τὰ ἤθη τῆς ἀναιδείας καὶ τῆς δουλοπρεποῦς ψυχῆς.

Κατόπιν λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸ τὸ προοίμιον ἂς ὁρισθῇ μὲ τὸ καλὸ ὁ ἑξῆς νόμος. Ἀπὸ τοὺς Μάγνητας, τοὺς ὁποίους ὁ εὐνοϊκὸς θεὸς τοὺς συνοικίζει καὶ πάλιν, ὅσοι εἶναι γεωμόροι ἀνήκοντες εἰς τάς πέντε χιλιάδας σαράντα κατοικίας, ἂς μὴ γίνῃ κανεὶς κάπηλος οὔτε ἑκουσίως οὔτε ἀκουσίως, οὔτε ἔμπορος οὔτε νὰ ἀναλάβῃ καμμίαν ὑπηρεσίαν εἰς ἰδιώτας μὴ ἴσους μὲ αὐτόν, ἐκτὸς τοῦ πατρὸς του καὶ τῆς μητρὸς του καὶ τῶν ἄλλων ἀνιόντων συγγενῶν καὶ ὅλων τῶν γεροντοτέρων του ὅσοι εἶναι ἐλεύθεροι ἐλευθέρως.

Τὸ δὲ ἐλευθερόφρον καὶ τὸ δουλοπρεπὲς μὲ ἀκρίβειαν μὲν δὲν εἶναι εὔκολον νὰ τὸ ὁρίσωμεν διὰ νόμου, ἂς κρίνεται ὅμως ἀπὸ τοὺς θεωρηθέντας ὡς ἀρίστους εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ πρώτου καὶ ἀποστροφὴν τοῦ δευτέρου. Ὁποιοσδήποτε δὲ λάβῃ μέρος εἰς τὴν καπηλείαν μὲ ὁποιονδήποτε τέχνασμα, ἂς τὸν καταγγέλλῃ ὡς καταισχύνοντα τὸ γένος του ὁ βουλόμενος πρὸς τοὺς θεωρουμένους ὡς πρώτους, ἐὰν δὲ κριθῇ ὅτι καταρρυπαίνει μὲ ἀνάξιον ἐπάγγελμα τὴν πατρικήν του οἰκίαν, ἂς ὑποβληθῇ εἰς τὰ δεσμὰ ἓν ἔτος, διὰ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ αὐτό, καὶ ἂν τὸ ἐπαναλάβῃ πάλιν, τότε ἂς δεθῇ δύο ἔτη, καὶ εἰς πᾶσαν ἐνοχοποίησίν του ἂς ἐξακολουθῇ νὰ διπλασιάζῃ τὸν προηγούμενον χρόνον τῆς ποινῆς.

Δεύτερος ὅμως νόμος ἂς ὁρισθῇ ὁ ἑξῆς. Πρέπει νὰ εἶναι μέτοικος ἢ ξένος ὅστις πρόκειται νὰ γίνῃ κάπηλος. Τρίτος δέ, ὅτι, διὰ νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν καλὸς ἢ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον κακὸς ὁ τοιοῦτος συγκάτοικος τῆς πόλεως μας, πρέπει οἱ νομοφύλακες νὰ εἶναι φύλακες ὄχι μόνον ἐκείνων, τοὺς ὁποίους εἶναι εὔκολον νὰ προφυλάξουν διὰ νὰ μὴ γίνουν παράνομοι καὶ κακοί, δηλαδὴ ὅσοι εἶναι ἐκ φύσεως καὶ ἐξ ἀνατροφῆς καλοί, ἀλλὰ τοὺς ἀντιθέτους καὶ τοὺς ἐπαγγελλομένους ἐπαγγέλματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ῥοπὴν κάπως ἰσχυρὰν διὰ νὰ τοὺς παρακινοῦν νὰ γίνουν κακοί, πρέπει νὰ προφυλάττουν περισσότερον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ καπηλεῖα εἶναι πολυειδὴς καὶ περιλαμβάνει πολλὰ παρόμοια ἐπαγγέλματα, δι' ὅσα κριθοῦν ἀπὸ αὐτὰ ὡς ἀπαραίτητα νὰ μείνουν εἰς τὴν πόλιν, πρέπει νὰ συνεδριάσουν πάλιν οἱ νομοφύλακες μετὰ τῶν πραγματογνωμόνων εἰς ἕκαστον εἶδος καπηλείας, καθὼς διετάξαμεν προηγουμένως ὡς πρὸς τὴν κιβδηλοποιίαν, ἡ ὁποία εἶναι συγγενὲς ἔργον μὲ αὐτήν, καὶ ἀφοῦ συνεδριάσουν νὰ συσκεφθοῦν ποῖον κέρδος εἶναι ὀρθὸν νὰ δίδῃ εἰς τὸν κάπηλον ἡ ἀγορὰ καὶ ἡ κατανάλωσις, ἀφοῦ δὲ καταγράψουν νὰ θεσπίσουν τὴν ὁρισθεῖσαν ἀγορὰν καὶ κατανάλωσιν καὶ νὰ φυλάττουν τὴν καταγραφὴν καὶ οἱ ἀγορανόμοι καὶ οἱ ἀστυνόμοι καὶ οἱ ἀγρονόμοι. Καὶ τότε πλέον ἡ καπηλεῖα σχεδὸν θὰ ὠφελῇ ὅλους, πολὺ δὲ ὀλίγον θὰ ἠμπορῇ νὰ βλάπτῃ τοὺς χρησιμοποιοῦντας αὐτὴν ἐντὸς τῶν πόλεων.

Ὅσα κανεὶς ὁμολογεῖ ὅτι τὰ ἐσυμφώνησε, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐκτελεῖ συμφώνως μὲ τὴν συμφωνίαν, νὰ ὑπάρχουν δίκαι περὶ μὴ ἐκτελέσεως τῆς συμφωνίας εἰς τὰ φυλετικὰ δικαστήρια, ἐὰν εἰς τὴν διαιτησίαν ἢ ἐμπρὸς εἰς τοὺς γείτονας δὲν ἠμποροῦν προηγουμένως νὰ συμβιβασθοῦν δι' ὅλα, ἐκτὸς μόνον δι' ὅσα ἐμποδίζουν οἱ νόμοι ἢ κανὲν ψήφισμα, ἢ ὅσα κανεὶς συμφωνήσῃ ἐκβιασθεὶς ἀπὸ καμμίαν ἄδικον ὑποχώρησιν.

Εἶναι δὲ ἡ τάξις τῶν τεχνιτῶν ἱερὰ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, οἱ ὁποῖοι ἐπροίκισαν τὴν ζωήν μας μὲ διαφόρους τέχνας, ἐπίσης δὲ τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Ἀθηνᾶς, οἱ ὁποῖοι ἐπενόησαν ἄλλας ἀμυντικὰς τέχνας διὰ νὰ σώζουν τὰ ἔργα τῶν τεχνιτῶν. Δικαίως δὲ καὶ ἡ τάξις αὐτῶν προστατεύεται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς θεούς. Αὐτοὶ λοιπὸν ὅλοι διαρκῶς προστατεύουν τὴν χώραν καὶ τὸν δῆμον, οἱ μὲν πρῶτοι ὡς κυρίαρχοι τῶν πολεμικῶν ἀγώνων, οἱ δὲ δεύτεροι ἀποτελειώνοντες τὴν κατασκευὴν τῶν ἐμμίσθων ὀργάνων καὶ τῶν ἔργων. Αὐτοὶ λοιπὸν ὡς πρὸς αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ ψεύδωνται, σεβόμενοι τοὺς θεοὺς τοὺς προγόνους αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν τώρα κανεὶς ἀπὸ τοὺς τεχνίτας δὲν τελειώσῃ εἰς τὸν συμφωνημένον χρόνον ἓν ἔργον ἀπὸ κακίαν, χωρὶς νὰ σεβασθῇ διόλου τὸν βιοδότην θεόν, καὶ φρονῶν ὅτι ὡς ἰδικός του ὁ θεὸς θὰ τὸν συγχωρήσῃ, μὴ ἔχων διανοητικὴν ὅρασιν, αὐτὸς πρῶτον μὲν θὰ ὑποστῇ τιμωρίαν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐκτὸς δὲ τούτου, δι' αὐτὸν ἂς ὑπάρχῃ ὁ ἑξῆς νόμος. Ἂς πληρώσῃ τὸ ἀντίτιμον τοῦ ἔργου, διὰ τὸ ὁποῖον ἠπάτησε τὸν παραγγελιοδότην του, καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἂς τὸ ἐκτελέσῃ δωρεὰν εἰς τὸν συμφωνημένον χρόνον.
Καὶ εἰς τὸν ἀναλαμβάνοντα μίαν ἐργασίαν ὁ πάρων νόμος συμβουλεύει τὰ ἴδια, τὰ ὁποῖα συνεβούλευσε καὶ εἰς τὸν πωλητήν, δηλαδὴ νὰ μὴ προσπαθῇ νὰ ζητήσῃ μεγαλίτερον ἀντίτιμον, ἀλλὰ ὅσον τὸ δυνατὸν μόνον τὴν ἀξίαν τοῦ πράγματος, Τὸ ἴδιον λοιπὸν καὶ διὰ τὸν ἀναλαμβάνοντα μίαν ἐργασίαν. Διότι ὁ τεχνίτης βεβαίως γνωρίζει τὴν ἀξίαν. Εἰς τάς πόλεις λοιπὸν τῶν ἐλευθέρων δὲν πρέπει μὲ τὴν τέχνην του, ἡ ὁποία εἶναι καθάρειον καὶ ἀνόθευτον πρᾶγμα ἐκ φύσεως, νὰ προσπαθῇ ὁ ἴδιος τεχνίτης νὰ ἐξαπατήσῃ μὲ τεχνάσματα τοὺς ἰδιώτας, ἀλλὰ νὰ ὑπάρχῃ ἐκδίκησις δι' αὐτὰ εἰς τὸν ἀδικούμενον ἀπέναντι τοῦ ἀδικοῦντος.

Ἐὰν δὲ πάλιν κανεὶς παρήγγειλε ἓν ἔργον εἰς τεχνίτην καὶ δὲν πληρώνῃ τὸ ἀντιμίσθιόν του ἀκριβῶς ὅπως ἔγινε ἡ νόμιμος συμφωνία, καὶ ἀσεβῇ πρὸς τὸν Δία τὸν πολιοῦχον καὶ Ἀθηνᾶν, οἱ ὁποῖοι προστατεύουν τὴν πολιτείαν καὶ ἀπὸ μανίαν δι' ὀλίγον κέρδος καταλύει μεγάλας ἐπικοινωνίας, ἂς ὑπάρχῃ ὁ νόμος βοηθὸς μαζὶ μὲ τοὺς θεοὺς εἰς τὴν ἀλληλεγγύην τῆς πόλεως. Δηλαδὴ ὅστις ἔλαβε πρῶτος τὸ ἔργον ἀπὸ τὸν τεχνίτην καὶ δὲν πληρώνῃ τὸ ἀντιμίσθιόν του εἰς τὴν συμφωνηθεῖσαν προθεσμίαν, ἂς πληρώσῃ τὸ διπλάσιον.

Ἐὰν δὲ διαρρεύσῃ ὁλόκληρον ἔτος, ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα ὀφειλόμενα χρήματα δὲν φέρουν κανένα τόκον, αὐτὸς ἂς πληρώσῃ δι' ἑκάστην δραχμὴν κατὰ μῆνα ἕνα ὀβολόν, αἱ δὲ δίκαι αὐτῶν νὰ γίνωνται εἰς τὰ φυλετικὰ δικαστήρια. Εἶναι δὲ δίκαιον καὶ περὶ τῆς διασώσεως τῶν πολεμικῶν τεχνιτῶν, δηλαδὴ τῶν στρατηγῶν καὶ ὅσοι εἶναι τεχνῖται εἰς τοιαῦτα πράγματα, νὰ εἰποῦμεν ἐν παρέργῳ ὅτι γενικῶς τοὺς ἐνθυμήθημεν μαζὶ μὲ τοὺς τεχνίτας, διότι καὶ αὐτοὶ εἶναι τεχνῖται καθὼς ἐκεῖνοι. Λοιπόν, ἐὰν καὶ ἀπὸ αὐτοὺς κανεὶς ἀναλάβῃ εἴτε ἑκουσίως εἴτε κατὰ διαταγὴν ἓν δημόσιον ἔργον καὶ τὸ ἐκτελέσῃ καλῶς, ὁ δὲ δῆμος ἀποδώσῃ τάς τιμὰς δικαίως, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὡς μισθοὶ διὰ τοὺς πολεμικοὺς ἄνδρας, τότε ὁ νόμος δὲν θὰ παύσῃ ποτὲ νὰ ἐγκωμιάζῃ αὐτὸν (τὸν δῆμον). Ἐὰν ὅμως ἀποκτήσῃ κανὲν καλὸν ἔργον ἐκ τῶν πολεμικῶν χωρὶς νὰ ἀποδώσῃ τάς τιμάς, ὁ νόμος θὰ τὸν κατακρίνῃ. Λοιπὸν ἂς ὑπάρχῃ αὐτὸς ὁ νόμος εἰς ἡμᾶς ἀνάμικτος μὲ ἔπαινον, καὶ συμβουλευτικός, ὄχι ὅμως ὑποχρεωτικὸς διὰ

τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν, νὰ τιμᾷ κατὰ δεύτερον λόγον τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, ὅσοι εἶναι σωτῆρες ὅλης τῆς πόλεως εἴτε μὲ τὴν ἀνδρείαν των εἴτε μὲ πολεμικὰς ἐφευρέσεις. Διότι βεβαίως κατὰ πρῶτον λόγον τὸ μεγαλίτερον βραβεῖον πρέπει νὰ δοθῇ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἠμπορέσουν νὰ ἐκτιμήσουν ἐξόχως τοὺς γραπτοὺς νόμους τῶν ἀγαθῶν νομοθετῶν.

Καὶ λοιπὸν τὰ μεγαλίτερα συμβόλαια ὅσα συνομολογοῦν μεταξύ των οἱ ἄνθρωποι, ἐκτὸς βεβαίως τῶν ὀρφανικῶν καὶ τῶν ἐπιτροπικῶν περὶ ἐπιμελείας τῶν ὀρφανῶν, σχεδὸν ὡρίσθησαν ἀπὸ ἡμᾶς. Τώρα λοιπόν, κατόπιν ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἴπαμεν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁρίσωμεν ὁπωσδήποτε αὐτά. Ἀφορμὴ δὲ δι' ὅλα αὐτὰ εἶναι αἱ ἐπιθυμίαι τῶν μελλοθανάτων νὰ κάμουν διαθήκην καὶ αἱ περιπέτειαι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἄφησαν ἀπολύτως καμμίαν διαθήκην. Ἀνέφερα δὲ τὴν λέξιν ἀνάγκη, φίλε Κλεινία, διότι ἔλαβα ὑπ' ὄψιν τὴν δυστροπίαν καὶ τὴν δυσκολίαν αὐτῶν. Διότι βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ ἀφήσωμεν αὐτὸ τὸ ζήτημα ἀτακτοποίητον. Δηλαδὴ ἕκαστος πολλὰ θὰ ἐθέσπιζε καὶ ὅλοι διαφορετικὰ μεταξύ των καὶ ἀντιθέτως καὶ μὲ τοὺς νόμους καὶ μὲ τὰ ἤθη τῶν ζώντων καὶ μὲ τὰ ἰδικά των προηγούμενα, πρὶν νὰ φθάσουν εἰς τὴν στιγμὴν τῆς διαθήκης, ἐὰν κανεὶς τοὺς ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι ἀπολύτως ἔγκυρος ἡ διαθήκη, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκτελέσῃ κανεὶς μὲ ὁποιανδήποτε ψυχικὴν κατάστασιν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Διότι κάπως εἴμεθα ἀνόητοι καὶ χαϊδευμένοι οἱ περισσότεροι, ὅταν πλέον νομίζωμεν ὅτι πρόκειται νὰ ἀποθάνωμεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό, καλὲ Ξένε;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ. Εἶναι δύσκολον πρᾶγμα, φίλε Κλεινία, ὁ ἄνθρωπος ποὺ πρόκειται νὰ ἀποθάνῃ, καὶ ἐπιφορτίζει εἰς τοὺς νομοθέτας λόγον παρὰ πολὺ φοβερὸν καὶ δύσκολον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐπειδὴ θέλει εἰς ὅλα αὐτὸς νὰ ἔχῃ κῦρος, συνηθίζει νὰ ὁμιλῇ μὲ ὀργήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὶ δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἶναι φρίκη, θέε μου, φωνάζει αὐτός, ἐὰν τὰ ἰδικά μου πράγματα δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ τὰ δώσω εἰς ὅποιον θέλω ἢ ὄχι, καὶ εἰς ἄλλον περισσότερα καὶ ἄλλον ὀλιγώτερα ἐξ ὅλων ὅσοι ἐδείχθησαν εἰς ἐμὲ κακοὶ καὶ ὅσοι ἀγαθοί, βασανισθέντες ἀρκετὰ εἰς τάς ἀσθενείας μου, ἄλλοι δὲ εἰς τὰ γηρατειά μου καὶ εἰς ἄλλας διαφόρους περιπετείας μου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπὸν δὲν σοῦ φαίνονται, καλὲ Ξένε, ὅτι ἔχουν δίκαιον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μοῦ φαίνεται, φίλε Κλεινία, ὅτι οἱ παλαιοὶ νομοθέται ἦσαν μαλθακοὶ καὶ ὅτι ἐνομοθέτησαν βλέποντες καὶ σκεπτόμενοι εἰς μικρὰν ἕκτασιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο αὐτὸν τὸν λόγον, ἀγαπητέ μου, ἔθεσαν τὸν ἑξῆς νόμον, νὰ ἔχῃ δικαίωμα ἕκαστος νὰ διαθέσῃ τὰ πράγματά του ἀπολύτως ὅπως θέλει, ἐγὼ ὅμως καὶ σὺ θὰ ἀπαντήσωμεν ἁρμονικότερα εἰς τοὺς μελλοθανάτους πολίτας μας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Θὰ εἰποῦμεν: Καλοὶ μας φίλοι καὶ κυριολεκτικῶς ἐφήμεροι, εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν σᾶς εἶναι δύσκολον νὰ γνωρίζετε τὰ ἰδικά σας πράγματα καὶ πρὸ πάντων νὰ γνωρίζετε τὸν ἑαυτόν σας, καθὼς λέγει καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῶν Δελφῶν (γνῶθι σαυτόν). Ἐγὼ λοιπόν ποὺ εἶμαι νομοθέτης οὔτε ἐσᾶς σᾶς θεωρῶ ὅτι ἀνήκετε εἰς τὸν ἑαυτόν σας οὔτε αὐτὴν τὴν περιουσίαν, ἀλλὰ εἰς ὁλόκληρον τὴν γενεάν σας καὶ τὴν προγενεστέραν καὶ τὴν μεταγενεστέραν, καὶ πολὺ περισσότερον εἰς τὴν πόλιν ἀνήκει καὶ τὸ γένος σας καὶ ἡ περιουσία σας. Καὶ ἀφοῦ αὐτὰ εἶναι οὕτω πὼς δὲν θὰ συγκατατεθῶ μαζί σας ἑκουσίως, ἐὰν κανεὶς μὲ τάς θωπείας μέσα εἰς τὴν τρικυμίαν τῆς ἀσθενείας σας καὶ ἐκ τοῦ γήρατός σας σᾶς καταπείσῃ νὰ διαθέσετε τὰ ὑπάρχοντά σας ἔξω ἀπὸ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὅ,τι εἶναι καὶ δι' ὅλην τὴν πόλιν τὸ καλλίτερον καὶ διὰ τὸ γένος σας, αὐτὸ ἔχων ὑπ' ὄψει μου θὰ νομοθετήσω, θέτων τὸ συμφέρον ἑκάστου ἀτόμου εἰς κατωτέραν θέσιν. Σεῖς δὲ μὲ εὐσπλαγχνίαν καὶ εὐμένειαν πρὸς ἡμᾶς εἴθε νὰ ἀπέλθετε ὅπου τώρα ἀπέρχεσθε συμφώνως μὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἡμεῖς δὲ θὰ φροντίσωμεν ὡς κηδεμόνες δι' ὅλους τοὺς ἰδικούς σας καὶ ὄχι μόνον διὰ μερικούς. Αὐτὰ λοιπὸν ἃς εἶναι ὡς συμβουλαὶ καὶ ὡς πρόλογος καὶ τῶν ζώντων καὶ τῶν μελλοθανάτων, φίλε Κλεινία, νόμος δὲ ἃς εἶναι ὁ ἑξῆς. Ὅστις γράφει διαθήκην διαθέτων τὰ πράγματά του καὶ εἶναι πατὴρ τέκνων, πρῶτον μὲν ὅποιον ἀπὸ τοὺς υἱοὺς κρίνει ἄξιον νὰ γίνῃ κληρονόμος του ἃς τὸ γράψῃ. Ἀπὸ δὲ τὰ ἄλλα του τέκνα, ἐὰν μὲν παρέχει κανὲν εἰς ἄλλον πρὸς υἱοθεσίαν καὶ ἐκεῖνος τὸ δέχεται, ἃς γράψῃ καὶ αὐτό. Ἐάν, δὲ περισσεύῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς υἱούς του, ὁ ὁποῖος δὲν υἱοθετήθη διὰ κανένα κλῆρον, καὶ ὁ ὁποῖος ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ σταλῇ κατὰ τὸν νόμον εἰς καμμίαν ἀποικίαν, εἰς αὐτὸν ἃς ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ πατὴρ νὰ δώσῃ ἀπὸ τὰ ἄλλα χρήματά του ὅσα θέλει, ἔξω ἀπὸ τὸν πατρικὸν κλῆρον καὶ ἀπὸ ὅλας τάς πέριξ αὐτοῦ ἐγκαταστάσεις, καὶ ἂν εἶναι υἱοὶ περισσότεροι, ἃς μοιράσῃ ὁ πατὴρ εἰς ἕκαστον ὅπως θέλει τὰ περισσεύματα ἔξω ἀπὸ τὸν κλῆρον.

Ὅποιος δὲ ἀπὸ τοὺς υἱοὺς ἔχει ἤδη ἀποκατασταθῇ εἰς κατοικίαν, εἰς αὐτὸν νὰ μὴ δίδῃ μέρος ἀπὸ τὰ χρήματα. Ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὴν θυγατέρα του, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη τὶς ὅτι θὰ γίνῃ σύζυγός της, νὰ μὴ δώσῃ τίποτε ὁ πατήρ, εἰς τὴν μὴ ἔχουσαν δὲ ὑπόσχεσιν γάμου, νὰ δώσῃ. Ἐὰν δὲ εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς υἱοὺς ἢ τάς θυγατέρας παρουσιασθῇ κανεὶς κλῆρος παραχωρηθεὶς κατόπιν τῆς διαθήκης ἐκείνης, ἃς τὸν ἀφήσῃ αὐτὸς εἰς τὸν κληρονόμον τοῦ διαθέτου τῆς διαθήκης. Ἐὰν δὲ δὲν ἀφήσῃ ἄρρενα τέκνα ἀλλὰ θήλεα ὁ διαθέτης, ἃς ὁρίσῃ ὡς ἄνδρα δι' ὁποιανδήποτε θυγατέρα του ὁποιονδήποτε θέλει καὶ ὡς υἱὸν του ἃς τοῦ ἀφήσῃ γραπτῶς τὴν κληρονομίαν. Ἐὰν δὲ ὁ υἱὸς κανενὸς ἀποθάνῃ εἰς παιδικὴν ἡλικίαν, πρὶν νὰ γίνῃ ἐνῆλιξ, εἴτε γνήσιος εἶναι εἴτε υἱοθετημένος, ἃς γράψῃ καὶ δι' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὁ διαθέτης ποῖος πρέπει νὰ γίνῃ υἱός του ὑπὸ καλλιτέρους οἰωνούς. Ἐὰν δὲ κανείς, εἶναι ἐντελῶς ἄτεκνος καὶ γράφῃ διαθήκην, ἃς ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὰ ἰδικά του μέρη τὸ δεκατημόριον καὶ ἃς τὸ δωρήσῃ εἰς ὅποιον θέλει. Ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ἃς τὰ παραδώσῃ εἰς τὸν υἱοθετημένον καὶ ἃς κάμῃ αὐτὸν ἀμέμπτως εὐγνώμονα υἱὸν συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Ὅταν δὲ κανενὸς οἱ παῖδες ἔχουν ἀνάγκην ἐπιτρόπων, ἐὰν μὲν ἀποθάνῃ ἀφήσας διαθήκην καὶ ὁρίσας ἐπιτρόπους διὰ τοὺς παῖδας ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι θέλουν καὶ ὁμολογοῦν ὅτι θὰ ἐπιτροπεύσουν ὁποιουσδήποτε καὶ ὁσουσδήποτε θέλει συμφώνως μὲ αὐτὸ τὸ ἄρθρον τῆς διαθήκης, ἃς εἶναι ἔγκυρος ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐπιτρόπων. Ἐὰν ὅμως ἢ ἀπολύτως δὲν γράψῃ διαθήκην, ὅταν ἀποθάνῃ, ἢ εἶναι ἐλλιπὴς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπιτροπῶν, τότε νὰ εἶναι ἔγκυροι ἐπίτροποι οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ εἷς ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ ἀποθανόντος, αὐτοὺς δὲ ἃς τοὺς ὁρίσουν οἱ νομοφύλακες εἰς τοὺς ἔχοντας ἔλλειψιν ὀρφανούς. Καὶ ἐπὶ ὅλης τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ὀρφανῶν ἃς ἐπιστατοῦν οἱ δεκαπέντε γεροντότεροι ἐκ τῶν νομοφυλάκων, καὶ διαιρεθέντες ἀνὰ τρεῖς ἃς ἐπιστατοῦν ἀνὰ ἓν ἔτος καὶ πάλιν ἄλλοι τρεῖς τὸ ἄλλο ἔτος ἕως ὅτου νὰ συμπληρωθοῦν αἱ πέντε περίοδοι. Αὐτὴ δὲ ἡ διάταξις ἃς μὴ λείψῃ ποτὲ ὅσον εἶναι δυνατόν. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀποθάνῃ χωρὶς νὰ ἀφήσῃ ἀπολύτως καμμίαν διαθήκην, ἀφήσῃ ὅμως τέκνα ἔχοντα ἀνάγκην κηδεμονίας, ἃς ἐφαρμοσθοῦν αὐτοὶ ἐδῶ οἱ νόμοι εἰς τὴν ἀνάγκην αὐτῶν τῶν τέκνων.

Ὅταν κανεὶς καταλείπῃ θήλεα τέκνα αἰφνηδίως ἀποθνήσκων, ἃς συγχωρήσῃ τὸν νομοθέτην, ἐὰν ἐκ τῶν τριῶν ὅρων μόνον τοὺς δύο λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν θυγατέρων του, δηλαδὴ τὴν πλησιεστέραν συγγένειαν καὶ τὴν διάσωσιν τοῦ κλήρου, τὸν τρίτον ὅμως ὅρον, τὸν ὁποῖον ἠμποροῦσε ὁ ἴδιος ὁ πατὴρ νὰ τὸν σκεφθῇ, δηλαδὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς πολίτας νὰ κρίνῃ ἀπὸ τὰ ἤθη καὶ τοὺς τρόπους τὸν κατάλληλον διὰ νὰ γίνῃ εἰς αὐτὸν μὲν υἱός, εἰς δὲ τὴν θυγατέρα του γαμβρός, αὐτὸν τὸν παραλείπῃ, διότι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐξέτασις αὐτοῦ. Λοιπὸν περὶ αὐτῶν ἃς ὑπάρχῃ ὁ ἑξῆς νόμος. Ἐὰν ὅστις δὲν ἔκαμε διαθήκην ἀφήσῃ θυγατέρας, ὁ ὁμοπάτριος ἀδελφὸς τοῦ ἀποθανόντος ἢ ὁ ἄκληρος ὁμομήτριος ἃς λάβῃ τὴν θυγατέρα καὶ τὸν κλῆρον τοῦ ἀποθανόντος. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχῃ ἀδελφός, ἀλλὰ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ, ἃς κάμῃ τὸ ἴδιον, ἐὰν συμβιβάζωνται αἱ ἡλικίαι τῶν δύο. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχῃ κανεὶς ἀπὸ αὐτούς, ὑπάρχῃ ὅμως υἱὸς τῆς ἀδελφῆς του, ἃς κάμῃ τὸ ἴδιον. Τέταρτος δὲ ἔρχεται ὁ ἀδελφὸς τοῦ πατρός, πέμπτος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἕκτος ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς τοῦ πατρός, καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἃς ἐξακολουθῇ ὁ πλησιέστερος συγγενὴς ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τοὺς υἱούς, κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τὰ ἄρρενα, ἔπειτα δὲ εἰς τὰ θήλεα, ἐὰν ἀποθάνῃ κανεὶς καὶ ἀφήσῃ θήλεα τέκνα. Τὴν δὲ συμμετρίαν καὶ ἀσυμμετρίαν τῆς ἡλικίας των διὰ τὸν γάμον ἃς τὴν κρίνῃ ὁ δικαστὴς παρατηρῶν γυμνὰ τὰ ἄρρενα, καὶ μέχρι ὀμφαλοῦ γυμνὰ τὰ θήλεα.

Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ ἔλλειψις συγγενῶν μέχρι τῶν ἐγγόνων τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν παίδων τοῦ πάππου, τότε ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους πολίτας ὁποιονδήποτε ἐκλέξῃ ἡ κόρη μαζὶ μὲ τοὺς ἐπιτρόπους ἑκούσιον ἑκουσία, αὐτὸς ἃς γίνῃ κληρονόμος τοῦ ἀποθανόντος καὶ γαμβρὸς τῆς θυγατρός του. Ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως νὰ ὑπάρχῃ μεγάλη ἔλλειψις πολλῶν τοιούτων ζητουμένων γαμβρῶν. Ἂν λοιπὸν καμμία στενοχωρημένη βλέπῃ ὅτι κάποιος ἐντόπιος ἐστάλη εἰς ἀποικίαν καὶ ἔχῃ εἰς τὸν νοῦν της ἐκεῖνος νὰ γίνῃ κληρονόμος τοῦ πατρός της, αὐτός, ἐὰν μὲν εἶναι συγγενής, ἃς σπεύσῃ πρὸς τὸν κλῆρον συμφώνως μὲ τὴν διάταξιν τοῦ νόμου, ἐὰν δὲ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν γενεάν, καὶ εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐκτὸς τῆς συγγενείας πολίτας, ἃς εἶναι ἔγκυρος συμφώνως μὲ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῆς κόρης τοῦ ἀποθανόντος νὰ τὴν νυμφευθῇ καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του νὰ λάβῃ τὸν κλῆρον τοῦ ἀδιαθέτου.

Ὅστις δὲ ἀποθάνῃ χωρὶς διαθήκην ἄτεκνος ὅλως ἀπὸ ἄρρενα καὶ θήλεα τέκνα, τὰ μὲν ἄλλα ὡς πρὸς αὐτὸν ἃς γίνουν συμφώνως μὲ τὸν προηγούμενον νόμον, τὸ θῆλυ δὲ καὶ τὸ ἄρρεν ὡς ἴσοι δικαιούχοι ἃς σπεύσουν εἰς τὸν κλῆρον ἀπὸ τὴν ἰδίαν γενεὰν εἰς τὸν ἐρημωθέντα οἶκον, καὶ εἰς αὐτοὺς ἃς κατακυρωθῇ ὁ κλῆρος. Καὶ πρῶτον μὲν ἃς σπεύσῃ ἡ ἀδελφή του, δεύτερον ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀδελφοῦ του, τρίτον ἡ κόρη τῆς ἀδελφῆς, τέταρτον ἡ ἀδελφὴ τοῦ πατρός του, πέμπτον ἡ κόρη τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατρός του, ἕκτον ἡ κόρη τῆς ἀδελφῆς τοῦ πατρός. Αὗται δὲ νὰ κάμουν συνοικέσιον μὲ ἐκείνους συμφώνως μὲ τὴν συγγένειαν καὶ τὸν νόμον, καθὼς ἐνομοθετήσαμεν προηγουμένως.

Ἂς μὴ μας διαφύγῃ δὲ ἡ σκληρότης τῶν τοιούτων νόμων, ὅτι δηλαδὴ κάποτε ἐπιβάλλει ἀκάμπτως εἰς τὸν ἑκάστοτε πλησιέστερον συγγενῆ τοῦ ἀποθανόντος νὰ νυμφευθῇ τὴν συγγενῆ του, καὶ ὅτι δὲν φαίνεται νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι ἄπειρα ἐμπόδια συμβαίνουν, διὰ νὰ μὴ θέλῃ νὰ πεισθῇ κανεὶς εἰς τάς τοιαύτας διαταγὰς καὶ νὰ προτιμήσῃ νὰ πάθῃ ὀτιδήποτε, ὅταν ὑπάρχουν ἀσθένειαι καὶ βλάβαι τοῦ σώματος ἢ τῆς διανοίας εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς διατασσομένους νὰ νυμφευθοῦν ἢ νὰ ὑπανδρευθοῦν. Καὶ ἴσως δι' αὐτὰ νομισθῇ ὁ νομοθέτης ὅτι δὲν ἐφρόντισε διόλου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ὀρθόν. Λοιπὸν ἃς εἰποῦμεν καὶ ὑπὲρ τοῦ νομοθέτου καὶ ὑπὲρ τοῦ δεχομένου τὸν νόμον κάπως ὡς κοινὸν προοίμιον νὰ δώσουν συγγνώμην εἰς τὸν νομοθέτην οἱ διατασσόμενοι, διότι, ἐπειδὴ φροντίζει διὰ τὰ κοινά, δὲν εἶναι δυνατὸν συγχρόνως νὰ ἐξοικονομῇ καὶ τάς ἀτομικὰς συμφορὰς ἑκάστου, ἀλλὰ συγχρόνως νὰ συγχωρήσουν καὶ τοὺς ὑφισταμένους τὸν νόμον, διότι εὐλόγως κάποτε δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐκτελέσουν τάς διαταγὰς τοῦ νομοθέτου, ὅσας οὗτος ἐπιβάλλει, διότι δὲν τοὺς γνωρίζει.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λοιπόν, καλὲ Ξένε, τὶ πρέπει νὰ κάμῃ εἰς τοιαύτας περιστάσεις, διὰ νὰ εἶναι ἐντὸς τοῦ ὀρθοῦ;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἶναι ἀνάγκη, φίλε Κλεινία, νὰ ἐκλέξῃ διαιτητὰς διὰ τοὺς τοιούτους νόμους καὶ διὰ τοὺς ὑφισταμένους τοὺς νόμους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κάποτε ὁ ἀπὸ πλούσιον πατέρα ἀνεψιὸς δὲν θέλει νὰ λάβῃ ἑκουσίως γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ θείου του, κομπάζων καὶ ἔχων τὸν νοῦν εἰς μεγαλίτερον γάμον. Κάποτε δὲ εἶναι δυνατόν, ἐὰν ὁ νομοθέτης τοῦ ἐπιβάλῃ τὴν μεγαλιτέραν συμφοράν, νὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀπειθήσῃ εἰς τὸν νόμον, ἀφοῦ τὸν ἀναγκάζει νὰ λάβῃ σύζυγον μανιακήν, ἢ μὲ ἄλλας φοβερὰς τοῦ σώματος ἢ τῆς ψυχῆς συμφορᾶς, τάς ὁποίας ὅταν ἔχῃ πλησίον του, εἶναι ἀνυπόφορος ἡ ζωὴ δι' αὐτόν. Λοιπὸν ἡ συμβουλή μας δι' αὐτὰ ἃς γίνῃ νόμος ὡς ἑξῆς. Ἐὰν προκειμένου περὶ διαθήκης καταγγέλλῃ κανεὶς τοὺς κειμένους νόμους καὶ δι' ἄλλα ὁποιαδήποτε ζητήματα καὶ μάλιστα καὶ διὰ τὸν γάμον, ὅτι ἀσφαλῶς, ἂν ἦτο παρὼν καὶ ἔζη ὁ ἴδιος ὁ νομοθέτης, ποτὲ δὲν θὰ τοὺς ἠνάγκαζε νὰ κάμουν οὕτω πὼς καὶ νὰ νυμφευθοῦν οὔτε νὰ ὑπανδρευθοῦν αὐτοί ποὺ ἀναγκάζονται τώρα νὰ κάμουν τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, κάποιος δὲ ἀπὸ τοὺς οἰκιακοὺς ἢ κανεὶς ἐπίτροπος τὸ εἴπῃ ὅτι ὁ νομοθέτης ἄφησε ὡς διαιτητὰς καὶ πατέρας διὰ τοὺς ὀρφανοὺς καὶ τάς ὀρφανάς του δεκαπέντε ἐκ τῶν νομοφυλάκων, τότε ἃς παρουσιασθοῦν ἐμπρὸς εἰς αὐτοὺς καὶ ἃς δικασθοῦν ὅσοι διαφιλονικοῦν κανὲν παρόμοιον ζήτημα, καὶ ἃς ἐκτελέσουν τάς ἀποφάσεις των ὡς ἐγκύρους. Ἐὰν δὲ κανεὶς νομίζῃ ὅτι ἀνετέθη μεγαλιτέρα τοῦ πρέποντος δύναμις εἰς τοὺς νομοφύλακας, ἃς τοὺς ἐγκαλέσῃ εἰς τὸ δικαστήριον τῶν ἐγκρίτων δικαστῶν καὶ ἃς δικασθῇ διὰ τὰ φιλονικούμενα· ὅστις δὲ χάσῃ τὴν δίκην ἃς λάβῃ ἀπὸ τὸν νομοθέτην κατάκρισιν καὶ ὄνειδος, τὰ ὁποῖα δι' ἐκεῖνον ποὺ ἔχει νοῦν εἶναι πρόστιμον ἀνώτερον ἀπὸ πολλὰ χρήματα.

Ἀλλὰ τώρα τὰ μικρὰ ὀρφανὰ εἶναι ὡς νὰ γεννῶνται κάπως δευτέραν φοράν. Καὶ βεβαίως μετὰ τὴν πρώτην των γέννησιν ἀνεφέραμεν ποία θὰ εἶναι ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἡ ἐκπαίδευσίς των. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν περίοδον, ἡ ὁποία εἶναι στερημένη πατρός, πρέπει νὰ εὕρωμεν τρόπον, ὥστε ἡ τύχη τῆς ὀρφανίας νὰ προξενήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον οἶκτον διὰ τὴν συμφοράν της. Πρῶτον λοιπὸν διὰ νομοθεσίας ὁρίζομεν δι' αὐτοὺς ὡς πατέρας ἀντὶ τῶν γονέων των ὄχι χειροτέρους τοὺς νομοφύλακας, καὶ μάλιστα διατάσσομεν ἕκαστον ἔτος νὰ φροντίζουν ὡς διὰ συγγενεῖς των, ἀφοῦ προλογίσωμεν τὰ ἁρμόδια δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τοὺς ἐπιτρόπους ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν ὀρφανῶν.

Νομίζω ὅτι εἰς κάποιαν προηγουμένην εὐκαιρίαν ἀνεπτύξαμεν τὸ ζήτημα, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀποθανόντων ἔχουν κάποιαν δύναμιν μετὰ θάνατον, μὲ τὴν ὁποίαν φροντίζουν διὰ τάς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων. Δι' αὐτὰ δὲ ὑπάρχουν ἀληθεῖς λόγοι, ἀλλὰ εἶναι ἐκτενεῖς. Εἶναι δὲ ἀνάγκη δι' αὐτὰ νὰ πιστεύῃ κανεὶς τάς ἄλλας παραδόσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσον πολλαὶ καὶ τόσον παλαιαί, ἐξ ἄλλου δὲ νὰ πιστεύῃ καὶ εἰς τοὺς νομοθέτας ὅτι εἶναι ἀληθινὰ αὐτά, ἐὰν βέβαια οἱ νομοθέται δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀνόητοι. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὰ συμβαίνουν οὕτω πὼς κατὰ φύσιν, πρῶτον μὲν ἃς φοβοῦνται τοὺς ἐπουρανίους θεούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν εἴδησιν διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν ὀρφανῶν καὶ ὡς πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα ἀκούουν μὲ ὀξεῖαν ἀκοὴν καὶ βλέπουν μὲ ὀξὺ βλέμμα, καὶ πρὸς τοὺς δικαίους εἰς αὐτὰ φαίνονται εὐμενεῖς, μισοῦν δὲ πάλιν πολὺ τοὺς ὑβρίζοντας τὰ ὀρφανὰ καὶ τὰ ἔρημα, διότι νομίζουν ὅτι αὐτὰ εἶναι μεγίστη καὶ ἱερωτάτη παρακαταθήκη. Ἔπειτα πρέπει νὰ φοβοῦνται τάς ψυχὰς τῶν μεταστάντων, αἱ ὁποῖαι ἐκ φύσεως ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ φροντίζουν ὑπερβολικὰ διὰ τὰ τέκνα των, καὶ αἱ ὁποῖαι εἰς τοὺς τιμῶντας αὐτὰ εἶναι εὐμενεῖς, εἰς δὲ τοὺς ὑβρίζοντας αὐτὰ ἐχθρικαί, ἔπειτα δὲ καὶ τάς ψυχὰς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἀκόμη, ἀλλὰ εὑρίσκονται εἰς τὸ γῆρας καὶ εἰς τάς μεγαλιτέρας τιμάς. Διότι εἰς μίαν καὶ εὐνομουμένην καὶ εὐτυχῆ πόλιν τὰ τέκνα τῶν

τέκνων εἶναι μὲ εὐχαρίστησιν φιλόστοργα. Αὐτοὺς λοιπὸν πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ ἄρχων, ἂν ἔχῃ ἔστω καὶ ὀλίγον νοῦν, καὶ νὰ προσέχῃ καὶ νὰ προφυλάσσεται ὡς πρὸς τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ὀρφανῶν, καὶ ὅσον τοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ εὐεργετῇ μὲ ὅλας του τάς δυνάμεις ὡς νὰ συνεισφέρῃ ἔρανον διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἰδικους του.

Λοιπὸν ὅστις πείθεται εἰς τὸν προτασσόμενον τοῦ νόμου λόγον καὶ δὲν κάμνει καμμίαν ὕβριν εἰς ὀρφανὸν δὲν θὰ γνωρίζῃ ζωηρὸς τὴν ὀργὴν τοῦ νομοθέτου δι' αὐτά, ὅστις ὅμως ἀπειθεῖ καὶ ἀδικεῖ κανένα ἔρημον ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα, ἂς πληρώνῃ διπλῆν τὴν βλάβην παρὰ ὅσον ἐὰν ἐγίνετο κακὸς εἰς ἕνα ἀμφιθαλῆ παῖδα. Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἄλλην νομοθεσίαν διὰ τοὺς ἐπιτρόπους ὡς πρὸς τοὺς ὀρφανούς, καὶ διὰ τοὺς ἄρχοντας ὡς πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐπιτρόπων, ἐὰν μὲν δὲν εἶχον παραδείγματα ἀνατροφῆς παίδων ἐλευθέρων μὲ τὸ νὰ ἀνατρέφουν τοὺς ἰδικούς των καὶ νὰ φροντίζουν διὰ τὰ ἰδικά των πράγματα, ἀκόμη δὲ ἐὰν δὲν εἶχον νόμους περὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων ζητημάτων πολὺ ὀρθὰ ἐξηγημένους, τότε θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ νομοθετήσωμεν κάπως νόμους περὶ ἐπιτροπείας διαφορετικοὺς καθὸ εἰδικούς, ποικίλλοντας μὲ ἰδιαιτέρας ἀσχολίας τὸν βίον τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν μὴ ὀρφανῶν. Ἀλλὰ τώρα ὡς πρὸς αὐτὰ δὲν ἔχει σπουδαίαν διαφορὰν εἰς ἡμᾶς ἡ κηδεμονία ὀρφανῶν ἀπὸ τὴν πατρονομικήν, συγχρόνως δὲ δὲν εἶναι διόλου ἴση ὡς πρὸς τάς τιμὰς καὶ τάς ἀτιμώσεις καὶ τάς ἐπιμελείας. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ ὑπάρχων πρόλογος εἰς τὴν νομοθεσίαν τῶν ὀρφανῶν ἀπειλεῖ σοβαρῶς.

Ἀκόμη δὲ εἶναι πολὺ ἐπίκαιρος καὶ ἡ ἑξῆς ἀπειλῇ: ὅστις ἐπιτροπεύει θῆλυ ἢ ἄρρεν καὶ ὅστις διωρίσθη φύλαξ τῶν ἐπιτροπικῶν νόμων καὶ φροντίζει δι' αὐτά, ἂς μὴ ἀγαπᾷ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ ἰδικά του τέκνα ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον κατέλαβεν ἡ τύχη τῆς ὀρφανίας οὔτε νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ χρήματα τοῦ τροφίμου του χειρότερον ἀπὸ τὰ ἰδικά του, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν προθυμίαν καλλίτερον ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ ἰδικά του. Αὐτὸν δὲ καὶ μόνον τὸν νόμον ἂς φυλάττῃ ἕκαστος διὰ τὰ ὀρφανὰ καὶ ἂς ἐπιτροπεύῃ.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἐκτελῇ τὰ τοιαῦτα ἀλλέως παρὰ τὸν νόμον τοῦτον, ὁ μὲν ἄρχων ἂς τιμωρήσῃ τὸν ἐπίτροπον, ὁ δὲ ἐπίτροπος ἂς καταγγείλῃ τὸν ἄρχοντα εἰς τὸ δικαστήριον τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ἂς τοῦ ἐπιβάλῃ διπλάσιον πρόστιμον ἀπὸ ὅ,τι θὰ ἀποφασίσῃ τὸ δικαστήριον. Ἐὰν δὲ ὁ ἐπίτροπος φανῇ εἰς τοὺς συγγενεῖς ἢ εἰς κανένα ἄλλον πολίτην ὅτι ἀμελεῖ ἢ κακουργεῖ, ἂς τὸν καταγγείλῃ αὐτὸς εἰς τὸ ἴδιον δικαστήριον. Εἰς ὅ,τι δὲ καταδικασθῇ, ἂς πληρώσῃ τὸ τετραπλάσιον καὶ ἂς ἀποδοθῇ τὸ μὲν ἥμισυ εἰς τὸν παῖδα, τὸ ἄλλο ἥμισυ εἰς τὸν ἐνάγοντα. Μόλις δὲ ἡλικιωθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ὀρφανούς, ἐὰν νομίζῃ ὅτι ἐκηδεμονεύθη κακῶς, ἂς ἐπιτρέπεται ἕως πέντε ἔτη μετὰ τὸ τέλος τῆς κηδεμονίας νὰ τὸν καταγγείλῃ διὰ τὴν κηδεμονίαν. Ἐὰν δὲ καταδικασθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους, νὰ ὁρίσῃ τὸ δικαστήριόν τὶ πρέπει νὰ πάθῃ ἢ νὰ πληρώσῃ. Ἐὰν δὲ καταδικασθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας ὅτι ἐξ ἀμελείας ἐκακοποίησε τὸν ὀρφανόν, ἂς ὁρίσῃ μὲν τὸ δικαστήριόν τὶ πρέπει νὰ πληρώσῃ εἰς τὸ παιδίον, ἐὰν δὲ τὸ ἔπραξε ἀπὸ ἀδικίαν, ἐκτὸς τοῦ προστίμου ἂς ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τῶν νομοφυλάκων, τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως ἂς ἐκλέξῃ ἄλλον νομοφύλακα εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ διὰ τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν.

Συμβαίνουν διαφοραὶ τῶν πατέρων πρὸς τὰ τέκνα των καὶ τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς μεγαλίτεραι ἀπὸ τὸ πρέπον, μέσα εἰς τάς ὁποίας καὶ οἱ πατέρες θὰ ἐνόμιζαν ὅτι πρέπει νὰ νομοθετήσῃ ὁ νομοθέτης νὰ ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς ἐὰν θέλουν νὰ ἀποκηρύξουν τὸν υἱόν των ἐνώπιον ὅλων διὰ τοῦ κήρυκος ὅτι δὲν εἶναι ἰδικός των πλέον, καὶ πάλιν οἱ υἱοὶ τοὺς πατέρας των, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἀσθενείας ἢ ἀπὸ τὸ γῆρας κατήντησαν ἀνυπόφοροι, νὰ ἐπιτρέπεται νὰ τοὺς καταγγέλλουν ὡς ἀπομωρανθέντας. Αὐτὰ δὲ πραγματικῶς συμβαίνουν εἰς ἀνθρώπους μὲ κάκιστα ἤθη· ἄλλως, ἂν εἶναι οἱ μισοὶ κακοί, λόγου χάριν ὄχι ὁ πατὴρ κακός, ἀλλὰ ὁ υἱός, ἢ τὸ ἀντίθετον, δὲν συμβαίνουν συμφοραί, αἱ ὁποῖαι εἶναι γεννήματα τόσον μεγάλης ἔχθρας. Καὶ λοιπὸν εἰς ἄλλην πολιτείαν ὁ ἀποκηρυχθεὶς υἱὸς δὲν θὰ ἐγίνετο ὑποχρεωτικῶς ἄπατρις, εἰς αὐτὴν ὅμως τὴν πολιτείαν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐφαρμοσθοῦν οἱ παρόντες νόμοι, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκπατρισθῇ εἰς ἄλλην χώραν ὁ ἀποκηρυχθείς. Διότι ἔξω ἀπὸ τοὺς πέντε χιλιάδας σαράντα οἴκους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προστεθῇ ἄλλος. Διὰ τοῦτο πρέπει, ὅστις πρόκειται νὰ πάθῃ τοῦτο δικαίως, νὰ μὴ ἀποκηρυχθῇ μόνον ἀπὸ τὸν πατέρα, ἀλλὰ ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ συγγενολόγι.

Πρέπει δὲ ὡς πρὸς αὐτὰ νὰ ἀκολουθοῦν κάπως τὸν ἑξῆς νόμον. Ὅποιον κυριεύσῃ ἔξαψις ἐντελῶς παράφορος εἴτε δικαίως εἴτε ὄχι, ὥστε νὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸ συγγενολόγι του ἐκεῖνον ποὺ ἐγέννησε καὶ ἀνέθρεψε, ἂς μὴ ἐπιτρέπεται τόσον ἀσημάντως οὔτε τόσον γρήγορα νὰ ἐκτελῇ αὐτό, ἀλλὰ πρῶτον ἂς συγκεντρώσῃ ὅλους τοὺς συγγενεῖς του μέχρι τῶν ἐξαδέλφων, ἐπίσης δὲ καὶ τοὺς συγγενεῖς τοῦ υἱοῦ του ἐκ μέρους τῆς μητρός, καὶ ἐμπρὸς εἰς αὐτοὺς ἂς ὁμιλήσῃ ἐναντίον του διαφωτίζων αὐτοὺς ὅτι εἶναι ἄξιον χάριν ὅλων νὰ ἀποκηρυχθῇ ἀπὸ τὸ συγγενολόγι. Ἂς ἐπιτρέψῃ δὲ καὶ εἰς τὸν υἱόν του νὰ ὁμιλήσῃ ἐξ ἴσου ὅτι δὲν εἶναι ἄξιος νὰ πάθῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. Καὶ ἂν μὲν πείθῃ τοὺς παρόντας ὁ πατὴρ καὶ ἔχῃ μαζί του τὴν πλειονοψηφίαν τῆς συγγενείας, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ψῆφος τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ κατηγορουμένου παρὰ μόνον τῶν ἄλλων ὅσοι εἶναι ἐνήλικες εἴτε γυναῖκες εἴτε ἄνδρες, οὕτω πὼς καὶ συμφώνως μὲ αὐτὰ ἂς ἐπιτρέπεται εἰς τὸν πατέρα νὰ ἀποκηρύξῃ τὸν υἱόν, ἀλλέως ὅμως ποτέ. Τὸν δὲ ἀποκηρυχθέντα, ἐὰν μὲν κανεὶς ἀπὸ τοὺς πολίτας θέλῃ νὰ τὸν υἱοθετήσῃ, ἂς μὴν τὸν ἐμποδίζῃ κανεὶς νόμος. Διότι τὰ ἤθη τῶν νέων ἐπλάσθησαν νὰ ἐπιδέχωνται πολλὰς μεταβολὰς εἰς τὴν ζωήν. Μετὰ δὲ τὴν ἀποκήρυξίν του, ἐὰν ἐντὸς δέκα ἐτῶν δὲν θελήσῃ κανεὶς νὰ τὸν υἱοθετήσῃ, τότε οἱ ἐπιμεληταὶ τῆς ἀποικίας τῶν ἐπιγόνων ἂς φροντίσουν καὶ δι' αὐτούς, διὰ νὰ λάβῃ μέρος κανονικῶς εἰς τὴν ἰδίαν ἀποικίαν.

Ἐὰν δὲ καμμία ἀσθένεια ἢ γῆρας ἢ σκληρότης χαρακτῆρος ἢ καὶ ὅλα αὐτὰ μαζὶ κάμνουν κανένα ἐξωφρενικὸν πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους, καὶ αὐτὸς φθείρῃ τὴν οἰκίαν ὡς κυρίαρχος τῶν ἰδικῶν του πραγμάτων, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνωνται τοῦτο οἱ ἄλλοι πλὴν τῶν συγκατοικούντων, ὁ δὲ υἱός του ἀπορῇ καὶ διστάζῃ νὰ τὸν καταγγείλῃ ὡς ἀπομωρανθέντα, ἂς ὑπάρχῃ δι' αὐτὸν ὁ νόμος πρῶτον μὲν νὰ ἔλθῃ εἰς τοὺς γεροντοτέρους ἐκ τῶν νομοφυλάκων καὶ νὰ διηγηθῇ τὴν συμφορὰν τοῦ πατρός του, ἐκεῖνοι δὲ ἐννοήσαντες τελείως νὰ τὸν συμβουλεύσουν ἂν εἶναι ἀνάγκη, νὰ κάμῃ τὴν καταγγελίαν ἢ ὄχι. Ἐὰν δὲ τὸν συμβουλεύσουν νὰ καταγγείλῃ, αὐτοὶ ἂς γίνουν συγχρόνως καὶ μάρτυρες τοῦ καταδότου καὶ σύνδικοι, ὁ δὲ καταδικασθεὶς ἂς κηρυχθῇ εἰς τὸ ἑξῆς ἔκπτωτος ἀπὸ τὰ ἰδικά του καὶ ἀνίκανος νὰ διαθέσῃ καὶ τὸ μικρότερον πρᾶγμα, καὶ ἂς κατοικῇ εἰς τὸ ἑξῆς εἰς τὸν οἶκον ὡσὰν παιδίον.

Ἐὰν ὁ ἀνὴρ μὲ τὴν γυναῖκα του δὲν συμβιβάζωνται μὲ κανένα τρόπον κατὰ κακήν των μοῖραν μεταξύ των, εἶναι ἀνάγκη δέκα ἄνδρες ἀπὸ τοὺς νομοφύλακας οἱ μεσαίας ἡλικίας νὰ φροντίζουν διὰ τοιαῦτα ζητήματα, δέκα δὲ ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἐπιμελουμένους τοὺς γάμους τῶν γυναικῶν. Καὶ ἐὰν μὲν βεβαίως κατορθώσουν νὰ τοὺς συμβιβάσουν, ἃς ἔχῃ κῦρος ἡ πρᾶξις των, ἐὰν δὲ αἱ ψυχαί των ἐξερεθίζωνται περισσότερον, ἃς ζητήσουν ὅσον εἶναι δυνατὸν τὶ σύζυγος θὰ εἶναι κατάλληλος, δι' ἕκαστον ἀπὸ τοὺς δύο. Εἶναι δὲ πιθανὸν οἱ τοιοῦτοι νὰ μὴ ἔχουν ἥμερα ἤθη. Καὶ λοιπὸν πρέπει νὰ προσπαθήσουν οἱ ἄρχοντες νὰ τοὺς συνενώσουν μὲ ἠρεμώτερα καὶ ἠπιώτερα ἤθη, ὥστε νὰ εἶναι συμβιβαστοί. Καὶ ὅσοι μὲν ἀπὸ τοὺς ἀσυμβιβάστους εἶναι ἄτεκνοι ἢ ἔχουν ὀλίγα τέκνα, αὐτοὶ ἃς ἀποβλέπουν εἰς τὸ νέον συνοικέσιον καὶ πρὸς ἀπόκτησιν τέκνων. Ὅσοι ὅμως ἔχουν ἀρκετὰ τέκνα, αὐτοὶ ἃς κάμουν τὸ διαζύγιον καὶ τὸ νέον συνοικέσιον χάριν τῆς συντροφιᾶς εἰς τὸ γῆρας καὶ τῆς ἀμοιβαίας περιποιήσεως.

Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ἡ γυνὴ καὶ ἀφήσῃ τέκνα θήλεα καὶ ἄρρενα, τότε ὁ νόμος συμβουλεύει τὸν ἄνδρα χωρὶς νὰ τὸν ὑποχρεώνῃ νὰ ἀναθρέψῃ τὰ τέκνα χωρὶς νὰ φέρῃ εἰς τὴν οἰκίαν μητρυιάν. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχουν τέκνα, νὰ νυμφευθῇ ὑποχρεωτικῶς, ἕως ὅτου νὰ γεννήσῃ ἀρκετὰ τέκνα καὶ διὰ τὴν οἰκογένειάν του καὶ διὰ τὴν πόλιν. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ καὶ ἀφήσῃ ἀρκετὰ τέκνα, ἃς μείνῃ ἐκεῖ ἡ μήτηρ τῶν τέκνων καὶ ἃς τὰ ἀνατρέφῃ. Ἐὰν δὲ φαίνεται κάπως νεωτέρα καὶ δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ὑγιῶς χωρὶς ἄνδρα, οἱ συγγενεῖς ἃς τὸ ἀνακοινώσουν εἰς τάς περὶ γάμου ἁρμοδίας γυναίκας καὶ ἃς κάμουν ὅ,τι ἐγκριθῇ μεταξὺ τῶν ἰδίων καὶ ἐκείνων. Ἐὰν ὅμως εἶναι στερημένοι τέκνων, τότε καὶ χάριν τεκνοποιήσεως. Ἂς εἶναι δὲ ἀρκετὸς ἀριθμὸς τῶν τέκνων ἓν ἄρρεν καὶ ἓν θῆλυ συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Ὅταν δὲ ἀναγνωρίζεται μὲν ὅτι τὸ γεννηθὲν εἶναι τέκνον τῶν παραδεχομένων αὐτό, χρειάζεται ὅμως νὰ κριθῇ ποῖον πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ γεννηθέν, τότε, ἐὰν μὲν μία δούλη τὸ γεννήσῃ μὲ δοῦλον ἢ ἐλεύθερον ἢ ἀπελεύθερον, ὡρισμένως ἃς ἀνήκῃ εἰς τὸν κύριον τῆς δούλης τὸ γεννηθέν.

Ἐὰν δὲ καμμία ἐλευθέρα γεννήσῃ τέκνον μὲ δοῦλον, τὸ γεννηθὲν ἃς ἀνήκῃ εἰς τὸν κύριον τοῦ δούλου. Ἐὰν δὲ ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐγέννησε ἡ δούλη του, ἢ ἡ ἰδία κυρία ἐγέννησε ἀπὸ τὸν δοῦλον της καὶ τοῦτο ἀποδειχθῇ τελείως, τὸ μὲν τέκνον τῆς γυναικὸς ἃς τὸ στείλουν αἱ γυναῖκες εἰς ἄλλην χώραν μαζὶ μὲ τὸν πατέρα του, τὸ δὲ τέκνον τοῦ ἀνδρὸς ἃς τὸ στείλουν οἱ νομοφύλακες μαζὶ μὲ τὴν μητέρα του.

Ἀμέλειαν δὲ πρὸς τοὺς γονεῖς οὔτε θεὸς οὔτε ἄνθρωπος νοήμων ἠμπορεῖ πότε νὰ συμβουλεύσῃ κανένα. Πρέπει δὲ νὰ ἐννοήσῃ ἕκαστος ὅτι τὸ ἑξῆς προοίμιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἥρμοζε καὶ διὰ τοὺς θεούς, εἶναι ὀρθὸν νὰ θεσπισθῇ διὰ τάς τιμὰς καὶ τάς ἀτιμώσεις τῶν γονέων. Νόμοι διὰ τοὺς θεοὺς ὑπάρχουν ἀρχαῖοι εἰς ὅλους δύο εἰδῶν. Δηλαδὴ ἄλλους μὲν ἀπὸ τοὺς θεοὺς τοὺς βλέπομεν καθαρὰ καὶ τοὺς τιμῶμεν, δι' ἄλλους δὲ ὑψώνομεν ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα σεβόμενοι, ἂν καὶ εἶναι ἄψυχα, νομίζομεν ὅτι πολλὴν εὐχαρίστησιν προξενοῦμεν εἰς τοὺς ἐμψύχους θεοὺς ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Λοιπὸν ὅστις ἔχει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τοὺς πατέρας καὶ τάς μητέρας αὐτῶν ὡς κειμήλια ἀπηυδημένους ἀπὸ τὸ γῆρας, ἃς μὴ σκεφθῇ πότε ὅτι, ἂν ἔχῃ τοιοῦτον ἄγαλμα ὑψούμενον ὡς εἰκόνισμα μέσα εἰς τὴν οἰκίαν του, θὰ ἔχῃ περισσότερον κῦρος, ἀρκεῖ νὰ λατρεύῃ ὀρθῶς αὐτὸ ὅστις τὸ ἔχει.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποίαν ὀρθότητα ἐννοεῖς λοιπόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐγὼ θὰ σοῦ εἴπω. Διότι βεβαίως εἶναι καλὸν νὰ ἀκούετε τὰ τοιαῦτα, καλοί μου φίλοι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε καὶ μὴ σὲ μέλει.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὁ Οἰδίπους, λέγουν, περιφρονηθεὶς ηὐχήθη εἰς τὰ τέκνα του, ὅσα καὶ ἕκαστος διαδίδει ὅτι ἐξετελέσθησαν καὶ εἰσηκούσθησαν ἀπὸ τοὺς θεούς. Καὶ ὁ Ἀμύντωρ ὅτι ἐκαταράσθη τὸν υἱόν του Φοίνικα ὀργισθείς, καὶ τὸν Ἱππόλυτον ὁ Θησεύς, καὶ ἄλλοι ἄλλους ἀπείρους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔγινε σαφὲς ὅτι εἰσακούουν οἱ θεοὶ τοὺς γονεῖς ἐναντίον τῶν τέκνων. Διότι ἔχει δύναμιν ἡ κατάρα τῶν γονέων ἐναντίον τῶν τέκνων ὅσον οὐδεμία ἄλλη ἐναντίον ἄλλου, καὶ πολὺ δικαίως. Λοιπὸν ἃς μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι, μόνον ὅταν περιφρονῆται ὁ πατὴρ ἀπὸ τὰ τέκνα, καὶ ἡ μήτηρ, ὁ θεὸς εἰσακούει τάς εὐχάς των κατὰ φύσιν, ὅταν ὅμως τιμᾶται καὶ εὐχαριστῆται ὑπερβολικὰ καὶ δι' αὐτὰ παρακαλῇ ὁλοψύχως τοὺς θεοὺς διὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν τέκνων του, τάχα τότε δὲν πρέπει νὰ πιστεύῃ ὅτι καὶ αὐτὰ ἐξ ἴσου τὰ εἰσακούουν καὶ τὰ ἐκτελοῦν Ἀλλὰ τότε δὲν θὰ ἦσαν δίκαιοι χορηγοὶ τῶν ἀγαθῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐλάχιστα, νομίζω, ἁρμόζει εἰς τοὺς θεούς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ἂς φρονοῦμεν ἐκεῖνο ποὺ εἴπαμεν ὀλίγον προηγουμένως, ὅτι πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν θεῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσωμεν ἄλλο σεβαστότερον ἄγαλμα ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ τὸν προπάτορα, ἂν ἀμελήσωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ γῆρας, καὶ τάς μητέρας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν ἰδίαν χάριν, ἐνῶ, ὅταν κανεὶς τοὺς γεραίρῃ μὲ τιμάς, ὁ θεὸς εὐχαριστεῖται. Διότι ἄλλως δὲν θὰ εἰσήκουε αὐτούς. Καὶ βεβαίως εἶναι θαυμάσιον τὸ ἔμψυχον εἰκόνισμα τῶν προγόνων μας μέσα εἰς τὴν οἰκίαν μας περισσότερον ἀπὸ τὰ ἄψυχα ἀγάλματα. Διότι ὅσα εἶναι ἔμψυχα, ὅταν τὰ περιποιούμεθα, ἐνώνουν μαζὶ μας τάς εὐχάς των, ὅταν δὲ τὰ περιφρονοῦμεν, κάμνουν τὸ ἀντίθετον, ἐνῶ τὰ ἄψυχα δὲν κάμνουν οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο. Ὥστε, ἐὰν κανεὶς μεταχειρίζεται ὀρθῶς τὸν πατέρα του καὶ τὸν προπάτορά του καὶ ὅλους αὐτούς, θὰ ἔχῃ πλησίον του τὰ σπουδαιότερα πράγματα, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν τῶν θεῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ λαμπρὰ τὸ εἶπες.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν πᾶς ὅστις ἔχει νοῦν φοβεῖται καὶ τιμᾷ τάς εὐχὰς τῶν γονέων του, διότι γνωρίζει ὅτι εἰς πολλοὺς πολλάκις ἔφεραν ἀποτέλεσμα. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὰ ἐδόθησαν ἐκ φύσεως οὕτω πώς, διὰ μὲν τοὺς ἀγαθοὺς εἶναι εὕρημα οἱ γηραιοὶ πρόγονοι, ἐὰν ζήσουν μέχρι τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν τῆς ζωῆς των, καί, ἐὰν ἀποθάνουν νέοι, εἶναι ὑπερβολικὰ ποθητοί, διὰ δὲ τοὺς κακοὺς εἶναι ὅσον χρειάζεται φοβεροί. Ἕκαστος λοιπὸν ἂς τιμᾷ μὲ ὅλας τάς νομίμους τιμὰς τοὺς γονεῖς του πειθόμενος εἰς τοὺς παρόντας λόγους.
Ἀλλ' ἂν τυχὸν κανεὶς εἶναι κυριευμένος ἀπὸ παράδοσιν κωφὴν εἰς τοιαῦτα προοίμια, ὁ ἑξῆς νόμος εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑπάρχῃ δι' αὐτούς. Ἐὰν κανεὶς ἐντὸς αὐτῆς τῆς πόλεως εἶναι ἀμελὴς πρὸς τοὺς γονεῖς του περισσότερον τοῦ δέοντος καὶ δὲν ὑποχωρῇ καὶ ἐκτελῇ ὅλα τὰ θελήματα τῶν περισσότερον ἀπὸ τοὺς υἱούς του καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀπογόνους του καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ἂς τὸ κάμῃ γνωστὸν ὅστις ὑποφέρει κανὲν τοιοῦτον, εἴτε μόνος του εἴτε στέλλων ἄλλον, εἰς τοὺς τρεῖς γεροντοτέρους νομοφύλακας καὶ εἰς τρεῖς ἀπὸ τοὺς ἐπιστατούντας εἰς τοὺς γάμους τῶν γυναικῶν. Αὐτοὶ δὲ ἂς φροντίσουν τιμωροῦντες τοὺς ἀδικοῦντας, ἐὰν μὲν εἶναι ἀκόμη νέοι, μὲ ξυλοκόπημα καὶ μὲ δεσμὰ μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν τριάντα ἐτῶν, ἂν εἶναι ἄνδρες, αἱ δὲ γυναῖκες, καὶ δέκα ἔτη ἂν εἶναι γεροντότεραι, ἂς τιμωροῦνται μὲ τάς ἰδίας τιμωρίας. Ἐὰν ὅμως προχωρήσουν πέραν αὐτῆς τῆς ἡλικίας καὶ δὲν παύουν νὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς γονεῖς των, ἀλλὰ τοὺς κακοποιοῦν, ἂς τοὺς ἐγκαλοῦν εἰς δικαστήριον ἐξ ἑκατὸν καὶ ἑνὸς πολιτῶν, οἱ ὁποῖοι νὰ εἶναι οἱ γεροντότεροι ἀπὸ ὅλους.

Ἂν δὲ καταδικασθῇ κανείς, ἂς ὁρίσῃ τὸ δικαστήριόν τι πρέπει νὰ πάθῃ ἢ νὰ πληρώσῃ, χωρὶς νὰ ἀποφύγουν τίποτε ἀπὸ ὅσα εἶναι δυνατὸν νὰ πάθῃ ἢ νὰ πληρώσῃ ἄνθρωπος. Ἐὰν ὅμως κανεὶς κακοποιούμενος δὲν ἠμπορῇ νὰ τὸ δηλώσῃ, ὅστις πληροφορηθῇ ἀπὸ τοὺς ἐλευθέρους ἂς τὸ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἄλλως ἂς θεωρῆται κακὸς καὶ ἂς εἶναι ὑπόδικος βλάβης, εἰς τὸν θέλοντα. Ἐὰν δὲ καταγγείλῃ τὸ πρᾶγμα δοῦλος, ἂς ἐλευθερωθῇ, καί, ἐὰν μὲν εἶναι δοῦλος τῶν κακοποιούντων ἢ τῶν κακοποιουμένων, ἂς ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν, ἐὰν δὲ κανενὸς ἄλλου πολίτου, ἂς καταβάλῃ εἰς τὴν θέσιν του τὸ ἀντίτιμον τὸ δημόσιον, οἱ δὲ ἄρχοντες ἂς φροντίσουν νὰ μὴν ἀδικήσῃ κανεὶς τὸν τοιοῦτον, ἐκδικούμενος αὐτὸν διὰ τὴν καταγγελίαν.

Δι' ὅσας βλάβας προξενεῖ ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον μὲ φάρμακα, τὰ μὲν θανάσιμα ἀπὸ αὐτὰ ἐξετάσθησαν λεπτομερῶς, διὰ δὲ τάς ἄλλας βλάβας, δηλαδὴ εἴτε βλάπτει κανεὶς μὲ ποτὰ ἢ μὲ φαγητὰ ἢ μὲ ἀλοιφὰς ἑκουσίως καὶ ἐκ προμελέτης, ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμη τίποτε δὲν ἐλέχθη. Δηλαδὴ δύο εἰδῶν φαρμακώματα ὑπάρχουν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, τῶν ὁποίων εἶναι δύσκολος ἡ διασάφησις. Διότι αὐτό, τὸ ὁποῖον εἴπαμεν τώρα σαφῶς, εἶναι φυσικὴ βλάβη τοῦ σώματος μὲ ἄλλο σῶμα. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἓν ἄλλο, τὸ ὁποῖον καταπείθει μὲ μαγείας καὶ διαβάσματα καὶ μὲ κάποια γοητεύματα, καθὼς λέγονται, ἄλλους μὲν ὅτι οἱ τολμῶντες νὰ τοὺς βλάψουν ἔχουν αὐτὴν τὴν δύναμιν, ἄλλους δὲ ὅτι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον βλάπτονται ἀπὸ αὐτούς, διότι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ τοὺς μαγεύουν. Αὐτὰ λοιπὸν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια οὔτε εὔκολον εἶναι νὰ γνωρίζῃ κανείς πῶς ἐδόθησαν ἐκ φύσεως, οὔτε ἐὰν τὸ γνωρίσῃ, εἶναι εὔκολον νὰ καταπείσῃ ἄλλους. Οὔτε εἶναι πρέπον νὰ προσπαθήσῃ κανεὶς νὰ μεταπείσῃ τάς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εἶναι προκατειλημμένοι μεταξύ των δι' αὐτά, ἂν τύχῃ νὰ ἰδοῦν κηρίνας ἀπομιμήσεις εἴτε εἰς τάς θύρας εἴτε εἰς τὸ σταυροδρόμι εἴτε εἰς τὰ μνήματα τῶν γονέων των, καὶ νὰ τοὺς παρακινήσῃ νὰ περιφρονοῦν ὅλα αὐτὰ χωρὶς νὰ ἔχουν σαφῆ ἰδέαν δι' αὐτά.

Χωρίζομεν λοιπὸν εἰς δύο τὸν νόμον περὶ φαρμακεύσεων, ἀσχέτως πρὸς τὸν τρόπον τῆς φαρμακίας· καὶ πρῶτον μὲν παρακαλοῦμεν καὶ προτρέπομεν καὶ συμβουλεύομεν τὸν φαρμακευτὴν ὅτι δὲν πρέπει νὰ δοκιμάσῃ νὰ κάμῃ τοιοῦτον τί, οὔτε νὰ φοβερίζῃ τρομακτικὰ ὡσὰν παιδιὰ τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ὁ νομοθέτης καὶ ὁ δικαστὴς δὲν ὀφείλουν νὰ τὸν ὑποχρεώσουν νὰ θεραπεύῃ τοὺς τοιούτους φόβους τῶν ἀνθρώπων, διότι πρῶτον μὲν ὅστις δοκιμάζει νὰ φαρμακεύσῃ δὲν γνωρίζει τὶ κάμνει οὔτε ὡς πρὸς τὰ σώματα, ἐὰν δὲν εἶναι ἐπιστήμων τῆς ἰατρικῆς, οὔτε ὡς πρὸς τάς μαγείας, ἐὰν δὲν εἶναι μάντις ἢ τερατοσκόπος. Λοιπὸν ἂς ὁρισθῇ ὁ ἑξῆς νόμος περὶ φαρμακεύσεων. Ὅστις φαρμακεύσῃ κάποιον διὰ νὰ βλάψῃ ὄχι θανασίμως οὔτε αὐτὸν οὔτε κανένα ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του ἀνθρώπους, τὰ δὲ βοσκήματά του ἢ τὰ μελίσσια τὰ βλάψῃ εἴτε ἀλλέως πῶς εἴτε θανασίμως, ἐὰν μὲν εἶναι ἰατρὸς καὶ καταδικασθῇ διὰ φαρμάκευσιν, ἂς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου, ἐὰν δὲ ἰδιώτης, ἂς ὁρίσῃ δι' αὐτὸν τὸ δικαστήριόν τι πρέπει νὰ πάθῃ ἢ νὰ πληρώσῃ. Ἐὰν δὲ μὲ δεσίματα ἢ μὲ μαγείας ἢ μὲ διαβάσματα ἢ μὲ οἱαδήποτε παρόμοια μέσα κριθῇ ὅτι ὁμοιάζει μὲ τοὺς βλάπτοντας, τότε, ἐὰν μὲν εἶναι μάντις ἢ

τερατοσκόπος, ἂς θανατωθῇ, ἐὰν δὲ εἶναι συνεργός, ἄπειρος τῆς μαντικῆς, τότε ὅ,τι ἀποφασισθῇ διὰ τὸν καταδικασθέντα διὰ φαρμακεύσεις ἂς πάθῃ καὶ αὐτός.

Δηλαδὴ καὶ δι' αὐτὸν ἂς ὁρίσῃ τὸ δικαστήριόν τι νομίζει ὅτι πρέπει νὰ πάθῃ ἢ νὰ πληρώσῃ. Δι' ὅσας βλάβας προξενεῖ ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον διὰ κλοπῆς ἢ ἐκβιασμοῦ, ἐὰν μὲν εἶναι μεγάλαι, νὰ πληρώσῃ μεγάλην ἀποζημίωσιν εἰς τὸν παθόντα, ἐὰν δὲ εἶναι μικρότεραι αἱ ζημίαι, νὰ πληρώσῃ μικροτέραν, γενικῶς δὲ νὰ εἶναι ἡ ἀποζημίωσις ὅση καὶ ἡ ζημία ποὺ ἐπροξένησε εἰς ἄλλον, ἕως ὅτου νὰ θεραπεύσῃ τὴν βλάβην. Ἐκτὸς δὲ τούτου διὰ πᾶσαν ἱκανοποίησιν ἂς ὑποστῇ τιμωρίαν ἕκαστος ἀκολουθοῦσαν χάριν σωφρονισμοῦ. Καὶ ὅστις μὲν ἐκακοποίησε ἀπὸ ξένην ἀνοησίαν, διότι ὑπήκουσε εἰς αὐτὸν ἀπὸ ἐπιπολαιότητα, ἂς ὑποστῇ ἐλαφροτέραν τιμωρίαν, ὅστις δὲ ἐκακοποίησε ἀπὸ ἰδικήν του ἀνοησίαν ἢ ἀπὸ ἀκράτειαν τῶν ἡδονῶν του ἢ τῶν λυπῶν του διατελῶν εἰς κάποιον φόβον ἢ ἐπιθυμίαν ἢ φθόνον ἢ ἔξαψιν, τὰ ὁποῖα κατήντησαν ἀθεράπευτα, ἂς ὑποστῇ βαρυτέραν τιμωρίαν, καὶ ἂς τιμωρηθῇ, ὄχι διότι ἐκακοποίησε, διότι βεβαίως ὅ,τι ἔγινε δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀπογίνῃ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ μισήσῃ τὴν ἀδικίαν καὶ ὁ ἴδιος καὶ ὅσοι τὸν εἶδαν τιμωρούμενον, ἢ διὰ νὰ ξελαφρώσῃ πολλὰ μέρη αὐτῆς τῆς συμφορᾶς.

Δι' ὅλα αὐτὰ λοιπόν, καὶ ὅλα αὐτὰ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, οἱ νόμοι πρέπει ὡσὰν σκοπευταὶ ὄχι ἄστοχοι νὰ προσέχουν εἰς τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας καὶ ἐντελῶς ὅσον ἀξίζει. Τὸ ἴδιον δὲ ἔργον ἐκτελῶν καὶ ὁ δικαστὴς πρέπει νὰ συμπράττῃ μὲ τὸν νομοθέτην, ὅταν κανεὶς νόμος ἐπαφήνῃ εἰς αὐτὸν νὰ ὁρίσῃ τὴν ποινήν, δηλαδὴ τὶ πρέπει νὰ πάθῃ ὁ δικαζόμενος ἢ νὰ πληρώσῃ. Αὐτὸς δὲ ὡσὰν ζωγράφος νὰ σχεδιάζῃ ἔργα σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπά του. Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τώρα, φίλε Μέγιλλε καὶ Κλεινία, πρέπει νὰ κάμωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν ὡραιότερα καὶ καλλίτερα. Δηλαδὴ δι' ὅλα τὰ κλοπιμαῖα καὶ ἐκβιαστικὰ πρέπει νὰ εἰποῦμεν ποῖαι τιμωρίαι πρέπει νὰ ἐπιβάλλωνται, ἐφ' ὅσον μᾶς παραχωρήσουν οἱ θεοὶ καὶ οἱ παῖδες τῶν θεῶν νὰ νομοθετήσωμεν.

Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ κανεὶς μανιακός, ἂς μὴ παρουσιάζεται ἔξω εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλὰ οἱ συγγενεῖς ἑκάστου ἂς τὸν φυλάττουν εἰς τὴν οἰκίαν των, μὲ ὁποῖον τρόπον γνωρίζουν, εἰδεμὴ νὰ πληρώνῃ πρόστιμον ὅστις μὲν ἀνήκει εἰς τὸ ἀνώτατον τίμημα ἑκατὸν δραχμάς, εἴτε δοῦλον εἴτε ἐλεύθερον παραμελεῖ, ἐὰν δὲ ἀνήκῃ εἰς τὸ δεύτερον τίμημα, νὰ πληρώνῃ τὰ τέσσαρα πέμπτα τῆς μνᾶς, τρία δὲ ὁ τρίτος καὶ δύο ὁ τέταρτος. Καὶ βεβαίως εἶναι μανιακοὶ πολλοὶ κατὰ πολλοὺς τρόπους. Καὶ αὐτοὶ μέν ποὺ ἀνεφέραμεν εἶναι μανιακοὶ ἀπὸ ἀσθένειαν. Ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀπὸ τὴν ἔξαψιν, ἡ ὁποία καὶ ἐκ φύσεως ὑπῆρχε καὶ ἐξ ἀνατροφῆς ἔγινε χειροτέρα. Αὐτοὶ δὲ μόλις δοθῇ ὀλίγη ἀφορμὴ ἀρχίζουν δυνατὴν φωνὴν καὶ βλασφημοῦν φοβερὰ ὁ εἷς τὸν ἄλλον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πρέπον νὰ γίνεται μέσα εἰς εὔνομον πόλιν ποτὲ μὲ κανένα τρόπον. Λοιπὸν ἂς ὑπάρχῃ εἷς νόμος γενικῶς δι' ὅλας τάς βλασφημίας, ὁ ἑξῆς. Κανεὶς νὰ μὴ ὑβρίζῃ κανένα. Ὅταν δὲ ὑπάρχῃ συζήτησις εἰς ἓν ζήτημα, ἂς διαφωτίζῃ ὁ εἷς τὸν ἄλλον καὶ ἂς διαφωτίζεται ὄχι μόνον μὲ τοὺς φιλονικούντας, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς παρευρισκομένους καὶ ὡρισμένως ἂς ἀποφεύγῃ τὴν ὕβριν. Διότι ἀπὸ τάς βλασφημίας καὶ κατάρας μεταξύ των καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόδοσιν ὀνειδιστικῶν ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα τοὺς παρομοιάζουν πρὸς γυναίκας, πρῶτον μὲν ἀπὸ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀέρας, προκύπτουν πραγματικὰ μίση καὶ ἔχθραι βαρύταται. Διότι ὁ ὑβρίζων ὑποχωρεῖ εἰς πρᾶγμα ἀνάξιον, δηλαδὴ τὸν θυμὸν του, καὶ χορταίνει τὸ πάθος του μὲ κακὴν τροφήν, καὶ ὅσον ἄλλοτε τὸν ἐξημέρωσε ἡ ἐκπαίδευσις, τόσον πάλιν ἐξαγριώνει τὸ μέρος τοῦτο τῆς ψυχῆς του, καὶ ὡσὰν θηρίον φέρει εἰς δυσκολον θέσιν τὴν ζωὴν του καὶ λαμβάνει πικρὰν ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἔξαψίν του.

Ἐξ ἄλλου πάλιν συνηθίζουν ὅλοι πολὺ συχνὰ νὰ παρεκτρέπωνται εἰς τοιαύτας συζητήσεις, ὥστε νὰ λέγουν τὸ ἀντίθετον περιπαίζοντες τοὺς ἄλλους. Τὸ ὁποῖον ὅταν συνηθίσῃ κανεὶς πᾶν τότε ἀνεξαιρέτως καὶ ἐντελῶς φεύγει ἀπὸ τὸν σοβαρὸν χαρακτῆρα ἢ χάνει πολλὰ μέρη τῆς μεγαλοφροσύνης του (!). Λοιπὸν χάριν αὐτῶν ἐντὸς μὲν προσκυνήματος ἂς μὴν ὁμιλῇ κανεὶς ἀπολύτως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ οὔτε εἰς ἄλλας πολυσυχνάστους θυσίας, οὔτε πάλιν εἰς τοὺς ἀγῶνας οὔτε εἰς τὴν ἀγορὰν οὔτε εἰς τὸ δικαστήριον οὔτε εἰς καμμίαν δημοσίαν συγκέντρωσιν. Ἂς τὸν τιμωρῇ δὲ ὁ ἐπιτόπιος ἄρχων μὲ τὸ ἀζημίωτον εἰδεμὴ ἂς μὴ διαφιλονικήσῃ ποτὲ του διὰ τὰ πρωτεῖα, διότι δὲν φροντίζει διὰ τοὺς νόμους οὔτε ἐκτελεῖ τάς διαταγὰς τοῦ νομοθέτου. Ἐὰν δὲ καὶ εἰς ἄλλα μέρη ὁποιοσδήποτε πρῶτος ἐκστομίζων ὕβρεις ἢ προκαλούμενος δὲν ἀποφεύγῃ τοιούτους λόγους, ὅστις τὸν ἐπιτύχῃ, ἂν εἶναι γεροντότερός του, ἂς ὑπερασπισθῇ τὸν νόμον, μὲ ξυλοκοπήματα ἐμποδίζων τὴν ἔξαψιν αὐτῶν τῶν φιλοφρονήσεων, δηλαδὴ τὸ ἓν κακὸν μὲ τὸ ἄλλο, εἰδεμὴ ἂς ὑποστῇ ὁ δράστης τὸ ὡρισμένον πρόστιμον.

Προσθέτομεν δὲ τώρα ὅτι ὅστις ἔρχεται εἰς ὕβρεις δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ὑπερισχύσῃ, ἐὰν δὲν θελήσῃ νὰ μεταχειρισθῇ ἐμπαιγμοὺς αὐτὸ δὲ τὸ κατακρίνομεν ἡμεῖς, ὅταν γίνεται μὲ ἔξαψιν. Ἀλλὰ τώρα; Τάχα θὰ ἀνεχθῶμεν τὴν προθυμίαν τῶν κωμικῶν νὰ γελοιοποιοῦν τοὺς ἀνθρώπους, ἐὰν θελήσουν νὰ ἐκτελέσουν τὸ τοιοῦτον χωρὶς ἔξαψιν ἐναντίον τῶν πολιτῶν, ἢ θὰ διακρίνωμεν ἂν ἀστειεύονται ἢ ὄχι, καὶ ἂν μὲν ἀστειεύεται κανεὶς θὰ τοῦ ἐπιτρέψωμεν νὰ γελοιοποιῇ ἄλλον χωρὶς ἔξαψιν, ἐὰν ὅμως μὲ ἐπιμονὴν καὶ μὲ ἔξαψιν, καθὼς εἴπαμεν, τότε δὲν θὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς κανένα; Καὶ λοιπὸν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ τὸ καταργήσωμεν, ἀλλὰ εἰς ποῖον θὰ ἐπιτρέπεται καὶ εἰς ποῖον ὄχι, αὐτὸ ἂς νομοθετήσωμεν. Λοιπὸν εἰς ποιητὴν κωμῳδίας ἢ ἰαμβικῶν στίχων ἢ μουσικῆς συνθέσεως ἂς μὴν ἐπιτρέπεται οὔτε μὲ παρομοιώσεις οὔτε μὲ ἔξαψιν οὔτε χωρὶς ἔξαψίν ποτε νὰ μὴ διακωμωδῇ κανένα πολίτην. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀπειθήσῃ, τότε οἱ ἀθλοθέται νὰ τὸν ἐκδιώξουν ἐντελῶς ἀπὸ τὴν χώραν αὐθημερόν, εἰδεμὴ νὰ πληρώσουν πρόστιμον τρεῖς μνᾶς εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ θεοῦ, χάριν τοῦ ὁποίου ἐκτελεῖται ὁ ἀγῶν. Ὅσοι δὲ εἴπαμεν προηγουμένως ὅτι ἔχουν δικαίωμα νὰ περιπαίζωνται μεταξύ των, αὐτοὶ ἂς τὸ ἐκτελοῦν χωρὶς ἔξαψιν μὲ ἀστειότητα, σοβαρὰ ὅμως καὶ μὲ ἔξαψιν ἂς μὴν ἐπιτρέπεται. Ἡ δὲ διάγνωσις τούτου ἂς ἀνατεθῇ εἰς τὸν ἐπιμελητὴν ὅλης τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων. Καὶ ὅ,τι μὲν αὐτὸς ἐγκρίνει νὰ τὸ φέρουν (ἐκθέτουν) μέσα εἰς τὸν κόσμον, ἂς ἐπιτρέπεται, ὅ,τι δὲ αὐτὸς ἀποδοκιμάζει οὔτε ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἀπαγγέλλῃ εἰς κανένα οὔτε εἰς ἄλλον δοῦλον οὔτε ἐλεύθερον νὰ τὸ διδάσκῃ, εἰδεμὴ ἂς θεωρηταὶ κακὸς καὶ ἀπειθὴς εἰς τοὺς νόμους.

Ἀξιολύπητος δὲ εἶναι ὄχι ὁ πεινῶν ἢ πάσχων κανὲν παρόμοιον, ἀλλὰ ὅστις εἶναι σώφρων ἢ ἔχει ἄλλην καμμίαν ἀρετὴν ἢ

μέρος, ἀπὸ αὐτήν, καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ἔχει περιπλέον καμμίαν δυστυχίαν. Διὰ τοῦτο θὰ εἶναι παράδοξον ἂν ὑπάρχῃ κανεὶς τοιοῦτος καὶ ἤθελε παραμεληθῇ ἐντελῶς ὥστε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐσχάτην ἐπαιτίαν εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος, εἰς πόλιν ἢ πολιτείαν, ἡ ὁποία εἶναι ἔστω καὶ μὲ μετρίους νόμους. Διὰ τοῦτο χάριν ἀσφαλείας πρέπει, ὁ νομοθέτης νὰ θέσῃ κάπως τὸν ἑξῆς νόμον διὰ τοὺς τοιούτους ἐπαίτας: Ἂς μὴ γίνῃ κανεὶς εἰς τὴν πόλιν μας, ἐὰν δὲ κανεὶς ἐπαίτης δοκιμάσῃ νὰ κάμῃ τοιοῦτον τί, δηλαδὴ νὰ ἐξοικονομῇ τὴν τροφήν του μὲ εὐχὰς ἀνωφελεῖς, ἀπὸ μὲν τὴν ἀγορὰν ἂς τὸν ἀποδιώκουν οἱ ἀγορανόμοι, ἀπὸ δὲ τὸ προάστιον ἡ ἀρχὴ τῶν ἀστυνόμων, οἱ δὲ ἀγρονόμοι ἀπὸ τὴν ἄλλην χώραν ἂς τὸν ἐκδιώκουν πέρα τῶν συνόρων, διὰ νὰ μείνῃ ἐντελῶς καθαρὰ ἡ χώρα ἀπὸ τοιούτου εἴδους ζῷον.

Ἐὰν δὲ δοῦλος ἢ δούλη βλάψῃ ὀτιδήποτε ξένον πρᾶγμα χωρὶς νὰ πταίῃ συγχρόνως καὶ αὐτὸ τὸ βλαφθὲν ἀπὸ ἀπροσεξίαν ἢ ἀπὸ ἄλλο σφάλμα ὄχι παραβαῖνον τὴν σωφροσύνην, ὁ κύριος τοῦ βλάψαντος ἢ τὴν βλάβην ἂς θεραπεύσῃ ἢ ἂς παραδώσῃ τὸν ἴδιον τὸν βλάψαντα. Ἐὰν δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου προφασίζεται ὅτι ἐκ συνεννοήσεως τοῦ βλάψαντος μὲ τὸν βλαφθέντα ἔγινε ἡ κατηγορία, διὰ νὰ τοῦ στερήσουν τὸν δοῦλον, ἂς καταγγέλλῃ ὡς κακόπιστον τὸν προφασιζόμενον ὅτι ἐβλάβη, καί, ἂν μὲν κερδίσῃ τὴν δίκην, ἂς λαμβάνῃ τὸ διπλάσιον ἀντίτιμον τοῦ δούλου, ὅσον ἤθελε τὸν ἐκτιμήσει τὸ δικαστήριον, ἐὰν δὲ χάσῃ τὴν δίκην, καὶ τὴν βλάβην ἂς θεραπεύσῃ καὶ τὸν δοῦλον ἂς παραδώσῃ. Καὶ ἂν φορτηγὸν ζῷον ἢ ἵππος ἢ κύων ἢ κανὲν ἀπὸ τὰ σφαχτὰ βλάψῃ κανὲν πρᾶγμα τοῦ πλησίον, ὁμοίως νὰ πληρώσῃ τὴν βλάβην.

Ἐὰν κανεὶς δὲν θέλῃ νὰ μαρτυρήσῃ ἑκουσίως, νὰ τὸν προσκαλέσῃ ὅστις ἔχει ἀνάγκην, ὁ δὲ προσκληθεὶς ἂς παρουσιασθῇ εἰς τὴν δίκην, καί, ἐὰν μὲν γνωρίζῃ καὶ θέλῃ νὰ μαρτυρήσῃ, ἂς μαρτυρήσῃ, ἐὰν ὅμως λέγῃ ὅτι δὲν γνωρίζει, ἂς ὁρκισθῇ εἰς τοὺς τρεῖς θεούς, τὸν Δία, τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Θέμιν ὅτι πράγματι δὲν γνωρίζει καὶ ἂς ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν. Ὅστις δὲ προσκληθῇ εἰς μαρτυρίαν καὶ δὲν παρουσιάζεται ἐμπρὸς εἰς τὸν προσκαλέσαντα αὐτόν, ἂς ὑποστῇ δίκην διὰ τὴν βλάβην ἐκείνου συμφώνως μὲ τὸν νόμον.

Ἐὰν δὲ κανεὶς σηκώσῃ ὡς μάρτυρα κανένα δικαστήν, αὐτός, ἀφοῦ μαρτυρήσῃ, ἂς μὴ δώσῃ πλέον ψῆφον εἰς αὐτὴν τὴν δίκην. Ἡ δὲ ἐλευθέρα γυνὴ ἂς ἔχῃ δικαίωμα νὰ μαρτυρήσῃ, καὶ νὰ συνηγορήσῃ, ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ ὑπερβῇ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας της, καὶ ἂς ἔχῃ δικαίωμα νὰ ἐνάγῃ, ἐὰν εἶναι χήρα. Ἐνόσω ὅμως ζῇ ὁ σύζυγός της ἂς ἔχῃ δικαίωμα μόνον νὰ μαρτυρήσῃ. Ἡ δούλη δὲ καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ παῖς μόνον ἐπὶ φόνου ἔχουν δικαίωμα νὰ μαρτυρήσουν καὶ νὰ συνηγορήσουν ἀρκεῖ ὁ καθεὶς νὰ παραδώσῃ ἐγγυητὴν ἀξιόπιστον ὅτι θὰ μείνῃ μέχρι τῆς δίκης του, ἐὰν γίνῃ ἔνστασις ὅτι ἐμαρτύρησε ψευδῶς. Νὰ κάμῃ δὲ ἔνστασιν ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς ἀντιδίκους καὶ ἐναντίον ὁλοκλήρου τῆς μαρτυρίας καὶ ἐναντίον μέρους αὐτῆς, ἐὰν νομίζῃ ὅτι ἐψευδομαρτύρησε κανείς, πρὶν νὰ ἐκδοθῇ ἡ ἀπόφασις τῆς δίκης. Τάς δὲ ἐνστάσεις νὰ τάς φυλάττουν αἱ ἀρχαὶ σφραγισμένας καὶ ἀπὸ τοὺς δύο, καὶ νὰ τάς παρουσιάσουν εἰς τὴν ἐξέλεγξιν τῶν ψευδομαρτυριῶν. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀποδειχθῇ ὅτι ἐψευδομαρτύρησε δύο φοράς, αὐτὸν πλέον ἂς μὴν τὸν παραδέχεται ὁ νόμος νὰ μαρτυρήσῃ, ἐὰν δὲ τρεῖς φοράς, ἂς μὴν ἐπιτρέπεται πλέον εἰς αὐτὸν νὰ μαρτυρήσῃ. Ἐὰν δὲ τολμήσῃ νὰ μαρτυρήσῃ, ἀφοῦ ἐξελέγχθη τρεῖς φοράς, ἂς τὸν καταγγέλλῃ ὅστις θέλει εἰς τὴν ἀρχήν, ἡ δὲ ἀρχὴ ἂς τὸν παραδώσῃ εἰς τὸ δικαστήριον καί, ἂν χάσῃ τὴν δίκην, ἂς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου.

Ὅσων δὲ αἱ μαρτυρίαι ἐξελεγχθοῦν ὅτι ἦσαν ψευδεῖς καὶ νομισθῇ ὅτι συνετέλεσαν εἰς τὴν νίκην τοῦ ἐνάγοντος, ἐὰν αἱ περισσότεραι τοῦ ἡμίσεος τῶν τοιούτων μαρτυριῶν ἐξελεγχθοῦν, τότε νὰ ἀναθεωρηθῇ ἡ δίκη, νὰ γίνῃ δὲ ἀμφισβήτησις καὶ ἀπόφασις ἂν ἐκρίθη συμφώνως μὲ αὐτὰς ἢ ὄχι ἡ δίκη, καί, ὅπως κριθῇ, τοιοῦτον τέλος ἂς λάβουν αἱ προηγούμεναι δίκαι.

Ἐὰν δὲ ὑπάρχουν πολλὰ ἀγαθὰ εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἐδόθησαν κάποιαι κατάραι, αἱ ὁποῖαι μολύνουν καὶ λερώνουν αὐτά. Ὁμοίως λοιπὸν καὶ ἡ δίκη διὰ τοὺς ἀνθρώπους πῶς δὲν εἶναι καλή, ἀφοῦ αὐτὴ ἐξημέρωσε ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα; Ἀφοῦ δὲ αὐτὴ εἶναι καλή, πὼς δὲν θὰ εἶναι καλὸν καὶ νὰ συνηγοροῦμεν; Αὐτὰ λοιπόν, ἐνῶ εἶναι τοιαῦτα, τὰ ἐσυκοφάντησε κάποια κακὴ τέχνη κρυπτομένη ὀπίσω ἀπὸ καλὸν ὄνομα, ἡ ὁποία λέγει πρῶτον μὲν ὅτι ὑπάρχει κάποια μέθοδος διὰ τάς δίκας, καὶ συνίσταται εἰς τὸ νὰ δικάζεται καὶ νὰ συνηγορῇ χάριν ἄλλου καὶ νὰ ἠμπορῇ νὰ κερδίζῃ, εἴτε δικαίως εἴτε ἀδίκως ἔγινε ἡ δικαζομένη ὑπόθεσις, παρέχεται δὲ αὐτὴ ἡ μέθοδος καὶ οἱ λόγοι τῆς μεθόδου, ὅταν κανεὶς δώσῃ ὡς ἀμοιβὴν χρήματα. Αὐτὴ λοιπὸν εἴτε εἶναι κάποια τέχνη εἴτε ἄτεχνος ἐμπειρία, κυρίως μὲν πρέπει νὰ μὴ βλαστήσῃ εἰς τὴν πόλιν μας, ἀφοῦ ὅμως ὁ νομοθέτης ζητεῖ ὑπακοὴν καὶ ὄχι νὰ ἐναντιώνεται κανεὶς εἰς τὴν δικαιοσύνην, πρέπει νὰ φύγῃ εἰς ἄλλην χώραν. Καὶ ἂν μὲν ὑπακούσῃ τότε ὁ νόμος σιωπᾷ, ἐὰν ὅμως δὲν ὑπακούσῃ, τότε ὁ νόμος φωνάζει τὰ ἑξῆς: Ἂν κανεὶς προσπαθῇ νὰ διαστρέψῃ τὴν δύναμιν τῆς δικαιοσύνης εἰς τάς ψυχὰς τῶν δικαστῶν ἀντιθέτως καὶ παρακαίρως νὰ συχνοδικάζεται ἢ νὰ συνηγορῇ, ἂς τὸν καταγγέλλῃ ὁ βουλόμενος ὡς καταχραστὴ τῆς δίκης ἢ τῆς συνηγορίας, καὶ ἂς δικασθῇ εἰς τὸ δικαστήριον τῶν ἐκλεκτῶν, ἐὰν δὲ χάσῃ τὴν δίκην, ἂς ὁρίσῃ τὸ δικαστήριον ἂν νομίζῃ ὅτι τὸ κάμνει ἀπὸ φιλαργυρίαν ἢ ἀπὸ φιλοδικίαν, καί, ἂν μὲν τὸ κάμνῃ ἀπὸ φιλοδικίαν, τότε νὰ ὁρίσῃ τὸ δικαστήριον πόσον καιρὸν δὲν πρέπει νὰ ἐγκαλέσῃ αὐτὸς εἰς δίκην οὔτε νὰ συνηγορήσῃ, ἐὰν δὲ ἀπὸ φιλαργυρίαν, ἐὰν μὲν εἶναι ξένος, νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν χώραν καὶ νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ ποτέ, εἰδεμὴ νὰ τιμωρῆται διὰ θανάτου, ἐὰν δὲ εἶναι πολίτης, ἂς θανατωθῇ, διότι μὲ πᾶν μέσον προτιμᾷ τὴν φιλαργυρίαν. Καὶ πάλιν, ἐὰν κανεὶς κριθῇ ὅτι ἔκαμε δύο φορὰς τὸ ἴδιον ἀπὸ φιλοδικίαν, ἂς θανατωθῇ.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΒ΄

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐὰν κανεὶς ὡς δῆθεν ἀποστελλόμενος πρέσβυς ἢ κῆρυξ κάμῃ ψευδοπρεσβείαν πρὸς καμμίαν πόλιν, ἢ πραγματικῶς ἀποστελλόμενος δὲν ἀνακοινώνῃ τάς ἀληθινὰς προτάσεις διὰ τάς ὁποίας στέλλεται, ἢ ἀντιστρόφως ἀποδειχθῇ ὅτι τάς προτάσεις τῶν ἐχθρῶν ἢ τῶν φίλων δὲν τάς ἀνακοινώνει ὀρθῶς εἰς τὴν πατρίδα, ἃς γίνουν καταγγελίαι ἐναντίον τῶν τοιούτων, διότι εἰς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ Διὸς τάς ἀγγελίας καὶ τάς διαταγὰς ἀσεβοῦν παρανόμως, ἃς ὁρίσουν δὲ καὶ τὶ πρέπει νὰ πάθουν ἢ νὰ πληρώσουν, ἐὰν καταδικασθοῦν.

Ἡ κλοπὴ τῶν χρημάτων εἶναι δουλοπρεπής, ἡ δὲ ἁρπαγὴ εἶναι ἀδιαντροπία. Ἀπὸ δὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Διὸς κανεὶς δὲν ἔκαμε κανὲν ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο οὔτε εἰς τοὺς δόλους εὐχαριστούμενος οὔτε εἰς τὴν βίαν. Λοιπὸν κανεὶς ἃς μὴ παρασύρεται ἀπὸ τοὺς ποιητὰς οὔτε ἀπὸ ἄλλους μυθολόγους νὰ σφάλλῃ ὡς πρὸς αὐτά, καὶ ἃς μὴ νομίζῃ κλέπτων καὶ ἐκβιάζων ὅτι δὲν κάμνει κανὲν κακὸν πρᾶγμα, ἀφοῦ τὸ ἴδιον τὸ ὁποῖον κάμνουν οἱ θεοί. Διότι αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε ἀληθὲς οὔτε λογικόν, ἀλλὰ ὅστις κάμνει κανὲν τοιοῦτον παρανόμως, αὐτὸς δὲν εἶναι οὔτε θεὸς οὔτε υἱὸς θεοῦ ποτέ. Αὐτὰ δὲ μᾶλλον ὁ νομοθέτης εἶναι πιθανὸν νὰ τὰ γνωρίζῃ παρὰ οἱ ποιηταί, ὅσοι καὶ ἂν εἶναι. Ὅστις λοιπὸν πιστεύσῃ εἰς τὸν λόγον μας εὐτυχεῖ καὶ θὰ εὐτυχῇ διὰ παντός, ὅστις δὲ δὲν πιστεύσῃ, τότε πλέον ἃς εἶναι ἔνοχος εἰς τὸν ἑξῆς νόμον. Ἐὰν κανεὶς κλέπτῃ δημόσιον πρᾶγμα ἢ μέγα ἢ μικρόν, τὴν ἰδίαν τιμωρίαν ὀφείλει νὰ ὑποστῇ. Διότι καὶ ὁ κλέπτων τὸ μικρὸν ὡς πρὸς τὸ πάθος μὲν εἶναι ὁ ἴδιος, ἔκλεψεν ὅμως μὲ δύναμιν ὀλιγωτέραν, ἐπίσης δὲ καὶ ὁ μετακινῶν τὸ μεγαλείτερον μέρος πράγματος, τὸ ὁποῖον δὲν ἐτοποθέτησε ὁ ἴδιος, εἶναι ὡς νὰ λάβῃ τὸ ὅλον. Ὁ νόμος λοιπὸν δὲν κρίνει κανένα ἀπὸ τοὺς δύο ἄξιον ὀλιγωτέρας τιμωρίας ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ κλαπέντος, ἀλλὰ μόνον ἐὰν ἄλλος μὲν εἶναι ἀκόμη εὐκολοθεράπευτος, ἄλλος δὲ ἀθεράπευτος. Καὶ λοιπὸν ὁ ξένος ὁ ἀνήκων εἰς τὸ δημόσιον ἢ ὁ δοῦλος, ὅταν ἀποδειχθῇ εἰς τὸ δικαστήριον ὅτι ἔκλεψε, ἐπειδὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνήκει εἰς τοὺς εὐκολοθεραπεύτους, ἃς γίνῃ ἀπόφασις τὶ πρέπει νὰ πάθῃ ἢ νὰ πληρώσῃ. Τὸν πολίτην ὅμως, ἀφοῦ ἀνετράφη καθὼς θὰ ἔχῃ ἀνατραφῇ, ὅταν ἀποδειχθῇ ὅτι λῃστεύει ἢ ἐκβιάζει τὴν πατρίδα του, εἴτε ἐπ' αὐτοφώρῳ εἴτε ὄχι, σχεδὸν ὡς ἀθεράπευτον πρέπει νὰ τὸν τιμωρήσωμεν διὰ θανάτου.

Ὡς πρὸς δὲ τάς ἐκστρατείας εἶναι ὀρθὸν νὰ δοθοῦν πολλαὶ συμβουλαὶ καὶ νὰ τεθοῦν πολλοὶ νόμοι, τὸ κυριώτερον δὲ εἶναι νὰ μὴν ἀφεθῇ κανεὶς ἀνεξάρτητος οὔτε ἄρρην, οὔτε θῆλυς, οὔτε νὰ ἀποκτήσῃ κανενὸς ἡ ψυχὴ τὴν συνήθειαν νὰ κάμνῃ κάτι μόνος του, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα πόλεμον καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης νὰ ζῇ ἀτενίζων πάντοτε πρὸς τὸν ἀρχηγὸν καὶ ἀκολουθῶν αὐτόν, καὶ νὰ διοικῆται καὶ εἰς τὰ μικρότερα ζητήματα ἀπὸ ἐκεῖνον, λόγου χάριν νὰ στέκεται ὅταν διαταχθῇ, καὶ νὰ προχωρῇ καὶ νὰ γυμνάζεται καὶ νὰ λούεται, καὶ νὰ τρώγῃ καὶ νὰ ἐξυπνᾷ τὴν νύκτα διὰ τάς φρουρὰς καὶ τὰ συνθήματα, καὶ μέσα εἰς τοὺς κινδύνους κανεὶς πότε· οὔτε νὰ καταδιώκῃ κανένα οὔτε νὰ ὑποχωρῇ εἰς ἄλλον χωρὶς νὰ τὸ δηλώσουν οἱ ἄρχοντες, καὶ μὲ μίαν λέξιν νὰ διδάξῃ τὴν ψυχήν του διὰ τῆς συνηθείας, ὅτι τὸ νὰ κάμῃ κάτι ἀνεξαρτήτως τῶν ἄλλων δὲν πρέπει οὔτε νὰ τὸ γνωρίζῃ οὔτε νὰ ἠμπορῇ καθόλου, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁμοιόμορφος καὶ κοινὸς ὁ βίος ὅσον τὸ δυνατὸν δι' ὅλους. Διότι ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀνώτερον, οὔτε καλλίτερον, οὔτε τεχνικώτερον διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ νίκην ἐν καιρῷ πολέμου. Εἰς τοῦτο δὲ πρέπει καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης νὰ γυμνάζεται ὁ καθεὶς ἀπὸ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν, δηλαδὴ νὰ ἐξουσιάζῃ ἄλλους καὶ νὰ ἐξουσιάζεται ἀπὸ ἄλλους. Τὴν δὲ ἀναρχίαν πρέπει νὰ τὴν ἐξορίσωμεν ἀπὸ τὴν ζωὴν ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλων τῶν ζῴων τῶν ὑπαγομένων εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Μάλιστα δὲ καὶ ὅλους τοὺς χοροὺς πρέπει νὰ τοὺς χορεύουν ἀποβλέποντες εἰς τάς πολεμικὰς ἀνδραγαθίας καὶ νὰ ἐπιδιώκουν τελείαν εὐκολίαν καὶ εὐχέρειαν χάριν τοῦ ἰδίου σκοποῦ. Ἐξ ἄλλου δὲ νὰ ὑφίστανται καρτερήσεις φαγητῶν καὶ ποτῶν καὶ κακοκαιριῶν καὶ τῶν ἀντιθέτων καὶ κλίνης σκληρᾶς, καὶ τὸ σπουδαιότερον, νὰ μὴ καταστρέφουν τὴν δύναμιν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ποδῶν μὲ ξένα περικαλύμματα χάνοντες τὴν φύτρωσιν καὶ αὔξησιν τῶν φυσικῶν πιλημάτων καὶ ὑποδημάτων. Διότι αὐτὰ τὰ δύο, ἐπειδὴ εἶναι ἀκρωτήρια τοῦ σώματος, ἐὰν μὲν διαφυλάττωνται, διατηροῦν τὴν μεγαλειτέραν δύναμιν ὅλου τοῦ σώματος καὶ τὸ ἀντίθετον ἀντιθέτως, καὶ οἱ μὲν πόδες εἶναι τὸ ὑπηρετικώτερον μέλος τοῦ ὅλου σώματος, ἡ δὲ κεφαλὴ τὸ κυριαρχικώτερον, διότι περιέχει ἐκ φύσεως ὅλας τάς πρωτοστατούσας εἰς αὐτὸ αἰσθήσεις. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν προτροπὴν νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ ἀκούῃ ὁ νέος ὡς πρὸς τὸν πολεμικὸν βίον, νόμους δὲ τοὺς ἑξῆς.

Νὰ ἐκστρατεύουν ὅλοι οἱ ἐκστρατεύσιμοι ἢ ἔχοντες καμμίαν ὑπηρεσίαν. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀφήσῃ τὴν τάξιν του ἀπὸ ἀνανδρίαν χωρὶς τὴν ἄδειαν τῶν στρατηγῶν, νὰ ἐγκαλῆται ὡς λιποτάκτης ἐμπρὸς εἰς τοὺς πολεμικοὺς ἄρχοντας, ὅταν ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὺς δὲ νὰ δικάζουν χωριστὰ τὰ διάφορα σώματα, δηλαδὴ τοὺς ὁπλίτας, τοὺς ἱππεῖς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πολεμικῶν σωμάτων ἐπίσης, καὶ νὰ ἐγκαλοῦνται οἱ μὲν ὁπλῖται ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὁπλίτας, οἱ δὲ ἱππεῖς ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἱππεῖς καὶ ὅλοι ἐν γένει εἰς τοὺς ὁμοίους των. Ἐὰν δὲ κανεὶς καταδικασθῇ, τότε νὰ εἶναι ἀποφασισμένον δι' αὐτὸν νὰ μὴ συναγωνισθῇ ποτε διὰ τὴν ὑπερτάτην ἀνδραγαθίαν, οὔτε νὰ καταγγείλῃ ἄλλον ὡς λιποτάκτην οὔτε νὰ ὑβρίσῃ ἄλλον διὰ τοιοῦτον ζήτημα, ἐκτὸς δὲ τούτου νὰ ὁρίσῃ τὸ δικαστήριόν τι πρέπει νὰ πάθῃ ἢ νὰ πληρώσῃ.

Κατόπιν δέ, ἀφοῦ δικασθοῦν αἱ ὑποθέσεις περὶ λιποταξίας, πάλιν νὰ συνεδριάσουν οἱ ἄρχοντες ἑκάστου σώματος, νὰ κρίνεται δὲ ὡς πρὸς τὴν ἀνδραγαθίαν ὅστις θέλει ἐνώπιον τοῦ σώματος εἰς ὃ ἀνήκει, χωρὶς νὰ παρουσιάσῃ τίποτε περὶ ἄλλου προηγουμένου πολέμου οὔτε σημεῖον ἀποδεικτικὸν οὔτε πιστοποίησιν τῶν λόγων του ἀπὸ μάρτυρας, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν τότε γενομένην ἐκστρατείαν, τὸ δὲ βραβεῖον δι' ἕκαστον νὰ εἶναι στέφανος ἀπὸ κλάδον ἐλαίας. Αὐτὸν δὲ ὅστις θέλει ἃς τὸν

ἀφιερώσῃ εἰς τὰ προσκυνήματα τῶν πολεμικῶν θεῶν μὲ ἐπιγραφήν, διὰ νὰ ὑπάρχῃ ὡς μαρτυρία περὶ τῆς ἀπονομῆς τῶν πρώτων βραβείων εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν καὶ τῶν δευτέρων καὶ τῶν τρίτων.

Ἐὰν δὲ ἐκστρατεύσῃ κανείς, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸν ὁδηγήσουν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ εἰς τὴν κατοικίαν του ἐπιστρέψῃ αὐτὸς πρὶν συμπληρωθῇ ὁ καιρός του, νὰ ὑπάρχῃ ἐναντίον του καταγγελία λιποταξίας, ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἰδίους ἄρχοντας, καθὼς καὶ διὰ τοὺς προηγουμένους λιποτάκτας, καί, ἂν καταδικασθοῦν, ἃς ὑποστοῦν τάς ἰδίας τιμωρίας.

Βεβαίως ὅμως πρέπει εἰς πᾶσαν καταγγελίαν, τὴν ὁποίαν ἐνεργεῖ ἕκαστος ἐναντίον ἄλλου, νὰ προσέχῃ νὰ μὴ τοῦ ἐπιβάλῃ ἀνάρμοστον τιμωρίαν, οὔτε ἑκουσίως οὔτε ἀκουσίως ὅσον εἶναι δυνατόν. Διότι ἡ δικαιοσύνη λέγεται παρθένος αἰδήμων καὶ πολὺ ὀρθὰ λέγεται, τὸ δὲ ψεῦδος εἶναι μισητὸν εἰς τὴν αἰδῶ καὶ τὴν δίκην φυσικῷ τῷ λόγῳ. Πρέπει λοιπὸν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα νὰ προσέχωμεν μήπως σφάλλωμεν, πρὸ πάντων ὅμως προκειμένου περὶ ἀπορρίψεως τῶν ὅπλων ἐν καιρῷ πολέμου, πρέπει νὰ προσέχωμεν μὴ τυχὸν κανεὶς κάμῃ λάθος διὰ τάς ὑποχρεωτικὰς ἀπορρίψεις καὶ θεωρήσῃ αὐτὰς ὀνειδιστικῶς ὡς ἀτιμωτικὰς καὶ ἀναξίως ἐπιβάλῃ τιμωρίαν εἰς ἀναξιοπαθή.

Καὶ βεβαίως δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ὁρισθῇ τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτά, ὁ νόμος ὅμως ὀφείλει ὁπωσδήποτε νὰ προσπαθήσῃ νὰ ὁρίσῃ τάς λεπτομερείας. Λοιπὸν ἃς μεταχειρισθῶμεν ἕνα μῦθον καὶ ἃς ὑποθέσωμεν ὅτι μετεφέρετο ἀναπνέων ἀκόμη ὁ Πάτροκλος εἰς τὴν σκηνὴν του χωρὶς ὅπλα, καθὼς βεβαίως συνέπεσε εἰς πλείστους, ἐκεῖνα δὲ τὰ προηγούμενά του ὅπλα, τὰ ὁποῖα λέγει ὁ ποιητὴς[34] ὅτι ἐδόθησαν ἀπὸ τοὺς θεοὺς εἰς τὸν Πηλέα ὡς προὶξ εἰς τὸν γάμον του μὲ τὴν Θέτιν, τὰ ἐκράτει ὁ Ἕκτωρ, τότε ἄραγε θὰ ἐπετρέπετο εἰς ὅλους τοὺς τότε κακοὺς νὰ ὀνειδίζουν τὸν υἱὸν τοῦ Μενοιτίου διὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν ὅπλων; Ἀκόμη δὲ καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐρρίφθησαν εἰς κρημνοὺς καὶ ἔχασαν τὰ ὅπλα των, ἢ μέσα εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἀπὸ κακοκαιρίαν ἀποκλεισθέντες εἰς ἓν μέρος ἀπὸ τὴν ἐξαφνικὴν πλημμύραν πολλῶν ρευμάτων, ἢ ὅσα ἄλλα παρόμοια θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἀπαριθμήσῃ, διὰ νὰ παραστήσῃ ὡς εὐπρόσωπον ἓν κακὸν εὐκόλως συκοφαντούμενον. Λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ χωρίσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν τὸ μεγαλείτερον καὶ τὸ χειρότερον κακὸν ἀπὸ τὸ ἐλαφρότερον. Ἀπὸ τάς λέξεις λοιπὸν σχεδὸν παριστᾷ αὐτὴν τὴν διαφορὰν ἡ ὀνειδιστικὴ ἀπόδοσις τῶν σχετικῶν ἐπιθέτων. Δηλαδὴ δὲν εἶναι δίκαιον ἕκαστος νὰ λέγεται ῥίψασπις, ἀλλὰ ἀφωπλισμένος.

Διότι βεβαίως δὲν εἶναι ἐξ ἴσου ῥίψασπις ὅστις τὴν ἀσπίδα ἐστερήθη μὲ μίαν εὔλογον βίαν καὶ ὅστις ἑκουσίως τὴν ἔρριψε, ἀλλ' ὑπάρχει πολὺ μεγάλη διαφορά. Λοιπὸν ἃς λέγῃ τὸ ἑξῆς ὁ νόμος: Ὅταν προφθασθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐνῶ ἔχει ὅπλα δὲν στρέφῃ καὶ δὲν τοὺς ἀποκρούῃ, ἀλλὰ ἑκουσίως τὰ παραιτήσῃ ἢ τὰ ῥίψῃ προτίμων τὴν ἀτιμωτικὴν ζωὴν μᾶλλον μὲ τὴν φυγὴν παρὰ τὸν καλὸν καὶ εὐτυχῆ θάνατον τῆς ἀνδρείας, διὰ τὴν τοιαύτην ἀπόρριψιν τῶν ὅπλων ἃς καταγγελθῇ, ἀλλὰ ὁ δικαστής, ὅταν δικάζῃ, ἃς λησμονῇ νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει τοῦ τὴν προηγουμένην. Διότι ὁ ἄνανδρος πρέπει πάντοτε νὰ τιμωρῆται, διὰ νὰ γίνῃ καλλίτερος, ὄχι ὅμως ὁ δυστυχής. Διότι δὲν ὠφελεῖται τίποτε. Καὶ λοιπὸν ποία τιμωρία εἶναι κατάλληλος δι' αὐτόν ποὺ παρήτησε τὴν τοιαύτην ἀποκρουστικὴν δύναμιν τῶν ὅπλων καὶ κατήντησε εἰς τὸ ἀντίθετον; Διότι βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος νὰ τὸν μεταβάλῃ εἰς τὸ ἀντίθετον, καθὼς λέγουν ὅτι ἔκαμε κάποτε ὁ θεός, ὁ ὁποῖος τὸν Καινέα τὸν Θεσσαλὸν ἀπὸ γυναῖκα τὸν μετέβαλε καὶ τοῦ ἔδωκε ἀνδρικὴν φύσιν.

Διότι βεβαίως δι' ἕνα ῥίψασπιν θὰ ἦτο κατάλληλος τιμωρία ἀπὸ ὅλας ἐκείνη ἡ μεταβολὴ εἰς τὸ ἀντίθετον τῆς φύσεως του, δηλαδὴ ἡ μεταβολὴ αὐτοῦ ἀπὸ ἄνδρα εἰς γυναῖκα. Τώρα ὅμως πρέπει, ἐφόσον παρόμοιον τὶ δύναται νὰ ἐπινοηθῇ ὑπὸ ἔποψιν φιλοζωίας, διὰ νὰ μὴ κινδυνεύῃ πλέον εἰς τὴν ζωὴν του, ἀλλὰ νὰ ζῇ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον χρόνον μέσα εἰς ἀνυπόφορον ἀτίμωσιν, νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἑξῆς νόμος διὰ τοὺς τοιούτους: Ὅστις καταδικασθῇ ὡς ῥίψας τὰ ὅπλα του ἀτίμως, αὐτὸν οὔτε κανεὶς στρατηγὸς οὔτε ἄλλος πολεμικὸς ἀρχηγὸς ἃς μὴ τὸν χρησιμοποιήσῃ ὡς ἄνδρα στρατιώτην οὔτε νὰ τὸν κατατάξῃ εἰς ὁποιανδήποτε τάξιν, εἰδεμὴ εἰς τὴν λογοδοσίαν του νὰ ἐπιβάλλουν εἰς αὐτὸν τὸ πρόστιμον οἱ τιμηταί, δηλαδή, ἐὰν μὲν ὁ κατατάξας τὸν ἄνανδρον ἀνήκῃ εἰς τὰ πρῶτον τίμημα, χιλίας δραχμάς, ἐὰν δὲ εἰς τὸ δεύτερον πέντε μνᾶς, ἐὰν δὲ εἰς τὸ τρίτον τρεῖς μνᾶς, ἐὰν δὲ εἰς τὸ τέταρτον, μίαν μνᾶν. Ὅστις δὲ χάσῃ τὴν ὑπόθεσιν ἐκτὸς τῆς ἀπομακρύνσεώς του ἀπὸ τοὺς ἀνδροπρεπεῖς κινδύνους, ἃς πληρώσῃ ἀποζημιώσιν ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς του, δηλαδὴ χιλίας δραχμάς, ἂν ἀνήκῃ εἰς τὸ πρῶτον τίμημα, πέντε δὲ μνᾶς, ἂν ἀνήκῃ εἰς τὸ δεύτερον, τρεῖς, ἂν ἀνήκῃ εἰς τὸ τρίτον, καὶ μίαν καθὼς οἱ προηγούμενοι, ἂν ἀνήκῃ εἰς τὸ τέταρτον.

Ἀλλὰ τώρα περὶ λογοδοσίας τῶν πρῴην ἀρχόντων ποῖος λόγος θὰ ἦτο εἰς ἡμᾶς ὀρθὸς καὶ δι' ὅσους ἐκλέγονται διὰ κλήρου ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ διὰ ἐκλεγομένους διὰ περισσότερα ἔτη καὶ κατὰ προτίμησιν; Δηλαδὴ δι' αὐτοὺς ποῖος εἶναι κατάλληλος τιμητής, ἂν τυχὸν κανεὶς καμφθεὶς ἀπὸ τὸ βάρος ἔπραξε κάτι τι παράνομον, καὶ ἀπὸ ἀνεπάρκειαν πρὸς τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀξιώματός του; Βεβαίως δὲν εἶναι διόλου εὔκολον νὰ εὕρωμεν ἄρχοντα τῶν ἀρχόντων ὑπέροχον εἰς τὴν ἀρετήν, ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ προσπαθήσωμεν νὰ εὕρωμεν μερικοὺς τιμητάς.

Λοιπὸν τὸ ἑξῆς συμβαίνει· ὑπάρχουν πολλαὶ περιστάσεις ἀποσυνθέσεως τῆς πολιτείας, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ μέρη κανενὸς πλοίου ἢ ζῴου, τὰ ὁποῖα τὰ ὀνομάζομεν ὑποστηρίγματα καὶ ὑποζώματα καὶ τένοντας τῶν νεύρων, καὶ εἶναι ὅλα τῆς ἰδίας φύσεως σκορπισμένα εἰς πολλὰ μέρη μὲ διάφορα ὀνόματα. Λοιπὸν αὐτὴ ἡ περίστασις πρὸ πάντων εἶναι ἡ σπουδαιοτέρα, εἴτε διὰ νὰ σωθῇ ἡ πολιτεία εἴτε καὶ νὰ καταστραφῇ ἀποσυνθετομένη. Δηλαδή, ἂν μὲν οἱ ἐξελέγχοντες τοὺς ἄρχοντας εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνους, καὶ μάλιστα μὲ δικαιοσύνην ἄμεμπτον καὶ ἀμέμπτως, τότε ὁλόκληρος ἡ χώρα καὶ ἡ πόλις ἀκμάζει καὶ εὐτυχεῖ. Ἐὰν ὅμως ἐκτελοῦνται διαφορετικαὶ αἱ λογοδοσίαι τῶν ἀρχόντων, τότε ἀποσυντίθεται ἡ συνδέουσα τὰ πάντα εἰς ἓν δικαιοσύνη καὶ ὅλαι αἱ ἀρχαὶ διασπώνται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην, καὶ χωρὶς νὰ τείνουν πλέον εἰς κοινὸν σκοπόν, μεταβάλλουν

[34] Ἰλιάδ. Ξ.

τὴν μίαν πόλιν εἰς πολλάς, καὶ μὲ τοὺς πολλοὺς φατριασμοὺς ταχέως τὴν καταστρέφουν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν οἱ τιμηταὶ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ εἶναι ἀξιοθαύμαστοι εἰς ὅλας τάς ἀρετάς.

Λοιπὸν ἂς ἐπινοήσωμεν τὸν ἑξῆς τρόπον πρὸς καταρτισμὸν αὐτῶν· ἕκαστον ἔτος μὲ τάς θερινὰς τροπὰς τοῦ ἡλίου πρέπει νὰ συγκαλῆται ὁλόκληρος ἡ πόλις εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, διὰ νὰ ἐκλέξουν χάριν τοῦ θεοῦ μεταξύ των τρεῖς ἄνδρας ὁποῖον ἕκαστος θεωρεῖ καθ' ὅλα ἐνάρετον ἐκτὸς τοῦ ἀτόμου του, μὲ ἡλικίαν ὄχι κατωτέραν τῶν πενήντα ἐτῶν. Ἀπὸ ὅλους δὲ τοὺς πλειονοψηφούντας νὰ ἐκλέξουν τοὺς μισούς, ἐὰν εἶναι ἄρτιοι ὅλοι, ἐὰν δὲ εἶναι περιττοί, νὰ ἀφαιρέσουν ἕνα, τὸν ἔχοντα ὀλιγωτέρας ψήφους, καὶ οὕτω πὼς νὰ μείνουν κατὰ μέρος οἱ μισοὶ ἀποχωριζόμενοι διὰ τοῦ μικροτέρου ἀριθμοῦ τῶν ψήφων των. Ἐὰν δὲ μερικοὶ ἔχουν ἴσας ψήφους καὶ μεγαλώνουν τὸν μισὸν ἀριθμόν, νὰ ἀφαιρεθοῦν οἱ πλεονάζοντες διαγραφόμενοι λόγῳ τῆς νεαρωτέρας των ἡλικίας, τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς ἐγκριθέντας νὰ τοὺς ὑποβάλουν εἰς νέαν ψηφοφορίαν ἕως ὅτου νὰ μείνουν τρεῖς μὲ ἀνίσους ψήφους. Ἐὰν ὅμως ἢ εἰς τοὺς τρεῖς ἢ εἰς τοὺς δύο συγκεντρωθοῦν ἴσαι ψῆφοι, ἂς ἐμπιστευθοῦν εἰς τὴν καλὴν τύχην καὶ μοῖραν καὶ ἂς ὁρίσουν μὲ κλῆρον τὸν πρῶτον νικητὴν καὶ τὸν δεύτερον καὶ τὸν τρίτον καὶ ἂς τοὺς στεφανώσουν μὲ κλάδον ἐλαίας, καὶ ἀφοῦ ἀποδώσουν εἰς ὅλους αὐτοὺς τάς ἀνωτάτας τιμὰς νὰ κηρύξουν ὅτι ἡ πόλις τῶν Μαγνητῶν, ἡ ὁποία ἐπέτυχε πάλιν τὴν σωτηρίαν της μὲ θέλημα θεοῦ, ἀναγορεύουσα τρεῖς ἄνδρας τοὺς καλλιτέρους ἐκ τῶν πολιτῶν των χάριν τοῦ Ἡλίου τοὺς ἀφιερώνει κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν ὡς κορυφαίους πολίτας εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Ἥλιον, δι' ὅσον χρόνον φαίνονται ἄξιοι τῆς ἐκλογῆς.

Αὐτοὶ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἔτος νὰ ἐκλέξουν δώδεκα τιμητάς, οἱ ὁποῖοι θὰ διατηροῦνται μέχρι τοῦ ἑβδομηκοστοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Κατόπιν δὲ ἂς προστίθενται πλέον κατ' ἔτος μόνον τρεῖς. Αὐτοὶ ἂς διαιρέσουν ὅλα τὰ ἀξιώματα εἰς δώδεκα μέρη καὶ ἂς μεταχειρισθοῦν ὁποιαδήποτε φιλελεύθερα μέσα ἐλέγχου, διὰ νὰ τοὺς ἐξελέγξουν. Ἂς κατοικοῦν δὲ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐξελέγξεων εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἡλίου, ὅπου ἐξελέγησαν. Καὶ ἄλλοτε μὲν ὁ καθεὶς χωριστά, ἄλλοτε δὲ ὁμοῦ ἀποφασίζοντες ἂς ἀποφανθοῦν διὰ τοὺς πρῴην ἄρχοντας τῆς πόλεως, καταθέτοντες γραπτῶς εἰς τὴν ἀγορὰν τὴν ἔκθεσιν τῆς διαχειρίσεως ἑκάστου, τὶ πρέπει νὰ πάθουν ἢ νὰ πληρώσουν συμφώνως μὲ τὴν ἐξέλεγξιν τῶν τιμητῶν. Ὁποιος δὲ ἄρχων δὲν παραδέχεται ὅτι ἐκρίθη δικαίως ἂς ἐγκαλέσῃ τοὺς τιμητὰς ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς δικαστάς, καὶ ἂν μὲν ἀθωωθῇ ἀπὸ τάς ἀποφάσεις τῶν τιμητῶν, τότε ἂς καταγγείλῃ ὁ ἴδιος τοὺς τιμητάς, ἂν θέλῃ, καί, ἂν χάσῃ τὴν δίκην, τότε, ἐὰν μὲν ἦτο καταδικασμένος εἰς θάνατον, ἂς ἀποθάνῃ ἁπλῶς, ἀφοῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε περισσότερον, διὰ τὰ ἄλλα ὅμως πρόστιμα ὅσα εἶναι δυνατὸν νὰ πληρώσῃ τὸ διπλάσιον, ἂς πληρώσῃ.

Πρέπει ὅμως νὰ ἀκούσῃ κανεὶς καὶ ποῖαι θὰ εἶναι αἱ ἐξελέγξεις αὐτῶν τῶν τιμητῶν καὶ κατὰ ποῖον τρόπον. Λοιπὸν ἐνόσω ζοῦν αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν ἀπὸ ὅλην τὴν πόλιν τάς ἀνωτάτας τιμάς, ἂς ἔχουν τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἰς ὅλας τάς πανηγύρεις, ἔπειτα διὰ τάς πανελληνίους θυσίας καὶ τὰ θεάματα καὶ ὅλας τάς ἄλλας τελετὰς ἂς στέλλουν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀρχηγοὺς ἑκάστης ἀποστολῆς, καὶ μόνον αὐτοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς πολίτας νὰ εἶναι στολισμένοι μὲ στέφανον δάφνης· ὅλοι δὲ νὰ εἶναι ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Ἡλίου, τὸν δὲ θεωρηθέντα ὡς πρῶτον ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ἐκείνου τοῦ ἔτους νὰ τὸν ἀναγορεύσουν ἀρχιερέα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ νὰ καταγράφεται κατ' ἔτος, διὰ νὰ χρησιμεύῃ πρὸς ὁρισμὸν τῆς χρονολογίας, ἐνόσω ὑφίσταται ἡ πόλις. Μετὰ δὲ τὸν θάνατόν των νὰ τελοῦνται ἐκθέσεις τοῦ σώματός των καὶ κηδεῖαι καὶ τάφοι ἐξαιρετικοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους πολίτας. Νὰ ἔχουν ὁλόκληρον τὴν στολὴν λευκήν, καὶ νὰ κηδεύονται ἐντελῶς χωρὶς δάκρυα καὶ θρήνους. Χορὸς δὲ ἀπὸ δεκαπέντε παιδιὰ καὶ ἀπὸ ἄλλας τόσας κόρας νὰ περικυκλώνῃ τὴν κλίνην καὶ νὰ ψάλλουν ὡς ὕμνον ἓν ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἱερεῖς ἕκαστος χορός, καὶ νὰ τὸν μακαρίζουν μὲ τὸ ᾆσμα ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν. Τὴν δὲ αὐγὴν νὰ φέρουν εἰς τὸ μνῆμα τὸ φέρετρόν του ἑκατὸν νέοι τοῦ γυμναστηρίου, ὁποίους προτιμήσουν οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος, πρῶτοι δὲ νὰ προπορεύωνται οἱ ἄγαμοι φέροντες ἕκαστος τὴν πολεμικὴν στολήν, οἱ μὲν ἱππεῖς μὲ τοὺς ἵππους, οἱ δὲ ὁπλῖται μὲ τὰ ὅπλα καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως, οἱ δὲ παῖδες ἀμέσως ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ φέρετρον νὰ ψάλλουν τὸ πατροπαράδοτον μέλος, καὶ αἱ κόραι νὰ ἔρχωνται εὐθὺς κατόπιν καὶ ὅσαι γυναῖκες εἶναι ἀπηλλαγμέναι πλέον ἀπὸ τὴν τεκνοποιίαν, κατόπιν δὲ αὐτῶν νὰ ἀκολουθοῦν οἱ ἱερεῖς καὶ αἱ ἱέρειαι ὡς εἰς καθαρὰν ταφήν, ἐὰν καὶ ἡ γνώμη τῆς Πυθίας εἶναι σύμφωνος εἰς τοῦτο, καὶ ἂν ἀκόμη ἀπὸ τάς ἄλλας κηδείας ἀποκλείωνται, ὁ δὲ τάφος των νὰ κτισθῇ εἰς τὸ βάθος τῆς γῆς ὡς θόλος μακρὸς ἀπὸ ἐκλεκτοὺς λίθους καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ἄφθαρτος, ἔχων ἀπὸ τὰ δύο μέρη θυρίδας παραλλήλους. Ἐκεῖ λοιπὸν ἂς ἐνταφιάσουν αὐτὸν τὸν ἀξιομακάριστον ἄνθρωπον καὶ ἀφοῦ ὁλόγυρα ὑψώσουν τὸ χῶμα ἂς φυτεύσουν δάσος ἀπὸ δένδρα ἐκτὸς τῆς μιᾶς πλευράς, διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ αὐξάνῃ ὁ τάφος εἰς ὅλον τὸν μέλλοντα χρόνον ἂν χρειάζωνται τάφον οἱ ἐνταφιαζόμενοι. Ἕκαστον δὲ ἔτος νὰ γίνεται πρὸς τιμήν των ἀγῶν μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς καὶ ἱππασίας. Αὐταὶ λοιπὸν εἶναι αἱ τιμαὶ διὰ τοὺς ἀθωωθέντας εἰς τὴν λογοδοσίαν.

Ἐὰν ὅμως κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς βασιζόμενος εἰς τὴν ἐκλογήν του ἀποδείξῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν του καὶ φανῇ κακὸς κατόπιν τῆς κρίσεώς του, ἂς διατάττῃ ὁ νόμος τὸν θέλοντα νὰ ἐγκαλέσῃ αὐτόν, ἡ δὲ δίκη ἂς γίνεται εἰς τὸ δικαστήριον κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον. Πρῶτον μὲν οἱ νομοφύλακες ἂς εἶναι μέλη τούτου τοῦ δικαστηρίου, ἔπειτα οἱ ζῶντες συνάδελφοί του, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ δικαστήριον τῶν ἐκλεκτῶν. Ὅστις δὲ κατηγορῇ ἂς λέγῃ διὰ τὸν κατηγορούμενον ὅτι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα εἶναι ἀνάξιος τῆς ἀρχῆς. Καί, ἐὰν μὲν ὁ κατηγορούμενος καταδικασθῇ, ἂς στερηθῇ τὸ ἀξίωμα καὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ καὶ τῶν ἄλλων τιμῶν, αἱ ὁποῖαι ὡρίσθησαν δι' αὐτόν, ἐὰν δὲ ὁ κατήγορος δὲν λάβῃ τὸ ἓν πέμπτον τῶν ψήφων, ἂς πληρώσῃ δώδεκα μὲν μνᾶς, ἂν ἀνήκῃ εἰς τὸ ἀνώτατον τίμημα, ὀκτὼ δέ, ἂν ἀνήκῃ εἰς τὸ δεύτερον, ἓξ δέ, ἂν ἀνήκῃ εἰς τὸ τρίτον, καὶ ἂν εἰς τὸ τέταρτον, δύο.

Εἶναι ὅμως νὰ θαυμάζῃ κανεὶς μὲ τὸ λεγόμενον σύστημα τοῦ Ῥαδαμάνθυος ὡς πρὸς τὴν ἐπιβολὴν τῶν τιμωριῶν, ὅτι πραγματικῶς αὐτὸς ἐνόησε ὅτι οἱ τότε ἄνθρωποι καθαρὰ ἐνόμιζαν τὸν ἑαυτόν τους ὡς θεόν, καὶ πολὺ ὀρθά, ἀφοῦ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ περισσότεροι κατήγοντο ἐκ θεῶν, μεταξὺ δ' αὐτῶν εἷς ἦτο καὶ οὗτος, καθὼς τουλάχιστον λέγει ἡ παράδοσις. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι δὲν ἐσκέπτετο νὰ ἀναθέσῃ εἰς κανένα ἄνθρωπον νὰ ἀναγνωρισθῇ δικαστής, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς θεούς, καὶ δι' αὐτὸ θὰ ἐγίνοντο συντόμως αἱ δίκαι κατ' αὐτόν. Δηλαδὴ δίδων κανεὶς δι' ὅλα τὰ φιλονικούμενα ζητήματα ὅρκον εἰς τοὺς διαφιλονικούντας ἀπηλλάττετο ταχέως καὶ ἀσφαλῶς. Τώρα πλέον ὅμως, ἀφοῦ, νομίζω, πολλοὶ ἄνθρωποι ἀπολύτως δὲν

πιστεύουν εἰς τοὺς θεούς, ἄλλοι δὲ νομίζουν ὅτι οὗτοι δὲν φροντίζουν δι' ἡμᾶς, ἡ δὲ γνώμη μάλιστα τῶν περισσοτέρων καὶ τῶν χειροτέρων εἶναι ὅτι δέχονται μικρὰς θυσίας καὶ κολακείας καὶ συντελοῦν εἰς τὴν ἀπὸ κοινοῦ στέρησιν πολλῶν χρημάτων καὶ σώζουν ἀπὸ μεγάλας ζημίας πολλάκις, τώρα πλέον λοιπὸν εἰς τοὺς σημερινοὺς ἀνθρώπους ἴσως δὲν εἶναι κατάλληλος διὰ τάς δίκας ἡ μέθοδος τοῦ Ῥαδαμάνθυος. Λοιπὸν ἀφοῦ αἱ ἰδέαι περὶ θεῶν μετεβλήθησαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, πρέπει νὰ μεταβάλωμεν καὶ τοὺς νόμους.

Δηλαδὴ τὴν ἡμέραν τῆς δίκης ὁ νοήμων νομοθέτης πρέπει νὰ ἐξαιρῇ τοὺς ὅρκους τῶν ἀντιδίκων, καὶ ὅστις ἐγκαλεῖ κάποιον εἰς δίκην νὰ γράφῃ μὲν τάς καταγγελίας του, ἀλλὰ νὰ μὴ τάς ἐπικυρώνῃ δι' ὅρκων, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐγκαλούμενος νὰ γράφῃ χωρὶς ὅρκον τὴν ἄρνησίν του καὶ νὰ τὴν παραδίδῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας. Διότι βεβαίως εἶναι φρίκη, ἀφοῦ γίνουν πολλαὶ δίκαι εἰς τὴν πόλιν, νὰ γνωρίζῃ πλέον κανεὶς τελείως ὅτι σχεδὸν οἱ μισοὶ πολῖται εἶναι ἐπίορκοι, ἐνῶ μὲ ἀφέλειαν σχετίζονται ὁ εἷς τὸν ἄλλον καὶ εἰς τὰ συσσίτια καὶ εἰς τάς ἄλλας συναναστροφὰς καὶ εἰς τάς ἰδιωτικὰς συναντήσεις των.

Λοιπὸν ὁ νόμος ἂς ὁρίζῃ ὅτι ὁ δικαστής, ὅστις μέλλει νὰ δικάσῃ, πρέπει νὰ ὁρκισθῇ, ἐπίσης δὲ καὶ ὅταν πρόκειται νὰ ἀναγορεύσῃ τοὺς ἄρχοντας ἐνόρκως ἢ διὰ προκλήσεως ψηφοφορίας, πάντοτε πρέπει νὰ ὁρκίζεται, ὅταν συλλέγῃ τάς ψήφους ἀπὸ τοὺς βωμούς. Ἐπίσης πάλιν καὶ ὁ κρίνων τοὺς χοροὺς καὶ εἰς ὅλα τὰ μουσικὰ εἴδη καὶ τὰ γυμναστικὰ καὶ ἱππευτικὰ ἀγωνίσματα καὶ οἱ βραβευταὶ ὅλων, ὅσα δὲν δίδουν κέρδος κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν εἰς τὸν ἐπίορκον. Δι' ὅσα ὅμως ὁ ἀρνούμενος καὶ ὁ ἐπίορκος εἶναι φανερὸν ὅτι ἔχει μέγα κέρδος, εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ δικάζωνται χωρὶς ὅρκους ὅλοι ὅσοι ἐγκαλοῦνται μεταξύ των. Καὶ γενικῶς εἰς τὴν δίκην οἱ πρόεδροι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπουν εἰς κανένα οὔτε νὰ ὀμνύῃ, διὰ νὰ γίνῃ πιστευτός, οὔτε νὰ βλασφημῇ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν γενεάν του οὔτε νὰ καταφεύγῃ εἰς ἐξευτελιστικὰς παρακλήσεις καὶ μοιρολόγια γυναικεία, ἀλλὰ διαρκῶς νὰ διαφωτίζῃ καὶ νὰ προσέχῃ νὰ ἀκούσῃ τὸ δίκαιον, εἰδεμή, ὡς νὰ ἔφυγε ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ λόγου, οἱ ἄρχοντες νὰ τὸν ἀνακαλοῦν νὰ ὁμιλῇ ἐντὸς τῆς ὑποθέσεως.

Ὁ ξένος δὲ νὰ ἐπιτρέπεται, καθὼς τώρα, νὰ δέχεται ὅρκον ἀπὸ τὸν ξένον, ἐὰν θέλῃ, καὶ νὰ δίδῃ μὲ κῦρος. Διότι αὐτοὶ δὲν θὰ γηράσουν μαζὶ μέσα εἰς τὴν πόλιν οὔτε κτίζουν τὴν φωλεάν των συνήθως, ὥστε νὰ ἀφήσουν εἰς αὐτὴν ὡς συντρόφους ἄλλους ὁμοίους των ἀντικαταστάτας. Καὶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν δὲ τῶν δικῶν μεταξύ των ὁ ἴδιος τρόπος νὰ ἰσχύῃ, ὁσάκις πρόκειται περὶ ἀπειθείας εἰς τὴν πόλιν ἑνὸς ἐλευθέρου χωρὶς νὰ εἶναι ἄξιος οὔτε ῥαβδισμῶν οὔτε θανάτου. Διὰ δὲ τὴν ἀπουσίαν ἀπὸ τοὺς χοροὺς καὶ τάς πομπὰς ἢ ἀπὸ ἄλλας παρομοίας κοινὰς διακοσμήσεις καὶ τελετάς, ὅσαι γίνονται εἰς τάς εἰρηνικὰς θυσίας ἢ εἰς πολεμικὰς συνεισφοράς, εἰς ὅλα αὐτὰ πρωτίστως πρέπει νὰ εἶναι ὑποχρεωτικὸν τὸ πρόστιμον, δι' ὅσας δὲν πείθονται, οἱ διορισθέντες ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τοὺς νόμους ἂς εἰσπράττουν αὐτὰ διὰ λήψεως ἐνεχύρων, ὅταν δὲ δὲν ἔρχωνται νὰ λάβουν τὰ ἐνέχυρα ὀπίσω, νὰ πωλοῦνται αὐτά, καὶ τὸ ἀντίτιμον νὰ περιέρχεται εἰς τὴν πόλιν. Ἐὰν δὲ χρειάζωνται μεγαλίτερον πρόστιμον, τότε ἑκάστη ἀρχὴ νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τοὺς ἀπειθοῦντας τὸ κατάλληλον πρόστιμον, καὶ νὰ τὸν ἐγκαλοῦν εἰς τὸ δικαστήριον ἕως ὅτου νὰ δεχθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγήν των.

Ἀλλὰ ἡ πόλις ἡ ὁποία δὲν ἐκμεταλλεύεται παρὰ μόνον τὰ προϊόντα τῆς γῆς οὔτε ἐμπορεύεται, πρέπει νὰ σκεφθῇ τὶ πρέπει νὰ κάμῃ ὡς πρὸς τάς περιηγήσεις τῶν κατοίκων της ἔξω ἀπὸ τὴν χώραν, καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῶν ξένων ἀπὸ ἄλλους τόπους. Πρέπει λοιπὸν ὁ νομοθέτης ὡς πρὸς αὐτὰ νὰ τοὺς συμβουλεύσῃ καὶ νὰ τοὺς καταπείσῃ ὅσον εἶναι δυνατόν. Ἐδόθη δὲ ἐκ φύσεως ἡ ἐπιμιξία τῶν πόλεων νὰ συγχωνεύῃ ὅλων τῶν εἰδῶν ἤθη μὲ τοὺς ξένους οἱ ὁποῖοι φέρουν νεωτερισμοὺς εἰς τοὺς γνωρίμους των. Αὐτὸ λοιπὸν εἰς μὲν τοὺς ἔχοντας καλὸν πολίτευμα μὲ ὀρθοὺς νόμους ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ τὴν μεγαλιτέραν βλάβην ποὺ ὑπάρχει, εἰς δὲ τάς περισσοτέρας πόλεις, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν διόλου καλοὺς νόμους, δὲν βλάπτει διόλου νὰ συμφύρωνται δεχόμενοι μεταξὺ τῶν πολιτῶν των ξένους καὶ οἱ ἴδιοι ἐπισκεπτόμενοι ἄλλας πόλεις, ὅταν ἐπιθυμήσῃ κανεὶς νὰ ξενιτευθῇ ὁπουδήποτε καὶ ὁπόταν θέλῃ, εἴτε νέος εἴτε γεροντότερος.

Ἐξ ἄλλου ὅμως τὸ νὰ μὴ δεχώμεθα περιηγητὰς οὔτε οἱ ἴδιοι νὰ περιηγούμεθα ἄλλους τόπους πρῶτον μὲν εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου θὰ ἐφαίνετο ἄγριον καὶ σκληρὸν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, δηλαδὴ νὰ ἐφαρμόζωμεν πρᾶγμα τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ὄνομα εἶναι ἀπαίσιον, τὴν ξενηλασίαν, καὶ τρόπους αὐταρέσκους, καθὼς ἐκεῖνοι θὰ ἐνόμιζαν.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ δίδῃ κανεὶς μικρὰν σημασίαν εἰς τὸ νὰ φαίνεται ἀγαθὸς[35] εἰς τοὺς ἄλλους ἢ νὰ μὴ φαίνεται. Διότι δὲν εἶναι τόσον ἀνίκανοι νὰ κρίνουν τοὺς ἄλλους οἱ πονηροὶ καὶ κακοί, ὅσον πλανῶνται εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς οἱ περισσότεροι. Ἀλλὰ κάποια θεία εὐστοχία ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν κακῶν, ὥστε παρὰ πολλοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπερβολικὰ κακοὺς εἰς τὴν συζήτησίν των καλῶς διακρίνουν μὲ τὴν γνώμην των τοὺς καλλιτέρους ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς χειροτέρους. Διὰ τοῦτο εἶναι καλὴ ἡ προτροπή, εἰς πολλὰς πόλεις νὰ προτιμοῦν οἱ πολῖται τὴν καλὴν ὑπόληψιν τοῦ λαοῦ. Διότι τὸ ὀρθότερον καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶναι, ὅταν εἶναι κανεὶς πραγματικῶς ἀγαθός, τότε νὰ ἐπιδιώκῃ τὸν εὐδόκιμον βίον, ὄχι ὅμως ἂν δὲν εἶναι, τουλάχιστον ὅστις θέλει νὰ γίνῃ τέλειος ἄνθρωπος. Καὶ ἀκριβῶς εἰς τὴν συνοικιζομένην πόλιν τῆς Κρήτης εἶναι πρέπον νὰ προσπαθήσῃ αὕτη νὰ ἀποκτήσῃ φήμην ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη ὅσον τὸ δυνατὸν ὡραιοτέραν καὶ καλλιτέραν ὡς πρὸς τὴν ἀρετήν, ὑπάρχει δὲ μεγάλη ἐλπὶς καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, ἐὰν ἔλθουν τὰ πράγματα εὐνοϊκά, νὰ τὴν ἴδῃ ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ μίαν ἀπὸ τάς σπανίως εὐνομουμένας πόλεις καὶ χώρας.

Τὸ ἑξῆς λοιπὸν πρέπει νὰ γίνῃ ὡς πρὸς τάς περιηγήσεις ἄλλων χωρῶν καὶ τόπων καὶ τῆς ὑποδοχῆς ξένων. Πρῶτον μὲν εἰς τὸν ἔχοντα ἡλικίαν κατωτέραν τῶν σαράντα ἐτῶν ἂς μὴν ἐπιτρέπεται νὰ περιοδεύσῃ ποτὲ εἰς κανὲν μέρος. Ἔπειτα ἰδιωτικῶς ἂς μὴ ἐπιτρέπεται εἰς κανένα, ἀλλὰ μόνον δημοσίως εἰς τοὺς κήρυκας, ἢ τοὺς πρέσβεις ἢ τάς ἀποστολάς. Τάς δὲ πολεμικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἐξόδους δὲν πρέπει νὰ τάς κατατάσσωμεν εἰς τάς πολιτικὰς περιηγήσεις, διότι δὲν ἀνήκουν εἰς αὐτάς. Εἰς δὲ

[35] Ἰδέα ἀντισωκρατικὴ ὡριμάσασα εἰς τὸ γῆρας τοῦ Πλάτωνος, καθόσον καὶ ἡ εἰρωνεία εἶναι ἓν εἶδος ἀπάτης.

τοὺς Δελφοὺς χάριν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ εἰς τὴν Ὀλυμπίαν χάριν τοῦ Διὸς καὶ εἰς τὴν Νεμέαν καὶ εἰς τὸν Ἰσθμὸν πρέπει νὰ στέλλωμεν ἀντιπροσώπους, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τάς θυσίας καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας τοὺς ἀφιερωμένους εἰς αὐτοὺς τοὺς θεούς. Νὰ στέλλωμεν δὲ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους καὶ καλλιτέρους, ὥστε αὐτοὶ νὰ συντελέσουν νὰ φαίνεται ἡ πόλις ὅσον τὸ δυνατὸν ἔνδοξος διὰ τάς ἱερὰς καὶ εἰρηνικὰς ἐπιμιξίας, ἀντιστρόφως πρὸς τὴν ἐπίδειξιν τῆς πολεμικῆς των προπαρασκευῆς· ὅταν δὲ ἔλθουν εἰς τὴν πατρίδα, θὰ διδάξουν τοὺς νέους, ὅτι εἶναι κατώτεροι οἱ νόμοι τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὸ πολίτευμα.

Ὡς ἀποστολὴν δὲ πρέπει πάλιν νὰ στέλλουν οἱ νομοφύλακες τοιούτου εἴδους περίπου: Ἐὰν μερικοὶ πολῖται ἐπιθυμοῦν νὰ μελετήσουν τὰ πράγματα τῶν ξένων μερῶν ἀπὸ περίσσευμα σχολῆς, κανεὶς νόμος ἂς μὴ τοὺς ἐμποδίζῃ. Διότι, ἂν εἶναι ἄπειρος ἡ πόλις τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν, μὲ τὸ νὰ μείνῃ ἀκοινώνητος, οὔτε θὰ ἠμπορέσῃ πότε νὰ γίνῃ ὅσον πρέπει ἥμερος καὶ τελεία, οὔτε πάλιν νὰ διατηρήσῃ τοὺς νόμους της χωρὶς νὰ τοὺς δεχθῇ μὲ τὴν νοημοσύνην καὶ ὄχι ἁπλῶς μὲ τὰ ἔθιμα. Διότι μέσα εἰς τὰ πλήθη ὑπάρχουν πάντοτε ἄνθρωποι κάπως θεῖοι, ὄχι πολλοί, ἄξιοι ὅμως γνωριμίας ὅσον φαντασθῇ κανείς, καὶ αὐτοὶ ἀναφαίνονται ὄχι περισσότερον εἰς τάς εὐνόμους πόλεις παρ' ὅσον εἰς τάς μὴ εὐνόμους.

Αὐτοὺς δὲ πρέπει νὰ τοὺς ἐξιχνιάση ὅστις εἶναι κάτοικος τῶν εὐνόμων πόλεων περιηγούμενος γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ νὰ ἐρευνᾷ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀδιάφθοροι, καὶ ὅσοι μὲν νόμοι εἰς τὸν τόπον των εἶναι καλοί, νὰ τοὺς ἐπιβεβαιώσῃ, τοὺς δὲ ἄλλους νὰ τοὺς διορθώσῃ, ἐὰν κανεὶς παραλείπεται. Διότι ἄνευ τῆς τοιαύτης ἀποστολῆς καὶ ἐρεύνης δὲν στερεώνεται ποτὲ τελείως ἡ πόλις, ἐπίσης δὲ καὶ ὅταν γίνεται κακῶς ἡ ἀποστολή.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἠμποροῦν λοιπὸν νὰ γίνουν αὐτὰ καὶ τὰ δύο;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἰδοὺ πῶς. Πρῶτον μὲν αὐτός ποὺ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀποστολὴ ἂς εἶναι ἄνω τῶν πενήντα ἐτῶν. Ἔπειτα ἂς εἶναι ἀπὸ τοὺς διακριθέντας καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν πόλεμον, ἀφοῦ πρόκειται νὰ δώσῃ ὑπόδειγμα τῶν νομοφυλάκων μας εἰς τάς ἄλλας πόλεις. Ὅταν ὅμως ὑπερβῇ τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἂς μὴν ἐκτελῇ ἀποστολήν. Ἀφοῦ δὲ περιηγηθῇ ὅσα ἔτη θελήσῃ ἀπὸ τὰ δέκα καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἂς παρουσιαστῇ εἰς τὸ σωματεῖον τῶν ἐποπτῶν τῶν νόμων. Αὐτὸ δὲ ἂς εἶναι ἀνάμικτον ἀπὸ νέους καὶ γεροντοτέρους, καὶ ἂς συγκεντρώνονται οὗτοι κάθε ἡμέραν ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἕως τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Καὶ πρῶτον μὲν οἱ ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι ἔλαβαν βραβεῖα, ἔπειτα δέκα ἐκ τῶν νομοφυλάκων, οἱ ἑκάστοτε γεροντότεροι, ἔπειτα ὁ γενικὸς ἐπιμελητὴς τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ὁ νέος καὶ οἱ πρῴην κατέχοντες αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, ἕκαστος δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ὄχι μόνος, ἀλλὰ ἂς παρακολουθῆται ἀπὸ ἕνα νέον ἀπὸ τριάντα ἐτῶν ἕως σαράντα — ὁποιοσδήποτε ἀρέσει εἰς αὐτόν. Ἡ δὲ συνέλευσις αὐτῶν ἂς συζητῇ πάντοτε περὶ νόμων καὶ τῆς ἰδικῆς των πόλεως καὶ περὶ ὁποιασδήποτε ἤθελεν ἔχουν ἄλλης καμμιᾶς ἐνδιαφερούσης πληροφορίας καὶ πρὸ πάντων περὶ τῶν μαθημάτων, πόσα φαίνονται συμφέροντα εἰς αὐτὴν τὴν σύσκεψιν, ὥστε, ἐὰν μὲν τὰ μάθουν οἱ πολῖται, νὰ εἶναι εὐσεβέστεροι ἂν ὅμως δὲν τὰ μάθουν, τότε νὰ τοὺς φαίνωνται σκοτεινοὶ καὶ ἀσαφεῖς οἱ νόμοι.

Ὅσα δὲ ἀπὸ αὐτὰ ἐγκρίνουν οἱ γεροντότεροι, αὐτὰ νὰ μανθάνουν οἱ νεώτεροι μὲ ὅλην των τὴν προθυμίαν. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἀπὸ τοὺς προσκληθέντας φαίνεται ὅτι εἶναι ἀνάξιος, τότε ὁλόκληρος ἡ συνέλευσις νὰ κατακρίνῃ τὸν προσκαλέσαντα αὐτόν. Τοὺς δὲ διακρινομένους ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς νέους νὰ τοὺς προσέχῃ ἡ ἄλλη πόλις ὑπερβολικὰ καὶ νὰ τοὺς παρακολουθῇ, καὶ ἂν μὲν πράττουν ὀρθὰ νὰ τοὺς τιμᾷ, ἐὰν ὅμως γίνουν χειρότεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας, νὰ τοὺς ἐξευτελίζῃ περισσότερον ἀπὸ ἄλλους.

Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν συνέλευσιν ἂς παρουσιασθῇ ἀμέσως ὅστις ἐπεθεώρησε τοὺς νόμους τῶν ἄλλων πόλεων, ὅταν ἐπιστρέψῃ, καὶ ἂν εὕρηκε εἰς κανὲν ἔθνος καμμίαν πληροφορίαν περὶ νομοθεσίας ἢ ἐκπαιδεύσεως ἢ ἀνατροφῆς εἴτε ὁ ἴδιος ἀντελήφθη τίποτε, νὰ τὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν συνέλευσιν ὅλην. Καὶ ἂν μὲν φανῇ ὅτι ἐπέστρεψε ὄχι διόλου χειρότερος οὔτε ὅμως καὶ καλλίτερος, ἂς ἐπαινῆται τουλάχιστον διὰ τὴν μεγάλην του προθυμίαν ἐὰν δὲ ἐπέστρεψε πολὺ καλλίτερος, ἂς ἐπαινῆται περισσότερον ἐνόσω ζῇ, καὶ ὅταν ἀποθάνῃ ἂς τοῦ ἀποδίδῃ τάς ἀναλόγους τιμὰς τοῦ σωματείου ἡ συνέλευσις. Ἐὰν ὅμως φανῇ ὅτι ἐπέστρεψε διεφθαρμένος, ἂς μὴν τὸν πλησιάζῃ κανεὶς οὔτε νέος οὔτε γεροντότερος, διότι προσποιεῖται ὅτι εἶναι σοφός.

Καὶ ἐὰν μὲν ὑπακούῃ εἰς τοὺς ἄρχοντας, ἂς ζῇ ὡς ἰδιώτης, εἰδεμὴ ἂς θανατωθῇ, ἐὰν βεβαίως προηγουμένως καταδικασθῇ δικαστικῶς ὅτι παρεκτρέπεται ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τοὺς νόμους. Ἐὰν δέ, ἐνῶ εἶναι πρέπον νὰ προσκληθῇ εἰς τὰ δικαστήρια, δὲν τὸν ἐγκαλῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ἂς ἀποδοθῇ ὄνειδος εἰς τοὺς ἄρχοντας, κατὰ τὴν ἀπονομὴν τῶν βραβείων. Ὅστις λοιπὸν ξενιτεύεται μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ εἶναι τοιοῦτος, ἂς ταξιδεύσῃ. Ἔπειτα δὲ πρέπει νὰ ὑποδεχώμεθα τὸν ἐπισκεπτόμενον τὴν πόλιν μας. Καὶ λοιπὸν περὶ τεσσάρων εἰδῶν ξένων πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν ἐδῶ. Τὸ πρῶτον εἶδος εἶναι πάντοτε θερινοὶ ἐπισκέπται καθὼς τὰ διαβατικὰ πτηνά, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς οἱ περισσότεροι κυριολεκτικῶς, καθὼς πετοῦν μέσον θαλάσσης πρὸς χάριν χρηματισμοῦ εἶναι ἐμπορευόμενοι καὶ μεταπηδοῦν κατὰ τὴν καλοκαιρινὴν περίοδον εἰς τάς ἄλλας πόλεις. Αὐτοὺς δὲ πρέπει νὰ τοὺς ὑποδέχωνται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ τὸν λιμένα καὶ τὰ δημόσια οἰκοδομήματα ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ πλησίον εἰς αὐτὰ οἱ ὡρισμένοι ἄρχοντες, προσέχοντες μήπως εἶναι παράνομος κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ξένους, καὶ ἀπονέμοντες εἰς αὐτοὺς ὀρθῶς τὴν δικαιοσύνην σχετιζόμενοι αὐτοὺς ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλίγον διὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα.

Τὸ δεύτερον εἶδος εἶναι οἱ ἀληθινοὶ θεαταὶ ὅλων τῶν θεαμάτων καὶ ἀκροαταὶ ὅλων τῶν μουσικῶν ἀκροαμάτων. Δι' ὅλους

λοιπὸν τοὺς τοιούτους πρέπει νὰ ὑπάρχουν καταλύματα πλησίον τῶν προσκυνημάτων εὐτρεπισμένα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξένων. Αὐτοὺς δὲ τοὺς ἰδίους πρέπει νὰ τοὺς ἐπιμελοῦνται καὶ νὰ τοὺς περιποιοῦνται οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἐπίτροποι τῶν ναῶν, ἕως ὅτου νὰ συμπληρωθῇ κατάλληλος χρόνος τῆς διαμονῆς, καὶ ἀφοῦ ἰδοῦν καὶ ἀκούσουν ὅλα ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα ἦλθον, νὰ ἀναχωρήσουν χωρὶς νὰ κάμουν ἢ νὰ πάθουν κανὲν κακόν. Δικασταὶ δὲ δι' αὐτοὺς νὰ εἶναι οἱ ἱερεῖς, ἂν κανεὶς ἀδικῇ κανένα ἀπὸ αὐτοὺς ἢ ἀπὸ αὐτοὺς κανεὶς ἀδικῇ ἄλλον, ἐφ' ὅσον τὸ ἀδίκημα εἶναι κατώτερον τῶν πενήντα δραχμῶν. Ἐὰν δὲ ἐγερθῇ ἐναντίον αὐτῶν μεγαλιτέρα καταγγελία, οἱ τοιοῦτοι πρέπει νὰ δικάζωνται ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀγορανόμους.

Τρίτον εἶδος ξένων, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ὑποδεχώμεθα δημοσίως, εἶναι ὅσοι ἔρχονται ἀπὸ ἄλλην χώραν διὰ κάποιαν δημοσίαν ὑπόθεσιν, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ὑποδέχωνται μόνον οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἵππαρχοι καὶ οἱ ταξίαρχοι, τὴν δὲ ἐπιμέλειαν περὶ αὐτῶν ἂς ἀναλάβῃ μαζὶ μὲ τοὺς πρυτάνεις μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φιλοξενεῖ τὸν ξένον εἰς τὴν οἰκίαν του.

Τὸ τέταρτον δὲ εἶδος εἶναι μὲν σπάνιον ἀλλὰ ἂν τύχῃ κάποτε νὰ ἔλθῃ κανείς, ὅστις ἀποτελεῖ τὸν ἀντίποδα τῶν ἐρχομένων εἰς τὴν πόλιν μας θεατῶν ἐξ ἄλλης χώρας, πρῶτον μὲν νὰ μὴν εἶναι ἡλικίας κατωτέρας τῶν πενήντα ἐτῶν, συνάμα δὲ νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἴδῃ κάτι τὶ εἰς ταῖς ἄλλας πόλεις, ὑπέροχον διὰ τὴν καλλονήν του, ἢ καὶ νὰ δείξῃ ὁ ἴδιος ὁμοίως εἰς ἄλλην πόλιν. Καὶ λοιπὸν ἂς πηγαίνῃ χωρὶς ἐντολὴν ὁποιοσδήποτε ὡς τοιοῦτος εἰς τάς θύρας τῶν πλουσίων καὶ τῶν σοφῶν, ἂν εἶναι καὶ αὐτὸς παρόμοιος. Λόγου χάριν ἂς ὑπάγῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ὅλης ἐκπαιδεύσεως ὡς ξένος ἔχων πολλὴν πεποίθησιν εἰς τὸν τοιοῦτον ξένον, ἢ εἰς τὴν οἰκίαν κανενὸς νικηφόρου εἰς τὴν ἀρετήν. Σχετισθεὶς δὲ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἄλλα διδάξας εἰς αὐτούς, ἄλλα δὲ μαθὼν ἀπὸ αὐτούς, ἂς κατευοδωθῇ ὡς φίλος ἀπὸ φίλους τιμηθεὶς μὲ τὰ ἀνάλογα δῶρα καὶ τάς τιμάς. Μὲ αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς νόμους πρέπει μία πόλις νὰ ὑποδέχεται ὅλους τοὺς ξένους καὶ τάς ξένας τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ νὰ ἀποστέλλῃ τοὺς ἰδικούς της, τιμῶσα τὸν ξένιον Δία, καὶ ἂς μὴ κάμνῃ ξενηλασίας ἀπὸ τάς τραπέζας καὶ τάς θυσίας, καθὼς κάμνουν τὰ θρέμματα τοῦ Νείλου, οὔτε μὲ ἀγρίας προκηρύξεις.

Ὅστις δίδει ἐγγύησιν δι' ἄλλον, ἂς ἐκτελῇ αὐτὴν φανερὰ ὁμολογῶν γραπτῶς ὅλην τὴν πρᾶξιν του καὶ ἐνώπιον μαρτύρων ὄχι ὀλιγωτέρων τῶν τριῶν, διὰ ποσὰ κατώτερα τῶν χιλίων δραχμῶν, διὰ δὲ τὰ μεγαλίτερα ποσὰ ὄχι εἰς ὀλιγωτέρους τῶν πέντε μαρτύρων. Βεβαίως δὲ καὶ ὅστις πωλεῖ ἐν ὀνόματι ἄλλου εἶναι ἐγγυητὴς αὐτοῦ, ἐὰν πωλῇ ὄχι νομίμως ἢ δὲν εἶναι ἀξιόπιστος. Ἂς ὑπόκειται δὲ εἰς δίκην καὶ ὅστις ἐπώλησε ἀντὶ ἄλλου, καθὼς καὶ ὅστις δι' ἑαυτὸν ἐπώλησε.

Ὅστις δὲ θέλει νὰ κάμῃ κατ' οἶκον ἔρευναν εἰς τὴν οἰκίαν ὁποιουδήποτε, ἂς ἐρευνήσῃ, ἀφοῦ γυμνωθῇ καὶ μείνῃ μὲ μόνον τὸν χιτωνίσκον χωρὶς ζώνην καὶ ἀφοῦ ὁρκισθῇ προηγουμένως εἰς τοὺς νομίμους θεοὺς ὅτι πράγματι ἐλπίζει νὰ εὕρῃ τὸ ἀπολεσθέν. Ἐκεῖνος δὲ ἂς παραχωρήσῃ τὴν οἰκίαν του καὶ ἂς τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐρευνήσῃ καὶ τὰ σφραγισμένα καὶ τὰ ἀσφράγιστα. Ἐὰν δὲ δὲν ἐπιτρέψῃ κανεὶς εἰς τὸν θέλοντα νὰ κάμῃ ἔρευναν, νὰ τὸν ἐγκαλέσῃ ὁ ἐμποδιζόμενος, ἀφοῦ ὁρίσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ζητουμένου, ὅστις δὲ καταδικασθῇ, ἂς πληρώσῃ τὸ διπλάσιον τῆς ὁρισθείσης βλάβης. Ἐὰν δὲ τύχῃ νὰ εἶναι εἰς ταξίδι ὁ οἰκοδεσπότης, τὰ μὲν ἀσφράγιστα ἂς τὰ παραχωρήσουν οἱ ἔνοικοι πρὸς ἔρευναν, τὰ δὲ σφραγισμένα ἂς τὰ διπλοσφραγίσῃ ὁ ἐρευνῶν καὶ ἂς τοποθετήσῃ ἐπὶ πέντε ἡμέρας φύλακα ὅποιον θέλει, ἐὰν δὲ ἀπουσιάσῃ περισσότερον καιρὸν ὁ οἰκοδεσπότης, τότε αὐτὸς ἂς παραλάβῃ τοὺς ἀστυνόμους καὶ ἂς ἐρευνήσῃ καὶ τὰ σφραγισμένα λύων αὐτά, κατόπιν δὲ πάλιν ἂς τὰ σφραγίσῃ καθὼς ἦτο μαζὶ μὲ τοὺς ἀστυνόμους καὶ τοὺς οἰκιακούς.

Διὰ τὰ ἀμφισβητούμενα πρέπει νὰ ὑπάρχῃ προθεσμία, πέραν τῆς ὁποίας ἀπὸ τὸν κατέχοντα κάτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ διαφιλονικήσῃ ἄλλος. Καὶ διὰ μὲν τὰ οἰκόπεδα καὶ τάς κατοικίας ἐδῶ δὲν ὑπάρχει ἀμφισβήτησις. Ἀπὸ δὲ τὰ ἄλλα, ὀτιδήποτε κατέχει κανείς, ἐὰν μὲν εἶναι γνωστὸς εἰς τὸ προάστιον καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὰ προσκυνήματα ὅτι τὸ μεταχειρίζεται καὶ κανεὶς δὲν τὸ κατάσχει, λέγει ὅμως ὅτι τὸ ζητεῖ εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, ἐνῶ ὁ πρῶτος εἶναι φανερὸς ὅτι δὲν τὸ κρύπτει, τότε, ἐὰν περάσῃ ὁλόκληρον ἔτος ποὺ τὸ ἔχει ὁ πρῶτος καὶ τὸ ζητεῖ ὁ δεύτερος, ἂς μὴ ἐπιτρέπεται νὰ κατάσχῃ τοιοῦτον κτῆμα κανείς, ἀφοῦ περάσῃ τὸ ἔτος. Ἐὰν δὲ δὲν τὸ χρησιμοποιῇ εἰς τὸ προάστιον καὶ τὴν ἀγορὰν φανερά, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς ἀγρούς, καὶ δὲν τὸν ἐπιτύχῃ κανεὶς ἐντὸς πέντε ἐτῶν, ἀφοῦ περάσουν τὰ πέντε ἔτη, ἂς μὴ ἐπιτρέπεται πλέον εἰς τὸν ἄλλον νὰ κατάσχῃ αὐτό. Ἐὰν δὲ τὸ μεταχειρίζεται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως, ἂς εἶναι τριετὴς ἡ προθεσμία, ἐὰν δὲ τὸ κατέχῃ κρυπτῶς εἰς τοὺς ἀγρούς, ἂς εἶναι ἡ προθεσμία δέκα ἐτῶν, ἐὰν δὲ τὸ ἔχῃ ταξιδεύων ἀλλοῦ, τότε ὁποιονδήποτε χρόνον τὸ ἀνακαλύψῃ κανεὶς ἂς μὴν ὑπάρχῃ προθεσμία τῆς κατασχέσεως.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἐμποδίσῃ διὰ τῆς βίας ἄλλον νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν δίκην εἴτε τὸν ἴδιον τὸν ἐνάγοντα εἴτε τοὺς μάρτυρας, ἐὰν μὲν αὐτὸς εἶναι δοῦλος εἴτε ἰδικός του εἴτε ξένος, νὰ μείνῃ ἀνεκτέλεστος καὶ ἄκυρος ἡ δίκη, ἐὰν δὲ εἶναι ἐλεύθερος ἐκτὸς τοῦ ἀνεκτελέστου νὰ δεθῇ ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ νὰ ὑπόκειται εἰς δίκην ὑποδουλώσεως ἀπὸ τὸν βουλόμενον.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἐμποδίζῃ διὰ τῆς βίας ἕνα ἀνταγωνιστήν του εἴτε τῆς γυμναστικῆς εἴτε τῆς μουσικῆς εἴτε κανενὸς ἄλλου ἀγωνίσματος ὥστε νὰ μὴ παρουσιασθῇ, ἂς τὸ δηλώσῃ ὅστις θέλει εἰς τοὺς ἀθλοθέτας, ἐκεῖνοι δὲ ἂς ἀφήσουν ἐλεύθερον εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν θέλοντα νὰ ἀγωνισθῇ. Ἐὰν ὅμως δὲν τὸ κατορθώσουν, τότε, ἐὰν μὲν νικήσῃ ὅστις ἐμποδίζει, νὰ δώσῃ καὶ τὰ βραβεία εἰς τὸν ἐμποδισθέντα καὶ τοῦτον νὰ ἀναγράψουν νικητὴν εἰς τὰ προσκυνήματα εἰς τὰ ὁποῖα θέλει, εἰς δὲ τὸν ἐμποδίσαντα ἂς μὴ ἐπιτραπῇ νὰ γίνῃ καμμία ἀφιέρωσις οὔτε ἐπιγραφὴ διὰ τὸν τοιοῦτον ἀγῶνα, ἂς ὑπόκειται δὲ εἰς δίκην βλάβης εἴτε νικᾶται εἰς τοὺς ἀγῶνας εἴτε νικήσῃ. Ἐὰν κανεὶς δέχεται ὡς κλεπταποδόχος ὁποιονδήποτε κλοπιμαῖον, ἂς ὑποστῇ τὴν ἰδίαν δίκην μὲ τὸν κλέπτην. Διὰ δὲ τὸν ἀποκρύπτονται ἕνα ἐξόριστον ἡ τιμωρία ἂς εἶναι θάνατος.

Τοὺς ἰδίους φίλους ἢ καὶ ἐχθροὺς ἂς ἔχῃ ἕκαστος μὲ ὅλην τὴν πόλιν. Ἐὰν δὲ κανεὶς ἰδιαιτέρως συνάπτῃ μὲ κάποιους εἰρήνην ἢ πόλεμον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ κοινοῦ, ἂς εἶναι θάνατος ἡ ποινὴ αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ καμμία μερὶς πολιτῶν συνάπτῃ ἰδιαιτέρως μὲ κάποιον εἰρήνην ἢ πόλεμον τοὺς πρωταιτίους αὐτῆς τῆς πράξεως ἂς τοὺς ἐγκαλέσουν οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ

δικαστήριον, ὅστις δὲ καταδικασθῇ ἂς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου.

Ὅσοι προσφέρουν καμμίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν πατρίδα πρέπει νὰ τὴν ἐκτελοῦν χωρὶς νὰ δέχωνται δῶρα, δὲν ἐπιτρέπεται δὲ καμμία πρόφασις οὔτε λόγος ἐλαφρυντικὸς ὅτι διὰ τὰ ἀγαθὰ μὲν πρέπει νὰ δέχωνται δῶρα, διὰ τὰ μηδαμινὰ ὅμως ὄχι. Διότι δὲν εἶναι εὔκολος ἡ διάγνωσις οὔτε ἡ συγκράτησις μετὰ τὴν διάγνωσιν. Τὸ δὲ ἀσφαλέστερον εἶναι νὰ πείθεται ἕκαστος εἰς τοὺς νόμους καὶ νὰ μὴ ἐκτελῇ καμμίαν ὑπηρεσίαν χάριν δώρων. Ὅστις δὲ δὲν ὑπακούσῃ γενικῶς ἂς θανατωθῇ, ὅταν ἀποδειχθῇ δικαστικῶς.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν συνεισφορὰν χρημάτων εἰς τὸ δημόσιον πρέπει διὰ πολλοὺς λόγους ἕκαστος νὰ ἔχῃ ἐκτιμημένην τὴν περιουσίαν του καὶ τὸ ἐτήσιον εἰσόδημά του νὰ δίδῃ ἐγγράφως εἰς τοὺς ἀγρονόμους τῆς φυλῆς του, ὥστε, ἀφοῦ ὑπάρχουν δύο εἰδῶν εἰσφοραί, νὰ ἠμπορῇ τὸ δημόσιον νὰ χρησιμοποιῇ ὁποίαν θέλει, διὰ συσκέψεως καθ' ἕκαστον ἔτος, δηλαδὴ εἴτε ἀναλόγως τοῦ ὅλου τιμήματος, εἴτε τοῦ παραχθέντος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἰσοδήματος χωριστὰ ἀπὸ τὰ συνεισφερόμενα διὰ τὰ συσσίτια.

Πὰς ὅστις εἶναι μετρίας θέσεως ἄνθρωπος πρέπει νὰ προσφέρῃ μέτρια ἀφιερώματα εἰς τοὺς θεούς. Καὶ βεβαίως ἡ γῆ καὶ ἡ ἑστία τῆς κατοικίας εἶναι ἱερὰ μέρη εἰς ὅλους δι' ὅλους τοὺς θεούς. Λοιπὸν κανεὶς ἂς μὴ ἀφιερώνῃ δεύτερα ἀφιερώματα εἰς τοὺς θεούς, ὁ δὲ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος εἶναι περιζήτητον ἀπόκτημα εἰς τάς ἄλλας πόλεις καὶ ἰδιωτικῶς καὶ εἰς τὰ προσκυνήματα, τὸ δὲ ἐλεφαντόδοντον, ἀφοῦ προέρχεται ἀπὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐγκατέλειψε ἡ ψυχή, δὲν εἶναι εὐλαβὲς ἀφιέρωμα, ὁ δὲ σίδηρος καὶ ὁ χαλκὸς εἶναι πολεμικὰ ὄργανα. Ἀπὸ μονοκόμματον δὲ ξύλον ἂς ἀφιερώνῃ ἕκαστος ὅ,τι θέλει, καὶ ἀπὸ μάρμαρον ἐπίσης εἰς τὰ κοινὰ προσκυνήματα. Ὕφασμα δὲ ὄχι περισσότερον ἀπὸ ὅσον ὑφαίνει μία γυνὴ εἰς ἕνα μῆνα. Τὰ δὲ λευκὰ χρώματα καὶ εἰς ἄλλα μέρη ἀρμόζουν διὰ τοὺς θεοὺς καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰ ὑφάσματα. Τὰ δὲ χρώματα νὰ μὴ τὰ μεταχειρίζωνται παρὰ εἰς τὰ πολεμικὰ κοσμήματα· θεοπρεπέστερα δὲ δῶρα εἶναι τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ἀγάλματα, ὅσα ἠμπορεῖ νὰ ἀποτελειώση ὁ τεχνίτης εἰς μίαν ἡμέραν. Καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἀφιερώματα ἂς εἶναι σύμφωνα μὲ αὐτά.

Ἀφοῦ δὲ ἐπεριγράψαμεν τὰ τμήματα ὅλης τῆς πόλεως καὶ εἴπαμεν πόσα καὶ ποία πρέπει νὰ εἶναι, καὶ ἀφοῦ ἐξεθέσαμεν τοὺς νόμους περὶ τῶν κυριωτέρων συναλλαγῶν ὅσον ἦτο δυνατόν, τώρα πλέον ἴσως εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁρισθοῦν αἱ δίκαι. Καὶ λοιπὸν τῶν δικαστηρίων οἱ μὲν πρῶτοι δικασταὶ πρέπει νὰ εἶναι κατ' ἐκλογήν, ὅσους ἐκλέξουν ἀπὸ κοινοῦ ὁ ἐναγόμενος καὶ ὁ ἐνάγων, εἰς τοὺς ὁποίους ἁρμόζει μᾶλλον τὸ ὄνομα διαιτηταὶ παρὰ δικασταί. Δεύτεροι δὲ πρέπει νὰ εἶναι οἱ συγχωριανοὶ καὶ φυλέται, χωριζόμενοι εἰς δώδεκα τμήματα, ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὁποίους, ἂν δὲν τελειώσουν τὴν δίκην ἐμπρὸς εἰς τοὺς πρώτους, ἂς ἐμφανισθοῦν νὰ δικαστοῦν διὰ μεγαλιτέρας ζημίας, ὁ δὲ ἐναγόμενος, ἐὰν νικηθῇ καὶ δευτέραν φοράν, ἂς πληρώσῃ τὸ πέμπτον μέρος τοῦ ὁρισθέντος προστίμου. Ἐὰν δὲ κανεὶς κατηγορῇ τοὺς δικαστὰς καὶ θέλῃ νὰ δικασθῇ καὶ τρίτην φοράν, ἂς παρουσιάσῃ τὴν δίκην ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς δικαστάς, ἐὰν δὲ νικηθῇ καὶ πάλιν, ἂς πληρώσῃ τὸ ἐνάμισυ τοῦ ὅλου προστίμου. Ἐὰν δὲ ὁ ἐνάγων νικηθῇ εἰς τὰ πρῶτα δικαστήρια καὶ δὲν ἡσυχάζῃ, ἀλλὰ προχωρῇ εἰς τὸ δεύτερον, τότε, ἐάν, μὲν νικήσῃ, ἂς κερδίσῃ τὸ πέμπτον μέρος, ἐὰν ὅμως νικηθῇ, ἂς πληρώσῃ τὸ ἴδιον μέρος τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως. Ἐὰν δὲ παρουσιασθοῦν εἰς τὸ τρίτον δικαστήριον μὴ συμμορφούμενοι μὲ τάς προηγουμένας δικαστικὰς ἀποφάσεις, τότε ὁ μὲν ἐναγόμενος, ἐὰν νικηθῇ, καθὼς εἴπαμεν, ἂς πληρώνῃ τὸ ἐνάμισυ τοῦ προστίμου, ὁ δὲ ἐνάγων τὸ ἥμισυ.

Περὶ δὲ τῶν διὰ κλήρου ἐκλογῶν τῶν δικαστῶν καὶ τῶν συμπληρώσεων αὐτῶν καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων ἑκάστου ἄρχοντος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, πότε πρέπει νὰ γίνωνται, ὅλα αὐτὰ καὶ περὶ τῶν διαψηφίσεων καὶ τῶν ἀναβολῶν καὶ δι' ὅλα ὅσα εἶναι ἑπόμενον νὰ συμβαίνουν εἰς τάς δίκας καὶ τὴν σειρὰν τῶν προηγουμένων καὶ τὸν κατόπιν ἀκουομένων καὶ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀποκρίσεως καὶ τῶν ἀντιμολιῶν καὶ ὅλων ὅσα εἶναι σχετικὰ μὲ αὐτόν, ὡμιλήσαμεν μὲν καὶ προηγουμένως, ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν εἶναι καλὸν νὰ λέγεται καὶ δύο καὶ τρεῖς φοράς. Ὅλα δὲ ὅσα εἶναι μικρὰ καὶ εὔκολα νόμιμα, ἐὰν τὰ παρέλειψε ὁ παλαιὸς νομοθέτης, πρέπει νὰ τὰ συμπληρώσῃ ὁ νέος νομοθέτης.

Καὶ τὰ μὲν ἰδιωτικὰ δικαστήρια, ἂν κανονισθοὺν οὕτω πώς, θὰ εἶναι πολὺ καλά. Διὰ δὲ τὰ δημόσια καὶ κοινὰ καὶ ὅσα πρέπει νὰ χρησιμοποιοὺν αἱ ἀρχαί, διὰ νὰ ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντά των, ὑπάρχουν εἰς πολλὰς πόλεις ὄχι ἄσχημα νομοθετήματα σεβαστῶν ἀνδρῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρέπει οἱ νομοφύλακες νὰ συλλέγουν καὶ συναρμόζουν τὰ ἁρμόζοντα εἰς τὴν σήμερον δημιουργουμένην πολιτείαν καὶ νὰ τὰ διορθώνουν, ἐξελέγχοντες αὐτὰ διὰ τῆς πείρας των, ἕως ὅτου νὰ θεωρηθοῦν αὐτὰ ὅτι ἔλαβαν ἀρκετὴν τελειοποίησιν, τότε δὲ νὰ δώσουν εἰς αὐτὰ τέλος καὶ ἀφοῦ δώσουν εἰς αὐτὰ τὴν σφραγῖδα τῆς μονιμότητος, νὰ τὰ μεταχειρίζωνται εἰς ὅλην των τὴν ζωήν.

Ὅσα δὲ περιστρέφονται εἰς τὴν ἐχεμυθίαν τῶν δικαστῶν καὶ τὴν διάκρισίν των καὶ τὸ ἀντίθετον καὶ ὅσα ἔχουν παραλλαγὴν ἀπὸ τὰ περισσότερα δίκαια καὶ ἀγαθά, ποὺ ἰσχύουν εἰς τάς ἄλλας πόλεις, ἄλλα μὲν ἐλέχθησαν, ἄλλα δὲ θὰ λεχθοῦν ἀκόμη πρὸς τὸ τέλος. Συμφώνως δὲ μὲ ὅλα αὐτὰ ὁ μέλλων δικαστὴς πρέπει νὰ εἶναι ἴσος, ἐξετάζων καθὼς εἶναι δίκαιον, καὶ νὰ τελειοποιῆται δὲ ἀποκτὼν τὰ περὶ τούτων συγγράμματα. Διότι ἀπὸ ὅλα τὰ μαθήματα σπουδαιότερα διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀτόμου του εἶναι τὰ κείμενα τῶν νόμων, ἐὰν νομοθετηθοῦν ὀρθῶς, εἰδεμὴ εἰς μάτην ἔχει ὄνομα συγγενὲς μὲ τὸν νοῦν ὁ θεῖος καὶ ἀξιοθαύμαστός μας νόμος.[36]

Καὶ μάλιστα καὶ δι' ὅλους τοὺς ἄλλους λόγους ὅσοι εἴτε ἐγράφησαν εἰς ποιήματα ὡς ἔπαινοι καὶ κατακρίσεις προσώπων εἴτε εἰς τὸ πεζόν, εἴτε γραπτῶς, εἴτε εἰς τάς καθημερινὰς συναναστροφὰς συζητούνται πεισματωδῶς ἢ καὶ κάποτε μὲ ἀδικαιολογήτους ὑποχωρήσεις, δι' ὅλα αὐτὰ ὡς ἔλεγχος καθαρὸς ἠμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν τὰ συγγράμματα τοῦ νομοθέτου.

[36] Ἐτυμολογεῖ τὸ ν ό μ ο ς ἐκ τοῦ ν ο υ ς. Ἡ ἐτυμολογία αὐτὴ εἶναι νεωτέρα τοῦ Κρατύλου, καθὼς καὶ πλεῖσται ἄλλαι.

Αὐτὰ λοιπὸν πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του ὡς ἀλεξιφάρμακα διὰ τοὺς ἄλλους λόγους ὁ ἀγαθὸς δικαστὴς καὶ νὰ διορθώσῃ καὶ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν πόλιν, προετοιμάζων διὰ μὲν τοὺς ἀγαθοὺς μονιμότητα καὶ αὔξησιν τοῦ δικαίου, διὰ δὲ τοὺς κακοὺς ἐξ ἀμαθείας ἢ ἀκολασίας ἢ δειλίας καὶ γενικῶς πάσης ἀδικίας ὅσον τὸ δυνατὸν μεταβολήν, ἐφ' ὅσον εἶναι εὐκολοθεράπευται αἱ κακαὶ ἰδέαι των. Εἰς ὅσους ὅμως ἡ κακία εἶναι ὄντως συνυφασμένη μὲ τὴν ψυχήν των, ἃς παρέχουν οὗτοι ὡς θεραπείαν τῆς τοιαύτης ψυχικῆς των καταστάσεως τὸν θάνατον, καὶ τότε, καθὼς εἶναι δίκαιον νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν πολλάκις, θὰ γίνουν ἄξιοι ἐπαίνου δικασταὶ καὶ ἀρχηγοὶ τῶν δικαστῶν ἀπὸ ὅλην τὴν πόλιν.

Ὅταν δὲ αἱ δίκαι ὅλου τοῦ ἔτους ἐκδικασθοῦν τελείως, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν πρέπει νὰ χρησιμεύσουν οἱ ἑξῆς νόμοι.

Πρῶτον μὲν ἡ δικαστικὴ ἀρχὴ ἃς ἀποδώσῃ ὅλα τὰ χρήματα τοῦ καταδικασθέντος εἰς τὸν κερδίσαντα τὴν δίκην, ἐκτὸς ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα κτήματά του, ἀμέσως μετὰ τὴν ψηφοφορίαν ἀπὸ τὸν κήρυκα εἰς ἐπήκοον τῶν δικαστῶν. Ὅταν δὲ παρέλθῃ ὁ μὴν ὁ ἀκολουθῶν τοὺς δικασίμους μῆνας, ἐὰν κανεὶς δὲν κανονίζεται μὲ τὸν κερδίσαντα ἑκουσίως πρὸς ἑκούσιον, τότε ἃς ἐπεμβῇ ἡ δικάσασα ἀρχὴ ὑπὲρ τοῦ κερδίσαντος καὶ ἃς ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν τὰ χρήματα τοῦ καταδικασθέντος. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπάρχουν χρήματα διὰ νὰ λάβουν καὶ ἐλλείπῃ ὄχι ὀλιγώτερον μιᾶς δραχμῆς, οὔτε εἰς τὸν ὀφείλοντα νὰ μὴ ἐπιτρέπεται νὰ ἐγείρῃ ἀγωγὴν ἐναντίον ἄλλου πρὶν νὰ πληρώσῃ ὁλόκληρον τὸ χρέος του εἰς τὸν κερδίσαντα. Ἄλλοι ὅμως ἐναντίον αὐτοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐγείρουν ἀγωγήν.

Ἐὰν δὲ κανείς, ἀφοῦ καταδικασθῇ, δὲν ἀναγνωρίζῃ τοὺς καταδικάσαντας αὐτὸν ἄρχοντας, ἃς τὸν καταγγέλλουν εἰς τὸ δικαστήριον τῶν νομοφυλάκων οἱ ἀδίκως μὴ ἀναγνωριζόμενοι, ἐὰν δὲ καταδικασθῇ εἰς αὐτὴν τὴν δίκην, ἃς τιμωρηθῇ διὰ θανάτου ὡς βλάπτων ὅλην τὴν πόλιν.

Καὶ τώρα λοιπὸν πᾶς ἄνθρωπος γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς καὶ γεννήσας καὶ ἀναθρέψας τέκνα καὶ ἐκτελέσας ὀρθῶς συναλλαγάς, καὶ δώσας δίκην εἰς κάποιον, ἐὰν τὸν εἶχε ἀδικήσει, καὶ λαβὼν ἀπὸ ἄλλον, ἀφοῦ γηράσῃ ἀκολουθῶν τοὺς νόμους καθὼς εἶναι ὁ προορισμός του, ἐπέται ὅτι θὰ φθάσῃ κατὰ φύσιν εἰς τὸ τέλος του. Λοιπὸν ὡς πρὸς τοὺς γεννήσαντας τέκνα, εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ ὁ γεννήσας, ὅσα μὲν θεῖα νόμιμα πρέπει νὰ ἐκτελεσθοῦν εἰς τοὺς ὑποχθονίους καὶ εἰς τοὺς ἄνω θεοὺς ταῦτα δικαιοῦνται νὰ ὑποδείξουν οἱ ἑρμηνευταί. Οἱ δὲ τάφοι νὰ μὴ τοποθετοῦνται εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς καλλιεργησίμους ἀγρούς, οὔτε ὡς μέγα οὔτε ὡς μικρὸν μνημεῖον, ὅσα δὲ μέρη δὲν ἔχουν ἄλλον προορισμὸν παρὰ κυρίως νὰ δεχθοῦν τὰ σώματα τῶν ἀποθανόντων χωρὶς ζημίαν τῶν ζώντων, αὐτὰ πρέπει νὰ κατέχουν οἱ τάφοι. Ὅσα ὅμως προωρίσθη ἡ γῆ νὰ τὰ παράγῃ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὰ ἃς μὴν τὰ ἀποστερῇ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς οὔτε ἐνόσω ζῇ οὔτε ἀφοῦ ἀποθάνῃ. Ὁ δὲ τύμβος ἃς μὴν ἀποτελῇ ὄγκον ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ ἔργον πέντε ἀνδρῶν, ἐργαζομένων ἐπὶ πέντε ἡμέρας. Αἱ δὲ μαρμάριναι στῆλαι νὰ μὴ γίνωνται μεγαλίτεραι ἀπὸ ὅσον δύνανται νὰ χωρέσουν τὰ ἐγκώμια τοῦ βίου τοῦ ἀποθανόντος, τὰ ὁποῖα νὰ μὴν εἶναι περισσότερα ἀπὸ τέσσαρας ἡρωικοὺς ἑξαμέτρους στίχους. Αἱ δὲ ἐκθέσεις τῶν νεκρῶν ἐντὸς τῆς οἰκίας νὰ μὴ διαρκοῦν περισσότερον χρόνον ἀπὸ ὅσον χρειάζεται, διὰ νὰ ἐξακριβωθῇ ἂν εἶναι νεκροφάνεια ἢ ἀληθὴς θάνατος. Καὶ ἠμπορεῖ σχεδὸν συμφώνως μὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν νὰ γίνῃ τὴν τρίτην ἡμέραν ἡ ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ πρὸς ἐνταφιασμόν.

Πρέπει δὲ ἕκαστος νὰ πείθεται εἰς τὸν νομοθέτην καὶ εἰς τὰ ἄλλα καὶ ὅταν λέγῃ ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει ἀπόλυτον ὑπεροχὴν ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν βίον μας μόνη ἡ ψυχὴ καὶ οὐδὲν ἄλλο μας παρέχει ὀτιδήποτε, τὰ δὲ σῶμα παρακολουθεῖ ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς ὡς σκιά, καὶ πολὺ καλῶς λέγεται, ἐπὶ τῶν ἀποθανόντων ὅτι εἶναι εἴδωλα τὰ σώματα τῶν νεκρῶν, ὁ δὲ ἀληθὴς ἑαυτός μας εἶναι πραγματικῶς ἀθάνατος καὶ ὀνομάζεται ψυχή, καὶ ἀπέρχεται εἰς ἄλλους θεούς, διὰ νὰ δώσῃ λόγον, καθὼς λέγει ὁ πατροπαράδοτος νόμος, ὁ ὁποῖος διὰ μὲν τὸν ἀγαθὸν εἶναι εὔελπις, διὰ δὲ τὸν κακὸν πολὺ τρομερός, καὶ δι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει μετὰ θάνατον μεγάλη βοήθεια. Διότι, ὅταν ἔζῃ, ἔπρεπε νὰ τὸν βοηθήσουν ὅλοι οἱ συγγενεῖς του, διὰ νὰ ζήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν δικαιότερος καὶ εὐσεβέστερος καὶ διὰ νὰ εἶναι μετὰ θάνατον ἀτιμώρητος διὰ τὰ μεγάλα ἁμαρτήματά του κατόπιν τῆς ἐπιγείου ζωῆς.

Ἀφοῦ δὲ τὰ πράγματα εἶναι τοιαῦτα, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ σπαταλᾷ ὁ ἑτοιμοθάνατος ὑπερβολικὰ τὴν περιουσίαν του, νομίζων ὅτι τὸ ἐγώ του εἶναι αὐτὸς ὁ θαπτόμενος ὄγκος τῶν σαρκῶν, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος ὁ υἱὸς ἢ ὁ ἀδελφὸς ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος συγγενής, τὸν ὁποῖον κανεὶς ἐνταφιάζει μὲ θρήνους, αὐτὸς πλέον ἀπῆλθε τελειώνων καὶ ἐκπληρῶν τὴν μοῖραν του, τὸ δὲ ἐμπρός του εὑρισκόμενον πρέπει νὰ τὸ περιποιηθῇ ἐξοδεύων μετρίως ὡς εἰς ἕνα ἄψυχον βωμὸν τῶν ὑποχθονίων θεῶν. Τὸ δὲ μέτριον ἠμπορεῖ ὁ νομοθέτης νὰ τὸ μαντεύσῃ ὄχι τόσον ἄσχημα. Λοιπὸν ἃς ὑπάρχῃ ὁ ἑξῆς νόμος. Δηλαδή, διὰ μὲν τὸ ἀνώτατον τίμημα τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας ἃς μὴν εἶναι ἀνώτερα τῶν πέντε μνῶν, διὰ δὲ τὸ δεύτερον τρεῖς μναῖ, διὰ δὲ τὸ τρίτον δύο, καὶ μία μνᾶ διὰ τὸ τέταρτον εἶναι σωστὸν ἔξοδον.

Οἱ δὲ νομοφύλακες καὶ δι' ἄλλα πολλὰ πρέπει νὰ φροντίζουν, ὄχι ὀλιγώτερον δὲ δι' αὐτά, δηλαδὴ νὰ ἔχουν εἰς ὅλην των τὴν ζωὴν τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παίδων καὶ τῶν ἀνδρῶν πάσης ἡλικίας, καὶ μάλιστα εἰς τὰ τέλη ἑκάστου νὰ ἐπιστατῇ εἷς νομοφύλαξ, ὁποῖον παραλάβουν ὡς ἐπόπτην οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος, διὰ τὸν ὁποῖον ἃς εἶναι τιμὴ ὅ,τι καλὸν γίνεται εἰς τὸν ἀποθανόντα καὶ αἶσχος ὅ,τι δὲν εἶναι καλόν. Ἡ δὲ ἔκθεσις καὶ τὰ παρόμοια ἃς γίνονται συμφώνως μὲ τὸν σχετικὸν νόμον. Πρέπει ὅμως ὁ νομοθέτης νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν πολιτικὸν νόμον καὶ τὰ ἑξῆς. Τὸ νὰ ἐπιβάλλῃ κανεὶς ἐπιτακτικῶς ἢ νὰ ἀπαγορεύῃ τὰ δάκρυα δὲν εἶναι ὡραῖον, τὸ νὰ θρηνοῦν ὅμως καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν νὰ ἀκούωνται ξεφωνητὰ πρέπει νὰ τὸ ἀπαγορεύσῃ· καὶ νὰ ἐμποδίζῃ νὰ μεταφέρεται ὁ νεκρὸς ἀκάλυπτος μέσα εἰς τάς ὁδούς, καὶ νὰ ὁμιλοῦν εἰς τὸν νεκρόν, ὅταν διέρχονται τάς ὁδούς, καὶ νὰ εὑρίσκωνται ἔξω τῆς πόλεως πρὶν ἐξημερώσῃ. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ νόμοι ἃς ὑπάρχουν δι' αὐτὰ καὶ ὅστις μὲν πείθεται ἃς εἶναι ἀπηλλαγμένος πάσης τιμωρίας, ὅστις ὅμως ἀπειθεῖ εἰς οἱονδήποτε νομοφύλακα ἃς τιμωρηθῇ ἀπὸ ὅλους μὲ τὴν ἐγκρινομένην ἀπὸ αὐτοὺς ποινήν. Ὅσαι δὲ ἄλλαι πράξεις ἐκτελοῦνται διὰ τοὺς ἀποθανόντας ἢ διὰ νὰ ἐνταφιασθοῦν ἢ διὰ νὰ μείνουν ἄταφοι, δηλαδὴ προκειμένου περὶ πατροκτόνων καὶ ἱεροσύλων καὶ ὅλων τῶν τοιούτων

ἐλέχθησαν εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια διὰ νόμων, ὥστε σχεδὸν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ τέλος ἡ νομοθεσία μας.

Ὅλων δὲ σχεδὸν τῶν πραγμάτων σκοπὸς δὲν εἶναι νὰ ἐκτελέσωμεν κάτι οὔτε νὰ ἀποκτήσωμεν οὔτε νὰ κατοικήσωμεν εἰς οἰκίαν, ἀλλὰ νὰ εὕρωμεν τελείαν σωτηρίαν διὰ τὸν γεννηθέντα διὰ παντὸς καὶ τότε πλέον νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἐπράξαμεν τὸ χρέος μας, προηγουμένως δὲ ὅτι εἶναι ἀτελὲς καὶ τὸ ὅλον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ ὁμιλεῖς, καλὲ Ξένε. Ἀλλὰ πρὸς ποῖον σκοπὸν εἶπες τώρα πάλιν αὐτὰ ἐξήγησε τὸ καλλίτερον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φίλε Κλεινία, πολλὰ ἀπὸ τὰ παλαιὰ καλῶς διεδόθησαν, σχεδὸν δὲ ὄχι ὀλιγώτερον καὶ ὅσα ἀποδίδονται εἰς τάς Μοίρας.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὅτι πρῶτον μὲν ἡ Λάχεσις, ἔπειτα ἡ Κλωθὼ καὶ τρίτον ἡ Ἄτροπος ἡ διατηρούσα τὰ ἔργα τῶν προηγουμένων, αὐτά ποὺ παρωμοιάσθησαν μὲ τὴν διατήρησιν τῶν κλωσμένων νημάτων, τὰ ὁποῖα τελειοποιοῦν τὴν ἀμετάτρεπτον δύναμιν. Αὐτὰ δὲ πρέπει καὶ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν πολιτείαν ὄχι μόνον ὑγείαν τῶν σωμάτων νὰ προμηθεύουν, ἀλλὰ καὶ εὐνομίαν τῶν ψυχῶν, καὶ περισσότερον ἀκόμη σωτηρίαν τῶν νόμων. Εἰς ἐμὲ δὲ φαίνεται ὅτι αὐτὸ ἀκόμη λείπει ἀπὸ τοὺς νόμους, δηλαδή πῶς πρέπει νὰ ἐμφυσηθῇ ἐντὸς αὐτῶν ἡ ἀμετάτρεπτος δύναμις κατὰ φύσιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Δὲν λέγεις μηδαμινὸν πρᾶγμα, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ τρόπος, διὰ νὰ δίδεται τὸ τοιοῦτον εἰς πᾶν πρᾶγμα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ ὅμως εἶναι δυνατόν, καθὼς ἐγὼ ἐννοῶ πρὸς τὸ πάρον κάλλιστα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τότε λοιπὸν ἂς μὴ τὸ παραμελήσωμεν μὲ κανένα τρόπον, πρὶν νὰ προμηθεύσωμεν αὐτὸ τὸ ἴδιον εἰς τοὺς ἐξετασθέντας νόμους. Διότι εἶναι γελοῖον νὰ κοπιάσῃ κανεὶς εἰς μάτην δι' ὀτιδήποτε καὶ νὰ μὴ τὸ ἀσφαλίσῃ εἰς μέρος ἀσφαλές.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ ὀρθὰ μὲ συμβουλεύεις, καὶ θὰ μὲ ἴδῃς νὰ εἶμαι καὶ ἐγὼ ἄλλος ὅμοιός σου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ καλὰ τὸ εἶπες. Λοιπὸν ποία, φρονεῖς, ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀσφάλεια, καὶ μὲ ποῖον τρόπον διὰ τὴν πολιτείαν καὶ τοὺς νόμους μας;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε δὲν εἴπαμεν ὅτι πρέπει νὰ συγκροτηθῇ σύλλογος ἐντὸς τῆς πόλεως μας τοιοῦτος κάπως; Δηλαδὴ δέκα μὲν ἀπὸ τοὺς νομοφύλακας οἱ ἑκάστοτε γεροντότεροι, ὅλοι δὲ οἱ λαβόντες βραβεῖα πρέπει νὰ συνέρχωνται εἰς τὸν ἴδιον χῶρον μὲ αὐτούς, ἔπειτα δὲ οἱ περιηγηθέντες χάριν ἐρεύνης, ἐὰν ἔτυχε νὰ ἀκούσουν κάτι τι ἐπίκαιρον διὰ τοὺς νομοφύλακας καὶ ἐπανελθόντες εἰς τὴν πατρίδα των καὶ ἐξελεγχθέντες ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους φανοῦν ἄξιοι συμμετοχῆς εἰς τὸν σύλλογον. Ἔπειτα δὲ πρέπει ὁ καθεὶς νὰ προσλαμβάνῃ ἀνὰ ἕνα νέον ὄχι κατωτέρας ἡλικίας τῶν τριάκοντα ἐτῶν. Ἀφοῦ δὲ πρῶτον κρίνῃ αὐτὸν τὸν νέον ἀπὸ τὴν φύσιν του καὶ τὴν ἀνατροφήν του ὡς ἄξιον, τότε νὰ τὸν παρουσιάσῃ εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ ἂν μὲν ἐγκριθῇ καὶ ἀπὸ αὐτούς, νὰ τὸν προσλάβῃ, εἰδεμὴ νὰ ἀποκρυβῇ ἡ γενομένη κρίσις καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἀπορριφθέντα. Πρέπει δὲ ὁ σύλλογος νὰ εἶναι πρωινός, τὴν ὥραν ποὺ ὑπάρχει σχολὴ εἰς ὅλους ἀπὸ τάς ἄλλας ἰδιωτικὰς καὶ κοινὰς ὑποθέσεις. Τοιοῦτον τί, νομίζω, ἐλέχθη εἰς τοὺς προηγουμένους μας λόγους.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα, ἐλέχθη.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Περὶ αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ συλλόγου ἐπαναλαμβάνω νὰ εἴπω τὸ ἑξῆς. Ἐὰν αὐτόν, φρονῶ, τὸν στερεώσῃ ὡσὰν ἄγκυραν τῆς πόλεως, τότε θὰ ἔχῃ ὅλα τὰ κατάλληλα μέσα, διὰ νὰ διασῴζῃ ὅλα ὅσα θέλομεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα πλέον εἶναι ἰδική μας εὐκαιρία, νὰ μὴ φανῶμεν διόλου ἀπρόθυμοι, διὰ νὰ τὰ ἐξηγήσωμεν ὀρθῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὡμίλησες, καὶ κάμε καθὼς σκέπτεσαι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν πρέπει, φίλε Κλεινία, εἰς πᾶν πρᾶγμα νὰ φαντασθῶμεν τὸν κατάλληλον σωτῆρα, καθὼς εἰς τὸ ζῷον ἐπλάσθη κυρίως ἡ ψυχὴ καὶ ἡ κεφαλὴ ὡς τὸ σπουδαιότερον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτὸ πάλιν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως ἡ ἱκανότης αὐτῶν τῶν δύο παρέχει σωτηρίαν εἰς πᾶν ζῷον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Διότι εἰς τὴν ψυχὴν ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐνυπάρχει καὶ ὁ νοῦς, εἰς δὲ τὴν κεφαλὴν πάλιν ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑπάρχει καὶ ἡ ὅρασις καὶ ἡ ἀκοή. Γενικῶς δὲ ὁ νοῦς συγχωνευθεὶς καὶ συνενωθεὶς μὲ τάς κυριωτέρας αἰσθήσεις ἴσως ἠμπορεῖ πολὺ δικαίως νὰ ὀνομασθῇ ἀσφάλεια ἑκάστου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ εἶναι πιθανὸν τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως εἶναι πιθανόν. Ἀλλὰ ποίας εἰδικότητος ὁ νοῦς ἐὰν συνενωθῇ μὲ τάς αἰσθήσεις ἠμπορεῖ νὰ καταστῇ ἀσφάλεια τῶν πλοίων εἰς κακοκαιρίας καὶ εἰς καλοκαιρίας; Τάχα εἰς τὸ πλοῖον ὁ πλοίαρχος καὶ οἱ ναῦται συνενώσαντες τάς αἰσθήσεις των μὲ τὸν πλοιαρχικὸν νοῦν δὲν ἐξασφαλίζουν τὸν ἑαυτόν των καὶ τὸ πλοῖον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ τί;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν χρειάζονται πολλὰ παραδείγματα διὰ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ καθὼς εἰς τὸ στρατόπεδον ἂς σκεφθῶμεν ποῖον σκοπὸν ἂν ὁρίσουν οἱ στρατηγοὶ καὶ ἡ ἰατρικὴ ὑπηρεσία θὰ ἀπέβλεπαν εἰς τὴν σωτηρίαν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε δὲν ἐπιδιώκει ἐκείνη μὲν νίκην καὶ ὑποταγὴν τῶν ἐχθρῶν, ἡ δὲ τέχνη τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ὑπηρετῶν των τὴν ἀπόδοσιν τῆς ὑγείας εἰς τὸ σῶμα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν ὁ ἰατρός, ὅταν δὲν γνωρίζῃ τὸ σχετικὸν μὲ τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου τὸ ὠνομάσαμεν ὑγείαν, ἢ τὴν νίκην ὁ στρατηγὸς ἢ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους κανὲν ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν, εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ νοῦν ὡς πρὸς αὐτά;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ τώρα ὡς πρὸς τὴν πόλιν; Ἐὰν κανεὶς φανῇ, ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν πολιτικὸν σκοπόν, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ προσέχῃ, ἄραγε ἠμπορεῖ πρῶτον μὲν νὰ ὀνομασθῇ δικαίως ἄρχων, ἔπειτα εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀσφαλίσῃ ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὸν σκοπὸν ἀπολύτως δὲν γνωρίζει;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὁμοίως λοιπὸν καὶ τώρα πρέπει, καθὼς φαίνεται, ἐὰν πρόκειται νὰ λάβῃ τέλος ὁ συνοικισμὸς τῆς χώρας μας, νὰ ὑπάρχῃ κάτι ἐντὸς αὐτῆς, τὸ ὁποῖον νὰ γνωρίζῃ, πρῶτον μὲν ὡς πρὸς αὐτό ποὺ ὠνομάσαμεν σκοπόν, ποῖος εἶναι ὁ πολιτικὸς σκοπὸς μας, ἔπειτα μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ λάβῃ μέρος εἰς αὐτόν, καὶ ποῖος συμβουλεύει δι' αὐτὸν καλῶς ἢ ὄχι, πρῶτον μὲν μεταξὺ τῶν ἰδίων νόμων καὶ ἔπειτα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἐὰν ὅμως μένῃ καμμία πόλις στερημένη τοῦ τοιούτου, τότε διόλου παράδοξον, ἀφοῦ μείνῃ ἀνόητος, καὶ ἀναίσθητος, νὰ πράξῃ ὅ,τι τύχῃ, εἰς πᾶσαν της πρᾶξιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν εἰς ποῖον μέρος ἢ ἔργον τῆς πόλεως ὑπάρχει ἀρκετὰ προετοιμασμένον τοιοῦτος ἀσφαλιστικὸς τρόπος; Ἠμποροῦμεν νὰ τὸ εἰποῦμεν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὄχι καθαρὰ βεβαίως, Ξένε μου, ἐὰν ὅμως πρόκειται νὰ ὑποθέτωμεν, νομίζω ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς ὑπονοεῖ τὸν σύλλογον, διὰ τὸν ὁποῖον εἶπες πρὸ ὀλίγου ὅτι πρέπει νὰ συνεδριάζῃ τὴν νύκτα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ λαμπρὰ μὲ ἐπρόλαβες, φίλε Κλεινία, καὶ λοιπὸν πρέπει αὐτὸς καθὼς μᾶς προαγγέλλει ὁ προηγηθεὶς λόγος, νὰ ἔχῃ ὅλας τάς ἀρετάς, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς εἶναι τὸ νὰ μὴ πλανᾶται ἐπιδιώκων πολλοὺς σκοποὺς ἀλλὰ εἰς ἓν μέρος νὰ βλέπῃ καὶ εἰς αὐτὸ νὰ διευθύνῃ ὅλα του τὰ βέλη.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Εἶμαι συμφωνότατος.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν θὰ μάθωμεν ὅτι δὲν εἶναι διόλου παράδοξον νὰ πλανῶνται ὅλοι οἱ νόμοι τῶν πόλεων διατὶ διαφόρους σκοποὺς ἐπιδιώκουν αἱ νομοθεσίαι τῶν διαφόρων πόλεων. Καὶ κυρίως δὲν εἶναι παράδοξον ἂν ἄλλοι μὲν θέτουν ὡς ὅρον τὰ δίκαια, διὰ νὰ κυριαρχήσουν μερικοὶ εἰς τὴν πόλιν, εἴτε εἶναι καλλίτεροι εἴτε χειρότεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἄλλοι δὲ νὰ πλουτίσουν, εἴτε εἶναι δοῦλοι ἄλλων εἴτε ὄχι, ἄλλοι δὲ τὴν προθυμίαν πρὸς τὸν ἐλεύθερον βίον, ἄλλοι δὲ καὶ πρὸς δύο συγχρόνως σκοποὺς ἀποβλέπουν νομοθετοῦντες, δηλαδή πως νὰ εἶναι ἐλεύθεροι καὶ κυρίαρχοι ἄλλων πόλεων. Ἄλλοι δέ, οἱ σοφώτεροι, καθὼς νομίζουν τὸν ἑαυτόν των, ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια ἐπιδιώκουν, ἕνα δὲ ἐξαιρετικὸν σκοπὸν δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ δηλώσουν ὅτι προτιμοῦν, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀποβλέπουν ὅλαι αἱ ἄλλαι πράξεις των.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τότε λοιπόν, καλὲ Ξένε, δὲν ὡρίσθη πρὸ πολλοῦ καλῶς ὁ ἰδικός μας σκοπός; Δηλαδὴ πρὸς ἕνα σκοπὸν εἴπαμεν ὅτι πρέπει νὰ τείνουν ὅλοι οἱ νόμοι μας, αὐτὸ δὲ ἐδέχθημεν πολὺ ὀρθῶς ὅτι ὀνομάζεται ἀρετή.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὴν δὲ ἀρετήν, νομίζω, τὴν ὡρίσαμεν ὡς ἀποτελουμένην ἀπὸ τέσσαρα πράγματα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαιότατα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τὸν δὲ νοῦν ἀρχηγὸν ὅλων αὐτῶν, πρὸς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ στρέφουν τὸ βλέμμα καὶ ὅλα μὲν τὰ ἄλλα πράγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ τρία ἐξ αὐτῶν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ λαμπρὰ παρακολουθεῖς, φίλε Κλεινία. Λοιπὸν τώρα παρακολούθησέ με καὶ εἰς τὰ ἐπίλοιπα. Καὶ λοιπὸν εἴπαμεν ποῖον εἶναι τὸ ἓν ἐκεῖνο, πρὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ στρέφῃ τὸ βλέμμα ὁ νοῦς ὁ πλοιαρχικὸς καὶ ὁ ἰατρικὸς καὶ ὁ στρατηγικός. Τώρα δὲ εὑρισκόμεθα εἰς τὸ σημεῖον τοῦ νὰ ἐξελέγξωμεν τὸν πολιτικὸν νοῦν, καὶ ὡς νὰ εἶναι πρόσωπον ἠμποροῦμεν νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν καὶ νὰ εἰποῦμεν: καὶ σύ, ἀξιοθαύμαστε φίλε, ποῦ ἀποβλέπεις; Ποῖον εἶναι ἄραγε ἐκεῖνο τὸ ἕν, τὸ ὁποῖον ὁ μὲν ἰατρικὸς νοῦς ἠμπορεῖ νὰ τὸ ἐκφράσῃ σαφῶς, σὺ δὲ ὁ ὁποῖος μάλιστα εἶσαι ὑπέροχος, καθὼς ἠμπορεῖς νὰ φρονῇς, ἀπὸ ὅλους τοὺς νουνεχεῖς, δὲν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ τὸ εἴπῃς; Ἢ μήπως σεῖς, φίλε Μέγιλλε καὶ Κλεινία, ἠμπορεῖτε εἰς τὴν θέσιν ἐκείνου νὰ μοῦ εἴπητε μὲ ἀκρίβειαν, ποῖον εἶναι ἄραγε τοῦτο, καθὼς ἐγὼ διὰ τόσα ἄλλα σᾶς ἔδιδα ὁρισμούς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μάλιστα, ξένε μου.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τουλάχιστον ἠμπορεῖτε νὰ εἴπητε ὅτι ἔχετε προθυμίαν νὰ τὸ ἐννοήσετε αὐτὸ ποῖον εἶναι καὶ ποῦ ἔγκειται;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποῦ ἐννοεῖς δηλαδή;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δηλαδή, ὅταν εἴπαμεν ὅτι ὑπάρχουν τέσσαρα εἴδη τῆς ἀρετῆς, εἶναι βεβαίως φανερὸν ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ἕκαστον χωριστά, ἀφοῦ εἶναι τέσσαρα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀμὲ πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως ὅλα αὐτὰ τὰ ὀνομάζομεν μὲ ἓν ὄνομα, δηλαδὴ καὶ τὴν ἀνδρείαν τὴν θεωροῦμεν ἀρετὴν καὶ τὴν φρόνησιν ἀρετήν, καὶ τὰ ἄλλα δύο ἐπίσης, διότι φρονοῦμεν πραγματικῶς ὅτι δὲν εἶναι πολλά, ἀλλὰ μόνον αὐτὸ τὸ ἕν, δηλαδὴ ἡ ἀρετή.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Κατὰ τὶ μὲν διαφέρουν αὐτὰ τὰ δύο καὶ ἔλαβαν δύο ὀνόματα, καὶ κατὰ τὶ τὰ ἄλλα, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ εἰποῦμεν. Πῶς ὅμως καὶ εἰς τὰ δύο αὐτὰ καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἀπεδώσαμεν ἓν ὄνομα, δηλ. τὴν ἀρετήν, αὐτὸ πλέον δὲν εἶναι εὔκολον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐξηγήσω τὶ ἐννοῶ. Δηλαδὴ ἂς μοιρασθῶμεν μεταξύ μας τὴν ἐρώτησιν καὶ τὴν ἀπάντησιν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς τὸ ἐννοεῖς τοῦτο πάλιν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐρώτησέ με πῶς θεωροῦμεν ἓν τὴν ἀρετὴν καὶ ἔπειτα πάλιν τὰ ἐθεωρήσαμεν αὐτὰ τὰ δύο ὡς δύο, τὸ ἓν μὲν ὡς ἀνδρείαν, τὸ ἄλλο δὲ ὡς φρόνησιν. Δηλαδή, θὰ σοῦ εἴπω τὴν αἰτίαν, ὅτι τὸ πρῶτον μὲν περιστρέφεται εἰς τὸν φόβον, δηλαδὴ ἡ ἀνδρεία, τῆς ὁποίας, συμμετέχουν καὶ τὰ ζῷα καὶ τὰ ἤθη τῶν πολὺ νεαρῶν παιδίων. Διότι ἡ ἀνδρεία ψυχὴ ὑπάρχει χωρὶς λογικὸν καὶ ἐκ φύσεως. Ἐξ ἄλλου πάλιν χωρὶς λογικὸν ψυχὴ φρόνιμος καὶ νουνεχὴς οὔτε ὑπῆρξε πότε οὔτε ὑπάρχει, οὔτε θὰ ὑπάρξῃ, διότι εἶναι διάφορον πρᾶγμα.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγεις τὴν ἀλήθειαν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς λοιπὸν εἶναι διάφορα πράγματα καὶ δύο, σὺ τὸ ἔλαβες ἀπὸ ἐμὲ διὰ τοῦ λόγου. Ἀλλὰ τώρα πάλιν πως εἶναι ἓν καὶ τὸ ἴδιον, εἰπὲ σὺ κατ' ἀνταπόδοσιν εἰς ἐμέ. Ἔχε ὑπ' ὄψει σου δὲ ὅτι ὀφείλεις νὰ εἴπῃς καί πώς, ἐνῶ εἶναι τέσσαρα, εἶναι ἕν, καὶ ἀφοῦ σὺ δείξῃς ὅτι εἶναι ἓν ἀπαίτησε ἀπὸ ἐμὲ νὰ εἴπω πώς εἶναι πάλιν τέσσαρα. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἂς ἐξετάσωμεν κατόπιν ἄραγε, ὅστις γνωρίζει ἀρκετὰ καλὰ περὶ ἑνὸς ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἔχει μὲν καὶ ὄνομα, ἀλλὰ ἔχει καὶ ὁρισμὸν πρέπει μόνον τὸ ὄνομα νὰ γνωρίζῃ, τὸν δὲ ὁρισμὸν νὰ τὸν ἀγνοῇ, ἢ μήπως ὅστις εἶναι κάτι, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὅλα αὐτὰ περὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα ὑπερέχουν εἰς μέγεθος καὶ κάλλος;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ φαίνεται πιθανὸν τουλάχιστον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν διὰ τὸν νομοθέτην καὶ τὸν νομοφύλακα καὶ διὰ πάντα φρονοῦντα ὅτι εἶναι ὑπέροχος εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἔλαβε βραβεῖα δι' ὅλα αὐτά, ὑπάρχει κανὲν ἄλλο πρᾶγμα σπουδαιότερον ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην καὶ φρόνησιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δι' αὐτὰς λοιπὸν οἱ ἑρμηνευταί, οἱ διδάσκαλοι, οἱ νομοθέται καὶ οἱ φύλακες τῶν ἄλλων, ὅταν κανεὶς ἔχῃ ἀνάγκην νὰ τάς μάθῃ καὶ νὰ τάς γνωρίζῃ, ἢ ὅταν ἔχῃ ἀνάγκην νὰ τιμωρηθῇ καὶ νὰ ἐπιπληχθῇ, ἐὰν σφάλλῃ, ἄραγε αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ τὸν

διαφωτίσουν προηγουμένως ποίαν δύναμιν ἔχει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία καὶ ὡρισμένως νὰ φαίνεται εἰς τάς ἑρμηνείας του ὑπέροχος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ νὰ ἔλθῃ ἢ κανεὶς ποιητὴς εἰς τὴν πόλιν ἢ κανεὶς διδάσκαλος τῶν νέων καὶ νὰ καυχᾶται ὅτι εἶναι ἀνώτερος τοῦ ἀριστεύσαντος εἰς πᾶσαν ἀρετήν; Τότε λοιπὸν εἰς τοιαύτην πόλιν, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἱκανοὶ φύλακες μὲ λόγους καὶ ἔργα γνωρίζοντες τελείως περὶ τῆς ἀρετῆς, εἶναι παράδοξον πρᾶγμα, ἀφοῦ μένει ἀφύλακτος, νὰ πάθῃ ὅσα πάσχουν αἱ περισσότεραι ἀπὸ τάς σημερινὰς πόλεις;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου βεβαίως, καθὼς φαίνεται.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἄραγε πρέπει νὰ κάμωμεν αὐτὸ ποὺ λέγομεν ἢ πῶς ἀλλέως; Δηλαδὴ πρέπει νὰ προετοιμάσωμεν τοὺς φύλακας ἀκριβεστέρους εἰς τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους καὶ μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον; Ἢ ἀλλέως μὲ ποῖον τρόπον θὰ ὁμοιάσῃ ἡ πόλις μας μὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τάς αἰσθήσεις τῶν νοημόνων, καὶ θὰ φαίνεται ὡς νὰ ἔχῃ κάποιους παρομοίους φύλακας ἐντὸς της;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς λοιπὸν καὶ μὲ ποῖον μέσον, φίλε Ξένε, πρέπει νὰ ἐννοοῦμεν τὴν παρομοίωσιν αὐτῆς πρὸς κάτι τοιοῦτον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ πόλις εἶναι ἡ κεφαλή, ἀπὸ δὲ τοὺς φύλακας οἱ μὲν νέοι καὶ οἱ εὐφυέστεροι εἶναι κάπως περιωρισμένοι εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφήν, καὶ ἔχουν εἰς ὅλην των τὴν ψυχὴν ὀξυδέρκειαν, ὥστε νὰ βλέπουν ὁλόγυρα εἰς ὅλην τὴν πόλιν καὶ φρουροῦντες νὰ παραδίδουν τάς ἐντυπώσεις τῶν αἰσθήσεων εἰς τὴν μνήμην των καὶ νὰ ἀναγγέλλουν εἰς τοὺς γεροντοτέρους ὅλα ὅσα συμβαίνουν εἰς τὴν πόλιν, ἐξ ἄλλου δὲ οἱ γέροντες οἱ ὁμοιάζοντες τὸν νοῦν ἐννοοῦν τὰ περισσότερα καὶ τὰ σπουδαιότερα καὶ τὰ σκέπτονται, καὶ ἔχοντες ὑπηρέτας καὶ συμβούλους τοὺς νέους, οὕτω πὼς ἀπὸ κοινοῦ σώζουν καὶ οἱ δύο πραγματικῶς τὴν πόλιν ὁλόκληρον. Ἄραγε οὕτω πὼς ἐννοοῦμεν, ἢ πῶς ἀλλέως θέλεις νὰ τὰ τακτοποιήσωμεν; Τάχα ὅλοι νὰ εἶναι ὅμοιοι καὶ νὰ μὴν ὑπάρχουν μερικοὶ τελειοποιημένοι εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀλλ' αὐτό, ἀξιοθαύμαστε φίλε, εἶναι ἀδύνατον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπὸν πρέπει νὰ βαδίσωμεν εἰς κάποιαν ἐκπαίδευσιν τελειοτέραν τῆς προηγουμένης.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἴσως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλ' ἄραγε μήπως αὐτή, τὴν ὁποίαν ἐθίξαμεν τώρα, εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν χρειαζόμεθα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαιότατα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Λοιπὸν δὲν ἐλέγαμεν ὅτι ὁ τέλειος δι' ὅλα δημιουργὸς καὶ φύλαξ πρέπει ὄχι μόνον νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὰ πολλά, ἀλλὰ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐννοήσῃ τὸ ἓν καὶ ἀφοῦ τὸ ἐννοήσῃ νὰ δώσῃ εἰς ὅλα διάταξιν σύμφωνον μὲ ἐκεῖνο;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλ' ἄραγε ἠμπορεῖ εἰς τὸ καθένα νὰ γίνῃ ἄλλη ἐξέτασις καὶ σκέψις σοφωτέρα δι' ὀτιδήποτε παρὰ τὸ νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ

εὑρίσκῃ μίαν κοινὴν ἔννοιαν εἰς τὰ πολλὰ καὶ ἀνόμοια πράγματα;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἴσως.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ὄχι ἴσως, εὐλογημένε μου, ἀλλὰ ἀσφαλῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν μέθοδον δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἀσφαλεστέρα εἰς κανένα ἄνθρωπον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βασιζόμενος εἰς σέ, καλὲ Ξένε, συμφωνῶ μαζί σου καὶ ἂς προχωρήσωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὴν συζήτησίν μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τότε λοιπόν, καθὼς φαίνεται, πρέπει νὰ ὑποχρεώσωμεν καὶ τοὺς φύλακας αὐτῆς τῆς θείας πολιτείας μας πρῶτον νὰ ἐννοήσουν τὶ κοινὸν ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ τέσσαρα αὐτά, τὸ ὁποῖον λέγομεν ὅτι εἶναι τὸ ἴδιον καὶ εἰς τὴν ἀνδρείαν καὶ εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ εἰς τὴν φρόνησιν καὶ ὀρθῶς ἴσως τὸ ὀνομάζομεν μὲ ἓν ὄνομα ἀρετήν. Αὐτό, φίλοι μου, ἐὰν μὲν θέλωμεν τώρα ποὺ τὸ ἐσφίξαμεν σχεδὸν ὑπερβολικὰ νὰ μὴ τὸ παραιτήσωμεν, πρὶν νὰ ὁρίσωμεν τελείως, τὶ πρᾶγμα εἶναι ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀποβλέπωμεν εἴτε ὡς ἓν εἴτε ὡς ἀκέραιον εἴτε ὡς τὰ δύο ὁμοῦ εἴτε ὁπωσδήποτε ἄλλως ἐπλάσθη. Ἢ μήπως ἐλπίζομεν ἀκόμη, ἂν τυχὸν μας διαφύγῃ τοῦτο, ὅτι θὰ ἐννοήσωμεν τελείως τὸ ζήτημα τῆς ἀρετῆς, περὶ τῆς ὁποίας δὲν θὰ εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ ἐξηγήσωμεν ἂν εἶναι πολλὰ ἢ τέσσαρα ἢ ἕν; Λοιπόν, ἐὰν πειθώμεθα εἰς τάς ὑποδείξεις τοῦ ἑαυτοῦ μας, μὲ κάθε τρόπον πρέπει νὰ ἐπιτύχωμεν νὰ ὑπάρξῃ τοῦτο εἰς τὴν πόλιν μας. Ἐὰν ὅμως τυχὸν νομίζωμεν ὅτι ἀπολύτως πρέπει νὰ τὸ παραιτήσωμεν, ἂς γίνῃ οὕτω.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Διόλου μὰ τὸν ξένιον θεόν, φίλε Ξένε, δὲν πρέπει νὰ παραιτήσωμεν αὐτό, διότι μας φαίνεσαι ὅτι ὁμιλεῖς πολὺ ὀρθά. Ἀλλὰ τώρα πῶς ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἐπιτύχῃ;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀκόμη ἂς μὴ ἐξετάσωμεν τό πως θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν. Ἀλλὰ πρῶτον ἂς μείνωμεν σταθερῶς σύμφωνοι μεταξύ μας περὶ τοῦ ἂν πρέπει ἢ ὄχι.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πρέπει, ἐὰν εἶναι δυνατόν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ τὶ λοιπόν; Περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἴδιον φρονοῦμεν; Δηλαδὴ ὅτι πρέπει νὰ μάθουν οἱ φύλακές μας μόνον ὅτι εἶναι πολλὰ τὸ καθὲν ἀπὸ αὐτά, ἢ καὶ ὅτι εἶναι ἓν καὶ πῶς;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Σχεδὸν φαίνεται ἐξ ἀνάγκης ὅτι πρέπει νὰ ἐννοήσουν καὶ ὅτι εἶναι ἕν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἀλλὰ πάλιν μόνον νὰ ἐννοοῦν, τὸ δὲ συμπέρασμα διὰ τοῦ ὁρισμοῦ νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ τὸ ἐκτελέσουν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς εἶναι δυνατόν. Διότι αὐτό ποὺ λέγεις εἶναι κατάστασις ζῳώδης.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπόν; Ἄραγε δι' ὅλα τὰ σπουδαῖα τὸ ἴδιον ἔχομεν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι δηλαδὴ ὅσοι πρόκειται νὰ γίνουν ἀληθεῖς φύλακες τῶν νόμων πρέπει νὰ γνωρίζουν τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν, καὶ μὲ ὁρισμοὺς νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὰ ἐξηγοῦν καὶ μὲ τὰ ἔργα νὰ τὰ ἐφαρμόζουν, κρίνοντες καὶ ὅσα γίνονται καλῶς κατὰ φύσιν καὶ ὅσα ὄχι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μήπως λοιπὸν τάχα δὲν εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ ὡραιότερα πράγματα τὸ ζήτημα τῶν θεῶν, τὸ ὁποῖον μάλιστα μὲ προσοχὴν ἐξετάσαμεν, δηλαδὴ ὅτι ὑπάρχουν καὶ πόσην δύναμιν φαίνεται ὅτι ἔχουν, καὶ πόσον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθοῦν αὐτὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι εἰς μὲν τοὺς περισσοτέρους πολίτας ἐπιτρέπεται νὰ συμμορφώνωνται μὲ τὴν γνώμην μόνον τῶν νόμων, ἀπὸ ὅσους ὅμως πρόκειται νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν φύλαξιν αὐτῶν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ τοῦτο εἰς ἐκεῖνον ὅστις δὲν ἤθελεν ἐργασθῇ ἐπιμόνως διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλήρη πεποίθησιν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν θεῶν; Ἡ δὲ ἀπαγόρευσις νὰ συνίσταται εἰς τὸ νὰ μὴ ἐκλέγεται μεταξὺ τῶν νομοφυλάκων ὅστις δὲν εἶναι θεῖος καὶ δὲν κατέγινε πολὺ εἰς αὐτά, οὔτε πάλιν ἀνήκει εἰς τοὺς διακρινομένους διὰ τὴν ἀρετήν των.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τουλάχιστον εἶναι δίκαιον καθὼς λέγεις, ὅστις εἶναι ἀργὸς εἰς τὰ τοιαῦτα, ἢ ἀνίκανος νὰ δίδῃ ἀπάντησιν, νὰ ἀπέχῃ πολὺ ἀπὸ τὰ καλά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἄραγε λοιπὸν γνωρίζομεν ὅτι δύο πράγματα ὁδηγοῦν εἰς τὴν πίστιν περὶ ὑπάρξεως θεῶν, τὰ ὁποῖα ἐξετάσαμεν προηγουμένως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ποία;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τὸ ἓν μὲν εἶναι αὐτό ποὺ ἐλέγαμεν περὶ τῆς ψυχῆς, ὅτι δηλαδὴ εἶναι τὸ ἀρχαιότερον καὶ θεϊκώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ κίνησις λαβοῦσα σύμμαχον τὴν γένεσιν ἐπρομήθευσε αἰωνίαν ὕπαρξιν. Τὸ δὲ ἄλλο εἶναι μὲ ποίαν τάξιν γίνεται ἡ κίνησις καὶ τῶν ἄστρων καὶ ὅσα ἄλλα διοικεῖ ὁ νοῦς ὁ τακτοποιήσας τὸ σύμπαν. Διότι ὅστις ἀντιληφθῇ αὐτὰ ὄχι μηδαμινῶς οὐδὲ ἐπιπολαίως, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι τόσον ἄθεος γεννημένος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε νὰ μὴ πάθῃ τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ὅ,τι περιμένουν οἱ περισσότεροι. Διότι, αὐτοὶ μὲν φρονοῦν ὅτι ὅσοι ἐξετάζουν αὐτὰ μὲ τὴν ἀστρονομίαν καὶ τάς ἄλλας σχετικὰς μὲ αὐτὴν τέχνας γίνονται ἄθεοι, διότι ἐννοοῦν δῆθεν τελείως ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα συμβαίνουν συμφώνως μὲ ἀπαραβάτους νόμους καὶ ὄχι μὲ προαίρεσιν ἀγαθῆς θελήσεως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀλλὰ πῶς λοιπὸν ἔχει τὸ πρᾶγμα;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καθὼς εἶπα, ὅλως διόλου ἀντιθέτως καὶ τώρα καὶ ὅταν αὐτὰ οἱ εἰδικοὶ τὰ ἐνόμιζαν ὡς ἄψυχα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ τότε ἐπεριβάλλοντο αὐτὰ μὲ θαυμασμόν, καὶ ὑπετίθετο κάπως ἡ σήμερον ἀσφαλῶς παραδεχτὴ γνώμη ἀπὸ τοὺς λεπτολογούντας περὶ αὐτῶν, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατόν, ἂν εἶναι ἄψυχα καὶ δὲν ἔχουν νοῦν, νὰ ἐφαρμόζουν μὲ τόσην ἀκρίβειαν θαυμασίους ὑπολογισμούς. Καὶ μερικοὶ βεβαίως ἀπὸ τότε ἐτολμοῦσαν νὰ ῥιψοκινδυνεύσουν μέχρι τοῦ σημείου νὰ λέγουν ὅτι ὁ νοῦς ἐτακτοποίησε ὅλα τὰ οὐράνια πράγματα. Ἀλλὰ οἱ ἴδιοι πάλιν πλανημένοι ὡς πρὸς τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς καὶ μὴ γνωρίζοντες ὅτι εἶναι ἀρχαιοτέρα τῶν σωμάτων (τῆς ὕλης), ἀλλὰ θεωρήσαντες αὐτὴν ὡς μεταγενεστέραν, ὅλα σχεδὸν τὰ ἀνέτρεψαν πάλιν, καὶ πολὺ περισσότερον τὸν ἑαυτόν των.

Δηλαδὴ ὅσα εἶναι ἐμπρὸς εἰς τὰ βλέμματά των καὶ κινοῦνται εἰς τὸν οὐρανὸν ἐφάνησαν εἰς αὐτοὺς ὅτι εἶναι φορτωμένα μὲ λίθους καὶ χῶμα καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα ἄψυχα σώματα, τὰ ὁποῖα διαμοιράζουν τάς αἰτίας ὅλου τοῦ κόσμου. Αὐτοὶ οἱ λόγοι ἐπροκάλεσαν τότε τὴν διάδοσιν περὶ τῆς ἀθεΐας, καὶ κατέστησαν ἐπικίνδυνον τὴν ἔρευναν αὐτῶν, καὶ μάλιστα καὶ ὕβρεις ἐσκέφθησαν οἱ ποιηταί, παρομοιάζοντες τοὺς φιλοσόφους μὲ ἀνοήτους σκύλλους ἐξακολουθοῦντας νὰ γαυγύζουν καὶ τόσαι ἄλλας ἀνοησίας. Τώρα ὅμως, καθὼς εἶπα, συμβαίνει ὅλως τὸ ἀντίθετον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ κανεὶς ἀσφαλῶς θεοσεβὴς ἀπὸ τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους, ἐὰν δὲν χωνεύσῃ αὐτὰ τὰ δύο πράγματα, δηλαδὴ πρῶτον ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ ἀρχαιότερον ὅλων ὅσα ἔλαβαν γέννησιν καὶ ἀθάνατον καὶ κυριαρχεῖ ὅλων τῶν σωμάτων, δεύτερον δὲ ἐκεῖνο ποὺ εἴπαμεν πολλάκις, δηλ. νὰ ἐννοήσῃ καὶ τὸν νοῦν τῶν ὄντων ποὺ εἴπαμεν ὅτι ὑπάρχει εἰς τὰ ἄστρα καὶ τὰ προπαρασκευαστικὰ δι' αὐτὰ μαθήματα, καὶ ἀφοῦ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν σχέσιν αὐτῶν μὲ τὴν μουσικὴν νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ ἁρμονικῶς εἰς τάς ἠθικὰς πράξεις καὶ τοὺς νόμους καὶ δι' ὅσα ὑπάρχει ὁρισμὸς νὰ καταστῇ ἱκανὸς νὰ δίδῃ ἐξήγησιν, ὅστις δὲ δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀποκτήσῃ καὶ αὐτὰ ἐκτὸς τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν σχεδὸν δὲν εἶναι δυνατόν ποτὲ νὰ γίνῃ τέλειος ἄρχων ὅλης τῆς πόλεως, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπηρέτης ἄλλων ἀρχόντων. Τώρα πλέον λοιπόν, φίλε Κλεινία καὶ Μέγιλλε, πρέπει ἔξω ἀπὸ ὅλους τοὺς νόμους ποὺ ἐξετάσαμεν νὰ προσέχωμεν ἂν πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τοῦτον διὰ νὰ εἶναι φύλαξ νόμιμος χάριν τῆς ἀσφαλείας, δηλαδὴ τὸν νυκτερινὸν σύλλογον (συγκέντρωσιν) τῶν ἀρχόντων, ἀφοῦ ἀποκτήσῃ, ὅλην τὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν. Ἢ πῶς ἀλλέως νὰ κάμωμεν;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀλλά, ἀξιαγάπητε φίλε, πῶς δὲν θὰ τὸν προσθέσωμεν, ἐὰν ἠμπορέσωμεν ἔστω καὶ ὀλίγον;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ βεβαίως δι' αὐτὸ ἂς φιλοτιμηθῶμεν ὅλοι. Διότι καὶ ἐγὼ θὰ γίνω συνεργάτης σας πρόθυμος, ἐκτὸς δὲ ἐμοῦ θὰ εὕρω καὶ ἄλλους, ἐπειδὴ ἀπέκτησα ὡς πρὸς αὐτὰ πεῖραν καὶ μεγάλην μελέτην.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἀλλά, Ξένε μου, πρὸ παντὸς ἂς βαδίσωμεν εἰς τὸν δρόμον ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ καὶ ὁ θεός. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ὁ καλλίτερος τρόπος, αὐτὸ τώρα ἂς συζητήσωμεν καὶ ἂς ἐξετάσωμεν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα πλέον δι' αὐτά, φίλε Μέγιλλε καὶ Κλεινία, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νομοθετήσωμεν νόμους, πρὶν νὰ τακτοποιηθοῦν. Τότε δὲ μόνον νὰ νομοθετήσωμεν ποῖοι πρέπει νὰ γίνουν κυρίαρχοι αὐτῶν. Ἀλλὰ τότε πάλιν ἡ ἐπεξεργασία αὐτῶν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ διδαχὴν πολλῶν μαθημάτων, ἐὰν πρόκειται, νὰ γίνῃ ὀρθῶς.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς; Τὶ πρέπει νὰ λέγομεν πάλιν ὅτι σημαίνει, αὐτὸ ποὺ εἶπες;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρῶτον λοιπὸν πρέπει βεβαίως νὰ συνταχθῇ κατάλογος τῶν ὅσοι εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν φύσιν τῆς φρουρήσεως καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ κατὰ τὰ μαθήματα καὶ κατὰ τοὺς ἠθικοὺς τρόπους καὶ τὰ ἔθιμα. Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτὸ τό τὶ πρέπει νὰ μάθουν οὔτε εὔκολον εἶναι νὰ εὑρεθῇ οὔτε νὰ γίνῃ κανεὶς μαθητὴς τοῦ εὑρέτου. Πλὴν δὲ τούτων, τάς ἐποχάς, κατὰ τάς ὁποίας πρέπει νὰ παραδίδεται τὸ καθέν, θὰ ἦτο μάταιον νὰ ἀναφέρωμεν εἰς τὸ ἔργον μας. Διότι οὔτε εἰς τοὺς ἰδίους τοὺς μανθάνοντας εἶναι σαφὲς ποῖον πρᾶγμα μανθάνεται εἰς κατάλληλον καιρόν, πρὶν νὰ γεννηθῇ εἰς τὴν ψυχὴν ἑκάστου γνῶσις τοῦ μαθήματος. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὅλα ὅσα ἐλέχθησαν, δι' αὐτὰ ἴσως μὲν δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὀνομασθοῦν ἀπόρρητα (ἀπόκρυφα), πρέπει, ὅμως νὰ ὀνομασθοῦν ἀπροφήτευτα (ἀπρόβλεπτα), διότι προβλεπόμενα δὲν ἐκφράζουν τίποτε ἀπὸ ὅσα λέγομεν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Τότε λοιπὸν τὶ πρέπει νὰ κάμωμεν, καλὲ Ξένε ἀφοῦ αὐτὰ εἶναι οὕτω πώς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καλοί μου φίλοι, κατὰ τὴν παροιμίαν ἂς μείνουν ἐπὶ τοῦ τάπητος κοινὰ δι' ὅλους, καὶ ἐὰν θελήσωμεν νὰ ῥιψοκινδυνεύσωμεν τὸ ὅλον πολίτευμα καὶ νὰ ῥίψωμεν, καθὼς λέγουν, ἢ τρία ἓξ ἢ τρεῖς ὁμοίους κύβους, αὐτὸ πρέπει νὰ κάμωμεν, ἐγὼ δὲ μαζί σας θὰ ῥιψοκινδυνεύσω ἐξ ἴσου μὲ τὴν ἔκθεσιν καὶ ἐξήγησιν τῶν γνωμῶν μου περὶ παιδείας καὶ ἀνατροφῆς, τὴν ὁποίαν τώρα πάλιν ἐθίξαμεν εἰς τὴν συζήτησιν. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ ῥιψοκινδύνευμα δὲν εἶναι ἐλαφρὸν οὔτε ὁμοιάζει μὲ κανὲν ἄλλο. Σὺ δέ, φίλε Κλεινία, σὲ συμβουλεύω νὰ φροντίσῃς διὰ τὸ ἑξῆς. Δηλαδὴ σὺ διὰ τὴν πόλιν τῶν Μαγνητῶν ἢ ὁστισδήποτε εἶναι ἐκεῖνος, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα θὰ καθιερώσῃ αὐτὴν ὁ θεός, θὰ λάβῃς μεγάλην δόξαν, διότι τὴν ἐτακτοποίησες καλῶς, ἢ τουλάχιστον δὲν θὰ ξεφύγῃς ποτὲ ἀπὸ τὸ νὰ νομίζεσαι ὁ ἀνδροπρεπέστερος ἀπὸ ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ βεβαίως, φίλοι μου, ἐὰν σχηματισθῇ ἀπὸ ἡμᾶς αὐτὸς ὁ θεῖος σύλλογος, εἰς αὐτὸν πρέπει νὰ παραδώσωμεν τὴν πόλιν, καὶ δὲν θὰ δοθῇ καμμία σχεδὸν ἀμφισβήτησις εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς νομοθέτας ἔξω ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ θὰ εἶναι σχεδὸν ἀληθῶς τετελεσμένη πραγματικότης αὐτό, τὸ ὁποῖον ὀλίγον προηγουμένως ἐθεωρήσαμεν ὡς ὄνειρον, συγχωνεύσαντες τὴν ἕνωσιν τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ νοῦ εἰκονικῶς, ἐὰν ὅμως βεβαίως καὶ οἱ ἄνδρες μας ἐκλεχθοῦν μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἐκπαιδεύσουν καταλλήλως, καί, ἀφοῦ ἐκπαιδευθοῦν, κατοικήσουν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς χώρας καὶ καταρτισθοῦν ὡς νομοφύλακες, τοιοῦτοι ὁποίους ἡμεῖς δὲν

εἴδαμεν εἰς τὴν προηγουμένην μας ζωὴν καταλλήλους διὰ τὴν ἀσφαλιστικήν των ἱκανότητα.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Φίλε Κλεινία, συμφώνως μὲ ὅλα ὅσα εἴπαμεν ἢ τὸν συνοικισμὸν τῆς πόλεως πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν ἢ αὐτὸν τὸν Ξένον νὰ μὴ τὸν ἀφήσωμεν, ἀλλὰ μὲ τάς παρακλήσεις καὶ μὲ ὅλα τὰ μέσα νὰ τὸν λάβωμεν ὡς μέτοχον εἰς τὸν συνοικισμὸν τῆς πόλεως.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς, Μέγιλλε, καὶ ὄχι μόνον ἐγὼ θὰ κάμω αὐτά, ἀλλὰ καὶ σὺ βοήθησε μέ.

ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

Θὰ σὲ βοηθήσω.

ΤΕΛΟΣ ΝΟΜΩΝ

ΕΠΙΝΟΜΙΣ

[Ἢ ΝΥΚΤΕΡΙΝΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ, Ἢ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ [37]]

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΞΕΝΟΥ
ΚΛΕΙΝΙΑΣ ΚΡΗΣ
ΜΕΓΙΛΛΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΣ

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Καθὼς ἐμείναμεν σύμφωνοι, καλὲ Ξένε, ἤλθαμεν εἰς τὴν ὥραν μας καὶ οἱ τρεῖς μας, ἐγὼ καὶ σὺ καὶ ἀπ' ἐδῶ ὁ Μέγιλλος, διὰ νὰ μελετήσωμεν ὡς πρὸς τὴν φρόνησιν, ποῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὅταν διανοηθῇ ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει τὴν ἀνωτέραν τελειότητα ὡς πρὸς τὴν φρόνησιν, ὅσον τοῦ εἶναι δυνατόν. Δηλαδὴ ὅλα μὲν τὰ ἄλλα, καθὼς φρονοῦμεν, ὅσα ἀπέβλεπαν εἰς τὴν νομοθεσίαν, τὰ ἐξετάσαμεν. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ σπουδαιότερον διὰ νὰ τὸ εὕρωμεν καὶ νὰ τὸ ἐκθέσωμεν, δηλαδὴ τὶ πρέπει νὰ μάθῃ ὁ θνητὸς ἄνθρωπος, διὰ νὰ γίνῃ σοφός, αὐτὸ οὔτε τὸ εἴπαμεν οὔτε τὸ εὑρήκαμεν. Τώρα ὅμως ἂς προσπαθήσωμεν νὰ μὴ τὸ παραλείψωμεν. Διότι σχεδὸν θὰ ἀφήσωμεν ἡμιτελὲς τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον ἐθέσαμεν ἐξ ἀρχῆς ὅλοι μας, ἔχοντες πεποίθησιν ὅτι θὰ τὸ σαφηνίσωμεν ἐντελῶς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Φίλε Κλεινία, πολὺ ὀρθὰ ὁμιλεῖς, ἀλλὰ νομίζω ὅτι θὰ ἀκούσῃς παράδοξον λόγον, καὶ πάλιν ὄχι παράδοξον κάπως. Δηλαδὴ πολλοὶ οἱ ὁποῖοι ἐδοκίμασαν πολλὰ εἰς τὴν ζωήν των ἐπαναλαμβάνουν τὸν ἴδιον λόγον, ὅτι δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ γίνῃ ἀξιομακάριστον καὶ εὐτυχισμένον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Παρακολούθησε λοιπὸν καὶ γνώρισε ἐξ ἰδίας σου ἀντιλήψεως ἂν σοῦ φαίνομαι ὅτι καὶ ἐγὼ καλῶς ὁμιλῶ περὶ αὐτοῦ συμφώνως μὲ αὐτούς. Φρονῶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν οἱ ἄνθρωποι νὰ γίνουν ἀξιομακάριστοι καὶ εὐτυχεῖς, ἐκτὸς ὀλίγων βεβαίως, ἐν ὅσῳ ζῶμεν. Θέτω αὐτὸν τὸν περιορισμόν. Ὑπάρχει ὅμως καλὴ ἐλπίς, ὅταν κανεὶς ἀποθάνῃ, νὰ ἀπολαύσῃ ὅλα ἐκεῖνα, δι' ὅσα ἐνόσω ἔζη εἶχε προθυμίαν νὰ ζῇ ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερα, καὶ ὅταν ἀποθάνῃ νὰ ἀπολαύσῃ παρόμοιον τέλος. Δὲν λέγω δὲ καμμίαν σπουδαίαν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον γνωρίζομεν κάπως ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἀνυπόφορον διὰ πᾶν ζῷον τὸ νὰ γεννηθῇ κατ' ἀρχήν.

Καὶ πρῶτον μὲν τὸ ν' ἀποκτήσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ ἐμβρύου, ἔπειτα πάλιν νὰ γεννηθῇ, καὶ ἀκόμη νὰ ἀνατραφῇ καὶ νὰ ἐκπαιδευθῇ, ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται μὲ ἀπείρους κόπους, καθὼς νομίζομεν ὅλοι, καὶ ὀλίγος καιρὸς μένει πρὸς συλλογισμὸν ὄχι μόνον εἰς τοὺς πονηρούς, ἀλλὰ καὶ ὅποιον θεωρήσῃ κανεὶς ὡς μέτριον. Αὐτὸς δὲ μόλις φαίνεται ὅτι παίρνει, κάπως τὴν ἀναπνοὴν του εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ταχέως ὅμως τὸν προφθάνει τὸ γῆρας, ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι, καὶ τὸν κάμνει νὰ μὴ θέλῃ νὰ ξαναγεννηθῇ, ἀφοῦ λογαριάσῃ τὴν ζωήν ποὺ ἔζησε, ἐὰν τύχῃ νὰ εἶναι φορτωμένος μὲ παιδικὰς προλήψεις. Δι' αὐτὰ λοιπὸν ποίαν ἄραγε ἀπόδειξιν ἔχω; Τὸ ὅτι εἶναι τοιαύτης φύσεως τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον τώρα ἐξετάζομεν εἰς τὴν συζήτησίν μας. Βεβαίως δὲ ἐξετάζομεν μὲ ποῖον τρόπον ἠμποροῦμεν νὰ γίνωμεν σοφοί, φρονοῦντες ὅτι ὑπάρχει εἰς ἕκαστον κάποια τοιαύτη ἐπιδεκτικότης. Αὐτὴ δὲ φεύγει δρομαίως, ὅταν κανεὶς στραφῇ πρὸς καμμίαν γνῶσιν ἀπὸ τάς λεγομένας τέχνας ἢ γνώσεις ἢ ἄλλας παρομοίας ἐπιστήμας, καθὼς τάς θεωροῦμεν, διότι καμμία ἀπὸ αὐτὰς δὲν εἶναι ἀντάξια νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς σοφία ὡς πρὸς αὐτά, ἡ ψυχὴ ὅμως ἔχει μεγάλην πεποίθησιν καὶ μαντεύει, ὅτι ἔχει ἐντός της αὐτὴν ἀπὸ κάτι φυσικόν.

Ποία ὅμως εἶναι καὶ πότε καί πῶς, δὲν εἶναι ἱκανὴ τόσον καλὰ νὰ τὸ εὕρῃ. Ἄραγε δὲν ὁμοιάζει πολὺ μὲ αὐτὸ ἡ ἀπορία καὶ ἡ συζήτησίς μας περὶ τῆς σοφίας, ἡ ὁποία ἐπέρχεται ἀνωτέρα ἀπὸ ὅ,τι προβλέπομεν εἰς ἕκαστον εἰς ἐκείνους ὅσοι γίνονται ἱκανοὶ ἐντός των νὰ ἐξετάσουν τὸν ἑαυτόν των καὶ τοὺς ἄλλους, ἀμοιβαίως μὲ ὅλα τὰ εἴδη τῆς συζητήσεως καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν; Θὰ δεχθῶμεν ὅτι εἶναι οὕτω πὼς αὐτά, ἢ ὄχι;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Θὰ δεχθῶμεν, φίλε Ξένε, μὲ τὴν ἐλπίδα ἴσως, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐλάβαμεν ἀπὸ σέ, δηλαδὴ ὅτι εἶναι δυνατὸν κατόπιν νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἀληθέστατον περὶ αὐτῶν.

---

[37] Ὁ τίτλος «νυχτερινὸς σύλλογος» (= νυκτερινὴ συγκέντρωσις τῶν ἀρχόντων) προανηγγέλθη εἰς τὸ βιβλίον ΙΑ' καὶ ἰδίως εἰς τὸ τέλος τῶν νόμων. Περὶ δὲ τοῦ τίτλου «φιλόσοφος» ἰδὲ σημείωσιν σελίδος 230.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν τάς ἄλλας, ὅσαι λέγονται μὲν ἐπιστῆμαι, ἀλλὰ δὲν κάμνουν σοφὸν τὸν ἀποκτώντα καὶ κατέχοντα αὐτάς, ὥστε, ἀφοῦ ἀφήσωμεν αὐτὰς ἔξω, νὰ προσπαθήσωμεν νὰ προμηθευθῶμεν καὶ νὰ μάθωμεν ἐκείνας τάς ὁποίας χρειαζόμεθα.

Πρῶτον λοιπόν, δι' ἐκείνας αἱ ὁποῖαι χρειάζονται εἰς τὸ θνητὸν γένος, ἃς ἐξετάσωμεν πῶς εἶναι ἀναγκαιόταται σχεδὸν καὶ ἀληθῶς πρῶται, ὅστις ὅμως γίνῃ ἐπιστήμων αὐτῶν, καὶ ἂν κατ' ἀρχὰς νομισθῇ ὅτι εἶναι κάπως σοφός, τότε πλέον ὅμως δὲν νομίζεται σοφὸς καὶ ἐκτὸς τούτου ἀποκτᾷ ὄνειδος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην. Θὰ εἰποῦμεν δὲ ποῖαι εἶναι αὐταὶ καὶ ὅτι σχεδὸν πᾶς ὅστις ἀγωνίζεται νὰ νομισθῇ ὅτι ἔγινε ὅσον τὸ δυνατὸν ἄριστος ἀνήρ, ἀποφεύγει αὐτάς, διότι ἀπέκτησε τὴν φρόνησιν εἰς τάς πράξεις του. Ἂς δεχθῶμεν δὲ ὡς τοιαύτας καὶ ἐκείνην ἡ ὁποία μας ἀπέσπασε γενικῶς ἀπὸ τὴν ζῳώδη ἀλληλοφαγίαν, καθὼς λέγει ἡ παράδοσις, καὶ τὴν ἀποκαταστήσασαν ἡμᾶς εἰς τὴν νόμιμον τροφήν, θὰ εἶναι δὲ οἱ παλαιότεροι εὔσπλαγχνοι εἰς ἡμᾶς καθὼς καὶ εἶναι. Ποῖοι ὅμως εἶναι αὐτοὶ ἃς τὸ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος.

Καὶ λοιπὸν ἡ κατασκευὴ τῶν ζυμαρικῶν καὶ τῶν ἀλεύρων εἶναι μὲν τροφὴ καλὴ καὶ ἀγαθή, δὲν θὰ ἔχῃ ὅμως τὴν δύναμιν νὰ κάμῃ ποτὲ ἕνα ἄνθρωπον σοφόν. Διότι ἀκριβῶς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς κατασκευῆς θὰ ἐπέφερε δυσκολίαν εἰς αὐτὰ τὰ κατασκευαζόμενα πράγματα. Σχεδὸν δὲ καὶ ὁλόκληρος ἡ γεωργία τῆς χώρας (δὲν εἶναι σοφία). Διότι ὄχι ἀπὸ τέχνην, ἀλλὰ ἐκ φύσεως συμφώνως μὲ τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ φαίνεται ὅτι ὅλοι μας μεταχειριζόμεθα τὴν γῆν. Ἀλλὰ πάλιν οὔτε ἡ ἵδρυσις τῶν κατοικιῶν καὶ ὅλη ἡ οἰκοδομικὴ καὶ ἡ κατασκευὴ ὅλων τῶν σκευῶν, καὶ ἡ σιδηρουργία καὶ ἡ κατασκευὴ ὅλων τῶν ἀρχιτεκτονικῶν καὶ πλαστικῶν καὶ πλεκτικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐν γένει ὀργάνων, ἡ ὁποία εἰς τὸν δῆμον παρέχει ὑπηρεσίας, δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀρετή. Ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ κυνηγετικὴ ἀκόμη, ἡ ὁποία κατήντησε πολυειδὴς[38] καὶ τεχνική, δὲν ἔχει τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς σοφίας, ἐπίσης δὲ οὔτε ἡ μαντικὴ καὶ ἡ ἐξηγητικὴ ἀπολύτως. Διότι μόνον τάς φράσεις ἑρμηνεύει, ἂν ὅμως εἶναι ἀληθεῖς, αὐτὸ δὲν τὸ γνωρίζει.

Ἀφοῦ λοιπὸν βλέπομεν ὅτι ἡ ἀπόκτησις τῶν ἀναγκαίων γίνεται μὲν τεχνικῶς, ἀλλὰ καμμία ἀπὸ τάς τέχνας δὲν κάμνει κανένα σοφόν, τότε πλέον μένουν κάποια παιγνίδια, τὰ ὁποῖα εἰς τὸ περισσότερον εἶναι μιμήσεις, ἀλλὰ δὲν εἶναι διόλου σπουδαῖα. Δηλαδὴ μιμοῦνται καὶ μὲ ὄργανα διάφορα καὶ μὲ διαφόρους σχηματισμοὺς τῶν σωμάτων των ὄχι τόσον κομψοὺς καὶ τοὺς λόγους καὶ τὴν μουσικὴν καὶ ὅσα παράγει ἡ ζωγραφική, καὶ παράγονται πολλὰ καὶ πολυποίκιλα κοσμήματα μὲ πολλὰ ἐλαστικὰ ἢ στερεὰ εἴδη. Δι' αὐτά ὅμως κανένα δὲν κάμνει εἰς τίποτε σοφὸν ἡ μιμητική, καὶ ἂν ἐφαρμόζῃ τὴν μεγαλιτέραν του ἐπιτηδειότητα.

Ἀφοῦ δὲ συνεπληρώθησαν ὅλαι αἱ ἐργασίαι, τότε πλέον ἔρχεται ἡ βοήθεια ἡ πολυποίκιλος εἰς ἄπειρα πράγματα, καὶ ἡ μὲν σπουδαιοτέρα καὶ γενικωτέρα τέχνη τοῦ πολέμου, ἡ ὁποία ὠνομάσθη στρατηγικὴ καὶ εἶναι ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ἀπαιτεῖ περισσοτέραν τύχην, καὶ μᾶλλον παράγεται μὲ ἀνδρείαν φυσικὴν παρὰ μὲ σοφίαν. Ἐκείνη δὲ πάλιν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν ἰατρικήν, εἶναι σχεδὸν ἐπίσης βοήθεια δι' ὅσας ζημίας προξενοῦν εἰς τὴν φύσιν τῶν ζῴων αἱ διάφοροι ἐποχαὶ τοῦ ἔτους μὲ τὸ ψῦχος καὶ τὸν καύσωνα τὸν ὑπερβολικὸν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, ἀλλὰ κανὲν ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι ἀποτελεσματικὸν διὰ τὴν ἀληθεστάτην σοφίαν. Διότι εἶναι χωρὶς ὡρισμένον μέτρον καὶ μόνον μὲ τάς ὑποθέσεις συμπεραίνονται.

Ἐπίσης δὲ βοηθοὺς θὰ ὀνομάσωμεν καὶ τοὺς πλοιάρχους καὶ τοὺς ναύτας συγχρόνως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἃς μὴ θελήσῃ κανεὶς νὰ μᾶς παρουσιάσῃ κανένα ἐξ ὅλων ὡς σοφόν. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν φιλίαν τῶν ἀνέμων, τὸ ὁποῖον εἶναι περιζήτητον δι' ὅλην τὴν πλοιαρχικὴν τέχνην. Ἀλλὰ πάλιν καὶ ὅσοι εἶναι βοηθοὶ εἰς τάς δίκας καὶ λέγουν ὅτι στηρίζονται εἰς τὴν δύναμιν τοῦ λόγου μὲ τὸ μνημονικόν των καὶ μὲ τὴν ἄσκησιν, προέχοντες πολὺ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς καὶ τὰ ἔθιμα, ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ οὗτοι ἐπὶ τῶν πραγματικῶν δικαίων πλανῶνται πολύ. Μένει λοιπὸν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς φήμης τοῦ σοφοῦ μία παράδοξος δύναμις, τὴν ὁποίαν ἴσως οἱ περισσότεροι ὀνομάζουν μᾶλλον φύσιν παρὰ σοφίαν, ὅταν ἀντιληφθῇ κανεὶς ἄλλον ὅτι ἐννοεῖ εὐκόλως ὅ,τι μανθάνει, ἐνθυμεῖται δὲ παρὰ πολλὰ καὶ μὲ ἀκρίβειαν, καὶ ὅταν ἀναπολῇ τὸ κατάλληλον πρᾶγμα εἰς ἑκάστην στιγμήν, τὸ ὁποῖον κάμνει ἐντύπωσιν, καὶ τοῦτο τὸ κάμνει ταχέως. Δηλαδὴ ὅλα αὐτὰ ἄλλοι μὲν τὰ θεωροῦν φύσιν, ἄλλοι δὲ σοφίαν, ἄλλοι δὲ ἀγχίνοιαν. Σοφὸν ὅμως πραγματικῶς μὲ κανὲν ἀπὸ αὐτὰ δὲν θὰ δεχθῇ ποτὲ κανεὶς λογικὸς ἄνθρωπος νὰ θεωρήσῃ κανένα.

Καὶ ὅμως πρέπει νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ μέσον κάποια ἐπιστήμη, τὴν ὁποίαν ὅταν κατέχῃ, θὰ γίνῃ πράγματι σοφὸς ὁ σοφὸς καὶ δὲν θὰ νομίζεται ἁπλῶς. Ἂς ἰδοῦμεν λοιπόν. Διότι ἀρχίζομεν ζήτημα ἐντελῶς δύσκολον, δηλαδὴ νὰ εὕρωμεν ἄλλην ἰδιότητα ἀπὸ ὅσας ἀνεφέραμεν, ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ πράγματι καὶ εὐλόγως σοφία, ὅστις δὲ τὴν ἀποκτήσῃ νὰ μὴν εἶναι οὔτε βάναυσος οὔτε ἠλίθιος ἐξ αἰτίας της, ἀλλὰ σοφὸς καὶ ἀγαθὸς πολίτης καὶ ἄρχων καὶ ἀρχόμενος ἐντὸς τῆς πόλεως δικαίως καὶ ἁρμονικῶς. Ἂς προσέξωμεν λοιπὸν νὰ ἐννοήσωμεν ποία ἄραγε ἐπιστήμη μόνη ἀποχωρισθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἢ μὴ εἰσελθοῦσα εἰς αὐτὴν ἀπὸ ὅλας, ὅσαι τώρα ὑπάρχουν εἰς αὐτήν, θὰ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀνοητότερον καὶ μωρότερον ζῷον. Καὶ λοιπὸν τοῦτο δὲν εἶναι δύσκολον νὰ τὸ ἐννοήσωμεν. Δηλαδὴ περισσότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἐκείνη μόνον ποὺ ἐδῶκε τὸν ἀριθμὸν εἰς ὅλον τὸ θνητὸν γένος ἠμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο.

Νομίζω δὲ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ θεὸς μας ἐδῶκε αὐτὸ διὰ νὰ μας σώσῃ παρὰ κάποια τύχη. Ποῖος δὲ εἶναι ὁ θεός ποὺ νομίζω, πρέπει νὰ

[38] Ἡ ἀπόπειρα αὐτὴ πρὸς ταξινόμησιν τῶν ἐπαγγελμάτων ἀποτελεῖ τὸ προσχέδιον τοῦ Σοφιστὴ Πολιτικοῦ τοῦ Φιλοσόφου· (ἰδὲ πρόλογον τῶν διαλόγων τούτων).

τὸ ἐξηγήσω, ἂν καὶ εἶναι παράδοξος καὶ πάλιν κάπως ὄχι παράδοξος. Διότι ὁ αἴτιος ὅλων τῶν ἀγαθῶν μας πὼς δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι ὑπῆρξε αἴτιος καὶ τοῦ πολὺ ἀνωτέρου ἀγαθοῦ, δηλαδὴ τῆς φρονήσεως; Καὶ τώρα ἄραγε ποῖον θεὸν μεγαλύνω μὲ τοὺς λόγους μου, φίλε Μέγιλλε καὶ Κλεινία; Σχεδὸν τὸν οὐρανόν, τὸν ὁποῖον εἶναι καὶ δικαιότατον νὰ τιμῶμεν καὶ νὰ προσευχώμεθα εἰς αὐτὸν κατ' ἐξοχήν, καθὼς κάμνουν ὅλοι γενικῶς οἱ ἄλλοι δαίμονες καὶ θεοί. Ὅτι δὲ αὐτὸς ἔγινε αἴτιος εἰς ἡμᾶς καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, σχεδὸν ὅλοι ἠμποροῦν νὰ τὸ ὁμολογήσουν. Συγχρόνως δὲ ἡμεῖς διισχυριζόμεθα ὅτι μας ἐδῶκε πραγματικῶς καὶ τοὺς ἀριθμοὺς καὶ θὰ μας δώσῃ καὶ ἄλλα μαθηματικὰ ζητήματα[39], ἐὰν κανεὶς θελήσῃ νὰ παρακολουθῇ. Δηλαδή, ἐὰν κανεὶς προχωρήσῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ἐξέτασιν αὐτοῦ, εἴτε κόσμον ἐπιθυμεῖ κανεὶς νὰ τὸν ὀνομάζῃ εἴτε Ὄλυμπον εἴτε οὐρανόν, ἂς τὸν ὀνομάζῃ οὕτω πώς, ἀλλὰ ἂς παρακολουθῇ ὅμως πῶς ποικίλλει τὸν ἑαυτόν του καὶ στρέφει ὅλα τὰ ἄστρα του καὶ προξενεῖ εἰς ὅλα ὅλας τάς μετακινήσεις καὶ τάς ὥρας καὶ τὴν τροφήν. Ἀκόμη δὲ προξενεῖ καὶ τὴν ἄλλην φρόνησιν, καθὼς φρονοῦμεν, μὲ ὅλους τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθά. Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μεγαλίτερον, δηλαδὴ νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς τὸ δῶρον τῶν ἀριθμῶν του καὶ νὰ ἐρευνήσῃ ὅλην τὴν περιφοράν του.

Ἀλλὰ ἐπιστρέφοντες κάπως ὀλίγον εἰς ὅσα εἴπαμεν ἂς ἐνθυμηθοῦμεν ὅτι πολὺ ὀρθὰ ἐσκέφθημεν, ὅτι, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ γίνωμεν λογικοί. Διότι δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ ἀποκτήσῃ τελειοποίησιν ἡ ψυχὴ τούτου τοῦ ζῴου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον λείπουν οἱ ἀριθμοί. Δηλαδὴ πᾶν ζῷον, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζει νὰ διακρίνῃ τὰ δύο καὶ τὰ τρία οὔτε τὰ μόνα καὶ τὰ ζυγά, καὶ ἐν γένει δὲν γνωρίζει ἀριθμούς, ποτὲ δὲν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ λόγον δι' ὅσα πράγματα ἀπέκτησε μόνον ἀντιλήψεις διὰ τῶν αἰσθητηρίων καὶ παραστάσεις. Τὸ ὑπόλοιπον ὅμως τῆς ἀρετῆς, δηλαδὴ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σωφροσύνην, τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ τὴν ἀποκτήσῃ. Ὅστις ὅμως στερεῖται τοῦ ἀληθοῦς λόγου ποτὲ δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ σοφός, καὶ εἰς ὁποῖον δὲν ὑπάρχει σοφία, ἡ ὁποία εἶναι τὸ μεγαλίτερον μέρος τῆς ὅλης ἀρετῆς, αὐτὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ τελείως ἀγαθὸς καὶ ἑπομένως εὐτυχής. Τόσον εἶναι ἀνάγκη νὰ θέσωμεν ὡς βάσιν τοὺς ἀριθμούς.

Διὰ ποῖον δὲ λόγον τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον, θὰ ἐχρειάζετο πολὺ περισσοτέραν συζήτησιν ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτά ποὺ θὰ εἰποῦμεν τώρα θὰ εἶναι ὀρθὰ ὅτι δηλαδὴ καὶ ὅσα ἐλέχθησαν διὰ τάς ἄλλας τέχνας πρὸ ὀλίγου, καὶ ἀπὸ αὐτὰ δὲν θὰ μείνῃ κανέν, ἀλλὰ γενικῶς ὅλα θὰ καταστραφοῦν, ἐὰν κανεὶς ἀπομακρύνῃ τὴν ἀριθμητικήν. Ἴσως δὲ μερικοὶ νομίσουν ὅτι εἰς πολὺ ὀλίγα πράγματα χρειάζεται ἀριθμοὺς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀποβλέποντες εἰς τάς τέχνας. Μολονότι καὶ αὐτὸ εἶναι σπουδαῖον. Ἀλλὰ ἐὰν κανεὶς ἐννοήσῃ τὸ θεῖον μέρος καὶ τὸ θνητὸν τῆς γενέσεως (πλάσεως), ἐντὸς τῆς ὁποίας θὰ ἐννοήσῃ καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀριθμῶν, τότε πλέον ὅλοι αἱ μάντεις τοῦ κόσμου δὲν ἠμποροῦν νὰ φαντασθοῦν πόσην δύναμιν μας ἐπροξένησαν οἱ ἀριθμοί, ἀφοῦ μᾶς ἐπροξένησαν καὶ ὅσα συγκαταλέγονται εἰς τὴν μουσικήν, σχετικὰ μὲ τάς κινήσεις καὶ τοὺς τόνους. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅτι εἶναι αἴτιοι ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Καὶ ὅτι δὲν εἶναι αἴτιοι κανενὸς κακοῦ, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἐννοήσωμεν καλῶς — καὶ τοῦτο εὐκόλως ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ — ἀλλὰ ἡ σχεδὸν ἄλογος καὶ ἄτακτος καὶ ἄσχημος καὶ ἄρρυθμος καὶ ἀπροσάρμοστος περιφορὰ καὶ ὅλα ὅσα μετέχουν κανενὸς κακοῦ εἶναι στερημένα παντὸς ἀριθμοῦ καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ σκεφθῇ οὕτω πὼς ὅστις θέλει νὰ ἀποθάνῃ εὐτυχής. Καὶ ὅστις δὲν γνωρίζει αὐτούς, βεβαίως δὲν θὰ συλλάβῃ ἀληθῆ ἔνοιαν διὰ τὸ δίκαιον καὶ ἀγαθὸν καὶ καλὸν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια, ἀναμετρῶν αὐτὰ εἰς τὸν ἑαυτόν του, οὔτε θὰ πείσῃ ἄλλον ἀπολύτως περὶ αὐτῶν.

Καὶ λοιπὸν ἂς προχωρήσωμεν εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, δηλαδή πως ἐμάθαμεν ἀρίθμησιν. Ἐμπρός. Δηλαδὴ δὲν ἐδόθη ἄραγε ἀπὸ κάποιον μέρος ἀφορμή, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἓν καὶ τὸ δύο, ἀφοῦ ἔχομεν αὐτὴν τὴν φυσικὴν ἱκανότητα ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ σύμπαν νὰ ἀντιληφθῶμεν αὐτό; Καὶ ὅμως πολλὰ ἄλλα ζῷα οὔτε εἰς αὐτὸ δὲν τὰ ἐβοήθησε ἡ φύσις των, δηλαδὴ νὰ ἠμπορέσουν νὰ μάθουν ἀπὸ τὸν πατέρα τῶν ἀρίθμησιν, εἰς ἡμᾶς ὅμως αὐτὰ ἀκριβῶς ἐνεφύτευσε ὁ θεός, ὥστε νὰ εἴμεθα ἱκανοί, ὅταν μας τοὺς δεικνύουν, νὰ τοὺς διακρίνωμεν, ἔπειτα μας τοὺς ἔδειξε καὶ τοὺς δεικνύει τακτικά, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματά τι ὡραιότερον ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ παρὰ τὴν γενεὰν τῶν ἡμερῶν; Ἔπειτα ἠμπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ μέρος τῆς νυκτός, ἐνῶ ἔχει τὴν ὅρασίν του, ὁπότε θὰ τοῦ φανῇ ὅλως τὸ ἀντίθετον. Καὶ λοιπὸν ἀνταλλάσσει αὐτὰς τάς ἀντιλήψεις πολλὰς νύκτας καὶ πολλὰς ἡμέρας, μὲ τάς ὁποίας ὁ οὐρανός ποτε δὲν παύει νὰ διδάσκῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἓν καὶ τὰ δύο, ἕως ὅτου πλέον καὶ ὁ δυσμαθέστατος νὰ μάθῃ ἀρκετὰ τὴν ἀρίθμησιν. Διότι ἕκαστος ἀπὸ ἡμᾶς ἠμπορεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἐννοήσῃ καὶ τὰ τρία καὶ τὰ τέσσαρα καὶ τὰ πολλά, ὅταν βλέπῃ αὐτά. Διὰ τοῦτο μεταξὺ ἄλλων ἐδημιούργησε ὁ θεὸς καὶ τὴν σελήνην, ἡ ὁποία ἄλλοτε μὲν φαίνεται μεγαλιτέρα καὶ ἄλλοτε μικροτέρα καὶ παρουσιάζει πάντοτε διάφορον ἡμέραν, ἕως τάς δέκα πέντε ἡμέρας καὶ νύκτας.

Αὐτὴ δὲ διαγράφει κύκλον, ἐὰν θελήσῃ κανεὶς νὰ θεωρήσῃ ὡς ἓν ὁλόκληρον τὴν κυκλικὴν τροχιὰν τῆς, ὥστε, διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν οὕτω πώς, νὰ ἠμπορῇ νὰ τὰ μάθῃ καὶ τὸ βλακωδέστερον ζῷον ἀπὸ ὅσα ὁ θεὸς ἐδῶκε ἱκανότητα ἐκ φύσεως νὰ μανθάνουν.

Καὶ ἕως ἐδῶ μὲν καὶ μὲ αὐτὰ τὰ μέσα πᾶν ζῷον ἐπιδεκτικὸν μαθήσεως ἔγινε ὑπερβολικὰ ἀριθμητικόν, δηλαδὴ ὡς πρὸς τὸ νὰ παρατηρῇ χωριστὰ τὸ καθὲν πρᾶγμα μόνον του. Τὸ νὰ ὑπολογίζῃ ὅμως τάς σχέσεις τῶν ἀριθμῶν μεταξύ των νομίζω ὅτι ἔχει ἀνωτέραν αἰτίαν, καὶ διὰ τοῦτο, καθὼς εἴπαμεν, ἔκαμε τὴν σελήνην νὰ αὐξάνῃ καὶ νὰ φθίνῃ καὶ ἀπετέλεσε τὸ ἔτος μὲ μῆνας[40] καὶ ἤρχισε νὰ συγκρίνῃ πάντα ἀριθμὸν πρὸς μεγάλην εὐτυχίαν. Ἀπὸ αὐτὰ δὲ παρήχθησαν οἱ καρποὶ καὶ ἐκυοφόρησε ἡ γῆ, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ τροφὴ δι' ὅλα τὰ ζῷα, μὲ τὴν ὕπαρξιν ἀνέμων καὶ βροχῶν ὄχι ὑπερβολικῶν οὔτε ὑπερμέτρων. Ἀλλ' ἐᾶν κανὲν ἀπὸ αὐτὰ συμβαίνῃ κάπως ἄσχημα, δὲν πρέπει νὰ προφασιζώμεθα τὴν θείαν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπίνην, ἡ ὁποία δὲν τακτοποιεῖ μὲ δικαιοσύνην τὸν βίον της.

---

[39] Πρόβλεψις τῆς μεγάλης προόδου τῶν ἀφηρημένων ἐπιστημῶν.

[40] Ὁ ἀρχικὸς μὴν εἶναι ὁ σεληνιακός, ὡς δεικνύει καὶ ἡ παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος μὴν ἐκ τῆς μήνης, τὴν ὁποίαν ὑπαινίττεται ἐδῶ ὁ Πλάτων.

Ὅσον ὅμως ἀφορᾷ εἰς ἡμᾶς, ἐνῶ ἐξετάζαμεν τὸ ζήτημα τῶν νόμων, σχεδὸν μας ἐφάνη ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ὅσα ὠφελοῦν τοὺς ἀνθρώπους εἶναι καὶ εὔκολον νὰ γνωρίσωμεν, καὶ ἕκαστος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐννοήσῃ τὰ λεγόμενα καὶ νὰ τὰ ἐκτελέσῃ, ἐὰν ἐννοήσῃ ποῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι λογικὸν νὰ συμφέρῃ καὶ ποῖον ὄχι. Λοιπὸν μᾶς ἐφάνη καὶ ἀκόμη καὶ τώρα μᾶς φαίνεται, ὅτι αἱ μὲν ἄλλαι ἀσχολίαι δὲν εἶναι ὑπερβολικὰ δύσκολοι, μὲ ποῖον ὅμως τρόπον πρέπει νὰ γίνωνται χρηστοήθεις οἱ ἄνθρωποι εἶναι δυσκολώτατον. Καὶ ὅσον μὲν διὰ τὰ ἄλλα, τὸ νὰ τὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς χρησίμως εἶναι, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, καὶ δυνατὸν καὶ ὄχι δύσκολον, δηλαδὴ πόσην περιουσίαν πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ πόσην ὄχι καὶ ποίου εἴδους σῶμα πρέπει καὶ ποίου ὄχι. Ἐπίσης καὶ ψυχὴν ὅτι μὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἀγαθήν, συμφωνεῖ ἕκαστος μὲ ὁποιονδήποτε, ἀλλὰ μὲ ποῖον τρόπον ἀγαθήν; Καὶ πάλιν ὅτι μὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν δικαίαν ψυχὴν καὶ σώφρονα καὶ ἀνδρείαν, καὶ εἰς αὐτὰ συμφωνεῖ, ὅτι ὅμως σοφήν, ἕκαστος μὲν λέγει ὅτι πρέπει, ἀλλὰ ποίου εἴδους σοφίαν, καθὼς εἴπαμεν πρὸ ὀλίγου, κανεὶς ἀπολύτως μὲ κανένα δὲν συμφωνεῖ ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους.

Τώρα λοιπὸν ἀκριβῶς ἔξω ἀπὸ ὅλας τάς προηγουμένας σοφίας εὑρίσκομεν κάποιαν σοφίαν ὄχι μηδαμινὴν ὡς πρὸς αὐτὰ ἀκριβῶς, δηλαδὴ ὡς πρὸς τὸ νὰ φαίνεται σοφὸς ὅστις ἔμαθε ὅσα ἐξετάσαμεν. Ἂν ὅμως εἶναι πραγματικῶς σοφὸς ὁ ἐπιστήμων εἰς αὐτὰ καὶ ἀγαθός, ὡς πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἐξηγήσεις.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ξένε, πόσον εὐλόγως εἶπες ὅτι σκοπεύεις νὰ εἴπῃς μεγάλους λόγους περὶ μεγάλων ζητημάτων.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Βεβαίως δὲν εἶναι μικρά, φίλε, τὸ δὲ σοβαρώτερον εἶναι ὅτι εἶναι ἐντελῶς καὶ ἀπολύτως ἀληθῆ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ὑπερβολικὰ βεβαίως, Ξένε μου, ἀλλὰ μὴν ἀποκάμῃς νὰ εἴπῃς ὅ,τι διισχυρίζεσαι.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάλιστα καὶ λοιπὸν καὶ σεῖς μὴν ἀποκάμετε νὰ ἀκούετε.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Αὐτὸ νὰ γίνῃ, ἐγὼ σοῦ ἀπαντῶ καὶ διὰ τοὺς δύο μας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πολὺ καλά. Λοιπὸν πρέπει, καθὼς φαίνεται, νὰ εἰποῦμεν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, καὶ κυρίως μέν, ἐὰν ἠμποροῦμεν νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς ἓν ὄνομα ποία εἶναι ἡ σοφία τὴν ὁποίαν παραδεχόμεθα, ἐὰν δὲ εἰς τοῦτο ἤμεθα ὑπερβολικὰ ἀνίκανοι, τότε τὸ δεύτερον ζήτημα, δηλαδὴ ποῖαι εἶναι αἱ ἰδιότητες καὶ πόσαι, τάς ὁποίας ὅταν ἀποκτήσῃ κανεὶς θὰ γίνῃ σοφὸς συμφώνως μὲ τὸν ἰδικόν μας λόγον.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Λέγε, ἂν ἀγαπᾷς.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καὶ λοιπὸν τώρα δὲν θὰ μισηθῇ ὁ νομοθέτης, ἂν ὁμιλῇ περὶ τῶν θεῶν καλλίτερα παρὰ προηγουμένως καὶ μὲ καλλιτέραν παρομοίωσιν, ὡς νὰ χρησιμοποιῇ ὡραίαν διασκέδασιν τιμῶν τοὺς θεοὺς καὶ γεραίρων αὐτοὺς μὲ ὕμνους καὶ μακαριστοὺς εἰς ὅλην του τὴν ζωήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως πολὺ καλὰ ὁμιλεῖς, Ξένε μου. Καὶ εἴθε αὐτὸ τὸ τέλος νὰ θέσῃς εἰς τοὺς νόμους σου, δηλαδή, ἀφοῦ κανεὶς πανηγυρίσῃ τοὺς θεοὺς καὶ ζήσῃ καθαρωτέραν τὴν ζωὴν του, νὰ ἐπιτύχῃ συγχρόνως τέλος κάλλιστον καὶ ὡραιότατον.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Πῶς λοιπὸν τὸ λέγομεν αὐτό, φίλε Κλεινία; Ἄραγε φρονεῖς ὅτι πρέπει νὰ ὑμνοῦμεν ὑπερβολικὰ καὶ νὰ τιμῶμεν τοὺς θεούς, εὐχόμενοι νὰ μᾶς φωτίζουν νὰ λέγωμεν τὰ καλλίτερα καὶ ὡραιότερα λόγια δι' αὐτούς; Αὐτὸ ἐννοεῖς ἢ πῶς ἀλλέως;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Βεβαίως καταπληκτικὰ οὕτω πώς. Ἀλλά, ἀξιοθαύμαστε φίλε, βασιζόμενος εἰς τοὺς θεοὺς προσεύχου καὶ λέγε τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου σου περὶ τῶν ἁρμοζόντων εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τάς θέας.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ θὰ γίνῃ, ἂν ὁ ἴδιος ὁ θεὸς μας ὁδηγήσῃ. Ἀλλὰ καὶ σὺ προσεύχου καὶ μὴ σὲ μέλει.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἠμπορεῖς νὰ εἴπῃς τὰ κατόπιν.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Καθὼς φαίνεται λοιπόν, πρέπει πρῶτον τὴν θεογονίαν καὶ τὴν ζωογονίαν, τὴν ὁποίαν οἱ προηγούμενοι τὴν παρωμοίασαν κακῶς, ἐγὼ νὰ τὴν παρομοιάσω (ἑρμηνεύσω) καλλίτερον συμφώνως μὲ τὸν προηγούμενον λόγον, ἐπαναλαμβάνων τὸν λόγον τὸν ὁποῖον ἀπέτεινα πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἐξηγὼν εἰς αὐτοὺς ὅτι ὑπάρχουν θεοὶ φροντίζοντες δι' ὅλα μικρὰ καὶ μεγάλα καὶ εἶναι σχεδὸν ἀμετάπειστοι ὡς πρὸς τὰ δίκαια, ἐὰν βεβαίως ἐνθυμῆσθε, φίλε Κλεινία. Διότι ἐλάβατε καὶ ὑπομνήσεις δι' αὐτά. Καὶ βεβαίως ὅσα ἐλέχθησαν τότε ἦσαν πολὺ ἀληθῆ. Τὸ ἑξῆς δὲ ἦτο τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ αὐτά, ὅτι ἡ ψυχὴ ὁλόκληρος εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ σώματος ὁλοκλήρου.

Ἄραγε δὲν τὸ ἐνθυμεῖσθε; Ἢ ἀσφαλῶς ἐνθυμεῖσθε αὐτὸ τουλάχιστον; Δηλαδὴ ὁποῖον εἶναι καλλίτερον καὶ παλαιότερον καὶ θεοειδέστερον, αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶναι ὡς πρὸς τὸ κατώτερον καὶ νεώτερον καὶ προστυχότερον, καὶ γενικῶς ὅτι τὸ κυρίαρχον εἶναι σεβασμιώτερον ἀπὸ τὸ κυριαρχούμενον, καὶ ἀπολύτως τὸ φέρον ἀπὸ τὸ φερόμενον. Λοιπὸν ἂς ἀναγνωρίσωμεν αὐτό, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ σώματος. Ἀφοῦ δὲ τοῦτο εἶναι οὕτω πώς, τότε θὰ εἶναι πιθανώτερον σχεδὸν ὅτι ἀπὸ τὸ πρῶτον τῆς δημιουργίας προηγήθη ἄλλο πρῶτον. Καὶ λοιπὸν ἂς δεχθῶμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρχῆς[41] εἶναι ὡραιοτέρα, καὶ μᾶς προβιβάζει ὀρθότατα εἰς τὰ ὑψηλότερα ζητήματα τῆς σοφίας περὶ τῆς γενέσεως τῶν θεῶν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Ἂς δεχθῶμεν ὅτι αὐτὰ ὀρθῶς εἶναι εἰπωμένα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Ἐμπρὸς λοιπόν. Βεβαίως ζῷον θὰ εἰποῦμεν ὅτι λέγεται πολὺ ὀρθῶς, ὅταν γίνῃ μία συνένωσις ψυχῆς καὶ σώματος καὶ γεννήσῃ μίαν μορφήν.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πολὺ ὀρθά.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ λοιπὸν δικαιότατα δὲν ὀνομάζεται ζῷον;

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Τώρα λοιπὸν στερεὰ σώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἠμπορεῖ κανεὶς κάλλιστα καὶ ὡραιότατα νὰ πλάσῃ κάτι, πρέπει λογικῶς νὰ θεωροῦνται πέντε, ὁλόκληρος δὲ ἡ ἄλλη τάξις ἔχει μίαν μορφὴν (τῆς ψυχῆς). Δηλαδὴ ἀσώματον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ κανὲν ἄλλο, τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἔχῃ ποτὲ κανὲν χρῶμα, παρὰ μόνον τὸ θειότατον γένος τῆς ψυχῆς. Αὐτὸ δὲ εἶναι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἁρμόζει νὰ πλάττῃ καὶ νὰ δημιουργῇ, εἰς δὲ τὸ σῶμα, καθὼς εἴπαμεν, ἁρμόζει νὰ πλάττεται καὶ νὰ δημιουργῆται καὶ νὰ εἶναι ὁρατόν. Ἀλλὰ — ἂς ἐπαναλάβωμεν πάλιν. Διότι δὲν πρέπει μίαν φορὰν νὰ τὸ εἰποῦμεν — εἰς αὐτὴν ἁρμόζει νὰ εἶναι ἀόρατος καὶ μόνον εἰς τὸν ἐννοοούντα καταληπτή, καὶ νὰ μετέχῃ τῆς μνήμης καὶ τῶν ὑπολογισμῶν μὲ συνδυασμὸν τῶν περιττῶν καὶ τῶν ἀρτίων ἀριθμῶν[42]. Λοιπὸν ἀπὸ τὰ πέντε σώματα ποὺ ὑπάρχουν πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἓν εἶναι τὸ πῦρ καὶ ἓν τὸ ὕδωρ καὶ

---

[41] Τελειοτέρα διατύπωσις ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην διὰ τὸ πρῶτον αἴτιον, ἡ ὁποία καὶ μόνη θα ἤρκει να πείση περί της σπουδαιότητος της Επινομίδος.

[42] Ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τίμαιον παρουσιάζει τὴν ψυχὴν ὡς ἀριθμὸν παραγόμενον εἰς συνδιασμοὺς ἀρτίων καὶ περιττῶν ἀριθμῶν

τρίτον ὁ ἀήρ, τέταρτον δὲ ἡ γῆ καὶ πέμπτον ὁ αἰθήρ. Μὲ τὴν κυριαρχίαν δὲ ἑκάστου ἀπὸ αὐτὰ σχηματίζονται πολλὰ καὶ ποικίλα ζῷα. Πρέπει νὰ μάθωμεν τὸ καθὲν ὡς ἑξῆς.

Ἂς παραδεχθῶμεν τὸ πρῶτον ὡς γήινον, δηλαδὴ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅλα τὰ πολύποδα καὶ ἄποδα καὶ ὅσα βαδίζουν καὶ ὅσα εἶναι στάσιμα, κρατούμενα μὲ ῥίζας. Ὡς ἑνότητα δὲ ὅλων αὐτῶν πρέπει νὰ θεωροῦμεν τὸ ἑξῆς, ὅτι δηλαδὴ ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὅλα τὰ γένη, ἀλλὰ τὸ περισσότερον μέρος αὐτῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ χῶμα καὶ στερεὰν φύσιν. Ἄλλο δὲ γένος ζῴου πρέπει νὰ θεωρήσωμεν κατόπιν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διαρκῶς σχηματίζεται καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ βλέπεται. Διότι τὸ περισσότερον μέρος του τὸ ἔχει ἀπὸ τὸ πῦρ, ἔχει ὅμως καὶ μέρος ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὸν ἀέρα, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα στοιχεῖα ἔχει ὀλίγα μέρη. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι αὐτὰ γίνονται ζῷα πολυποίκιλα καὶ ὁρατά. Καὶ πρέπει πάλιν νὰ πιστεύωμεν εἰς τὰ γένη τῶν ζῴων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοῦτο νὰ δεχθῶμεν ὅτι εἶναι τὸ θεῖον γένος τῶν ἄστρων, τὸ ὁποῖον ἐπέτυχε σῶμα μὲν ὡραιότατον, ψυχὴν δὲ καλλίστην καὶ εὐτυχεστάτην. Ἐκ τῶν δύο δὲ μοιρῶν τὴν μίαν τουλάχιστον πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸ μὲ τὴν γνώμην μας. Δηλαδὴ ἢ ὅτι εἶναι ἄφθαρτον ἢ καὶ ἀθάνατον ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀπολύτως θεῖον κατὰ λογικὴν ἀνάγκην, ἢ ἔχει ἕκαστον κάπως μακροχρόνιον βίον ἀρκετὸν διὰ τὴν ζωὴν ἑκάστου, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ποτὲ πλέον καμμίαν περισσοτέραν ἀνάγκην.

Πρῶτον λοιπὸν ἃς ἐννοήσωμεν αὐτό ποὺ λέγομεν, δηλαδὴ ὅτι δύο εἶναι τὰ τοιαῦτα ζῷα. Καὶ ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι εἶναι καὶ τὰ δύο μὲν ὁρατά, τὸ ἓν μὲν ἀπὸ πῦρ, ὁλόκληρον, καθὼς φαίνεται, τὸ δὲ ἄλλο ἀπὸ γῆν. Καὶ τὸ μὲν γήινον εὑρίσκεται εἰς ἀταξίαν, τὸ δὲ πύρινον κινεῖται μὲ ἀπόλυτον τάξιν. Καὶ λοιπὸν ἐκεῖνο μέν ποὺ κινεῖται μὲ ἀταξίαν πρέπει νὰ τὸ θεωροῦμεν ἀνόητον, καὶ τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κάμνουν τὰ πέριξ ἡμῶν ζῷα, τὸ δὲ ἄλλο ποὺ κινεῖται μὲ τάξιν καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν πρέπει νὰ τὸ λάβωμεν ὡς σπουδαίαν ἀπόδειξιν ὅτι εἶναι νόημον. Διότι, ἀφοῦ προχωρεῖ συμφώνως μὲ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ ὁμοίως πάντοτε ἐνεργεῖ καὶ πάσχει, δίδει ἀρκετὴν ἀπόδειξιν ὅτι ζῇ φρονίμως. Ἡ δὲ ἀπαίτησις τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἔχει νοῦν, εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐξαναγκασμούς. Διότι κυριαρχεῖ καὶ δὲν κυριαρχεῖται εἰς τὸ νὰ νομοθετῇ. Ἡ δὲ κανονικότης τῆς ψυχῆς, ὅταν ἀποφασίσῃ τὸ καλλίτερον συμφώνως μὲ τὸν καλλίτερον νοῦν, ἀποβαίνει τὸ τέλειον καὶ τὸ πραγματικῶς σύμφωνον μὲ τὸν νοῦν, καὶ τότε οὔτε ὁ ἀδάμας δὲν εἶναι ἰσχυρότερος αὐτοῦ· οὔτε περισσότερον ἄκαμπτος, ἀλλὰ πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι αἱ τρεῖς Μοῖραι τὸ κρατοῦν καὶ τὸ φυλάττουν διὰ νὰ εἶναι τέλειον ὅ,τι ἐσχεδιάσθη μὲ τὴν καλλιτέραν ἀπόφασιν ἀπὸ ἕκαστον θεόν.

Διὰ δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις περὶ τοῦ ὅτι ἔχουν νοῦν τὰ ἄστρα καὶ ὅλη ἐκείνη ἡ περιφορά, τὸ ὅτι ἐκτελοῦν πάντοτε τάς ἰδίας κινήσεις, διότι ἐκτελοῦν ἀποφάσεις ληφθείσας πρὸ ἀπείρως πολλοῦ χρόνου, καὶ δὲν μετατοπίζονται ἄνω κάτω, ὥστε ἄλλοτε ἄλλας κινήσεις ἐκτελοῦντα νὰ πλανῶνται καὶ νὰ ἀντιστρέφωνται. Τοῦτο ἐξηγήθη ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους ὅλως ἀντιθέτως, ὅτι δηλαδή, ἐπειδὴ ἐκτελοῦν τάς ἰδίας κινήσεις καὶ ὁμοίως, δὲν ἔχουν ψυχήν. Καὶ ἠκολούθησεν αὐτοὺς τοὺς ἀνοήτους ὁ λαός, ὥστε νὰ νομίσῃ ὅτι τὸ μὲν ἀνθρώπινον ζῷον εἶναι νόημον καὶ ζωντανόν, ὡς κινούμενον, τὸ δὲ θεῖον εἶναι ἀνόητον ὡς μένον εἰς τάς ἰδίας περιφοράς. Ἦτο ὅμως δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν παραδεχθῇ τὰ καλλίτερα καὶ ὠφελιμώτερα καὶ ἀγαπητότερα, νὰ ἐννοήσῃ ὅτι διὰ τοῦτο πρέπει νὰ νομίζῃ νόημον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὅρους καὶ ὁμοίως καὶ διὰ τοὺς ἰδίους λόγους. Αὐτὸ δὲ ὅτι εἶναι ἡ φύσις τῶν ἄστρων, ἡ ὁποία εἰς τὴν ὅρασιν μὲν εἶναι ὡραιοτάτη, διότι αὐτὰ χορεύουν καὶ διαγράφουν τὸν ὡραιότατον καὶ μεγαλοπρεπέστατον χορὸν ἀπὸ ὅλους καὶ ἐκτελοῦν τὰ χρήσιμα δι' ὅλα τὰ ζῷα.

Καὶ πρῶτον πρὸς ἐξήγησιν τοῦ λόγου, διὰ τὸν ὁποῖον θεωροῦμεν αὐτὰ ἔμψυχα, ἃς σκεφθῶμεν τὸ μέγεθος αὐτῶν, δηλαδὴ δὲν εἶναι τόσον μικρά, ὅσον μᾶς φαίνονται πραγματικῶς, ἀλλὰ ἕκαστον ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἀνυπολόγιστον κατὰ τὸν ὄγκον. Πρέπει δὲ νὰ τὸ πιστεύσωμεν. Διότι αὐτὸ γίνεται ἀντιληπτὸν μὲ πολλὰς ἀποδείξεις. Δηλαδὴ ὁλόκληρον τὸν ἥλιον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοήσωμεν ὀρθῶς ὡς μεγαλίτερον ἀπὸ ὁλόκληρον τὴν γῆν καὶ βεβαίως καὶ ὅλοι οἱ μετακινούμενοι ἀστέρες (πλανῆται) ἔχουν κάπως θαυμαστὸν μέγεθος. Ἂς σκεφθῶμεν ὅμως ποῖος τρόπος ὑπάρχει, ὥστε νὰ περιφέρῃ τόσον μεγάλον ὄγκον — κάποια δηλαδὴ φύσις εἰς τὸν ἴδιον χρόνον εἰς ὅσον καὶ σήμερον ἀκόμη περιφέρονται. Λοιπὸν ἐγὼ φρονῶ ὅτι ὁ θεὸς εἶναι ὁ αἴτιος καί ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν ἀλλέως.

Δηλαδή ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἔμψυχον πρᾶγμα ἀλλέως παρὰ ἀπὸ θεόν, καθὼς ἡμεῖς φρονοῦμεν. Ἀφοῦ δὲ αὐτὸ εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸ ἐκτελέσῃ ὁ θεός, ἦτο ἐντελῶς εὔκολον πρῶτον μὲν νὰ γίνῃ ἐντελῶς ζωντανὸν ὁλόκληρον τὸ σῶμα καὶ ὁλόκληρος ὁ ὄγκος, ἔπειτα δὲ νὰ τὸ μετακινῇ μὲ τὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον ἐθεώρησε καλλίτερον. Τώρα λοιπὸν περὶ ὅλων αὐτῶν ἕνα λόγον ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ἀληθινόν. Δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ὅλοι οἱ ἀστέρες καὶ ὅλοι οἱ ἀποτελούμενοι ἀπὸ αὐτοὺς ὄγκοι, ἐὰν δὲν ἐδόθη πλησίον των ἢ ἐντὸς ἑκάστου ἀπὸ αὐτοὺς ψυχή, νὰ μετακινοῦνται μὲ ἀκρίβειαν ἕκαστον ἔτος συμφώνως μὲ τοὺς μῆνας καὶ τάς ἡμέρας, καὶ νὰ γίνονται εἰς ὅλους μας ἀγαθὰ ὅλα, ὅσα ἐδημιουργήθησαν. Πρέπει δὲ ὅσον μηδαμινὸν πρᾶγμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τόσον περισσότερον νὰ μὴ φλυαρῇ, ἀλλὰ νὰ φαίνεται ὅτι ὁμιλεῖ σαφῶς.

Καὶ λοιπόν, ἐὰν κανεὶς θεωρήσῃ ὡς αἰτίας τὰ ὀρμέμφυτα τῶν σωμάτων ἢ τάς φύσεις ἢ κανὲν παρόμοιον, δὲν λέγει τίποτε σαφές. Αὐτὸ ὅμως ποὺ ἐλέχθη ἀπὸ ἡμᾶς πρέπει νὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν, διὰ νὰ ἰδοῦμεν ἂν ἔχει λογικὴν ὁ λόγος μας ἢ ἐντελῶς καθυστερεῖ ὡς πρὸς αὐτήν, πρῶτον μὲν ὅτι τὰ ὄντα εἶναι δύο, τὸ ἓν μὲν ψυχή, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα, καὶ ὅτι εἶναι πολλὰ ὄντα ἑκάστου ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ εἴδη, ὅλα ὅμως εἶναι διάφορα καὶ μεταξύ των καὶ τοῦ ἑνὸς εἴδους πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ ἔπειτα ὅτι δὲν ὑπάρχει τρίτον τὶ ἀνάμικτον ἀπὸ τὰ δύο εἰς κανέν. Ἔχει δὲ μεγάλην διαφορὰν ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα. Διότι αὐτὴν μὲν θὰ τὴν θεωρήσωμεν νοήμονα, αὐτὸ δὲ ἀνόητον, καὶ ἐκείνην κυρίαρχον, αὐτὸ δὲ ἐξουσιαζόμενον, καὶ ἐκείνην μὲν αἰτίαν ὅλων, αὐτὸ

συμφώνως μὲ τοὺς Πυθαγορείους.

δὲ ἀναίτιον παντὸς παθήματος. Ἑπομένως τὸ νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὰ ἐπουράνια προέρχονται ἀπὸ ἄλλο τίποτε καὶ ὅτι δὲν εἶναι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γεννήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος θὰ ἦτο μεγάλη μωρία καὶ παρολογισμός. Ἐὰν λοιπὸν πρόκειται νὰ ὑπερισχύσουν οἱ λόγοι περὶ ὅλων αὐτῶν καὶ νὰ φαίνωνται ὅλα αὐτὰ πιστευτὰ ὡς θεῖα, πρέπει νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς ἓν ἀπὸ τὰ δύο. Δηλαδὴ ἢ πρέπει πολὺ ὀρθῶς νὰ τὰ ἐξυμνοῦμεν ὡς νὰ εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ θεοί, ἢ νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὁμοιώματα τῶν θεῶν ὡσὰν ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα κατεσκεύασαν οἱ ἴδιοι οἱ θεοί.

Διότι βεβαίως δὲν εἶναι ἔργα ἀνοήτων οὔτε μικρὰς ἀξίας, ἀλλά, καθὼς εἴπαμεν, ἓν ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ πρέπει νὰ δεχθῶμεν, καὶ τὰ πιστευθέντα ὡς τοιαῦτα νὰ τὰ τιμῶμεν περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγάλματα. Διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ παρουσιασθοῦν πότε ὡραιότερα καὶ παγκοσμιώτερα ἀγάλματα εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα οὔτε ὑψωμένα εἰς ὑπεροχωτέρους τόπους ἀπὸ αὐτά[43], ὑπερέχοντα κατὰ τὴν καθαρότητα καὶ σεμνότητα καὶ ὅλην τὴν ζωὴν ὅσον ἔγιναν ὅλα αὐτὰ τελείως.

Τώρα λοιπὸν ἃς δοκιμάσωμεν τοῦτο μόνον διὰ τοὺς θεούς, δηλαδή, ἀφοῦ παρετηρήσαμεν τὰ δύο ὁρατὰ εἰς ἡμᾶς ζῷα, ἐκ τῶν ὁποίων λέγομεν ὅτι τὸ ἓν μὲν εἶναι ἀθάνατον, ὅλα δὲ τὰ γήινα ὅτι εἶναι θνητά, ἃς προσπαθήσωμεν νὰ ἐξηγήσωμεν σαφῶς τὰ ἄλλα τρία τὰ διάμεσα τῶν πέντε πῶς ἐπλάσθησαν συμφώνως μὲ τὴν πιθανωτέραν γνώμην. Δηλαδὴ ἃς δεχθῶμεν τὸν αἰθέρα κατόπιν ἀπὸ τὸ πῦρ, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ τούτου ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ πλάττῃ ζῷα ἔχοντα δύναμιν συνάμα δὲ καὶ ἄλλα γένῃ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὲν ἐκ τῆς ἰδικῆς του φύσεως, τὰ δὲ μικρότερα μέρη των ἀπὸ τὰ ἄλλα γένῃ χάριν συνδέσεως.

Κατόπιν δὲ ἀπὸ τὸν αἰθέρα ἡ ψυχὴ πλάττει ἀπὸ τὸν ἀέρα ἄλλο γένος ζῴων καὶ τρίτον ἀπὸ τὸ ὕδωρ. Ἀφοῦ δὲ ἐδημιούργησε ὅλα αὐτὰ ἡ ψυχή, εἶναι ἐπόμενον ὅτι ἐγέμισε ὅλον τὸν οὐρανὸν ἀπὸ ζῷα, μεταχειρισθεῖσα ὅλα τὰ γένη, ὅσον ἦτο δυνατόν, ἀφοῦ ὅλα ἔγιναν μέτοχα τῆς ζωῆς. Τὰ δὲ δεύτερα καὶ τρίτα καὶ τέταρτα καὶ πέμπτα ἀρχίζουν ἀπὸ τοὺς ὁρατοὺς θεοὺς καὶ τελειώνουν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ τώρα λοιπὸν ὅσον διὰ τοὺς θεούς, δηλαδὴ τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους, ὅπως θέλει ἕκαστος, ἃς τοὺς παραδέχεται συμφώνως μὲ τὸν ἴδιον νόμον καὶ ἃς ἔχῃ στερεωμένην αὐτὴν τὴν γνώμην. Ἀλλὰ τοὺς ὁρατοὺς θεοὺς πρέπει νὰ τοὺς θεωροῦμεν ὡς τοὺς ἀνωτέρους καὶ τιμιωτέρους[44] καὶ ὀξυδερκεστέρους καὶ πρώτους, δηλαδὴ αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν φύσιν τῶν ἄστρων καὶ ὅσοι ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι ἐδημιουργήθησαν μαζὶ μὲ αὐτά, κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τὴν σειρὰν καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τοὺς δαίμονας. Ἔπειτα τὸ ἀέριον γένος, τὸ ὁποῖον κατέχει τὴν τρίτην θέσιν καὶ τὴν μεσαίαν, τὸ ὁποῖον εἶναι αἴτιον τῆς διερμηνείας (διαισθήσεως)[45] πρέπει νὰ τὸ τιμῶμεν καθ' ὑπερβολὴν δὲ τῶν δύο τούτων ζῴων, δηλαδὴ τοῦ ἀερίου καὶ τοῦ αἰθερίου, δὲν εἶναι οὔτε ὁρατὸν ὁλόκληρον τὸ καθέν.

Δι' αὐτὸ ἐνῶ λοιπὸν παρευρίσκεται πλησίον μας, δὲν εἶναι ἐντελῶς αἰσθητόν. Μετέχουν δὲ θαυμασίας νοημοσύνης, ἀφοῦ ἀνήκουν εἰς εὐφυὲς γένος καὶ μνημονικόν, καὶ πρέπει νὰ φρονοῦμεν ὅτι γνωρίζουν τὴν ἰδικήν μας διανόησιν καὶ ὅτι θαυμασίως συμπαθοῦν τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἀπὸ ἡμᾶς καὶ μισοῦν τὸν πολὺ κακόν, τοῦτο δὲ διότι προηγουμένως ἀπέκτησαν τὴν αἴσθησιν τῆς λύπης. Καὶ βεβαίως ὁ θεὸς ὁ ὁποῖος ἔλαβε τελείως θείαν μοῖραν εὑρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτά, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν λύπην καὶ τὴν ἡδονήν, τῆς δὲ φρονήσεως καὶ γνώσεως εἶναι καθ' ὅλα μέτοχος[46]. Καὶ ἀφοῦ ὁλόκληρος ὁ οὐρανὸς εἶναι γεμάτος ἀπὸ ζωντανὰ ὄντα διαμηνύουν μεταξύ των καὶ αὐτοὶ οἱ εἰς μεγίστην ἀπόστασιν εὑρισκόμενοι θεοὶ ὅλοι ὅλα, διότι τὰ μεσάζοντα ζῷα μετακινοῦνται πρὸς τὴν γῆν καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν μὲ ἐλαφρὰν ἕλξιν. Ἐκεῖνο δέ ποὺ συνίσταται ἀπὸ ὕδωρ ἠμπορεῖ μὲν ὀρθῶς νὰ τὸ παρομοιάσῃ κανεὶς πρὸς ἡμίθεον καὶ νὰ εἴπῃ δι' αὐτὸ ὅτι ἄλλοτε μὲν εἶναι ὁρατόν, ἄλλοτε δὲ κρύπτεται καὶ γίνεται ἄφαντον (ἀτμός) καὶ παρουσιάζει θαυματουργίαν εἰς τὴν ἀμυδρὰν ὅρασιν.

Δι' αὐτὰ λοιπὸν τὰ πέντε ἰδανικῶς τέλεια ζῷα, ὀτιδήποτε μερικοὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἐγνώρισαν ἢ εἰς τὸν ὕπνον μέσα εἰς τὰ ὄνειρα των, ἢ εἰς τάς διαδόσεις καὶ μαντεῖαι ἤκουσαν λεγόμενον εἰς ἀκοὰς ὑγιεῖς ἢ νοσηρὰς ἢ κατὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς των ἔτυχε νὰ ἀκούσουν ἰδιωτικῶς ἢ δημοσίως τοιαῦται γνώμας, ἀπὸ τάς ὁποίας ἱδρύθησαν διάφορα προσκυνήματα πολλῶν θεῶν, ὡς πρὸς ὅλα αὐτά, ὁ νομοθέτης, ὅστις ἔχει καὶ τὸν ἐλάχιστον νοῦν ποτὲ δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ νεωτερίσῃ καὶ νὰ ὠθήσῃ τὴν πόλιν του εἰς θεοσέβειαν, ἡ ὁποία ἔχει κάτι τι ἀσαφές. Ἀλλὰ πάλιν καὶ ἀπὸ τάς θυσίας, τάς ὁποίας ὁρίζει ὁ πατροπαράδοτος νόμος, δὲν θὰ θελήσῃ νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ, ἀφοῦ δὲν γνωρίζει τίποτε, καὶ ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν ἀπολύτως εἰς τὴν θνητὴν φύσιν νὰ γνωρίζῃ περὶ τῶν τοιούτων. Διὰ δὲ τοὺς ἀληθῶς φανεροὺς εἰς ἡμᾶς θεοὺς ἄραγε δὲν ἐπιβάλλει ὁ ἴδιος λόγος νὰ θεωροῦνται κακοί, ὅσοι δὲν τολμοῦν νὰ μᾶς τοὺς γνωρίζουν καὶ νὰ τοὺς φανερώνουν, ἀφοῦ μένουν ἀλειτούργητοι καὶ δὲν ἀπολαμβάνουν τάς ἀνηκούσας εἰς αὐτοὺς τιμάς;

Τώρα λοιπὸν συμβαίνει αὐτὸ ὡσὰν νὰ ἔβλεπε κάποιος ἀπὸ ἡμᾶς τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἐπιθεωροῦν ὅλους ἡμᾶς καὶ δὲν τὸ ἐφανέρωνε, ἐνῶ ἦτο κάπως ἱκανὸς νὰ τὸ φανερώσῃ, καὶ ἐνῶ εἶναι ἀμέτοχοι τιμῆς νὰ προσπαθήσῃ ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὸν νὰ τοὺς φέρῃ εἰς ἔντιμον τόπον φανερὰ καὶ νὰ ἱδρύσῃ δι' αὐτοὺς ἑορτὰς καὶ θυσίας καὶ νὰ χωρίσῃ τὸ καταλαμβανόμενον ἀπὸ ἕκαστον χρονικὸν διάστημα τῆς μεγαλιτέρας (ἡλιακῆς) ἢ μικροτέρας (σεληνιακῆς) διαρκείας τοῦ ἔτους. Ἄραγε αὐτὸς δὲν ἦτο δίκαιον νὰ θεωρηθῇ κακὸς καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ δι' ἄλλον ὅστις γνωρίζει αὐτά;

---

[43] Μοναδικὴ διατύπωσις τοῦ μεγαλοπρεποῦς κάλλους τὸν οὐρανίων σωμάτων.

[44] Ἐδῶ ὁ Πλάτων σαφέστατα δὲν ὑποχρεώνει τὸν ἀκροατὴν νὰ ἔχῃ ἀσάλευτον πίστιν εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν, ἀλλὰ εἰσάγει τὴν ἰδικὴν του.

[45] Ἡ ἑρμηνεία τοῦ Πλάτωνος ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν νεωτέραν λέξιν διαίσθησις.

[46] Ἡ γνώμη αὐτὴ ἀποτελεῖ ὁλόκληρον τὸ θέμα τοῦ Φιλήβου.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ὄχι, καλὲ Ξένε; κάκιστος μάλιστα.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Αὐτὸ λοιπόν, φίλε Κλεινία, γνωρίζε σαφῶς ὅτι τώρα συμβαίνει εἰς ἐμέ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ.

Πῶς ἐννοεῖς;

ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

Μάθετε ὅτι ὑπάρχουν ὀκτὼ δυνάμεις τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἀδελφικαὶ μεταξύ των, τάς ὁποίας εἶδα ἐγὼ καθαρά. Καὶ δὲν ἔκαμα κανὲν μέγα κατόρθωμα. Διότι αὐτὸ εἶναι εὔκολον καὶ εἰς ἄλλον. Ἀπὸ αὐτὰς δὲ τρεῖς εἶναι αἱ ἑξῆς. Μία μὲν τοῦ ἡλίου, ἄλλη μία τῆς σελήνης καὶ ἄλλη μία τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν ὀλίγον προηγουμένως. Ἀκόμη δὲ ἄλλαι πέντε. Ὅλας αὐτὰς λοιπὸν καὶ αὐτούς ποὺ βαδίζουν μὲ αὐτὰς εἴτε καὶ μεταφέρονται ἐντὸς αὐτῶν ὡς εἰς ὀχήματα, κανεὶς ἂς μὴ νομίσῃ ἀπὸ ἐσᾶς ὅτι ἄλλοι μὲν εἶναι θεοί, ἄλλοι ὅμως ὄχι, οὔτε ὅτι ἄλλοι μὲν εἶναι γνήσιοι, ἄλλοι δὲ τοιοῦτοι ὥστε νὰ μὴν εἶναι συγχωρημένον εἰς κανένα ἀπὸ ἡμᾶς νὰ τὸ εἰποῦμεν.

Καὶ λοιπὸν ὅλοι ὅλους ἂς τοὺς θεωροῦμεν ἀδελφοὺς καὶ μὲ ἀδελφωμένας μοίρας, καὶ ἂς μὴ ἀποδίδωμεν ὡς τιμὰς εἰς ἄλλον μὲν τὸ ἔτος, εἰς ἄλλον δὲ τὸν μῆνα, εἰς ἄλλους δὲ ἂς μὴ ὁρίζωμεν οὔτε μερίδιον οὔτε χρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον διατρέχουν τὴν τροχιάν των καὶ συναποτελοῦν τὸν κόσμον τὸν ὁποῖον ἐτακτοποίησε καὶ ἔκαμε ὁρατὸν ὁ θειότερος λόγος ἀπὸ ὅλους. Τὸν ὁποῖον ὁ μὲν εὐτυχῆς πρῶτον μὲ θαυμάζει, ἔπειτα δὲ ἐπιθυμεῖ νὰ σπουδάσῃ ὅσα εἶναι δυνατὰ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, διότι φρονεῖ ὅτι οὕτω πὼς θὰ ζήσῃ ἄριστα καὶ εὐτυχέστατα ὅσον ζῇ, καὶ ὅταν ἀποθάνῃ θὰ ἔλθῃ εἰς τόπους ἁρμοδίους διὰ τοὺς ἐναρέτους καὶ πραγματικῶς μεμυημένος, ἀποκτήσας φρόνησιν ὅσην οὐδεὶς ἄλλος, καὶ εἰς τὸν ὑπόλοιπον χρόνον του ἐμβαθύνων εἰς τὰ ὡραιότερα, ἀπὸ ὅσα ὑποπίπτουν εἰς τὴν ὅρασιν μας.

Τώρα λοιπὸν μᾶς μένει νὰ εἰποῦμεν πόσοι εἶναι καὶ ποῖοι. Διότι δὲν ὑπάρχει ποτὲ φόβος νὰ φανῶμεν ψευδεῖς. Λοιπὸν ἀσφαλῶς διισχυρίζομαι αὐτὸ τουλάχιστον. Δηλαδὴ λέγω πάλιν ὅτι εἶναι ὀκτὼ αἱ τροχιαί, καὶ ἀπὸ αὐτὰς τάς ὀκτὼ αἱ μὲν τρεῖς ἐξετάσθησαν, μένουν δὲ ἄλλαι πέντε. Ἡ δὲ τετάρτη κίνησις καὶ τροχιὰ καὶ ἡ πέμπτη σχεδὸν εἶναι ἴση μὲ τὸν ἥλιον ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα καὶ οὔτε βραδυτέρα εἶναι οὔτε ταχυτέρα. Πρέπει δὲ ὅστις ἔχει νοῦν ἀρκετὸν νὰ ἐντυπώσῃ ὅτι ἐν συνόλῳ αὐταὶ εἶναι τρεῖς. Ἂς δεχθῶμεν δὲ ὅτι εἶναι μία τοῦ ἡλίου καὶ ἄλλη μία τοῦ ἑωσφόρου καὶ ἡ τρίτη ὅσον μὲν διὰ τὸ ὄνομά της δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ εἰποῦμεν, διότι δὲν εἶναι γνωστόν, εἰς τοῦτο δὲ πταίει ὁ πρῶτος παρατηρητὴς αὐτῶν, ὁ ὁποῖος ἦτο βάρβαρος. Διότι βεβαίως κάποιος παλαιὸς τόπος ἀνέθρεψε τοὺς πρώτους ἐννοήσαντας αὐτὰ τὰ ζητήματα ἕνεκα τοῦ ὡραίου θερινοῦ κλίματός του[47], ὁποῖον ἀληθῶς ἔχει ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Συρία, διότι ἐκεῖ ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν ὅτι ἔβλεπαν ὁλοφάνερα πάντοτε τοὺς ἀστέρας, ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι ἐκεῖ ἦσαν πάντοτε εἰς μέρος τῆς γῆς ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τὰ σύννεφα καὶ τάς βροχάς. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα μέρη καὶ ἐδῶ ἤλθαν αὐτά, ἐξακριβωθέντα μὲ χρόνον πολυετῆ καὶ ἄπειρον. Διὰ τοῦτο πρέπει μὲ θάρρος αὐτὰ νὰ τὰ συμπεριλάβωμεν εἰς τοὺς νόμους.

Διότι τὸ νὰ μὴ εἶναι τιμητὰ τὰ θεῖα, ἢ τὸ νὰ μὴ θεωροῦνται αὐτὰ θεῖα δὲν εἶναι φρόνιμος πρᾶξις. Τὸ ὅτι δὲ δὲν ἀπέκτησαν ὀνόματα[48], πρέπει βεβαίως νὰ ἀναφέρωμεν τὴν αἰτίαν, ἔλαβον ὅμως ὀνομασίαν διαφόρων θεῶν. Δηλαδὴ ὁ μὲν ἑωσφόρος, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ἕσπερος, σχεδὸν ἔχει δικαιολογίαν νὰ καθιερώθῃ εἰς τὴν Ἀφροδίτην, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ εὔλογον δι' ἕνα Σύριον νομοθέτην, ὁ δὲ σύντροφος τοῦ ἡλίου καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἔχει λόγον σχεδὸν νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἑρμοῦ. Ἀκόμη δὲ τρεῖς τροχιὰς ἂς ἀναφέρωμεν πλανητῶν κινουμένων πρὸς τὰ δεξιὰ μαζὶ μὲ τὴν σελήνην καὶ τὸν ἥλιον. Ἕνα δὲ πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ὄγδοον, τὸν ὁποῖον κυρίως ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν ὀνομάσῃ ἐπάνω κόσμον, ὁ ὁποῖος κινεῖται ἀντιθέτως πρὸς ὅλους τοὺς προηγουμένους, ὁδηγῶν τοὺς ἄλλους καθὼς θὰ ἐφαίνετο εἰς ἀνθρώπους γνωρίζοντας ὀλίγα πράγματα περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ βεβαίως ὅσα γνωρίζομεν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ λέγωμεν. Δηλαδὴ ἡ ἀληθὴς σοφία εἰς αὐτὰ κάπως φανερώνεται διὰ τὸν μετέχοντα ἔστω καὶ ὀλίγον τῆς ὀρθῆς καὶ θείας νοήσεως. Λοιπὸν μένουν νὰ ἐξετασθοῦν οἱ τελευταῖοι τρεῖς ἀστέρες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς μὲν εἶναι εὐδιάκριτος ἀπὸ τὴν μεγάλην βραδύτητά του, καὶ εἰς τοῦτον μερικοὶ ἀποδίδουν τὸ ὄνομα τοῦ Κρόνου. Ὁ δὲ δεύτερος κατόπιν αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν βραδύτητα πρέπει νὰ λάβῃ τὸ ὄνομα τοῦ Διός, ὁ δὲ κατόπιν αὐτοῦ ἐρχόμενος τὸ ὄνομα τοῦ Ἄρεως. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ ἐρυθρότερος ἀπὸ ὅλους εἰς τὸ χρῶμα. Δὲν εἶναι δὲ διόλου δύσκολον νὰ τοὺς ἐννοήσῃ ἕκαστος, ὅταν τοὺς ἐξηγήσῃ εἰς αὐτὸν κανείς, ἀλλὰ πρέπει, ἀφοῦ τοὺς μάθῃ, νὰ τοὺς παραδέχεται.

Πρέπει δὲ νὰ σκεφθῇ τὸ ἑξῆς ἕκαστος Ἕλλην, ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν τὸν τόπον τῆς Ἑλλάδος σχεδὸν καλλίτερον ἀπὸ ὅλους ὡς πρὸς τὴν τελειοποίησιν μας, ὡς πρῶτον δὲ ἀξιέπαινον αὐτοῦ προσὸν πρέπει νὰ θεωροῦμεν τὸ ὅτι ἔχει μέσον κλίμα μεταξὺ τῆς χειμερινῆς καὶ καλοκαιρινῆς φύσεως, ἀλλὰ ἡ φύσις αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν καλοκαιρίαν ὑστεροῦσα ἐκείνων τῶν τόπων, καθὼς εἴπαμεν, ἔκαμε νὰ λάβωμεν ἀργότερον τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν τῶν θεῶν τοῦ σύμπαντος. Ἂς παραδεχθῶμεν ὅμως ὅτι πᾶν ὅ,τι δεχθοῦν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, τὸ τελειοποιοῦν καλλίτερον. Καὶ ὡρισμένως ὡς πρὸς τὸ ζήτημα μας πρέπει νὰ

[47] Ὁ Κικέρων de divinat. 1.1. ἐμιμήθη τὸ χωρίον τοῦτο.
[48] Ἐννοεῖ ὄνομα ἰδιαίτερον τῆς γῆς, τῆς σελήνης καὶ ὄχι θεότητος.

δεχθῶμεν αὐτὸ τὸ ἴδιον, ὅτι δηλαδὴ εἶναι δύσκολον ὅλα τὰ τοιαῦτα νὰ τὰ ἀνακαλύπτωμεν ἀσφαλῶς, ὑπάρχει ὅμως μεγάλη ἐλπὶς καὶ καλὴ νὰ ἐπιμεληθοῦν ὅλους αὐτοὺς τοὺς θεοὺς οἱ Ἕλληνες πολὺ καλλίτερον καὶ ἀληθῶς δικαιότερον ἀπὸ ὅ,τι ἀξίζει ἡ παράδοσις καὶ ἡ ἐπιμέλεια, ἡ ὁποία μᾶς ἦλθε ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, μεταχειριζόμενοι τὰ διδάγματα καὶ τάς μαντείας τῶν Δελφῶν καὶ ὅλην τὴν νόμιμον ἐπιμέλειαν.

Τὸ ἑξῆς ὅμως ἂς μὴ φοβηθῇ πότε κανεὶς ἐκ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι τάχα δὲν πρέπει νὰ ἐρευνῶμεν τὰ θεῖα, ἀφοῦ εἴμεθα θνητοί, ἀλλὰ νὰ σκεφθῇ ὅλως τὸ ἀντίθετον, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ἀνόητον εἶναι τὸ θεῖον οὔτε ἀγνοεῖ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ γνωρίζει, ὅτι ἀπὸ τὴν ἰδικήν του διδασκαλίαν αὐτὸς θὰ παρακολουθήσῃ καὶ θὰ μάθῃ τὰ διδασκόμενα. Ὅτι δὲ μας διδάσκει τὸ θεῖον, καὶ ὅτι ἡμεῖς μανθάνομεν τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὴν ἀρίθμησιν, βεβαίως τὸ γνωρίζει. Διότι θὰ ἦτο τὸ ἀνοητότερον ὄν, ἂν δὲν ἐγνώριζε αὐτό. Δηλαδή, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, πραγματικῶς δὲν θὰ ἐγνώριζε τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του, ἐὰν ὠργίζετο μὲ τὸν ἱκανὸν νὰ μανθάνῃ καὶ ἂν δὲ τὸν συνέχαιρε χωρὶς φθόνον, ἀφοῦ γίνεται ἀγαθὸς ἐξ αἰτίας τοῦ θεοῦ.

Καὶ βεβαίως ἔχει σπουδαίαν καὶ ὀρθὴν δικαιολογίαν τὸ ὅτι, ὅταν μὲν διὰ πρώτην φορὰν ἐπῆλθε εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ σκεφθοῦν περὶ θεῶν καί πως παρήχθησαν καὶ ὁποῖοι ἔγιναν καὶ ἀπό ποῦ καὶ ποίας πράξεις ἐξετέλουν, ταῦτα νὰ μὴ λέγωνται καθὼς τὰ παραδέχονται οἱ σώφρονες οὔτε καθὼς ἀρέσει εἰς αὐτούς, οὔτε καθὼς ἀρέσει εἰς τοὺς δευτερεύοντας, ὁπότε ἀρχαιότατον μὲν ἐθεωρεῖτο τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ἄλλα σώματα, μεταγενεστέρα δὲ ἡ ἀξιοθαύμαστος ψυχή. Καὶ ἐθεωρεῖτο καλλιτέρα καὶ τιμιωτέρα αὐτὴ ἡ περιφορά, τὴν ὁποίαν ἐπλάσθη νὰ διαγράφῃ τὸ σῶμα, ὅταν μετακινῇ τὸν ἑαυτόν του μὲ ποικίλην θερμότητα καὶ ψῦχος καὶ μὲ ὅλα τὰ παρόμοια, ὄχι δὲ ἡ κίνησίς ποὺ δίδει ἡ ψυχὴ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸν ἑαυτόν της.

Τώρα ὅμως ποὺ λέγομεν ἡμεῖς ὅτι ἡ ψυχή, ὅταν τοποθετηθῇ μέσα εἰς σῶμα, δὲν εἶναι διόλου παράδοξον νὰ μετακινῇ καὶ μεταφέρῃ καὶ αὐτὸ καὶ τὸν ἑαυτόν της, οὔτε εἰς ἡμᾶς δὲν ἀπιστεῖ ἡ ψυχή μας μὲ κανένα λόγον ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ μετακινῇ κανὲν βάρος. Διὰ τοῦτο τώρα διισχυριζόμεθα ἡμεῖς ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι αἰτία τοῦ σύμπαντος καὶ ὅτι ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα εἶναι αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ ὅλα τὰ ποταπὰ τὰ ὁποῖα εἶναι ἀντίθετα, πάσης μὲν περιφορᾶς καὶ κινήσεως αἰτία εἶναι ἡ ψυχή, ἀλλὰ ἡ πρὸς τὸ ἀγαθὸν περιφορὰ καὶ κίνησις ἀνήκει εἰς τὴν καλλιτέραν ψυχήν, ἡ δὲ ἀντίθετος πάλιν τῆς ἀντιθέτου καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι νικήτρια, καὶ τὰ ἀγαθὰ νὰ νικοῦν τὰ ποταπά.

Ὅλα αὐτὰ ἐλέχθησαν ἀπὸ ἡμᾶς συμφώνως μὲ τὴν δικαιοσύνην τὴν τιμωροῦσαν τοὺς ἀνοσίους. Ὡς πρὸς τὸ ἐγκρινόμενον ὅμως δὲν μας ἐπιτρέπεται νὰ δυσπιστοῦμεν, ὅτι δηλαδὴ δὲν πρέπει τὸν ἀγαθὸν νὰ τὸν θεωροῦμεν σοφόν. Διὰ δὲ τὴν σοφίαν αὐτήν, τὴν ὁποίαν ἐξετάζομεν πρὸ πολλοῦ, ἂς ἰδοῦμεν ἂν θὰ τὴν εὕρωμεν εἰς καμμίαν ἐκπαίδευσιν ἢ τέχνην, ποὺ ἐὰν δὲν τὴν γνωρίζωμεν θὰ εἴμεθα ἀμαθεῖς ὡς πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Λοιπὸν ἐγὼ νομίζω ὅτι τὴν εὑρίσκομεν καὶ πρέπει νὰ τὸ εἰποῦμεν. Δηλαδὴ ἐγὼ ἐρευνῶν ἄνω καὶ κάτω, καθὼς τὴν ἐνόησα, θὰ προσπαθήσω νὰ τὴν ἐξηγήσω τελείως πρὸς ὑμᾶς.

Δηλαδὴ αἰτία τούτου εἶναι ὅτι τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἀρετῆς δὲν ἐκτελεῖται καλῶς, καθὼς νομίζω ὅτι ἐξηγεῖται ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν. Δηλαδὴ ἀνωτέρα ἀρετὴ ἀπὸ τὴν εὐσέβειαν[49] κανεὶς ἂς μὴ προσπαθήσῃ νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι ὑπάρχει διὰ τὸ θνητὸν γένος. Αὐτὸ ὅμως ὅτι ἀπὸ τὴν μεγαλειτέραν ἀμάθειαν δὲν ἐδημιουργήθη εἰς τάς καλλιτέρας ψυχάς, πρέπει νὰ λεχθῇ. Αἱ καλλίτεραι δὲ εἶναι ὅσαι ἠμποροῦν νὰ φανοῦν δύστροποι, ἀλλὰ ἐπιδέχονται μεγάλην ὠφέλειαν. Διότι καὶ τάς ἰδιότητας τῆς βραδυκινήτου φύσεως καὶ τάς ἀντιθέτους ὅταν τάς ἀποκτᾷ κανονικῶς ἡ ψυχὴ καὶ μὲ ἡμερότητα, ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ εὐκολομεταχείριστος, δηλαδὴ ὅταν, ἐκτιμᾷ τὴν ἀνδρείαν, καὶ εἶναι εὐπειθὴς εἰς τὴν σωφροσύνην, εἶναι δὲ ἱκανὴ νὰ μάθῃ τὸ σπουδαιότερον προσόν ποὺ ὑπάρχει εἰς αὐτὰς τάς φύσεις καὶ ἔχουσα μνημονικὸν νὰ εὐχαριστῆται πολὺ μὲ αὐτὰ ὥστε νὰ εἶναι φιλομαθής.

Διότι αὐτὰ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ δοθοῦν ἐκ φύσεως, καὶ ὅταν δοθοῦν καὶ ἐπιτύχουν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν καθὼς πρέπει, θὰ ἠμποροῦν νὰ συγκρατοῦν τοὺς περισσοτέρους καὶ τοὺς χειροτέρους ἀπὸ τοὺς κατέχοντας αὐτά, ὥστε νὰ εἶναι πολὺ συνετοὶ καὶ ὅταν πρέπῃ, καὶ εἰς τάς θυσίας καὶ τοὺς καθαρμοὺς τοὺς σχετικοὺς μὲ τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, νὰ μὴ ὑποκρίνωνται μὲ τύπους ἐξωτερικούς, ἀλλὰ μὲ ἀλήθειαν νὰ τιμοῦν τὴν ἀρετήν, τὸ ὁποῖον μάλιστα εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα δι' ὅλην τὴν πόλιν. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ μέρος διισχυριζόμεθα ὅτι εἶναι ἐκ φύσεως σπουδαιότατον καὶ ἱκανὸν νὰ μάθῃ ὅσον τὸ δυνατὸν τὰ ὡραιότερα καὶ καλλίτερα πράγματα, ἐὰν τὰ διδάξῃ κανείς. Ἀλλὰ δὲν εἶναι εὔκολον καὶ νὰ τὰ διδάξῃ κανείς, ἐὰν δὲν τὸν φωτίσῃ ὁ θεός. Ἔπειτα δέ, καὶ ἂν τὰ διδάσκῃ, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐφαρμόζῃ καθὼς πρέπει, εἶναι καλλίτερον νὰ μὴν τὰ μάθῃ ἕκαστος.

Καὶ ὅμως ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ ἕκαστος αὐτὰ καὶ ἐγὼ νὰ ἐκθέσω τὴν τοιαύτην καὶ τὴν καλλίστην φύσιν. Λοιπὸν ἂς προσπαθήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν εἰς τὸν λόγον μας, ποία εἶναι αὐτὰ καὶ ποίου εἴδους καί πῶς πρέπει νὰ τὰ μανθάνῃ κανεὶς ἀναλόγως καὶ τῆς δυνάμεως ἐμοῦ, ὁ ὁποῖος ὁμιλῶ, καὶ τῆς δυνάμεως ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἠμποροῦν νὰ ἐνωτιτισθοῦν τὴν θεοσέβειαν, δηλαδὴ μὲ ποῖον τρόπον ἠμπορεῖ κανείς, νὰ τὴν ἐννοήσῃ. Καὶ λοιπὸν τὸ πρᾶγμα εἶναι παράλογον εἰς τὸν ἀκούοντα. Καὶ ἡμεῖς ἀναφέρομεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὅτι λέγεται ἀστρονομία, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν θὰ τὸ ἐφαντάζετο κανείς, διότι δὲν ἔχει ἰδέαν τοῦ ζητήματος, καὶ διότι δὲν γνωρίζει ὅτι πρέπει νὰ εἶναι σοφώτατος ὁ ἀληθὴς ἀστρονόμος, καὶ ὅστις δὲν ἀστρονομεῖ καθὼς ἐννοεῖ ὁ Ἡσίοδος καὶ ὅλοι οἱ τοιοῦτοι, ποὺ προσέχουν λόγου χάριν εἰς τάς δύσεις καὶ τάς ἀνατολάς, ἀλλὰ ὅστις παρακολουθεῖ ἀπὸ τάς ὀκτὼ τροχιᾶς τάς ἑπτά, αἱ ὁποῖαι διατρέχουν ἕκαστη τὸν ἴδιον κύκλον. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον (τὸν ὁποῖον ὑποδεικνύομεν) δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἠμπορῇ νὰ ἐρευνᾷ πᾶσα φύσις, ἐὰν δὲν λάβῃ θεῖον τάλαντον. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐξετάσαμεν, καὶ θὰ ἐξετάσωμεν καθὼς φρονοῦμεν πῶς πρέπει νὰ τὸ μάθωμεν. Καὶ πρῶτον ἂς εἴπωμεν τὸ ἑξῆς:

---

[49] Ἡ προσθήκη τῆς εὐσεβείας εἰς τὴν ἀρετὴν ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνωτέραν τελειοποίησιν αὐτῆς κατὰ τὰς προκειμένας θεωρίας τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ σελήνη ἐκτελεῖ τὴν τροχιάν της πολὺ ταχέως, συμπληροῦσα τὸν μῆνα καὶ τὴν πανσέληνον. Δεύτερον δὲ πρέπει νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ τάς τροπὰς εἰς ὁλόκληρον τὴν τροχιάν του, ἔπειτα τοὺς συντρόφους του. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνωμεν πολλάκις τὰ ἴδια περὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων, τάς ἄλλας κινήσεις τούτων, τάς ὁποίας ἐξετάσαμεν προηγουμένως, δὲν εἶναι εὔκολον νὰ ἀντιληφθῇ κανείς, ἀλλὰ πρέπει δι' αὐτὰ νὰ προετοιμάζωμεν τάς προνομιούχους φύσεις, διὰ τάς ὁποίας τὸ πρᾶγμα εἶναι δυνατόν, καὶ νὰ τάς προπαιδεύσωμεν εἰς πολλὰ καὶ νὰ τάς συνηθίσωμεν νὰ ἐξασκηθοῦν ἐν ὅσῳ εἶναι παιδιὰ καὶ πολὺ νέοι: Διὰ τοῦτο χρειάζονται μαθήματα. Τὸ δὲ κυριώτερον καὶ πρῶτον εἶναι τὸ μάθημα τῶν ἀριθμῶν, οὐχὶ τῶν συγκεκριμένων ἐπὶ σωμάτων, ἀλλὰ ὅλης (τῆς ἀφηρημένης) φύσεως τοῦ περιττοῦ καὶ τοῦ ἀρτίου ὡς πρὸς τὴν γένεσιν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, τὴν ὁποίαν προξενοῦν εἰς τὴν φύσιν τῶν ὄντων.

Μετὰ τὴν μάθησιν δὲ αὐτῶν ἔρχεται κατόπιν ἐκεῖνο τὸ μάθημα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται μὲ πολὺ γελοῖον ὄνομα γεωμετρία, καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι παρομοίωσις τῶν ἀριθμῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι ἐκ φύσεως ὅμοιοι μεταξύ των, φαινομένη αὕτη καθαρὰ εἰς τὸ σχῆμα τῶν ἐπιπέδων σωμάτων. Αὐτὸ δὲ εἶναι ὄχι ἀνθρώπινον θαυματούργημα ἀλλὰ θείας δημιουργίας, καθὼς ἠμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ ὅστις εἶναι ἱκανός. Κατόπιν δὲ ἀπὸ αὐτὴν ἔρχεται νὰ ἐξετάσουν τὸ τριχὴ διαστατὸν τῶν ἀριθμῶν καὶ τοὺς ὁμοιάζοντας πρὸς τὴν στερεὰν φύσιν, καὶ πάλιν τοὺς ἀνομοίους νὰ τοὺς ἐννοήσουν μὲ ἄλλην τέχνην ὁμοίαν μὲ αὐτήν, τὴν ὁποίαν ἀκριβῶς ὠνόμασαν γεωμετρίαν, ὅσοι τὴν μετεχειρίσθησαν πρῶτοι.

Τὸ θεῖον δὲ καὶ ἀξιοθαύμαστον προσὸν διὰ τοὺς ἐμβαθύνοντας καὶ σκεπτομένους, εἶναι ὅτι εἰς τὴν δύναμιν, ἡ ὁποία διαρκῶς μεταβάλλεται εἰς τὸ διπλάσιον ὡς ἀνιούσα καὶ ὡς κατιοῦσα ἀποτυπούται ὁλόκληρος ἡ φύσις ὡς εἶδος καὶ γένος εἰς ἑκάστην ἀναλογίαν[50].

Καὶ λοιπὸν ἡ μὲν πρώτη (τετραγωνική) δύναμις τῆς ἀναλογίας, ἡ ὁποία ἔχει ὡς λόγον τὸ δύο, εἶναι τὸ ἓν πρὸς δύο, τοῦ ὁποίου τὸ διπλάσιον εἶναι ἡ δευτέρα δύναμις. Ἡ δὲ στερεὰ καὶ ἁπτὴ (κυβική) δύναμις διπλασιάζει πάλιν τὸ ποσὸν καὶ ἀπὸ τὸ ἓν μεταπηδᾷ εἰς τὸ ὀκτώ. Ἡ δευτέρα δύναμις τοῦ ἀριθμοῦ δύο ἀποτελεῖ τὸ μέσον μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο καὶ ἐξ ἴσου εἶναι μεγαλειτέρα τοῦ μικροτέρου ὅσον καὶ μικροτέρα τοῦ μεγαλειτέρου καὶ ὁ μέσος ὅρος κατὰ τὴν ἰδίαν ἀναλογίαν εἶναι μεγαλείτερος ἀπὸ τὸν ἕνα ἄκρον καὶ μικρότερος ἀπὸ τὸν ἄλλον. Εἰς τὸ μέσον δὲ τοῦ ἓξ καὶ τοῦ δώδεκα κεῖται ὁ ἡμιόλιος (9 = 6 + 6/2) καὶ ὁ ἐπίτριτος (8 = 6 + 6/3). Εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τῶν ἀριθμῶν ἀκριβῶς περιστρεφομένη ἡ φύσις κατὰ δύο διευθύνσεις ἐδώρισε εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἁρμονικὴν καὶ συμμετρικὴν χρῆσιν χάριν διασκεδάσεως ἀπὸ ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν χαριζομένην ὑπὸ τῆς εὐτυχοῦς χορείας τῶν Μουσῶν.

Αὐτὰ λοιπὸν ἃς γίνουν καὶ ἃς εἶναι οὕτω πὼς ὅλα. Ἀλλὰ εἰς τὸ τέλος ὅλων αὐτῶν πρέπει νὰ ἀνυψωθοῦμεν εἰς τὴν θείαν γένεσιν καὶ συγχρόνως τὴν ὡραιοτάτην ἀπὸ ὅσα βλέπομεν καὶ καλλίστην καὶ θειοτάτην φύσιν, ὅσην ἐπέτρεψε ὁ θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐννοήσουν, τὴν ὁποίαν εἶναι ἀδύνατον χωρὶς αὐτά ποὺ εἴπαμεν νὰ καυχηθῇ κανεὶς ὅτι κατώρθωσε νὰ ἐννοήσῃ. Ἐκτὸς δὲ τούτων πρέπει νὰ παραβάλλωμεν ἕκαστον ἄτομον μὲ τὸ εἶδος[51] εἰς τὴν συζήτησίν μας καὶ νὰ ἐρωτῶμεν καὶ νὰ ἐξελέγχωμεν ὅσα δὲν ἐλέχθησαν καλῶς.

Διότι ὡρισμένως εἶναι ἡ ὡραιότερα διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρώτη ἡ ἐξέλεγξις καὶ πολὺ ὀρθῶς. Ὅσα δὲ δὲν εἶναι, ἀλλὰ κατὰ προσποίησιν παρουσιάζονται ὡς ὄντα, ἀποτελοῦν τὴν μεγαλειτέραν ματαιοπονίαν. Ἀκόμη δὲ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ χρόνου, δηλαδὴ ὅτι ἀκριβῶς συμπληροῦνται ὅλα ὅσα συμβαίνουν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ὥστε ὅστις πιστεύσῃ ὅτι ἐκεῖνος ὁ διισχυρισμὸς ἀπεδείχθη ἀληθής, ὅτι δηλαδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀρχαιοτέρα καὶ συγχρόνως θεϊκωτέρα ἀπὸ τὸ σῶμα, νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὡραιότατα καὶ λογικῶς ἐλέχθη ἡ γνώμη ὅτι ὅλα τὰ πράγματα εἶναι μεστὰ ἀπὸ θεότητας καί ποτε δὲν πρέπει νὰ παραμελοῦμεν τὰ ἀνώτερα οὔτε ἀπὸ λήθην καὶ ἀμέλειαν.

Πρέπει δὲ γενικῶς δι' ὅλα αὐτὰ νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ἑξῆς, ὅτι, ἐὰν μὲν κανεὶς ἀντιλαμβάνεται ὀρθῶς ἕκαστον ἀπὸ αὐτά, μεγάλη ὠφέλεια τοῦ σύμπαντος συμβαίνει, εἰδεμὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπικαλούμεθα τὸν θεὸν πάντοτε. Ὁ δὲ τρόπος εἶναι ὁ ἑξῆς. Δηλαδὴ εἶναι ἀνάγκη τοῦτο τουλάχιστον νὰ ἐξηγήσωμεν. Πᾶσα γεωμετρικὴ σειρὰ σχημάτων καὶ πᾶν σύστημα ἀριθμητικὸν καὶ μουσικὸν πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ εἰς τὸν ἐννοοῦντα ὀρθῶς ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὸ ὅλον τῆς τροχιᾶς τῶν περιφερομένων ἄστρων, θὰ ἀποδειχθῇ δέ, ἐάν, καθὼς λέγομεν, ὀρθῶς ἀντιλαμβάνεται κανείς, ὅταν προσέχῃ εἰς τὸ ἕν. Διότι τότε θὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν νοῦν τοῦ σκεπτομένου ἕνας κοινὸς σύνδεσμος μεταξὺ ὅλων αὐτῶν. Ἐὰν ὅμως ἀλλέως πως χρησιμοποιήσῃ κανεὶς αὐτά, αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ὀνομάσωμεν τύχην, καθὼς καὶ τὸ εἴπαμεν. Διότι χωρὶς αὐτὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ εὐτυχήσῃ μία προνομιοῦχος φύσις μέσα εἰς τάς πόλεις, ἀλλὰ αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνατροφή, αὐτὰ εἶναι τὰ μαθήματα, καὶ εἴτε εἶναι δύσκολα εἴτε εὔκολα, μὲ αὐτὰ πρέπει νὰ προχωρήσωμεν. Δὲν εἶναι δὲ συγχωρημένον νὰ παραμελήσωμεν τοὺς θεούς, ἀφοῦ ἐνοήσαμεν τὴν εὐτυχῆ παράδοσιν περὶ αὐτῶν, ἡ ὁποία λέγεται ἀπὸ ὅλους ὀρθῶς. Ἐκεῖνον ὅμως ὅστις ὅλα, αὐτὰ ἐνόησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀκριβῶς ἐγὼ θεωρῶ πραγματικῶς σοφώτατον.

Καὶ διισχυρίζομαι ἀστειευόμενος καὶ σοβαρευόμενος συγχρόνως ὅτι ὁ τοιοῦτος, ὅταν μὲ τὸν θάνατόν του συμπληρώσῃ τὴν μοῖραν του, καὶ σχεδὸν ἀφοῦ ἀποθάνῃ, δὲν θὰ μετέχῃ πλέον πολλῶν αἰσθήσεων καθὼς τώρα, ἀλλὰ μίαν μοῖραν θὰ ἀποκτήσῃ μόνον καὶ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων μόνος αὐτὸς θὰ ἀναδειχθῇ εὐτυχής, συγχρόνως δὲ σοφώτατος καὶ ἀξιομακάριστος, καὶ εἴτε

---

[50] Κατὰ τοὺς Πυθαγορείους τὸ ἓν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ γεωμετρικὸν σημεῖον, τὸ δύο πρὸς τὴν γραμμήν, τὸ τέσσαρα πρὸς ἐπιφάνειαν καὶ τὸ ὀκτὼ πρὸς κύβον.

[51] Καὶ εἰς τὸν Σοφιστὴν ὁ Ξένος πολλάκις διατείνεται ὅτι ὁ σοφιστὴς δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν ἐλεγκτικὴν δύναμιν τῆς διαιρέσεως.

τυχὸν κανεὶς ζήσῃ μακάριος εἰς τάς ἠπείρους εἴτε εἰς τάς νήσους, καὶ αὐτὸς θὰ ἀπολαύσῃ τὴν τοιαύτην τύχην, καὶ ὅτι εἴτε κανεὶς ἐκτελεῖ αὐτὰ δημοσίως καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν εἴτε ἰδιωτικῶς, τὰ ἴδια ὁμοίως θὰ ἀπολαύσῃ ἐκ μέρους τῶν θεῶν.

Ἐκεῖνο δέ ποὺ ἐλέγαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ ἴδιον ἔρχεται νὰ εἰποῦμεν τώρα, τὸ ὁποῖον εἶναι πραγματικῶς ἀληθές, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ γίνουν ἐντελῶς ἀξιομακάριστοι καὶ εὐτυχεῖς, καὶ αὐτὸ εἶναι ἀληθές. Δηλαδὴ εἰς ὅσους εἶναι θεῖοι καὶ σώφρονες καὶ μετέχουν συγχρόνως ἐκ φύσεως καὶ ὅλης τῆς ἄλλης ἀρετῆς, ἐκτὸς δὲ τούτου ἀπέκτησαν ὅλα τὰ μαθήματα, ὅσα σχετίζονται μὲ τὴν μακαριότητα, — καὶ εἴπαμεν ποία εἶναι αὐτὰ — μόνον εἰς αὐτοὺς ἐδόθησαν ἐκ τύχης ἐπαρκῶς ὅλα μαζὶ τὰ θεϊκὰ δῶρα καὶ τὰ ἔχουν. Λοιπὸν εἰς ὅσους τὰ ἐξετέλεσαν αὐτὰ οὕτω πὼς εἰς αὐτοὺς λέγομεν ἰδιωτικῶς καὶ θέτομεν δημοσίως τὸν νόμον, ὅτι, ὅταν φθάσουν εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, πρέπει νὰ παραδοθοῦν τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα, οἱ δὲ ἄλλοι μιμούμενοι αὐτοὺς νὰ εὐλογοῦν ὅλους τοὺς θεούς, καὶ ἀφοῦ οὕτω πὼς διακρίνωμεν καὶ δοκιμάσωρεν ἐπαρκῶς τὸν νυκτερινὸν σύλλογον (νυκτερινὴν συγκέντρωσιν) τῶν ἀρχόντων, νὰ προσκαλέσωμεν ὅλους νὰ μετάσχουν αὐτῆς τῆς σοφίας.

ΤΕΛΟΣ ΕΠΙΝΟΜΙΔΟΣ